

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VII. 113.

BERETNINGER
OM
AMTENES ØKONOMISKE TILSTAND
1911—1915.

AVGIT I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGGERINGS RESOLUTION
AV 9 JUNI 1905.

(*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures
pendant la période de 1911 à 1915.*)

UT GIT AV
DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

II.
(STAVANGER—FINMARKEN.)

KRISTIANIA,
I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.
1924.

Norges Officielle Statistik, række VII. (Statistique Officielle de la Norvège, série VII.)

Trykt 1922:

- Nr. 33. Rekruttering 1918. (*Recrutement.*)
- 34. Skiftevesenet 1918 og 1919. Overformynderiene 1917 og 1918. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 35. Norges sparebanker 1920. (*Caisse d'épargne.*)
- 36. Norges handel 1920. (*Commerce.*)
- 37. Sjømannsforsikringen 1919. Fiskerforsikringen 1920. (*Assurances contre les accidents des marins. Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 38. Fattigvesenet 1918 og 1919. (*Assistance publique.*)
- 39. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. I. Folkemengde og areal i Rikets forskjellige deler. Hussamlinger på landet. (*Recensement du 1er décembre 1920. I. Population et superficie des divisions administratives, etc.*)
- 40. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. II. Trossamfund. (Hjemmeherende folkemengde.) (*Recensement du 1er décembre 1920. II. Population de droit classée par culte.*)
- 41. Norges jernbaner 1920/21. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 42. Rekruttering 1919. (*Recrutement.*)
- 43. Veterinærvesenet og kjøttkontrollen 1920. (*Le service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
- 44. Arbeidslønninger 1920 og 1921. (*Gages annuels des domestiques et salaires des ouvriers.*)
- 45. Ulykkesforsikringen 1919. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 46. Civil rettspleie 1919 og 1920. (*Justice civile.*)
- 47. Norges kommunale finanser 1917/1918. (*Finances des communes.*)
- 48. Norges bergverksdrift 1919 og 1920. (*Mines et usines.*)
- 49. Produksjonsstatistikk for industrien 1916. (*Statistique de la production industrielle.*)
- 50. Norges postvesen 1921. (*Statistique postale.*)
- 51. Norges Brandkasse 1913—1917. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie pour les années 1913 à 1917.*)
- 52. Jordbruk og fedrift 1916—20. (*Agriculture et élevage du bétail.*)
- 53. Norges fiskerier 1919. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 54. Forsikringsselskaper 1920. (*Sociétés d'assurances.*)
- 55. Norges civile, geistlige, rettslige og militære inndeling 1 juli 1922. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques, judiciaires et militaires du royaume de Norvège le 1er juillet 1922.*)
- 56. Norges telegrafvesen 1920/21. (*Télégraphes et téléphones de l'Etat.*)
- 57. Private aktiebanker 1921. (*Banques privées par actions.*)
- 58. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1918. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 59. Den norske Statskasses finanser 1 juli 1915—30 juni 1920. (*Finances de l'État.*)
- 60. Skolevesenets tilstand 1917. (*Instruction publique.*)
- 61. Sykeforsikringen 1921. (*Assurance-maladie.*)
- 62. Alkoholstatistikk 1920—1921. (*Statistique de l'alcool.*)
- 63. Norges kommunale finanser 1918/19. (*Finances des communes.*)
- 64. Kriminalstatistikk og Kriminell Rettspleie 1917 og 1918. (*Criminalité et Justice criminelle.*)
- 65. Norges skibsfart 1921. (*Navigation.*)
- 66. Stortingsvalget 1921. (*Élections en 1921 pour le «Storting».*)
- 67. Norges sparebanker 1921. (*Caisse d'épargne.*)
- 68. Norges handel 1921. (*Commerce.*)
- 69. Rekruttering 1920. (*Recrutement.*)
- 70. Norges bergverksdrift 1921. (*Mines et usines.*)

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VII. 113.

BERETNINGER
OM
AMTENES ØKONOMISKE TILSTAND
1911—1915.

AVGIT I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGJERINGS RÉSOLUTION
AV 9 JUNI 1905.

(*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures pendant la période de 1911 à 1915.*)

UTGITT AV
DET STATISTISKE CENTRALBYRAA.

II.
(STAVANGER—FINMARKEN.)

KRISTIANIA.
I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOU G & CO.

1924.

For femaarene 1881—1885, 1886—1890 og 1891—1895 se Norges Officielle Statistik, række III nr 102, 206 og 315.

For femaaret 1896—1900 se Norges Officielle Statistik række IV nr. 106.

—«—	1901—1905	—«—	« V nr. 93.
—«—	1906—1910	—«—	« VI nr. 47.

Indhold.

Nr.	XI.	Beretning fra amtmanden i Stavanger	amt.....	Trykt
-	XII.	- - - - - Søndre Bergenhus	-	sept. 1921.
-	XIII.	- - - stiftamtmanden i Bergen	decb. 1921.
-	XIV.	- - - amtmanden i Nordre Bergenhus amt	okt. 1918.
-	XV.	- - - - - Romsdals	-	Ikke utkommet paa grund av arkivets brand.
-	XVI.	- - - - - Søndre Trondhjems amt	nov. 1920.
-	XVII.	- - - - - Nordre	-	decb. 1918.
-	XVIII.	- - - - - Nordlands	-	febr. 1921.
-	XIX.	- - - - - Tromsø	-	decb. 1919.
-	XX.	- - - - - Finmarkens	-	febr. 1922.

Anhang. Avtryk av rundskrivelser og skemaer vedkommende femaarsberetningen.

Table des matières.

N°	XI.	Rapport du préfet de Stavanger.	
-	XII.	- - - - - Bergenhus du Sud.	
-	XIII.	- - - - - la ville de Bergen.	
-	XIV.	- - - - - Bergenhus du Nord.	
-	XV.	- - - - - Romsdal. Non paru à cause de l'incendie des archives.	
-	XVI.	- - - - - Trondbjem du Sud.	
-	XVII.	- - - - - Trondhjem du Nord.	
-	XVIII.	- - - - - Nordland.	
-	XIX.	- - - - - Tromsø.	
-	XX.	- - - - - Finmarken.	

Appendice. Circulaires, formulaires questionnaires.

XI.

Stavanger amt.

Beretning

om Stavanger amts økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Indledning.

Administrativ inndeling.

Det tidligere Jelsa herred blev ved kongelig resolution av 28 mars 1913 delt i to, nemlig Jelsa herred og Erfjord herred, svarende henholdsvis til de tidligere Jelsa og Erfjord sogn.

Amtet har derefter 42 herreder.

Hetland. Ved kongelig resolution av 16 oktober 1911 blev gaardene Forus, g. nr. 68, av skyld mark 7.52, og Søndre Hogstad, g. nr. 3, av skyld mark 14.80, henlagt fra Høylands herred til Hetlands herred, henholdsvis til Frue sogn og Riskekvervens sogn.

Ved kongelig resolution av 14 mai 1915 blev bygningslovgivningen gjort gjeldende for Hinna bygningsdistrikt i Hetland.

Gjestal. Ved kongelig resolution av 28 april 1911 blev den almindelige bygnings- og brandlovgivning gjort gjeldende for et stræk omkring Aalgaards Uldvarefabrikker i Gjestal herred, og nævnte stræk gik over til særskilt kommune i bygnings- og brandvæsenets anleggander.

Nærbø. Ved kongelig resolution av 25 april 1913 blev brandloven gjort gjeldende for strøket omkring Nærbø jernbanestation, som tidligere var undergit bygningslovgivningens bestemmelser. Samtidig blev det bestemt at strøket gaar over til egen kommune i brand- og bygningsvæsenets anleggander.

Klepp. Ved kongelig resolution av 3 mars 1911 er bygningsloven gjort gjeldende for strøket omkring Kleppekrossen i Klepp.

Ved kongelig resolution av 19 februar 1915 (jfr. kongelig resolution av 15 oktober s. a.) er bygningsloven gjort gjeldende for et strøk ved Volds Ysteri og et strøk ved gaarden Tjøtta i Klepp.

Tysvær. Ved kongelig resolution av 31 desember 1913 er Tysvær tinglag delt i to tinglag, nemlig Tysvær tinglag, omfattende herredet av samme navn, og Bokn tinglag, omfattende Bokn herred.

Time. Ved kongelig resolution av 15 august 1912 er grænsen for Time brand- og bygningskommune utvidet.

Haugesund. Ved kongelig resolution av 30 mai 1911 er magistrats- og raadstuskriverforretningene i Haugesund utskilt fra Haugesunds byfogdembede og overført til Haugesunds politimesterembede fra 1. juli s. a.

Lægedistrikter. Ved kongelig resolution av 7 april 1914 er der oprettet følgende distriktslægestillinger:

Lund, omfattende herredene Lund og Heskestad; Sokndal, omfattende Sokndals herred og ladestedet Sogndal; Egersund, omfattende herredene Helleland, Bjerkreim, Egersund og Ogna; Time, omfattende herredene Nærø, Varhaug, Klepp og Time.

Ved kongelig resolution av 30 mai 1914 er der oprettet stadslægestilling i Egersund.

Ved kongelig resolution av 27 august 1915 er der oprettet følgende distriktslægestillinger:

Sand, omfattende herredene Sand, Jelsa, Erfjord, Sanda og Suldal.

Nedstrand, omfattende herredene Nedstrand og Vikedal.

Hegsfjord, omfattende herredene Strand, Høle og Forsand.

Finnøy, omfattende herredene Finnøy, Rennesøy og Sjernarøy.

Hjelmeland, omfattende herredene Hjelmeland, Fister og Aardal.

Arbeidsdepartementet har under 6 juli 1915 bestemt at brandtakstenes bestyrelse og dermed utfærdigelsen av brandkontingent-beregningene i Stavanger fra 1 s. m. utskilles fra skifteforvalterembedet som særskilt bestilling.

Jordmordistrikter. Ved kongelig resolution av 16 mai 1911 blev Haa jordmordistrikt delt i to, nemlig Varhaug distrikt, omfattende herredet av samme navn, og Nærø distrikt, omfattende Nærø herred. Traadte i kraft 1 september 1911.

Socialdepartementet har under 25 november 1913 bestemt at der fra Forsand, Høle, Gjestal og Bjerkreims jordmordistrikter utskilles et nyt, Dirdals jordmordistrikt, omfattende følgende: gaards-nr. 55 til og med 79 av Forsand herred, nr. 1, 2 og 3 av Høle herred, nr. 13 og 14 av Gjestal herred og nr. 46 av Bjerkreims herred. Traadte i kraft 1 oktober 1914.

Ved utgangen av femaaret var der i alt 48 jordmordistrikter i amtet.

Landbruks- og skogfunktionærer. I 1911 oprettedes en ny stilling som assistent hos amtsskogmesteren fra 1 juli s. a.

Fra 1 juli 1914 oprettedes en ny amtsgartnerstilling, hvorefter her blev 2 amtsgartnerne, en med distrikt Jæderen og Dalene og en med distrikt Ryfylke og Karmsund.

Lensmandsdistriktenes antal er fremdeles 30, og nogen forandring i femaaret har ikke fundet sted.

F o l k e m æ n g d e n .

Folkemængden i amtets landdistrikter var ved utgangen av hvert av efter-nævnte aar:

Aar.	Tilstede-værende.	Hjemme-hørende.
1911.....	80 119	82 472
1912.....	80 060	83 313
1913.....	81 713	84 066
1914.....	82 394	84 747
1915.....	83 282	85 635

Ifelge lov av 10 september 1909 om utvidelse av Haugesunds grænse, som traadte i kraft 1 januar 1911, blev ca. 3 573 tilstedeværende og 3 847 hjemmehørende personer overført fra Skaare herred til Haugesunds by.

I n d - o g u t f l y t t e d e .

Lensmandsdistrikt.	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Indfl.	Utfll.								
Aardal	6	8	0	7	0	4	1	4	4	4
Avaldsnes	33	65	51	47	74	71	32	54	30	50
Bjerkreim	20	28	7	37	0	26	3	14	1	9
Eigersund	57	62	45	71	36	88	32	52	39	40
Finnøy	19	12	16	24	16	15	13	16	6	11
Gjestal	64	58	47	80	73	83	39	33	19	61
Haa	25	61	30	28	14	25	20	16	65	54
Haaland	52	45	48	56	38	36	48	52	32	43
Helleland	9	22	10	15	12	13	11	19	15	18
Heskestad	10	18	3	22	4	15	21	24	7	3
Hetland	243	117	166	107	311	141	374	113	222	126
Hjelmeland	11	32	12	25	17	28	15	30	14	29

Lensmandsdistrikt.	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Indfl.	Utfl.								
Høle	32	47	36	50	33	52	40	50	34	59
Høyland	73	82	81	107	111	85	43	56	79	59
Jelsa	6	21	15	33	9	13	7	25	14	15
Klepp	29	19	36	32	18	22	46	23	14	30
Lund	30	43	41	51	18	31	20	29	21	41
Nedstrand	27	16	19	18	10	14	2	8	7	18
Rennesøy	19	32	10	33	23	20	18	15	13	2
Sand	0	0	9	5	0	0	5	0	11	0
Sauda	3	15	3	28	2	27	4	12	85	11
Skjold	23	53	58	40	11	49	40	49	37	34
Skudenes	5	8	9	38	9	11	17	36	3	17
Sokndal	19	60	8	66	7	40	9	51	41	21
Strand	25	38	34	28	102	25	65	10	88	33
Suldal	11	23	9	26	3	8	3	12	1	16
Time	57	48	72	37	53	32	36	26	29	27
Torvastad	29	22	25	9	18	1	27	4	21	5
Tysvær	59	78	30	43	36	59	38	51	20	20
Vikedal	17	2	26	6	25	7	28	8	10	20

Da oversigten gjælder de enkelte herreder efter mottagne opgaver, kan derav ikke utledes hvorledes ind- og utflytningene stiller sig for amtet i sin helhet

U t v a n d r i n g

over Stavanger til oversjøiske land fra amtets distrikter, naar undtages byen Stavanger og Haugesund, stiller sig saaledes:

Lensmandsdistrikt.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tilsammen.
Aardal	13	2	2	5	5	27
Avaldsnes	63	24	40	61	9	197
Bjerkreim	30	15	23	15	3	86
Eigersund	118	47	61	68	23	317
Finnøy	19	19	8	20	4	70
Gjestal	15	7	19	14	3	58
Haa	41	13	20	25	9	108
Haaland	36	20	16	32	26	130
Helleland	11	13	11	8	8	51

Lensmandsdistrikt.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tilsammen.
Heskestad	10	10	5	2	3	30
Hetland	30	17	29	33	24	133
Hjelmeland	24	16	21	26	22	109
Høyland	43	30	51	56	15	195
Høle og Forsand	29	13	18	22	8	90
Jelsa	11	14	16	13	10	64
Klepp	20	11	15	33	19	98
Lund	8	5	11	22	2	48
Nedstrand	21	10	22	21	9	83
Rennesøy	13	5	9	6	8	41
Sand	17	10	16	8	11	62
Sauda	35	8	14	13	15	85
Skjold	29	26	34	24	12	125
Skudenes	107	39	49	82	17	294
Sokndal	35	18	23	32	12	120
Strand	21	8	2	4	2	37
Suldal	12	6	5	7	3	33
Time	23	11	26	35	6	101
Torvastad	29	12	42	19	5	107
Tysvær	35	12	15	26	6	94
Vikedal	30	19	32	25	5	111
Tilsammen	928	460	655	757	304	3 104

Det bemerkes at der i de opførte antal for Avaldsnes, Eigersund, Høyland, Skudenes og Sokndal er medtatt henholdsvis ladestedene Kopervik, Egersund, Sandnes, Skudeneshavn og Sogndal.

A. Landdistriktet.

I. Jordbruk.

Eiendoms- og bruksforhold.

Ved utgangen av aaret 1915 hadde amtet en samlet matrikelskyld av mark 23 147 og 19 105 særskilt skyldsatte bruk.

Den gjennemsnitlige værdi pr. skyldmark paa jordeiendomme efter salg utgjorde i femaaret: 1911 kr. 2 422.00, 1912 kr. 2 633.00, 1913 kr. 2 749.00, 1914 kr. 2 833.00 og i 1915 kr. 2 947.00.

Jordfællesskapet og avlesning derav ved utskifting.

Antallet av avsluttede utskiftningsforretninger i amtet utgjør etter de foreliggende opgaver fra utskiftningsformændene:

Aar.	Under- utskifting.	Øver- utskifting.	Tilsammen.
1911	31	4	35
1912	20	17	37
1913	23	12	35
1914	24	11	35
1915	28	9	37
Tilsammen	126	58	179

Utkiftningsformand Ildstad skriver bl. a.:

Forretningene i Jæderens distrikt omfatter som regel baade indmark og utmark. Dette er en stor fordel da alt fællesskap blir medtat og opløst under éi forretning og planlæggelse i det hele blir regelmæssig og ordnet i sammenhæng. I Jæderens distrikt forekommer endnu meget jordfællesskap, især i herredene Time, Klepp, Haaland og Høyland, men kravene om utskifting har øket, og jeg antar de fremdeles vil gjøre det.

Utskiftningsvæsenet har som alle institutioner sin utvikling. Det som før 30 à 40 aar siden ansaaes for at være saa godt samlet og ordnet som forholdene da krævet, er nu ikke tidsmæssig. Siden jordbruksmaskinerne kom i bruk viser det sig at folk mere og mere faar erfaring for hvor nødvendig det er at faa sine eiendomme samlet saa meget som mulig med regelmæssige grænser. Dette gir en stor besparelse i de nu saa store arbeidsutgifter.

Opprykning av nyt land samt grunn for bedringer.

Efter opgave fra landbruksingeniøren er der i femaaret ved sænknings- og uttapningsarbeider utført:

1911: Ryfylke og Karmøy	2 arbeider	214 maal.
— Jæderen - Dalene	4 —	751 —
		= 965 maal.
1912: Ryfylke og Karmøy	4 arbeider	187 maal.
— Jæderen - Dalene	1 —	700 —
		= 837 maal.
1913: Ryfylke og Karmøy	5 arbeider	243 maal.
— Jæderen - Dalene	4 —	368 —
		= 611 maal.
1914: Ryfylke og Karmøy	1 arbeider	96 maal.
— Jæderen - Dalene	3 —	382 —
		= 478 maal.
1915: Ryfylke og Karmøy	2 arbeider	60 maal.
— Jæderen - Dalene	5 —	415 —
		= 475 maal.
Tilsammen 31		3 366 maal.

Høstutbyttet.

Mængden derav i hvert av femaarene har utgjort for:

Aar.	Korn	Poteter.	Høi.
	Hl.	Hl.	Ton.
1911	274 505	551 563	150 954
1912	319 529	669 681	197 157
1913	321 910	580 911	177 992
1914	306 641	663 899	174 502
1915	338 200	625 597	177 992

Forskjellige kulturer.

Utviklingen av dyrkningsforholdene for indmarkens vedkommende stiller sig saaledes i femaaret her i amtet etter de statistiske opgaver:

Produkter.	1910.	1915.	Forøket med ha.
	Ha.	Ha.	
Hvete	13	20	7
Rug	63	93	30
Byg	573	637	64
Havre	7 039	8 874	1 835
Blandkorn	24	24	0
Erter	5	11	6
Tilsammen	7 717	9 659	1 942
Poteter	2 584	2 891	307
Turnips	742	741	÷ 1
Grønfrø	290	298	8
Andre akervekster	122	122	0
Tilsammen rotfrugter	3 738	4 052	314
Kunstig eng:			
Til frøavl	53	55	2
« heislaatt	24 686	25 178	492
« beite	1 130	1 130	0
Naturlig eng:			
Til heislaatt	17 376	16 549	÷ 827
« beite	3 462	3 516	54
Tilsammen	46 707	46 428	÷ 279
Indmark tilsammen	58 162	60 239	2 077

Den gjennemsnitlige avling pr. maal i femaaret utgjør for hvete 2.86 hl., rug 2.85 hl., byg 3.58 hl., havre 4.36 hl., poteter 25.83 hl., turnips 75.61 hl. og hei 476 kg.

K r e a t u r f o r h o l d o g s æ t e r b r u k.

H e s t e a v l e n har fortsat væsentlig i samme spor som i forrige femaarsperiode. Særlig synes en forskelse av hester med den renracede vestlandshests former og farver at være merkbar.

S t o r f æ a v l e n merkes ved at røde og kollede dyr blir mere og mere fremtrædende. Dette har ikke sænket bruksværdien, idet disse dyr som regel er bygget paa gode stammer.

S a u e a v l e n har øket jevnt. Den middelstore og storvoksne blandingsrace har utbredt sig sterkt og bragt stagnation i de indførte rene racers fredning. Dette kommer dels av at blandingssauen oftest melker godt og gir store slagtemlam, likesom den heller ikke er saa vild i heien som f. eks. den sydkotske cheviot.

G j e t e a v l e n er fremdeles uforandret. Den passer mindre til den økende frugtavl.

S v i n e h o l d e t har særlig paa Jæderen været drevet i betydelig grad — dels med de rene yorkshiresvin og dels med blandingsstyper.

Antallet for husdyrholdets vedkommende utgjorde ved utgangen av femaaret ca. 12 842 hester, 69 951 storfæ, 173 520 sauere, 11 672 gjeter og 7 320 svin.

M e i e r i - o g y s t e r i d r i f t.

Ved utgangen av femaaret er antallet av meierier i amtet opgit til 28, hvorav 22 eies av melkeleverandørerne. I femaarets løp er oprettet 3 nye meierier, nedlagt 7 og bortforpagtet 5. Der blev i 1915 indveiet 33 707 479 kg. melk; derav blev producert 564 434 kg. smør, 132 984 kg. fetost, 284 784 kg. magerost, 231 913 kg. mysost, 424 571 kg. som fløte; videre er solgt 9 488 802 kg. nysilt og 10 170 910 skummet melk.

Av det opførte antal meierier er der 1 i Egersund, 1 i Sandnes, 2 i Stavanger, 1 i Skudeneshavn, 1 i Kopervik og 3 i Haugesund. Resten, nemlig 19 meierier, ligger i landdistriket.

Antallet av ysterier utgjorde 13, hvorav 12 eies av melkeleverandørerne. Av disse er 5 oprettet i løpet av femaaret. Samtlige ligger i landdistriket, nemlig 6 i Jæderen og Dalene og 7 i Ryfylke, derav henholdsvis 2 og 3 nyoprettede i femaaret. Der blev i 1915 indveiet 5 001 041 kg. melk; derav blev producert 1 750 kg. smør, 420 956 kg. fetost, 35 000 kg. magerost, 313 878 kg. mysost.

Indkjøp av kraftfør og kunstgjødsel.

Bruken av kraftfør og kunstgjødsel er fremdeles stigende.

Av kraftfør er det særlig avfallsmel og bomuldsfrømel som benyttes.

Omsætningen ved Rogaland fælleskjøp utgjorde ved utgangen av forrige femaar kr. 248 500.00. I aaret 1915 utgjorde omsætningen 7 134 400 kg. til en værdi av kr. 972 540.00.

Omsætningen av kunstgjødsel utgjorde i 1911: 2 647 600 kg., kr. 136 249.00, i 1915: 3 361 900 kg., kr. 301 321.00.

Salgsprodukter og avsætningsmarkeder.

Prisene paa landmandsprodukter har steget noget i femaarsperioden, og i aaret 1915 er gjennemsprisen oppgit saaledes:

Nysilt melk	ca. kr.	0.13	pr. liter.
Smør.....	- -	2.37	- kg.
Kjøt.....	- -	1.46	- -
Flesk	- -	1.59	- -
Havre.....	- -	11.60	- hl.
Byg	- -	15.18	- -
Rug	- -	17.95	- -
Poteter.....	- -	6.82	- -
Høi.....	- -	10.04	- 100 kg.
Halm	- -	5.48	- —
Arbeidshester.....	-	516.00	
Okser	-	238.00	
Kjør.....	-	211.00	
Kalver.....	-	19.00	
Voksne sauер	-	32.00	
— svin	-	153.00	

Det meste er som tidligere solgt paa det indenlandske marked.

Havebruk og bærssanking.

Stavanger amts havebruksforening har i sin tid dannet et eksportlag for eksport av ribs, solbær og blaabær til England og stikkelsbær til Kristiania, og denne eksport har været i jevn fremgang ved at benytte ny ensartet kurvtype, ensartet pakning og merkning, ved forbedring av transporten og ved at søke sammensluttet de lokale eksportlag med havebruksforeningen under ledelse av dennes regnskapsfører.

Foreningens eksportlag har fortsat med øket tilslutning. I 1911 er der gjennem dette lag i England omsat 6 764 kurver ribs, solbær og blaabær til en værdi av kr. 8 187.70. Prisene var gode, og lagene har eksportert tilsammen ca. 80 000 kg. Den samlede eksport av tyttebær, blaabær, ribs og solbær fra Stavanger var ca. 154 000 kg.

Omsætningen av træfrugt i Rogaland er ikke organisert saaledes som omsætningen av bær.

I 1912 er der til England eksportert ca. 150 000 kg., væsentlig ribs og solbær. Ved den i aaret avholdte amtsutstilling i Stavanger indtok havebruket en fremskutt plads, og deltagelsen vidnet om at det i de sidste aar er gåat sterkt frem. Efter forslag av havebruksforeningen var der oprettet en avdeling for pakket frugt. Det gjaldt at indarbeide en ensartet sortering, pakning af epler og pærer. Det danner grundlaget for fælles omsætning ved et fast frugtmarked om høsten i Stavanger og for mulig eksport, særlig av pærer, hvorav produktionen øker sterkt.

I 1913 eksporteres over Stavanger til Newcastle og Hull ca. 200 000 kg. solbær, ribs og blaabær. Likesaa blev igangsat en forsøksekspорт av pærer til Newcastle.

Der eksportertes 6 partier paa tilsammen 6 996 kg. i halvkasser à 10—11 kg. netto og helkasser à 22—23 kg. netto.

I 1914 er eksportert 5 040 kurver solbær, 2 409 kurver ribs og 368 kurver blaabær, ialt 7 817 kurver til en samlet værdi av kr. 7 276.63. Det meste av bærene blev sendt til Newcastle.

I 1915 er der tilsammen eksportert 5 540 kurver solbær, 2 368 kurver ribs og 213 kurver blaabær til en samlet salgssum av kr. 10 073.12. Gjennemsnitsprisen var henholdsvis kr. 1.21.9, 0.59.2 og 1.42 pr. kurv netto.

2. Skogdrift.

Amtsskogmester Smitt indberetter følgende:

O mend interessen for naturskogen har øket noget i perioden, er den dog fremdeles ikke stor. Trods mange foredrag og skogkurser foretrækker skog-eierne at sælge sit tømmer og ordne sin skogdrift uten assistanse av amtets skog-funktionærer. Tilbuddt hjælp ved tømmerblinkninger blir kun mottat av et faatal. Planlagte skoggrøftninger og antal kulturarbeider i naturskogen blir ofte ikke utført, som det synes paa grund av manglende tro paa disse arbeiders nytte. For en del skyldes dog dette daarlige arbeidsforhold og den ting at folk ikke synes at være vænnet til at ogsaa skogen trænger sin pleie. Fra gammelt av er man vant til kun at regne med indtægter av skogbruket, uten at ville ofre noget til gjengjæld.

Følgen er at furuskogen mange steder forvildes og fortrænges av løvskogen.

Veksten har været god i naturskogen, og skader av større omfang har ikke fundet sted. Gjennemgaaende har tømmerprisene været høie. Der har været bra med frø i skogen; specielt har 1915 været et rikt frøaar.

Ved utgangen av 1910 stod der under skogselskapets tilsyn 324 felter med samlet plantbart areal av 2 307.72 ha. I femaaret er utgaat 43 felter med areal 219.10 ha. og tilkommet 93 felter med areal 507.88 ha., saaledes at man ved 1915-aars utgang hadde 374 felter med samlet areal av 2 596.50 ha.

Av dette areal var før tilplantet 1 557.58 og i femaaret 373.43, tilsammen 1931.01 ha.

Tilplantningen fordeler sig slik:

I 1911 plantet	79.13	ha.
- 1912 —	51.65	-
- 1913 —	69.26	-
- 1914 —	77.22	-
- 1915 —	96.17	-

Ialt plantet 373.43 ha.

De nye felter fordeler sig herredsvis slik:

Aardal	2	felter	4.80	ha.
Avaldsnes	4	—	133.24	-
Bokn.....	6	—	20.80	-
Bjerkreim	7	—	16.97	-
Eigersund	6	—	37.45	-
Haaland	2	—	14.60	-
Helleland.....	2	—	3.44	-
Heskestad	6	—	19.40	-
Hetland	3	—	3.80	-
Høyland	6	—	15.08	-
Klepp	2	—	11.47	-
Kopervik	6	—	32.67	-
Lund.....	2	—	7.20	-
Nærøe.....	3	—	4.47	-
Ogna.....	2	—	5.10	-
Skaare	10	—	65.56	-
Skjold.....	5	—	17.05	-
Skudenes	3	—	9.04	-
Strand	3	—	5.00	-
Suldal.....	1	—	2.00	-
Time	4	—	7.85	-
Tysvær	3	—	53.69	-
Varhaug.....	3	—	3.70	-
Vikedal	2	—	13.50	-

Ialt 93 felter 507.88 ha.

De optagne felter fordeler sig over femaarsperioden slik:

I 1911.....	11	felter	35.68	ha.
- 1912.....	14	—	83.80	-
- 1913.....	16	—	54.20	-
- 1914.....	87	—	123.01	-
- 1915.....	15	—	211.19	-

Ialt 93 felter 507.88 ha.

Til skolerne er der utsendt ialt 502 855 planter, som fordeler sig slik:

I 1911.....	95 600	planter
- 1912.....	100 800	—
- 1913.....	83 055	—
- 1914.....	116 600	—
- 1915.....	106 800	—

Ialt 502 855 planter

Skolekredsenes antal er steget fra 72 i 1910 til 102 i 1915.

Av frø er der ialt utsendt 88.18 kg.

Av planter er der i femaaret i amtet anvendt utenfor Statens, Oplysnings-væsenets Fonds og jernbanens eiendomme ialt 3 821 632 naale- og løvtrær. Disse fordeler sig slik:

I 1911.....	633 000	planter
- 1912.....	639 591	—
- 1913.....	681 868	—
- 1914.....	860 253	—
- 1915.....	1 006 920	—

Ialt 3 821 632 planter

Planterne er for den allerstørste del levert fra Statens planteskole, Sandnes, mens en mindre del er levert fra nogen smaa planteskoler i amtet samt fra Bergen Skogselskaps planteskole.

Plantningen maa gjennemgaaende sies at staa meget godt. Endel skade er foraarsaket av vindsvidning, furubarhveps og lus.

Interessen for plantning synes at være økende.

1

3. Fiskeriene.

Det gjennomsnitlige aarlige utbytte nv fiskeriene her i amtet stiller sig saaledes i femaaret:

Skrei 350 625 stkr. til en værdi av kr. 110 557.00. Torsk 247 806 kg. til en værdi av kr. 61 997.00. Sei 1 279 271 kg. til en værdi av kr. 131 712.00. Lange 35 265 kg. til en værdi av kr. 5 939.00. Brosme 7 612 kg. til en værdi av kr. 1 419.00. Hyse 617 772 kg. til en værdi av kr. 116 896.00. Hvitting 5 774 kg. til en værdi av kr. 2 129.00. Vaarsild 522 711 hl. til en værdi av kr. 2 086 559.00. Storsild 929 hl. til en værdi av kr. 35 020.00. Fettsild 1 275 hl. til en værdi av kr. 45 562.00. Smaasild 23 023 hl. til en værdi av kr. 156 292.00. Brisling 63 167 hl. til en værdi av kr. 892 251.00. Laks 72 192 kg. til en værdi av kr. 48 100.00. Sjøørret 3 703 kg. til en værdi av kr. 3 886.00. Kystmakrel 2 741 791 stkr. til en værdi av kr. 461 189.00. Nordsjømakrel 10 126 tdr. til en værdi av kr. 411 324.00. Kveite 12 642 kg. til en værdi av kr. 7 606.00. Rødspette 30 250 kg. til en værdi av kr. 9 775.00. Aal 15 138 kg. til en værdi av kr. 9 828.00. Hummer 173 973 stkr. til en værdi av kr. 169 232.00. Ræker 78 735 kg. til en værdi av kr. 4 004.00. Østers 44 hl. til en værdi av kr. 2 350.00. Forskjellig til en værdi av kr. 102 207.00. Tilsammen ca. kr. 4 875 834.00 aarlig.

Antallet av fiskebaater i amtet var i 1915 opgit til 3 759 aapne baater uten motor, 590 do. med motor, 2 dorger, 108 seilere under 18 ton, 66 do. over do., 393 motorbaater, 48 dampskibe til en værdi av tilsammen 5 718 100 kroner.

Fiskeredskapene er for samme aar opgit til 186 kilenøter, 78 snurpenøter for sild, 239 do. for brisling, 214 stængenøter for sild, 366 do. for brisling, 171 do. for sei, 40 synkenøter for sei, 17 252 sildegarn, 17 434 torskegarn, 6 624 makrelgarn, 24 raketrawler, 48 079 teiner og 1 147 ruser til en samlet værdi av 4 137 302 kroner.

4. Bergverksdrift.

I 1915 dannedes Gursli Molybdæn Co. A/S, Flekkefjord, til drift paa gaarden Gursli i Lund. 32 mand.

En lignende drift er av Kristiania Minekompani drevet paa Mjaavassknuten i Ørsdal i Bjerkeim. 6 mand.

Sørstokke kobbergrube i Kopervik landsogn indstillet driften 14 august 1914 paa grund av krigen. A/S Vigsnes Kobberverk indstillet driften paa grund av streik fra 17 august 1914 til 1 februar 1915. I sidstnævnte aar har verket beskjæftiget tilsammen 91 personer (arbeidere og opsynsmænd). Produktionen i 1915 utgjorde 1 458 ton stykkis med 46 pct. svovel og 4.28 pct. kobber, 6 732 ton finkis med 44.5 pct. svovel og 2.25 pct. kobber og 12.54 ton med 22 pct. zink.

Fæøens grube i Torvastad har med en kort avbrytelse i 1914 været drevet av a/s Evje Nikkelverk. 20 mand. Producert i 1915 4 164 ton med 2.8 pct nikkel og 3.12 pct. kobber.

I Enighets Kobbergrube ved Lassebotn i Forsand blev vaaren 1915 optat drift ved grosserer S. S. Mossige m. fl., Stavanger. 33 arbeidere. Producert i 1915 100 ton med 2 pct. kobber.

5. Industri.

Uldvarefabrikker.

Sokndals spinderi og væveri har i femaaret været i virksomhet, men med liten fortjeneste — væsentlig paa grund av stor konkurranse.

Fotlands uldspinderi i Eigersund herred var fremdeles i drift.

A/s Vormedal uldvarefabrikker i Avaldsnes. A/s Aalgaards uldvarefabrik i Gjestal. Oltes uldvarefabrikker i do. Oltedals væveri i do. Spinderiet Vang i do. Oltedals uldspinderi i do.

De 3 førstnævnte fabrikker i Gjestal forarbeider tøier. De 2 sidstnævnte utfører kun linspinding.

Figgen trikotagefabrik og spinderi i Høyland er tilsluttet A/s Aalgaards uldvarefabrikker.

Hillevaag uldvarefabrik i Hetland.

H. Øglænds spinderi og væveri paa Frøyland i Hetland.

Hjelmelands uldvarefabrik.

Vats uldvarefabrik stanset virksomheten ved utgangen av 1914.

Samtlige forannævnte fabrikker drives med vandkraft, naar undtages Oltes og Hillevaags fabrikker, som drives med dampmaskiner.

Møller.

Jøssingfjord træmølle i Sokndal nedla virksomheten i 1914.

Tou møllebruk i Strand. Fiskaa mølle i Avaldsnes.

I Høyland drives:

Aase mølle samt 4 mindre møller paa Skeiene og Stangeland. Hestaaens mølle paa Hommersand i Hetland. Lund kornmølle paa Haukland i Lund.

Trævarefabrikker.

I Lund herred findes:

A/s Moi stolfabrik med 26 mand. A/s Hauklands trævarefabrik med 24 mand. A/s Moi rokkefabrik og kunstdreiefabrik med 5 mand. A/s Surdals rokkefabrik med 2 mand. Samtlige er uforandret i virksomhet.

Vinteren 1915 blev der anlagt en ny trævarefabrik, nemlig Storli trævarefabrik, til fabrikation av dører og vinduer m. m.

Utbyttet av. trævarefabrikkene i Lund har vist stigning i femaaret.

I Høyland findes:

Aase dreieri, Aase trævarefabrik, Stangelands trævarefabrik, Stangelands hjulfabrik, Skruds-Eigeland do.

I Høgsfjord:

Mælsosens trævarefabrik, Molufs do.

I Strand findes 2 møbelfabrikker.

Potterier.

Em. Simonsens 3 potterier paa Hana i Høyland. Eie potteri paa gaarden Eie i Eigersund landsogn.

Staalverker.

Jøssingfjord staalsmelteri paa Helleren i Sokndal har hat godt utbytte i femaaret.

Stavanger elektro staalverk paa Jørpeland i Strand.

Elektricitetsverker.

Eigersunds elektricitetsverk ved Øgreifossen.

Stavanger elektricitetsverk med kraftstation paa Oltedal i Gjestal. Mois elektricitetsverk i Lund. Hauklands do. i do.

Teglverker.

Graverens teglverk i Høyland, Gjestal do. i Gjestal, Malde do. i Haaland, Bø do. i Torvastad, Nygaards do. i Avaldsnes.

Stenbrudd.

Vatnemo stenbrudd i Ogna nedlagt i 1914.

A/s Stavanger stenhuggeri i Forsand, 2 brudd, som beskjæftiger 38 mand. Stavanger stenindustri i Tysvær. Hervik stenhuggeri i do. med henholdsvis 15 og 10 mand. Eggert Andreassens stenbrudd i Fister med ca. 5 arbeidere. Stavanger granit Co. i Vikedal med ca. 12 mand.

Kiselgur.

Næssa kiselgurfabrik paa Næssa i Aardal med ca. 4 mand.

Stavanger Kisalgur Co. paa Ims i Høle.

Tøndefabrik.

En tøndefabrik i Strand.

Bryggerier.

Tou Bryggeri i Strand.

Sagbruk.

17 mindre sagbruk i Skjold og Vats med 1 mand ved hvert bruk.

I Strand findes:

Fiskaa sagbruk med 1 mand og Botne sagbruk med 4 mand.

Isbruk.

Malde isbruk i Haaland, 16 arbeidere. Tjensvold iskompani, Hetland, 14 arbeidere. Bjellands ishus, Stokke do. Frue meieri do. do., 14 arbeidere. Frue meieri do. Tastad do. Lerangs do. Stokka do., 14 arbeidere. Tveita isbruk, Tveita, Jelsa, 21 arbeidere. A/s Det vestlige Norges iskompani i Imsland og Sand, 40 arbeidere. Dale do. i Torvastad, 10 arbeidere.

Andre fabrikker.

A/s Kvernelands fabrik i Time forarbeider landbruksredskaper og har hat jevnt økende produktion og omsætning i femaaret.

1 metalfabrik i Strand producerer kobber- og aluminiums-kokekar.

1 baatbyggeri paa Meling, Kvitingøy, med ca. 3 mand.

I Hetland var der ved utgangen av 1915 7 hermetikfabrikker, som i fem-aarsperioden er drevet under meget gunstige vilkaar, idet tilgangen paa raastof (brisling og sild) har været særlig god. Dette har bevirket at en ikke liten del av befolkningen, saavel kvindelige som mandlige arbeidere, er gåaet over i denne arbeidsgren, inden hvilken betingelserne har været gode og fortjenesten bedre end i de fleste andre arbeidsgrener.

Videre var der i herredet 2 sildoljefabrikker. Disse faar sine raaproprodukter væsentlig fra hermetikfabrikkene (avfald); ogsaa disse fabrikker har hat god omsætning av sine varer.

T a r e b r æ n d i n g

var paa grund av krigen ophørt ved femaarets utløp. Før krigens utbrudd brændtes der som sedvanlig.

H u s f l i d e n

er fremdeles ubetydelig. Husmødrene har været fuldt optat med husholdningen og har hat liten arbeidshjælp, og den forøkede jordbruksdrift er formentlig den væsentligste aarsak til husflidens ubetydelighet. Dertil kommer den lette adgang til at faa alting til husbehov utført paa fabrikker.

H a a n d v e r k

drives som sedvanlig overalt omkring i landdistriktet, men haandverkerne arbeider i almindelighet ikke ut over distriktets behov.

6. Handel.

Antallet av landhandlere ved utgangen av femaaret utgjorde ca. 340 med en samlet omsætning 8 471 300 kroner.

Hertil kommer endel forbruksforeninger som paa stedet samler en væsentlig del av den handelsomsætning som ellers tilfalder stedets landhandlere.

7. Skibsfarten

er av mindre betydning og drives ikke i nævneværdig grad paa landsbygden. I Hetland findes dog 3 rederier og flere skibsførere som har sit større eller mindre skib. Disse har særlig i femaarets sidste del hat stor fortjeneste paa grund av krigskonjukturen.

8. Andre næringsveier.

Jagt og fangst av fuglevildt er av mindre betydning her i amtet.

Rovdyr og rovfugler jages særlig for præmiens skyld.

Av amtskommunekassen er utbetalt præmier for fældte rovdyr og rovfugler i aarene 1911—1915 med henholdsvis 2 977, 4 105, 4 644, 3 776 og 3 863 kroner.

9. Kommunikationer.

V e i v æ s e n .

I femaaret er færdigbygget:

28 390 km. hovedveier, kostende	kr. 286 413.00
123 995 - bygdeveier, — — —	- 498 055.00
Sum 152 385 km. veier, kostende	kr. 784 468.00

I 1915 forelaa bevilgning av distriktsbidrag til 13 hovedveisanlæg, anslaat til kr. 3 893 500.00, og 18 bygdeveisanlæg med $\frac{1}{2}$ statsbidrag, anslaat til kr. 1 259 850.00, som ventet paa efter tur at bli opført til bevilgning paa statsbudgettet.

V e d l i k e h o l d e t

av hovedveiene utføres for amtskommunens regning dels ved veivogtere og dels ved entreprenører.

Ved utgangen av femaaret var der ansat 43 veivogtere.

Der var 610 746 km. hovedveier i amtet. Derav vedlikeholdes ca. 500 km. av veivogtere og resten ved entreprenører.

Amtets utgifter til vedlikehold har utgjort:

1910/11.....	kr. 63 711.11
1911/12.....	- 67 052.29
1912/13.....	- 69 091.67
1913/14.....	- 80 375.26
1914/15.....	- 73 067.60

De gjennemsnitlige utgifter pr. løpende meter utgjør kr. 12.12.

B y g d e v e i n e .

Ved utgangen av 1915 var der i amtet ca. 1 271 km. bygdeveier, 17 km. drifteveier og ca. 55 km. gammel ridevei.

Vedlikeholdet utførtes dels ved naturalarbeide, dels ved entreprenører eller leiede arbeidere og for en mindre del ved veivogtere.

J e r n b a n e r .

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Driftsoverskuddet er opgitt:					
For Jæderbanen.....	31 987.00	81 196.00	70 716.00	60 147.00	76 663.00
· Egersund-Flekke- fjordbanen.....	÷ 39 330.00	÷ 45 261.00	÷ 60 301.00	÷ 62 392.00	÷ 58 934.00
Stavanger-Flekkefjord- banen tilsammen ...	÷ 7 343.00	+ 35 935.00	+ 10 415.00	÷ 2 245.00	+ 17 729.00

Som derav vil sees har Egersund—Flekkefjordbanen underskud i samtlige 5 aar, mens Jæderbanen har bare overskud.

For den samlede længde foreligger underskud i aarene 1911 og 1914, mens der i de øvrige aar blir overskud.

Rikstelegraf- og rikstelefonstationene.

Telegrafinspektøren i Stavanger har meddelt efterfølgende opgave over riks-telegraf- og rikstelefonstationer i Stavanger amt pr. 31 december 1914.

Til stationer som er oprettet i femaaret er føjet aarstal for oprettelsen.

Private telefonselskapers stationer er medtat og merket P.t. Jernbanetelegraf-stationer er medtat hvor der ikke paa samme sted ogsaa er rikstelegraf.

Aakrahavn R.t. Aardal i Ryfylke R.t. Avaldsnes R.t. Bjerkreim P.t. Bjordal i Dalene R.t. 1914. Braatveit R.t. 1912. Bru i Jæderen R.t. Bru i Mosterøy R.t. Egersund telegrafst. Espevik R.t. Fiskaen i Ryfylke R.t. Fister R.t. Fogn R.t. 1912. Foldøy R.t. 1914. Forsand R.t. Fureneset R.t. Fæøy R.t. Foresvik R.t. 1911. Førland R.t. 1910. Grindefjord R.t. Hauge i Dalene R.t. Haugesund telegrafst. Helgøy-sund R.t. 1911. Helle i Høgsfjord R.t. 1910. Helleland R.t. Helvik R.t. Heskestad R.t. 1914. Hetland i Fister R.t. Hinderaavaag R.t. Hinna jernbanest. Hjelmeland R.t. Hovland i Ekerøy P.t. Høle R.t. Ims R.t. Imsland R.t. Jelsa R.t. Juteberget R.t. Jørpeland R.t. Jøssinghavn P.t. Kleppe i Jæderen R.t. Klungland jernbanest. Kopervik telegrafst. Kvildal R.t. 1912. Kvitingsøy R.t. Langaaker R.t. Lille Sirevaag jernbanest. Lædre P.t. Malle i Jæderen P.t. Marvik i Ryfylke R.t. Mehus R.t. Meling i Ryfylke R.t. Moi i Lund R.t. Moldetveit R.t. Mosterøy R.t. Nedre Vats R.t. 1914. Nedstrand i Ryfylke R.t. Nesflaten R.t. 1912. Nærø R.t. Ogna jernbanest. Røvær R.t. Sand i Ryfylke R.t. Sandeid R.t. Sandnes telegrafst. Sandve R.t. Sauda i Ryfylke R.t. 1911. Saude-sjøen R.t. 1911. Sjernarøy R.t. 1911. Skadberg R.t. Skiftun R.t. Skjold i Ryfylke R.t. Skjoldestrommen R.t. Skudenesholm telegrafst. Slaattevik R.t. 1911. Sokndal i Dalene telegrafst. Sokn R.t. Sole i Haaland P.t. Stavanger telegrafst. Steinnesvaagen R.t. Store Sirevaag R.t. Suldalseid R.t. Suldalsosen R.t. 1912. Søndeland R.t. 1911. Sørø R.t. Talgøy R.t. Tananger P.t. Tau R.t. Time R.t. Ueland R.t. 1914. Utsire R.t. Utstein Kloster R.t. Vanvik i Ryfylke R.t. Varhaug R.t. Vatnemo jernbanest. Veavaagen R.t. Vestre Aamøy R.t. Vigrestad R.t. Vikedal R.t. Vikesaa P.t. Vikeyvaag R.t. Ørsdalen R.t. 1914. Østre Bokn R.t. 1911.

Dampsksibsfart.

Mens Jæderen og Dalene har jernbane, har Ryfylke og Karmsund hyppige dampsksibsforbindelser berørende samtlige herreder undtagen Suldal.

Det Stavangerske dampsksibsselskap underholder for den væsentligste del farten paa Ryfylke fjorddistrikter.

Distriktenes omkring Karmsund trafikeres væsentlig av Haugesunds dampsksibsselskap.

Videre trafikeres Høgsfjord av Sandnes—Stavanger—Høgsfjord dampsksibsselskaps skibe.

S k y s s t a t i o n e r .

Ved utgangen av femaaret var her følgende stationer i amtet:

Faste skysstationer: 1) Moi i Lund, 2) Bjerkreim i Bjerkreim, 3) Edland i Gjestal, 4) Hestnes i Haaland, 5) Hjelmelandsvaag i Hjelmeland, 6) Sand i Sand, 7) Osen i Suldal, 8) Nesflaten i do., 9) Aksdal i Avaldsnes, 10) Skudeneshavn, 11) Klungland i Helleland.

Tilsigelsesstationer:

- 1) Lie i Skjold, 2) Sjurseike i Vats, 3) Strøm i Skjold.

T u r i s t t r a f i k k e n

har i femaaret været i avtagende, og i 1915 var den helt ophört forsaavidt angaaer utenlandske reisende, men øket noget for norske turisters vedkommende.

P o s t f o r b i n d e l s e n .

I løpet av femaaret er der oprettet følgende nye postaapnærer, nemlig:

Rott i Haaland, Tjelte i do., Dale asyl i Hetland, Forus i do., Hommersaak i do., Tastad i do., Eidene i Forsand, Solbakken i Strand, Sørvaag i Finnøy, Mo i Vikedal, Hinderaavaag i Nedstrand, Toftøy i do., Vassenden i do., Tveite i Jelsa, Kvildal i Suldal, Roalkvam i do.. Vasshus i do., Kvilhaug i Skudeneshavn, Stol i do., Haavik i Avaldsnes, Nordbø i Torvastad, Bokn, østre, i Bokn, Vaareneset i Skjold, Vestvold i Vats.

10. Kommunal husholdning.

Til dækkelse av amtskommunens utgifter blev der i aaret 1911 utlignet kr. 277 854.54, derav kr. 138 927.00 paa herredene og resten paa matrikelskylden med kr. 6.00 pr. skyldmark. Ved femaarsperiodens utgang var utligningen steget til kr. 361 063.07, hvorav kr. 233 000.00 paa herredene og resten, kr. 115 745.00, paa matrikelskylden med kr. 5.00 pr. skyldmark samt kr. 12 000.00 paa verker, fabrikker og bruk med kr. 3.00 pr. skyldmark.

I aaret 1915 er som kommuneskatt utlignet paa indtægt tilsammen kr. 732 724.67. Den samlede antagne formue og indtægt utgjorde henholdsvis kr. 120 533 521.00 og kr. 17 937 286; derav skatbar indtægt kr. 10 046 198.00.

Skatteprocenten av den skatbare indtægt utgjorde gjennemsnitlig 7.29. Høieste formuesskat 2.20 %.

De enkelte herreders formue og gjeld i aarene 1910 og 1915 er opgitt saaledes:

Herreder.	1910.		1915.	
	Formue.	Gjeld.	Formue.	Gjeld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aakra.....	69 995	11 255	88 431	19 134
Aardal.....	14 742	10 910	116 345	6 910
Avaldsnes.....	87 000	31 070	102 900	23 375
Bjerkreim.....	54 100	19 750	57 500	16 300
Bokn.....	13 500	5 956	29 500	10 444
Eigersund.....	81 915	22 885	88 481	17 300
Erfjord.....	42 478	1 200	44 000	3 000
Finnøy.....	56 050	29 046	59 760	33 475
Fister.....	15 800	24 193	15 800	26 467
Forsand.....	31 800	15 774	39 800	24 839
Gjestal.....	62 981	30 553	61 300	23 890
Haaland.....	198 015	107 733	191 992	62 776
Helleland.....	29 800	10 974	31 000	18 925
Heskestad.....	64 600	12 479	28 000	14 250
Hetland.....	188 400	85 500	200 400	99 579
Hjelmeland.....	53 180	25 270	62 000	34 312
Høyland.....	57 014	60 834	189 423	65 293
Høle.....	29 465	6 859	34 000	7 923
Jelsa.....	19 000	5 010	13 000	10 677
Klep.....	114 700	45 400	141 400	76 025
Kopervik.....	23 000	6 803	23 000	5 267
Lund.....	50 908	38 895	49 000	51 561
Mosterøy.....	26 742	15 650	32 156	15 875
Nedstrand.....	54 100	11 778	58 900	24 350
Nærøe.....	76 888	7 783	53 800	8 965
Ogna.....	38 000	4 000	42 649	6 400
Rennesøy.....	26 500	14 780	44 440	13 970
Sand.....	38 063	8 250	1 973 100	60 000
Sauda.....	30 067	12 610	6 035 048	45 120
Sjernarey.....	9 500	13 300	15 000	19 900
Skaare.....	278 193	36 425	83 800	40 334
Skjold.....	47 388	22 232	48 394	24 585
Skudenes.....	81 500	7 359	70 000	5 939
Sokndal.....	89 670	22 907	111 949	31 340
Strand.....	56 300	15 100	62 300	17 268
Suldal.....	82 804	10 651	82 804	14 586
Time.....	54 315	17 960	360 608	51 553
Torvastad	49 500	24 000	59 250	30 000

Herreder.	1910.		1915.	
	Formue.	Gjeld.	Formue.	Gjeld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tysvær.....	28 800	25 850	68 650	36 925
Varhaug.....	46 000	32 959	60 686	28 793
Vats	15 100	13 775	30 450	13 143
Vikedal	54 600	35 048	75 000	28 071

II. Arbeiderforhold.

Det har været vanskelig paa landsbygden at erholde den fornødne arbeids hjælp. Stigning i arbeidslønninger bevirket at gaardbrukerne i størst mulig utstrækning har søkt at klare sig ved egen hjælp, naar undtages i onnetidene.

Arbeidslønningene stiller sig gjennemsnitlig saaledes ved utgangen av femaaret:

Tjenestegutter	kr. 368.00	aarlig
Tjenestepiker	- 214.00	-
Kostværdi	- 221.00	-

	D a g l ø n :			
	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmænd.....	3.83	2.83	2.60	1.80
Almindelige dagarbeidere :				
Mænd	4.39	3.53	3.96	3.36
Kvinder	2.61	2.13	1.72	1.36

Fagarbeidere:

Tømmerhuggere.....	kr. 4.75
Tømmerkjørere	- 6.72 med hest.
Do.	- 4.40 uten do.
Fløtere	- 5.00
Lensearbeidere	- 5.00
Grubearbeidere	- 5.38
Stenbrytere.....	- 5.16
Stenhuggere.....	- 5.80
Teglverksarbeidere	- 5.00
Jernstøpere.....	- 5.40
Platearbeidere ,.....	- 5.75

Formere.....	kr. 5.42
Spinderiarbeidere	- 3.81 for mænd.
Do.	- 2.29 - kvinder.
Væveriarbeidere.....	- 4.13 - mænd.
Do.	- 2.50 - kvinder.
Sagbruksarbeidere.....	- 4.00
Høvleriarbeitere	- 4.50
Brænderiarbeidere.....	- 4.50
Møllearbeidere.....	- 4.31

12. Slutning.

Amtskommunens faste eiendomme i aaret 1915 er ansat til en værdi av kr. 335 000.00.

Gjælden utgjorde pr. 1 juli 1915:

1. Røst paa kontantbidraget til jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord	kr. 17 087.55
2. Rest paa laan av 1894 av Oplysningsvæsenets Fond	- 10 000.00
3. Do. - - - 1904	- 60 000.00
4. Do. - - - 1910	- 25 200.00
5. Do. - - - 1912 av livsforsikringsselskapet «Hygea».....	- 427 500.00
6. Livsforsikringsselskapet «Hygea» av 1914.....	- 97 500.00

Tilsammen kr. 637 287.55

Sundhetstilstanden har i femaaret gjennemgaaende været god.

Av smitsomme sygdomme er forekommet:

I 1911 var der en lokal difteriepidemi omkring Time station samt i og omkring Sandnes, i 1913 en tyfusepidemi med ca. 150 angrepne i herredene Klepp og Time og litt i Nærø.

I Stavanger lægedistrikt er i femaaret anmeldt 9 tilfælde av tyfus. Av difteri har der i hvert aar forekommet endel spredte tilfælde. Skarlagensfeber optraadte et par aar epidemisk, men den var gjennemgaaende av meget let karakter og foraarsaket omrent intet dødsfald. Av poliomyelit anmeldtes i 1913 2 tilfælde.

I Skudeneshavn lægedistrikt har forekommet enkelte eller nogen flere tilfælde av tyfus. Den dukket op med mellemrum. En difteriepidemi optraadte i 1912 og forløp meget let.

I Haugesunds lægedistrikt var der i 1911 og 1913 ganske store mesling-epidemier med let forløp av sygdommen og med faa dødsfald.

I Sands lægedistrikt hersket i 1913 en epidemi av meslinger og kikkhoste, som særlig i Sauda og Suldal hadde stor utbredelse høsten og sommeren utover, og for 1914 er sundhetstilstanden betegnet som mindre god paa grund av stor utbredelse av skarlagensfeber og akute katarrer i aandedrætsorganene samt 12

tilfælde av difteri med 2 dødsfall. I 1911 forekom kun 2 tilfælde av tyfus. I 1912 var der 29 tilfælde av difteri.

De moralske forhold har været upaaklagelige, og ædruelighetstilstanden maa betegnes som gjennemgaaende god.

B. Byene og ladestedene.

For byenes og ladestedenes vedkommende henvises til vedlagte beretninger fra magistratene.

Rogaland fylke, 31 december 1919.

Thorvald Larsen.

B e r e t n i n g

om kjøpstaden Stavangers økonomiske tilstand i femaaret
1911—1915.

1. Befolkningsforhold.

a) Folkemængdens bevægelse.

Sidste almindelige folketælling i Stavanger 1910 viste et indbyggerantal av 37 331.

Ved at trække dødsfaldenes antal fra fødslenes fremkommer følgende fødselsoverskud:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tils.
Antal fødte ¹	1 135	1 026	1 132	1 093	1 132	5 518
Antal døde ¹	522	551	482	538	545	2 638
Fødselsoverskud	613	475	650	555	587	2 880

De paa politikammeret anmeldte ind- og utflyttede utgjør:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tils.
Indflyttet.....	1 077	746	1 110	760	851	4 544
Utflyttet.....	628	374	835	779	703	3 319
	449	372	275	÷ 19	148	1 225

¹ Anmeldt til prestene.

Da paa langt nær ikke alle flyttende melder av til politiet, er disse tal upaalidelige ved beregning av et indflytnings- eller utflytningsoverskud.

For utvandringen foreligger derimot nøiagtige opgaver:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal indtegnede utvandrere	1 936	1 498	1 745	2 062	636
Antal hjemmehørende i Stavanger...	282	¹ 156	271	236	118

Av utvandrere i 1911 var der 343 norsk-amerikanere som hadde været paa besøk hjemme. Av de fra Stavanger utvandrede var 57 sjømænd forhyret til norske fartøier i oversjøiske havner.

I 1912 var 808 nyutvandrere: 749 hadde billet til de Forenede Stater og 59 til Kanada. 611 av de indtegnede hadde været i Amerika tidligere og var hjemme paa besøk i kortere tid. 576 av disse reiste til de Forenede Stater og 34 til Kanada. Av resten var 68 sjøfolk som var forhyret til norske skibe derover, og 11 reiste over for kortere tid i forretningsanleggder eller for at besøke slektninger.

I 1913 var der 1 050 nyutvandrere. 983 av dem hadde billet til de Forenede Stater og 67 til Kanada. 619 av dem hadde været i Amerika tidligere og været hjemme for kortere tid. 596 av disse reiste til de Forenede Stater og 23 til Kanada. Av resten var 69 sjømænd og 7 forretningsreisende.

I 1914 var 1 249 nyutvandrere, 1 168 av dem hadde billet til de Forenede Stater og 81 til Kanada. 798 hadde været i Amerika tidligere. 738 av disse hadde billet til de Forenede Stater og 60 til Kanada.

I 1915 var 528 nyutvandrere. 516 av dem hadde billet til de Forenede Stater og 12 til Kanada. 85 hadde været i Amerika tidligere. 84 av disse hadde billet til de Forenede Stater og 1 til Kanada.

De øvrige indtegnede var sjøfolk forhyret til norske fartøier og forretningsreisende.

b) E g t e s k a p e r.

Antallet av indgaaede egteskaper stiller sig saaledes i femaaret:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kirkelige vielser	306	382	348	377	379
Borgerlige vielser	18	31	24	12	20

2. I n d u s t r i.

Fabrikvirksomhet i almindelighet og hermetikindustrien i særdeleshet danner grundlaget for Byens økonomiske liv og har i sit følge baade lyssider og skyggesider, hvorom der kunde skrives meget.

Dens utvikling gjennem aarene vil sees av følgende:

¹ Nyutvandrere.

a) Opgave over de bedrifter i 1911—1915 som kommer ind under fabriktildsynet.

Bedriftens art.	1911.	Ny i 1912.	Utgaaat i 1912.	Ny i 1913.	Utgaaat i 1913.	Ny i 1914.	Utgaaat i 1914.	Ny i 1915.	Utgaaat i 1915.	Sum pr. 31 decbr. 1915.
Hermetikfabrikker.	33	3	-	8	-	6	-	-	-	50
Bliktrykkeri og emballage	5	-	-	4	-	-	-	-	-	9
Mekanisk verksted.	7	1	-	1	1	-	-	-	-	8
Kaffebrænderi	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Høvleri.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Kemisk vaskeri....	1	1	-	1	-	-	-	-	-	3
Vedskjæreri.....	7	1	-	1	1	-	-	-	-	8
Hattefabrik	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Trykkerier	7	1	-	-	-	-	-	2	-	10
Litografiske trykkerrier	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Kassefabrikker	3	-	-	3	-	-	-	-	-	6
Snekkerverksteder .	14	-	-	2	1	-	1	3	1	16
Smedeforretninger .	2	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Notfabrik	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Trikotagefabrikker	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Nøkkelfabrikker...	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Bøkkerforretninger	2	-	-	-	-	1	-	-	1	2
Pølsefabrikker	19	-	-	-	1	-	-	-	1	17
Tørelement	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Traadstiftfabrikker	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2
Smørfabrikker	5	-	1	-	1	-	-	-	-	3
Meierier	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Laase- og beslagfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gasverk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Klemmefabrik	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Jernbaneverksted ..	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Etiketfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Saapefabrik	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Skrædderforretninger.....	7	-	-	-	-	-	-	-	1	6
Syforretninger.....	5	-	-	1	-	-	-	-	-	6
Tinfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Overføres	138	7	1	25	5	10	1	6	4	175

Bedriftens art.		Ny i 1911.	Utgåat i 1912.	Ny i 1913.	Utgåat i 1913.	Ny i 1914.	Utgåat i 1914.	Ny i 1915.	Utgåat i 1915.	Sum pr. 31 deembr. 1915.
Overført	188	7	1	25	5	10	1	6	4	175
Metalstøperi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Folkekjøkken	-	1	-	-	1	-	-	-	-	0
Kemisk fabrik	1	-	-	-	1	-	-	-	-	0
Slip	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Steperi og dok	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Jernstøperi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Skofabrikker	8	-	-	-	-	-	-	-	1	7
Blikvarefabrikker..	2	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Bakerier	2	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Dampbakeri.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Garveri.....	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Vogufabrik	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Malerforretning ..	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Dampvaskeri	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Guldsmed.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Cementvarefabrik..	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Potetmelfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Fôrmelfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Restaurant	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ølbryggeri	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tinfoliefabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tobaksfabrik	3	-	1	-	1	-	-	-	-	1
Orgelfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Korkefabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Maskinverksteder..	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Optikus	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gummiringfabrik ..	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gjørfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Dampkjøkken	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Rørlægger	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2
Blokmaker	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bokbinder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Skibsphugning ...	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Reperbane	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Instrumentmaker ..	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0
Cykelfabrik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Hjulmakerverksted	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Papemballagefabrik	1	-	-	-	1	-	-	-	-	0
Bundtmakerverk- steder	2	-	-	-	2	-	-	-	-	0
Tilsammen	187	8	3	32	11	10	1	6	6	222

b) H e r m e t i k f a b r i k k e r .

Ved utgangen av 1910 eksisterte 28 hermetikfabrikker, som indehaddes av 28 firmaer. Og den i forrige beretning bebudede vekst har stadig fortsat. Pr. 1 januar 1915 disponerte saaledes 46 hermetikfirmaer i Stavanger (med ialt 53 fabrikker) i sine bedrifter ialt 132 særskilt matrikulerte eiendomme til en samlet eiendomstakst av 4 800 000 kroner (brandtakst 3 500 000) og med en beregnet maskin- og løsreværdi av ca. 1 300 000 kroner.

Tilsammen repræsenterte altsaa hermetikindustrien i Stavanger en samlet eiendomsværdi av 6 100 000 kroner, som dog turde være lavt nok sat.

Desuten eiet Stavangerfirmaer ialt 10 utenbys hermetikfabrikker (mot 4 i 1910) til en eiendomsværdi av ca. 1 million kroner.

Kredssykekassen opgav at normalt beskjæftiger hermetikfabrikkene i Stavanger ca. 4 000 voksne arbeidere, kvindelige og mandlige. Med voksne forstaaes personer over 17—18-aars-alderen. Man regnet at byen hadde ca. 16 000 indbyggere over den alder. Hvis disse tal er rigtige, skulde altsaa hver fjerde voksen person i Stavanger være beskjæftiget i hermetikfabrikkene.

Hertil kommer de meget betydelige hjælpeindustrier hermetikfabrikkene har fostret — de store blikemballagefabrikker, nøkkelfabrikkene, kasselfabrikkene, etiketfabrikkene, mekaniske verksteder o. s. v.

Av utførselsstatistikken, hvortil henvises, fremgaar ogsaa hermetikindustriens sterke utvikling.

Hermetikfabrikkene og deres raastof er kommet ind under en ordnet, daglig kontrol derved at der er bevilget midler til ansættelse af 2 kontrollører som kun er optat med kontrol av hermetikfabrikkene.

Baade fabrikkene og sundhetsvæsenet er fornøjet med resultatet.

c) D e n k e m i s k e i n d u s t r i .

Inden denne arbeider følgende fiskemelfabrikker i Stavanger og omegn: Stavanger fôrfabrik og Karmøens fiskeguanofabrik (Ola Olsen), Stavanger kem. fabrik & co., Stensøens fôrfabrik (Einar Meling) og Vestlandske olje- og fôrmelfabrik samt Stavanger fosfatfabrik, Hommersand, hvorav bare den første hadde en omsætning av sildemel og sildolje (1911—15) som utgjorde tils. 92 421 sækker sildemel, 1 250 sækker sildekaker og 14 907 fat sildolje.

d) O p h u g n i n g a v g a m l e s k i b e

har i aarene 1911—1915 været drevet av 4 forretninger, hvorav dog kun 1 à 2 har arbeidet regelmæssig og kun én den hele tid igjennem hat stadig og fast beskjæftigelse for sin arbeidsstok. Ved femaarets utløp drives ophugning som fast bedrift kun av Stavanger Skibs Ophugnings Co., mens Aktieselskabet Tjørve, som ogsaa har et ophugningsverft, driver mere leilighetsvis og væsentligst kjøper og sprænger sunkne jernskibe. Det førstnævnte selskap har som i forrige fem-

aar væsentligst hugget op krigsskibe, bl. a. et russisk panserskib og flere engelske.

Grunden til tilbakegang i antallet av bedrifter maa søkes i fragtmarkedets stilling.

Det av selskapene oparbeidede gamle jern er solgt til det nye staalverk.

e) Skibsbyggeriet.

Det blev i forrige beretning fremholdt at man syntes at kunne se lysere tider imøte efter de i forrige periode herskende uhedlige vilkaar; dette maa ogsaa sies at ha slaat til.

S t a v a n g e r S t ø b e r i & Dok A. S., som er det ældste firma i branchen, har i de forløpne 5 aar hat adskillig at gjøre; der er levert ialt 10 dampskibe med tilsammen 8 367 brutto ton; derav 3 passagerdampske med tilsammen 1 384 brutto ton; og desuten er utført en anselig mængde reparationsarbeide.

De i forrige indberetning nævnte vanskelige forhold øvet sin virkning ogsaa i det nu forløpne tidsrum; men forholdene bedredes dog etterhvert, og periodens sidste aar maa karakteriseres som helt ut gunstig.

De ved denne bedrift sysselsatte arbeidere varierte mellem 348 mand i 1911 og 444 i 1915, med en liten, men jevn stigning.

Fremstilling av støpegods har været stadig stigende.

Selskapets kapital er nylig utvidet med kr. 360 000 (nu kr. 840 000), og bedriften søkes modernisert ved anskaffelse av moderne arbeidsmaskiner.

R o s e n b e r g s M e k. V e r k s t e d har arbeidet jevnt, med litet nybygning, specielt de første 3 aar, men adskillig reparationsarbeide. I 1914 levertes et par smaa dampskibe, og 1915 betegner en merkepål i selskapets historie forsaavidt som det trods krigens mangehaande vanskeligheter lykkedes at avlevere 2 motorskibe paa henholdsvis 329 og 321 brutto ton. Disse forsøk følges paa mange hold med interesse. Ialt er der i femaaret levert 4 mindre dampere og de 2 motorskibe paa tilsammen 1 150 brutto ton.

Verkstedet har bygget et eget støperi og har her hat adskillig at gjøre. Arbeidsstyrken har gjennemsnitlig været 200 mand.

Man har nu utvidet selskapets aktiekapital til kr. 4 000 000, indkjøpt store arealer paa den indenfor byens omraade liggende ø Buøy, og arbeidet med anlæg av et moderne skibsbyggeri dersteds for skibe optil ca. 10 000 ton lasteevne er allerede i fuld gang.

Verdenskrigen har øvet indflydelse ogsaa paa skibsbyggeribedriften. Virkningen av krigen er en dobbelt: paa den ene side betydelige vanskeligheter ved at faa skibsbygningsmateriel m. m. og paa den anden i løpet av sidste aar en livlig kontrahering av ny tonnage til stadig stigende priser.

Paa grund av de for skibsfarten herskende eksceptionelt gode konjunkturer ter derfor disse bedrifter temmelig sikkert kunne paaregne et par gunstige aar.

Nybygninger 1911—1915 ved Stavanger Støberi & Dok:

1911.	Nybygning nr. 64 D/S «John Knudsen»	526	br. reg. ton,	
1912.	— - 65 - «Escondido»	1 066	— «—	
—	— - 66 - «Erich Linde»	1 087	— «—	
1913.	— - 68 - «Sjømanden»	1 077	— «—	
—	— - 67 - «Gansfjord»	1 087	— «—	
1914.	— - 69 - «Kristiansand»	484	— «—	(passagerbaat)
—	— - 70 - «Sandnes»	366	— «—	do.
1915.	— - 71 - «Lysefjord»	1 091	— «—	
—	— - 72 - «Aardal»	332	— «—	
—	— - 73 - «Vilja»	1 091	— «—	

Nybygninger fra 1911 til 1915 ved Rosenbergs Mek. Verksted:

S/S «Tou»	84	ton levert i oktober 1914	
- «Svalbard»	186	- — - decbr. 1914	
- «Havmann»	186	- — - mars 1915	
M/S «Sneklokken»	329	- — - april 1915	
- «Blaaklokken»	321	- — - oktbr. 1915	
S/S «Hadarey»	115	- — - novbr. 1915	
- «Skjervøy»	115	- — - decbr. 1915	

f) Staalindustrien.

I nærværende oversigt kan nu for første gang medtages en meddeelse om denne for Stavanger amt nye industri. Stavanger Electro-Staalverk, som har sit hovedkontor i Stavanger, og hvis aktiekapital nu er over en million kroner, blev igangsat i mars 1913. Den første tid bed paa vanskeligheter i forskjellige retninger, men verket gaar nu bra. Dets produkter, som omfatter alleslags materialer under hovedbegrepet kvalitetsstaal, nyder anseelse som førsterangs, og fremgangen har i den siden igangsættelsen forløpne tid været jevn.

Raamaterialet er væsentlig skrapjern. Man har med stort held levert staal til meget vanskelige øiemed, og verket har nu saa meget at bestille som det kan overkomme. Ogsaa paa denne bedrift har krigen øvet en stimulerende indflydelse. Den sysselsætter 150 arbeidere.

3. Handel, bankvæsen, assurans, fiskeri og sjøfart m. m.

a) Handelsforhold.

Børskomiteen uttaler:

«Den for vor bys næringsliv i femaarsperioden 1911—1915 stedfundne utvikling kan sies at være gjennemgaaende gunstig og frugtbringende. Navnlig maa 1915 betegnes som et særdeles heldig aar, ikke alene for handel og industri, men ogsaa for skibsfarten, idet de glimrende, til en uanet høide stigende fragtkonjunkturer bragte resultater — trods de voldsomt stigende utgifter, særlig skatter — saavel hvad fortjeneste som værdiforekelse angaaer har været uten sidestykke i vor bys historie. Denne ved krigsforholdene hitførte konjunkturstigning har vistnok ogsaa været ledsaget av sterkt opadgaaende priser for saagodt-

som alle raaprodukter. Likeledes er prisene paa alle levnetsmidler gaat sterkt op, hvilket føles haardt i de mange hjem, men heldigvis har de vedvarende gode arbeidsforhold i nogen grad dæmpt dyrtidens uhyggelige virkninger. Kjøpeevnen har været god og spekulationslysten ganske betydelig. Kreditforholdene var sunde, og ingen fallitter av betydning har fundet sted. Bankindskuddene har øket jevnt, og vore banker har især det sidste aar hat rikelig tilgang paa penger.»

Med hensyn til byens import og eksport henvises til den Officielle Statistik.

Forbrukerne har organisert sig i flere kooperative konsumforeninger, som ogsaa har startet et kooperativt produktionslag, hvorfra følgende oversigt kan meddeles:

«Løkkeveiens Forbruksforening»'s omsætning, fortjeneste og medlemsantal fra og med 1911 til og med 1915:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Omsætning	140 030.17	142 767.86	129 495.70	74 747.67	72 266.16
Fortjeneste	22 252.84	21 502.28	11 697.74	4 232.48	7 915.53
Medlemsantal	385	360	350	300	260

Forbruksforeningen «Bikuben»'s omsætning i aarene 1911—1915.

	Omsætning.	Utbytte.
	Kr.	Kr.
1911	505 380.65	75 065.60
1912	518 780.38	72 360.85
1913	555 005.25	71 569.63
1914	537 867.15	75 301.40
1915	725 152.00	90 194.09
	2 842 185.43	384 491.57

Foreningen hadde i 1915 6 utsalg, og formuen utgjorde ved aarets utgang kr. 55 020.00.

Forbruksforeningen «Økonom»'s omsætning fra 1911—1915.

	Halvaarlig.	Samlet.
	Kr.	Kr.
Omsætningen i 1911, 1ste halvaar 17 pct.	304 822.43	
— — — 2det — 16 —	286 917.06	591 739.49

		Halvaarlig.	Samlet.
		Kr.	Kr.
Omsætningen i 1912, 1ste halvaar 15 pet.		337 764.59	
— — 2det — 15 -		313 581.19	651 345.78
— 1913, 1ste — 13 -		342 216.17	
— — 2det — 15 -		288 795.42	631 011.59
— 1914, 1ste — 14 -		311 729.18	
— — 2det — 14 -		308 688.80	620 417.98
— 1915, 1ste — 15 -		376 543.65	
— — 2det — 15 -		372 152.08	748 695.73

Produktionslaget «Samhold» begyndte drift av smørfabrik i september 1911. I august 1912 oprettedes kaffebrænderi og i mars 1915 bakeri og konditori.

Aar.	Omsætning.	Fortjeneste.	Avskrevet og avsat til fonds.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	64 906.95	8 734.97	6 027.75
1912	249 027.82	33 552.00	10 397.39
1913	258 267.87	28 861.38	10 313.11
1914	252 837.31	18 935.49	17 571.49
1915	698 828.27	39 575.51	38 875.51
1916	1 065 008.53	60 796.50	55 207.23

1 januar 1916 utgjorde lagets nettoformue kr. 7 3 4 2 9.72. Nettoformue 1 januar 1917 kr. 11 4 2 7 8.64.

b) Fiskeriene.

Om resultatet av femaaret 1911—1915 meddeles at der i

1911	opfiskedes	543 622 hl.	vaarsild til en samlet værdi av.....	kr. 1 222 815.00
1912	—	375 001	- - - - -	- 1 814 140.00
1913	—	822 125	- - - - -	- 2 066 682.00
1914	—	445 874	- - - - -	- 1 322 005.00
1915	—	407 205	- - - - -	- 1 773 927.00

Av s m a a s i l d til hermetikfabrikkene opfiskedes i samme tidsrum:

1911 24 200 hl. til en værdi av	kr. 84 510.00
1912 32 010 - — — -	- 164 425.00
1913 22 884 - — — -	- 70 740.00
1914 20 997 - — — -	- 127 916.00
1915 14 885 - — — -	- 248 315.00

Av b r i s l i n g for sardin- og ansjosnedlægning:

1911 91 131 hl. til en værdi av.....	kr. 1 084 415.00
1912 82 393 - — — -	- 942 770.00
1913 20 407 - — — -	- 267 448.00
1914 21 942 - — — -	- 265 469.00
1915 57 203 - — — -	- 1 276 348.00

Av m a k r e l:

1911 2 223 000 stkr. til en værdi av.....	kr. 217 585.00
1912 2 196 000 - — — -	- 239 210.00
1913 2 481 000 - — — -	- 196 083.00
1914 4 158 000 - — — -	- 427 191.00
1915 2 390 000 - — — -	- 960 770.00

For vaarsildens vedkommende var fortjenesten liten indtil 1914. De saltere og eksportører som ved krigens utbrudd endnu hadde lager av denne vare, opnaadde store priser, og gjennemsnitsfortjenesten av eksporten for 1914 maa derfor sies at ha været god.

For 1915 var den for baade fiskere og eksportører meget god.

Resultatet for smaasild og brisling var baade for fisker og fabrikant i 1911—12 jevnt godt. I 1913 gjorde mangel paa raastof sig mere gjeldende, men utbyttet for 1914 var for fabrikantenes vedkommende meget godt, og for 1915 maa fortjenesten baade for fisker og fabrikant betegnes som udmerket. Dette sidste gjelder ogsaa baade for 1914 og 1915 hvad makrellen angaaer.

Angaaende havfisket meddeles at dette i det forloepne femaar har været drevet av nogen faa her hjemmehørende dampskibe, og da væsentligst under Island efter fisk og sild. Resultatet har ikke været særdeles opmuntrende, og dette fiskes utvikling her i byen hemmes av mangel paa folk. Man har derfor i den sidste tid søkt at faa engagert mandskap fra Island, og efterat dette skedde har resultatet været bedre. Fisken sælges som regel i saltet tilstand paa Island eller bringes til Norge, hvor den sælges som klipfish, men det er kun rene bagateller som er bragt til Norge.

Den av disse skibe fangede sild bringes derimot hjem til Norge og sælges herfra væsentligst til Sverige og Amerika, men heller ikke dette fiske har git noget rimelig overskud.

c) B a n k e r.

Over Stavanger Sparekasses virksomhet i femaaret 1 januar 1911 til 31 december 1915 hitsættes følgende oversigt:

Indskyternes tilgodehavende androg pr. 1 januar 1911 til	kr. 7 213 061
Sparekassens eget fond	740 082
Reguleringsfond	54 972

Samlet forvaltningskapital 1 januar 1911 kr. 8 008.115

Indskyternes tilgodehavende pr. 31 december 1915	kr. 10 154 451
Sparekassens eget fond	983 701
Reguleringsfond	82 435

Samlet forvaltningskapital 31 december 1915 kr. 11 220 587

Forvaltningskapitalen er saaledes i femaaret øket med kr. 3 212 472, Sparekassens eget fond med kr. 243 619 og Reguleringsfondet med kr. 27 463.

Forvaltningskapitalen var anbragt saaledes:

	1 januar 1911.	31 december 1915.
	Kr.	Kr.
1. Let realisable værdipapirer	1 444 118	1 960 398
2. Pantobligationer	2 694 298	3 421 787
3. Utlaan mot vekselobligationer og veksler:		
a) med sikkerhet i fast eiendom	1 056 364	1 447 304
b) - - - i andet depositum	111 060	102 545
c) - - - i kaution	2 234 890	3 151 152
4. Andre utlaan	3 569	-
5. Bankbygningen 1/2 brandtakst	25 000	25 000
6. Forskutte omkostninger m. v.	385	1 350
7. Indestaaende i andre banker	427 943	1 070 521
8. Kassebeholdning	10 488	40 530
	8 008 115	11 220 587

Indskudsrenten var i 1911 4 pet.	utlaansrenten 5½, 5 pet.
i 1912 4, 4½ pet.	— 5½, 6 -
i 1913 4½ pet.	— 6 -
i 1914 4½, 4, 4½ pet.,	— 6, 5½, 6½, 6 pet.
i 1915 4½, 4 pet.	— 6, 5½ pet.

Pantelaansrenten var den hele tid 5 pet.

Som tap paa utlaan er i femaaret avskrevet tilsammen kr. 5 150.

Til almennytige øiemed utdeltes i femaaret tils. kr. 80 000 til et aldershjem i forbindelse med Stavanger arbeideres understøttelsesforening.

Ved slutningen av august 1912 oprettedes en indskudsavdeling i østre bydel, hovedsagelig beregnet paa at fremme sparsommelighet inden arbeiderbefolkningen; den holdes aapen hver fredag aften kl. 6--7½ og lørdag eftermiddag kl. 4—5. Der er i de forløpne 3½ aar indført 3 950 indskud til samlet beløp kr. 105 165.

Stavanger Privatbank, oprettet 1879:

Aar.	Total- omsætning.	Overskud.	Reserve- og delkrederefond.	Utbytte.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pet.
1911	155 349 750	161 677	535 000	6
1912	178 906 002	191 437	625 000	6
1913	222 481 318	221 707	730 000	7
1914	250 406 410	325 438	850 000	8
1915	441 201 113	470 000	1 000 000	10

Stavanger Handels og Industribank, oprettet 1898:

Aar.	Total- omsætning.	Overskud.	Reserve- og delkrederefond.	Utbytte.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pet.
1911	130 298 832	111 302	344 757	7
1912	171 871 737	135 587	400 000	7
1913	200 117 201	159 961	488 000	7
1914	227 537 043	273 327	651 000	9
1915	377 018 084	331 437	1 506 000	10

Hetlands Sparebank, oprettet 1901:

Aar.	Under forvaltning.	Bankens fond.	Overskud.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	2 807 716.10	82 832.10	21 088.33
1912	3 736 320.74	100 547.23	17 715.13
1913	4 420 298.97	119 110.26	18 563.03
1914	4 626 459.39	165 080.84	45 970.58
1915	5 024 777.19	212 579.19	47 498.35

Stavanger Pantelaanerindretning har ophørt at eksistere, idet man fandt at der heldigvis ikke var bruk for dens virksomhet. Man likviderte da forretningen, solgte eiendommen og opløste selskapet.

d) Skibsfart.

Stavanger koffardiflaate har i tidsrummet 1911—1915 ikke undergaat nogen væsentlig forandring. Den har arbeidet under usedvanlig gunstige omstændigheter, tildels saa gunstige at end ikke de florissante tider omkring 1850—60 kommer

op mot gjennemsnitsfragtene i 1915. Naar desuagtet resultatet allikevel ikke overalt er saa glimrende som det kunde tænkes, maa skylden sekes i time-charters eller fragtkontrakter under anden form som har hindret rederen fra at nyttig-gjøre sig efterspørseren efter ledig tonnage i dens fulde utstrækning. Til gjen-gjeld har de skibe som ikke har hat den direkte fordel av krigskoujunkturen allikevel paa sin vis været heldig stillet, idet skibsprisene er gaat raskt op — ogsaa for den tonnage som har langsiglige kontrakter at trækkes med. Man har ogsaa eksempler paa at der av enkelte rederier eller skibsaktieselskaper er betalt til befragteren en kontant sum for at faa certepartiet annullert. Saadan foranstaltung har vist sig meget nyttig og lukrativ da krigens varighet og fragtmarkedets opgang langt har overskygget selv noksaa sangvinske beregninger.

Det ligger i sakens natur at de forretninger som tangerer skibsrederiet tar farve av forholdene. Spekulationen har hurtig sprængt den beskedne ramme som denne erhvervsgrisen hittil har bevæget sig indenfor. Siden krigen utbrøt har der været effektuert en hel række kjøp og salg som hittil i hvert eneste kjendt tilfælde har bragt spekulantene positiv gevinst. Man har ogsaa benyttet anledningen til at sælge en hel del «gammel» tonnage til gode priser. Paa den vis er ikke alene store kapitaler indvundet for byen, men det ligger ogsaa nær at tro at befolkningens etter vaagnende interesse for kapitalanbringelse i skibe vil gi skibsrederiet en bredere platform at bygge paa end tilfældet har været paa en menneskealder. Saa glædelig som industriens vekst end har været for Stavanger, og saa gode resultatene end har været, har denne tendens dog været præget af en viss ensidighed. Saa man har al grund til at ønske at byen ovenensstemmende med sine stolte traditioner, sin geografiske beliggenhet og sin rikelige tilgang paa sjøfolk ogsaa herefter tilsjøs vil hævde sig blandt landets fremmestige byer.

Skibsrederne har nu en god chance. Hvis de utnytter den med klokskap og anlægger sin bedrift efter tidens krav, men ogsaa med vidtskuende perspektiver, vil de forhaabentlig beholde den tillid de nu nyder, til glæde for sig og til gavn for samfundet. Naar tiltrods for de eksceptionelle arbeidsvilkaar tonnagen for damp efter de senest foreliggende opgaver fra 1910 til 1914 ikke er øket mere end fra 29.8 til 31.8 ton — regnet i tusener —, maa erindres at denne utvikling nærmest skyldes tidene før krigens utbrudd, da ogsaa fragtmarkedet like fra 1911 til ut 1913 var ret gunstig. Heller ikke i 1915 har tonnagen øket noget væsentlig, idet salg har forekommet likesaa hyppig. Dette viser at spekulationen ikke har hat noget jobbemæssig over sig. De skibsredere som har operert dristigst har hittil vist baade klarsyn og begrænsning, saa situationen bør betegnes som helt tilfredsstillende.

Seilskibsflaaten har vist decidert tilbakegang — fra 32.4 tusen ton til 14.9 tusen ton i tidsrummet 1910—1914. Avgangen skyldes hovedsagelig slit av gammel tonnage. Det er træskuterne som gaar ut ved salg eller forlis. Materialelet fornyes ikke og gaar derfor sin undergang imøte. Av staal- og jernskuter har av- og tilgang saa nogenlunde ophævet hverandre. Ved krigens utbrudd

blev et par større tyske priseskibe indkjøpt ved auktion i England. De har git sine nye redere al grund til glæde. Ellers er det mest karakteristiske ved den forløpne periode redernes tilbøjelighet til selv at engagere sig for større beløp i de nykontraherte eller indkjøpte skibe. Denne tendens er ubetinget av det gode. Jo mere en reder er interessaert i driften, desto mindre spiller indtægtene av bedriftens bestyrelse nogen rolle. Derved opmaaes et gjensidig tillidsforhold mellem direktion og aktionær som ikke noksom kan vurderes. Efterhaanden synes den nu igjen avskaffede ihændehaverform for skibsaktier at ha vundet adskillig terræn her som andensteds. Men hvorvidt dette er diktert af de nu raadende forhold med hyppige aktieomsætninger, eller om det virkelig vil bli en form av varighet, er det nu vanskelig at uttale sig om. Man ser imidlertid til stadighet at selskapene gaar over fra navne- til ihændehaveraktier. Derimot synes skibsrederiet at gaa tilbake. Der er ikke mange partrederier igjen, og dog uttales der fra rederhold, at dersom en ny skibsaktielov blir for omstændelig eller insnevrer disponentens myndighet for meget, vil man absolut foretrække at gaa tilbake til skibsrederiet fra gamle dage.

Hvad selve driftsvilkaarene angaar, saa er disse av den natur at kun eksceptionelt heie fragter har kunnet gjøre seilasen lukrativ. Hyrerne er saaledes omkring det dobbelte av det vanlige.

Bunkersprisen er tildels den firedobbelte. Alle fornødenheter, som proviant og utstyr, gjør ogsaa seilasen driftsmæssig dyr. Men mest tynger præmierne for krigsrisiko samt krigsskatene, som dog da endnu ikke var begyndt at virke. Her vil erfaring vise at store procenter maa fratrækkes overskuddet før man har det endelige resultat, men uanset dette maa situationen ved utgangen av 1915 baade for reder og aktionær sies at være saa lys som vel mulig og overgaard enhver illusion om international samhandel da krigen bret ut. Byens flaate har været spredt over alle farvand, mest i Nordsjøfart og paa Amerika, likesom adskillig tonnage har været employert i kulfragten mellem England og Frankrike.

Efter Veritas' opgaver var pr. 1 januar 1916 i Stavanger hjemmehørende 45 fragtdampskeibe paa 37 380 ton, 18 rutebaater paa 5 055 ton, 15 fiskedampere paa 755 ton, en bergningsdamper paa 63 ton og 9 seilskibe paa 12 208 ton, samtlige beregnet efter netto-drægtighet. Av seilskibene var kun to paa til sammen 255 ton av træ, de øvrige av staal eller jern.

Foruten disse forefindes en hel del mindre fiskebaater, slæpedampere og ræketrawlere som ikke gaar ind under Veritas' kontrol. Forøvrig henvises angaaende det statistiske materiale til Sjøfartskontorets aarbok, som indeholder detaljerte oplysninger om byens skibsflaates deplacement, bemanding m. m.

Indrulleringsbetjenten opgir angaaende fartøienes bemanding at der ved Mønstringsskontoret har været paa- og avmønstret følgende antal sjømænd (skippere, styrmænd, maskinister og underordnede) til utenriksk fart:

1911 paamønstret 1 479							
— avmønstret 1 306	}	herav fremmede (utenlandske) sjømænd	154				
1912 paamønstret 1 528						266	
— avmønstret 1 219	}	—	—	—	—		
1913 paamønstret 1 235						180	
— avmønstret 943	}	—	—	—	—		
1914 paamønstret 1 687						388	
— avmønstret 1 499	}	—	—	—	—		
1915 paamønstret 1 896						324	
— avmønstret 1 297	}	—	—	—	—		

Hvad bemanningsforholdene i den indenlandske fart angaaer, saa savner Mønstringsskontoret opgaver over de i denne fart sysselsatte mandskaper da ingen mønstring finder sted; men det antages at der aar om andet i indenriksk fart med dampskibe og smaa seilfartøier kan være employert mellem 200—300 mand.

Forøvrig bemerkes med hensyn til bemanningsforholdene at der i den senere tid tildels har været vanskeligheter med at skaffe mandskaper til farteiene, og dette trods den betydelige opgang i hyrerne, saavel for de overordnede som for de underordnede; men grunduen hertil antages for en stor del at være den gode anledning til lønnende hjemmearbeide inden byen for sjømændene.

I denne forbindelse hitsættes toldvæsenets opgave over skibsdrægtigheten, som stiller sig saaledes:

For 1911:

97 dampskibe.....	tilsammen	32 593 ton
44 seilskibe	—	22 364 -
2 motorfartøier	—	159 -

For 1915:

66 dampskibe.....	tilsammen	42 625 ton
10 seilskibe	—	12 864 -
1 motorfartøi	—	53 -

e) Assuransse.

Sjøassuransse. Stavanger Sjøforsikringsselskab A/S har stadig gaat jevn fremad saavel hvad præmieindtægt som avsætninger til fonds angaaer, og kapitalen er derfor ogsaa pr. 1 januar 1916 blit forsøket til kr. 2 000 000 med indbetalt beløp kr. 1 000 000.

Paa grund av krigen, som har foranlediget en hel del krigsforsikring og stadig økende værdier paa saavel skibe som varer, er forskjellige nye sjøforsikringsselskaper i det sidste aar blit oprettet, hvorved konkurransen er blit overmaade stor, og man skjønner ikke hvorledes alle disse selskaper skal kunne eksistere naar krigen atter er over.

Av assuranseselskaper forøvrig findes en stor mængde repræsentert: brandforsikringsselskaper, glasforsikringsselskaper, husdyrforsikringsselskaper, livsforsikringsselskaper, tyveriforsikringsselskaper og ulykkesforsikringsselskaper.

Stavanger Sjøforsikringsselskaps forretning i femaaret 1911—1915.

Aar.	Brutto-præmie.	Reassurans-præmie.	Nettopræmie. Renter.	Renter.	Erstatning og ristorno.	Utbytte.	Avsat til reservefond.	Utdelt og avsat tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	1 516 745	477 493	1 325 413	15 592	806 483	30 000	30 000	60 000
1912.....	2 318 725	732 043	2 018 095	19 069	1 324 177	30 000	30 000	60 000
1913.....	2 620 811	864 915	2 353 350	21 687	1 538 711	30 000	20 000	50 000
1914.....	2 683 225	973 073	2 424 711	23 060	1 536 436	30 000	20 000	50 000
1915.....	4 223 838	1 816 652	3 209 520	31 287	1 945 872	40 000	20 000	60 000

4 Binæringør.

Foruten en mængde smaa haver omkring husene i de villamæssig bebyggede stræk tæller byen 10 større og mindre gartnerier med et samlet areal av omkring 200 maal (10 ar). Herav er ca. 25 pct. tilkommet i sidste femaar.

Avgartneriene indtar en meget betydelig planteskole for trær av mange slags, særlig frugttrær og bærbusker samt roser o. s. v., alene 140 maal. Alle de øvrige anlæg er drivhusgartnerier for blomster og andre finere planter.

Produktene fra planteskolen avsættes foruten til det hele land ogsaa til utlandet, særlig Sverige og Finland, tildels ogsaa til Amerika.

Forbruket av blomster inden byen er ganske betydelig, saa at gartnerienes produktion med tilgang fra omegnens blomsterdyrkere til sine tider ikke magter at tilfredsstille behovet, som i saa fald maa utfyldes ved indkjøp fra andre steder indenlands og utenlands. Til andre tider er produktionen stor for det indenbys forbruk. Avsætningen foregaar i saa fald til andre byer i nord og øst.

Hvor stor pengeværdi blomsteromsætningen repræsenterer er det meget vanskeligt at kunne faa bestemte forestillinger om fordi blomstersalg til binderiene foregaar ogsaa fra mange private huse og familier. Samlet vil omsætningsværdien løpe op til ganske betragtelige beløp.

Paa de byen tilliggende jordløkker (Egenes) har der i et par hundrede aar, eftersom disse er blit ryddet og lagt under kultur, været drevet landbruk av adskillige familier. Selvfølgelig vil denne bedrift ikke spille nogen fremtrædende rolle i en større bykomune. Det paa byløkkerne drevne landbruk er i regelen meget enkelt, idet det næsten udelukkende bestaar i dyrkning af græs. Aapen aker benyttes væsentlig til jordens bearbeidelse for fornyelse af engen med mange aars mellemrum. Produktionen blir derfor for det meste kun melk, som omsættes i byen. I løpet av det sidste femaar er jordbruket helst blit noget indskrænket derved at arealet i stedse større utstrækning er blit bymæssig bebygget.

Byen har en ganske betydelig omsætning af melk, ialt 10 à 11 millioner liter aarlig. Den største tilgang paa melk haddes i aaret 1914, mens 1915, bl. a. paa grund av de usedvanlig høie kraftførpriser, hadde ca. 1 million liter lavere indmaal. Den væsentligste del av denne omsætning besørges av byens eneste meieri, saaledes til 1913 9—9½ million liter og i 1914 10 441 342½ liter melk. (Forøkelsen skyldes sammenslutning av Frue meieri og Riskekverven.) Kun en mindre del omsættes av en privatmand som ved motorbaat samler melk fra øene i Rennesøy og tildels fra fjernere steder, likesom ogsaa Haalands og Heylands meierier har utsalg i Stavanger.

Til meieriet indkommer næsten al den melk som produceres i Hetland. Ogsaa en del av Haaland sender sin melk direkte til meieriet i Stavanger.

Som ved alle bymeierier omsættes en større del av melken ved direkte salg av denne under de forskjellige former. Prisen var i 1913: 16 øre og i 1914: 18 øre. En mindre del forsendes til Bergen og Odda i Hardanger. Hvad der ikke medgaard til melke- og fløtesalg omgjøres til smør og ost. Smørtilvirkningen

er i femaaret avtatt noget fordi hermetik- og margarinfabrikkene sluker stadig større mængder av melk.

Det producerte smør har for en del været solgt til forbruk i byen, og resten er forsendt til Bergen, Kristiania og sydkystbyene, i 1915 til hittil uhørt høie priser. Østen er delvis solgt til Kristiansand og østligere byer.

Av større saker som sundhetsvesenet har bragt i havn i femaarsperioden kan nævnes melkevedtægene, som vil sætte Helseraadet istrand til at gjennemføre en mere effektiv melkekontrol, som er høilig paakrævet.

Den forskudsvise utbetaling til leverandørene dreiet sig i 1914 om 11.25 øre, i 1913 11.20 øre, i 1912 10.87 øre og i 1910 10.15 øre. Der utbetaltes imidlertid alle aar et efterskud, saaledes at leverandørene i alt fik utbalt i 1913 11.90 øre, i 1912 11.77 øre og i 1911 10.85 øre.

5. Arbeiderforhold.

A arbeidsmarkedet

gir femaarsberetningen fra Stavanger arbeidskontor 1911—15 delvis besked om.

(Se tabellen næste side.)

Om arbeidsformidlingen foreligger følgende sammenfattende hovedresumé.

Som det vil fremgaa av omstaaende opgave har der i tiden 1 januar 1911 til 31 december 1915 meldt sig i alt 41 057 arbeidssøkende, nemlig 27 949 mænd og 13 108 kvinder.

I samme tidsrum anmeldtes til formidling i alt 38 604 ledige pladser, nemlig 22 367 for mænd og 16 237 for kvinder.

De besatte pladser i 1911—1915 andrar for begge avdelinger tilsammen til 27 575. Av de besatte pladser falder paa den mandlige avdeling 16 939 og paa den kvindelige avdeling 10 636.

Til nødsarbeide er i samme tidsrum anvist 162 mand.

Arbeidsforholdene maa i det forlepine tidsrum i det store og hele betegnes som meget gode. Vinteren 1913 var her endel arbeidsledighet, hvorfor formandskapet i møte 30 oktober besluttet at igangsætte nødsarbeide.

Organisation.

«De samvirkende fag- og arbeiderforeninger» er en lokal fællesorganisation bestaaende av samtlige fagforeninger i Stavanger. Disse foreningers formaal er at søke organisert de forskjellige fag- og arbeidsgrener i tilslutning til «arbeidernes faglige landsorganisation i Norge» og ved foredrag og diskussioner at hæve arbeiderklassens intelligens samt at skaffe de tilsluttede foreninger formaalstjenlige lokaler. (Foreningen er saaledes eier av Folkets Hus.)

Ved begyndelsen av 1911 hadde «De samvirkende fag- og arbeiderforeninger», ca. 1 600 medlemmer og ved utgangen av 1915 2 553 medlemmer.

De staar tilsluttet Stavanger arbeiderparti. I den forlepine femaarsperiode har det største arbeide samlet sig om reisningen av et nyt Folkets Hus.

Aar.	Mandlige avdeling.				Kvindelige avdeling.				Begge avdelinger tilsammen.				Kontorets utgifter.
	Arbeids-søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	Arbeids-søkende pr. 100 ledige pladser.	Arbeids-søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	Arbeids-søkende pr. 100 ledige pladser.	Arbeids-søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	Arbeids-søkende pr. 100 ledige pladser.	
1911.....	5 100	4 588	3 225	111	2 565	3 209	2 073	80	7 665	7 797	5 298	98	5 074.64
1912.....	4 767	4 326	2 944	110	2 480	3 142	2 043	79	7 247	7 468	4 987	97	5 446.97
1913.....	5 729	4 068	3 147	141	2 718	3 390	2 172	80	8 447	7 458	5 319	113	¹ 2 729.52
1914.....	6 068	4 348	3 527	140	2 695	3 254	2 200	83	8 763	7 602	5 727	115	² 6 504.49
1915.....	6 285	5 037	4 096	125	2 650	3 242	2 148	82	8 935	8 279	6 244	108	³ 6 718.69
Ialt	27 949	22 367	16 939	126	13 108	16 237	10 636	81	41 057	38 604	27 575	106	26 474.31

¹ Gjelder 1ste halvaar.² — for budgetaaret 1 juli 1913—30 juni 1914.³ — — «— 1 - 1914—30 - 1915.

6. Kommunale forhold.

a) Kommunale finanser.

Skattefundamentene og den utlignede kommunale og statsskat vil sees av nedenstaaende.

Opgave over utlignet stats- og kommuneskatt i tiden 1911—1915.

	1911.	1912.	1913—1914.	1914—1915.	1915—1916.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Byskat	1 040 155.82	1 241 964.60	1 572 798.04	1 538 299.85	1 685 869.83
Statsskat	213 431.30	261 894.10	327 767.30	356 356.70	431 284.80
1. De værdier hvorpaa eiendomsskatten er utlignet	45 146 040.00	48 146 170.00	60 287 365.00	62 878 219.00	64 256 075.00
2. Utlignet eiendomsskat	224 185.70	289 107.85	358 347.36	371 621.47	381 935.88
3. Eiendomsskatten pr. kr. 1 000.00	{ 5 % av 44 528 240 2½ - - 617 800	{ 5 % av 47 496 970 2½ - - 649 200	{ 6 % av 59 161 755 3 - - 1 125 610	{ 6 % av 61 682 053 3 - - 1 196 166	{ 6 % av 63 055 889 3 - - 1 200 186
4. De værdier hvorpaa formuesskatten er utlignet	41 730 600.00	42 344 900.00	62 742 200.00	65 689 800.00	71 273 600.00
5. Utlignet formuesskat	102 657.27	102 474.65	175 678.16	170 793.48	171 075.38
6. Formuesskatten pr. kr. 1 000.00	2.46	2.42	2.80	2.60	2.40
7. Den antagne indtægt	13 168 285.00	15 068 770.00	19 093 188.00	20 419 790.00	23 290 065.00
8. Den skatbare indtægt	5 445 251.00	6 718 940.00	9 552 638.00	10 041 360.00	12 009 421.00
9. Utlignet indtægtseskatt	937 498.55	1 139 489.95	1 397 119.88	1 367 506.37	1 514 794.45
10. Indtægtseskatten pr. kr. 100.00 i skatbar indtægt (skatøren) ...	17.20	16.95	14.60	13.60	12.60

Utgiftsbudgettet.

	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1/7 13— ^{30/6} 14.	1/7 14— ^{30/6} 15.	1/7 15— ^{30/6} 16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Politi- og fængselsvæsenet	67 900.00	72 000.00	37 000.00	90 800.00	99 700.00	110 141.00
B. Det kommunale slagthus og kjøtkontrollen	37 400.00	42 435.00	15 500.00	41 150.00	43 400.00	43 200.00
C I. Sundhetsvæsenet	28 150.00	35 550.00	20 143.50	41 987.00	44 581.50	47 993.83
C II. Det kommunale sykehus	101 740.00	111 600.00	61 030.00	133 175.00	145 433.50	163 026.20
C III. Ubemidledes sykehusforpleining	18 000.00	10 000.00	7 000.00	14 000.00	14 000.00	15 000.00
D I. Ingeniørsvæsenet	145 953.70	207 700.00	119 000.00	255 475.00	237 107.00	185 950.00
D II. Brandvæsenet	106 392.72	105 653.33	56 112.50	128 175.00	134 120.00	135 242.00
D III. Vandverket	55 700.00	68 411.67	42 000.00	89 500.00	72 600.00	75 100.00
D IV. Parkvæsenet	-	-	4 050.00	11 250.00	11 850.00	10 500.00
D V. Bygnings- og opmaalingsvæsenet ²	-	-	-	-	-	70 350.00
E. Gatebelysning	25 080.00	26 400.00	13 200.00	26 400.00	28 000.00	30 000.00
F. Administrations-, regnskaps- og skattevæsen	40 100.00	44 495.00	26 913.00	63 025.00	71 955.00	81 528.00
G. Lønninger og pensioner	17 275.00	18 580.00	10 590.00	22 417.50	23 730.00	28 549.00
H. Kirkevæsenet	47 705.00	51 330.00	25 807.00	53 720.00	57 800.00	63 650.00
I. Folkeskolen	371 837.50	397 463.00	222 707.00	444 200.00	523 711.00	534 281.00
K. Andre skoler, kontrollkontoret, kommunebiblioteket og forelæsningsforeningen	95 104.00	118 273.00	65 795.00	185 264.00	191 943.00	216 618.50
L. Arbeidskontoret	5 090.00	5 520.00	2 760.00	6 570.00	6 785.00	7 108.00
M. Kommunelaanene	384 096.03	413 296.79	265 115.05	403 917.06	399 738.57	606 009.33
N. Forskjellige utgifter	145 909.68	227 719.36	187 782.00	465 954.54	387 355.00	317 148.50
O. Fattigvæsenet	253 920.00	258 650.00	129 612.00	271 100.00	279 450.00	302 886.00
P. Tilfældige utgifter	14 646.37	14 929.85	8 757.95	44 919.90	17 740.43	15 618.64
	1 957 000.00	1 223 000.00	1 320 875.00	2 793 000.00	2 791 000.00	3 059 900.00
Hertil kommer ifl. bystyrebesl. av ^{17/2} 13 tillæg til lønninger			18 000.00			
			1 338 875.00			

Hertil kommer ifl. bystyrebesl. av ^{17/2} 13 tillæg til lønninger

18 000.00

1 338 875.00

¹ Skal være 2 230 007.00. ² Første gang opført paa budgettet 1915—16.

Indtægtsbudgettet.

	1911.	1912.	1ste halvaar. 1913.	$\frac{1}{7} 13 - \frac{30}{6} 14$	$\frac{1}{7} 14 - \frac{30}{6} 15$	$\frac{1}{7} 15 - \frac{30}{6} 15$
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Politi- og fængselsvæsenet	12 050.00	15 300.00	7 750.00	21 120.00	21 120.00	21 900.00
B. Det kommunale slagthus og kjøtkontrollen.....	33 375.00	34 500.00	12 400.00	38 000.00	39 100.00	40 000.00
C I. Sundhetsvæsenet.....	2 000.00	2 100.00	1 465.00	2 350.00	2 350.00	2 878.33
C II. Det kommunale sykehus.....	75 565.00	85 496.00	42 982.00	92 870.00	99 007.50	102 899.50
D I. Ingeniørvæsenet	11 300.00	11 300.00	7 300.00	16 700.00	15 050.00	4 875.00
D II. Brandvæsenet	16 250.00	16 750.00	8 600.00	17 720.00	17 620.00	16 770.00
D III. Vandverket	80 500.00	85 700.00	45 000.00	92 500.00	96 000.00	104 200.00
D IV. Parkvæsenet.....	-	-	200.00	1 000.00	975.00	600.00
D V. Bygnings- og opmaalingsvæsen ¹	-	-	-	-	-	6 775.00
F. Administrations-, regnskaps- og skattekassen	4 650.00	5 250.00	1 850.00	4 250.00	5 050.00	6 850.00
H. Kirkevæsenet.....	6 440.00	6 344.81	3 364.65	8 500.00	9 047.00	9 100.00
I. Folkeskolen	135 438.75	145 687.25	73 546.13	150 429.88	153 229.86	154 943.51
K. Andre skoler, kontrollkontoret m. v.....	19 095.50	22 476.50	13 258.00	34 339.50	37 170.10	45 449.00
L. Arbeidskontoret	100.00	100.00	50.00	100.00	60.00	132.00
N. Forskjellige indtægter	250 135.75	270 900.00	155 933.65	331 322.12	327 820.54	407 417.66
O. Fattigvæsenet	54 100.00	57 095.44	28 834.18	64 798.50	64 100.00	70 410.00
	701 000.00	759 000.00	402 533.61	876 000.00	887 700.00	995 200.00

¹ Første gang opført paa budgettet 1915—16.

K o m m u n e n s a k t i v a:

1911.....	kr.	9 229 758.17
1912.....	-	9 876 149.50
1913.....	-	10 275 529.00
1913/14.....	-	11 305 463.35
1914/15.....	-	12 117 039.53

K o m m u n e n s g j æ l d

i femaaret 1911—15 stiller sig saaledes:

Aar.	Avdrag betalt i aaret.	Tilkommel- ny gjeld.	Ved utgangen av aaret.	Det væsentlige laaneøiemed.
	Kr.	Kr.	Kr.	
1911.....	267 549.86	694 166.95	5 885 954.10	Vaalands skole. Epidemilasaret.
1912.....	326 025.65	804 885.76	6 364 814.21	Eiendomsindkjøp. Elektricitetsver- kets utvidelse.
1913 I.....	598 094.51	1 035 124.39	6 801 844.09	Utvidelse av Teknisk afteneskole. Eiendomsindkjøp.
1913/14.....	175 074.68	901 118.65	7 527 888.06	Elektricitetsverkets utvidelse. Ind- frielse av gjeld.
1914/15.....	810 272.00	3 025 352.16	9 742 968.22	Ny folkeskole.

U t p a n t n i n g e r

avholdt av kæmneren:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tils. 1911—15.
Antal	5 036	4 763	3 206	9 318	12 201	34 524
Beløp for hvilket utpantet kr.	153 426	196 607	126 898	331 671	396 647	1 205 249

Ved S t a v a n g e r b y f o g d e m b e d e stiller eksekutionene sig saaledes:

I 1911 avholdtes 277 for beløp.....	kr.	88 885.66
- 1912 — 232 - -	-	63 665.94
- 1913 — 249 - -	-	184 508.87
- 1914 — 221 - -	-	77 375.02
- 1915 — 337 - -	-	155 268.55

Samlet beløp kr. 514 704.04

b) Fattigvæsenet.

Vilkaarene for fattigvæsenet har i femaarsperioden 1911—15 gjennemgaaende været særdeles gunstige, naar undtages sidste aar av perioden, da virkningene av krigsen jo ogsaa blev følbare paa dette omraade.

Men ellers har forholdene været gode, med jevnt arbeide, uten nogen forstyrrelse av almindelig arbeidsnød. Derfor har ogsaa fattigbudgettene i disse aar holdt sig i særdeles god overensstemmelse med regnskapene, stundom litt overskud og stundom litt underskud.

Den økede understøttelse i krigsaaret 1915 medførte derimot et større underskud, ca. kr. 12 000.00.

I femaaret er sat igang endel foranstaltninger av ikke ringe betydning for fattigvæsenet, hvorav nævnes: det kommunale barnehjem, Stavanger kvinde- og spædbarnshjem, Pleiestiftelsen for gamle; desuten er nu spørsmålet om et nyt kommunalt barnehjem under forberedende behandling.

Den side av fattigvæsenet som volder de største ulemper er al den understøttelse som maa ydes familier paa grund av forsørgerens drikfældighet, slovhed og likegyldighet.

Løsgjængerloven, som man i sin tid satte saa store forhaabninger til, er bare blit til en eneste stor skuffelse. Forholdene er ved den saa langtfra blit forbedret at de tvertimot er blit betydelig værre. Dette at der gang paa gang gjøres indledende skridt til at bringe loven i anvendelse mot vedkommende uten at det fører til noget resultat, gjør dem bare endnu mere frække og freidige — og fattigvæsenet staar der med ansvaret overfor kone og barn, men raadlos og hjælpeløs forresten.

I det hele er der neppe nogen institution som er uheldigere stillet end fattigvæsenet. Der er lagt et overmaade stort ansvar paa dets skuldrer, men samtidig er det berøvet hvert eneste magtmiddel til at træffe effektive forholdsregler naar dette maatte vise sig absolut paakrævet.

Hvorledes utgift og indtægt har stillet sig i femaaret vil sees av nedenfor anførte opgave:

Aar.	Indtægt.	Utgift.
	Kr.	Kr.
1911.....	66 622	262 799
1912.....	68 947	267 567
1913, 1ste halvaar	33 866	134 691
1913/14	72 079	279 260
1914/15	87 400	315 091

c) Kommunal byggevirksomhet.

Det kommunale slagteanlæg.

I nordre ende av den murte fjøsbygning er i 1913 opført en mindre muret tilbygning for kastefjøs med flatt tak av jernbeton.

Den østre hængehal av træ blev i 1913 forhøjet og forsynt med en større ventilator i taket.

Det kommunale sykehus.

Den østre halvdel av epidemibygningen, hvortil grundarbeiderne paabegyndtes i 1909, blev fuldført i 1912. Bygningen er opført af mur og i 2 etager med en større sykesal og 4 mindre sykerum i hver etage. Det ene av de mindre rum i 1ste etage er anordnet med særskilt indgang for benyttelse som isolationsrum. I en fløibygning er indredet rum for læge, bad, kjøkken og betjening. I kjelleren er indredet utskrivningsbad og betjeningsrum. Bygningen opvarmes med centralopvarmningsanlæg for lavtryksdamp med kjelanlæg i kjelderne.

Portnerboligen er i 1914 utvidet med en tilbygning mot syd, hvorved der i første etage er blit plads til kontorer for forvalter og i anden etage beboelsesleilighet for forvalter og enkelte betjeningsrum. Bygningens takkonstruktion er forhøjet, og der er lagt skifertak istedenfor det tidligere paptak.

Økonombygningen er i 1914—15 utvidet med en større tilbygning mot nord. Herunder er kjøkkenavdelingen i første etage og vaskeriet i kjelleren tilsvarende utvidet. I anden etage er assistentlægernes leilighet utvidet, spiserum og dagligrum m. v. for betjening er anordnet, og loftet er indredet til værelser for søstrene.

Interneringsbygningen er omindredet og forsynt med centralopvarmningsanlæg.

I 1915 er i sykehusets fløibygning i kjelleren anordnet opvaskrum for servicer m. v., og herfra er anordnet en trykknaphis til tekjøkkenet i første og anden etage.

Brand- og ingeniørvæsenet.

Paa Egenes brandstation er i 1912 opført et bølgeblifikur for dampveivalsen m. v.

I 1915 er i hovedbrandstationen den tidlige beboelsesleilighet for brandchefen indredet til kontorer for ingeniørvæsenet.

Administrations- og skattevæsenet.

Wiesehusets anden etage blev i 1912 omindredet for ligningsvæsenet.

Kirkevæsenet.

Petrikirken undergik i 1912 en omfattende oppudsning, hvorunder der blev indsatt katedralglas i vinduene og indlagt elektrisk lys.

Folkeskolen:

Vaalands skole.

I kjelderen i hovedbygningen blev i 1911 indredet husmorsskole.

Storhaugskole.

Loftet i hovedbygningen blev i 1912 indrettet til 4 speciaalklasser for undervisning i haandgjerning, fysik, tegning og sang.

I kjelderen i hovedbygningen blev i 1913 indredet folkebad for 8 duscher med hvert sit avklædningsrum. Badet har fra Jelsegaten egen indgang, uavhængig af skolen forøvrig.

Busens skole.

I skolebygningens første etage blev i 1914 det tidligere kontor og materielrum omdannet til klasseværelse; paa loftet blev samtidig indredet et nyt klasseværelse, kontor og materielrum.

Nylundsskole.

Opførelsen blev paabegyndt 1915.

Andre skoler:

Stavanger tekniske afteneskole blev i 1913—14 utvidet med en større tilbygning langs Waisenhusgaten. I kjelderen er indredet laboratorium. I hver av de to etager er indredet 3 klasseværelser, og paa loftet er anordnet tegnesal med overlys.

Husene nr. 47, 49 og 53 Kongstensgaten og nr. 14 Stiftelsesgaten blev i 1915 indredet til midlertidige skolelokaler for Storms skole.

I Kongsgaard skoles gamle bygning blev paa loftet indredet tegnesal i 1913 og haandgjerningsrum i 1914, begge med overlys.

Husmorsskolen (se foran under Vaalands skole).

Forskellige bygninger:

Kongstensgaten 48 blev i 1915 indredet for Frelsesarmeens barnekrybbe.

Arneageren 6 blev i 1915 indredet for arbeidskontoret.

Paa Tøgebryggen blev i 1915 opført en W. C.-bygning.

Kvinde- og spædbarnshjemmet i Strømvik blev i 1915 utvidet med en større tilbygning.

Strømvik bad for herrer og damer blev bygget i 1913—14.

Fattigvæsenet.

Stavanger arbeidsgaards fjøs og ladebygning, som nedbrændte sommeren 1913, blev i løpet av samme år gjenopført helt av mur.

Vaaren 1915 blev der opført en mindre ladebygning af træ for Stavanger arbeidsgaard i dennes utmark.

d) Veivæsenet.

Fra Stavanger Ingeniørkontor foreligger en beretning for tidsrummet 1 januar 1911—1 juli 1915, som gir en oversikt over

Veivæsenet.

I femaaret 1911—1915 er foruten almindelig vedlikehold av veier, gater, fortaug, rendesten og kloakker utført følgende arbeider:

Aar.	Anlagt veier og gater l. m.	Brolagt m. ²	Anlagt m.			Til veivæsenet er medgaat utgifter ink. vedlikehold, kloaktemning og renhold.
			Fortaug m. kantsten.	Fortaug u. kantsten.	Kloakker.	
						Kr.
1911.....	167	753	248	110	2 323	104 728.03
1912.....	310	670	148	-	3 839	110 528.53
1ste halvaar 1913.....	290	926	60	120	1 490	79 829.09
1913/14.....	1 378	1 220	496	820	3 090	241 735.91
1914/15.....	1 300	700	236	-	2 010	198 381.20
Sum	3 445	4 269	1 188	1 050	12 752	735 202.76

Vandvæsenet.

Fra Stokkavandet, hvortil kommunen eier vandretten, er blit lagt en 750 l. m. 12" vandledning til Mosvandets tilløpsgrøft paa vestsiden. Ved Stokkavandet er opført en mindre pumpestation, hvori er montert en centrifugalpumpe med en ydeevne av 150 liter pr. sekund direkte tilkoblet en elektrisk motor paa 150 hk. Man har herved opnaadd at kunne pumpe vand fra Stokkavandet til det 25.8 m. høiere liggende Mosvand, hvorfra byen vandforsynes, og holder dettes vandstand vedlike trods lange tørkeperioder.

Ny hovedvandledning fra Mosvandet er lagt fra det tidligere indtak gjennem Vinjes gate, Kannikegaten med 24" rør i en længde av 1 085 m. til krydset av Engelsmindegaten og Løkkeveien, hvor forbindelse er lagt til de ældre hovedledninger. Fra nævnte gatekryds er hovedledningen fortsat med 18" rør i længde av 348 m. gjennem Engelsmindegaten, Jens Zetlitz gate og Løkkeveien til Ny Olavs-klev, hvor ledningen er forbundet med den ældre 12" hovedvandledning.

Fra høitryksbassinene paa Vaalandshaugen er lagt 12" og 9" vandledninger gjennem de regulerte gater Jørgen Moes gate og Johan Thorsens gate til Kapt. Langes gate, hvor ledningen er blit forbundet med høitryksnettet her. Videre er lagt 9" vandledning fra Musægaten gjennem Chr. Jacobsens gate og Biskop Reinolds gate og dens forlængelse over fyldingen ved Hillevåagsvandet frem til Lyder Sagens gate, hvor ledningen er blit forbundet med høitryksnettet her.

Man har herved opnaadd at faa en ny direkte tilførselsaare fra høitryksbassinene til høitryksnettet, hvortil der for østre bydel især var behov.

Vandledningsnettet er desuten blit forbedret bl. a. ved omlægning av vandledningen paa Strømstenen til 9" dimensioner. Fra Pedersgaten er gjennem Arbeidergaten og Haugesundsgaten lagt 12" vandledning til Avaldsnesgaten.

Vandverkets utvidelse i femaaret og de dermed samt med dets vedlikeholdelse forbundne utgifter, vandverkets indtægter o. s. v. stiller sig saaledes:

Aar.	Nedlagt meter vandledning.	Nedlagt stkr. brandkummer.	Utgifter: Anlæg, utvidelser, vedlikehold, drift av pumpestation.	Indtægter.	Antal tilkommne konsumenter.
			Kr.	Kr.	
Fra anlægget til og med 1910..	52 641	564	946 670.34	1 548 608.16	3 614
1911..	1 668	17	34 500.00	86 345.09	196
1912..	3 454	35	78 814.94	92 010.51	206
1ste halvaar..... 1913..	994	15	30 397.66	52 039.20	96
1913/14..	2 415	25	147 078.20	95 560.64	174
1914/15.. ¹	3 553	21	144 430.52	116 713.35	133
Sum ²	64 725	677	1 381 891.66	1 991 276.95	4 419

Brandvæsenet.

Personalet er fra 1 januar 1915 blit foreket med 1 underbrandmester, som har at assistere brandstyret.

Brandvæsenet har nu foruten brandchef og brandassistent følgende personale:

Hovedstationen:

1 overbrandmester, 2 underbrandmestre, 1 verksmester og maskinist paa sjødampsprøiten, 1 fyrbøter, 4 brandformænd, 4 næstformænd, 17 konstabler, 1 staldmester.

¹ Herav 1 085 m. 24" og 348—18" hovedvandledning og 300 omlægning til større dimensioner.

² Herav 300 m. omlægning.

E g e n e s b r a n d s t a t i o n :

1 verksmester og overmaskinist (landdampsprøiten), 1 undermaskinist, 1 fyrbøter, 4 konstabler.

V a l b j e r g s t a a r n e t :

3 taarnvækttere. Brandvæsenet har 13 hester, hvorav 9 er stationert paa hovedstationen. Av disse holdes mindst 6 stadig paa vakt.

Paa Egenes brandstation er 4 hester, hvorav mindst 2 paa vakt.

Reservekorps bestod ved femaarets utgang av 83 mand fordelt paa følgende 8 kredser:

1. Støperiets kreds.....	11	mand, 2 førere
2. «Nøks» kreds I (ombord)	8	—
3. « — » — II (iland)	9	—
4. Storhaug	22	—
5. Sandviken	15	—
6. Hovedstationen	7	—
7. Egenes.....	5	—
8. Buøy	2	—

Tilsammen 81 mand

Styrkens antal, hvis maksimum er 90 mand, er noget varierende paa grund av flytninger av bopæl. Der er indlagt alarmklokke til samtlige faste og reservemandskaper undtagen til Buøy's kreds, som opringes pr. telefon.

Brandvæsenets materiel har ikke undergaat nogen større forandring. Slangebeholdningen er dog gaat tilbake med 630 meter, uten at det paa grund av krigen har været mulig at faa den forøket.

Antallet av brandstændere er forøket med 50 stk.

e) S t a v a n g e r E l e k t r i c i t e t s v e r k 1911—1915.

Elektricitetsverket har været i drift siden 10 december 1910.

Maskinanlaegget i kraftstationen er i femaaret utvidet fra 4 000 til 9 000 hk.

Der er bygget en kraftledning nr. 2 fra Oltedal til Stavanger samt en ledning fra transformatorstationen i Stavanger til Stokka pumpestation og videre til Malde teglverk. Paa grund av anlæg av Stavanger radio ved Ullenhaug har begge kraftledninger maattet flyttes i østlig retning paa strækningen mellem Hinna og Stavanger. Den gamle træstolperække fra sekundærstationen til Ullenhaug, tilhørende kraftledning I, er bibeholdt for levering av energi til radiostationen.

Der er oprettet kontrakt med rikstelegrafen om levering av indtil 600 hk. til radiostationen. Leveringen er endnu ikke begyndt da stationen paa grund av krigen ikke er blit færdig. Videre er oprettet kontrakt med Frue sogn og Haalands herred om salg av energi til disse landdistrikter. I den anledning er oplagt et set 6 000 volts ledninger paa kraftledning II's stolperække fra sekun-

dærstationen til Jaatten. Ledningsnettet inden byen er forsterket og utvidet, blandt andet til øene inden byens havneomraade.

I 1913 og senere er indkjøpt forskjellige vandrettigheter i Sirdal, hvorav antages at kunne utvindes ca. 80 000—100 000 døgn-hestekræfter. Opmaaling og planlæggelse av et kraftanlæg her er igangsat.

Paa grund av usedvanlig tørke i sidste halvdel av 1915 og for at kunne greie det økede forbruk indtil det store kraftanlæg i Sirdal kommer igang, besluttedes i december 1915 at foreta en foreløpig utbygning av Oltesvikfoss i Høle herred. Arbeidet blev sat igang straks. Der installeres en turbin for 1 600 hk.

Samlede anlægsutgifter pr. 30 juni 1915 var kr. 3 362 288.37.

Utviklingen vil forøvrig fremgaa av følgende tabel:

	1911.	1912.	Iste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.
L y s:					
Antal forbrukere	2 460	3 563	4 054	4 802	5 162
Installert K. W.	1 504	2 211	2 566	3 048	3 395
Indtægter kr.	116 787.31	176 896.57	105 742.06	266 660.15	308 590.69
T e k n i s k b r u k:					
Antal forbrukere	290	382	430	509	571
Installert K. W.	2 555	3 623	4 209	5 153	5 789
Indtægter kr.	74 881.83	106 591.03	62 501.04	136 415.64	160 000.27
O p v a r m n i n g o g k o k n i n g:					
Antal forbrukere	-	-	5	92	309
Installert K. W.	-	-	10	176	614
Indtægter kr.	-	-	172.56	3 888.54	8 671.77
G a t e b e l y s n i n g:					
Antal	77	375	525	886	1 128
Installert K. W.	10	30	41	65	89
Indtægter kr.	1 432.00	3 632.10	3 467.49	10 765.71	15 565.11
Strømproduktion, millioner K. W....	3.5	5 378	3 387	7 996	9 596
Samlede indtægter kr.	200 952.36	298 196.10	178 265.10	431 005.61	504 245.29
Driftsutgifter..... -	52 606.91	67 023.22	44 768.83	103 458.53	119 184.39
Renter..... -	90 182.88	96 227.36	55 958.02	137 320.88	153 551.78
Brutto overskud	58 162.56	134 945.52	77 538.25	190 226.20	281 509.12
Den gjennemsnitlige indtægt pr. in- stallert K. W. utgjorde:					
Efter tarif for lys..... kr.	78.00	80.70	44.21	89.14	93.02
Efter tarif for teknisk bruk..... -	33.50	29.60	14.85	26.32	26.41
For begge tariffer underrett..... -	51.00	48.75	25.47	49.10	49.88

	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.
Den gjennemsnitlige indtaegt pr. for- brukt K. W. utgjorde:					
Efter tarif for lys	ore	13	10.6	10.4	10.8
Efter tarif for teknisk bruk	-	5.4	5.1	4.8	4.5
For begge tariffer underett	-	8.5	7.85	7.5	7.4
Anvendt til utvidelser av anlægget kr.	146 152.18	68 742.85	78 117.46	158 989.70	433 384.35

Til elektricitetsverket er knyttet utsalg og installationsforretning, som blev oprettet nogenlunde samtidig med at elektricitetsverket kom i drift.

Som det fremgaar av nedenstaaende sammenstilling har omsætningen været mindre de senere aar. Dette skriver sig fra at der var langt større tilgang paa installationer de første aar efter at elektricitetsverket kom i drift end senere.

	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Omsætning	191 822.57	215 676.00	86 029.62	171 567.40	125 471.12
Fortjeneste	40 792.20	69 065.87	12 206.03	33 438.83	27 439.44
Driftsutgifter	16 055.83	20 935.81	12 438.83	23 972.08	19 301.16

Utsalgets og installationsforretningens kapitalkonto er i femaaret steget fra kr. 8 019.68 til kr. 61 102.29.

f) Stavanger Gasverk.

Utdrag av Stavanger Gasverks regnskap for 1911 til og med 30 juni 1915.

	1911.	1912.	1 januar— 30 juni 1913.	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Utgifter.					
1. Lønninger	48 340.91	56 760.67	33 151.98	70 812.72	82 382.24
2. Kul	124 503.70	172 608.51	104 279.93	214 795.64	239 148.39
3. Gatebelysning....	9 370.14	9 668.10	4 317.09	9 171.16	7 939.04
4. Vedlikehold.....	20 178.21	18 993.22	7 713.40	19 219.32	40 576.59
5. Diverse utgifter..	5 038.06	5 306.76	3 351.20	9 000.92	9 643.62
6. Eiendomsskat osv.	3 268.15	4 636.41	2 002.13	5 270.61	5 476.79

	1911.	1912.	1 januar— 30 juni 1913.	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
7. Renter	16 388.41	15 260.92	7 541.71	14 260.42	19 636.44
8. Avdrag	25 135.80	25 168.99	12 592.80	27 685.60	15 000.00
9. Gasledninger osv..	26 304.96	44 034.58	20 576.68	40 979.49	32 612.89
10. Gasmaalere	19 841.12	26 352.42	12 167.80	25 568.81	21 459.40
11. Assuransef. m. m.	1 868.20	1 741.78	700.00	3 330.98	3 003.85
12. Balanse(netto overskud).....	47 284.21	47 690.82	24 675.52	44 198.45	119 760.51
	347 521.87	428 223.18	233 070.24	483 789.12	596 639.76
 B. Indtægter.					
1. Gas gjennem maalere	193 734.12	225 709.76	121 458.34	260 138.95	293 444.73
2. Gatebelysning	24 189.00	16 342.50	8 062.50	15 012.50	13 692.50
3. Havnebelysning ..	3 435.00	1 200.00	570.00	825.00	570.00
4. Koks	101 457.94	147 021.07	88 491.49	175 505.80	259 819.55
5. Tjære	3 732.14	9 343.21	6 185.18	14 315.86	15 017.15
6. Ammoniaksalt....	6 735.56	7 756.24	5 206.65	9 355.89	6 311.37
7. Gasmaalerleie	4 680.37	4 329.90	2 177.10	4 405.50	4 735.40
8. Lagerkonto	3 664.54	3 096.59	543.98	3 479.62	2 299.06
9. Husleie	450.00	450.00	375.00	750.00	750.00
10. Renter	5 443.20	2 973.91	-	-	-
11. Avsat av overskud	-	10 000.00	-	-	-
	347 521.87	428 223.18	233 070.24	483 789.12	596 639.76

Forskjellige driftsresultater i aarene 1911 til og med
30 juni 1915.

	1911.	1912.	1 januar— 30 juni 1913 ($\frac{1}{2}$ aar)	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
Gasproduksjonen ...m. ³	2 259 043	2 559 722	1 437 235	2 920 766	3 223 500
Gasforbruk av private	1 673 895	1 968 974	1 068 790	2 291 725	2 581 430
Gasforbruk til gate- lytter	225 000	225 000	110 000	215 000	220 000
Gas solgt ialt.....	1 898 895	2 193 974	1 178 790	2 506 725	2 801 430
Gas solgt i pct. av produksjonen	84.10	85.10	82.00	85.82	86.9

	1911.	1912.	1 januar— 30 juni 1913 ($\frac{1}{2}$ aar).	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
Største produktion pr. døgn	8 640	9 360	9 320	10 010	11 590
Største forbruk pr. døgn	8 785	9 750	9 340	9 880	11 480
Kulforbruk ton.....	8 482	8 960	5 140	11 027	12 100
Pris pr. ton kul i bus kr.	14.68	19.24	20.14	19.49	20.00
Gas prod. pr. ton kul	267	286	280	265.5	266.4
Gas solgt pr. ton kul.	224	245	230	227	231
Koks prod. netto hl...	101 444	115 832	65 915	133 977	165 253
Koks prod. pr. ton kul	12.0	12.90	12.80	12.20	13.70
Samlede indtægter kr.	347 522	428 223	233 070	483 789	596 639
Bruttoverskud.....	130 911	145 534	77 554	152 687	208 469
Gaspris til belysning øre	15	15	15	15	10
Gaspris til teknisk bruk	10	10	10	10	10
Gaspris ved automat- indlæg.....	11.75	11.75	11.75	11.75	11.75
Antal gaskonsumenter	4 534	5 439	5 972	6 829	7 646

Driftsoverskuddets anvendelse i aarene 1911 til og
med 30 juni 1915.

	1911.	1912.	1 januar— 30 juni 1913.	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Renter	10 945.21	12 287.01	7 541.71	14 260.42	19 636.44
2. Avdrag.....	25 135.80	25 168.99	12 592.80	27 685.60	15 000.00
3. Gasledninger.....	26 304.96	44 034.58	20 576.68	40 979.49	32 612.89
4. Maalere	19 841.12	26 352.42	12 167.80	25 568.81	21 459.40
5. Rest (netto over- skud).....	47 284.21	37 690.82	24 675.52	44 193.45	119 760.50
	129 511.30	145 533.82	77 554.51	152 687.77	208 469.23
Balansekonto.					
Aktiva:					
Diverse anskaffelser og beholdninger	911 919.79	986 887.33	1 004 942.80	1 102 922.45	1 345 921.82
Passiva.					
Diverse kreditorer....	350 709.80	336 825.91	343 368.58	385 249.89	446 159.15

g) Stavanger telefonforretning.

I juli 1911 overtok Stavanger kommune telefonforretningen for en pris av 80 000 kroner og omkostninger.

I juli 1912 blev forretningen overdrat et aktieselskap som har en aktiekapital av kr. 111 900.00 fordelt paa aktier à kr. 100.00.

Nedenstaaende tabel viser abonnentantallet og abonnementssindtægter i de forskjellige aar.

	Abonnenter ved samtlige centraler.	Abonnementss- indtægter.	Overskud.	Utbetalt utbytte.	Procent- utbytte.
		Kr.	Kr.	Kr.	
2det halvaar 1911.....	1 613	31 238.56	11 529	-	-
1912.....	1 911	79 588.09	27 018	1 3 357	8
1913.....	1 971	85 644.21	12 576	6 714	6
1914.....	2 062	89 087.42	17 880	6 714	6
1915.....	2 067	127 381.66	21 385	6 714	6

I slutten av 1914 begyndte tilkoblingen til den nye central — en fuldt moderne manuel centralbatteri-central, hvorved abonnentene opnaar en hurtig og sikker forbindelse samt undgaar saavel opringning som avringning. Hovedcentralen var beregnet paa 2 640 med adgang til utvidelse for ca. 5 600. Hertil krævedes dobbeltledninger og for en stor del jordledninger og luftkabler, hvorved slyng paa linjerne undgaaes og vedlikeholdsutgiftene reduceres. Tilkoblingen blev i løpet av de 3 første maaneder i 1915 tilendebragt.

Paa grund av den store tilgang av nye abonnenter besluttet styret allerede i begyndelsen av aaret at indkjøpe en utvidelse av centralen paa 3 ekspeditionspladser. De nye ekspeditionspladser blev opstillet og den ene allerede tat i bruk.

De erfaringer som til dags dato er gjort med den nye central er tilfredsstillende. Centralen er grei at betjene, saa nu, da telefonistinderne har faat øvelse i at ekspedere efter det nye system, opnaar vi at én telefonistinde gjennemsnitlig ekspederer 165 abonnenter uten vanskelighet, mens én telefonistinde hadde meget vanskelig for at klare 150 paa den gamle central. Man haaber yderligere at kunne forhøie antallet av abonnenter pr. telefonistinde.

Da hver abonnent gjennemsnitlig ringer op centralen $12\frac{1}{2}$ ganger pr. dag, føres gjennem en ekspeditionsplads ca. 2 030 samtaler pr. dag.

I henhold til ovennævnte trafikberegnung ekspederes gjennemsnitlig 28 000 samtaler daglig gjennem hele centralen.

Paa grund av at man paa den nye central har maskiner som gaar hele natten, og som der maa føres tilsyn med, har man samtidig med den nye central indført mandlig nattevakt.

¹ Utbytte av 2det halvaar 1912 efter 6 pct. p. a.

Ved utgangen av 1915 utgjorde den samlede lengde av dobbeltlinje i nedlagte jordkabler 257 km. 950 km. 1 229 km. og samlede lengde av dobbeltlinje i oplagte luftkabler 67 - 67 - 241 -

Til diverse nyanskaffelser (hvorav til ny central) var medgaat kr. 90 621.26
- do. utvidelse - 12 494.27
og til kabelanlæg - 37 010.94

Pr. 31 december 1915 utgjorde reservefondet kr. 5 405, pensionsfondet kr. 5 390, forretningens tilskud til funktionærernes pensionsfond kr. 6 943 og funktionærernes tilskud til pensionsfondet kr. 6 823.

h) Slagtning og kjøtkontrol.

For slachtehusets drift

i femaaret 1911—1915 er avgitt nedenstaaende oversikt over slagtning og kontrol i nævnte tidsrum:

Slaget og kontrollert paa det kommunale slakteanlæg.

Aar.	Storfæ.	Ungfæ.	Hest.	Svin.	Faar.	Gjet.	Spædkalv.	Gjødkalv.
1911.....	10 095	1 464	276	617	70 845	371	11 994	446
1912.....	10 794	1 511	394	760	70 612	527	12 213	413
1913.....	9 777	1 819	422	662	67 219	573	12 908	490
1914.....	10 595	1 664	247	574	59 720	552	13 440	436
1915.....	11 628	1 965	249	565	58 767	728	13 967	328
Sum	52 889	8 423	1 588	3 178	327 163	2 751	64 522	2 113

Landsslagtet kjøt kontrollert paa kjøtkontrolstationen.

Aar.	Storfæ.	Ungfæ.	Hest.	Svin.	Faar.	Gjet.	Spædkalv.	Gjødkalv.
1911.....	206	2	49	3 674	2 009	98	5 940	15
1912.....	129	4	46	4 224	1 447	163	5 860	7
1913.....	107	5	38	3 446	1 248	140	4 982	11
1914.....	148	4	21	3 330	1 343	215	5 271	13
1915.....	380	8	45	2 737	1 853	132	6 046	7
Sum	970	23	199	17 411	7 900	748	28 099	53

i. Havnekassen.

Havnekassens indtægter i femaaret stiller sig slik:

(NB.! Før 1913 faldt budgetaaret sammen med kalenderaaret. Siden 1913 har budgetaaret gåaet fra 1 juli til 30 juni.)

Aar.	Bryggepenger.	Tonnageavgift.	Toldintradet.	Ringepenger.	Husleie.	Leie av redskaper.	Andre indtægter.	Oplagsavgift.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	74 695	11 683	16 620	903	1 550	4 061	2 939	
1912	75 717	12 474	18 735	766	1 600	3 402	3 992	
1 halvaar..... 1913	39 099	6 075	8 860	333	800	257	2 420	
1 juli 1913—30 juni 1914	78 954	11 292	19 369	768	1 600	112	7 611	
1 juli 1914—30 juni 1915	78 804	14 134	19 900	976	1 800	4	9 772	
1 juli 1915—30 juni 1916	79 523	12 330	20 430	789	2 100	2 627	17	20 172

Havnekassens budget utgjorde:

I 1911	kr. 88 810
- 1912	- 94 600
- 1913 1ste halvaar	- 51 500
- 1913/14.....	- 107 200
- 1914/15.....	- 116 000
- 1915/16.....	- 123 000

Havnekassens gjeld var pr.
30 juni 1915 kr. 960 016.17.

A v b e r e t n i n g e n

fra Stavanger Havneingeniørvæsen for tidsrummet 1 januar 1911—1 juli 1915
hitsættes desuten:

Østervaaagkaien er blit ombygget og utvidet fra Stenkarkaien til Jorenholmen. Utvidelsen er ved Stenkarkaien ca. 4 m. og ved Bispebryggen ca. 9 m. Kaien er blit brolagt.

Paa Skagenkaien, Skansekaien og Ryfylkekaien er brolægning paa grund av synkninger blit omsat, likesom der i 1911 er blit opsat 19 lysmaster av jern ca. 10 m. høie, hver utstyret med 2 elektriske glødelamper à 200 n. l.

Havnespor for jernbanen er i 1912 anlagt fra Jernbanebryggen langs kaien til den store kran.

Det ved bystyrebeslutning av 30 mai 1912 bevilgede kaianlæg paa Strand-siden mellem Torvet og Butlerbryggen blev paabegyndt i 1912 med mudring og rensning av bunden samt stenfyldning. Undervandsmudringene paabegyndtes 6 juni 1913 og har siden været fortsat. I 1915 blev kaimuren paa strækningen Stavanger Preserving Co. — Butlerbryggen færdigbygget.

Paa Fisketorvet er efter raseringen av det gamle slagtehuskompleks muren mot sjøen blit ombygget og grunden oparbeidet og utlagt for færdselen.

I Baneviksbugten er blit opført en ca. 20 m. lang bryggemur og bugten utfyldt.

Forørig er utført nødvendige vedlikeholdsarbeider, saasom mudring paa havnen paa forskjellige steder, eftersyn og vedlikehold av havnevæsenets redskaper og apparater.

Paa østre havn er blit anbragt 2 fortøiningstinder, ved Lervik 1.

S k o l e r.

F o l k e s k o l e n.

Antallet av undervisningsberettigede barn i Stavanger folkeskole var i fem-aaret:

Aar.	Gutter.	Piker.	Til-sammen.	Herav i folkeskolen.		Til-sammen.
				Gutter.	Piker.	
1911	2 848	2 801	5 649	2 378	2 336	4 714
1912	3 020	2 967	5 987	2 588	2 557	5 145
1913	3 060	3 004	6 064	2 578	2 569	5 147
1914	3 111	3 085	6 196	2 594	2 601	5 195
1915	3 062	3 147	6 209	2 590	2 661	5 251

Barneantallet er i folkeskolen i femaaret øket med 214 gutter og 346 piker, tilsammen 560 barn,

Ved utgangen av 1910 hadde skolen: 1 inspektør, 9 bestyrere, tvangsskolens og skolehjemmets iberegnet, 50 lærere og 99 lærerinder.

Ved utgangen av 1915 var det øket med 9 lærere og 17 lærerinder.

Klasseantallet var i 1910: 181, i 1915: 217.

En ny skolebygning er paabegyndt i femaarsperioden, men endnu ikke færdig.

Skolebygningenes værditakst er kr. 695 850.

Fortsættelsesskolen har i femaaret hat dels 3, dels 4 klasser med et belæg fra 117 til 129 elever.

Skolekjøkkenenes antal var i 1910 4 med 224 elever, i 1915 4 med alle elever i 6te- og 7de-klasserne, da skolekjøkkenundervisningen fra 1 april 1915 blev obligatorisk.

Med kommunalt stipendium er overflyttet til middelskolen:

I 1911	246	elever
- 1912	332	—
- 1913	339	—
- 1914	339	—
- 1915	335	—

Skoleforsømmelserne har i femaaret været mellem 4.98 pct. og 4.23 pct. Forsømmelserne uten lov mellem 0.29 og 0.15 pct.

Lindøens skolehjem og tvangsskolen har i femaaret som regel hat fuldt belæg, dels fra Stavanger og dels fra fremmede kommuner.

Utgiftene til folkeskolen utgjorde efter regnskapene:

I 1911.....	kr. 375 778.04	bykassens	tilskud	kr. 234 094.92
- 1912.....	- 405 865.57	—	—	- 260 206.04
- 1913.....	- 202 485.10	—	—	- 199 484.51
- 1914.....	- 441 985.90	—	—	- 288 835.00
- 1915.....	- 522 896.00	—	—	- 365 329.00

Utgifter pr. elev var:

I 1911.....	kr. 41.44
- 1912.....	- 43.46
- 1913.....	- 32.89
- 1914.....	- 46.61
- 1915.....	- 58.83

Stavanger elementær-tekniske dagskoles beretning 1913—14 og 1914—15.

Stavanger elementær-tekniske dagskole er oprettet ved bystyrets beslutning av 21 august 1912, og skolen begyndte sin virksomhet 1 oktober 1913. Kirke- og Undervisningsdepartementet er skolens overstyre, og skolens almindelige plan er saavidt mulig underordnet den ved kgl. resol. af 24 juni 1911 fastsatte plan for normale tekniske aftenskoler. Stavanger maskinistskoles direktion fungerte

som skolens stedlige styre fra begyndelsen til 1 januar 1914. Skolen fik da egen direktion, bestaaende av skolens direktør, 3 kommunevalgte og 1 av overstyret opnævnt medlem. Malet er i et 6 maaneders dagkursus — fra 1 oktober til 31 mars — at meddele faglig elementær-teknisk undervisning til folk i praktiske stillinger. For at kunne optages som elev maa vedkommende være i besiddelse af de kundskaper som meddeles i folkeskolen, og desuden ha arbeidet i 3 aar. Skolen koster kr. 5.00 pr. maaned og har lokale i Stavanger tekniske aftenskoles nyopførte tilbygning.

Skolen har 3 fagavdelinger:

1 Elektrotekn. avdeling med fag: elektroteknik, tegning, mekanik, regning og kalkulation.

1 Husbygningssavdeling med fag: husbygningslære, tegning, mekanik og fysik, regning og kalkulation.

1 Hermetikmaskinavdeling med fag: maskinlære, hermetikmaskinlære, tegning, kemi, regning og mekanik.

Der er 1 lærer i hovedfagene i hver avdeling, desuten 1 lærer i kemi og 1 regnelærer.

Det sidste aar blev søkningen til skolen betydelig hemmet paa grund av aspirantenes tjenstgjøring ved nøitralitetsvernet.

Skolens apparater og biblioték er assurert for kr. 6 000,00.

	Antal elever.	Bestaat.	Antal fripladser.	Antal stipendiater.
1913—14	32	29	5	-
1914—15	27	16	-	-

	Statstilskud.	Bykasse-tilskud.	Skolepenger.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1913—14	5 000	5 000	925	10 925
1914—15	5 000	5 000	700	10 700

	Lærerløn.	Undervisningsm.	Brænde, lys m. m.	Øvrige utgifter.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1913—14	8 850	208.11	1 500	366.89	10 925
1914—15	8 904	59.92	1 446	290.08	10 700

**Stavanger tekniske aften skoles femaarsberetning
1910—11, 1911—12, 1912—13, 1913—14, 1914—15.**

Stavanger tekniske aften skoles plan er approbert ved kgl. resol. av 22 december 1877. Konferer ogsaa kgl. resol. av 24 juni 1911. Skolens maal er at meddele haandverkere og arbeidere elementær teknisk undervisning. Undervisning meddeles hvert aar fra begyndelsen av september maaned til utgangen av april — 5 dage i uken fra kl. 6 til 8 aften. Antallet av lærere er øket fra 14 i 1910—11 til 22 i 1914—15. Elevantallet vil sees av hosstaaende tabel I. Naar antallet aar 1913—14 er noget mindre end de 2 foregaaende aar, skyldes dette at skolen ved skolearets begyndelse flyttet ind i en nyopført tilbygning, og da denne først blev fuldt færdig et par maaneder senere, kunde man ikke motta alle de elever som møtte. Dette aar likesom aar 1914—15 virker ogsaa en forstanderskapsbeslutning om at kun elever som har gjennemgaat de 3 nederste klasser kan optages i 4de-klasserne. Undervisningsplanen var ved femaarets begyndelse den samme som omskrevet i forrige femaarsberetning. Aar 1910—11 hadde skolen 2 forberedelsesklasser, 2 1ste-klasser, 2 andenklasser, 2 tredje-klasser samt 3 fagtekneklasser. Aar 1911—12 blev forberedelsesklasserne sløifet, og i 1ste-klasserne undervistes efter den da netop utkomne normalplan for tekniske aften skoler. Aar 1912—13 undervistes efter normalplanen baade i 1ste- og 2den-klasserne, likesom fagtekneklasserne aar 1913 omdannedes til 4de-klasser efter normalplanen. Aar 1914—15 hadde skolen 4 første-, 3 anden-, 3 tredje- og 3 fjerde-klasser.

Efter normalplanen er Kirke- og Undervisningsdepartementet skolens overstyre. Skolens forstanderskap bestaar av skolens bestyrer samt 4 andre medlemmer. 3 av disse vælges av magistrat og formandskap og 1 medlem vælges af overstyret. Valget gjælder for 4 aar.

Skolepenger er kr. 4.00 pr. aar.

Foruten den obligatoriske undervisning holdtes aar 1914—15 av utenforstaaende fagfolk 4 populær-videnskabelige foredrag for de øverste klassers elever.

Skolens indtægt og utgift vil sees av tabel II og III.

Skolens undervisningsmateriel, apparater, inventar og bibliotek er assureret for kr. 16 000.00.

I	1ste halvaar.	Tilgang 2det halvaar.	Tilsammen.	Derav kvinder.
1910—11.....	276	25	301	12
1911—12.....	293	39	332	16
1912—13.....	321	40	361	12
1913—14.....	299	26	325	8
1914—15.....	289	25	314	16

II	Statsbidrag.	Bykasse-tilskud.	Skolpenger.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11.....	6 453	3 226.50	960	10 639.50
1911—12.....	5 769	4 111.00	1 048	10 928.00
1912—13.....	5 940	4 400.00	1 182	11 522.00
1913—14.....	6 360	13 200.62	1 076	20 636.62
1914—15.....	7 314	5 504.28	1 018	13 836.28

III	Lærer-lønning.	Under-visningsm.	Brænde, lys og rengjøring.	Øvrige utgifter.	Til-sammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11.....	8 450	526.87	1 307.23	355.40	10 639.50
1911—12.....	8 475	561.40	1 293.41	598.19	10 928.00
1912—13.....	8 650	744.35	1 183.34	944.31	11 522.00
1913—14.....	9 400	600.00	1 834.97	8 801.65	20 636.62
1914—15.....	10 156	288.93	3 051.03	340.32	13 836.28

**Stavanger maskinistskoles femaarsberetning
1910—11, 1911—12, 1912—13, 1913—14, 1914—15.**

Om skolens oprettelse, formaal, lærere og bestyrere henvises til tidligere femaarsberetninger.

Søkningen har i femaaret været stor, og da skolen kun har 1 klasse, har man først optat de aspiranter som har mest farts- og verkstedstid, og derpaa anmodet de yngste om igjen at henvende sig til skolen naar verksteds- og farts-tid er optjent. Paa denne maate har man regulert tilstrømningen og opnaadd at faa mere modne elever, samtidig med at egentlig avvisning av elever ikke har fundet sted.

Høsten 1914, efter Europakrigens udbrudd, møtte kun 16 aspiranter, som samtlige blev optat. Elevantallet i de forskjellige skoleaar m. v. vil fremgaa av omstaaende tabeller I, II og III.

Vaaren 1911 blev der ved maskinistskolen igangsat et 2 maaneders elektroteknisk tillægskursus for at lære elevene behandling af elektrisk lysmateriel ombord i dampskibe. Dette kursus staar under samme overstyre og direktion som maskinistskolen, likesom lærerne er de samme. Kurset varer fra begyndelsen af april maaned til utgangen af mai og koster kr. 5 pr. maaned med 6 timers daglig undervisningstid. Undervisningen har omfattet: elektroteknik med tilhørende tegning og regning samt praktiske øvelser med elektrisk maskineri i skolens elektrotekniske laboratorium. Elevantallet m. v. for dette tillægskursus

vil fremgaa av tabellene IV, V og VI. Skolens inventar, apparater og samlinger holdes assurert for kr. 6 000.00.

S t a v a n g e r m a s k i n i s t s k o l e .

I	Antal elever.	Bestaat eksamen.	Antal fripladser.	Antal stipendiater.	Samlet stipendiesum.
					Kr.
1910—11.....	20	20	6/2	5	325
1911—12.....	17	16	3	3	225
1912—13.....	18	18	1 + 3/2	3	275
1913—14.....	19	19	1 + 4/2	5	350
1914—15.....	16	16	2	3	245

II	Bykasse-bidrag.	Stats-bidrag.	Skole-penger.	Samlet indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11.....	1 800	1 800	430.00	4 030.00
1911—12.....	1 825	1 825	350.00	4 000.00
1912—13.....	1 825	1 825	387.50	4 037.50
1913—14.....	1 825	1 825	400.00	4 050.00
1914—15.....	1 960	1 960	350.00	4 270.00

III	Lærerløn.	Lokale.	Øvrige utgifter.	Samlet utgift.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11.....	2 899.99	600	530.01	4 030.00
1911—12.....	2 950.00	600	450.00	4 000.00
1912—13.....	2 950.00	600	487.50	4 037.50
1913—14.....	2 950.00	600	500.00	4 050.00
1914—15.....	3 261.50	600	408.50	4 270.00

D e t e l e k t r o t e k n i s k e t i l l æ g s k u r s u s v e d S t a v a n g e r
m a s k i n i s t s k o l e .

IV.	Antal elever.	Bestaat eksamen.
1910—11.....	14	14
1911—12.....	14	14
1912—13.....	11	11
1913—14.....	8	8
1914—15.....	8	8

V.	Bykasse-bidrag.	Stats-bidrag.	Skole-penger.	Samlet indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11	550.00	550.00	190	1 290.00
1911—12	566.50	550.00	140	1 256.50
1912—13	566.50	566.50	110	1 243.00
1913—14	566.50	566.50	80	1 213.00
1914—15	628.00	628.00	80	1 336.00

VI.	Lærerløn.	Lokale.	Øvrige utgifter.	Samlet utgift.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11	950	200	140.00	1 290.00
1911—12	983	200	73.50	1 256.50
1912—13	983	200	60.00	1 243.00
1913—14	983	200	30.00	1 213.00
1914—15	1 056	200	80.00	1 336.00

S t a v a n g e r o f f e n t l i g e k o n t o r f o r u n d e r s ø k e l s e a v
s k i b s i n s t r u m e n t e r m. v.

(Se tabel side 66.)

Den praktiske haandverksskole maatte i 1915 indstille sit fire-maaneders kursus paa grund av at haandverkslæreren, bøssemaker Sandø, blev utkommandert paa nøitralitetsvakt, og beretningen gjelder derfor kun fire aar.

Skolen har været søkt av 35 elever og har et budget stort kr. 4 115.83.

Til denne skole faaes statsbidrag med ca. 50 pct. av driftsutgiftene. Skolen er garantert av kommunen og har hat kommunal støtte, ca. kr. 100 pr. aar. De øvrige beløp til skolens drift indkommer som frivillige gaver.

Om Stavanger arbeidsskole for gutter oplyses følgende:

Arbeidsskolen har i femaaret 1911—1915 været besøkt av 1 200 elever og har et budget stort kr. 16 987.51.

Skolen er som bekjendt privat og opholdes ved frivillige gaver. Av større bidragsydere skal nævnes:

Stavanger kommune	kr. 500 aarlig
Legatet til Stavanger bys vel	300 —
Løvdahls legat (nu sidste aar)	100 —
Renter av Chr. Oftedahls og hustrus legat ca.	80 —
— Albrechtsens legat	75 —
I indskrivningspenger	ca. 220 —

Stavanger offentlige kontor for undersøkelse av skibsinstrumenter m. v.

Utgifter og indtægter i femaaret 1 januar 1911—31 december 1915.

Aar.	Budgettert utgift.	Medgaat utgift.	Budgettert indtægt.	Indkommet indtægt.	Utgifter.		Indtægter.	
					Besparelse.	Underskud.	Overskud.	Underskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	2 040	2 151	1 000	1 090	-	11	90	-
1912	2 129	2 153	1 050	1 216	-	24	166	-
1913	2 116	2 128	1 000	1 302	-	12	302	-
1914	2 106	2 060	1 000	1 288	46	-	288	-
1915	2 095	2 121	1 000	1 334	-	26	344	-

Antal instrumenter undersøkt i femaaret 1 januar 1911—31 december 1915.

Aar.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Sum.
Kompasser.....	37	48	68	73	59	285
Lanterner	271	298	294	265	310	1 438
Kompaskorrektioner	41	47	55	56	52	251

Sjømandsskolen's
utgifter og indtægter i femaaret 1 januar 1911—31 december 1915.

Aar.	Budgettert utgift.	Medgaat utgift.	Budgettert indtægt.	Indkommet indtægt.	Utgifter.		Indtægter.	
					Besparelse.	Underskud.	Overskud.	Underskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	10 670	10 800	2 400	2 463	-	180	63	-
1912.....	10 195	10 349	2 300	3 152	-	154	852	-
1913.....	10 513	10 680	2 200	3 160	-	167	960	-
1914.....	11 680	11 322	2 350	3 464	358	-	1 114	-
1915.....	11 432	11 969	2 750	3 957	-	537	1 207	-

Sjømandsskolen's
elevantal og eksaminerte i femaaret 1 januar 1911—31 december 1915.

Klasser.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Sum.	
Styrmandsklasse	24	28	30	29	32	143	
Skibsørerklasse	8	10	12	17	15	62	
Kystskipperklasse	15	22	23	29	51	140	
	Sum	47	60	65	75	98	345
Eksaminate.....	37	42	48	52	48	227	

De øvrige beløp er inntatt som frivillige gaver (medlemsbidrag o. l.). Aarlig har skolen mottatt som gave større beløp fra Stavangermænd i Amerika. Skolen har været avholdt i vinterhalvaaret fra 1 oktober til 30 mars.

Lærerpersonalet utgjorde 1 lærer i snekkerstuerne og i trædreining, 1 lærer i smiing og mekanisk arbeide, 1 lærer i husflidsstuerne, 1 lærer i skomakerstuerne, 1 lærer i tegning, rose- og oljemaling.

De 212 elever i skoleaaret 1914—15 fordele sig saaledes:

To snekkerstuer med tilsammen	60 elever
- husflidsstuer - —	46 —
- skomakerstuer - —	44 —
- partier i trædreining —	12 —
- partier i smiing og mek. arbeide tilsammen	24 —
Malerstuen —	26 —
Ialt 212 elever	

Skolen har som før været holdt i vinterhalvaaret fra 1 oktober 1914 til 31 mars 1915. Undervisningen har vært som tidligere i de forskjellige stuer, med undtagelse av husflidsstuen, hvor bokbinding og papsløid er optat som nye fag. I denne avdeling er ogsaa den forandring inført at her drives fællesundervisning for gutter og piker, paa samme maate som vi i flere aar har gjort i maleravdelingen. Undervisningstiden har vært den samme som før, saa at hver elev i snekker-, skomaker-, metal- og husflidsstuerne har faat 10 timers undervisning om uken — et parti fra kl. 4—6 em. og et andet parti fra kl. 6—8 em., de fem første virkedage i uken. Hver lørdag har der vært partier i trædreining fra kl. 3—5 og 5—7 em. Tegning, olje- og rose maling hver lørdag fra kl. 4—7 em.

Skolesøkningen har i det hele været meget god.

Stavanger handelsskoles virksomhet.

Stavanger handelsskole har de sidste fem aar som tidligere været aftenskole med undervisningstid fra 8—10 ukens 5 første dage i 27 uker i vinterhalvaaret.

Dens formaal er «at meddele de for handlende nødvendige teoretiske kundskaper».

	Elevantal.			Antal klasser.
	Ved skolens begyndelse.	Ved skolens slutning.	Gjennomsnittlig.	
14de skoleaar 1910—11	184	132	158	5
15de — 1911—12	221	163	192	6
16de — 1912—13	216	171	191	6
17de — 1913—14	251	194	220	7
18de — 1914—15	257	176	210	8
Sum	1 129	836	194	-

Elevene betaler i 1ste kl. kr. 3 pr. maaned, i 2den kr. 5 og i fortsættelsesklassen kr. 4. Underskuddet dækkes af Stavanger kommune.

S k o l e n s b u d g e t .

	Utgifter.	Skolepenger.	Kommunens bidrag.	Kommunens utgift pr. elev.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
14de skoleaar 1910—11	4 554.05	4 176.30	377.75	2.39
15de — 1911—12	5 351.80	4 968.18	383.62	2.00
16de — 1912—13	5 357.62	5 284.00	73.62	0.39
17de — 1913—14	5 916.94	5 918.84	0	0
18de — 1914—15	6 276.20	5 633.00	643.20	3.06
Gjennemsnitlig	5 491.32	5 196.06	295.26	1.57

Kommunens bidrag til Stavanger off. skoles drift i aarene 1911—15 har været:

I 1911..... medgik ifl. kassererens regnskaper kr.	6 613.44	(budgettert kr.	5 240.00)
- 1912..... — — —	6 021.02	(— —	5 790.00)
- 1ste halvaar 1913 — — —	5 918.73	(— —	4 837.60)
- 1913—14 — — —	11 257.97	(— —	10 384.92)
- 1914—15 — — —	12 597.84	(— —	12 522.17)

Det bemerkes at for 1911 til 1913—14 er ikke medtat brandkontingent og assuranse, for 1911 — 1ste halvaar 1913 ikke avsavnsgodtgjørelse til rektor, for 1911 — 12 ikke leie av rum utenfor Kongsgaard, idet i de nævnte tidsrum disse poster utbetaltes direkte av kommunen og saaledes ikke gikk gjennem skolens kasse.

Paa den anden side er i 1914—15 dyrtidstillæg til pedellen samt præmie til Kredssykekassen (tils. kr. 51.12) medtat i regnskapet, uten at være opført paa budgettet.

Kommunen har i skolepenger for stipendiater betalt:

I skoleaaret 1910—11	kr. 23 954.40
— 1911—12	24 843.60
— 1912—13	21 384.50
— 1913—14	21 115.80
— 1914—15	18 966.60

Elevantallet stiller sig saaledes:

1910—11 hadde 478 elever, 69 i gymnasiet, 409 i middelsk. (derav 360 kom. stipendiater)	
1911—12 — 530 — 103 — 427 — (— 386 — —)	
1912—13 — 479 — 127 — 352 — (— 323 — —)	
1913—14 — 496 — 137 — 359 — (— 321 — —)	
1914—15 — 490 — 161 — 329 — (— 302 — —)	

Private middelskoler.

Over Stormsskoles stilling i femaaret 1911—1915 har bestyrelsen utarbeidet en skematisk oversikt.

I forbindelse hermed meddeles et par orienterende oplysninger om skolen før det nævnte tidsrum.

Storms skole, som oprettedes for 35 aar siden — i 1881 — av major, da-værende løitnant Fredrik Storm og cand. theolog. Fritz Hansen, har stadig hat sine lokaler i Stavanger tekniske aftenskoles bygning. Indtil 1905—06 betalte skolen husleie i penger til kommunen, de første aar kr. 800, senere kr. 1 200 aarlig.

Fra 1905—06, da skolen for første gang optok kommunale stipendiater (i et antal av 20), likvidertes leien mot skolepenger for disse.

Fra 1908—09 kunde skolen ikke længer bære sig økonomisk. Forældrene var nu begyndt, næsten uten undtagelse, at sætte sine barn paa folkeskolen for senere fra 5te klasse at faa dem over i den frie middelskole. Storms skole maatte derfor nu efterhaanden nedlægge sine forberedelsesklasser, hvorfor ogsaa dens indtægter stadig var synkende.

Fra sommeren 1908 indrømmet derfor Stavanger kommune skolen helt frit lokale.

Det gik dog stadig nedover med skolen. Som det vil sees av den «skematiske oversikt» hadde den i skoleaaret 1910—11 kun 48 private elever og næste aar blot 14.

Vistnok steg antallet av stipendiater aarlig. I 1910—11 hadde saaledes skolen 154 og det følgende aar, 1911—12, 167. Men med de lave skolepenger, kr. 72, var det øiensynlig at skolen umulig kunde klare sig længer.

Det var derfor major Storms bestemmelse at nedlægge skolen ved utgangen av 1911—12.

Men allerede i begyndelsen av skoleaaret, 29 oktober 1911, avgik major Storm ved døden.

Skolen blev dog drevet aaret ut, for dødsboets regning, med tre av personalet — frk. A. Hansen, kapt. Berg og lærer Asheim — som bestyrelse. Disse tre blev ogsaa av departementet tilstaat eksamensret for dette aar.

Fra begyndelsen av skoleaaret 1912—13 overtok kapt. Berg og Asheim skolens rørlige eiendele (som i 1914—15 igjen blev overtat av Stavanger kommune), og disse har sammen med cand. theolog. og philol. Svend Jacobsen dannet skolens bestyrelse. Fra samme aar, 1912—13, har skolen hat et forstan de res kap bestaaende av de to kommunevalgte medlemmer, doktor R. Myhre og overlærer Wilh. Retz, samt skolens bestyrelse. Doktor Myhre er forstanderskapets formand. Fra og med skoleaaret 1912—1913 har skolen hat tilskud av Stavanger kommune.

Skolens stilling i femaaret 1911—1915 vil førevrig fremgaa av vedlagte skematiske oversigt.

S k e m a t i s k o v e r s i g t o v e r S t o r m s s k o l e s s t i l l i n g i f e m a a r e t 1 9 1 1 — 1 9 1 5 i n k l .

Aar.	Antal klasser.	Antal elever.			Anmeldt til middelskole-eksamen.	Lærer-personalets antal timelærere inkl.	Skolens indtægter.							Utgifter.				
		Stipendiater.	Private elever.	Sum.			Av Stavanger kommune til:						Private-skole-penger.	Lønninger.	Andre utgifter.	Sum.		
							Skole-penger for stipendiater.	Til-skud.	Efter-skud.	Gebyr.	Frit skole-materiel.	Sum.						
1910—1911*.	6	154	48	202	{ 10 stip. 24 priv. }	14	Kr. 11 088	Kr. -	Kr. -	Kr. 200	ca. Kr. 2 300	Kr. 13 588	Kr. 4 312	Kr. 13 000	Kr. ³ 1 200	Kr. 14 200		
1911—1912*.	6	167	14	181	{ 18 stip. 9 priv. }	14	Kr. 12 024	Kr. -	Kr. -	Kr. 360	ca. Kr. 2 500	Kr. 14 884	Kr. 3 176	Kr. 12 000	Kr. 1 200	Kr. 13 200		
1912—1913..	8	221	16	237	{ 34 stip. 4 priv. }	17	Kr. 15 912	Kr. 2 000	Kr. 769	Kr. 680	ca. Kr. 3 300	Kr. 22 661	Kr. 2 215	Kr. 19 577	Kr. 1 320	Kr. 20 897		
1913—1914..	10	293	12	305	{ 31 stip. 4 priv. }	19	Kr. 21 096	Kr. 3 000	Kr. 1 735	Kr. 620	Kr. 4 378	Kr. 30 829	Kr. 1 438	Kr. 25 770	Kr. 1 499	Kr. 27 269		
1914—1915..	12	¹ 344	19	363	{ 22 stip. 1 priv. }	19	Kr. 24 714	Kr. 5 615	Kr. 2 072	Kr. 440	Kr. 4 480	Kr. 37 321	Kr. 1 913	Kr. 30 366	Kr. 3 948	Kr. 34 314		
Sum i 5-aaret 1911—1915..	-	1 179	109	1 288	{ 115 stip. 42 priv. }	-	Kr. 84 834	Kr. 10 615	Kr. 4 576	Kr. 2 300	Kr. 16 958	Kr. 119 283	Kr. 13 054	Kr. 100 713	Kr. 9 167	Kr. 109 880		

A n m . * Skolen eiedes av major Storm og fik ikke tilskud av Stavanger kommune.

¹ 344 stipendiater i de 3 sidste terminer. ² I 1910—11, 1911—12 og 1912—13 førtes materiellet for alle 3 middelskoler paa én konto og er her sat i forhold til elevantallet for Storms skole. ³ Den godtgjørelse som Storms skole indtil 1912—13 fik av den tekniske aftenskole for opvarmning, er ikke medtagt i «Skolens indtægter» og er derfor fratrukket «Andre utgifter».

Platouskoles drift i femaaret 1911—1915.

Aar.	Private elever.	Kommunale stipendiater.	Indtægter.	Utgifter.	Overskud.	Underskud.
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11	198	-	18 788.60	19 167.86	-	379.60
1911—12.....	173	82	21 699.49	21 361.69	337.80	-
1912—13.....	68	196	27 841.18	27 275.94	565.34	-
1913—14.....	51	305	34 708.55	34 705.47	3.08	-
1914—15.....	30	389	40 896.40	41 989.14	-	1 082.74

k) Kulturelle formaal

Stavanger kommunebiblioteks

boksamling talte ved utgangen av 1915 ca. 28 580 indlemmede og for publikum tilgjengelige bind, brandforsikret for kr. 44 000.

I femaaret medgik til lønninger kr. 26 860.00
til bokkjøp, indbinding, vedlikehold, assuranse osv. - 29 050.00

Tilsammen kr. 55 910.00,

som helt utredtes av bykassen. Desuten tildeltes biblioteket i kontante stats-tilskud til bokkjøp ialt kr. 1 862.95.

Fra boksamlingen utlaantes:

I 1911	38 946 bind
- 1912	42 962 --
- 1913	47 143 --
- 1914	49 439 --
- 1915	50 282 --

Tilsammen 228 772 bind

Læseværelset benyttedes:

I 1911	av 8 941 personer
- 1912	9 841 --
- 1913	9 760 --
- 1914	10 497 --
- 1915	9 328 --

Tilsammen av 48 367 personer

S t a v a n g e r f a s t e s c e n e

startet 16 september 1914 med en aktiekapital av kr. 10 000 og har oparbeidet sig et stadig stigende publikum. Spilleindtægten utgjorde første høstsæson kr. 24 325 (1 februar 1914) og i 1915 kr. 84 802.10.

S t a v a n g e r k u n s t f o r e n i n g

har ogsaa kunnet glæde sig ved voksende tilslutning, hvilket bl a. følgende oversigt over kontingentindtægtene viser:

I 1911.....	kr. 2 020
- 1912.....	2 258
- 1913.....	2 568
- 1914.....	3 564
- 1915.....	4 602

27 november 1915 feiret foreningen sit 50-aars jubilæum med indvielsen av nyt lokale (provisorisk) og avholdelsen av en retrospektiv utstilling av Stavanger-malerere. Hvert aar inkjøpes og utloddes en række malerier.

Pr. 31 december 1915 hadde foreningen et byggefond paa kr. 17 358.13, hvorfra dog fragaar den indkjøpte tomst værdi, kr. 7 828, mens bygningen var betalt med kr. 8 653.

S t a v a n g e r m u s e u m

har undergaat større omordninger i sine samlinger, men arbeider under vanskelige økonomiske kaar. Kommunens bidrag var i 1911—12 kr. 2 000, 1ste halvaar 1913 1 000, 1913—1914 2 000, 1914—1915 3 000, 1915—1916 3 000. Museets utvikling under ledelse av en (arkæologisk utdannet) konservator og 2 assistenter har den forløpne tid med glædelig styrke gaat i en mere og mere intens arkæologisk og kunsthistorisk retning.

O m S t a v a n g e r H u s f l i d s f o r e n i n g s

virksomhet i de sidste fem aar meddeles følgende:

Aar.	Omsætning.	Avholdte kurser.	Elevantal.
	Kr.		
1911.....	29 813.66	14	201
1912.....	36.239.16	14	172 + 130 børn
1913.....	35 587.05	10	80 + 52 -
1914.....	40 868.80	5	94
1915.....	38 420.83	7	78 + 50 -

I 1915 er desuten flere elever oplært under foreningens arbeide for «Selvhjælpssaken», og om høsten oprettedes fast «Husflidsskole for unge piker», hvor der deltok 12 elever.

Foreningen feiret 18 januar 1913 sit 25-aars jubilæum.

I dette tidsrum var der avholdt 146 kurser i forskjellige husflidsgrener med til sammen 965 voksne elever samt 1 544 barn. Den dengang faste arbeidsstue for barn var besøkt av 700.

Omsætningens første salgsaar 1891—92 utgjorde kr. 1 117.50, mens den i de 25 aar var i jevn stigning indtil i 1912 kr. 36 000.00 og i 1914 kr. 40 868.80.

I 1914 hadde foreningen utenom sit almindelige virke det forberedende arbeide til jubilæumsutstillingen 1914. Man hadde ogsaa paatatt sig at samle, indsende og utstille alle husflidsarbeider for hele amtet. Foreningen utstillet utenfor konkurransen.

Der faldt paa amtet for vævning og kvindelig husflid: 4 sølvmedaljer, 6 bronsemedaljer, 16 hædrende omtale, samt for den mandlige avdeling: 1 guldmedalje, 1 bronsemedalje, 3 hædrende omtale.

Under vanskeligheter efter krigens utbrudd viste det sig tydelig hvor nødvendig det er at Staten hjælper husflidsforeningene med tilveiebringelsen av driftskapital; ti alle husflidssaker maa betales kontant — tildels forskud ogsaa —, og man finder vanskelig en bestyrelse der vil staa som personlig garantist.

Stavanger Byselskab blev stiftet 1843.

Om selskapets væsentligste arbeide i de sidst forløpne 5 aar kan oplyses:

Dets indtægter har foruten medlemmenes aarlige kontingen å 2 kroner bestaatt av et aarlig bidrag fra Legatet til Stavanger Bys Vel paa kr. 1 200.00. I de sidste par aar kommer dertil enkelte bidrag git for bestemte øiemed.

Det nødvendigste arbeide til vedlikehold av Muséparken har været utført.

Der er indkjøpt nye svaner og sirfugler til Bredevandet, og der er sørget for tilsyn av disse fugler.

I krydset av Birkelandsgaten og Lyder Sagens gate er anlagt en plæn med blomsterbed, trær og bænkearrangement, og skraaningen ved Paradissvingen er ordnet og beplantet med trær.

Nye bænker er anskaffet og anbragt paa forskjellige steder i byen, og selskapets gamle bænker (30 à 40 stkr.) er reparert og delvis erstattet med nye.

For foreningens regning og paa dens foranstaltning har anlægsgartner Nickelsen utarbeidet planer til omlægning af Muséparken, hvilket er kalkulert at ville koste ca. kr. 16 000.00.

En indsamling av bidrag til et fond for dette øiemed er igangsat.

Selskapet tæller nu ca. 350 medlemmer.

Dagblade.

I byen utkommer 4 dagblade: «Dagbladet 1ste Mai», «Stavanger Aftenblad», «Vestlandet» og «Vestlandsporten», hvorav de to førstnævnte særlig har vundet

stor utbredelse ved sit moderne flersidige format og sin konkurransedygtighet forøvrig, hvilket de i amtet og dets byer stedfundne valg bærer tydelig præg af. Men foruten politisk betydning har dagspressen i vore dage en stadig mere kundskapsmeddelende karakter og danner i det hele en god gradmaaler for oplysningens nivaa saavelsom for den almindelige handelsmætnings og industrielle virksomhetstempo.

Kristelige og humanitære formaal.

Det kommunale barnehjem.

Under 17 mars 1909 indsendte fru Nilia Sævraas, J. Mæland, A. Hagen og Tjodolf Jespersen til Stavanger bystyre et motivert forslag om at kommunen opretter et eller flere pleiehjem for ulykkelig stillede barn.

Formandskapet nedsatte i den anledning en specialkomité, nemlig borgermester Larsen som formand, fattigforstander Norheim, lærer Sørvaag, bækker Mæland og fru Emma Nilsen Øgreid til sakens videre behandling.

Denne komité sendte da under 27 april 1911 sin indstilling gaaende ut paa at den ifølge bystyres beslutning indkjøpte Hetlands prestegaards tidligere eien-dom indredes til kommunalt barnehjem, og ifølge bystyrets beslutning av 15 desember 1911 blev dette forslag vedtatt.

Barnehjemmet begyndte sin virksomhet 22 juli 1912.

Det ledes av et styre paa 5 medlemmer, hvorav mindst to kvinder, helst mødre, som vælges af bystyret.

Barnene optages paa hjemmet ved beslutning av hjemmets styre. Som regel skal de ikke være under 2 aar og ikke over 12 aar gamle ved optagelsen. De blir som regel ved hjemmet til de har fyldt 15 aar, naar undtages gutter, som kun blir der til 7-aarsalderen.

Hjemmet er beregnet paa at kunne opta 34 barn. Der er ansat 1 bestyrerinde, 1 kjøkkenbestyrerinde og 3 piker.

Driftsbudgettet for 1913–14.....	kr. 10 987.00
— - 1914–15.....	- 11 169.00
— - 1915–16.....	- 18 000.00

Hertil kommer renter av anlægskapitalen, som er kr. 52 000 00.

Efter de erfaringer man har høstet i de faa aar hjemmet har været i virksomhet maa uttales at de forhaabninger som var stillet til hjemmet synes fuldt ut at være opfyldt. Likesaa synes det at tjene til det formaal som var haabet.

Sommeren 1915 stod de første 4 piker til konfirmation. Tre av disse piker har gode tjenester utenom hjemmet, og den ene tjener paa hjemmet. Samtlige har opført sig godt, til glæde for hjemmet og for dem selv. Man har indtryk av at de fremdeles betragter hjemmet som sit hjem, hvor de ogsaa søger hen i sine fritider, og man kan paa denne maate yde dem en værdifuld støtte med raad og veiledning i den første vanskelige tid efter konfirmationeu.

Hjemmet har ogsaa vist sig at være meget paakrævet, og der er ofte forespørsel saavel fra fattigvæsenet som fra vergeraadet om at skaffe plads for barn, hvilket man ikke har kunnet imøtekommne paa grund av manglende plads.

En ulempe som har vist sig at være ved hjemmet er at guttene maa ut derfra igjen ved 7-aarsalderen. Man har jo i størst mulig utstrækning faat disse barn overflyttet til Waisenhuset, saaledes at de fremdeles faar være paa et hjem som de er vant med. Men det bedste vilde selvfølgelig være om de hele tiden kunde forblи paa det hjem hvor de først var optat.

Styret har derfor til magistrat og formandskap sendt forslag om at der bygges et guttehjem; saken er under forberedelse ved en komité og vil visseelig resultere i at man om ikke saa længe faar et guttehjem.

Om Stavanger Kvindelige og Spædbarnshjems økonomiske tilstand og virksomhet i 1911—1915 (inkl.) oplyses:

Hjemmet har i femmaarsperioden hat en indtægt..... stor kr. 44 051.09 og en utgift	av - 43 943.74
---	----------------

I hjemmets avdeling for mor og barn er optat 79 mødre med sine barn, og i den specielle avdeling for spædbarn er optat 135 barn.

Domkirkenes barnekrybbe.

Mødrene kommer med barnene før de gaar paa arbeide og henter dem igjen naar de kommer fra arbeidet om aftenen.

I 1912 var besøket av barn gjennemsnitlig 15—16.

I 1913 om sommeren optil 20 barn.

I 1914 — 4 004 dagbesøk mot 3 572 i 1913.

I 1915 er forpleiet 3 825 barn.

Krybben bestyres av en diakonisse med 2 piker og er en underavdeling av Domkirkenes Fattigpleie, og dens diakonat vælger krybbens bestyrelse.

Budgettet for 1915 opsalderes med kr. 2 586.14, 1914 kr. 3 624.36, 1913 kr. 3 316.76.

Indtægtene i 1915 var:

Beholdning	kr. 500.14
Bidrag indsamlet ved bestyrelsens damer -	811.00
Pastor Gjerløw	10.00
Av Løvdahls legat.....	100.00
- kommunebidrag	400.00
Indbetalt for barn.....	765.00

Tilsammen kr. 2 586.14

Utgifter:

Diakonissehjemmet	kr.	206.82
Pikeløn og sykeforsikring	-	541.76
Reparationer og vedlikehold	-	195.84
Brandkontingent	-	23.88
Lys og brænde	-	263.50
Diverse utgifter	-	55.10
Husholdningsutgifter	-	1 052.10
Beholdning	-	247.14

Tilsammen kr. 2 586.14

Barnekrybben eier og bebor hus nr. 23 i Klinkenberggaten, som i 1910 indkjøptes for 9 500 kr. For barnene betales 20 øre pr. dag.

Bestyrelse: fruerne Inga Oftedahl, Johanne Gude, Benedikte Næsheim og Jorine Tørresen.

Fattig pleie.

St. Johannes menighets fattigpleies formål er at komme de fattige og trængende inden menigheten til hjælp med brænde, klær, mat og hvad andet der kan trænges, saavidt midlene strækker til.

Pleiens styre består av 3 mænd og 3 kvinder, og forevrig utføres arbeidet av saakaldte fattighjælpere, som har hver sine fattige at tilse. For tiden er fattighjælpernes tal ca. 30, derav 4 mænd, resten kvinder. Desuden har pleien i sin tjeneste en diakonisse og en diakon. Disses virksomhet er at stelle og tilse de syke inden menigheten. Diakonissen koster pleien aarlig ca. 800 kr. Diakonen derimot er menighetens klokker og oppebærer ingen løn av fattigpleien.

En kvindeforening har sine maanedlige sammenkomster og oparbeider klær til de fattige. Disse klær utdeles til jul.

Fattigpleiens budget dreier sig aar om andet om ca. 4 à 5 000 kroner. Dens indtægter er hvad der indkommer i kirkebøsserne, ved utlodninger og forevrig ved frivillige gaver.

Med hensyn til indtægter og utgifter henvises til følgende regnskapsskema:

Indtægter.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indkommet i kirkebøsserne	960.29	929.47	933.87	1 000.33	1 003.52	4 827.48
— ved ofring ...	212.03	202.77	250.59	208.24	192.45	1 066.08
— - utlodning.	1 789.63	895.14	956.80	1 067.66	1 061.96	5 771.19
Gaver fra private	747.77	1 405.47	1 828.27	1 819.03	2 919.96	8 720.50
Forskjell. andre indtægter	107.85	114.52	130.93	139.76	452.33	945.39
Tilsammen	3 817.57	3 547.37	4 100.46	4 235.02	5 630.22	21 330.64

Utgifter.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indkjøp av brænde	866.00	1 274.80	1 186.45	1 479.00	1 980.60	6 786.85
Klær, mat osv.....	1 272.91	1 335.22	1 713.30	1 539.69	2 750.03	8 611.15
Til menighetssøsteren....	715.60	746.44	733.60	742.60	802.60	3 740.84
Til trængende barn paa asylet	132.55	194.45	250.00	250.00	250.00	1 077.00
Hjælp til trængende kon- firmanter	95.00	104.22	138.00	136.52	160.00	633.74
Forskjellige andre utgifter	35.60	188.24	40.16	39.64	31.18	334.82
Tilsammen	3 117.66	3 843.37	4 061.51	4 187.45	5 974.41	21 184.40

Av femaarsberetningen for St. Petri menighets fattigpleie i aarene 1911—1915 hitsættes:

Menigheten har i disse aar været delt i 37 kredser, med ialt 50 arbeidere. Fattigpleien holder 1 diakonisse til arbeidet blandt de fattige og syke. Menighetens klokker har som diakon ifølge ansættelsen at arbeide blandt de syke og fattige; han er ogsaa pleiens ulønnede sekretær.

Fattigpleien har 1 kvindeforening, som har maanedlige møter hvor der blir opsydd nyt undertøi, som blir utdelt til jul og i enkelte tilfælde ellers naar forholdene kræver det.

I høst- og vintermaanedene har diakonatet møter til samtale om arbeidet. Paas disse møter blir der ofte utdelt kulsedler, til høitidene og ved særlige anledninger ogsaa penger. For at hindre misbruk av kulsedlene har man i Petri menighet fulgt den regel at kredsens arbeider selv paategner kulseddelen den fattiges navn og adresse; seddelen indleveres til kassereren eller leverandøren, saa faar den fattige kullet frit tilkjørt.

Til julentdelingen faar fattigpleien matvarer fra kjøbmænd og andre. Fra en frueforening faar vi aar om andet 80—100 forskjellige klædningsdele, nyt og brukta, samt 8—12 uldtepper. Fra fattigpleierne industri faaes ogsaa endel forskjellige beklædningsstykker. Foruten hvad fattigpleiens kvindeforening har opsydd blir der for kassens regning indkjøpt uldundertøi for 300—350 kroner. Værdien av det nye tøi, som utdeles ved jul, kan være fra 400—600 kroner.

Fattigpleiens indtægtskilder er kirkebøsserne, offer paa alteret (2 ganger aarlig), gavebok, forskjellige private giveres utlodning. Menighetens ungdomsforening «Lyngen» har aarlig sendt os 100 kroner til arbeidet.

Bestyrelse er sogneprest Selmer, formand, res. kap. Gulbransen, viceformand, kjøbmand Geertsen, kasserer, klokker og diakon K. O. Olsen, sekretær, samt fruerne H. Selmer og S. Mathiassen.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Indtægter.					
Saldo fra forrige aar + renter.....	206.29	544.44	555.57	575.54	969.12
Kirkebøsserne.....	649.57	585.56	728.52	649.57	704.06
Offer paa alteret	378.00	395.91	194.52	415.39	431.88
Gavebok.....	428.72	-	405.15	347.58	441.45
Indkommet i gaver.....	1 311.17	1 709.34	1 932.89	1 691.85	2 438.39
Dagbladet «Vestlandet».....	-	111.43	91.00	148.38	270.42
Utlodning	530.11	433.28	413.09	393.87	352.83
Ungdomsforeningen «Lyngen».....	100.00	100.00	275.00	100.00	100.00
Tilsammen	3 603.86	3 879.96	4 595.74	4 322.18	5 708.15
B. Utgifter.					
Utdelt i kul, klær, mat og penger....	2 261.52	2 535.78	3 143.49	2 681.54	4 239.88
Betalt asylregninger.....	90.35	95.35	168.85	86.30	98.90
Diakonissen til hus og kost.....	469.50	469.50	477.50	496.00	522.00
Betalt for 1 diakonissee	250.00	250.00	250.00	250.00	250.00
Saldo.....	532.49	529.33	555.90	808.34	597.37
Tilsammen	3 603.86	3 879.96	4 595.74	4 322.18	5 708.15

Der blev i 1911 ydet hjælp til 152 hjem med ialt 342 personer

—«—	1912	—«—	180	—«—	322	—
—«—	1913	—«—	165	—«—	325	—
—«—	1914	—«—	154	—«—	328	—
—«—	1915	—«—	174	—«—	383	—

Til jul 1915 fik Petri fattigpleie fra Stavanger Aftenblad til utdeling kr. 650.00 av det som bladet hadde indsamlet til husarme til jul. Denne sum er ikke medregnet i regnskapet.

Fattigpleiens industri.

I de sidste fem aar har omkring 40—50 kvinder søkt arbeide her, flere og færre, eftersom der har været godt fabrikarbeide.

Disse har arbeidet for gjennomsnitlig kr. 2 000 pr. aar.

«Pleiestiftelsen for gamle kroniske syke».

Ved oprettelsen av det kommunale barnehjem paa Hetland blev den gamle pleiestiftelse for smaabarn overflødig, hvorimot der var trang for en pleiestiftelse

for gamle kroniske syke som ikke egnet sig for hospitalsophold, eller som ikke kunde faa den fornødne pleie i sine hjem.

Tanken om oprettelse av en saadan pleiestiftelse for gamle vandt tilslutning, og der blev ifølge anmodning av den tidligere bestyrelse nedsat en komité bestaaende av sogneprest Gjerløw, fru Marie Lange, fru Josefine Jacobsen, fru Alida Gabrielsen, fru Lina Meling, stadsfysikus Wyller og L. M. Gabrielsen, som 7 mars 1913 indsendte til magistrat og formandskap en redegjørelse for pleiestiftelsen med forslag til omordning.

Saken blev forelagt bystyret med formandskapets anbefaling 12 december 1913 som sak nr. 158/13 (se komm. forh. side 1908 m. fl.), hvor formandskapets indstilling bifaldtes enstemmig.

Man overtok saa huset — nr. 6 Øvre Klevegate — med dets testamentariske gaver med undtagelse av snekkermester Chr. Jacobsens legat, som var knyttet til en barnestiftelse og blev overført til det komm. barnehjem, dog saaledes at kommunen yder pleiestiftelsen et aarlig bidrag som svarer til den del av renterne av Jacobsens legat som pleiestiftelsen tidligere fik.

Forat stiftelsen skulde bli saa praktisk som mulig til sin nye bestemmelse maatte der foretages endel forandringer med husets indre, likesom der ogsaa blev paabygget en ark. Disse arbeider — samt auskaffelse av helt nyt inventar — androg til ca. kr. 9 000. Til bestridelse av disse utgifter optok man et pantelaan i huset paa kr. 7 000 og benyttet ca. kr. 2 000 av stiftelsens midler, som indestod i Stavanger Privatbank.

Pleiestiftelsen stod fuldt færdig til sit nye bruk i slutningen av 1914, og de første patienter blev indlagt 23 november 1914. Det gjennemsnitlige belæg har været 17 kvindelige og 6 mandlige — tilsammen 23 patienter.

Stiftelsen eier:

Hus br.-nr. 398, matr.-nr. 6 Øvre Klevegate,	
brandtakst	kr. 15 000.00

og av testamentariske gaver:

Sivert Gundersons legat	kr. 1 200.00
Karen Stenes —	300.00
Michael Berentsens —	2 000.00
Endre Dahls gave	4 000.00
Fru Schiøtz's —	1 000.00
Torkil Albrechtsens —	2 000.00
	— 10 500.00
Stavanger kommunenes bidrag (kapitalisert)	— 4 800.00
Inventar	— 5 000.00
Beholdning i Stavanger Sparekasse pr. 31 decem-	
ber 1915	— 1 367.56
	—
	kr. 36 667.56
÷ Pantelaan av Missionsselskapet	— 7 000.00
	—
Netto	kr. 29 667.56

Bestyrelsen bestaar av:

Sogneprest Gjerløw, formand, disponent Conrad S. Pedersen, næstformand, frøken Anna Platou, sekretær, stadsfysikus Wyller, bokkermester Mæland, fru apoteker Mejell, fru skibsreder Kornelius Olsen, fru Alida Gabrielsen og frøken Gunhild Bjelland.

Som kasserer og regnskapsfører fungerer kirkeverge D. Rasmussen.

Stavanger feriekolonier

hadde i 1911 en koloni «Sanitas», Aardal, og desuten et leiet lokale. I 1912 fik man en ny «Duedalens feriekoloni», Fogn, og slafet da det leiede lokale.

Den nye bygning med tomt kostet kr. 12 082.77. Begge kolonier har plads til ca. 60 barn hver.

I femaaret 1911—1915 har 849 barn hat frit ophold i koloniene, $\frac{1}{5}$ i ca. 6 uker og resten ca. 3 uker hver.

1911: 164 barn, 1912: 126 barn, 1913: 169 barn, 1914: 200 barn og 1915: 190 barn.

Kommunen har git et aarlig bidrag av kr. 500, i det sidste kr. 1 000. Midlene kommer ellers ind ved en aarlig aftenunderholdning og bidragslister. Ved høitidelige familiebegivenheter har enkelte skjänket koloniene en sum penger.

Regnskapet for 1915 viser en beholdning av kr. 722.41.

Stavanger kristelige Ungdomsforening

har drevet arbeidet i egen gaard i Asylgaten. Denne er brandtaksert med kr. 28 000. Gjælden paa den var 1 januar 1916 kr. 14 000.

Foreningen har gjennemsnitlig hat et aarlig medlemsantal à 500, hvorav ca. $\frac{2}{3}$ kvinder, $\frac{1}{3}$ mænd.

Den kristelige forening for døve

i Stavanger og omegn har i femaaret virket som tidligere.

Dets formand er skoleinspektør, pastor Anthon Larsen og næstformand skomakermester Samson O. Hauge. Foreningen talte 51 voksne medlemmer.

Foreningens indtægter er husleie kr. 700 og hvad der ved frivillige bidrag og basarer kan indkomme, og har utgjort aarligaars ca. kr. 1 600. Desuten har Stavanger kommune tilstaat foreningens hus skattefrihet og kr. 200 aarlig.

Husets gjeld er kr. 4 500. Naar gjælden er betalt skal det anvendes til hjem for døve.

Frelsесarmeen.

Stavanger slumstation, barnekrybbe og barneherberge har for det meste i angjældende femaar været betjent av 5 slumsøstre; dog har der siden juli 1915 været ansat 8.

I krybben har været pleiet 35 224 barn fordelt paa 1 407 dage.

I barneherberget har der været anbragt for kortere eller længere tid, al efter forholdene, 378 forskjellige barn i alderen fra 6 uker til 13 aar.

Gjennemsnitlig er 25 mødre hjulpet med barnepleie alle hverdag. 430 fattige hjem har under sygdom nydt godt av slumsøstrenes personlige arbeid med sykepleie, husstel, rengjøring eller lignende, og 4 651 ganger er fattig familier hjulpet med matvarer, klær, brænde osv.

Av kvartalsskriftet «Faklen» er solgt 16 053 eksemplarer.

Kasseutdrag for Stavanger slum- og barnekrybbe for femaarsperioden 1911—1915.

Indtægt.	Kr.
Kassebeholdning 1 januar 1911	329.66
Gaver fra Løvdahls legat.....	500.00
— Det centrale slumfond.....	1 612.38
Indbetalt for krybbe- og herbergebarn.....	7 657.01
Fortjeneste paa kvartalsskriftet «Faklen».....	1 324.74
Indsamlinger og andre indtægter.....	16 811.67
Indsamlet ved julegryterne	7 969.55
<hr/>	
Utgift.	36 205.01
Husholdning og løn for slumsøstrene.....	7 722.76
Ophold for krybbe- og herbergebarn	6 986.36
Lys, brænde, telefon, skrivesaker, porto, reiser, fragt, assuranse.....	2 545.71
Oppudsning av huset, utbedring og nyt inventar for barnekrybbe og herberge.....	4 174.59
Forskjellige utgifter	2 117.87
Understøttelse til fattige.....	10 993.73
Reserve i banken 31 december 1915.....	1 122.90
Kassebeholdning ——	541.09
<hr/>	
	36 205.01

Oversigt over Det norske Missionsselskaps indtægter og utgifter
i femaaret 1911—1915.

Indtægter i 1911	Kr.
— 1912	794 830.06
— 1913	828 505.75
— 1914	926 515.52
— 1915	991 340.39
	936 601.16
<hr/>	
	4 477 792.88

	Kr.
Utgifter i 1911.....	794 962.49
— - 1912.....	836 906.18
— - 1913.....	838 292.83
— - 1914.....	937 178.43
— - 1915.....	826 131.84
	4 233 471.77

Den katolske St. Svituns menighets

eiendom var skattetaksert i aaret 1911 og 1912 paa kr. 4 000.00, i 1913 paa kr. 4 000.00 for det første halvaar og kr. 4 570.00 for det andet halvaar; i 1914—15 (efter opførelse av den kombinerte prestegaards- og skolebygning) paa kr. 26 940 (den samlede eiendom med fast inventar).

Eiendommen avkaster ikke nogen vinding; tvertimot maa hvert aar underbalansen i budgettet søkes dækket ved frivillige bidrag. Kapital eier menigheten ikke.

Menighetsmedlemmernes antal:

31 december 1911.....	51 medlemmer
31 — 1912.....	52 —
31 — 1913.....	95 —
31 — 1914.....	101 —
31 — 1915.....	97 —

Den katolsk-apostoliske menighet

(irvingianere, efter den skotske prest Edw. Irwing † 1834) meddeler at den økonomiske stilling inden menigheten i tidsrummet 1911—1915 har været god.

Ingen har erholdt offentlig hjælp.

Menigheten talte ved utgangen av:

1910	45 medlemmer
1911	46 —
1912	43 —
1913	40 —
1914	40 —
1915	41 —

Stavanger Arbeideres Understøttelsesforening

hadde i femaaret 1911—1915 gjennemsnitlig 250 medlemmer. Indtægtene av medlemmernes maanedlige indskud utgjorde kr. 10 400 og av Løvdahls legats renter ca. kr. 150 aarlig. Utgiftene i samme tidsrum sykebidrag kr. 6 700 og begravelsesbidrag kr. 2 800.

Medlemsantallet i sykekassen var gjennomsnittlig 90, og de samlede inntægter, hvorav kr. 400 årslig av kommunen, utgjorde kr. 6 200. Utgiftene til läger og medicin var kr. 6 800. Asylets hus paa Bergeland er godt vedlikeholdt. Der er malet indvendig og utvendig og indlagt frit lys for beboerne, hvis antal for tiden er 35 personer. Th. Albrechtsens legat beløp sig pr. 31 december 1915 til ca. kr. 16 000, som er utlaant mot pant i faste eiendomme. M. Berentsens dødsbos gave er øket til kr. 1 600.

27 august 1915 mottok foreningen fra konsul J. S. Isachsen en gave paa kr. 500. Disse to beløp henstaar i Privatbanken som reguleringsfond. Bestyrelsen bestaar av konsul E. Berentsen, formand, T. O. Aasland, viceformand, Johan Klep, kasserer, smedemester T. O. Garpestad og typograf T. Solheim

Stavanger Sjømansforening.

Sjømansforeningens medlemsantal har i femaaret 1911—1915 variert mellom 195 og 200. Dens kapital var 1 januar 1911 ca. kr. 93 000 og 1 januar 1916 ca. kr. 91 500.

Det i 1900 oprettede «Stavanger Skibsassuranceforening's Legat for Sjømænds Efterladte», som bestyres av Sjømansforeningen, hadde 1 januar 1911 en kapital av ca. kr. 35 600 og 1 januar 1916 ca. kr. 37 500.

Av dette legat utdeles årslig $\frac{4}{5}$ av renterne, i portioner à kr. 50 til sjømænds etterlatte.

«Sjømandshjemmet»

er oprettet ved frivillige gaver av medlemmer av Stavanger handelsstand og er opbygget i Øvre Strandgate. Der er plads for 24 familier, som faar frit hus og lys der.

Bestyreren er fhv. skibsfører Wiksøe, og de årslige utgifter bestrides ved frivillige gaver foruten 150 kr., som man hvert år faar av Løvdahls legat. Bestyrelsen opnævnes hvert år av Stavanger Sjømansforening og bestaar for tiden av: Hans L. Falck, Hans Waage, Z. Omdahl, Ola Olsen og E. Berentsen.

Foreningen for trængende sjøgutter.

Ovennævnte forenings formue i femaaret 1911—1915 (inkl.) var følgende:

1911 pr. 1 januar	kr.	965.36	9 personer hjulpet
1912 —“—	-	979.02	8 — —
1913 —“—	-	1 097.58	16 — —
1914 —“—	-	1 081.33	6 — —
1915 —“—	-	11 479.47	16 — —

Tils. 55 personer hjulpet

Stavanger Gamle hjelm, Sommerlyst, har været drevet i femaaret 1911—1915 som tidligere. Der har bodd ca. 10 damer stadig, og de betaler

for alt 25—35 kr. pr. maaned. Hjemmet eier stedet Sommerlyst, hvor der er et værelse for hver av beboerne. Hjemmet bestyres av en diakonisse med 2 piker. Gjæld paa eiendommen ca. 5 000 kr.

Hvad der behøves til hjemmets drift foruten hvad damerne betaler skaffes av bestyrelsen og dens 2 kvindeforeninger og tildels ved en utlodning.

Bestyrelsen bestaar av 6 damer og 6 herrer, og halvdelen utgaar andethvert aar; de vælges av interesserte, som betaler enten 5 kr. aarlig eller 100 kr. i alt.

Hjemmet er ikke alene oprettet forat beboerne skal ha godt underhold og pleie, men ogsaa forat der kan tænkes paa hvad der trænges for det evige liv. Diakonissen og tildels andre søger at bringe dem Guds ord til fremme av sjælens pleie.

Hjemmet for ældre, veltjente Tjenestepiker

er oprettet ved frivillige gaver og har ogsaa kunnet yde beboerne, 24 gamle tjenestepiker, frit husrum, lys og brænde.

Hjemmets utgifter dækkes av frivillige gaver og renter av nogen legater til fordel for hjemmet, foruten at man i flere aar har faat et litet bidrag av Løvdahls legat.

Bestyrelsen, som ifølge lovene supplerer sig selv, bestaar av fruerne Anna Falck, Malene Bertelsen, Dagny Sørensen, Ella Kielland, frk. Marthine Rosenkilde, samt herrerne Chr. Fr. Falck, statsadvokat Pedersen og dr. O. Helliesen.

Stavanger fængselselskap,

hvis formaal er at ta sig av hersteds straffede personer efter deres løsladelse for at lette dem gjenoptagelsen i samfundet, har i

I 1911 understøttet 41 personer med tilsammen kr. 666.26 til anskaffelse av verktøi, klær, reisehjælp, samt til kost og logi.

Intægtene var statsbidrag kr. 500, medlemskontingent kr. 94, rente kr. 38.75.

I 1912 understøttedes 62 personer med tilsammen kr. 444.53. Statsbidraget var kr. 500, medlemskontingent kr. 100, renter kr. 51.41.

I 1913 understøttedes 34 personer med tilsammen kr. 409. Statsbidraget var kr. 400, medlemskontingent kr. 92, renter kr. 72.86. Derhos erholdt selskapet gjennem testamente av Antonette Storm kr. 323.93.

I 1914 understøttedes 59 personer til et samlet beløp av kr. 312.71. Statsbidraget var kr. 200, kontingent kr. 90, refusion kr. 40, renter kr. 76.81.

I 1915 understøttedes 45 personer med et beløp av kr. 365.73. Statsbidraget var kr. 200, kontingent kr. 88 og renter kr. 74.70.

Selskapets beholdning ved utgangen av 1915 var kr. 1 974.

For tegnelse over legater.

Op-rettet.	Navn.	Oprindelig beløp.	Beholdning pr. 31 de-cember 1915.	Til fordel for:
			Kr.	
1769	Justisraad Hilmands legat	500 rdl.	600.40	Hospitalsstiftelsens lemmer.
1826	Peder Klows legat ..	2 626 spd.	73 980.41	Fattige enker i Stavanger.
1828	Oberst Michael Smiths gave	53 spd. 93½ sk.	1 117.07	Do. Do.
1838	John Haugvaldstads legat	300 spd.	3 310.64	Do. Do.
1847	Konsul Jonas Kiel-lands legat	2 000 -	39 192.25	De mest trængende værdige familier i Stavanger.
1855	Jonas Jansens legat .	2 000 -	33 653.84	Værdige trængende enker i Stavanger.
1856	Toldkasserer Løvdahls legat	500 -	2 317.98	Redningsselskapet for møralsk fordærvede unge mennesker.
	Do.	500 -	3 348.00	Stavanger søndagsskole.
	Do.	1 000 -	4 520.00	Do. almueskole.
	Do.	2 000 -	8 492.71	Husarme i Stavanger, især enker.
	Do.	20 000 -	85 403.41	Almennyttige indretninger.
1859	Christine Jansens legat	2 026 spd. 4 m. 5 sk.	42 301.01	Testatrix's slegtninger.
1867	Stavanger Brandkasse	54 spd.	21 898.62	Til belønning og understøttelse av brandfunktionærer eller deres efterlatte.
1874	Byfoged Christensens legat	Kr. 4 800.00	15 699.06	Værdige trængende i Stavanger, fortrinsvis veltjente off. tjenestemænds efterlatte.
1878	Christian Jacobsens legat	4 000.00	7 104.00	Pleiestiftelsen for smaabarn.
	Do.	70 988.50	128 560.83	Waisenhuset i Stavanger.
1880	Sivert Gundersens og hustrus legat	20 000.00	40 279.83	Værdige trængende husarme.
1884	Erik Øklands legat..	2 000.00	2 001.69	Stavanger bys fattige.
1890	Thorkel Albrechtsens legat	2 225.00	2 843.30	Lindøens opdragelsesanstalt.

Op-rettet	Navn.	Oprindelig beløp.	Beholdning pr. 31 de-cember 1915.	Til fordel for:
		Kr.	Kr.	
1895	Johannes Birkedals legat	2 760.00	4 038.04	Trængende i Domkirkenes menighet.
1896	Doktor Eyes legat...	66 160.00	69 259.53	Trængende, helst ugifte kvinder av sjømands- og handelsstanden i Stavanger.
1897	S. R. Tysdals legat..	6 989.65	11 337.81	Trængende ugifte mænd og kvinder.
	Anders Evertsens og hustrus legat.....	44 626.22	52 442.65	Trængende enker og andre husarme.
1901	Christen I. Hagas og hustrus legat	5 076.12	5 206.86	En værdig trængende sjømandsenke.
	Stavanger hospitals-stiftelses fond.....	15 000.00	34 209.27	Til et oprettendes alders-hjem for kvinder.
1902	Johannes J. Aabergs legat	15 064.63	17 306.73	Trængende enker og fader-løse i Stavanger.
	Christiane Thorsens legat	21 529.73	21 698.64	Efter bestemte slegtningers død til trængende af den bedrestillede borgerstand i Stavanger.
	T. Svendsens og hustrus minde.....	34 000.00	36 739.27	5 nævnte veldædige indret-ninger.
1903	Chr. Oftedahls og hustrus legat.....	1 300.00	1 599.68	Stavanger arbeidsskole.
1904	Michael Berentsens legat	20 000.00	20 179.54	Værdige trængende i Stavanger.
1895	Det ved brændevins-samlagets nedlæg-gelse oprettede legat til Stavanger Bys Vel		239 076.51	
1906	Waisenhuslegatet....	100 000.00	128 115.74	Waisenhuset i Stavanger.
1907	Carl O. Olsens legat	10 000.00	10 000.00	Efter hustruens død til vær-dige trængende enker i Stavanger.
	Carl O. Olsens og hustrus legat.....	10 000.00	10 000.00	Waisenhuset.
	Johan Thorsens legat	100 000.00	151 313.07	Ugifte kvinder i Stavanger.

Op-rettet.	Navn.	Oprindelig beløp.	Beholdning pr. 31 de-cember 1915.	Til fordel for:
		Kr.	Kr.	
1908	Martha Rasmussens legat	900.00	717.80	Stavanger bys sykehus's syke.
1911	Peder J. og Ingeborg Pedersen.....	5 389.49	6 535.56	Gamle trængende sjømænd eller sjømænds enker eller ældre ugifte kvinder.
1914	P. Pedersens og hustrus legat.....	8 126.52	8 126.52	Waisenhuset.
	Tobias Berentsens legat	64 734.42	65 312.84	Værdige trængende i Stavanger.
1915	Blokmaker H. E. Norems legat	53 858.28	53 884.03	Haandverksmestere eller enker efter saadanne samt velanbefalte trængende tjenestepiker.
			1463725.14	

Legatet for Stavanger Bys Vel hadde en formue som pr. 1 januar 1911 utgjorde kr. 233 442.53 (eller etter den av renterne for det foregaaende aar foretagne utdeling kr. 223 861.83). Formuen utgjorde pr. 1 januar 1916 kr. 239 076.51 (eller etter den av renterne for det foregaaende aar foretagne utdeling kr. 229 239.19).

Efter legatets statutter skal $\frac{1}{10}$ av renterne aarlig utdeles til almennytige indretninger i Stavanger by, men maa ikke anvendes til øiemed av den beskaffenhet at kommunen selv pligter at sørge for dem.

Aarlig utdeling har fundet sted paa statutmæssig maate. Der er ialt i de forløpne 5 aar utdelt kr. 48 330.40.

7. Tilstanden i almindelighet.

Ædruelighet og veneriske sygdomme.

Om alkohol og veneriske sygdomme skriver stadsfysikus, dog uten at sætte disse i en naturlig forbindelse med hverandre:

«Folk blir gamle her i byen, idet aar ut og aar ind omrent 26 pct. av de døde er over 70 aar. Mange av disse har jeg kjendt gjennem en aarrække og vet at de har drukket saa meget at de efter teorien skulde være blit ødelagt baade intellektuelt og legemlig for lang tid siden; men tvertimot — de har kunnet glæde sig ved en jernhelbred, godt humør og god forstand til sin høie alderdom.

Dette var nu forsiden av folkehelsens medalje.

Baksiden danner de veneriske sygdomme, som efter min tro vil undergrave den meget mere end alkoholen har gjort, og som er uhyggelig meget utbredt blandt Stavangers ungdom.

Jeg har efter de officielle medicinalindberetninger paavist at Stavanger næst efter Trondhjem staar blandt landets byer med det største antal veneriske sygdomme i forhold til befolkningens størrelse, og det burde gi noget at tænke paa.

Nogen anden aarsak hertil end den demoralisation som ethvert fabrikliv utvilsomt fører med sig, i forening med tidens trang til at kaste alle baand av sig, vet jeg ikke at gi.

Politistatistik.

Fra en anden kant — politiet — foreligger ædrueligheten belyst gjennem arrestantenes antal.

Arresterte.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Drukkenkapsarrestanter	1 688	2 339	2 111	1 938	2 462
Varetægtsarrestanter .	96	141	134	146	206
Husvilde	225	506	269	171	296

Ogsaa antallet av bøter danner her en pekepind:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal bøter.....	1 649	2 166	2 209	2 339	2 806
Derav vedkommende rusdrikloven	45	52	44	39	54
Bøternes samlede beløp	14 640	19 876	22 182	26 566	36 236
Derav indgaat	10 391	14 560	16 298	16 229	27 533

At politiets arbeide er steget sterkt fremgaar av følgende statistik over den øvrige forretningsmængde ved Stavanger politikammer i tidsrummet 1911—1915:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Anmeldte forbrydelser	853	1 062	1 122	1 234	1 511
Anmeldte forseelser ..	1 918	2 280	2 412	2 662	4 044
Utenbys anmeldelser..	431	406	492	446	491
Utfærdigede tiltalebe- slutninger	49	58	75	81	209
Inkassationer av bøter, gebyrer og avgifter.....	Kr. 37 399	Kr. 46 460	Kr. 49 711	Kr. 47 611	Kr. 59 548

Varetægtsarrest

har været anvendt i følgende tilfælde:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Tyveri.....	45	59	60	62	53
Røveri.....	0	0	1	0	0
Vold mot politiet.....	0	5	2	6	4
Legemsfornærmelser og trusler.....	8	2	7	3	4
Efterlyste.....	8	9	6	15	6
Bedrageri.....	1	5	3	5	6
Sedelighetsforbrydelser	3	5	6	2	2
Drap	0	1	0	1	0
Falsk	1	0	2	2	0
Ildspasættelse	0	1	0	0	0
Hæleri	0	1	1	0	0
Underslag	0	0	1	1	7
Trusler	1	0	0	1	0
Barnefødsel i dølgs- maal	0	0	0	1	0
Forseelser:					
Løsgjængerloven	23	23	42	31	79
Militærforseelser	1	1	3	4	0
Utviste av landet	0	4	4	4	17
Mindreårige i forplei- ning	0	4	8	3	5

Inkassationsbeløpet fordeler sig saaledes:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Avgift av:					
Hunder.....	2 568.00	2 820.00	2 976.00	3 060.00	3 624.00
Kinematografer	6 837.45	8 565.06	9 023.72	9 621.44	9 860.44
Andre forestillinger ..	2 369.13	3 869.55	3 711.40	3 235.16	4 021.97
Skraphandel	200.00	180.00	200.00	230.00	230.00
Handelspas	6 900.00	7 800.00	8 400.00	5 700.00	3 700.00
Torvplads.....	4 043.75	3 836.50	4 950.75	5 223.50	5 202.25
Reisepas.....	234.00	172.00	184.00	296.00	1 346.00
Emigranter	727.50	492.00	406.50	1 022.50	328.00
Vognmænd	375.00	385.00	380.00	360.00	220.00
Automobiler	-	180.00	360.00	540.00	500.00
Bøter og domme	10 391.06	14 560.16	16 298.84	16 229.37	27 533.98
Gebyr for bygningskommissionen	2 754.00	3 600.00	2 820.00	2 094.00	2 982.00
Sum	37 389.89	46 460.27	49 711.21	47 611.97	59 548.64

I denne forbindelse gjengives en opgave over antal embedsmænd og funktionærer ved Stavanger politikammer:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Politimester.....	1	1	1	1	1
Politifuldmægtiger....	2	2	2	3	3
Sekretær.....	1	1	1	1	1
Kontorister, mandlige.	1	1	1	1	1
— kvindelige	0	0	1	1	1
Politibetjenter, mandlige	8	8	8	10	10
Politibetjenter, kvindelige	1	1	1	1	1
Overkonstabler	0	0	0	4	4
Konstabler.....	24	30	30	32	35
Sum	38	44	45	54	57

Der anmeldtes:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Av cykler	356	366	500	359	¹ 312
Av automobiler	0	0	19	16	1

I 1911—12 var ingen personer meddelt førercertifikat for automobiler i 1913 25, i 1914 40 og i 1915 32; ialt var da godkjent som motorførere 97.

D e n a l m i n d e l i g e s u n d h e t s t i l s t a n d

maa sies at ha været gjennemgaaende meget god i femaarsperioden. Vistnok har der været ganske utbredte epidemier av skarlagensfeber og difteri, meslinger og kikhoste, men forløpet har for alles vedkommende været meget let, med lidet dødelighet.

For nervefeber har vi været omtrent ganske forskaanet, idet der kun er optraadt et enkelt tilfælde hist og her, og kun 2 ganger to smaa husepidemier.

Av poliomyelit har der likeledes kun været enkelte spredte tilfælde.

Den almindelige dødelighet har ogsaa været liten — i gjennemsnit 12.7 % av befolkningen eller muligens litt mere, da befolkningens antal er beregnet rent skjønsmæssig.

Tuberkulosen har været i tilbakegang, hvilket følgende tal viser (undtagen for 1915):

Dødsfall av tuberkulose utgjorde procentvis av samtlige dødsfall:

I 1911	16 ^{1/4} pet.
- 1912	18 -
- 1913	17 ^{1/2} -
- 1914	16 ^{1/10} -
- 1915	20.1 -

Beregnet efter pro mille av befolkningen stiller forholdet sig saaledes:

I 1911.....	2.25 %
- 1912.....	2.45 -
- 1913.....	2.1 -
- 1914.....	2 -
- 1915.....	2.54 -

¹ Det hele antal var 3 554.

Stavanger kommunale sykehus.

	Antal syke.	Antal sykedage.	Gjennemsnitlig daglig.	Operationer.
I 1911 behandledes.....	1 472	43 262	119.00	527
- 1912 —	1 426	44 315	121.80	608
- 1913 — 1ste halvaar ...	781	22 195	122.26	308
- 1913/14 —	1 669	52 679	144.32	563
- 1914/15 —	1 490	48 174	132.00	581
- 1915/16 —	1 513	53 203	145.36	689

St. Franciskus' Hospital.

Aar.	Behandlede. Liggedage.	Gjennemsnitlig daglig belæg.	Operationer.
1911	3 956	10.84	-
1912	4 550	12.47	-
1913	6 689	18.33	-
1914	8 891	24.36	180
1915	6 062	16.61	250

Stavanger kredssykekasse oprettedes i 1911, og dens medlemsantal, indtægter og utgifter vil sees av følgende:

Aar pr. 31 december	Indtægtklasser.					Sum.	Indtægter.	Utgifter.
	I.	II.	III.	IV.	V.			
							Kr.	Kr.
1/2 aar 1911	872	4 212	1 549	2 688	-	9 321	93 080.94	102 187.41
1912	688	4 363	1 939	3 521	-	10 511	210 952.69	221 536.31
1913	596	3 883	1 750	2 941	-	9 170	228 532.19	237 694.33
1914	549	4 162	1 790	3 092	-	9 593	237 642.65	225 763.82
1915	534	3 791	2 032	3 186	-	9 543	298 561.32	247 193.71

B o l i g f o r h o l d e n e .

En utstrakt benyttelse av Arbeiderbruk- og Boligbanken paastodes længe at ha løst boligspørsmålet. Den overveiende bebyggelse utgjøres av to-leiligheters huse, hvor huseieren bebor den ene etage og en leieboer den anden. Men nybygningen har ikke holdt skritt med utviklingen, hvilket følgende oversikt over byggevirksomheten i aarene 1911—15 gir en mening om.

Efterat byggevirksomheten i Stavanger i aarene 1903—1906 hadde naadd sit lavmaal, øket den nemlig jevnt i de paafølgende aar, indtil den i 1912 paany naadde sit høidepunkt.

For femaaret 1911—1915 stiller byggevirksomheten og antallet av de dermed i forbindelse staaende skattetakster og konduktørforretninger sig saaledes:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Anmeldte, matrikulerte hovedbygninger					
av træ.....	179	242	141	66	118
Do. do. - mur.....	59	66	52	47	59
Nedrevne hovedbygninger av træ.....	4	1	2	2	1
Do. do. - mur....	0	0	0	0	0
Opførte tilbygninger	- træ....	30	23	59	36
Do. do. - mur....	51	79	51	30	76
Do. paabygninger	- træ....	17	27	61	23
Do. do. - mur....	10	15	29	14	17
Større og mindre utførte reparationsarbeider i henhold til særskilte anmeldelser til bygningskommissionen	203	283	210	114	167
Antal avholdte skattetakster	351	Alminde- lig om- værdsæt- telse.	508	323	360
Antal avholdte konduktørforretninger.	400		254	168	239
Byens samlede antal færdige og anmeldte hovedbygninger ved utgangen av aaret: av træ....	4 210	4 451	4 590	4 654	4 771
Do. do. - mur....	301	367	419	466	525

I forbindelse hermed gjengives nedenstaaende opgave over de i femaaret 1911—15 avholdte brandtakster:

1911	tilsammen	247
1912	—	300
1913	—	323
1914	—	210
1915	—	300

Gjennemsnitlig 276 aarlig.

Forsikringssummer, Brandkassen i det hele var:

1911	kr. 36 000 000
1912	- 40 000 000
1913	- 42 500 000
1914	- 43 500 000
1915	- 45 500 000

Om byens bebyggelse utaler stadsfysikus:

«Denne har fortsat i samme spor som tidligere med opførelse av smaa 1½- etages træhuse og for de senere aars vedkommende ogsaa av ikke saa faa smaa murhuse, hvorav de allerfleste bare er 2 etager høie.

Bebyggelsen blir herved meget spredt og anlæg av gater, vandledninger osv. meget kostbare, saa byggeforholdene nok for saa vidt kan sætte enkelte av byens borgere graa haer i hodet; men sanitært set maa man bare ønske at utviklingen vilde fortsætte som hittil med den aapne venlige bebyggelse, hvorved befolkningen kan faa leve i trivelige smaa huse, hvorav de allerfleste er forsynt med vand, gas og elektricitet og ligger med sine smaa haver vendt ut mot aapne, luftige, 20 alen brede gater. Hvad dette betyr for folkehelsen i sammenligning med ophobningen av en masse mennesker i leiekaserner, bakgaarder osv. trænger ingen nærmere forklaring.

Jeg skal tilsidst faa tilføie at helseradet systematisk har tat for sig kjelder- bekvenmelighetene og dels faat endel av disse nedlagt som beboelsesbekvemmeligheter og dels faat adskillige utbedret, og hermed skal det fortsætte i erkjendelsen av at rimelige boligforhold danner hovedhjørnestenen naar der spørges efter folkehelsen i videste betydning.»

Endvidere heter det: «Forbedringen av byens drukkevand er opnaadd ved et pumpeanlæg som overfører vand fra Stokkevandet til Mosevandet, hvorved dettes vandnivaa til stadighet kan holdes paa en saadan høide at ikke det urene bundvand kommer ind i vandledningen. Og endelig er spørsmaalet om den endelige ordning av byens vandforsyning rykket et godt skridt frem derved at byen har kjøpt gaardene Brækken i Gjestal med tilhørende vandrettigheter oppe i fjeldet. Derved har man sikret sig anledningen til at faa et rent, godt fjeldvand ind i byen naar man engang ser sig økonomisk i stand til at gaa til den store utgift som en vandledning fra Gjestal vil kræve.

Byens renovation er derimot ikke kommet sin løsning noget synderlig nærmere, idet der ingen kommunal renovation er og heller ingen at øine i den nærmeste fremtid.

Derimot er der ad frivillighets vei privat anlagt en hel del vandklosetter, tilsammen i femaarsperioden 604, og med stadig økende mængde for hvert aar, hvilket følgende tal vil vise. Antallet av nyanlagte vandklosetter var:

I 1911	86
- 1912	114
- 1913	153
- 1914	220
- 1915	252

Byen har vist sig meget forstaaelsesfuld likeoverfor dette frivillige indlæg, idet de offentlige kloakker og kloakkummer paa de allerfleste steder er beregnet paa at kunne opta vandklosetindhold, enten ved anlæg av nye kloakker eller ved ombygning og omlægning af de gamle.»

Til slut hitsættes følgende oversigter i femaaret 1911—1915 over:

I. Tinglæsninger.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal	2 354	2 479	2 218	1 743	2 340
Sum kr.	7 660 647.00	8 705 747.00	7 622 382.00	5 924 156.00	8 387 939.00

II. Avlæsninger.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal	659	867	646	600	861
Sum kr.	1 615 056.00	2 050 639.00	1 222 650.00	1 257 330.00	2 078 813.00

III. Utpantninger.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal	1 849	1 750	2 395	3 123	23
Sum kr.	42 396.00	30 926.00	32 162.00	88 486.00	8 612.00

IV. Tvangsauktioner.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Antal	79	78	72	88	77

Sum kan ikke opgives da størstedelen av de avholdte auktioner ikke har resultert i noget salg.

Stavanger magistrat, 5 mars 1917.

J. S. Kielland.

Einar Li.

B e r e t n i n g

om ladestedet S o g n d a l s økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Efter den sidste ordinære folketælling pr. 31 december 1910 androg folke-mængden i ladestedet til 359, som endnu er temmelig uforandret

Nogen industriel virksomhet er der i femaaret ikke oprettet i ladestedet, saa nogen saadan findes fremdeles ikke i samme.

Antallet av handlende er uforandret. Konkurser eller lign. har ikke fundet sted.

Sparebankens virksomhet fremgaar av følgende:

Forvaltningskapital pr. 31 december 1915 kr. 157 029.78, pr. 31 december 1910 kr. 110 767.00	
Eiendom	— 17 970.96, — 13 192.00

Til almennyttige øjemed er intet nævneværdig blit udelt.

Assuranseforeninger findes ikke i ladestedet.

Efter ligningen utgjorde:

Den antagne formue i 1915..... kr. 341 564.00, i 1910..... kr. 191 987.00	
- - - næring - 97 281.00, - - - - 70 481.00	
- skatbare - - - 46 169.00, - - - - 21 190.00	

I 1915 utlignedes:

Paa formue kr. 2.40 pr. 1 000 med..... 819.77	
- indtægt - 12.00 - 100 - 5 540.27	
- de faste eiendomme..... 365.62	

De faste eiendommes samlede værdi var i 1915 kr. 182 810.00, i 1910 kr. 160 140.00.

Kommunens gjeld utgjorde pr. 31 december 1915 kr. 13 615.00, pr. 31 december 1910 kr. 15 400.00.

Kommunens malmfelter er fremdeles usolgt, men i aarlige avgifter er der i femaaret tilflytt bykassen kr. 4 474.85.

Hovednæringen er fremdeles fiskeri, og da dette i de sidste aar har kastet mere av sig, er de økonomiske kaar blit en del rummeligere.

Med utvandringen er der foreløbig en stans. — Derimot søger ungdommen til forskjellige fabrikarbeider her i landet — den kvindelige delvis ogsaa til tjenester i større byer. — Arbeidsmangelen saavel i ladestedet som i det tilstøtende landdistrikt blir derfor større og større.

S o g n d a l s m a g i s t r a t, 10 juli 1916.

J. L a n d m a r k.

B e r e t n i g

om ladestedet Sandnes's økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Indbyggerantallet i Sandnes ved utgangen av 1915 antages at være 2 740. Grundene til den ubetydelige tilvekst i folketal de sidste 15 aar er de samme som er anført i femaarsberetningen 1906—10. Det er væsentlig murtvangsloven som har drevet bebyggelsen utenfor ladestedets grænser. De nærmeste omgivelser er tæt bebygget. Der har i et par aar paagaat forhandlinger om utvidelse av Sandnes's grænser. Det er altsaa ikke økonomisk stagnation som er aarsak til den knappe forøkelse af folketallet.

Saavel formuen som indtægten er steget ganske betydelig i femaaret. Fremgangen vil sees av nedenstaende opgave.

Aar.	Formue.	Indtægt.	Skatteprocent.	Eiendommens værdi efter skattetakst.
	Kr.	Kr.		Kr.
1910	3 335 600	791 115	10	3 722 900
1915	6 256 200	1 262 690	10	4 825 100

Kommunebudgettet bevilgedes for 1910 med kr. 48 500 og for budgettaaret 1915—16 med kr. 98 000.

Budgettet er saaledes mere end fordoblet i femaaret.

Den kommunale gjeld, som ved utgangen av 1910 var kr. 559 944.02, var ved utgangen av 1915 kr. 624 616.92. Hertil kommer et av kommunen garantert laan til Havnekassen, optat i august 1915, paa kr. 200 000 til anlæg av dampskibskai. Arbeidet er endnu ikke paabegyndt.

Kommunen har med noget bidrag av Sparebanken og av «Foreningen for Assuranse av Sjømænds Tei» i femaaret opført sykehus, folkebad og gravkapel med en utgift av ca. kr. 75 000.

3 nye større gatepartier er oparbeidet.

En gaardpart som kommunen eiet i Gramstad er solgt med forbehold av ret for kommunen til at anlægge vandbassin paa eiendommen, naar kommunen engang maatte beslutte at anlægge vandledning paa Gramstad, hvor vandrettigheter hertil er indkjøpt for flere aar siden.

Som i forrige femaarsberetning oplyst er her anlagt vandledning til brandslukning. Utvidelse av dette vandledningsnet i gaterne paagaar. Vandet til denne vandledning pumpes ved elektrisk kraft fra Gannselv til et bassin paa en

høide nedenfor ladestedet paa gaarden Trones's grund. Vandet i Gannselv er ofte forurenset fra de omliggende gjødslede marker og fra den tætte bebyggelse langs elven. Det egner sig derfor ikke til bruk i husholdningene. Naar ladestedets grænser blir utvidet, maa der vistnok gjøres alvor av vandledningsanlæg paa Gramstad.

Havnekassen hadde pr. 31 december 1915 en kassebeholdning av kr. 3 671.59. Aarsindtægten er opgjort med kr. 2 150 og utgiften med kr. 930.

Av nye industrielle anlæg er i femaaret tilkommelte en havremølle, drevet med elektrisk kraft, og en av de to ældre møller er utvidet. En hermetisk fabrik, «Sandnes Preservering Co.», er anlagt 1915 med en utgift av kr. 43 000. Den sysselsætter ca. 40 arbeidere.

Øglands cykkelfabrik er betydelig utvidet og beskjæftiger nu 80 arbeidere.

Handelsomsetningen paa stedet er betydelig og er i stadig stigende. 80 personer har handelsborgerskap.

Høsten 1915 besluttedes oprettet en privatbank med en aktiekapital av kr. 220 000. Den begyndte sin virksomhet nytaar.

I femaaret er indkjøpt 4 fartøier, nemlig 1 dampskib, 2 motorkuttere og 1 seilfartøi paa sammen 731 bruttoton. 3 fartøier, nemlig 1 dampskib og 2 seilfartøier paa sammen 745 bruttoton, er utgaat, idet et er forlist og 2 solgt.

Stedets 5 teglverker har hat meget god avsætning.

Indførselfstolden utgjorde:

I 1911.....	kr. 75 275
- 1912.....	92 724
- 1913.....	117 717
- 1914.....	117 721
- 1915.....	95 810

Sandnes Sparebank, som i 1910 hadde en forvaltningskapital av kr. 2 582 090 og en eiendom av kr. 243 888, hadde i 1915 en forvaltningskapital av kr. 3 802 349 og en eiendom av kr. 345 474.

Her drives fremdeles en ølutskjækningsforretning ved en gammel enke hvis mand hadde løst «olbrev» i sekstiaarene, og en gammel handelsmand med handelsborgerskap fra 1869 driver flaskesalg av vin.

Begge disse rettigheter har bystyret besluttet indløst ved ekspropriation. Ekspropriationsskjøn har været avholdt, men begge skjøn er appellert, og nogen avgjørelse foreligger endnu ikke.

Ædruelighetsforholdene paa stedet maa vel sies at være saa nogenlunde bra.

Sandnes, som har været annex til Høyland, er fra 1 januar 1914 eget sognekald.

S a n d n e s m a g i s t r a t , 25 mars 1916.

N. Lima.

B e r e t n i g

om ladestedet Skudeneshavns økonomiske stilling i femaaret 1911—1915.

F o l k e m æ n g d e .

Folkemængden har i femaarsperioden ikke gjennemgaat nævneværdig forandring. Ved folketællingen 1 december 1910 utgjorde den hjemmehørende folke- mængde 1 204, og denne antages at være saa at si uforandret ved femaars- periodens utgang.

Ifølge fortællingen over ind- og utflyttede stiller til- og fraflytninger sig saaledes:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Tilflyttede	13	11	9	2	16
Utflyttede	12	41	29	16	15

Da der ikke er indført folkeregister, blir fortællingen over ind- og utflyttede ikke helt paalidelig.

I n d u s t r i .

Den i forrige femaarsberetning nævnte hermetikfabrik drives fremdeles, likesom der i perioden er oprettet en ny mindre fabrik. Likeledes er der oprettet en sildolje- og formelsfabrik som beskjæftiger ca. 10 arbeidere. Den i forrige femaarsberetning nævnte broderifabrik er nedlagt.

Haandverkerne s antal er i det væsentlige uforandret.

I femaarsperioden er der oprettet et mekanisk verksted — hovedsagelig med motorreparationer for øie —, og en mindre slip for motorfartøier er anlagt. Garn- og notbarkeriet er betydelig utvidet.

H a n d e l .

Ved femaarsperiodens utgang hadde stedet 38 handelsborgere. Omsætningen har været forholdsvis god, og konkurser har ikke forekommet. I 1912 fik stedet sit eget apotek, hvorved et længe følt savn blev avhjulpet.

F i s k e r i e n e .

Stedets økonomiske stilling er meget avhængig af disse. Fiskeriene har git et tilfredsstillende utbytte, specielt i 1913 og 1915. Der anvendes nu saa at si udelukkende motorbaater og motorfartøier under fisket.

Skibsfart.

Ved femaarsperiodens utgang hadde stedet 1 fregat, 7 skonnere og 1 galeas i utenriksfart. Desuten 6 motorfartøier og 7 mindre seilfartøier dels i fragtfart, dels til fiskeri paa Island. Den samlede nettotonnage utgjorde 3 739 ton. De fartøier som udelukkende anvendes til fiskeri er ikke medtatt i opgaven. Skibsfarten har gitt noget overskud i femaarsperioden; i dens sidste del var utbyttet helst meget tilfredsstillende.

Bankvæsen.

Stedet har 2 banker, nemlig Skudeneshavns Sparebank, oprettet i 1864, og Skudeneshavns Privatbank, oprettet i 1881.

Forvaltningssummen for disse har utgjort:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skudeneshavns Privatbank .	296 399.55	336 425.99	341 601.71	344 194.23	447 607.30

Fra Skudeneshavns Sparebank har det ikke været mulig at faa opgave over forvaltningen, derimot opgave over indskud i femaarsperioden, og denne stiller sig saaledes:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
116 283.53	113 298.63	74 070.90	92 350.46	198 721.79

Kommunen og kommunehusholdningen.

I femaarsperioden har stedet fått eget vandverk, anlagt fra Lillevandet, som ligger ca. 1.5 km. utenfor byen i en høide av ca. 50 m. over havet. Vandverket kostet kr. 81 586.31. Det blev ydet bidrag til anlægget af Norges Brandkasse og av Vaarsildaygiftsfondet, sidstnævnte paa betingelse av at der blev anbragt 4 tappeposter hvorfra vaarsildfiskerne gratis kunde avhente drikkevand i fisketiden. I forbindelse med vandverket er byens slukningsvæsen i tilfælde af brand yderligere utbedret. Stedet havde før og har fremdeles en større sjødampsprøite, og der er nu anbragt Norhydranter overalt i byen efter Brandkassens forlangende. Samtidig med vandverket blev der anlagt elektriske signalapparater efter Siemens-Schuckerts system, med 8 oprinningsapparater paa forskjellige steder i byen og med ringeapparater indlagt hos 23 af det borgerlige

brandvæsen. Byen har i det hele gjort meget for at skaffe sig et effektivt slukningsmateriel og har da ogsaa faat paaskjønnelse herfor i en meget rimelig forsikringspræmie mot ildebrand. Vandverket var et stort kommunalt løft. Det vil ha stor betydning saavel for industrien som for fiskeriene. Tidligere maatte nemlig fiskedampsksibe foreta vandfyldning i de omliggende byer, mens de nu kan faa vand her paa selve fiskeværet.

Kommunens stilling vil fremgaa av følgende utdrag av skatteligningen og kommunens regnskap:

(Se tabel side 103.)

A s s u r a n c e.

Noget assuranseselskap eller -forening haves ikke, men der har været optat arbeide for at faa oprettet en gjensidig assuranseforening for fiskefartøier og mindre fragtfartøier.

B i n æ r i n g e r.

Binæringer av nævneværdig betydning haves ikke.

A r b e i d s f o r h o l d .

Arbeidsforholdene har i femaarsperioden været jevnt gode, sidste aar helst meget gode.

T i l s t a n d e n i a l m i n d e l i g h e t .

Den økonomiske tilstand viste i det sidste aar av femaarsperioden et større opsving, specielt paa grund av fisket i 1915.

Goodtemplarlogen har i perioden sammen med et ungdomslag opført eget forsamlingslokale. Ædruelighetstilstanden har været meget god.

S k u d e n e s h a v n s m a g i s t r a t , 6 februar 1920.

T o r k e l l V i n j e.

Aar.	Antal skatydere.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Eiendoms-takst.	Skatte-procent.	Formues-beskattning pr. 1000.	Eiendoms-skat. pr. 1000.	Samlet utligning.	Kommunens gjæld.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	300	919 500.00	216 060.00	65 801.00	683 470.00	19	2.71	0.35	17 389.16	38 285.00
1912.....	290	950 500.00	219 930.00	67 509.00	713 970.00	19.7	2.81	0.35	18 476.56	79 822.50
1913—14.....	288	1 215 600.00	282 110.00	133 108.00	926 800.00	11	2.20	0.45	21 485.04	97 090.00
1914—15.....	277	1 296 700.00	277 290.00	132 275.00	926 800.00	11	2.20	0.45	21 575.15	94 520.00
1915 - 16.....	288	1 381 500.00	299 300.00	151 127.00	997 200.00	10	2.00	0.45	22 363.10	89 950.00
1916—17.....	306	2 008 000.00	499 640.00	333 134.00	1 070 600.00	10	2.00	0.45	38 815.76	87 630.00

B e r e t n i n g

om ladestedet Koperviks økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

1. Folkemængde.

Ved utgangen av forrige femaarsperiode var indbyggerantallet 1 447. Efter den tid har det øket jevnt og raskt, saa folkemængden ved utgangen av 1915 var ca. 1 600 indbyggere som var hjemmehørende i ladestedet.

Denne hurtige vekst skyldes for det meste at der her paa stedet i denne periode blev startet flere hermetikfabrikker, likesom ogsaa handels- og haandverksvirksomheten er gaat frem.

Efter flytningsprotokollen stiller ind- og utflytningen sig saaledes:

1911 indflyttede	45,	utflyttede	60
1912 —	74	—	42
1913 —	66	—	68
1914 —	77	—	39
1915 —	38	—	34
Tilsammen indflyttede	300,	utflyttede	243

Nogen større utvandring har her ikke været.

2. Industri.

Det er i denne periode at hermetikfabrikationen her paa stedet er gaat frem. Tidligere var her kun 2 hermetikfabrikker, som tilsammen sysselsatte fra 180—220 arbeidere. I 1912 opførtes Norwegian Canning Co., i 1913 Atlantic Canning Co. (nu Vidar 3) og Waages hermetikfabrik, og i 1914 Kopervik Canning Co.

Alle hermetikfabrikker har arbeidet jevnt fremover og git eieren godt utbytte.

Fabrikkenes produktion, nedlægning af hermetiske fødevarer, hovedsagelig brisling og sild, har tilsammen utgjort:

I 1911.....	30 000 kasser til en værdi kr.	600 000
- 1912.....	40 000	—“—
- 1913.....	50 000	—“—
- 1914.....	60 000	—“—
- 1915.....	90 000	—“—

Avsætningsmarkedene har hovedsagelig været England og Amerika.

Fabrikkene har tilsammen sysselsat fra 220 arbeidere i begyndelsen af femaaret til 550 ved utgangen af femaaret.

Trævarefabrikation drives som i forrige periode av Ths. Skaar. Hans fabrik syselsætter 10 mand.

I 1912 startet Trygve Svendsen en kassefabrik. Der blev hovedsagelig forarbeidet kasser til hermetikfabrikkene. Ved denne fabrik sysselsattes ved utgangen av 1915 13 mand.

H. H. Hansen oprettet i 1913 et mekanisk verksted hvor der arbeidet 3—4 mand.

Av større haandverkere kan nævnes som i forrige periode: Carl Lundbergs bakeriforretning, hvis omsætning har øket siden den tid, og hvis kundekreds rækker langt utenfor ladestedets grænser. Han har et moderne bakeri, hvori beskjæftiges 8 mand. Omsætningen var i 1915 kr. 105 000.

Førøvrig tilfredsstiller haandverksdriften kun ladestedets og en del av omliggende distrikters behov og besørgetes av 44 haandverkere.

Ladestedet og et mindre antal abonnenter utenfor faar elektrisk lys og kraft fra A/S Kopervik Elektricitetsverk.

3. Handel, bankvæsen og assuransse.

Ved utgangen av 1915 hadde stedet 48 handelsberettigede, hvis omsætning var ca. kr. 3 500 000, mens omsætningen ved utgangen av 1910 var ca. kr. 700 000.

Som i forrige periode har stedet 2 sparebanker, Kopervik Sparebank og Kopervik Landsbank, hvilken sidste tilhører Kopervik herred.

Forvaltningskapitalen var:

For Kopervik Sparebank:

1911	kr. 1 746 000
1912	- 1 072 000
1913	- 1 063 000
1914	- 1 030 000
1915	- 1 286 456

For Kopervik Landsbank:

1911	kr. 232 128
1912	- 296 750
1913	- 361 390
1914	- 365 074
1915	- 560 738

Nogen assuranseforening har stedet ikke.

4. Skibs f a r t .

Skibsfarten har været nedadgaaende som i forrige periode. Naar undtages de smaa rækedamps skibe og endel motorfartøier som er kommet til har stedets flaate avtat. Ved juletider 1914 forliste saaledes S/S «Fram», som var paa ca. 450 ton.

Forøvrig vil tabellen vise fartøyenes antal og tonnage i femaaret.

	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal	Ton.
Seilfartøyer . . .	11	695.60	11	695.60	10	692	10	692	10	692
Dampskibe . . .	6	656.52	6	656.52	8	808	7	368	7	368
Motorfartøyer .	3	18.24	3	18.24	3	45	3	45	3	45
	20	1 370.36	20	1 370.36	21	1 545	20	1 105	20	1 105

Ved utgangen av forrige femaar var tonnagen og antallet av fartøier som i 1911.

De større fartøier har som i forrige femaar for det væsentligste været benyttet i utenriksk fragtfart, mens de mindre benyttes i fiskeribedrift paa kysten, Nordsjøen og Island.

Vaarsildfisket, drivgarns- og dorgefisket efter makrel, samt sildefisket paa Island spiller en betydelig rolle for ladestedet. Deltagelsen i fiskeriene har været forholdsvis stor og for det meste heldig.

Et par firmaer har ogsaa deltatt i eksport av fersk sild til England, men fortjenesten herav har ikke været stor.

5. Kommunale forhold og kommunal husholdning.

Brandvæsenet er uforandret siden forrige periode. Her er en dampsprøite og en haandsprøite med fornødent tilbehør. Vandverk haves endnu ikke; kun er det offentlige og private brønder som tilfredsstiller husholdningsbehovet undtagen i lange tørkeperioder.

Ladestedet har kirke sammen med Kopervik herred.

I 1913 blev den nye folkeskolebygning ferdig. Det er en tidsmæssig skolebygning med omkr. 20 skoleværelser, som gir plads for over 300 elever. Ved skolen er ansat 5 lærere og 5 lærerinder. Bestyreren er stud. phil.

Som fortsættelse av folkeskolen og bygget paa dennes 7de klasse blev i 1907 oprettet en 2-aarig middelskole.

Middelskolen ydes bidrag av kommunen og sparebanken. Elevene har underkastet sig eksamen ved Haugesunds middelskole.

Kommunen eier en dampskibskai, flere mindre brygger, et fattighjem og en del grundstrækninger. Her er ikke sykehus.

Ved utgangen av 1915 var værdien av kommunens eindomme kr. 320 000, mens gjælden utgjorde kr. 126 420, hvorav rentefrit kr. 12 000.

Utdrag av skatteligningen.

Antal skatydere.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Kommune- skat.	Statsskat.	Budget.	Skatte- procent.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
			1911.				
444	1 599 900	415 195	185 188	24 684.14	4 711.50	25 000	11.75
			1912.				
448	2 238 200	534 336	231 107	29 864.42	6 779.60	30 000	-
			1913.				
448	2 316 910	496 291	203 190	28 133.29	6 380.20	30 000	11.33
			1914.				
453	2 334 200	509 427	246 936	29 382.10	7 092.40	35 000	10.00
			1915.				
495	3 103 975	876 684	565 285	62 826.95	29 691.90	35 000	10.00

Byggevirksomheten stiller sig saaledes:

1911.....	7	vaaningshuse,	13	andre bygninger
1912.....	3	— ,	10	— « —
1913.....	5	— ,	7	— « —
1914.....	4	— ,	2	— « —
1915.....	5	— ,	6	— « —

Ialt 24 vaaningshuse, 38 andre bygninger

Værdien av brandforsikrede bygninger var ved utgangen av 1915 ca. kr. 2 500 000, mens den ved utgangen av forrige femaarsperiode var kr. 950 000.

6. Biernæringer.

For nogen faa indvaanere er gaardsdrift hovednæring, likesom endel som bor i landdistriktet har parceller av sine gaarder indenfor ladestedets grænser.

Av andre biernæringer kan nævnes «dagligfisket» etter smaa fisk, som ikke er uten betydning. Nogen faa familier har herav hele sit utkomme. Fiske efter ræker begyndtes i forrige femaar med et par dampskibe. Det har gitt et nogenlunde bra utbytte.

Havebruk, hønseavl og biavl drives ogsaa, men det er ikke av nævneværdig betydning.

7. Arbeidsforhold.

Arbeidsforholdene har været gode i dette femaar. Her har ingen indstilling været i fabrikdriften. Arbeidslønnen har været jevnt stigende.

8. Religiøse forhold.

Her er adskillig religiøs interesse paa stedet. Reisende lægmænd har jevnlig godt besøkte møter paa stedets bedehus saavel om søndagene som i ukens løp, likesom kirkesøkningen har været god. Nogen dissentermenighet var her ikke.

Frelsesarmeene er repræsentert paa stedet og har sit eget forsamlingslokale.

9. Tilstanden i sin almindelighet.

Edrueligheten i ladestedet har som i femaaret 1906—10 været meget god. Her er ingen indehaver av bevilling til skjænkning eller utsalg av rusdrik.

Ved utgangen av 1915 var her følgende foreninger:

1 goodtemplarloge, som har eget forsamlingslokale. Logen hadde ved utgangen av 1915 263 medlemmer.

1 avholdsforening med 106 medlemmer. 1 bakerforening, avdeling av Norsk bakerforbund, stiftet 1910, har 21 medlemmer. 1 avdeling av Norsk bakerforbunds arbeidsledighetskasse, også stiftet 1910, har 15 medlemmer. I 1911 blev her stiftet en arbeiderforening, som har 57 medlemmer.

Flere kvindeforeninger som virker til fordel for indre- og ydremissionen, sjømandsmissionen, tuberkuloseskauen, omstreiferuvæsenet og den frivillige fattigpleie, har i flere år været i virksomhet. Ved innsamlinger hvert år skaffes der endel ikke uvæsentlige beløp tilveie.

Kopervik magistrat, 10 februar 1920.

Olaf Siveland.

Beretning

om ladestedet Egersunds økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

1. Folkemængden

var ved utgangen av 1910 3 217, mens den ved utgangen av 1915 er beregnet til 3 250.

2. Industri.

Egersunds Fayancefabrik Co. har været i jevn virksomhet. Verdenskrigens utbrudd hadde fra først av ingen større indflydelse paa driften. Der har været beskjæftiget 330—350 arbeidere.

Ogsaa Egersunds uldvarefabrik, som beskjæftiger ca. 14 arbeidere, har været i jevn drift.

I slutningen av femaaret er oppført Eger Mølle, som til en begyndelse daglig formalte ca. 3 000 kg. havre (raa) og beskjæftiget ca. 4—5 arbeidere. Der benyttes elektrisk drivkraft.

Egersunds meieri tæller 107 leverandører med tilsammen 550 aktier à 60 kroner. I 1914 var leveransen 735 763 liter, som betaltes med kr. 88 223.00.

Egersunds elektricitetsverk, som endnu ved periodens slutning eiedes av en privatmand og raadet over 375 hk., har hat jevn fremgang. I begyndelsen av femaaret var abonnentenes antal ca. 350, mens de i slutningen var ca. 775. Der var ansat 6—7 faste arbeidere ved verket.

Industri og haandverk har især i den sidste del av femaaret hat endel vanskeligheter at kjæmpe mot. Arbeidslønnen er steget, og arbeiderne er for en del trukket bort til sildearbeide. Allikevel har enkelte grener av haandverket, f. eks. snekkerhaandverket, holdt sig nogenlunde bra. Den væsentlige omsætning finder sted i byen og dens opland.

3. Handel og bankvæsen.

Handelsforholdene har omrent været de samme som før. Ved krigens utbrudd i 1914 indtraadte her som andre steder i landet endel forvirring og tildels ophør med anden omsætning end av matvarer. Men efter nogen ukers forløp var omsætningen igang igjen. Uagtet landhandlernes antal i byens opland tiltar, køn det ikke sies at omsætningen i byen har avtatt. I periodens slutning kan ogsaa spores nogen økonomisk fremgang. Sildefisket begyndte at komme op, og fiskeribedriften, som har været av ikke ringe betydning for byen, har i det hele tat hat fremgang. Dorgefisket etter makrel i Nordsjøen, som har git godt utbytte, maatte dog opgives under krigen.

De væsentligste utførselsvarer er fiskevarer — deriblandt laks og hummer —, fajansevarer og slagt (faar og svin).

Handelsborgernes antal var i 1915 96.

Egersunds Sparebank hadde i 1915 et overskud av kr. 24 911.65. Dens egne fonds beløp sig til kr. 248 623.32, og dens forvaltningskapital utgjorde kr. 2 565 791.01.

Egersunds og Dalenes Privatbank, som blev stiftet i 1910 med aktiekapital kr. 100 000.00, hadde i 1915 et overskud av kr. 11 100.00.

Egersunds Handelsforening hadde i 1915 36 medlemmer.

4. Skibsfarten

har været mindre betydelig. Ved utgangen av 1915, var hjemmehørende her:

2 dampskibe med tilsammen	77	brutto reg.-ton
3 seilskibe « — 	183	« —
3 motorskibe « — 	89	« —

5. Kommunale forhold og kommunehusholdning.

Skatteligningen viste

	i 1911	i 1915
en antagen formue.....	kr. 2 848 500.00	kr. 4 889 350.00
“ — indtægt	“ 1 009 710.00	“ 1 251 556.00
skatbar —	“ 397 840.00	“ 605 208.00

Bykassens laanegjeld var pr. 1 januar 1912..... kr. 157 000.00
 — “ 30 juni 1915..... “ 174 000.00

Budgettet blev opgjort med

	i 1911	i 1915
en utgift av	kr. 99 973.00	kr. 128 240.00
“ indtægt av	“ 41 973.00	“ 43 348.00
hvorefter	kr. 58 000.00	og kr. 84 892.00

blev utlignet som skat.

Egersunds kommunale høiere almenskole hadde i skoleaaret 1911—12 70 elever (36 gutter og 34 piker). I skoleaaret 1913—14 gik den over til 3-aarig, hvorefter antallet gik ned, saa der i aaret 1914—15 ialt kun var 49 elever.

Folkeskolen hadde i 1911 420 elever fordelt paa 17 klasser og i 1915 534 elever fordelt paa 19 klasser.

To dissenterksamfund har egne skoler.

Egersunds offentlige tegneskole har i omrent 6 maaneder av aaret meddelt undervisning i 2 aftentimer fire ganger i uken, og skolen har hat god søkning.

Egersunds folkeboksamling har likeledes hat god søkning.

Ladestedet har ialt 6 legater.

6. Binæring.

Husfliden er litet utviklet. Derimot nytter især byens arbeiderbefolknings tiden vel vaar og sommer til dyrkning av smaa jordstykker. Fiskeri til husbruk drives ogsaa flittig.

7. Arbeidsforholdene

har været gode, og i periodens slutning har lønningene været stigende.

8. Om tilstanden i almindelighed

skal kun bemerkes at byen synes at være i jevn utvikling med stigende velstand.

Ingen økonomisk krise har indtruffet.

Egersunds magistrat, 18 mars 1920.

G a b r i e l N o r h e i m.

B e r e t n i n g

om kjøpstaden Haugesunds økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

1. F o l k e m æ n g d e n.

Ifølge beretningen for femaaret 1906—10 utgjorde folkemængden pr. 1 januar 1911 13 994. Antallet av anmeldte fødsler har i aarene 1911—15 været henholdsvis 473, 475, 456, 461 og 475 og av anmeldte dødsfald 185, 158, 178, 185 og 160, altsaa fødselsoverskud 1 474, antallet av anmeldte indflyttede henholdsvis 654, 725, 658, 470 og 513, av utflyttede 298, 421, 324, 254 og 245, altsaa 1 478 flere indflyttede. Efter ovenstaaende skulde folkemængden pr. 1 januar 1916 være 13 994 + 1 474 + 1 478 = 16 946.

Ved kommunal folketælling, som blev avholdt pr. 31 december 1915 i anledning av byens 50-aarige kjøbstadstid, kom man til tallet 14 893, hvorav mænd 6 922 og kvinder 7 971.

Grunden til uoverensstemmelsen er vistnok den at tallene vedrørende ind- og utflytning ikke er paalidelige, idet mange ikke overholder paabudet om melding derom. Antagelig er tallet 14 893 rigtigere end 16 946.

2. I n d u s t r i e n.

For hermetikfabrikkene har mangel paa raastoffer gjort sig gjældende, og 1913 var et av de vanskeligste aar siden starten. Dette forhold har indvirket paa den industri som skylder hermetikindustrien sin tilblivelse, saasom blikemballagefabrikken, litografiske anstalt og kassefabrikkene. Hermetikfabrikkene har dog det sidste aar (1915) gjort det bedre. Prisene har været meget gode.

Skibsverftene har hat adskillig at gjøre; dog har der i femaaret ikke været utført større nybygninger.

Byens øvrige industri har arbeidet sig jevnt og sikkert fremover, saa at man har hat anledning til at utvide og modernisere.

Arbeidsanvisningskontoret meddeler følgende specielle oplysninger:

Haugesunds mek. Verksted A/S, anlagt 1900, har mekanisk verksted og en patentslip som kan ta op skibe paa vel 3 000 ton. Det drives med elektrisk drivkraft og beskjæftiger 230 arbeidere.

Hauges Jernskibsbyggeri, anlagt 1908, driver hovedsagelig med mekanisk verksted; likesaa har verkstedet en patentslip som kan ta op fartøier paa 3 200

ton og har gjennemsnitlig 125 mand i arbeide. Drivkraften er baade damp og elektrisk.

A/S Haugesunds Slip omfatter 3 stykker patentslipper til mindre fartøier, henholdsvis 80—120 fots lengde. Det er hovedsagelig træfartøier som blir reparert der. Slippene beskjæftiger 12 arbeidere. Til drivkraft benyttes damp.

Motorfabrik Activ forarbeider nye motorer og foretar reparation. Fabrikken drives med en petroleumsmotor og anvender 15 arbeidere.

Olaus Haugens Kjedelverksted driver hovedsagelig reparation. Det beskjæftiger 10 arbeidere.

A/S Wathnes Cykkelfabrik forarbeider nye cykler og har reparationsverksted. Det drives med elektrisk kraft og beskjæftiger 15 arbeidere.

Rossebø mek. Verksted blev anlagt 1912.

A/S Haugesunds Traadstiftfabrik anlagdes 1909, beskjæftiger 10 personer og producerer 270 ton traadstift pr. aar, som omsættes for det meste her i byen.

A/S Haugesunds Jernstøperi leverer alle sorter støpegods og beskjæftiger 14 arbeidere. Støperiet blev nedlagt 1914.

A/S Hermetikfabrikken «Harald», A/S Haugesunds Preserving Co., Haugesunds Canning Co. anlagt 1908 og A/S «Hangar» 1909, Heim Canning og Record Canning.

Disse fabrikker er hovedsagelig beregnet paa nedlægning av brisling (sardiner) og sild og kan i sæsonen beskjæftige optil 200 personer hver. De har sit væsentlige marked i U. S. A., Storbritannien og de britiske kolonier. Drivkraften er damp.

Haugesunds Sildolje- & Fodermelfabrik beskjæftiger 34 mand ved anlægget her, og 11 mand ved filial i Sunde i Søndhordland. Fabrikken undergaar for tiden en større utvidelse. Dens væsentligste marked er Tyskland. Sildpresseriet «Vicing» er et flytende oljepresseri som beskjæftiger 8—10 mand og har likeledes sit væsentligste marked i Tyskland.

Haugesunds Smørfabrik, anlagt 1898, producerer 1 500 ton ; beskjæftiger 22 arbeidere. Den drives med dampkraft.

A/S Smørfabrikken Karmsund er anlagt 1908 og beskjæftiger 9 personer; den gjennemsnitlige produktion er vel 300 ton.

A/S Smørfabrikken Hårdanger kom i drift i sidste del av 1910. Fabrik-anlægget er beliggende i Herøyfjord i Hardanger, men selskapet har sit sæte her i byen.

N. Nilsen & Sønner driver fabrikation av pakfarver, fisketøm, blonder og skolisser. Forretningen beskjæftiger 20 personer.

Theodor Hansens skofabrik beskjæftiger 34 personer og producerer gjennem-

snitlig 100 par fottei pr. dag. En mindre skofabrik, Henr. Kristiansens, beskjæftiger 12 personer.

Brødrene Stavelands Høvleri & Listefabrik anlagdes 1909, beskjæftiger 7 personer og undergaar for tiden en større utvidelse.

A. Landrogs Orgelfabrik beskjæftiger 8 mand.

Smedsvik og Svendsens kassefabrik producerer hermetik- og pakkasser, væsentlig for herværende fabrikker. Fra 1 januar 1915 forandredes navnet til Haugesunds Tønde- & Kassefabrik. Beskjæftiger gjennemsnitlig 35 mand.

Foruten disse nye anlæg findes her en hel del mindre anlæg av forskjellig slags, saape-, tobaksfabrikker, kalkbrænderi m. v.

En større blikemballagefabrik og en litografisk anstalt, begge væsentlig beregnet paa herværende hermetikfabrikkers behov, er kommet til i 1911.

3. Haandverksdriften.

Haandverksdriften er fremdeles væsentlig beregnet paa at tilfredsstille byens eget behov. Dog utfører et par større snekkerforretninger færdige møbler, like som der utføres adskillige tønder m. v., specielt til Island. Bøkkerhaandverket er som følge av byens store fiskeriinteresser det haandverk som for tiden har størst betydning. Ved utgangen av femaaret var antallet av haandverkere i selvstændig stilling: 7 smeder, 5 rørlæggere, 6 blikkenslagere og kobbersmeder, 5 guldsmeder, 1 blokmaker, 6 barberer, 2 bokbindere, 2 farvere, 14 malere, 10 murmestere, 25 tømmermestere, 4 seilmakere, 23 skomakere, 8 skräddere, 5 slagtere, 8 urmakere, 5 boktrykkere, 19 bakere, 50 bøkkere og 5 salmakere.

4. Handelen.

Denne er præget av byens hovednæringsveier, skibsfart og fiskeri, idet de forretninger som staar i forbindelse med disse ogsaa i dette femaar har hat den største omsætning. Forøvrig henvises til nedenstaende opgaver over indførsel og eksport.

Import over Haugesund i aarene 1911—15.

Varens art.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kaffe..... kg.	22 585	42 384	9 828	9 125	21 283
Sukker	282 661	171 181	267 131	166 609	78 243
Hvetemel	204 344	140 000	114 911	227 665	109 621
Rugmel	151 116	-	19 600	97 635	-
Te	369	400	245	223	557

Varens art.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kjøt.....kg.	33 316	36 314	62 611	50 480	24 952
Frugter..... «	-	-	-	183 283	164 560
Tobak..... «	3 224	5 549	3 775	6 515	8 525
Vin..... «	4 550	7 392	6 412	10 279	7 212
Brændevin..... «	5 808	5 762	-	-	-
Bomuldsvarer..... «	4 330	2 019	5 652	26 285	45 950
Uldvarer..... «	9 043	8 400	10 072	7 518	10 526
Maskiner.....kr.	86 018	158 187	205 013	73 819	126 469
Metaller.....kg.	-	-	-	1 500 356	1 985 100
Kul.....ton	38 872	41 048	35 668	48 439	46 374
Salt..... «	20 042	9 592	12 216	12 494	29 824
Pilebaand.....stkr.	-	-	-	1 252 900	3 606 430
Cottonolje, oleo-, oli- venolje og smult kg.	-	-	610 053	750 932	1 179 677

Eksport over Haugesund i aarene 1911—15.

Varens art.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Vaarsildtønder	87 254	59 455	126 021	107 454	264 486
Fetsild..... «	57 167	43 230	26 032	7 699	59 383
Islandssild «	30 007	15 875	21 317	25 475	30 343
Brisling..... «	1 886	819	105	250	158
Storsild..... «	-	100	-	-	14 674
Ansjos..... «	895	741.5	20	-	-
Nordsjøsild..... «	-	-	-	-	161
Skotsk sild..... «	-	-	-	-	1 968.5
Fersk sildkasser	492 673	481 951	594 348	481 808	408 576
Røket «kg.	-	51 426	-	-	-
Fersk fisk..... «	-	17 576	12 429	12 040	172 512
— laks..... «	-	279	-	150	-
— makrel.. «	-	301	-	-	1 860
Salt — ...tønder	-	17 198	11 941	10 799	5 306
— fisk..... «	-	-	-	-	181
— «kg.	-	-	-	-	150 000
Tørfisk..... «	-	1 500	1 184	300	470
Klipfisk..... «	-	1 250	1 015	860	380
Hummerstkr.	30 529	23 411	26 771	16 328	18 917

Varens art.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Hermetik kg.	2 209 793	2 485 469	1 870 989	1 745 993	2 086 682
Sildemel «	694 300	951 700	902 900	1 338 800	620 000
Sildolje tønder	-	1 752	1 477	4 401	413
Sælolje «	-	166	42	80	306
Hvalolje «	-	326	96	5 802	1 198
Rogn «	-	-	-	-	17
Tran «	-	-	-	-	50
Sælskind kg.	-	-	-	-	14 400

5. Bankvæsen.

Bankene har som følge av byens hurtige utvikling hat en rask og sund vekst. Der hitsættes en række statistiske data for hver av byens banker.

Haugesunds Sparebank 1911—15:

Aar.	Bankens fond.	Indskud.	Utlaan.	Overskud.	Gaver i almen-nyttig øiemed.	Antal ind-skytere.	Forvaltnings-kapital.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1911....	765 014.67	4 381 390.66	4 952 511.63	70 819.45	7 386.85	9 329	6 465 244.62
1912....	843 489.55	5 107 944.84	5 971 353.11	94 665.78	8 902.12	9 731	7 610 698.90
1913....	1 000 529.44	5 475 935.70	6 297 010.30	105 162.53	12 392.53	8 711	7 507 968.81
1914....	1 049 032.44	6 230 301.54	7 121 609.70	110 809.62	30 487.21	8 970	8 220 593.80
1915....	1 224 673.01	10 862 231.72	11 122 111.82	207 745.77	22 298.97	9 119	14 202 501.24

Haugesunds Priatbank 1911—15.

Aar.	Indbetalt aktiekapital.	Oplagte fonds.	Indskud.	Utlaan.	Overskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	750 000	171 133	2 757 656	4 622 802	83 142
1912.....	750 000	215 440	2 979 557	5 306 761	107 899
1913.....	750 000	230 785	2 774 577	4 603 518	84 490
1914.....	750 000	230 785	2 639 579	4 513 275	65 939
1915.....	750 000	230 785	8 645 179	9 837 400	231 013

Torvastad & Skaare Sparebank 1911—15.

Aar.	Indskuds-kapital.	Egne fonds.	Samlet forvaltnings-kapital.	Gaver i almennytig øiemed.	Overskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	4 722 874.18	721 727.48	5 886 955.64	-	64 763.53
1912.....	5 334 368.66	789 817.11	6 687 274.00	-	94 192.63
1913.....	5 836 638.36	840 182.54	7 463 437.82	-	80 589.42
1914.....	6 270 353.47	899 685.24	7 502 759.15	-	91 743.02
1915.....	10 527 675.00	1 021 706.00	11 249 382.00	28 360.00	157 305.47

Norges Banks avdeling i Haugesund 1911—15.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indvekslet guld	79 115	52 150	95 425	222 121	343.90
Kjøpt utenlandsk valuta	59 420	65 505	208 599	438 243	3 461 896.00
Diskonter	9 027 194	11 311 831	15 091 933	13 521 838	15 241 988.00
Utstedte og indfridde anvisninger	1 151 196	924 120	1 469 526	1 116 851	6 502 466.00
Foliomidler, indsats ...	538 969	795 801	723 329	1 206 649	3 301 359.00
Do. uttatt	467 480	796 361	612 377	1 124 831	3 363 127.00
Samlet omsætning	20 703 018	27 054 910	33 264 421	32 921 400	56 284 352.00
Indvundne renter m. v.	48 559	66 771	91 970	83 283	87 268.00
Administrationsom- kostninger	11 651	12 174	13 862	15 138	16 558.00

6. Assuransesvæsen.

Av assuranceselskaper som har sit sæte her i byen hadde ved utgangen av aaret 1915 kun Haugesunds Dampsiksassuranceforening, som er en gjensidig forening.

7. Fiskeri.

Fiskeri og eksport av fiskeriprodukter har i femaaret fremdeles været en av byens viktigste næringsveier.

Vaarsildfisket har i 1911 været rikt, specielt det nyanlagte snurpenotfiske. Fersksildeksporten gav endel fortjeneste, men saltsilden gav et daarlig resultat

for en flerhet av spekulantenes vedkommende da de store skotske og engelske sildefangster virket trykkende paa markedet.

Fetsildfisket gav kun et middels kvantum, men da kvaliteten var usedvanlig fin, blev det for eksportørene et særdeles bra aar.

Islandssild har kun spillet liten rolle paa saltsildmarkedet. Silden gik for det meste til sildoljefabrikkene paa Island.

Vaarsildfisket var i 1913 et rekordaar som stort set bragte et jevnere utbytte fordelt paa de mange end tidligere paa lange tider.

Fetsildfisket paa Nordland bragte fortjeneste for de av deltagerne som var heldige med fangsten. Enkelte som ikke forhastet sig med at sælge gjorde endog glimrende forretninger.

Et fetsildfiske i Ryfylkefjordene bragte byen udmerket fortjeneste. Kvaliteten av den sild var udmerket, og den opnaadde høie priser i Østersjøhavnene.

Brislingfisket var slettere end paa mange aar.

Sælfangsten paa Ishavet har bragt godt utbytte for de baater som deltok her fra byen.

Vaarsildfisket i 1914 bragte stort set fortjeneste for baade fiskere og eksportører, totalkvantum ca. 700 000 maal. Eksporten av fersk sild i is gik som sedvanlig til Hull og Hamburg. Den saltede vaarsild gav godt utbytte. Fetsilden gav ikke hvad man hadde haabet og ventet. Islandsfisket bragte riktig nok byen fortjeneste, men Aalesund tok det meste av denne. Brislingfisket har ikke været av særlig betydning. Makrelfisket gav svært fangstutbytte for kystmakrelfisks vedkommende, og mange tjente paa det, men dorgemakrelfisket har ikke været saa godt som ventet.

Fiskeriene gav i 1915 stort set et meget godt utbytte.

Vaarsildfiskets opfiskede kvantum utgjorde ca. 700 000 maal, hvorav ca. 300 000 maal blev sendt til utlandet paa is, resten saltedes. En del av vaarsilden blev forædlet av hermetikfabrikkene, og det tjente ikke mindst disse paa. Fiskere og eksportører var fornøjet med de høie priser, snurpenøterne gjorde det bedst. En vanskelighet ved fisket nævnte aar var mangel paa øvede folk, like-saa kulforsyningen. Fetsildfisket gav heller ikke i 1915 synderlig utbytte. Islandsfisket hadde betydelig større deltagelse end paa mange aar, og forventningene slog for det meste til. Det økonomiske utbytte var godt, om end ikke det opfiskede kvantum stod i forhold til det man hadde ventet.

Dorgemakrelfisket var daarlig, men kystmakrelfisket gav derimot god fangst og godt utbytte.

8. Skibsfarten.

Den anden av byens hovednæringsveier, skibsfarten, har i femaaret 1911—15 gaat frem med en fart som bragte Haugesund op til nr. 4 blandt Norges byer.

Ved utgangen av 1910 var antallet av dampskibe 128, i registerton 43 035, mens antallet ved aarsskiftet 1915—16 var 177, i registerton 90 000 — eller 257 032 t. d. w.

I forbindelse med skibsfarten maa nævnes hvalfangsten, som sildeekspeditionene paa Island gav støtet til. «Talkna»-selskapet, som var dannet i 1892, slog sig i 1911 sammen med hvalfangerselskapet «Hekla», stiftet i 1902, for at drive hvalfangst ogsaa i de sydligere havstrøk. Der startedes med 3 fangstbaater og flytende station ved Tiger Bay i Vestafrika. I 1913 blev der dannet et nyt selskap for hvalfangst med 7 fangstbaater og station med store anlæg ved Kapstaden.

Til belysning av forretningslivets stilling hitsættes en opgave fra postkontoret.

(Se tabel side 119.)

Antallet av telegram- og telefonekspeditioner var i 1915 429 047. Telefonabonnentenes antal er i femaaret steget fra 405 til 824.

Haugesunds børs, som er oprettet ved kgl. res. av 30 mai og 25 september 1914, begyndte sin virksomhet 19 oktober s. a.

Toldintraderne har utgjort:

I 1911.....	kr. 304 907
- 1912.....	- 338 726
- 1913.....	- 336 516
- 1915.....	- 351 429

9. Kommunale forhold.

Der henvises til efterstaende opgaver over beskatningsforhold og utdrag av bykasseregnskapene.

(Se tabeller side 120—122).

Om elektricitetsverkets drift henvises til nedenstaende beretning:

Beretning om Elektricitetsverkets drift i femaaret 1911—1915. Under 10 november 1910 avgav byggekomitéen for anlæg av et elektricitetsverk i Haugesund sin beretning om anlægget, ledsaget av regnskap.

Av denne hitsættes følgende:

Den nye dam ved Eivindsvandet, som blev bygget efter bystyrets beslutning av 5 mars 1906, blev tat i bruk 13 november 1907, og omkostningene ved bygningen hadde utgjort kr. 61 317.69.

Det oprindelige overslag for bygning av et elektricitetsverk med ledningsnet for en samlet effekt av 327 kw. lød paa kr. 240 000.

Byggekomitéen, som opnævntes i januar 1907, bestod af sakfører Bertelsen (formand), skibsrederne Erich Lindøe og Th. Nordbøe og konsulene Birger Pedersen og B. Stolt-Nielsen med stadsingenier Heyerdal-Lind som sekretær. Som teknisk konsulent blev antat ingenier Fr. Jacobsen i Stavanger.

Statistik over avsendte postsaker til indlandet og utlandet ved Haugesunds postkontor.

Dag i oktober.	Almindelige brevpost- forsendelser (alm. breve, brevkort, tryk- saker, forret- ningspapirer, vareprøver. Antal.	Breve med angit værdi.		Rekom- manderte for- sendelser.	Ilpost- forsendel- ser.	Samlet antal av de i rubrikkene 1, 2, 4 og 5 opførte forsendel- ser. Antal.	Pakker.			Hvor mange av de foran opførte postsaker der var porto fri. Antal.				
		Antal.	Kr.				Værdipakker.							
							Alminde- lige.	Værdi.	Antal.					
1911.....	601 200	22 500	3 030 900.00	9 900	-	633 600	5 820	420	84 600.00	40 200				
1912	614 500	24 800	3 474 400.00	12 600	100	652 000	5 950	520	74 060.00	38 200				
1913	647 900	24 700	3 161 200.00	16 100	-	688 700	8 020	460	141 930.00	24 900				
1914	587 400	32 500	4 631 400.00	17 700	100	637 700	8 190	330	312 790.00	38 900				
1915	744 822	31 880	6 053 263.74	17 770	173	794 645	9 423	707	541 016.18	42 571				

Beskatningsforhold.

	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.	1915—16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skattepligtige faste eiendomme. Takst..	13 692 000.00	14 530 110.00	7 581 452.00	16 032 100.00	21 388 450.00	21 841 056.00
Formue.....	14 977 100.00	17 796 540.00	17 758 540.00	21 534 300.00	23 395 300.00	25 571 200.00
Indtægt	3 459 274.00	4 193 550.00	4 132 960.00	5 855 895.00	6 189 343.00	6 865 021.00
Skatbar indtægt	1 559 642.00	2 127 322.00	2 089 118.00	3 166 611.00	3 325 226.00	3 775 779.00
Budgettets bruttoindtægt	511 993.50	609 938.58	363 362.76	738 981.49	792 291.24	878 940.45
Do. indtægt	164 360.00	186 440.08	101 993.71	174 288.62	213 356.00	259 425.77
Utlignet i skat.....	352 091.35	420 967.71	261 544.91	565 284.99	579 118.40	616 079.96
Eiendomsskat.....	68 460.00	72 650.55	38 257.90	77 972.03	108 337.40	101 304.96
Formuesskat	34 297.54	37 194.78	24 146.18	55 989.18	56 130.00	61 352.00
Indtægtsskat.....	249 333.81	311 122.38	199 140.83	431 322.88	419 651.00	453 423.00
Skatøre.....	15.98 pct.	14.62 pct.	9.53 pct.	13.62 pct.	12.62 pct.	12 pct.

U t d r a g a v b y k a s s e r e g n s k a p e n e .

Indtægter.	1911.	1912.	1. halvaar. 1913.	1913—14.	1914—15.	1915—16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skatter.....	352 091.35	420 827.59	261 554.00	565 283.99	579 140.40	619 926.80
Avgifter.....	30 402.69	29 790.06	20 134.60	26 323.85	30 122.55	35 048.68
Av kapitaler.....	31 091.06	42 580.94	15 488.33	34 119.13	32 177.44	37 305.30
- fast eiendom	4 190.88	8 269.98	5 855.00	14 610.00	16 276.03	15 854.68
- vandverket	24 152.92	26 935.92	18 497.58	34 908.63	38 676.23	42 948.36
- kirkevæsenet	2 080.00	1 305.00	651.50	1 827.50	1 612.50	3 037.00
- skolerne	20 163.78	15 288.00	2 907.00	9 286.03	12 330.78	22 269.97
- sykehuset	9 747.93	11 243.30	10 334.52	16 995.69	16 695.54	21 126.59
Statsbidrag	42 343.19	48 083.64	28 103.67	59 575.30	64 294.77	72 320.69
Refusioner og erstatninger.....	14 145.87	16 079.83	11 018.64	20 213.70	23 446.17	26 512.71
Laanemidler	1 185 375.60	39 224.25	18 598.84	107 847.83	295 570.13	1 358 859.73
Andre indtægter	5 334.70	8 383.32	2 359.25	7 845.40	49 523.24	36 238.82
				÷ 16 695.54		
					32 827.70	

Stavanger amt.

Utdrag av bykasseregnskapene.

Utgifter.	1911.	1912.	1. halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.	1915—16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kommunens bestyrelse, regnskaps- og skattevæsen.....	13 777.11	15 144.88	10 018.35	19 133.28	19 682.06	25 629.95
Rets- og politivæsen.....	22 306.38	22 541.79	18 075.18	30 516.59	31 836.38	35 914.12
Ingeniørvæsenet.....	74 783.73	92 642.70	52 475.49	107 127.86	134 146.43	150 364.29
Gatebelysning.....	7 500.00	7 711.00	3 722.00	7 741.03	7 260.00	7 633.00
Sundhetsvæsenet etc.....	20 193.72	22 475.47	15 796.55	31 771.04	35 444.60	43 368.41
Kirkevæsenet.....	18 827.83	20 502.98	9 860.26	20 781.88	21 040.56	22 557.09
Folkeskolen.....	114 098.57	119 558.42	67 075.09	145 920.23	145 824.05	186 727.06
Middelskolen.....	29 807.28	30 565.22	14 123.18	35 647.00	53 896.27	70 219.00
Andre skoler.....	13 197.77	14 266.33	6 741.06	25 774.06	28 635.15	39 774.25
Fattigvæsenet.....	69 915.73	80 615.61	41 698.98	76 154.79	86 443.77	95 683.50
Forskjellige almennyttige foranstaltninger	14 913.24	16 673.69	16 145.44	{ 4 608.64 + 31 678.96 — 36 287.60	{ 5 107.01 + 31 407.40 — 36 514.41	51 315.20
Kommunens faste eiendomme.....	4 746.44	6 558.45	4 078.27	7 677.86	10 088.21	12 619.49
Avdrag og renter av laan.....	113 633.60	142 330.12	78 243.67	149 960.53	159 418.37	226 412.45
Forskjellig.....	17 971.40	31 965.32	12 039.65	39 820.46	67 832.96	77 700.29
Pensioner.....	5 550.00	6 325.00	3 675.00	7 099.10	7 233.28	8 189.56
Kommunens gjeld.....	1 962 500.00	1 939 000.00	1 912 500.00	1 939 000.00	2 095 000.00	2 953 900.00
Værdien av kommunens faste eiendomme	1 990 000.00	2 300 000.00	2 320 000.00	2 540 000.00	2 720 000.00	3 070 000.00

1 januar 1909 var anlægget færdig og gik over til regulær drift. Anlægsutgifteene opgives til:

Tomten	kr	20 000.00
Andel i hovedledningen	‘	46 500.00
Anlægsomkostninger	‘	298 319.36
Maalere og diverse	‘	19 849.70
<hr/>		
Ialt kr. 384 669.06		

Ved nærværende femaarsperiodes begyndelse hadde altsaa elektricitetsverket været to aar i drift; kraftstationen bestod av:

1 vandturbine som kan leve.....	165 kw.
1 dieselmotor dynamo som kan leve.....	175 ‘
1 akkumulatorbatteri som i 3 timer kan leve.....	105 ‘
<hr/>	
Ialt 445 kw.	

Den blev i aaret 1913 utvidet med et nyt diesel motoraggreat paa 365 kw., hvorved stationens leveringsevne fra 8 august s. a. steg til 810 kw. Ledningsnettet, som oprindelig kun omfattet de tættest bebyggede dele af øene og landsiden, utvidedes efterhvert som behovet meldte sig. Ledningen blev dog av hensyn til en mulig overgang til vekselstrøm gjort lettest og billigst mulig.

Verkets indtægter og utgifter i perioden fremgaar i runde summer av følgende oversigt:

Aar.	Indkomne indtægter.	Medgaaede utgifter.	Overskud.
1911	76 000	55 000	21 000
1912	100 000	69 000	31 000
1913—14	112 000	84 000	28 000
1914—15	130 000	107 000	23 000
1915—16	159 000	145 000	14 000

Der blev i perioden producert følgende antal kilowatt-timer i de forskjellige aar og maaneder:

(Se tabel side 124.)

Salgsprisen for elektriciteten var i begyndelsen av perioden kr. 0.40 pr. kwh. for lys eller en fast pris av kr. 300.00 pr. kw/aar for installationer under 200 watt lys. Fra slutten av 1914 blev prisen nedsat til en grundpris av kr. 0.30 pr. kwh. for lys og kr. 0.10 pr. kwh. for teknisk bruk, likesom den faste aarspris blev nedsat til kr. 250 pr. kw/aar.

Som det vil sees av den tredje tabellariske oversigt steg belastningen jevnt i femaarsperioden, og man kom snart paa det rene med at man maatte gaa til

Maaned.	1911—1912.		1912—1913.		1913—1914.		1914—1915.		1915—1916.	
	Kwh.	Pct. av aaret.								
Juli.....	15 655	3.6	21 200	3.7	24 040	3.4	30 855	3.7	44 630	4.3
August.....	23 630	5.0	30 600	5.5	50 115	7.0	33 520	4.0	50 060	4.8
September.....	34 345	7.7	38 330	6.8	41 612	5.9	49 985	6.0	70 010	6.8
Oktober.....	46 490	9.5	54 140	9.6	61 060	8.6	71 027	8.5	92 310	8.9
November.....	57 075	11.5	66 220	11.8	79 729	11.3	98 658	11.8	109 160	10.6
December.....	64 640	13.3	75 250	13.4	96 420	13.6	113 930	13.5	140 690	13.7
Januar.....	63 640	13.0	71 450	12.8	91 674	12.8	114 440	13.7	132 180	12.8
Februar.....	54 660	11.0	59 480	10.6	76 410	10.8	94 290	11.5	116 010	11.6
Mars.....	49 360	10.2	52 080	9.3	69 025	9.7	86 015	10.3	107 825	10.5
April.....	31 140	6.4	39 820	7.2	48 620	6.8	57 135	6.9	66 595	6.5
Mai.....	24 110	5.0	28 250	5.0	38 850	5.5	43 040	5.1	57 090	5.5
Juni.....	19 360	3.8	24 100	4.3	32 830	4.6	42 060	5.0	42 360	4.0
Sum	484 105	100	560 920	100	710 385	100	834 955	100	1 028 920	100

Kraftstationens maksimale belastning var i aarene følgende:

Maksimalbelastning i kilowatt.....	1911—1912.	1912—1913.	1913—1914.	1914—1915.	1915—1916.
	270	315	390	475	590

indkjøp av vandfald for at møte byens behov for mere kraft. Saaledes blev gaarden Øino i Etne med vandrettigheter indkjøpt i 1912, Rødnefoss i Sandeid i 1914, vandfald i Storedalen og Frette i 1915 og endelig Litledalsfaldene i februar 1916. I 1915 blev der nedsat en planlægnings- og utbygningskomité for et kraftoverføringsanlæg. Denne bestod af magistraten og driftsbestyreren samt ingenør V. Valentinsen, konsul Pedersen, skräddermester Dueland, overretssakfører Hansen og agent Svend Lindøe. 28 april 1916 bemyndiget bystyret byggekomitéen til at igangsætte arbeidet med utbygning av Litledalsfaldet og bevilget hertil foreløbig to millioner kroner.

Haugesunds Elektricitetsverk 6 mars 1920.

P. E g e d e - N i s s e n .

I 1912 blev der oprettet kommunal husmorsskole, i 1915 handelsskole og i 1913 kommunal skoletandklinik. Fra 1913 har den høiere almenskole 3-aarig gymnasium.

Av byggearbeider kan nævnes:

«Postgaarden», bygget 1911—1912, kostet kr. 104 541.17. Utleies til kontorer for post og telegraf og benyttes forøvrig til kommunale kontorei.

Folkeskolen paa Risøy, bygget 1914, kostet kr. 28 017.38. Middelskolens tilbygning, 1913—1914, kostet kr. 65 231.23. Sjemandsskole, nybygning, 1913—1914, kostet kr. 43 930.

10. A r b e i d s f o r h o l d e n e

har i det store og hele været upaaklagelige, bortset fra den kortvarige kriseperiode ved verdenskrigens utbrudd (høsten 1914 til beg. av 1915). I vaarsildsæsonen har behovet for arbeidskraft været større end tilgangen. Blandt hermetikarbeiderne har der været endel ledighet, likesaa i bygningsbranchen, særlig i sidste halvaar av 1914. Sjøfolk har der omtrent altid været litet av. Vilkaarene for disse var de sidste 2 aar bra; der blev budt meget god betaling.

Arbeidslønningene staar fuldt paa høide med byene forøvrig og ligger til dels adskillig høiere end andetsteds. Paa den anden side er levnetsmidlene forholdsvis dyre her.

11. T i l s t a n d e n i a l m i n d e l i g h e t

maa betegnes som gjennemgaaende god og byens fremgang betydelig.

H a u g e s u n d s m a g i s t r a t , 10 juli 1920.

T h v . K l a v e n e s s .

XII.

Søndre Bergenhus amt.

Beretning

om Søndre Bergenhus amts økonomiske tilstand m. v.
i femaaret 1911—1915.

Indledning.

Amtets flateindhold var ved femaarets utgang 15 585.03 km.² mot 15 606.40 km.² i forrige femaarsperiode. Reduktionen kommer av at Aarstad herred med et flateindhold av 21.37 km.², hvorav aker og eng 5.39 km.², fra 1 juli 1915 blev indlemmet i Bergen. Det samlede areal aker og eng var saaledes ved utgangen av 1915 576.5 km.².

Amtet bestaar av 4 sørenskriverier, nemlig Søndhordland, Midt-hordland, Nordhordland, Hardanger og Voss. Det utgjør ett, Søndre Bergenhus politimesterembede og 34 lensmandsdistrikter mot 33 i forrige periode, idet Ullensvang lensmandsdistrikt blev delt i 2, Ullensvang og Odda, omfattende henholdsvis Ullensvang og Kinsarvik herreder og Odda herred.

I geistlig henseende er amtet delt i 6 provstier og 33 prestegjeld.

Amtets lægedistrikter er siden 1910 øket fra 11 til 20.

Pr. 31 december 1915 var der i amtet 91 jordmordistrikter mot 85 ved utgangen av 1910.

Med hensyn til dyrlægedistrikten er ingen forandring foregaat siden forrige beretning; disse utgjorde ved utgangen av 1915 6 (Nord- og Midt-hordland, Vestre og Østre Søndhordland samt Hardangerfjord og Voss).

Følgende herredsdelinger er foregaat i femaaret: Ved kgl. res. av 7 februar 1913 er Ullensvang herred fra 1 juli 1913 delt i 3 herreder: Ullensvang, Kinsarvik og Odda. Folkemængden i de nye herreder er henholdsvis 1 906, 1 706 og 3 338 tilstedeværende, 1 941, 1 736 og 3 077 hjemmehørende.

Ved kgl. res. av 26 mars 1913 er Aarstad herred med 7 285 tilstede-værende og 7 463 hjemmehørende indbyggere fra 1 juli 1915 helt indlemmet i Bergens by.

Amtet var saaledes ved utgangen av 1915 delt i 48 herreder mot 47 i 1910.

Spørsmålet om deling av Finnaas og Fjelberg herred var oppe paa amts-tinget i 1914, hvor deling blev anbefalet.

Ved kgl. res av 5 august 1913 er:

Gr.nr. 70 Breistein av samlet skyld	mrk. 10 15
— 71 Hylkje « — —	« 1.94 og
— 77 Salhus « — —	« 6.95
	mrk. 19.04

henlagt fra Hamre sogn og herred til Aasane sogn og herred.

Den samlede hjemmehørende folke mængde utgjorde efter folketællingen i 1910 146 006.

Efter «Statistisk Aarbok» for 1916 var folkemængden i amtets landdistrikter ved utgangen av hvert av etternævnte aar:

Aar.	Tilstede-værende folkemængde,	Hjemme-hørende folkemængde.
Pr. 31 december 1911	142 276	146 669
- 31 — 1912	143 324	147 718
- 31 — 1913	144 207	148 600
- 31 — 1914	145 416	149 809
- 31 — 1915	136 194	140 766

I femaaret er fra amtets landdistrikter utvandret:

I 1911.....	950
- 1912.....	581
- 1913.....	583
- 1914.....	614
- 1915.....	352

Tilsammen 3 080

I forrige femaarsperiode utvandret ialt 4 654. Der er saaledes en betydelig nedgang.

I. Jordbruk og fædrift.

a) Eiendoms- og bruksforhold.

Beregnet iндmarksareal i 1915 var 60 776 ha. mot i 1910 58 818 ha.

Utsykningen av eiendomme har i flere distrikter foregaat ganske sterkt. Størst har utparceleringen været i Midhordland paa grund av tomtesalg i de hereder som grænser til Bergens by.

Antallet av særskilt skyldsatte bruk var ved utgangen av 1915:

I Søndhordland sorenskriveri.....	5 865 med skyld mrk.	8 207.40
- Midhordland - - -	6 220 - - -	5 022.92
- Nordhordland - - -	5 648 - - -	6 643.82
- Hardanger og Voss - - -	5 761 - - -	8 001.11

Ialt i amtet 23 494 med skyld mrk. 27 875.25

Ved utgangen av 1910 var det samlede antal bruk (etter fradrag av Aarstad herred) 21 061. Der er saaledes en forøkelse med 2 433 bruk

Forøkelsen i femaaret 1911—1915 falder saaledes:

Paa Søndhordland.....	551 (i 1906—1910 457)
- Midhordland.....	818 (i — — 967)
- Nordhordland.....	394 (i — — 325)
- Hardanger og Voss.....	670 (i — — 562)

Gjennemsnittet av skyldmarken utgjorde:

	1910.	1915.
I Søndhordland	1 mark 54 øre,	1 mark 40 øre
- Midhordland	0 - 87 -	0 - 81 -
- Nordhordland	1 - 26 -	1 - 18 -
- Hardanger og Voss	1 - 57 -	1 - 39 -
- amtet	1 - 29 -	1 - 19 -

Antal solgte faste eiendomme og disses salgsbeløp iberegnet kaarets femaarlige værdi, har ifølge opgave fra sorenskriverne utgjort:

Aar.	Søndhordland.		Midthordland.		Nordhordland.		Hardanger og Voss.		
	Antal.	Salgsbeløp.	Antal.	Salgsbeløp.	Antal.	Salgsbeløp.	Antal.	Salgsbeløp.	
1911.....	1 174	3 931 160	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	
1912			403	1 342 228	195	403 197	213	1 103 432	
1913.....			437	1 983 013	203	718 351	237	1 135 406	
1914.....			526	2 788 146	225	487 722	225	1 265 850	
1915.....			368	1 347 220	201	549 024	210	1 099 524	
	Tilsammen		474	2 219 339	251	1 576 312	227	1 143 477	
	Tilsammen		1 174	3 931 160	2 208	9 679 946	1 075	3 734 606	
							1 112	5 747 689	
							Tilsammen	5 559	
								23 093 401	
							Det tilsvarende beløp 1906—1910	4 927	
								16 851 251	
Der er saaledes en betydelig forekelse.									

Gjennemsnitsprisen pr. skyldmark har i femaaret i amtets herreder utgjort:

H e r r e d .	Antal medregnede salg.	Matrikel- skyld.	Kjøpesum.	Gjennemsnits- pris pr. skyldmark.
		Kr.	Kr.	Kr.
Varaldsøy	2	3.98	11 500	2 889
Strandebarne	-	-	-	-
Kvinnherad	21	28.63	76 830	2 684
Skaanevik	32	42.24	90 175	2 135
Etne	31	64.62	149 000	2 306
Fjelberg	34	46.69	99 809	2 138
Vikebygd	26	32.51	64 125	1 972
Sveio	32	41.21	75 570	1 834
Valestrand	15	22.07	49 100	2 225
Finnaas	32	28.28	71 015	2 511
Stord	18	37.16	94 200	2 535
Fitjar	28	22.26	57 555	2 585
Tysnes	21	34.99	71 810	2 052
Fusa	3	4.83	9 500	1 967
Haalandsdal	2	2.67	4 950	1 853
Strandvik	12	18.82	39 150	2 080
Os	20	41.12	84 693	2 060
Samnanger	10	6.81	21 960	2 225
Fana	26	42.40	154 800	3 651
Austevoll	24	21.70	47 513	2 190
Sund	17	12.02	27 116	2 256
Fjell	24	18.71	40 479	2 163
Askøy	14	13.10	49 020	3 742
Haus	34	50.98	133 110	2 611
Bruvik	16	22.53	45 260	2 009
Hosanger	28	39.66	77 280	1 949
Modalen	8	15.51	24 300	1 567
Hamre	29	41.46	86 325	2 082
Aasane	19	28.90	53 250	1 843
Alversund	47	53.28	141 185	2 650
Herdla	20	51.93	75 577	1 455
Hjelme	9	7.29	16 750	2 298
Mauger	29	34.26	80 050	2 337
Lindaas	57	76.58	143 539	1 874
Austrheim	22	22.35	54 345	2 432
Masfjorden	26	40.29	63 690	1 581

Søndre Bergenhus amt.

Herr ed.	Antal medregnede salg.	Matrikel- skyld.	Kjøpesum.	Gjennemsnits- pris pr. skyldmark.
Røldal.....	-	-	Kr.	Kr.
Ullensvang	12	31.69	75 500	2 382
Kinsarvik	3	8.20	18 500	2 256
Odda.....	-	-	-	-
Eidfjord.....	5	6.50	15 950	2 454
Ulvik	10	16.59	43 375	2 615
Granvin	-	-	-	-
Kvam	39	49.94	126 135	2 526
Jondal	5	5.57	13 700	2 460
Evanger.....	7	14.06	39 800	2 831
Voss	44	88.96	208 350	2 342
Vossestrand.....	8	14.35	29 475	2 054
Amtet	921	1 307.70	2 955 316	2 270

Ogsaa i denne femaarsperiode har kommunerne garantert for laan av Arbeiderbruk- og Boligbanken til oprettelse av smaabruk. Disse garantibelop utgjorde pr. 30 juni 1915 kr. 918 415.15 mot 1 juli 1910 kr. 624 157.00.

Fordelt paa herredene stiller det sig saaledes:

Herr ed.	Kommunerne svar pr. 1 juli 1911.			Kommunerne svar pr. 30 juni 1915.		
	Bruklaan.	Boliglaan.	Tilsammen.	Bruklaan.	Boliglaan.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aarstad	-	46 278	46 278	-	42 153	42 153
Aasane	-	3 816	3 816	3 240	26 632	29 872
Alversund	5 000	4 105	9 105	6 937	5 266	12 203
Askøy	32 000	43 200	75 200	38 347	82 283	120 630
Austevoll	-	2 000	2 000	-	3 114	3 114
Austrheim	-	-	-	900	-	900
Bruvik	10 310	6 524	16 834	9 720	15 588	25 308
Eidfjord	2 785	3 132	5 917	2 673	4 849	7 522
Etne	3 200	3 200	6 400	8 306	3 086	11 342
Evanger	-	1 133	1 133	-	4 420	4 420
Fana	29 212	40 343	69 555	33 254	39 144	72 398

Herred.	Kommunernes garantiansvar pr. 1 juli 1911.			Kommunernes garantiansvar pr. 30 juni 1915.		
	Bruksgaan.	Boliglaan.	Tilsammen.	Bruksgaan.	Boliglaan.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Finsaas.....	2 000	10 179	12 179	4 000	26 048	30 048
Fitjar.....	1 750	1 200	2 950	7 249	2 904	10 153
Fjelberg.....	15 450	-	15 450	33 190	5 000	38 190
Granvin.....	1 678	2 338	4 016	1 629	2 622	4 251
Haalandsdal.....	3 400	-	3 400	3 400	-	3 400
Hamre.....	5 000	11 629	16 629	7 631	6 480	14 111
Haus.....	10 000	6 060	16 060	13 543	18 003	31 546
Herdla.....	-	-	-	-	1 000	1 000
Hosanger.....	9 619	3 827	13 446	9 902	3 532	13 434
Jondal.....	13 830	5 341	19 171	18 963	9 438	28 401
Kvam.....	12 902	17 659	30 561	15 442	16 962	32 404
Kvinnherad.....	12 050	11 750	23 800	13 896	20 719	34 615
Lindaas.....	7 950	-	7 950	8 855	-	8 855
Manger.....	-	300	300	-	284	284
Masfjorden.....	-	2 000	2 000	-	1 875	1 875
Modalen.....	-	-	-	900	-	900
Odda.....	-	-	-	-	8 035	8 035
Os.....	11 848	7 600	19 448	22 211	8 900	31 111
Røldal.....	6 387	2 716	9 103	6 620	5 776	12 396
Samnanger.....	3 600	13 166	16 766	8 979	18 418	27 397
Skaanevik.....	7 170	1 864	9 034	18 073	3 772	21 845
Stord.....	12 300	14 205	26 505	29 747	27 325	57 072
Strandebarm.....	15 176	2 349	17 525	12 852	3 995	16 847
Strandvik.....	5 000	6 523	11 523	3 958	14 409	18 367
Sund.....	-	-	-	2 000	3 400	5 400
Sveio.....	3 400	-	3 400	6 438	-	6 438
Tysnes.....	-	-	-	5 500	1 357	6 857
Ullensvang.....	6 020	15 427	21 447	5 616	11 886	17 452
Ulvik.....	-	1 800	1 800	1 740	-	1 740
Valestrand.....	6 976	-	6 976	10 822	1 000	11 822
Varaldsøy.....	3 900	1 946	5 846	3 784	1 742	5 526
Vikebygd.....	3 400	1 549	4 949	6 274	1 449	7 723
Voss.....	34 943	23 583	58 526	48 711	23 806	72 517
Vossestrand.....	4 600	2 559	7 159	5 643	3 813	9 456
	-	-	624 157	-	-	918 395

Av Hypothekbankens årslige beretninger, som forelægges Stortinget, hitsættes følgende opgaver vedkommende dette amt:

1. Opgave over de fra amtet indsendte laaneandragender og beløp.

Aar.	Antal.	Beløp.
		Kr.
1911	170	440 500
1912	127	287 800
1913	89	309 700
1914	51	141 500
1915	63	188 000
Ialt	500	1 367 500

mot i forrige femaarsperiode henholdsvis 1 194 og kr. 2 741 800.

Aar.	Antal obliga- tioner.	Matrikel- skyld.	Laanesum.	Eiendommens værdi.	Tidligere heftelser.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	111	202.64	246 900	773 081	65 280
1912.....	68	100.33	138 200	460 508	36 280
1913.....	5	4.24	10 900	37 845	5 934
1914.....	88	142.23	206 600	645 928	61 122
1915.....	115	171.72	269 300	810 338	67 289
	387	-	871 900	-	-

mot bevilget i perioden 1906—1910 844 andragender til et beløp av kr. 1 875 700.

b. Jordfællesskap og avløsning derav ved utskiftning.

Amtet har i femaaret fått en ny midlertidig utskiftningsformand. Ved utgangen av 1915 var der saaledes 8 faste og 2 midlertidige utskiftningsformænd, foruten assistenter.

Utskiftningsarbeidet har også i denne periode været drevet med kraft, men er blitt noe sinket ved de mange rekvisitioner om overutskiftninger. Dertil kommer at enkelte utskiftninger omfatter store utmarksstrækninger, som krever lang tid til kartlægning osv.

I femaaret er avsluttet 279 underutskiftninger og 103 overutskiftninger. Ved underutskiftningene er utskiftet ialt :

Av indmark	341 801.8	ar	} omfattende 1 928 bruk
- utmark	1 716 745.8	-	
Mot i forrige periode henholdsvis	400 186.96	-	1 801
	og 1 449 889.65	-	

Paa sorenskriveriene fordeler utskiftningene sig saaledes :

Sorenskriveri.	Antal forretninger.	Indmark.		Utnark.	
		Antal bruk.	Matrikel- skyld.	Antal bruk.	Matrikel- skyld.
Søndhordland	66	185	330.48	193	282.60
Nordhordland	98	445	506.15	251	310.69
Midhordland	66	213	289.72	282	409.37
Hardanger og Voss...	44	172	328.33	187	461.21
	274	1 015	1 454.68	913	1 463.87

c. Jordbruks tilstand.

Idet jeg henviser til de efterfølgende statistiske opgaver over avling m. v. og de specielle avsnit om havebruk, husdyravl, meieridrift, landbruksselskapets og landbruksskolens virksomhet, skal jeg om landbruket i sin almindelighet hit sætte følgende beretning fra amtsagronom Berge:

«Opdyrkning av ny jord har foregaat i hver eneste bygd. Interessen for nydyrkning har i det hele været ganske stor, og dyrkningen har været større end i forrige femaarsperiode.

Hvor meget der har været dyrket er det umulig at kunne opgi bestemt. Anslagsvis vil jeg sætte det til 12 a 1 800 maal pr. aar. Det er hovedsagelig utmark eller helt udyrket indmark som er dyrket, men delvis er det ogsaa opgjødslet indmark som er vandsyk og litet produktiv som er dyrket. Interessen for nydyrkning har været størst i de bedste meieristrøk og jordbruksbygder og mindst i fiskeri- og kystbygdene. Av bygder hvor nydyrkningen har været særlig livlig kan nævnes Haus, Manger, Alversund, Strandvik o. fl. Av foranstaltninger som i særlig grad har fremmet nydyrkningen i fylket maa først nævnes Bergens Myrdyrkningsforening. Denne forening har nu som før git bidrag til opdyrkning af myr med $\frac{1}{4}$ av omkostningene. Disse bidrag har der været stor rift om. Foreningen har idethale gjort et særdeles godt arbeide og i væsentlig grad bidraget til fremme av jorddyrkningen i dette amt.

Laan av jorddyrkningsfondet, præmier og præmiaan har været benyttet og har ogsaa bidraget til fremme av jorddyrkningen.

Gjødselspergsmålet har for hvert aar som gaar tiltrukket sig større og større opmerksomhet. Folk er nu klar over at uten hensigtsmæssig gjødsling blir det smaa avlinger, og nydyrkningen faar man ingen glæde av heller. Derfor har man lagt an paa en bedre og fuldstændigere gjødselsamling. Ved opførelse av nye uthus blir nu omtrent bestandig gjødselkjelderen eller gjødselskuret cementert og tækket over, og desuten opføres særskilt beholder for den flytende gjødsel.

Mange gamle uthus er ogsaa blit forbedret i denne henseende. Til dette øiemed er der tilstaat bidrag av amtets landbrukselskap. Trods glædelig fremgang med hensyn til bedre gjødselopsamling ser man endnu mange steder hvor gjødselen kastes ut under bar himmel, uten at der er gjort det mindste for at samle og beskytte hverken den faste eller flytende gjødsel. I kystbygdene er gjødselsamlingen daarligst. Jeg skulde anta at godt og vel halvparten av amtets gaardbrukere nu har tilfredsstillende gjødselsamling.

Bruken av kunstgjødsel har tiltat meget. Den har snart fundet frem til hvermands hus. Kundskaper om riktig anvendelse av kunstgjødselen har spredt sig med stormskridt i denne femaarsperiode, og efterhvert som man har lært at anvende den paa ret maate har forbruket øket.

Bruk av kalk som gjødsel og jordforbedringsmiddel har ogsaa tiltat noget, men her brukes endnu meget for litet av den. Bruken er ikke endnu blit almindelig. Amtets forsøksutvalg har havt flere gjødslingsforsøk som har bidraget til større kundskap om gjødselens anvendelse.

Husdyrvulen er av overmaade stor betydning for amtets økonomi. De naturlige betingelser tilsier at det er en produktion av fôr som ligger bedst tilrette her. Det er faa eller ingen som sælger sine fôrvlinger. Omtrent alt blir forædlet gjennem husdyr. Derfor omfattes husdyrvulen med stor og stigende interesse. Kvægavlen spiller hovedrollen som før. Antallet av kreaturer antages at være omtrent det samme som i forrige femaarsperiode. I amtet holdes de samme kvægracer som før, nemlig telemarksfæ i Hardanger og Vossebygdene og fjordfæ forøvrig i amtet. Nogen forskyvning av raceområdet er ikke indtraadt. Telemarksfæt utgjør ca. 19 pct. av den samlede bestand. Forøvrig er det hovedsagelig fjordfæ.

Nogen privatmænd, paa forskjellige steder i amtet, har kjøpt nogen jerseykviger eller kalver, men det er forholdsvis faa, og de har ingen indflydelse faat.

Foringen av kvæget er efterhvert blit bedre, men i svært mange bygder antages foringen endnu at være for tarvelig, specielt til ungdyrene. Forbruket av kraftfôr har tiltat aarlig. Kvægets ydelse antages at ha tiltat, men meget er det nok ikke. Sikre oplysninger om dette har man dog ikke; for her er faa eller ingen privatmand som fører fjøsregnskap. Her findes nu ikke hverken kontrol eller fjøsregnskapsforening i amtet, og det er for galt. Størrelsen av kvæget har tiltat noget, og kropsbygningen er blit bedre og ensartetheten større.

Sauavlen, gjeteavlen og griseavlen har været omfattet med stigende interesse og har git godt økonomisk utbytte. Gjeteholdet har antagelig gått noget tilbake,

men det er ikke paa grund av ulønsomhet, men av andre grunde. Gjetholdet er ganske sikkert det mest lønsomme husdyrhold naar man kan faa det ind under ordnede forhold og man har passende beiter, og det har man mange steder i dette amt. Naar gjetholdet allikevel har været i avtagende, kommer det vistnok for en stor del av at gjeten let vil gjøre skade og fortræd hos naboen hvis man ikke har samme interesser. I sauavlen blir det mere og mere cheviotracen som dominerer og fortrænger den gamle norske sau.

Av offentlige foranstaltninger til husdyrbrukets fremme kan nævnes at der i femaarsperioden har været avholdt 4 statskvægutstillinger, 3 stats-amts kvægutstillinger, 6 stats-amts sauutstillinger og 205 kaaringsskuer. Desuten 1 fjøsskue og 2 budeiekurser. Samtlige disse foranstaltninger har været omfattet med stor interesse og har uten tvil bidraget til fremme av et lønsommere og bedre husdyrhold.

Kvægavlfsforeningene holdes gaaende, og deres antal stiger stadig. Kaaringsskuernes antal har steget betydelig siden forrige femaarsperiode, og jo flere kaaringsskuer, desto flere kvægavlfsforeninger. Hvor mange kvægavlfsforeninger amtet har kan ikke oppgives bestemt, men jeg antar det dreier sig om ca. 150 stykker med ca. 155 okser.

Sauavlsforeninger er opprettet noksaa mange av i de sidste aar, og alle disse er basert på cheviotrace. Siden forrige femaarsperiode er sauutstillingene utvidet til ogsaa at omfatte gjeter, og der er opprettet et par gjeteavlsforeninger. Nogen raaneholdsforeninger er ogsaa igang.

Av andre offentlige foranstaltninger som har bidraget til landbrukets fremme skal nævnes at der i femaarsperioden har været avholdt, paa forskjellige steder i amtet, ialt 9 foredragskurser for landmænd. Kursene har været av 3 dages varighet med 4 à 5 foredrag pr. dag. Disse kurser har vært godt besøkt, og de har skapt megen interesse og spredt megen kundskap om landbrukets forskjellige grener.

Et forsøksutvalg for amtet er opprettet, og dette har foranstaltet anlagt flere forsøk omkring i amtet. Det er særlig sortsforsøk, gjødslingsforsøk og forsøk med ugræsbekjempelse som har været anlagt. Forsøksarbeidet har ogsaa spredt megen nyttig kundskap om jordbruket og er en meget nyttig foranstaltning til jordbrukets utvikling.

Stort set maa utviklingen og fremgangen paa jordbrukets omraade sies at være tilfredsstillende. Det som nu særlig stænger for en sikker og jevn utvikling er for litet regnskap og kontrol, baade med hensyn til bedriften i sin helhet og dens enkelte grener. Paa dette omraade antar jeg amtet staar tilbake for de fleste andre amter. Her er faa eller ingen privatmænd som fører ordentlig gaardsregnskap, og heller ikke regnskapsmæssig kontrol over bedriftens enkelte grener.»

Ifølge lensmændenes opgaver er der i Alversund, Etne, Fjell, Granvin, Haus, Kvam, Kvinnherad, Lindaas, Manger og Vossestrand opdyrket meget nyland. I Haalandsdal og Hosanger er opdyrket litt nyland. I Hjelme

ikke nævneværdig, og i Tysnes angives der at være opdyrket ca. 1 000 ar nyland. I de øvrige herreder har der foregaat nogen opdyrkning.

Jeg hitsætter en opgave over hvor store omtrentlig de forskjellige arealer av aker og eng antages at ha været i 1915 i forhold til arealene i 1910 naar hvert av disse ansættes til 100.

(Se tabel side 14 og 15.)

Om havebruket og frugtavlen hitsættes følgende beretning fra amtsgartner Hjeltnes:

«Frugtdyrkningen synes at ha været mindre paavirket af krigen og har utviklet sig jevnt fremover disse aarene. Det er ogsaa en mere langsiktig kultur og kan ikke i en fart anlægges, eller forceres efter de varierende forhold som tidene kan skape.

Mange av de ældre frugtdyrkere har allerede utplantet det meste av sine eiendomme eller saa mange trær — enkelte optil 600—1 000 — at de ikke kan overkomme at føre tilsyn med flere. Derimot har nybegyndere utplantet adskillige trær.

Frugtdyrkningen, som fra gammelt av har hat sin største utbredelse i de indre bygder i Hardanger, tar nu til at vinde terræn utenfor dette distrikt. Saaledes har Voss, Indre Nordhordland, Midhordland og Indre Søndhordland utplantet adskillige frugtrær. Voss skal efter forlydende være et av de herreder som har utplantet mest trær i det sidste. Desuten er der endel bygder i Søndhordland — Skaanevig, Fjelberg og Holsnøy — som har tilplantet større arealer. I de ytre distrikter har man lagt særlig vekt paa pærer og plommer, hvilket utvilsomt er det rigtige.

Prisene paa frugt er steget, og avsætningen har gaat lettere i de sidste aar. Men man har ikke kunnet regulere tilførselen til markedet. I høstmaanedene er som regel markedet overfyldt, daarlige priser og træg omsætning. Forhaabentlig vil kjeling, bedre haandtering og sortering, samt en vel organisert omsætningsform — f. eks. salgsdag — kunne avhjælpe nævnte mangler.

Eksport av vilde og dyrkede bær, som i første del av femaaret var kommet i bra sving, blev stanset i krigsaarene. Denne utførsel var blot en sikker og god indtægt for mange. Saaledes kan anføres at bare «Det Vestlandske kjøpelag» i 1913 eksporterte 3 445 kurver bær. Gjennemsnitsprisen var for: solbær kr. 1.82, ribs kr. 1.00, blaabær kr. 1.62. Der var desuten en hel del private eksporterer. Særlig dyrkning av solbær tok sig godt op. Vi faar haabe at eksporten av bær til England maa bli gjenoptatt efter fredsslutningen.

Insekt- og sopherjinger i frugt- og kjøkkenhaverne er en av de største hindringer for fremgangen i havebruket. Denne landeplage tar interesse og mod fra mange. Der maa et mere planmæssig arbeide til. Hver frugtdyrker maa holde sine trær smitbefri. En vanrøgtet have kan ødelægge naboenes ihærdige arbeide i kampen mot sygdommene. Et samarbeide er her nødvendig.

Havebruket i amtet er for mange jorddyrkere hovednæringsveien. Der er bygder endnu hvor havebruket er uforholdsmaessig litet utviklet. Likeledes har anvendelsen av frugt- og grønsaker i husholdningen i mange hjem en mission at utføre — et bedre og sundere kosthold —.»

Utbytte av frukt og grønnsaker i femaaret 1911—1915.

Aar.	Frugt.					Grønnsaker.	Anmerkninger.
	Epler.	Pærer.	Plommer.	Kirsebær.	Bærbusker.		
1911.....	God	God	Middels	Middels	Middels	Middels	Epler og pærer ødelagt av sygdomme.
1912.....	Mindre god	God	God	God	Middels	Middels	Epler utsat for sygdom.
1913.....	God	Meget god	God	Meget god	Meget god	God	God sommer.
1914.....	Mindre god	Mindre god	Mindre god	God	God	Middels	Kulde i blomstringen.
1915.....	Middels	Middels	Middels	Meget god	Mindre god	Mindre god	Kold sommer, megen sygdom, daarlig utviklet frukt. Dom-papen ødela blomsterknappene.

H e r r e d .	Hvete.	Rug.	Byg	Havre.	Blandkorn.	Erter.
	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
Aasane	-	-	-	110.00	110.00	-
Alversund	-	-	-	120.00	-	-
Askøy	-	-	-	80.00	-	-
Austevoll	-	-	-	120.00	-	-
Austrheim	-	-	-	112.00	-	-
Bruvik	100	100.00	110.00	100.00	100.00	100.00
Eidfjord	150	120.00	110.00	130.00	-	-
Etna	-	-	-	-	-	-
Evanger				Kan ikke med nøiagtighet besvare opgaverne.		
Fana	-	-	-	105.00	-	-
Finnaas	-	-	-	-	-	-
Fitjar	-	-	100.00	110.00	-	-
Fjell	-	-	-	115.00	-	-
Fjelberg	-	-	-	115.00	-	-
Fusa	100	100.00	110.00	110.00	100.00	100.00
Granvin	-	-	-	108.00	-	-
Haalandsdal	-	-	-	110.00	110.00	-
Hammer	-	-	110.00	150.00	-	-
Haus	200	200.00	138.00	110.00	-	-
Herdla	-	-	-	102.00	-	-
Hjelme	-	-	-	-	-	-
Hosanger	-	110.00	110.00	110.00	-	-
Jondal	105	155.00	110.00	120.00	-	-
Kinsarvik	2 000	-	110.00	150.00	-	-
Kvam	103	105.00	110.00	125.00	-	-
Kvinnherad	-	-	-	110.00	-	-
Lindaas	101	-	102.00	108.00	-	-
Manger	-	-	100.00	125.00	-	-
Masfjorden	-	-	-	-	-	-
Modalen	-	-	100.00	100.00	100.00	-
Odda	110	100.00	100.00	120.00	-	-
Os	-	-	110.00	110.00	120.00	-
Røldal	100	100.00	100.00	120.00	-	-
Samnanger	-	-	-	-	-	-
Skaanevik	-	-	-	-	-	-
Stord	-	-	-	120.00	-	-
Strandebarm	-	-	-	125.00	-	-
Strandvik	-	-	-	80.00	-	-
Sund	-	-	95.00	100.00	-	-
Sveio	-	-	-	120.00	-	-
Tysnes	100	100.00	110.00	100.00	100.00	100.00
Ulvik	100	150.00	120.00	100.00	-	-
Ullensvang	-	-	110.00	120.00	-	-
Valestrand	-	-	-	120.00	-	-
Varaldsøy	-	-	110.00	115.00	-	-
Vikebygd	150	150.00	125.00	125.00	125.00	100.00
Voss	-	-	105.00	105.00	110.00	-
Vossestrand	-	-	-	-	-	-
Gjennemsnitlig for hele amtet	263	124.16	108.69	113.25	109.38	100.00

Poteter.	Turnips.	Græsfrø. (Grønfør.)	Andre aker- vekster.	Kunstig eng.			Naturlig eng.	
				Til freavl.	Til høislaatt.	Til beite.	Til høislaatt.	Til beite.
100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
112.00		104.00			110.00		105.00	
110.00	110.00	110.00			120.00		90.00	
125.00	150.00	-			110.00		100.00	
120.00	-	-			110.00		110.00	
120.00	-	-			110.00		105.00	
110.00	100.00	100.00	120.00	100.00	110.00	100.00	100.00	100.00
100.00	110.00	100.00	-	100.00	130.00	100.00	100.00	110.00
110.00	-	100.00						
Korndyrkningen har paa grund av krigsforholdene tiltat noget.								
108.00	-	-			105.00		103.00	
120.00	100.00	110.00			120.00		100.00	
110.00	-	-			110.00		-	
110.00	-	-			100.00		-	
120.00	120.00	100.00	100.00	100.00	120.00	100.00	100.00	100.00
103.00	-	-			108.00		105.00	
112.00	-	102.00			110.00		-	
100.00	100.00	-			150.00		-	
105.00	-	-			105.00	100.00	100.00	100.00
105.00	-	-			-		102.00	-
110.00	100.00	-			100.00		100.00	100.00
120.00	100.00	-			100.00	100.00	90.00	100.00
110.00	100.00	80.00			80.00		100.00	-
115.00	103.00	105.00			110.00	100.00	100.00	100.00
110.00	-	-			110.00		-	
105.00	100.00	105.00			110.00	100.00	95.00	98.00
110.00	100.00	-			120.00		80.00	100.00
100.00	100.00	-			-		-	
110.00	110.00	100.00			110.00	100.00	100.00	100.00
100.00	100.00	-			110.00	100.00	100.00	100.00
110.00	100.00	100.00			100.00		-	
-	-	-			-		-	
100.00	100.00	100.00	100.00		105.00	100.00	100.00	100.00
100.00	100.00	-			120.00		90.00	
110.00	-	-			-		110.00	
100.00	-	-			-		100.00	
100.00	100.00	120.00	100.00		140.00	100.00	100.00	100.00
130.00	100.00	100.00	100.00	100.00	110.00	100.00	100.00	100.00
120.00	100.00	100.00	100.00		110.00	100.00	100.00	100.00
110.00	90.00	-	100.00		110.00		110.00	
110.00	-	-			-		-	
100.00	100.00	100.00	100.00		105.00	100.00	100.00	100.00
100.00	100.00	-			-		115.00	
100.00	100.00	50.00	100.00	100.00	100.00	100.00	80.00	100.00
105.00	150.00	105.00	-		105.00		95.00	
109.39	105.72	94.00	101.82	100.00	110.82	100.00	93.86	100.38

Utsæd ogavl samt foldighet pr. 10 ar var efter lensmennenes opgaver for femaaret:

Sorenskriveri.	Utsæd pr. maal i liter.						Avl.						Foldighet.					
	Hvete.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.	Hvete.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.	Hvete.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Poteter.
Søndhordland ..	23	22	38	0	67	352	283	277	361	0	422	2 408	12.30	12.59	9.5	0.00	6.30	6.84
Midthordland ..	0	0	33	0	70	327	0	0	385	0	449	2 200	0.00	0.00	11.67	0.00	6.41	6.73
Nordhordland ..	25	25	36	42	65	350	280	175	285	280	385	2 123	11.20	7.00	7.92	6.66	5.90	7.08
Hardanger og Voss	43	35	50	58	57	357	438	400	400	412	432	2 453	10.19	11.43	8.00	7.10	7.46	6.87
Gjennemsnit i amtet.....	23	20	52	25	65	346	250	213	358	173	422	2 296	8.42	7.75	9.27	3.44	6.52	6.88

Voss er det eneste herred i amtet fra hvilket der foreligger opgave over utsæd og avl av erte r, nemlig henholdsvis 25 liter pr. 10 ar og 250 liter pr. 10 ar. Foldigheten er altsaa i gjennemsnit 10.

Utsæd og avl pr. maal av turnips samt avl pr. maal av halm var efter lensmændenes opgaver:

Sorenskriveri.	Turnips.		Avl av halm pr. maal i kg.					
	Utsæd.	Avl.	Hvete.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre	Hei.
	Kg.	Hl.						
Søndhordland	0.71	68	218	267	676	0	579	511
Midhordland	0.74	46	0	0	375	0	575	446
Nordhordland	2.00	46	500	700	387	850	482	357
Hardanger og Voss.....	0.92	81	220	380	457	500	505	562
Gjennemsnit i amtet	1.09	60	234	329	472	337	535	469

Utsæd og avl av græsfrø var i gjennemsnit for amtet henholdsvis 5.19 og 443.3 kg.

Om husdyrvulen har statskonsulenten i husdyrvavl for Vestlandet git følgende beretning:

Hesteavlen

har hat fremgang i denne periode.

Avgikket efter gode avlshopper og flere gode racehingster markerer saaledes en kjendelig fremgang i racepræg og i størrelse og kraft tilbedste for den større arbeidsydelse som et intensere drevet landbruk kræver.

Byenes og industriens raske utvikling har ogsaa stillet voksende krav til hestens arbeidsevne. Avsætningen har været lettere end før og prisene stigende, saa at hesteantallet har øket, samtidig som opdrættet i mange bygder blev noget rikere.

Hingsteopdræt, som tidligere var en farlig sport, økonomisk set, blev en forholdsvis sikker spekulation inden de kyndigste opdrætteres rækker.

Utvælget af hingster har saaledes øket endel, og prisene steg betydelig, særlig fordi besteavslag fra de forskjellige amter kom med i konkurransen.

De mange aar med smaa hestepriser og liten omsætning hadde i virkeligheten holdt avlshingstprisene altfor lavt nede.

I 1913 indkjøptes 2 statsamtshingster av vestlandsrace «Graamand Njaalsen» og av østlandsrace «Norsk-Balder».

Utstillingen har fremdeles alternert mellem Bergen og Voss med adgang for vestlandshester i Bergen og begge racer paa Voss, hvor begge utstilledes i omrent like antal.

Hestemarkedet i Bergen har litt efter litt vundet mere tilslutning.

Storfæavlen.

Telemarksfæt er fremdeles det overveiende i Vossebygdene, de indre Hardangerbygder og Røldal.

Søndhordland har overveiende rødkoller og Midthordland og strøket Mundheim—Kvam, Hardanger, sort hornet fæ.

Nordhordland har større variation, som med hensyn til antal og egenskaper kommer i følgende orden: sort hornet, graa kollet, rød kollet m. fl.

Det kollede fæ vinder terræn langs kysten. Høsten 1915 solgtes meget mangert ungfæ til slagt. Oksekjøt betaltes i oktober—november med kr. 0.90—kr. 1.10 og i december med kr. 1.10—kr. 1.30 pr. kg. i Bergen.

Til sammenligning kan anføres at forsøksforing av slagteokser ved Landbruksheiskolen 1900—1902 og 1906—1907 viste at kjøttet var produsert for kr. 1.20 pr. kg.

Svineavlen

har artet sig paa samme maate som i forrige periode.

Amtets yorkshirestation er flyttet til Stend Landbrukskole, og landsvinstationen er fremdeles hos gaardbruker Osmund Gravelsæter, Etne.

Denne race benyttes mest i strøket Etne—Skaanevik—Ølen og Kvam og har fremdeles vist sig at være meget fordelagtige mødre til produktion av slagtesvin i samvirken med førstnævnte race.

Sauavlen

har ikke været gjenstand for særlige forandringer. Med den lille stigning i kjøtprisene og større nedslagtning av lam blev den store og riktmelkende sau endda mere anset end før inden de strøk som havde gode beiter.

Prisene paa sauekjøt i Bergen var i 1913 i kr. pr. kg.: 5 september 1.05—1.10, 19 september 0.80—0.85, 10 oktober 0.75—0.80, 21 november 0.87—0.95, 19 december 1.00—1.10.

I 1915 var prisen pr. kg. i Bergen i september kr. 1.20—1.35, oktober og november kr. 1.05—1.15 og i december kr. 1.20—1.30.

Uldprisene var samme høst vel kr. 3.00 pr. kg. Prisen paa denne vigtige vase har tidligere været saa liten at landbruksbladene ingen saadan har opgit.

Gjetebestanden

har gaat noget tilbake i mange bygder; men andre dertil egnede strøk har utvidet gjeteholdet og gjetebruket.

I tætgrændte landskaper med trange utmarksstrækninger er dette husdyr mindre heldig; ti hvis alle skal holde en flok, og mange snauforer dyrerne, saa ødelægges skogen, og ulepperne hjemme blir ogsaa altfor store.

Det har ogsaa vist sig at hvis nogen faa vil forsøke at sende gjet paa de andres eiendomme, saa sies der en god dag stop med den friheten.

Einbølte gaarder med utstrakte skoglier og dertil passende sommerbeite og adgang til rikelig brænsel har derimot utvidet bedriften, og under disse forhold har det vist sig at det er blit til en velstandskilde, saa at disse gaarder har været gjenstand for en betydelig værdistigning.

Brunostprisen, som tidligere ofte var kr. 0.80—1.00 pr. kg., var f. eks. i 1915 i mai kr. 1.20, i juni kr. 1.60 og i december kr. 2.60.

Jeg hitsætter følgende tabel efter kreaturtællingen i 1915:

Aar.	Antal hester.	Antal storfæ.	Antal sauер.	Antal gjeter.	Antal svin.
1907.....	8 076	79 624	223 474	22 757	15 671
1915.....	9 645	79 140	201 546	23 388	9 337
Forskjel	+ 1 569	÷ 484	÷ 21 928	+ 631	÷ 6 334

Av kreaturforsikringsindretninger fandtes ved utgangen av 1915 følgende:

Selskapets navn.	Naar oprettet.	Antal forsikrede		Samlet for- sikrings- sum ^{31/12} 1915.	Praemie inklusive utlig- net tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.
		hester.	storfæ.			
Seim heste- og kvægassurance	1875	94	758	155 206	7 761.06	5 948.48
Mæland do.	1892	-	632	87 500	4 505.00	4 246.00
Do. hesteassurance	1892	161	-	57 546	2 281.00	1 589.00
Alværsund heste- og kvæg- assurance.....	1915	16	202	31 615	563.00	15.00
Kleppe og omegns kvægassu- rance.....	9/3 1913	-	195	22 175	2 954.68	2 615.73
Haugland og Ravnanger kvæg- assurance	1897	4	1 576	172 199	1 870.00	1 652.00
Austevold kvægassurance ...	1902	-	97	6 975	577.35	403.00
Austrheims kvæg- og heste- assurance	1890	75	200	31 000	1 350.00	850.00
Bruvik heste- og kvægassu- rance	1893	5	725	35 337	3 577.16	3 184.26
Evanger hesteassurance.....	1912	224	-	70 275	^{12/15} 3 926.00	^{12/15} 3 297.00
Fyllingsdalens kreaturforsik- ningsforening.....	1884	23	115	20 400	2 520.00	2 375.00
Fane gjensidige hesteassu- ranceforening	1897	439	-	165 400	24 111.00	22 333.00

+ = tilgang. ÷ = avtagen.

Selskapets navn.	Naar oprettet.	Antal forårsikrede.		Samlet for- sikrings- sum ^{31/12} 1915.	Præmie inklusive utlig- net tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.
		hester.	storfæ.			
				Kr.	Kr.	Kr.
Fane gjensidige kvægassuranceforening	1898	-	545	78 290.00	5 361.00	4 902.00
Moster kreaturforsikringsforening.....	1908	10	154	18 840.00	788.85	71.83
Bremnaes kreaturforsikrings- selskap	1883	Har ikke git opgave. Antas at ha gåaet frem siden 1910.				
Fjeld kreaturassuranceforening.....	1885	-	382	23 829.00	-	1 932.76
Fuse og Strandvik hesteassuranceforening	1901	200	-	49 890.00	3 177.00	3 195.00
Granvin hesteassurance	1901	120	-	44 000.00	2 502.24	1 700.00
Toft kvægassurance	1907	-	100	9 630.00	380.03	248.60
Fauskanger do.	1911	-	81	8 660.00	396.85	522.00
Rosslandsvaagens kvægassurance	1907	14	233	50 000.00	500.00	798.86
Husebønæssets kvægassurance	1911	104	912	109 155.00	1 166.49	533.61
Hosanger kreaturassurance- selskap	1898	60	208	34 285.00	3 626.00	2 363.00
Torvikbygdens hesteassurance	1902	97	-	33 415.00	1 321.00	250.00
«Kyrre»	1899	322	403	198 529.00	20 897.00	17 171.00
Ullensvang hesteassurance ..	1882	750	-	300 000.00	29 694.48	25 848.66
Kvams do. ..	1901	261	-	93 688.00	7 513.51	6 383.96
«Trygd»	1913	151	146	72 190.00	2 736.25	2 379.30
Lygre hesteassurance	1908	41	-	13 500.00	851.08	ingen
Manger kvægassurancefore- ning	1908	0	526	69 775.00	1 106.00	844.00
Manger hesteassuranceforen..	1910	214	0	81 578.00	3 742.00	3 254.00
Netlevaags kvægassurancefore- ning	1914	0	248	?	?	395.00
Masfjordens hesteassurance- forening	1901	128	0	33 230.00	1 857.84	1 567.00
Modalens assurancelag.....	1898	0	208	21 985.00	3 201.10	2 138.72
Odda hesteassurance.....	1901	111	-	47 000.00	2 270.00	1 690.00
Os heste- og kvægassurance.	1898	111	358	74 300.00	5 259.00	2 596 00
Stord do. do. .	1913	70	300	60 000.00	1 150.00	350.00
Strandebarm heste- og kvæg- assurance	1907	69	-	22 445.00	1 150.00	631.00
Ulvik hestetrygdelag	1908	80	-	28 860.00	1 925.00	800.00
Sveen tinglags hesteassurance	1900	106	188	46 275.00	2 285.98	1 779.90
Varaldsø do.	1905	122	-	41 870.00	2 167.50	2 640.00
Voss do.	1901	3 487	-	262 488.00	17 519.69	1 408.92
Vossestranden do.	1901	238	-	102 815.00	6 081.54	2 988.20

Jeg hitsætter en opgave over den gjennemsnitlige værdi for efternævnte dyr, samt over hvor stort det omtrentlige vinterfør pr. kreatur var i 1915.

(Se tabel 22 og 23.)

Det gjennemsnitlige melkeutbytte i liter pr. ko er av lensmændene, henholdsvis for de mere fremskredne gaardsbruk og overhodet i herredet, angitt til:

1 000— 800.....	i Sveio—Valestrand.
1 000— 900.....	Hjelme—Vikebygd.
1 200— 850.....	Austrheim.
1 200— 900.....	Fitjar.
1 200—1 000.....	Herdla—Hosanger—Modalen.
1 300—1 000.....	Skaanevik.
1 400—1 100.....	Finnas.
1 500—1 000.....	Lindaas—Masfjorden.
1 500—1 200.....	Ulvik—Varaldsøy—Strandebarne.
1 500—1 300.....	Samnanger.
1 500—1 250.....	Vossestrand.
1 600—1 100.....	Manger—Tysnes.
1 600—1 200.....	Aasane—Hamre—Odda.
1 600—1 300.....	Bruvik.
1 600—1 400.....	Os.
1 650—11·1 200.....	Kvinnherad.
1 700—1 200.....	Eidfjord—Kinsarvik—Ullensvaag.
1 800— 800.....	Haalandsdal.
1 800— 900.....	Sund.
1 800—1 200.....	Etne—Haus.
1 800—1 300.....	Askøy—Stord—Voss.
1 800—1 500.....	Evanger.
2 000—1 000.....	Fusa—Austevoll.
2 000—1 300.....	Alversund.
2 000—1 400.....	Fjell—Jondal.
2 000—1 500.....	Granvin—Fana.
2 000—1 600.....	Kvam—Røldal.
2 400—1 000.....	Strandvik.
2 500—1 200.....	Fjelberg.

Til sammenligning anføres gjennemsnittet for amtets 4 sorenskriverier, sammenlignet med de i forrige femaarsberetning anførte gjennemsnit:

Sorenskriverier.	Overhodet i herredet.		Paa de mere fremskredne gaardsbruk.	
	1910.	1915.	1910.	1915.
Søndhordland	1 135	1 154	1 627	1 604
Midhordland	1 309	1 144	1 945	1 933
Nordhordland	1 146	1 087	1 541	1 458
Hardanger og Voss	1 465	1 346	1 975	1 800

Herred.	Den gjennemsnitlige værdi pr. stk. av efternævnte dyr var i aaret 1915:									Høi.	
	Arbeids- hestere.	Okser.	Kjør.	Ung- naut.	Kalver.	Voksne sauer.	Voksne gieter.	Voksne svin.	Voksne rensdyr.		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Hest.	Ko.
Aasane	400	150	150	70	15	20	15	120	-	2 000	-
Alversund ..	550	150	200	100	20	20	-	110	-	2 200	1 800
Askøy	500	200	175	80	12	20	-	100	-	2 500	2 000
Austevold...	500	150	150	100	10	18	-	100	-		Ikke
Austrheim ..	450	200	120	80	30	20	20	160	-	3 000	1 700
Bruvik	500	200	300	150	30	40	25	180	-	5 400	3 600
Eidfjord	550	190	160	100	15	23	18	120	45	2 000	1 600
Etne	500	100	160	80	10	30	18	150	-	1 500	1 500
Evanger	500	200	180	80	60	24	18	80	-	1 800	1 700
Fana	600	250	200	125	15	30	-	150	-	2 500	2 100
Finnaas	350	140	115	75	13	24	-	80	-	2 000	1 300
Fitjar	400	85	85	55	25	12	12	125	-	1 600	1 000
Fjell	500	200	140	90	10	15	-	150	-	1 800	1 600
Fjelberg	400	300	150	90	25	30	18	125	-	1 800	1 400
Fusa	500	250	250	100	40	30	24	100	-		Kan ikke
Granvin....	600	210	180	100	20	28	25	130	-	2 500	1 700
Haalandsdal.	400	180	180	80	-	30	24	100	-		Kan ikke
Hammer	400	150	150	70	15	20	15	120	-	2 000	1 500
Haus	450	150	140	80	12	20	10	100	-	2 400	1 800
Herdla	500	200	150	80	15	20	-	150	-	2 200	2 000
Hjelme	300	100	90	70	10	10	-	120	-	1 000	800
Hosanger	400	140	100	60	20	20	15	-	-	1 800	1 300
Jondal	500	250	150	100	15	30	20	120	-	3 000	2 000
Kinsarvik	400	150	160	80	45	20	12	100	-	2 000	1 800
Kvam	400	120	130	90	50	22	16	80	-	2 500	1 800
Kvinnherad .	500	200	200	100	50	30	18	150	-	1 800	1 400
Liindaas	450	200	180	100	30	20	20	170	-	2 500	1 800
Manger	600	200	175	90	30	20	-	200	-	1 800	1 650
Masfjorden ..	400	150	130	70	20	20	16	100	-	1 800	1 200
Modalen	400	150	100	60	20	20	12	-	-	1 800	1 300
Odda	500	200	250	150	50	20	16	150	60	2 000	1 800
Os	400	200	200	100	50	15	15	150	-	1 800	1 800
Røldal	500	160	180	100	70	28	20	-	-	2 000	1 600
Sammanger	400	200	200	100	50	15	15	150	-	1 600	1 600
Skaanevik	450	250	200	75	14	40	20	150	-	1 500	1 200
Stord	450	180	150	90	12	30	18	90	-	2 000	1 700
Strandebarm ..	500	180	140	100	50	30	20	140	-	1 800	1 650
Strandvik	500	200	200	100	60	30	24	100	-	2 400	1 650
Sund	500	150	150	100	10	15	-	100	-		Ikke
Sveio	400	140	160	90	11	25	-	180	-	1 800	1 200
Tysnes	400	150	140	80	8	20	15	100	-	2 700	1 800
Ulvik	600	200	175	100	15	25	20	120	50	2 500	1 700
Ullensvang	400	150	160	80	45	20	12	100	-	2 000	1 800
Valestrand	400	140	160	80	80	25	15	180	-	2 000	1 300
Varaldsey	400	140	160	80	10	25	15	180	-	2 000	1 300
Vikebygd	500	180	140	100	50	80	20	140	-	1 800	1 650
Voss	550	250	225	125	15	25	15	150	-	-	2 000
Vossestrand ..	440	80	107	40	11	14	13	82	-	2 400	2 000

Almindelig vinterfôr pr. kreatur i 1915.

Høi.		Halm.		Andet slags fôr.				Hvilket slags,
Faar.	Gjet.	Hest.	Ko.	Hest.	Ko.	Faar.	Gjet.	
Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	
350	-	-	50	70	100	40	-	Havre og mel (av forskj. slags). Kraftfôr.
400	-	-	250	-	100	250	-	
300	-	-	-	-	500	600	-	
360	360	-	-	-	-	-	-	Afvaldsmel.
280	180	-	100	-	-	50	-	Turnips, kraftfôr.
220	150	-	300	300	-	-	-	Havre.
400	400	3 000	2 000	50	50	-	-	Havremel.
180	-	-	-	1 500	900	-	-	Kraftfôr.
200	-	230	-	60	200	-	-	Havre, mel og diverse.
180	100	200	200	150	-	-	-	Rugkjerne.
300	-	400	300	150	100	-	-	Rugklid, mais.
200	100	200	250	100	100	-	-	Havre, poteter og avfaldsmel.
300	200	0	150	-	100	-	løv	Turnips, kraftfôr.
230	180	50	70	100	40	-	-	Havre og mel (av foskjell. slags).
350	250	100	150	100	50	-	-	Kraftfôr.
250	-	300	200	-	150	25	-	Lyng.
300	-	300	350	50	50	-	-	Melvarer, lyng, tare, fiskeavfald.
150	90	-	90	-	-	-	-	
250	200	-	200	-	-	-	-	
320	200	400	400	100	50	10	10	Havre, blandet.
400	350	600	300	-	100	50	50	Kraftfôr og løv.
150	100	75	300	100	200	-	-	Havre, mel, turnips, poteter, avfaldsmel.
300	250	100	100	100	25	-	-	Afvaldsmel.
250	-	450	350	150	100	-	-	Melvarer, lyng.
200	100	50	40	10	10	-	-	Havre, mel.
200	150	-	90	-	-	-	-	
350	350	-	-	-	-	-	-	
300	-	500	100	-	-	-	-	
300	200	200	100	200	-	10	100	Kraftfôr, lyng, poteter, løv, avfald.
250	-	500	100	-	-	-	-	
180	50	400	350	-	-	-	-	
180	80	200	400	100	150	-	-	Turnips og poteter.
250	200	200	100	200	200	36	30	Mel, løv.
360	-	400	200	250	80	-	-	Rugklid.
60	-	200	200	-	-	-	-	
300	150	-	180	100	100	-	-	Havre.
300	200	-	100	-	100	-	løv	Kraftfôr, turnips.
320	200	400	400	100	50	10	10	Havre, blandet.
80	30	200	200	-	-	-	-	
80	20	200	200	-	-	-	-	
250	200	200	100	150	150	36	36	Mel, lyng.
-	-	-	300	-	550	-	-	Kraftfôr, rotfrugter.
330	-	360	360	-	-	-	-	

Efter lensmændenes opgaver har salg af husdyr i almindelighet været af meget betydning i: Austrheim, Eidfjord, Etne, Fitjar, Fjell, Granvin, Lindaas, Røldal, Strandebarm, Sveio, Ulvik, Varaldsøy, Voss, Vossestrand.

A v r i n g e betydning i: Alversund, Askøy, Hjelme, Masfjorden, Odda, Sund.

I de øvrige herreder er det angit at være af nogen betydning.

Salg af hester er tiltat meget i Fjell, noget i Etne, Haus, Kvam, Lindaas, Modalen, Vossestrand, litt i: Aasane, Fana, Hamre, Kinsarvik, Kvinnherad, Manger, Masfjorden, Os, Skaanevik, Stord og Ullensvang, næsten intet i Finnaas, avtatlitt i Odda.

I Austrheim, Bruvik, Eidfjord, Evanger, Fjelberg, Fusa, Granvin, Haalandsdal, Herdla, Hjelme, Hosanger, Jondal, Røldal, Samnanger, Strandebarm, Strandvik, Sveio, Ulvik, Valestrand, Vikebygd, Varaldsøy, Voss er det opgit at være uforandret.

Hester kjøpes for bygdens forsyning i: Askøy, Austevoll, Fana, Fitjar, Odda, Sund, Tysnes og tildels i Fjell, Masfjorden, Samnanger, Strandvik. Voksne hester byttes med ung hester i Manger og Austrheim og ung hester kjøpes i Herdla, Lindaas og Røldal.

Salg af hornkvæg er tiltat meget i: Fjell, noget i: Austevoll, Bruvik, Etne, Evanger, Finnaas, Fitjar, Manger, Modalen, Skaanevik, Sveio, Valestrand, Vikebygd, Voss, Vossestrand, litt i Aasane, Askøy, Fana, Fjelberg, Hamre, Kinsarvik, Kvam, Kvinnherad, Lindaas, Masfjorden, Os, Samnanger, Ullensvang, næsten intet i Røldal og Stord, avtatløst i Odda.

I Alversund, Austrheim, Eidfjord, Fusa, Granvin, Haalandsdal, Haus, Herdla, Hjelme, Hosanger, Jondal, Strandebarm, Strandvik, Sund, Tysnes, Ulvik, Varaldsøy er det opgit at være uforandret.

Salg af faar er tiltat meget i Finnaas, Skaanevik, Sveio, noget i Fitjar, Fjell, Manger, Modalen, Samnanger, Valestrand, Vikebygd, Voss og Vossestrand, litt i Fana, Hamre, Kinsarvik, Kvam, Ullensvang, og næsten intet i Masfjorden. Det er avtatlitt i Kvinnherad, Lindaas, Odda, Os, Stord og Sund. I de øvrige herreder er det angit at være uforandret.

Salg af svin er tiltat sædeles meget i Fjell, meget i Austevoll, Bruvik, noget i Askøy, Etne, Fana, Finnaas, Herdla, Manger, Modalen, Stord, Sund, Sveio, Valestrand, Vikebygd, Vossestrand, litt i Aasane, Fjelberg, Hamre, Kinsarvik, Kvam, Kvinnherad, Lindaas, Strandvik, Ullensvang, intet eller næsten intet Masfjorden. Det er avtatløst i Alversund, Evanger, Haus, Odda, Skaanevik og Voss. I de øvrige herreder uforandret.

Salg af kjøt og flesk er af megen betydning i Eidfjord, Evanger, Fitjar, Fjell, Granvin, Haalandsdal, Haus, Lindaas, Samnanger, Skaanevik, Strandebarm, Ulvik, Varaldsøy, Voss og Vossestrand, av ringe betydning i Finnaas, Fjelberg. Førøvrig antages salget at være af nogen betydning.

Salg av melk er av megen betydning i Aasane, Alversund, Askøy, Bruvik, Etne, Fana, Hamre, Haus, Herdla, Lindaas, Manger, Os, Røldal, Samnanger, Strandebarm, Ulvik, Varaldsøy, Voss og Vossestrand, av nogen betydning i Austrheim, Fjell, Fusa, Granvin, Kinsarvik, Kvam, Odda, Stord, Strandvik, Ullensvang, av ringe betydning i Finnaas, Fitjar, Fjelberg, Haalandsdal, Masfjorden, Modalen og Sund. For de øvrige herreder er salget uten betydning.

Salg av melk til brygger eller fabrikker er av megen betydning i Aasane, Alversund, Askøy, Bruvik, Fana, Hamre, Haus, Lindaas, Manger, Os, Røldal, av nogen betydning i Austrheim, Fjell, Fusa, Granvin, Herdla, Kvam, Samnanger, Ullensvang, Vossestrand, av ringe betydning i Kinsarvik, Sund og Voss. For de øvrige herreder er solgt uten betydning.

Dette salg har tiltat særdeles meget i Alversund, meget i Haus og Røldal, nogen i Aasane, Askøy, Bruvik, Fana, Fjell, Hamre, Herdla, Lindaas, Manger, Os, Sund og Ullensvang, litt i Austrheim, Fusa, Granvin, Kinsarvik, Kvam, Samnanger og Vossestrand.

Salg av smør er av megen betydning i Eidfjord, Etne, Evanger, Granvin, Haalandsdal, Kvam, Masfjorden, Modalen, Odda, Røldal, Samnanger, Skaanevik, Strandebarm, Ulvik, Varaldsøy og Vossestrand, av nogen betydning i Austrheim, Bruvik, Fitjar, Fjelberg, Fusa, Haus, Herdla, Hosanger, Jondal, Kinsarvik, Lindaas, Manger, Os, Strandvik, Tysnes, Ullensvang og Voss. I de øvrige herreder er det av ringe eller ingen betydning.

Salg av ost er av megen betydning i Etne, Kvam, Røldal, Skaanevik og Strengdebarm, av nogen betydning i Eidfjord, Evanger, Haalandsdal, Jondal, Masfjorden, Ulvik, Varaldsøy og Vossestrand. Forevrig av liten eller ingen betydning.

Salg av ull er av megen betydning i Etne, Granvin, Haalandsdal, Skaanevik, Strandebarm og Voss, av nogen betydning i Bruvik, Eidfjord, Evanger, Fitjar, Fjell, Haus, Kinsarvik, Kvam, Samnanger, Ulvik, Valestrand, Varaldsøy og Vossestrand. Forevrig av liten eller ingen betydning.

Prisen paa kjøt har variert fra kr. 0.90—1.50 for færkjøt, kr. 0.72—1.70 for oksekjøt og kr. 0.88—1.80 for fleisk.

Den almindelige pris paa melk har variert fra 10—22 øre pr. liter. Den almindeligste pris var 13—16 øre pr. liter. I Etne, Kinsarvik, Modalen, Ullensvang og Varaldsøy var prisen 10 øre pr. liter og kun i Odda 22 øre.

Prisen paa melk levert til meierier har variert fra 9 øre (Kvam og Ullensvang) til 25 øre i Odda. Den almindeligste pris 14—16 øre.

Prisen paa smør varierer fra kr. 1.60—2.80 pr. kg. Den almindeligste pris var kr. 2.40—2.60.

Prisen paa gammelost varierede fra kr. 0.80—1.70 pr. kg. Den almindeligste pris var kr. 1.10—1.30.

Prisen paa gjetost varierede fra kr. 1.20—1.70 pr. kg. Den almindeligste pris var kr. 1.30—1.50.

Prisen pr. 100 kg. høi var fra kr. 6.50 (Fjelberg) til kr. 15.00 (Askøy, Eidfjord, Granyin, Ulvik og Vossestrand). Den almindeligste pris var 12—14 kroner.

Prisen pr. 100 kg. halm var fra kr. 4.00 (Aasane, Austrheim og Hamre) til kr. 12.00 (Askøy). Den almindeligste pris var 6.00—8.00 kroner.

Meieridriften.

Herom har meierikonsulent Schibevaag git følgende beretning:

«Driften ved de egentlige landsmeierier undergik ikke væsentlige forandringer i disse aar, men derimot begyndte omsætningen av melk i Bergen sidst i perioden at komme ind under mere rationelle former.

Amtet hadde i 1911 ialt 65 meierier. Men mange av disse var mere at betragte som indmaalingsstationer for melkeforretninger i Bergen end egentlige meierianlæg. Og naar antallet av meierier gik nedover sidst i femaarsperioden, saa grunder dette sig paa at de nævnte indmaalingsstationer mere og mere sluttet sig til de 2 store organisationer i byen, Hordaland meieri og Bergens meieribolag.

Naar undtages et par anlæg i Søndhordland produceres der jevnt over ved samtlige større anlæg (landsmeierier) smør og gammelost. Der blev overalt ystet saakaldt haringost, men hvad kvalitet og ensartethed angik stod der meget tilbage at ønske. Man hadde ikke hat nogen videre faglig oplæring paa dette omraade, og forholdet hadde for en stor del utviklet sig derhen at man paa hvert enkelt meieri hadde indarbeidet noget av en metode for sig selv.

Paa aarsmøtet i Haringfjordens meierilag blev det i 1911 besluttet at meieriene i forbindelse med ostelagerbefaringen, som ogsaa blev tat op i dette aar, skulde komme sammen og faa utstillet ost fra samtlige meierier for at kunne gjøre sammenligninger og enes om en bestemt type.

Den lille eksport av ost til Amerika som nu var begyndt gjorde det ogsaa nødvendig at faa arbeidet frem en ensartet type.

Arbeidet hermed har ogsaa lykkes forholdsvis bra. De ystningsforsøk som det offentlige satte igang ved Nordheimsund meieri hjalp ogsaa godt i samme retning.

Eksport av gammelost til Amerika tok jevnt til i aarene 1912, 1913 og 1914, men ophørte da krigen brøt ut.

Smøret blev i hele denne periode for en væsentlig del eksportert til England.

Ved de større meierier indover Hardangerfjord var kvaliteten jevn god.

I Herand opførtes i denne tid et meieri som ialfald da var noget eget i sit slags, idet der blev anvendt elektricitet baade som drivkraft og til kokning.

Der var en hel del vanskeligheter med at faa alt til at virke bra, men eieren Lars A. Skeie gav sig ikke før det hele var i orden. Interessen for melkeproduktion var imidlertid ikke særlig stor i Herand, og meieriet blev nedlagt i de første krigsaar. Om det senere er blit sat i drift kjender jeg ikke.

Interessen for stølsdriften holdt sig nogenlunde godt oppe. Tilgangen paa flinke budeier var dog hele tiden saa knap at man paa enkelte steder maatte lægge stølsdriften ned.

Ved amtets meierier blev i 1911 indvejet i alt 12 mill. kg. melk. I 1915 var kvantumet steget til omkring $16\frac{1}{2}$ mill. kg. Likeledes var der en jevn opgang i melkeprisen, fra 9.5 øre til omkring $13\frac{1}{2}$ øre pr. kg.»

Jeg hitsætter en detaljert opgave over meierier og ysterier i amtet for 1915.

(Se tabellen side 28—33.)

Disse sammendrag viser: Antal meierier 68 mot i 1910 63.

63 av disse eies av leverandørene.

8 av meieriene var bortforpaktet i 1915.

I 3 samt delvis i ett drives landhandleri sammen med meieriet.

Den samlede, omtrentlige værdi av 58 meierier var kr. 597 467.

Ved 18 meierier var der beskjæftiget 23 mænd og ved

51 — “ “ — 89 kvinder.

Som drivkraft bruktes ved..... 17 meierier haandkraft.

15 — vandkraft.

5 — damp.

1 — elektricitet.

Ved 8 meierier bruktes ikke kraft, og ved de øvrige meierier er ikke opgit hvad der er brukt.

Aar.	I aaret ialt indvejet melk.	Herav er producert:				Desuden solgtes:			Utbetalt til producentene.
		Smør.	Fetost.	Mager- ost.	Mysost og prim, gammel- ost.	Fløte.	Nysilt melk.	Skummet melk.	
1910..	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kr.
1910..	11 089 065	500 128	-	93 923	38 300	168 851	1 511 506	1 506 743	1 066 775.25
1915..	11 275 220	292 356	52 500	102 311	43 600	60 509	2 403 628	1 019 763	1 612 643.88

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Anlæggets navn og art.	Anlagsaar.	Eies det av melkeleverandørene?	Var det bortforpaktet i aaret 1915.	Drives landhandler sammen dermed?	Hvor stor er anlæggets regnskapsmæssige værdi?	I aaret ialt indvejet melk.	Av den indveied	
							Smør.	Fetost
Seimstrands meieri	1885	Ja.	Nei.	Nei.	Kr. 24 900	Kg. 1 072 546.00	Kg. 3 000.00	Kg.
Frekhaug —	1902	—	—	—	7 500	396 707.00	—	
Lillebergen —	1911	—	—	—	69 000	193 617.00	—	
Holmeknuppen —	1912	—	—	—	70 000	263 385.00	—	
Alvær sund —	—	Nei.	—	—	-	145 000.00	—	
Kleppestøs handelssteds melkeindmaaling	1909	—	—	Ja.	13 000	154 441.00	—	
Strudshavns melkeindmaalingsstation	1915	Ja.	—	Nei.	-	15 054.00	—	
Etne ysteri	1893	—	Ja.	—	30 000	390 000.00	3 150.00	24 000
Ølen meieri	1898	—	—	—	24 500	322 786.00	—	28 500
Halsnø —	1893	—	Nei.	—	5 000	98 450.00	3 060.00	
Fuse —	1906	—	—	—	4 000	111 440.00	3 981.00	
Eikelandssens meieri ...	1903	—	—	—	12 000	333 000.00	5 000.00	
Valestrandsfossens meieri	1908	—	—	—	-	270 290.00	—	
Eikanger —	—	—	—	—	-	142 357.00	—	
Hjelmaas —	—	—	—	—	-	99 158.00	—	
Leknes —	—	—	—	—	-	123 942.00	—	Al melk e
Hjelvik —	—	—	—	—	-	44 616.00	—	
Hamre —	—	—	—	—	-	70 219.00	—	
Gjervik —	—	—	—	—	-	30 473.00	—	
Lohnevaag	1898	—	—	—	14 000	318 550.00	Intet.	Intet.
Haus —	—	—	—	—	{ 11 700	{ 253 200.00	—	—
Herland —	1902	—	—	—	{ 21 700	{ 1 381 071.00	—	—
Haukeland —	1888	—	—	—				
Indre Arne —	—	—	—	—				

¹ Alt solgtes som nysilt og skummet.

² Kan ikke besvares.

³ Solgtes mot henholdsvis 3 og 2 øre pr. liter.

⁴ Skummet melk levertes tilbake, kjernemelken solgtes.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Merk er produsert		Desuten solgtes:			Hvor mange personer sysselsætter anlægget?		Levers den skummede melk og kernenekken gratis tilbage til leverandørene?	Hvor meget utbetaltes i alt producentene for melk?	Benyttet skummemaskine?	Hvad slags drivkraft anvendes?
Lagerost.	Mysost og prim.	som flote.	som melk		M.	K.				
			nysilt.	skummet.						
Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	1	5	Nei.	164 987.43	-	Haandkraft.
-	-	-	-	-	-	1	-	70 731.18	-	- « -
-	-	-	-	-	-	1	-	27 282.00	-	- « -
-	-	-	-	-	-	1	-	36 013.56	-	- « -
-	-	-	-	-	-	1	-	17 125.00	-	- « -
			Alt.		2	3		21 158.00	-	
								19 086.78	-	
-	12 000	-	-	-	3	2	Nei.	39 000.00	Ja.	Vand.
-	28 600	2	2	2	1	2	3 -	34 558.00	-	Damp.
-	200	18 000	3 000	-	-	1	4	8 550.00	-	Haandkraft.
-	133	3 495	-	-	-	1	-	10 581.00	-	- « -
-	20 000	70 000	23 000	-	-	2	Nei.	44 050.00	-	- « -
					-	-		36 759.00	Nei.	
					-	-		19 360.00	-	
					-	-		13 485.00	-	
					-	-		16 856.00	-	
					-	-		6 067.00	-	
					-	-		9 549.00	-	
					-	-		41 440.00	-	
Intet.	Intet.	6 300	248 550	63 700	-	2	Nei.	42 800.00	-	Ingen.
-	-	6 300	183 300	63 600	-	2	-	33 500.00	-	- « -
-	-	0	138 1071	0	-	3	-	212 993.00	-	- « -

folgt uten forædling.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
							An den indvejet	
Anlæggets navn og art.	Anlægsaar.	Eies det av melkeleveran- derene?	Var det bortforpakket i aaret 1915?	Drives landhandleri sammen dermed?	Hvor stor er anlæggets regnskaps- mæssige værdi?	I aaret i alt indvejet melk.	Smør.	Fetos.
Tørvikbygdens meieri ¹	1892	Ja.	Ja.	Ja.	Kr.	Kg.	Kg.	Kg.
Korsdalens —	1891	—	—	Nei.	2 800	150 000.00	5 462.00	
Nedre Korsdalens —	1903	—	Nei.	—	3 000	60 000.00	2 084.00	
Grimo —	1891	—	Ja.	—	10 000	60 000.00		-
Lottestrandens —	1891	—	—	—	16 000	155 516.00	5 981.00	
Øystese —	1890	—	Nei.	—	16 000	584 158.5	23 450.00	
Vikøy —	1889	—	—	—	20 000	597 529.00	24 300.00	
Nordheimsund —	1899	—	—	delvis	20 000	430 763.00	15 145.00	
Kvinherred —	1893	—	—	Nei.	12 000	203 165.00	7 200.00	
Ølvé —	1893	—	—	—	500	47 105.00	1 600.00	
Møksvold —	1894	—	—	—	3 000	195 047.00		-
Lindaas —	1897	—	—	—	2 922	80 629.00	1 980.00	
Sletten —	1897	—	—	—	4 600			-
Nordangervaagens —	1899	—	—	—	7 000	121 867.00	370.00	
Syltavaags —	1908	—	—	—	5 000	44 010.00		-
Bøvaagens —	1898	—	—	—	6 500	134 750.00		-
Helle —	1899	—	—	—	4 500	200 913.00	3 950.00	
Manger —	1898	—	—	—	10 000	616 835.00		-
Sæbo —	1897	—	—	—	3 000	216 366.00		-
Nøttevaags —	1896	—	—	—	3 000	317 405.00		-
Odda —	1904	—	—	—	10 000	240 850.00	66.5	
Os —	1898	—	—	—	8 000			Drives kun som op
Søfteland —	1887	—	—	—	2 500			
Røldal fetostyteri	1915	Nei.	—	Nei.	5 000	28 000.00		Intet

¹ Opgavene er skjønsmæssige da lensmand ingen oplysning har mottatt.² Meieriet har trods anmodning ikke levert utførlig opgave.³ Egte mysost.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Mjølk er produsert:		Desuten solgtes:			Hvor mange personer sysselsætter anlægget?		Leveres den skummede melk og kjernemelk gratis til leverandørne?	Hvor meget utbetaltes i alt producentene for melk?	Benyttes skummemaskine?	Hvad slags drivkraft anvendes?
Tagerost.	Mysost og prim.	som fløte.	som melk		M.	K.				
Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.			Kr.			
m. ost 3 500	-	-	-	-	1	2	Nei.	12 000.00	Ja.	Dampkraft.
4 610	-	-	12 350	-	2	-	—	16 122.00	—	Vandkraft.
1 293	-	-	10 886	-	1	-	—	6 194.00	-	— « —
-	-	-	-	-	1	1	—	7 200.00	Ja.	Dampkraft
5 000	-	60 000	-	1	1	-	—	16 329.00	—	Vandkraft.
17 450	1 000	12 000	90 000	1	5	-	—	74 009.48	—	— « —
21 050	50	2 000	60 000	1	5	-	—	74 465.08	—	— « —
13 128	2 500	30 000	100 000	1	5	-	—	49 509.04	—	Vand- og dampk.
5 776	-	-	3 300	2	2	—	Nei.	21 411.00	—	Vandkraft.
-	-	-	-	-	1	—	Ja.	3 334.00	-	Haandkraft.
-	-	20 200	-	-	1	-	—	26 375.86	-	—
-	-	-	-	-	1	-	—	7 223.00	Ja.	Haandkraft.
-	-	114 881	-	-	1	—	Ja.	14 854.00	—	Haandkraft.
-	-	2 272	28 323	13 415	-	1	Nei.	5 501.00	Nei.	Ingen.
-	-	8 882	49 004	76 854	-	1	—	16 836.00	—	—
-	-	-	72 173	-	1	—	Ja.	20 156.00	—	Haandkraft.
-	-	-	-	-	1	2	Nei.	106 218.00	—	Ingen.
-	-	-	-	-	1	-	—	32 108.00	—	—
-	-	-	-	-	1	-	—	48 689.00	—	—
-	-	-	-	-	1	2	—	33 327.00	Ja.	Vandturbin.
Haalingsstation for Bergens meieribolag.		-	Intet	Intet	2	2	—	3 920.00	—	Vandkraft.
-	3 000	-	Intet	Intet	2	2	—	3 920.00	—	Vandkraft.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Anlæggets navn og art.	Anlægsaar.	Ejes det av melkeleverandørene?	Var det bortforpaktet i sæt 1915?	Drives landhandel sammen derved?	Hvor stor er anlæggets regnskapsmæssige værdi?	I aaret ialt indvundet melk.	Av den indveide Smør.	Fetos
Hisdalens meieri	1894	Ja.	Nei.	Nei.	Kr.	Kg.	Kg.	Kg.
Stenslands —	1892	—	—	—	200	2	2	2
Nordbygdens —	1895	—	—	—	500	75 198.00	72 194.00	2
Høisæters —	1891	—	—	—	2 000	56 382.00	56 050.00	2
Kvittingens meieri	1892	—	—	—	225	2	2	2
Tvedte —	1891	—	—	—	1 500	2	2	2
Strandebarms —	1912	—	—	—	35 000	338 420.00	13 000.00	
Omastrandens —	1872	—	Ja.	—	3 000	40 000.00	2	2
Vindenes —	1906	—	Nei.	—	2 500	46 800.00	1 800.00	
Strandvik —	1899	—	—	—	5 000	114 253.00	3 291.00	3
Sævareid —	1903	—	—	—	2 800	50 950.00	1 950.00	
Vikebygd —	1893	—	—	—	8 000	183 255.00	6 477.00	
Børve —	1897	—	—	—	6 000	99 968.5	3 933.8	
Reisæter —	1900	—	—	—	3 000	78 834.00	2 316.00	
Varaldsø —	1903	—	Ja.	—	3 200	70 000.00	2 050.00	
Mundheimsdalens meieri	1891	—	Nei.	—	3 000	122 300.00	4 373.00	
L. Steiens —	1902	Nei.	—	Ja.	12 620	142 064.00	1	1
Vossevangens —	1885	—	—	Nei.	?	310 000.00	2 708.00	
Bulkens —	?	Ja.	—	—	15 000	277 000.00	-	
Vossestrandens —	1909	—	—	—	3 200	284 365.00	8 434.00	

A m t e t s l a n d b r u k s s k o l e.

Fra skolens bestyrer har jeg mottatt saalydende beretning:

S t e n d L a n d b r u k s s k o l e

har i femaarsperioden 1911 til 1915 hat tre slags kurser, nemlig:

1. Praktisk-teoretisk kursus paa 1½ aar.
2. Teoretisk kursus paa 2 vinterhalvaar.
3. Do. — “ 1 — — —

¹ Kan ikke besvares.² Meieriet har trods anmodning ikke levert utførlig opgave.³ Meieriet kun 10 maaneder i drift.⁴ Kun delvis.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
melk er produsert:		Desuden solgtes:			Hvor mange personer sysselsætter anlægget?		Leveres den skummede melk og kienemelken gratis tilbage til leverandøren?	Hvor meget utbetaltes i alt producentene for melk?	Betydes skummernaskine?	Hvad slags drivkraft anvendes?
Magerost.	Mysost og prim.	som fløte.	som melk		M.	K.				
Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.				Kr.		
2	2	2	2	2	-	1	Ja.		Ja.	Haandkraft.
2	2	2	2	2	2	2	2			—
2	2	234	650	2 500	2	1	Ja.			Vandkraft.
2	2	200	70	2	2	1	—	2	—	Haandkraft.
2	2	2	2	2	2	2	2			—
2	2	2	2	2	2	2	2			—
11 578	-	30	345	44 385	1	3	Nei.	35 338.54	Ja.	Dampkraft.
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	—
3	3	{ 93	315	2	2	1	Ja.	3 875.00	Ja.	Haandkraft.
		{ 2	2	2	2	1	—	11 443.00	—	Turbin.
4 750	-	580	5 600	11 450	-	2	Nei.	19 072.86	—	Vandkraft.
		283	-	-	-	2	Ja.	8 587.25	—	—“—
1 484	-	-	9 850	-	-	1	Nei.	8 355.00	—	—“—
1 000	-	-	7 000	14 000	-	1	—	6 300.00	—	Dampkraft.
		300	2 801	4 323	-	1	delvis.	11 694.00	—	Haandkraft.
1	1	1	1	1	1	1	Nei.	16 892.12	—	Vandkraft.
2 228	-	11 192	84 000	146 000	1	1	—	-	—	Elektrisk kraft.
		-	-	277 000	1	1	—	34 000.00	Nei.	
9 464	-	-	-	-	1	4	—	29 425.70	Ja.	Vandkraft.

Søkningen til skolen har været sterk, særlig til det ordinære kursus, saa man ikke paa langt nær har kunnet opta alle som har søkt om optagelse.

I tidsrummet 1911–1915 blev der i alt optat 127 og utesaminert 119 ordinære elever. I to-vinterkurset blev der optat 36 og utesaminert 28 elever, mens i alt 74 elever i samme tid frekventerte en-vinterkurset.

Av grundforbedringer er utført endel grøftninger, nydyrkning og dyparbeidning. Der er i alt lagt 1 245 m. lukket grøft og nydyrket ca. 23 måal jord.

Av hester hadde landbruksskolen i 1911 9, hvorav 1 unghest, og i 1915 9 voksne og 2 unghester.

Besætningen av storfæ bestod i 1911 av 55 (derav 38 kjør) og i 1915 av

58 dyr (hvorav 38 kjør). Den gennemsnitlige melkemængde pr. normalmelkende ko var i 1911 og 1915 henholdsvis 2 183 og 2 042 kg.

De gennemsnitlige aarlig kontante indtægter og utgifter av fjøsdriften i femaarsperioden utgjorde:

Indtægt kr. 13 802.00. Utgift kr. 5 889.00.

Hvad griseholdet i omhandlede tidsrum angaaer kan meddeles at landbrukskolen har hat amtets avlsstation for stor yorkshirerace. Stamdyrenes antal har som regel været 1 raane og 3 purker. Foruten disse stamdyr har skolen hat flere voksne purker, saa besætningens størrelse som regel har vært 8 avlspurker samt et vekslende antal slagtegriser og ungdyr. Svineholdet har hovedsagelig været basert paaavl og salg af smaa griser. De gennemsnitlige kontante indtægter og utgifter pr. aar fra 1911 til 1915 var henholdsvis kr. 3 155.00 og kr. 2 084.00.

Havebruket har været drevet i det vanlige spor. De gennemsnitlige aarlige kontante indtægter og utgifter androg til:

Indtægt kr. 4 275.00. Utgift kr. 2 205.00.

Hvad skogkulturen angaaer er der i femaarsperioden aarlig plantet flere tusen gran- og furuplanter.

Skolens bygninger. I 1911 blev snekkerens bolig utvidet, idet der blev tilbygget en stue med cementert kjelder under. De hermed forbundne utgifter androg til ca. kr. 800.00. Sommeren 1913 blev endvidere løebygningen utvidet i betydelig grad. Den nye tilbygning bestaar av en 13 m. bred og 32 m. lang fløibygning med overbygget kjørebro, samt en 2.7 m. lang forlængelse av den ældre fjøsbygning. Gjødselspladsen blev samtidig forlænget med 15.7 m. Størstedelen av træmaterialene til dette nybyg blev fremdrevet fra skolegaardens skog. Disse materialer blev skaaret paa en for anledningen opført sag som drives av en 12 hk. bensinmotor. Byggemekostningene utgjorde ca. kr. 33 400.00.

Høsten 1913 blev elektrisk lys indlagt i skolens bygninger, hvorhos der samtidig blev anskaffet og montert en transportabel elektrisk motor paa $7\frac{1}{2}$ hk. for drift av forskjellige maskiner. Hele anlægget, inkl. motor, kostet kr. 4 570.00.

L a n d h u s h o l d n i n g s s e l s k a p e t .

Selskapets sekretær har avgitt følgende beretning om selskapets virksomhet i femaarsperioden. En mere detaljert beretning for hvert aar findes indsat som anhang til amtstingsforhandlingene.

Selskapets virksomhet er i femaarsperioden fortsat i samme spor som før, med de forandringer og nye tiltak som utviklingen har medført.

For at ophjælpe hesteavlen har selskapet fortsat med at yde fosterbidrag

til eiere av præmierete hingster. Der er git bidrag for gjennemsnitlig 5 hingster hvert aar, og bidragene har som regel været 50 kroner pr. aar for hvert dyr.

A v h o p p e - o g u n g h e s t s k u e r e i perioden holdt 37. Der har været bevilget springbidrag for hopper som har været godkjent ved hoppeskuerne, og som senere blev ført til præmiehingster.

Høsten 1914 blev med departementets samtykke utført ca. 250 hester til Danmark. Dyrene maatte være uskikket til militær bruk, og utvalget av disse dyr blev foretatt av en av departementet opnævnt remontekommission.

K a a r i n g s s k u e r e fter det saakaldte Flackske system har været fortsat over hele amtet som før.

Bidrag til underhold for springokser, hvert bidrag paa kr. 20.00, har været utdelt, gjennemsnitlig for 5 dyr pr. aar. Disse bidrag er kun git til avsidesliggende bygder, hvor dannelse av kvægavlsværing og adgang til kaaringsskuer har været vanskelig.

K v æ g u t s t i l l i n g e r med bidrag av stat og amt har været holdt i 1911 i Ølen (sammen med Stavanger amt), i 1912 paa Utne. I 1913 blev denne utstilling indstillet for at spare op midler til amtets dyreutstilling ved jubilæumsutstillingen i Kristiania 1914, ved hvilken anledning der utstilledes endel samlinger av fjordkvæg og fjordhest fra dette amt. I 1915 blev kvægutstillingen sløifet paa grund av krigen.

Ogsaa faareutstillinger har været avholdt. Disse indstilledes i 1914 og 1915 av samme grunde som ovenfor nævnt for kvægutstillingene. Der holdtes dog en væderutstilling i Bergen høsten 1915, hvor bedømmelse fant sted, uten at præmier blev utdelt. Denne utstilling fik mest betydning for salget av avlsvædere.

I øvrig er i perioden faareutstillinger holdt saaledes:

I 1911 i Skaanevik og Utne, i 1912 i Fjell og i Sveio, i 1913 i Rosendal og Granvin.

Til saueavlslag og landbrukslag har selskapet i perioden ydet bidrag til indkjøp av over 60 præmierete springvædere. Bidraget har utgjort halvparten av dyrenes indkjøpspris.

F o r j o r d b r u k e t s vedkommende har de viktigste poster paa selskapets program i dette femaar været følgende:

P r æ m i e r o g p r æ m i e l a a n f o r d y r k n i n g a v j o r d e r utdelt i 1911, 1913 og 1915 med et samlet beløp stort kr. 35 970.00.

B e r g e n s m y r d y r k n i n g s f o r e n i n g fik i 1911 og 1912 kr. 2 000.00 hvert aar til sit dyrkningsarbeide. Selskapets funktionærer har ogsaa i

stor utstrækning været stillet til denne forenings disposition for arbeidet med planlæggelse av dyrkningsarbeider. I 1912 blev efter forslag av selskapet denne bevilgning inddraget, og foreningen blev bevilget kr. 1 000 aarlig direkte av amtskassen. Efter Statens regler av 1911 for bidrag til jorddyrkning kunde myrdyrkningsforeningen paa denne maate faa $\frac{2}{3}$ av distriktsbevilgningen, altsaa kr. 2 000 av Staten ved siden av amtsbidraget.

Statens regler av 1911 for bidrag til jorddyrkning blev i aarene 1912 og 1913 gjort kjendt, og selskapet rettet henstiller til herreder, private, banker, landdistriktslag o. l. om at tilveiebringe de forutsatte distriktsbidrag. Det første distriktsbidrag blev skaffet tilveie i 1913. Det var fra Voss sogneselskap. Senere øket det etter hvert. Selskapet gjennemførte iøvrig saken paa den maate at der blev organisert saakaldte dyrkningskomiteer i bygdene. Disse skulde gjøre saken kjendt, besørge opmaaling, utfærdige overslag over dyrkningsfelter og i det hele forberede saken til fremlæggelse for herredsstyre og senere for landhusholdningsselskapet. Av denne slags bidrag indvilget selskapet i 1914 kr. 12 903, i 1915 kr. 24 165.

Et forsøksutvalg oprettedes i 1913. Dette skulde ta sig av gjødsel- og akervekstforsøk, forsøk med ugræsdræpende midler o. s. v. i havebruk og jordbruk. Utvalget begyndte straks sin virksomhet.

Til lokale myrforsøk har selskapet hvert aar bevilget kr. 100 til disposition for det Norske myrselskap.

Bidrag til oppførelse av gjødselkummer og gjødselhus blev bevilget hvert aar. Disse bidrag gik helst til bygder hvor behandlingen av gjødselen var slet. Foranstaltningen viste sig nyttig og er senere optat paa statsbudgettet.

Bidrag til indkjøp av landbruksredskaper, nye plogtyper, nye harver o. l. blev ogsaa utdelt til landbrukslag i de herreder som laa lengst tilbake.

Efter krigens utbrudd i 1914 reiste selskapet agitation for en større korndyrkning, og i sammenhæng hermed blev der git bidrag til indkjøp av ugræsssprøiter, da det var til liten nytte at opmuntre til øket kornavl uten at ugræsbekjæmpelsen blev tat op med det samme.

Selskapets sølvmedalje med diplom har i femaaret været utdelt til 16 jordbrukere, som i særegen grad har utmerket sig. Desuten er utdelt 1 tjenermedalje.

Selskapet har i femaaret foranstaltet avholdt en hel del kort kurser av forskjellig slags.

Kurser i grønsakers anvendelse har været holdt hvert aar paa Stend og paa Hjeltnes i Ulvik med gjennomsnittlig 45 deltagere hvert aar. Desuten har selskapet bevilget bidrag til slike kurser i Ullensvang og Voss.

Husflidskurser har med bidrag av selskapet været holdt hvert aar omkring i amtet.

Det store foredragsskursus for landmænd holdtes i 1912 ved Bergens muséum. Kortere foredragsskurser ved selskapets funktionærer og andre har været holdt ute i distrikten, saaledes i Sveio, Manger og Vikøy (1911), Vossestrand (1912), Utne, Voss, Bulken, Bø i Manger, Naa i Ullensvang (1913), Ulvik og Røldal (1914).

Ogsaa kurser i fjøsstel har været holdt, dels ved amtsagronomen, dels ved vandrelærer i Selskapet for Norges Vel, Handeland.

Kortere landbrukskurser har ogsaa været holdt ved Statens vandre-lærer for smaabrukere, hr. Svindland.

For havebruket har der været arbeidet ved utdeling av frø til skolehaver. Havebruks- og produktutstillingar har vært holdt i Os (1911), Ulvik, Voss (1913), Fana (1912).

Bidrag til herredsgartnere har været bevilget til Ullensvang, Kvam, Voss og Strandebarm.

Svineavlsstationene paa Stend og i Etne har været i virksomhet i hele femaarsperioden.

Fjærfæavl, biavl, kaninavl har selskapet støttet paa den maate at det hvert aar har bevilget bidrag til Fjærfæforeningen for Bergens stift, Bergenske biavlsforening og Bergenske kaninavlsforening.

Stipendier av forskjellig slags er utdelt.

I 1911 og 1912 fortsattes med fælles reiser for gaardbrukere under sakkyndig ledelse og med reisestipendum av selskapet.

I 1913 indstilles denne reise for at spare penger til en større fælles-reise til jubilæumsutstillingen i 1914. Der utdeltes da (i 1914) i alt 156 stipendier til et samlet beløp paa kr. 4 200.00. Desuten fik man istand et ekstratog til billig pris (kr. 11.00 for tur og retur Bergen—Kristiania). I dette store bondelag deltok ca. 600 jordbrukere fra Søndre Bergenhus amt.

Selskapets tjenestemænd har i femaarsperioden været 2 amtsagronomer og 1 amtsgartner. Desuten har vinterlæreren ved Stend landbrukskole været leiet som amtsagronom i sommerhalvaaret.

Amtsgartner J. Onæs døde i 1912 efter at ha været amtsgartner i 28 aar. Hans eftermand blev Ivar Bleiklie, som desuten har fungert som selskapets sekretær og kasserer.

Selskapets medlemsantal har været noget over 400.

A v u n d e r a v d e l i n g e r (landbrukslag) har selskapet hatt mellem 150 og 200. En hel del av disse er stiftet med fællesindkjøp som hovedformaal.

Selskapets medlemmer og underavdelinger blev i aarene 1911 og 1912 tilstillet «Bondevennen», som kom ut i Stavanger. I 1913 startedes «Bergenhus-amternes landbruk». Dette redigeres og trykkes av Vestlandske Kjøpelag og er altsaa fælles for Søndre og Nordre Bergenhus. Det skal tjene som meddelelses-middel for kjøpelaget, landhusholdningsselskapene og landbrukslagene, indeholde markedspriser, samtidig med at det har værdifuldt læsestof. Bladet sendes for billig pris til landbrukselskapenes og landbrukslagenes medlemmer.

En mængde s m a a s k r i f t e r o g b r o c h u r e r er hvert aar utdelt til selskapets medlemmer og underavdelinger.

Selskapet utsender desuten hvert aar en større beretning om landbruksvirksomheten i amtet.

Det Vestlandske kjøpelag, som staar under bestyrelse av Søndre og Nordre Bergenhus samt Romsdals amters landhusholdningsselskaper, har fortsat og har kunnet glæde sig ved en stadig større og større tilslutning.

Forretningen flyttet ind i det nye hus i C. Sundts gate i 1911.

I aaret 1910—11 var den samlede omsætning kr.	307 886,	derav S. Bergenhus kr.	99 784	
- — 1911—12 « « — — —	770 783,	« « —	« 233 335	
- — 1912—13 « « — — —	807 407,	« « —	« 229 394	
- — 1913—14 « « — — —	889 069,	« « —	« 273 893	
- — 1914—15 « « — — —	2 679 826,	« « —	« 370 790	

Selskapets i n d t æ g t e r , som hovedsagelig skriver sig fra aarlige bevilgninger fra stat og amt samt forvaltningsbeløp ved særskilte statsbevilgninger, har i femaaret vekslet mellem kr. 42 000 og kr. 57 000.

De formaal som har lagt størst beslag paa selskapets midler, vil findes opført paa efterfølgende tabel.

T a b e l o v e r d e f o r a n s t a l t n i n g e r h v o r t i l l a n d h u s h o l d n i n g s - s e l s k a p e t i 1 9 1 1 — 1 9 1 5 f o r t r i n s v i s h a r y d e t b i d r a g .

	1911.	1912.	1913 ¹ .	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husdyrbruk (oksehold, hingstehold, hoppehold, kjøp av vædere)	1 847	1 468	909	2 130	1 075
Jordbruk	2 860	2 461	1 045	1 960	1 440
Havebruk, husflid m. m.	1 080	1 490	364	1 785	708
Biavl, fjærfaavl, kaninavl	250	300	300	250	50
Korte kurser, foredrag m. m.	700	860	300	415	763
Stipendier	1 025	1 382	526	4 429	353
Selskapets tidsskrift, brochurer.....	700	732	238	580	702

¹ For 1913 er der paa grund av budgetterminens forandring kun $\frac{1}{2}$ aars regnskap.

	1911.	1912.	1913 ¹ .	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Styrets reiser og sekretærloen.....	939	1 153	512	985	1 028
Kontorsaker, trykning, annonser.....	338	458	142	428	606
Forskjellige utgifter, medaljer.....	478	223	88	80	221
Amtsagronomer og -gartner	5 800	7 286	4 078	8 500	8 818
Kvæg- og faareutstillingar	2 600	2 517	-	2 260	2 600
Utvalgsskuer.....	16 656	14 420	330	14 245	15 000
Havebrukskurser	391	341	157	290	45
Svineavlsstationer	270	285	38	711	365
Præmier og præmielaan	5 760	-	7 010	-	23 200
Selskapets 100-aarsjubilæum	2 021	-	-	-	-
Utstillingen 1914.....	-	-	241	108	-
Bidrag til jorddyrkning ved stat og herreder	-	-	-	-	6 937

Sammenslutninger ved kommende bedrifter m. v.

Av kooperative foreninger og landmandsforeninger fandtes ved femaarets utgang følgende:

Kooperative foreninger.	Stiftelsesaar.	Medlemstal ved utgangen av 1915.	Omsætning i 1915.
			Kr.
Seimstrands forbruksforening.....	1897	50	ca. 100 000.00
Vaksdal kooperative handelslag	1912	128	138 000.00
Dale handelsforening	1906	84	45 000.00
Dale brødforening	1909	140	134 000.00
Etne forbruksforening	1876	100	60 000.00
Evanger do.	1872	468	319 300.00
Fana do.	1874	405	147 827.00
Nesttun do.	1889	80	115 000.00
Hop do.	1903	143	60 000.00
Fitjar handelslag	1914	60	100 000.00
Eikelandssøens forbruksforening.....	1908	26	18 000.00
Fusa do.	1908	22	2 066.00
Øvre Haalandsdal do.	1906	20	3 000.00

¹ Se noten foregaaende side.

Kooperative foreninger.	Stiftelsesaar.	Medlemstal ved utgangen av 1915.	Omsætning i 1915.
			Kr.
Arne forbruksforening	1867	300	135 700.00
Tørvikbygdens handelsforening	1915	32	7 287.00
Kinsarvik do.	1869	70	60 009.77
Sunde do.	1913	44	75 986.21
Mo handelslag	1873	238	-
Tysse brødforening	1913	50	14 336.00
Skaanevik handelslag	1915	80	35 000.00
Stord handelsforening	1913	45	48 000.00
Ullenvang handelslag	1870	40	51 500.00
Børve handelsforening	1871	55	30 000.00
Varaldsø handelslag	1913	58	20 000.00
Laksevaag forbruksforening	1874	897	246 445.38
Do. brødforening	1886	450	93 710.38
Nordangerengaagens handelsforening	1906	57	26 623.00
Manger do.	1908	131	53 390.00

Landmandsforeninger.	Stiftet.	Medlems-tal i 1915.	Formaal.
Aasane kvægavlsforening	1906	50	Forbedre kvægavlens i bygden.
Seimstrandsmeierislandmandslag	1885	140	Indkjøp av gjødsel, kraftfør.
Frækhaug do. do.	1902	80	Do.
Bremnes landmandsforening . . .	1905	ca. 150	At fremme alt hvad der omfatter
Søndre Bremnes do.	1908		landbruk m. v.
Nedre Eidfjord landmandslag ..	?	10	Jordbrukets fremme.
Øvre do. do.	?	15	
Etne landmandsforening	1899	90	Indkjøp av redskaper m. v.
Do. motorlag	1907	50	Sammenslutning for træskning.
Do. træskelag	1913	25	
Evanger landmandslag	1895	-	Fremme av husdyravlen.
Midtun do.	1893	120	Jordbrukets fremme.
Fana do.	1893	70	
Kaland do.	1912	26	
Samdal do.	1911	30	
Søreide do.	1914	28	
Bratland og Erdal landmandslag	1905	30	
Fitjar do.	1904	60	

Landmandsforeninger.	Stiftet.	Medlems-tal i 1915.	Formaal.
Fjell landmandslag	1905	45	Fælleskjøp.
Halsnøy do.	1903	28	}
Valen jordbrukslag	1911	15	Do.
Aadlandsfjordens landmandslag	1906	23	Do.
Eikelandsfjordens kvægavlfsforen.	1898	14	Forbedring av kvægbestanden.
Fusa bondelag.....	1912	31	Jorbrukets fremme.
Hellands landmandslag	1905	7	Do.
Granvin sogneselskap.....	1888	84	Do.
Haalandsdal landmandslag	1912	58	
Valestrands do.	1912	36	
Horvik do.	1901	20	
Hjelvik do.	1911	18	
Dalebygdens bondelag	1912	22	
Eikanger do.	1902	35	Fælleskjøp.
Valsbygdens kjøpelag	1901	30	
Arne boudelag	1901	66	
Askelands landmandslag	1909	26	
Gjerstad do.	1896	130	At samle bygdernes gaardbrukere til fælles arbeide for deres økonomiske og sociale interesser.
Hauglands do.	1901	29	
Haukeland do.	1895	42	
Haus do.	1885	37	
Unneland do.	1906	30	
Rosslandsvaag landmandsforening	1907	45	Jorbrukets fremme.
Søndre Hjelne bondelag	1911	26	
Krokens do.	1906	19	Fælleskjøp.
Bjørsvik do.	1912	20	Do.
Fotlandsvaag do.	1913	26	Do.
Øvre Krossdalens landmandslag	1892	30	Ophjælp av jorbruk og kvægavl.
Tørvikbygdens do.	1896	38	Do.
Nedre Krossdalens do.	1905	18	Skaffe medl. billige varer m. v.
Torsnes do.	1913	25	Ophjælp av jorbruket.
Steinsdalens bondelag	1915	60	
Nordheimsund do.	1897	35	Fællesindkjøp av varer til jorbruket.
Øystese do.	1880	86	
Øystese bæreksporthlag	1915	42	Bærekspott til England.
Kvinnherad bondelag	1906	42	Jorbrukets fremme.
Hatlestrandens landmandslag	1900	15	Do.
Bondelaget «Samhald», Sunde..	1909	27	Do.
Ølve landmandslag	1904	20	Do.

Landmandsforeninger	Stiftet.	Medlems-tal i 1915.	Formaal.
Modalens bondelag	1893	33	Jordbrukets fremme.
Dølalaget, Eksingedalen	1880	21	Do.
Eksingedalens bondelag	1906	30	Do.
Ljosheim skoglag	1902	25	Ophjælp av skogdriften.
Odda sogneselskap	—	50	Fremme av næringslivet i bygden.
Søftelands landmanslag	1910	18	Jordbrukets og husdyravlens fremme.
Os do.	1879	53	Do.
Nordre Næssets do.	1914	27	Do.
Søndre do. do.	1913	27	Fælleskjøp m. v.
Heglandsdalen do.	1912	31	Do.
Reldal do.	1907	20	Jordbrukets fremme.
Samnanger landmanslag	—	16	Do.
Skaanevik do.	1896	32	Do.
Aakrevik do.	1905	21	Do.
Skaanevikstrandens landmanslag	1907	15	Do.
Matre do.	1915	15	Do.
Stord landmandsforening	1890	35	Do.
Strandebarm do.	1893	30	Do.
Omastrandens do.	1911	22	Do.
Tysnes do.	1908	35	Do.
Lunde do.	1910	27	Do.
Opdal do.	1908	29	Do.
Onarheim do.	1912	25	Do.
Ullensvang landboforening	1884	36	Do.
Valestrand landmanslag	1908	25	Fælleskjøp m. v.
Mundheim do.	1902	26	Do.
Vikebygds do.	1897	23	Jordbrukets fremme.
Voss sogneselskap	1858	85	Do.
Bulkens landbrukslag	1910	50	Do.
Vossestrand landboforening	1897	40	Fælleskjøp m. v.
Ølen landmanslag	1898	45	Jordbrukets fremme.
Ølensvaag do.	1912	45	
Utbjo do.	1911	20	
Kjøkkelvik do.	1905	44	Do.
Helle jordbruksforening	1908	62	Fælleskjøp m. v.

Med hensyn til lønsforholdene ved landbruket stiller disse sig saaledes:

Gjennemsnitslønnen var:

Aar.	Tjenestegutter.		Tjenestepiker.	
	Aarsløn i penger.	Antagelig værdi av kost og logi.	Aarsløn i penger.	Antagelig værdi av kost og logi.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910.....	215.00	188.00	113.00	157.00
1915.....	307.00	233.00	157.00	162.00

Daglønnen for dagarbeidere var:

Mænd:

Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
3.95	3.25	3.40	2.40
2.15	1.85	1.55	1.15

Kvinder.

2. Skogdrift.

Som nævnt i forrige femaarsberetning bestaar skogen i amtet væsentlig av furu og bjerk. Desuten findes der endel anden løvskog, som ask, asp, or og hassel. Tildels ogsaa litt gran.

Skogen er gaat merkbart frem med hensyn til bestandens tæthet i Fitjar, Manger, Røldal, Skaanevik, Strandvik, Sveio og Ullensvang; nogen frem i Aasane, Alversund, Austrheim, Fjell, Haalandsdal ungskogen, Hamre, Haus, Kinsarvik, Os, Samnanger. I Evanger, Herlø og Stord er den gaat nogen tilbake. Forøvrig er den uforandret.

Skogen er gaat nogen frem med hensyn til dimensioner i Aasane, Alversund, Austrheim, Fjell, Fjelberg, Hamre, Haus, Herdla, Røldal og Ullensvang. Den er gaat merkbart tilbake i Kinsarvik, Skaanevik og Strandvik og nogen tilbake i Evanger, Fitjar, Samnanger og Stord. Ellers er den uforandret.

Større salgslast leveres i betydelig omfang i Granvin og Ulvik; i nogen omfang i Fjelberg, Kinsarvik, Kvinnherad, Masfjorden, Stord og Varaldsøy. I ringe omfang i Aasane, Austevoll, Bruvik, Etne, Hamre, Haus, Os, Strandebarm, Tysnes, Varaldsøy og Vossestrand. I de øvrige herreder leveres slet ikke.

Smaatømmer leveres i nogen omfang i Finnaas, Fjelberg, Masfjorden, Stord, Strandvik, Ullensvang samt tøndestav i Varaldsøy i ringe omfang i Aasane, Askøy, Granvin, Hamre, Bruvik, Hosanger, Kinsarvik, Modalen, Odda, Os, Samnanger og Ulvik. I de øvrige herreder leveres slet ikke.

I Granvin kjøpes ikke bygningstømmer. I Skaanevik, Stord, Strandebarm, Strandvik kun nogen. De øvrige herreder maa alle kjøpe bygningstømmer.

Salg av brændsel er av megen betydning i Bruvik, Granvin, Haalanddal, Hosanger, Kvam, Masfjorden, Modalen, Os for fortvæsenet. Samnanger, Skaanevik, Strandebarm, Tysnes, Ulvik, Varaldsøy og Vossestrand av nogen betydning i Aasane, Eidfjord, Etne, Evanger, Jondal, Kinsarvik, Kvinnherad, Stord, Strandvik, Ullensvang, av ringe betydning i Alversund, Fusa, Hamre, Herdla, Odda, Valestrand og Vikebygd.

Herredene, Askøy, Austevoll, Fana, Finnaas, Fitjar, Fjell, Fjelberg og Sund maa kjøpe brændsel. I Alversund, Austrheim, Haus, Herlø, Odda og Os (av fortvæsenet) maa kjøpe nogen brændsel.

Stenkul brukes til brændsel i betydelig utstrækning i Alversund, Askøy, Bruvik, Fana, Finnaas, Fitjar, Fjell, Herdla, Jondal og Odda, i nogen utstrækning i Haus, Kvinnherad, Stord og litt i Austrheim, Evanger, Fjelberg, Kvam, Skaanevik og Sund.

Koks brukes til brændsel i betydelig utstrækning i Alversund, Askøy, Bruvik, Fana, Jondal, Odda og Os, i nogen utstrækning i Haus, og litt i Evanger, Kvam, Kvinnherad, Skaanevik, Stord og Sund.

Torv brukes ikke i Bruvik, Eidfjord, Fusa, Granvin, Haalanddal, Kinsarvik, Masfjorden, Modalen, Os, Røldal, Samnanger, Strandebarm, Strandvik, Tysnes, Ulvik, Ullensvang, Varaldsøy, og kun litt i Haus. I de øvrige herreder brukes torv i stor utsrækning.

Torvmyr findes i betydelig utstrækning i Aasane, Austrheim, Etne, Hjelme, Lindaas, Manger, Vossestrand. I de øvrige herreder findes ikke torvmyr eller kun ubetydelig.

Større torvdrift foregaar ikke i nogen av herredene undtagen i Austrheim, hvor der findes et bruk paa Fedje. Ellers drives der kun til husbruk.

Tøndebaan og tøndestav sælges i Haalanddal, Askøy, Kinsarvik, Samnanger, Stord, Strandebarm, Ulvik, Ullensvang.

I Askøy leveres litt gjærdematerialer og i Varaldsøy nogen ask til vognfabrikation.

Av tømmer, bord og planke leveres endel fra Masfjorden, Modalen, Stord, samt litt bark i Haalandsdal. Tønder leveres fra Skaanevik og Ulvik. I Strandebarm gaar endel av skogen med til baatbygning.

Herredene Aasane, Bruvik, Eidfjord, Granvin, Hamre, Hosanger, Os, Modalen, Røldal, Samnanger, Skaanevik, Sund, Sveio, Tysnes, Ulvik, Valestrand, Vikebygd, Varaldsøy og Vossestrand kjøper ikke andre — forædlede eller uforædlede — skogprodukter. I de øvrige herreder kjøpes endel bygningsmateri- aler, tildels alt som trænges (saaledes i Alversund, Askøy og Ullensvang.)

Prisen paa bjerke ved pr. meterfavn i 1915 varierer fra kr. 18.00 (Masfjorden) til kr. 25.00 (Alversund, Fjell, Haus, Herdla og Odda). Den almindeligste pris var kr. 20.00—23.00.

Prisen paa older varierer fra kr. 12.00 (Masfjorden og Røldal) til kr. 22.00 (Herdla). Den almindeligste pris var kr. 15.00—17.00.

Prisen paa furu varierer fra kr. 15.00 (Masfjorden og Strandebarm) til kr. 25.00 (Austrheim). Den almindeligste pris var kr. 17.00—19.00.

Snamark skikket til skogkultur findes i betydelig omfang i Alversund, Askøy, Austrheim, Etne, Finnaas, Fitjar, Fjell, Haus, Herdla, Hjelme, Hosanger, Manger, Røldal, Tysnes, Ulvik, i nogen omfang i Aasane, Austevold, Bruvik, Eidfjord, Evanger, Fana, Fusa, Granvin, Jondal, Kinsarvik, Kvam, Kvinnherad, Lindaas, Strandebarm, Stord, Sund, Sveio. I de øvrige herreder findes der slet ikke eller kun i ringe omfang.

Private skogeiere har foretatt saanning eller plantning i nogen omfang i Aasane, Alversund, Austrheim, Evanger, Granvin, Hamre, Haus, Jondal, Lindaas og Ulvik, i ringe omfang i Askøy, Bruvik, Fjell, Fjelberg, Fusa, Kvam, Kvinnherad, Masfjorden, Modalen, Odda, Røldal, Strandebarm og Varaldsøy. I de øvrige herreder slet ikke.

Utgroftning av skogmyrer foretatt av private skogeiere i nogen omfang i Aasane, i ringe omfang i Alversund, Odda og Strandebarm. I de øvrige herreder er utgrøftning slet ikke foretatt.

Indsamling av kongler til utvinding av træfrø er foretatt i ringe omfang i Alversund og Fana. I de øvrige herreder er ikke foretatt saadan indsamling.

I enkelte av amtets herreder angives skogskjøtselen at være gaat endel fremad, dels ved uthugst i rette tid, plantning ved private selskaper, og dels ved omhyggelig skjøtsel av skogen (især ungskogen). Den er dog gaat mest frem ved plantning. I enkelte herreder er der ingen fremgang at spore fordi skogen for det meste faar skjøtte sig selv, og enkelte steder er der foretatt hugst foranlediget ved de høie tømmerpriser.

B e r g e n s s k o g s e l s k a p s

virksomhet er i femaaret fortsat i alt væsentlig paa samme maate som omtalt i forrige femaarsberetning. Selskapets arbeide i de forskjellige aar vil fremgaa av nedenstaaende tabel:

Aar.	Skoglag i Hordaland.		Optat fredskogfelter i Hordaland.			Klænget furufør.	Utsendt planter fra Ekhau plante- skole.	Herav utplantet i Hordaland.		Skogmesterens virksomhet.			
	Antal lag.	Lagenes medlems- antal.	Antal.	Areal maal.	Bevilg- ning.			Antal planter.	Svarer til beplantet areal maal.	Reisedage.	Veiledet antal skogeiere.	Foredrag.	Under- visning.
1911.....	58	2 090	14	1 800.0	8 241.00	210	2 973 300	1 140 000	2 270	203	64	4	79
1912.....	58	1 778	13	2 569.5	11 324.00	61	2 103 400	1 197 300	2 390	184	68	5	70
1913.....	59	1 555	13	1 282.5	5 888.00	175	2 377 400	1 139 200	2 270	170	38	8	70
1914.....	62	1 954	22	818.0	5 011.00	106	2 357 000	1 239 900	2 470	175	50	16	87
1915.....	64	2 187	13	1 541.0	7 633.00	23	2 472 000	1 504 200	3 000	187	30	10	109
		Sum	75	8 011.0	38 097.00	575	12 283 100	6 220 600	12 400	919	250	43	415

Tømmerfløtning finder ikke sted i nogen utstrækning i dette amt. Der er i femaaret kun foretaget fløtning i Raundalselv i Voss. Her er i femaaret følgende antal tylter tømmer og smaalast sluppet i vasdraget, væsentlig gjærdestolper og stokved:

I 1911	87	tylter
- 1912	27	"
- 1913	31	"
- 1914	42	"
- 1915	29	"

Dimensionene har gjennemsnitlig utgjort:

- a) for det største tømmer... 5.0 m., 11" top
- b) " smaalasten 4.5 " 5" "

Med hensyn til Statens og Oplysningsvæsenets Fonds skoger, som ligger inden Hordaland og Rogaland skogforvaltning, oplyses:

1. Areal 3 389.56 ha.
2. Værdi kr. 333 200.00.
3. Nettoutbytte i femaaret kr. 36 989.61.
4. Der er i femaaret grøftet 1 968 m. og utplantet 798 430 planter.

3. Fiskerier.

Fiskeriet spiller en stor rolle for amtet. En betydelig del av befolkningen ernærer sig for størstedelen ved fiskeri og deltar i de større fiskerier ved kysten. Et betydelig antal deltar ogsaa i makrelfisket i Nordsjøen og endel i fiskeriene paa Island.

Den raske utvikling paa fiskerienes omraade skyldes for en stor del installering av motorer i fiskefartøeiene og mere moderne fiskeredskaper.

Jeg hitsætter en opgave over værdiutbyttet av amtets kystfiskerier, høstmakrelfisket, antal fiskere som har deltaget i de forskjellige fiskerier m. v. i femaaret.

Som det fremgaar av opgaven viser summen av kystfiskeriene en oppgaaende tendens for hvert aar, hvilket skyldes de i sidste del av perioden stigende konjunkturer. Derimot har der omtrent ikke været noget utbytte av makrelfisket i 1915.

(Se tabel side 48 og 49.)

F e r s k v a n d s f i s k e r i e n e .

Angaaende laks- og sjørørtfisket i elvene og i sjøen m. v. i femaaret henvises til efterfølgende opgave:

(Se tabel side 50.)

Anlæg og redskaper.

Aar.	1	2	3	4	5	6	7	Anlæg til fiskens tilvirkning.			Redskaper.			Redskaper.											
	Hermektfabrikker.	Sidjoefabrikker.	Røkerier.	Isthus.	Fryserier.	Andre.	Samlet værdi.	Kienester.	Snurpenøster for		Stængenøter.		Garn for		Ræketrawlere.		Teiner.		Ruser.		Værdi av andre.	Samlet værdi af redskaper.			
									Sild.	Brisling.	Sild.	Brisling.	Sei o. a.	Synkenøter for sei.	Sild.	Torsk.	Makrel.								
1911 ¹	-	-	-	-	-	-	-	Kr.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Kr.	Kr.
1912 ¹	-	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1913.....	16	?	2	8	-	² 19	1 188 000		?	9	106	992	883	329	1	8 321	2 907	635	2	24 141	502	181 230	3 263 804		
1914.....	14	?	4	9	-	² 21	1 089 200	729	7	123	1 048	817	274	2	8 700	3 080	858	-	20 201	444	46 550	3 246 905			
1915.....	17	5	4	7	-	20	2 150 500	699	14	146	584	465	60	1	28 760	3 017	527	-	22 296	635	692 410	2 872 940			

¹ I 1911 og 1912 blev der ikke ført nogen statistik over anlæg og redskaper. ² Salterier.

Værdiutbytte av Søndre Bergenshus amts kystfiskerier for aarene 1911—1915.

Aar.	Skrei.	Fetsild.	Vaarsild.	Storsild.	Brisling.	Smaasild.	Makrel.	Laks- og sjørret.	Andre fiskerier.	Hummer.	Østers.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	13 618	3 000	885 000	-	1 082 255	78 650	9 027	137 718	149 195	94 446	2 070	2 454 979
1912.....	12 000	400	964 460	-	1 229 640	110 500	63 150	130 360	209 930	92 570	1 600	2 814 610
1913.....	146 500	10 000	1 093 988	14 170	349 367	170 996	32 860	110 911	270 113	83 066	250	2 282 221
1914.....	59 111	-	1 288 007	-	859 900	287 960	90 285	144 188	428 938	51 931	300	3 210 020
1915.....	85 630	-	2 582 650	-	871 575	380 150	35 388	172 790	529 285	49 050	200	4 706 718

Antal fiskere fra Søndre Bergenhus amt som i femaaret
1911—1915 har deltaget i:

Aar.	Skrei-fisket.	Fetsild-fisket.	Makrel-fisket.	Vaarsild-fisket.
1911.....	167	25	60	4 125
1912.....	290	10	1 134	4 645
1913.....	1 500	75	-	4 250
1914.....	685	-	91	3 950
1915.....	1 040	-	114	3 318

Høstmakrelfisket i Nordsjøen (dorgefisket), hvorav i landbragt
i Søndre Bergenhus amt:

Aar.	Antal fartøier.	Besætning.	Fangstmængde.	Værdi.
1911.....	166	1 061	5 750	240 294
1912.....	155	1 000	6 737	200 760
1913.....	56	139	230	4 600
1914.....	87	537	6 415	248 100
1915.....	2	20	152	9 650

Opgave over laks- og sjørørtfisket i sjøen i Søndre Bergenhus amt i 1911—1915.

Fogderi.	Kilogram.					Værdi — kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Søndhordland fogderi	15 244	17 523	8 697	10 970	10 310	18 662	22 251	13 282	16 617	16 930
Hardanger og Voss fogderi	912	530	3 256	3 090	2 480	1 307	639	3 946	3 394	3 320
Nordhordland fogderi.....	67 778	69 342	56 951	75 243	74 680	117 749	107 420	93 683	124 170	152 540

O p g a v e
over laks- og sjørøretfisket i elvene i Søndre Bergenhus amt 1911—1915.

Elver.	Kilogram.					Kroner.					Søndre Bergenhus amt.
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	
Etneelv.....	220	348	525	525	660	525	534	713	1 000	1 220	
Aapoelv	370	0	67	133	0	450	0	103	207	0	
Kinså	33	0	27	20	55	53	0	54	20	110	
Eidfjordelv	716	1 680	956	785	193	906	2 225	1 340	1 715	259	
Granvinselv.....	292	146	174	281	825	304	128	176	386	1 100	
Oselv.....	30	40	50	12	20	70	150	150	50	50	
Daleelv.....	125	160	205	345	350	230	280	341	638	670	
Vosseelv.....	3 827	3 776	4 937	5 553	6 656	6 409	6 425	8 330	9 357	10 519	
Eksingdalselv.....	298	105	91	105	152	426	130	120	170	284	
Moelv.....	25	40	38	0	25	50	70	60	0	50	
Loneelv	60	100	0	150	200	110	150	0	210	310	
Haugsdalselv	0	0	20	0	0	0	0	16	0	0	
Anvikselv	0	0	20	0	0	0	0	16	0	0	
Matreelv	0	0	20	0	0	0	0	16	0	0	
Uskedalselv.....	0	0	0	109	0	0	0	0	57	0	
Kjærelv i Fitjar	0	200	167	200	125	0	200	200	200	150	
Tilsammen	5 996	6 595	7 297	8 218	9 261	9 533	10 292	11 635	14 010	14 722	

O p g a v e
over laks- og sjørøretfisket i sjøen i Søndre Bergenhus amt 1911—1915.

Fogderi.	Kilogram.					Kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Søndhordland	15 257	18 719	10 472	14 576	11 804	18 935	23 376	15 793	20 624	18 096
Hardanger og Voss	2 847	3 419	3 485	3 720	3 231	3 239	4 590	4 533	4 471	4 833
Nordhordland	83 093	70 278	68 716	74 144	92 577	122 224	107 075	118 615	134 487	156 502
Tilsammen	101 197	92 416	82 673	92 440	107 612	144 398	135 041	138 941	159 582	179 481

Antallet av benyttede kilenøter i de samme aar har utgjort:

For Søndhordlands fogderi henholdsvis	219	176	159	126	124
` Hardanger og Voss `	—	32	30	24	26
` Nordhordlands `	—	545	543	482	480
Tilsammen	796	749	665	630	552

O p g a v e
over utklækning av laks og ørr et i Søndre Bergenhus amt 1910/11—1914/15.

Elver.	1910/11.	1911/12.	1912/13.	1913/14.	1914/15.	Anmerkning.
Etneelv	4 000	-	-	-	-	Ørret. Apparatet nedlagt.
Oselv.....	18 000	0	0	0	5 000	
Tessseely.....	17 000	20 000	0	0	0	
Eksingdalselv	-	-	-	-	-	Nedlagt.
Tilsammen	39 000	20 000	0	0	5 000	

4. Bergverksdrift.

Fra bergmesteren i Vestlandske distrikt har jeg mottat følgende beretning om bergverksdriften i femaaret:

«1. A/S Stordø Kisgruber, Stord sogn, Stordøy.

Aar.	Antal		Av gruben utfordret berg m. ³ .	Producert svovelkis salgsvarer ton.
	funktionærer.	arbeidere.		
1911.....	13	159	7 200	5 636
1912.....	11	189	63 000 ton	20 419
1913.....		179	32 410 m. ³	22 200.8
1914.....		170	30 580.6	26 399.5
1915.....		192	26 159.2	36 281.1

Driften har tildels været hindret av streik.

2. Jernsmugget Grube, Ølve sogn, Kvinnherad. Firmaet Harper Brothers & Co., 13 St. Helen's Place, London E. C., undersøkte i tidsrummet november 1910 til november 1911 denne grube med omkring 50 mand og uttok herunder 11 671 m.³ berg, hvorav kun en helt ubetydelig del var malmførende, hvorefter foretagendet opgaves.

3. Nogen drift vites ikke at ha fundet sted i guldgruberne paa Bømlø.

4. Valahheim Kisgrube, Varaldsøy sogn, Varaldsøy, har i femaaret været holdt lens av direktør Chr. A. Münster, Kongsberg, med et gjennemsnitlig belæg av omkring 1 bestyrer og 6 mand. Kun en ganske liten produktion av svovelkis fandt sted.

5. I Kvitsand Kobbergrube, Haukanes, Varaldsøy sogn, Varaldsøy, har ingenier C. Preus Jordan, Fjøsanger, drevet en liten undersøkelse med et par mand og herunder utvundet 22 ton kobberkis à omkring 15 pct. kobber. Driften indstilles august 1914 ved krigens utbrudd.

6. Ved Gravdal Grube, Varaldsøy sogn, optok ingenier A. Newton Bluett for engelsk regning drift i mai 1915 med intil 24 arbeidere, som i aarets løp uttok 175 m.³ berg, hvorav der blev utvundet 300 ton svovelkis.

7. Vaaren 1915 begyndte A/S Kristiansands Nikkelraffineringsverk opfaring av nikkelgruberne paa Nonnås og Litland, Hosanger sogn, samt anlæg av smeltehytte ved Byshheim, med tilsammen vel 40 arbeidere.

Adskillig brytværdig malm var allerede ved aarets utgang paavist i gruberne paa Litland.

8. Fra 5 november 1911 til 2 mai 1913 formellet A/S Hardanger Elektriske Jern- og Staalverk, Tyssedal, Ullensvang, 6 436 ton jernmalm, hvorav 5 840 ton av norsk og 596 ton av svensk oprindelse. Der utbragtes 3 567 ton elektro-rujern. Belægget antages at ha været omkring 30 arbeidere.

Forøvrig har der paa forskjellige steder i amtet været drevet endel skjæringsarbeider.

Jeg beklager at maatte meddele at beretningen for femaaret 1916—1920 neppe kan paaregnes før efter 31 august 1921, idet det er meget vanskelig at faa ind opgaver fra verkene før.

5. Industri og haandverk m. v.

Industrien har hat en jevn fremgang i femaaret. Særlig sidste del af perioden med de som følge av krigen stigende konjunkturer maa sies at ha været gunstig. Dog medførte den kanske adskillig vanskelighed med at skaffe raa-materialer.

Mens der ved utgangen av 1910 fandtes 219 bedrifter med et samlet arbeiderantal av 6 775, var tallene ved utgangen av 1915 henholdsvis 246 og 7 179, altsaa en forøkelse av henholdsvis 27 og 404.

Jeg hitsætter en fra chefinspektøren for fabriktilsynet mottat opgave som viser fabrikkenes antal og art og arbeidernes antal m. v. ved utgangen av 1915.

(Se tabellene side 54—63.)

Jeg hitsætter en opgave over de stenbrudd som er indberettet av lensmændene i 1915.

Anlæggets navn (firmanavn.)	Drives brudtet i forbindelse med stenhuggeri eller kalkbrænderi?	Hvor mange brud omfatter opgaven?	Gennemsnitlig arbeiderantal.	Hvor mange uker var bedriften igang?	Samlet utbetaalt arbeidson i 1915. kr.	Produktion i aaret 1915.	
						Mængde m. ³	Værdi kr.
Bergens Havnevæsens kaistensbrud, Askøy	Nei	1	25	52	33 276.00	7 028	48 248
O. Aasebøes do., Askøy		1	6	32	3 917.00	699	4 893
A/S P. G. Ruberg & sön, Austevoll	—	3	10	26	6 500.00	-	-
A/S Vestlandske stenhuggeri do.	—	2	5	10	1 250.00	-	-
Skaftun kalkbrudd (Vestlandske kalk- brudd Bruvik)	—	1	55	48	93 496.11	1 60 200	120 400
Teiglands stenbr. og kalkbr., Finnaas	Ja	1	5	20	1 300.00	410	2 000
Andreas Hausens stenbrudd.....	delvis	1	2	16	-	130	500
M. Gabrielsen do.		1	2	14	-	100	450
Totlands do.		1	1	-	-	500	2 500
Grindheim do.	Nei	1	uregelmæssig	-	-	300	1 500
Framreides stenbrudd, Herdla.....	—	1		Ingen nærmere oplysninger.	-	-	-
Sollesnes hellebrudd, Jondal.....	—	1	20	35	10 000.00	2 400	12 500
Sandvens do. Kvam	—	1	30	25	-	-	12 000
Vestlandske stenhuggeri, Lygre i Lindaas	—	-	2	-	2 400.00	2 500	-
Voss skiferbrudd.....	—	-			Opgave ikke mottatt.		

¹ Ton. ² □ favner.

Bedrifts-hovedgruppe.	Bedriftens art.	Aar.	Antal bedrifter.	Kraftma-			
				antal.			
				Vand.	Damp.	Eksplo-sion.	Sum.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
II.	Transport og isbedrifter.....	1911	-	-	-	-	-
		1913	-	-	-	-	-
		1915	1	0	0	1	1
III.	Bergverksdrift: Utvinding av ert-ser	1911	3	0	5	2	7
		1913	4	0	2	2	4
		1915	4	0	4	7	11
Stenbrudd og forarbeidelse av sten- og jordarter.	1. Utvinding av sten- og jordarter	1911	1	0	0	0	0
		1913	4	0	0	1	1
		1915	1	0	0	2	2
	2. Skiferbrudd.....	1911	-	-	-	-	-
		1913	-	-	-	-	-
		1915	3	-	-	-	-
	3. Teglverk.....	1911	1	-	1	-	1
		1913	1	-	2	-	2
		1915	2	-	3	-	3
	4. Glasverk og kalkmøller.....	1911	2	1	-	1	2
		1913	2	1	-	-	1
		1915	2	1	-	-	1
	Sum 1915		8	1	3	2	6
V—VI. Metalindu-stri og mek.-verksteder.	Bedrifts-undergrupper.						
	1. Metalvarefabrikker for uædle metaller	1911	1	-	-	1	1
		1913	1	-	-	-	-
		1915	1	-	-	-	-
	2. Mek. verksteder, støperier og skibsbyggerier	1911	13	3	23	5	31
		1913	16	3	12	7	22
		1915	14	3	6	9	18
	3. Voiturefabrikker.....	1911	1	-	-	1	1
		1913	4	1	-	1	2
		1915	3	1	-	-	1
	4. Spiker-, traadstift-, nagle- og skruefabrikker	1911	1	-	-	1	1
		1913	1	-	-	2	2
		1915	1	-	-	-	-

skinenes				Leiet kraft		Antal arbeidere ved utgangen av 1915.									
effekt. hestekr.				Elek-trisk.	An-dre.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.	
Vand.	Damp.	Eks-plo-sion.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	4	0	27	0	31	
0	135	12	147	0	0	0	0	0	0	0	0	53	0	53	
0	15	10	25	0	0	0	0	0	0	1	0	14	0	15	
0	566	89	655	0	0	0	0	4	0	4	0	256	12	276	
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	0	15	
0	0	50	50	0	0	0	0	0	0	0	0	59	0	59	
0	0	120	120	0	0	0	0	0	0	3	0	61	0	64	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	15	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59	-	59	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	61	-	64	
-	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	
-	16	-	16	-	-	-	-	-	-	1	-	15	-	16	
-	81	-	81	-	-	1	-	2	-	2	-	30	-	35	
20	-	10	30	-	-	1	-	6	-	10	1	55	5	78	
25	-	-	25	100	-	3	1	4	-	9	2	73	4	96	
25	-	-	25	100	-	3	-	3	-	10	-	81	4	101	
25	81	120	226	100	-	4	-	5	-	15	-	191	4	219	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	6	6	0	-	-	-	6	-	2	-	31	6	45	
-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	3	-	43	22	68	
-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	5	-	8	-	13	
55	1 070	159	1 284	0	-	-	-	75	-	82	-	1 497	-	1 654	
59	805	53	917	1 399	-	5	-	43	-	132	-	1 656	-	1 836	
36	185	95	316	678	-	4	-	27	-	70	-	605	1	707	
-	-	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	
6	-	6	12	6	-	-	-	-	-	2	-	11	-	13	
6	-	-	6	7	-	-	-	-	-	2	-	8	-	10	
-	-	14	14	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	
-	-	24	24	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	

Bedrifts-hovedgruppe.	Bedrifts-undergrupper.	Aar.	Antal bedrifter.	Kraftma-			
				antal.			
				Vand.	Damp.	Eksplo-	Sum.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
V—VI forts.	5. Finere jern- og staalindustri..	1911	8	5	-	3	8
		1913	12	7	1	4	12
		1915	11	8	-	4	12
		Sum i 1915		30	12	6	31
VII. Kemisk industri.	1. Fabrikker for olje, lys, tran, sæpe og soda.....	1911	4	-	3	1	4
		1913	6	1	3	1	5
		1915	5	1	3	1	5
	2. Fabrikker for kunstig gjødning og kraftfôrmel.....	1911	4	1	3	0	4
		1913	6	1	4	-	5
		1915	7	3	5	-	8
	3. Kalciumkarbidfabrikker	1911	1	-	-	-	-
		1913	1	-	2	-	2
		1915	1	-	-	-	-
	4. Jodfabrikker	1911	1	-	1	-	1
		1913	1	-	1	-	1
		1915	1	-	1	-	1
	5. Farve-, fernes og limfabrikker	1911	1	-	1	-	1
		1913	1	-	1	-	1
		1915	1	-	1	-	1
	6. Øvrig kemisk-teknisk industri	1911	2	-	-	-	-
		1913	1	-	-	-	-
		1915	1	-	-	-	-
	Sum 1915		16	4	10	1	15
VIII.	Anlæg for elektrisk belysning og kraft.....	1911	5	12	-	-	12
		1913	7	16	-	-	16
		1915	10	31	-	-	31

skinenes				Leiet kraft.		Antal arbeidere ved utgangen av 1915.											
effekt. hestekr.				Elek-trisk.	An-dre.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.			
Vand.	Damp.	Eks-plo-sion.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.				
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.			
37	-	9	46	-	-	-	-	3	-	5	-	22	-	30			
47	12	19	78	-	-	1	-	-	-	9	-	36	-	46			
52	-	19	71	-	-	-	-	2	-	11	-	33	1	47			
94	185	114	393	694	-	4	-	29	-	88	-	659	2	782			
-	49	12	61	-	-	-	-	-	-	-	-	55	-	55			
60	74	12	146	76	-	-	-	-	-	-	-	72	-	72			
60	82	8	150	75	-	-	-	-	-	-	-	52	-	52			
75	60	-	135	714	-	1	-	1	-	3	-	106	-	111			
75	96	-	171	2000	-	-	-	-	-	1	-	284	-	285			
135	123	-	258	5336	-	-	-	-	2	-	5	-	438	5	450		
				20000	-	-	-	-	11	-	25	-	314	-	350		
-	95	-	95	23115	-	-	-	-	44	-	28	-	643	-	715		
-	-	-	-	1472	-	-	-	-	13	-	36	-	691	-	740		
-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	13			
-	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	13			
-	4	-	4	5	-	-	-	-	-	-	-	14	-	14			
-	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	8			
-	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	12	1	14	
-	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	11	-	12	
-	-	-	-	5122	-	-	-	-	-	-	-	1	-	45	-	46	
-	-	-	-	1526	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	20	
-	-	-	-	170	-	-	-	-	-	-	-	11	-	120	-	131	
195	229	8	432	7058	-	-	-	15	-	53	-	1326	5	1399			
28 485	-	-	28485	-	-	-	-	-	-	2	-	36	-	38			
86 558	-	-	86558	-	-	-	-	-	-	2	-	50	-	52			
112938	-	-	112 938	-	-	-	-	-	-	-	-	87	-	87			

Bedrifts-hovedgruppe.	Bedrifts-undergrupper:	Aar.	Antal bedrifter.	Kraftma-				
				antal				
				Vand.	Damp.	Eksplo-sion.	Sum.	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
IX. Tekstil-industri.	1. Spinderier, væverier, gardinfabrikker, blekerier og farverier	1911	21	31	7	-	38	
		1913	22	27	7	-	34	
		1915	21	30	5	1	36	
	2. Vat-, filt-, shoddy- og drevfabrikker.....	1911	7	6	1	-	7	
		1913	8	5	2	1	8	
		1915	5	5	2	-	7	
	3. Baand, lisser, repslageri, fiskegarn og snører	1911	5	1	2	3	6	
		1913	5	1	1	1	3	
		1915	2	1	-	1	2	
	4. Trikotagefabrikker	1911	3	5	2	-	7	
		1913	3	4	2	-	6	
		1915	5	5	2	0	7	
		Sum 1915		33	41	9	2	
							52	
X. Papir-industri.	Træmasse-, cellulose og papirfabrikker	1911	2	16	2	-	18	
		1913	2	17	3	1	21	
		1915	2	17	3	2	22	
XI. Lær- og gummivare-industri.	Garverier.....	1911	16	7	6	5	18	
		1913	18	6	7	6	19	
		1915	17	6	5	7	18	
XII. Træ-industri.	1. Sagbruk, høvlerier og vedsagerier	1911	24	15	-	2	17	
		1913	19	15	-	4	19	
		1915	20	21	-	2	23	
	2. Trævarefabrikker, snekkerier og guldlistefabrikker	1911	18	13	2	3	18	
		1913	22	13	3	2	18	
		1915	27	15	1	3	19	

skinenes				Leiet kraft.		Antal arbeidere ved utgangen av 1915.									
effekt. hestekr.				Elek-trisk.	An-dre.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.	
Vand.	Damp.	Eks-plo-sion.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
2 457	264	-	2 721	-	-	2	-	54	28	60	65	572	837	1 618	
2 747	418	-	3 165	13	-	11	3	55	37	44	72	681	931	1 834	
2 912	232	8	3 152	20	-	1	-	45	21	59	67	559	778	1 530	
313	23	-	336	-	-	-	-	2	1	4	11	42	79	139	
134	98	6	238	104	-	1	-	3	-	2	-	32	32	70	
179	58	-	237	15	-	2	-	2	-	-	-	20	23	47	
100	125	34	259	-	-	1	-	14	5	7	5	80	112	224	
20	10	9	39	101	-	8	3	8	9	12	23	63	59	185	
100	-	10	110	-	-	3	-	5	-	5	7	21	30	71	
170	150	-	320	-	-	2	-	7	-	7	12	119	301	448	
340	150	-	490	-	-	1	-	2	6	17	17	130	306	479	
390	150	-	540	2	-	2	1	6	5	10	26	130	293	473	
3 581	440	18	4 039	37	-	8	1	58	26	74	100	730	1 124	2 121	
1 340	108	-	1 448	-	-	-	-	6	6	12	6	149	35	214	
1 576	115	40	1 731	-	-	-	-	6	2	14	9	150	43	224	
1 576	115	80	1 771	-	-	-	1	4	6	12	5	134	35	197	
65	104	25	194	-	-	-	-	-	-	5	-	123	-	128	
45	114	33	192	-	-	-	-	1	-	5	-	107	-	113	
44	78	60	182	-	-	-	-	-	-	1	1	75	-	77	
211	-	12	223	-	-	-	-	1	-	-	-	37	-	38	
207	-	30	237	2	-	-	-	-	-	1	-	53	-	54	
307	-	18	325	2	-	-	-	-	-	3	-	54	-	57	
129	13	23	165	5	-	-	-	3	-	9	-	66	1	79	
154	67	18	239	20	-	1	-	6	-	20	1	157	-	185	
332	2	35	369	49	-	1	-	2	-	28	-	215	7	253	

Bedrifts-hovedgruppe.	Bedrifts-undergrupper.	Aar.	Antal bedrifter.	Kraftma-			
				antal			
				Vand.	Damp.	Eksplo-sion.	Sum.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
XII forts.	3. Tøndefabrikker og bøkkerier ..	1911	8	7	1	-	8
		1913	10	9	1	-	10
		1915	13	9	1	3	13
		Sum 1915	60	45	2	8	55
XIII. Industri for nærings- og nydelses- midler.	1. Møller	1911	17	30	1	-	31
		1913	18	33	1	-	34
		1915	12	22	1	-	23
	2. Bakerier, kaffebrænderier, cho- kolade- og konfektfabrikker ..	1911	-	-	-	-	-
		1913	4	-	-	1	1
		1915	6	-	-	1	1
	3. Hermetikfabrikker	1911	10	1	6	-	7
		1913	12	2	5	4	11
		1915	14	3	9	3	15
	4. Slagterier og pølsefabrikker ..	1911	1	-	1	-	1
		1913	1	-	1	-	1
		1915	-	-	-	-	-
	5. Meierier, margarinfabrikker og ysterier	1911	24	17	9	-	26
		1913	27	19	11	-	30
		1915	27	17	12	1	30
	6. Bryggerier, brænderier, gjær- fabrikker og mineralvandfa- brikker	1911	1	-	1	-	1
		1913	1	-	1	-	1
		1915	-	-	-	-	-
	7. Tobaksfabrikker.....	1911	1	-	1	1	2
		1913	1	-	1	-	1
		1915	1	-	-	-	-
Sum i 1915			60	42	22	5	69

skinenes				Leiet kraft.		Antal arbeidere ved utgangen av 1915.									
effekt. hestekr.				Elek-trisk.	An-dre.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.	
Vand.	Damp.	Eks-plo-sion.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
88	60	-	148	-	-	-	-	2	-	3	-	52	-	57	
177	45	-	222	-	-	-	-	1	-	4	-	46	-	51	
126	45	14	185	-	-	-	-	1	-	-	-	69	-	70	
765	47	67	879	51	-	1	-	8	-	81	-	338	7	380	
3 909	600	-	4 509	-	-	-	-	1	-	9	-	289	-	299	
3 727	600	-	4 327	-	-	-	-	3	-	16	-	244	-	263	
2 818	600	-	3 418	-	-	-	-	2	-	9	-	203	-	214	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	6	6	8	-	-	-	-	-	-	-	15	3	18	
-	-	12	12	9	-	-	-	-	-	1	1	18	8	28	
25	66	38	129	-	-	61	94	28	47	26	63	101	281	701	
105	53	68	226	52	-	50	44	41	58	40	105	142	425	905	
165	220	49	434	68	-	78	58	61	84	46	142	199	560	1 228	
-	17	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	17	
-	17	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	25	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
96	58	-	154	-	-	-	-	-	-	-	1	30	52	83	
98	73	-	166	-	-	-	-	-	-	1	1	30	59	91	
86	99	35	220	6	-	-	-	-	-	1	1	46	59	107	
-	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2	8	
-	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	4	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	5	1	6	-	-	2	-	3	1	1	3	17	24	51	
-	8	-	8	6	-	5	1	2	5	-	16	19	22	70	
-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	2	2	5	
3 069	919	96	4 084	85	-	78	58	63	85	57	144	468	629	1 582	

Bedrifts-hovedgruppe.	Bedrifts-undergrupper.	Aar.	Antal bedrifter.	Kraftma-			
				antal			
				Vand.	Damp.	Eksplosi-	sum.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
XIV. Industri for beklædning og rensning.	1. Skofabrikker.....	1911	1	-	-	-	-
		1913	2	-	-	-	-
		1915	3	-	1	-	1
		1911	2	-	-	1	1
		1913	2	-	-	4	4
	2. Verksteder for øvrige beklædningsgjenstander.....	1915	-	-	-	-	-
		Sum i 1915		3	-	1	-
							1
XV.	Polygrafisk industri, boktrykkerie.....	1911	1	-	-	-	-
		1913	1	-	-	-	-
		1915	2	-	-	-	-
		Totalsum i 1915		246	199	65	48
							312

I amtet fandtes ved utgangen av 1915 følgende isbrudd:

Anlæggets navn og beliggenhet.	Antal ishus.	Antal arbeidere under isdriften.	Hvor mange dage stod isdriften på?	Samlet utbetalt arbeidsløn i aaret 1915	Kvantum is skaaret i aarets løp.	Samlet salgsverdi for den i aaret avhændede is.	Kr.
Smørfabrikken Viking, Fusa, til eget bruk ...	1	12	10	900	150		-
Eikelandssosens meieri, Fusa	1	8	6	500	120		-
Raknes iskompagni, Hamre	intet	18	6	500	360	600	
Valestrands do. do.	1 isstabel	20	10	1 000	800	1 300	

Haandverkerarbeidet spiller en ikke uvæsentlig rolle inden amtet. Av de viktigste arbeider kan nævnes: tønder, som forarbeides i Askøy, Austrheim, Fjelberg, Fusa, Strandvik, Masfjorden, Samnanger, Skaanevik, Strandebarm og Varaldsøy, møbler i Askøy, Kvam, Strandebarm og Ullenvang. Desuten forarbeides i de forskjellige herreder lær-, smie- og kurvfletningsarbeider, dører og vinduer, kister, kufferter, kjøreredsaker samt strikke- og træskjærerarbeider.

skinenes				Leiet kraft.		Antal arbeidere ved utgangen av 1915.									
effekt. hestekr.				Elek-trisk.	An-dre.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.	
Vand.	Damp.	Eks-plo-sion.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	1	10	
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	16	1	17	
-	10	-	10	1	-	-	-	-	-	-	-	18	1	19	
-	-	15	15	3	-	-	-	-	-	-	13	11	103	127	
-	-	20	20	8	-	-	-	-	1	1	11	10	106	129	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	10	-	10	1	-	-	-	-	-	-	-	18	1	19	
<hr/>															
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	4
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	4
-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	7	-	9
122287	2 670	654	125 611	8 029	-	95	60	181	117	341	250	4 316	1 819	7 179	

Jeg har kun mottat opgave over nedenstaaende torvbruk. Disse tilvirker kun brændtorv.

Anlæggets navn og beliggenhet.	Anlægs-aar.	Gjennem-snittlig arbeider-antall i driftstiden.	Hvor mange dager har der været arbeidet ved anlægget?	Utbetalt arbeidsløn i 1915.	Aarets produksjon.	
					Mængde m. ³	Værdi.
Torvbruket Straummyrane, Lindaas	1915	15	110	3 373.63	1 100	11 000
Fedje torvbruk, Lindaas ...	¹	-	-	-	5 000 hl.	-

Baat- og fartøibygning spiller en ikke liten rolle. De saakaldte «Oselvere» og «Strandebarninger» er jo kjendt langt utenfor amtets grænser. I de senere aar er ogsaa fartøibygningen tiltat mere og mere eftersom de mindre baater rangeres ut.

Efterfølgende opgave viser de forskjellige baatbyggerier i amtet ved fem-aarets utgang.

¹ Har trods opfordring ikke levert neitere opgave.

Anlæggets navn og beliggenhet.	Gjennem-snitlig arbeidsstyrke i aaret 1915.	Antal arbeidsuker i aaret 1915.	Antal nybyggede baater i aaret 1915.	Baatenes art.	Produk-tionsværdi.
Damsgaards baatbyggeri, Askøy, og motorforretning, Frydenbø	15	52	7	{ Lystbaater og 1 bruksbaat.	Kr. 40 000
Fana, en mand paa gaarden Norrvik	1	30	10	Føringsbaater.	600
Finnaas, H. Gjerde, Nøtsbakken.....	3—4	-	3	1 fering, 2 joller.	441
Kinsarvik, S. J. Urheims baatbyggeri, Urheim	2	100	15	Skibsbaater og gigger.	1 800
Trond Braavolds baatbyggeri, Kinsarvik	2	80	18	Skibsbaater.	2 850
Kvam, Gjermund Nik. & søn	2	50		Intet mere oplyst.	
Lars J. Valløen.....	1	40			
Kvinnherad, H. G. Gausvik, Kipnesstranden	5	125	1	Kutter.	4 500
Andreas Svoldal, Enes	11	350	5	2 kuttere, 3 skoiter.	21 000
Ivar Gjerde, Rosendal.....	6	100	3	Kuttere.	6 000
Veiviks baatbyggeri, Rosendal	6	108	2	do.	5 000
G. J. Eidsvik, do.	7	364	5	do.	13 000
T. K. Skaaluren do.	15	400	3	2 ishavsbaater, 1 stenpram.	45 000
Baard Gjude, Hatlestranden	7	280	3	Kuttere.	11 000
Lars B. Hauge, do.	4	164	2	do.	5 500
Jens Nerhus, Ølve	5	192	3	do.	12 400
Johan Nerhus, do.	5	144	2	do.	7 200

H. G. Gravdal, Sunde i Søndhordland.....	40	1 400	12	{ 2 mølleskrog, 3 sten-prammer, 6 fiskekuttere, 1 sælfanger.	80 000
I Os bygges aar om andet endel baater	-	-	ca. 50	til værdi	4 000
Stord, Gunvard Ottesens skibsverft, Sagvaag	30	36	6	{ 4 motorkuttere, 1 skoite, 1 lægter.	100 000
Otto Nilsens do. do.	15	36	3	Motorkuttere.	50 000
Hetleviks do. Lervik.....	10	18	2	do.	10 000
Ole Omas baatbyggeri, Lervik	4	20	1	Motorbaat.	7 000
Ole Viks do. do.	4	25	2	Lægttere.	10 000
I Strandebarm drives baatbyggeri, dels som eneerhverv, dels som bierhverv; ca. 80 personer har været beskjæftiget med dette. Der er bygget ca. 500 snurpenotsbaater, færinger og skibsjoller, 5 motorbaater, 5 føreskuter til en samlet værdi	-	-	-		61 300
Varaldsey, Øyerhavns verft.....	-	-	-	6 føreskuter.	18 500
Do. Nedrevaa ges verft	-	-	-	{ 2 føreskuter, 2 motor- baater.	10 100

6. Handel.

Ifølge lensmændenes opgaver var der i amtet ved utgangen av 1915 633 landhandlere, som fordeler sig saaledes paa distrikterne:

	1910.	1915.
Søndhordland	185	212
Midhordland	181	140
Nordhordland	153	141
Hardanger og Voss	112	140

I 1910 var antallet 631.

Den samlede omsætning ved landhandleriene var kr. 12 841 404, hvorav til herredenes befolkning kr. 9 782 912.

Ved utgangen av 1915 var der ingen rettigheter til skjænkning av øl, vin, frugtvin og mjød som indehaddes av samlag.

I 1915 var der git ialt 37 bevillinger (indskrænkede) til salg og skjænkning af øl, vin, frugtvin og mjød samt 15 bevillinger til salg og skjænkning af alkoholsvakt øl. I 1910 var antallet henholdsvis 44 og 10.

7. Skibsfart.

I amtet foregaar ingen eller uvæsentlig skibsfart. Herom henvises forøvrig til Norges Officielle Statistik (Norges skibsfart). De fleste fartøier i amtet er fiskefartøier. Den i forrige femaarsberetning indtagne fortægnelse over saadanne har jeg ikke faat anledning til at korrigere, men nogen væsentlig forandring i den kan ikke antages at være foregaat.

Amtets lokaldampsksibsselskaper findes indsat under afsnit 10: Kommunikationer.

Av fartøiforsikringsselskaper fandtes ved utgangen av 1915 følgende:

Selskapets navn.	Naar oprettet.	Samlet forsikrings- sum 31 december 1915.	Præmie inkl. utl. tilskud 1911–1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911–1915.
		Kr.	Kr.	Kr.
Espevær assuranceforening for fartøier	1905	2 511 400	128 099.00	124 977.43
Moster fartøiassuranceforening	1900	293 650	48 650.00	ca. 44 000.00
Jondals skibsassurance.....	1869	554 000	74 735.16	70 950.27

8. Andre næringsveier.

Hoteldrift og turisttrafik spiller en betydelig rolle i amtet. Ruteautomobiltrafikken tiltar mere og mere og benyttes ikke bare av de reisende, men kanskje mest av bygdene egne folk. I 1915 var der — paa grund av krigen — omrent ingen turister, og dette var selvfølgelig til ulempe for flere hoteller, som for en stor del er basert paa turisttrafikken.

I enkelte bygder (Ulvik, Ullensvang, Røldal) forekommer der litt jagt. Nogen opgaver over hvor meget der i femaaret er fældt har det ikke været mulig at faa indhentet.

Jeg hitsætter nedenfor en opgave over fældte rovdyr og rovfugler i femaaret og den herfor utbetalte præmie.

Rovdyr og rovfugle.	1911.	1912.	^{1/1—30/6} 1913.	1913/14.	1914/15.
Bjørn	-	-	-	-	-
Jerv	5	2	-	3	7
Ræv	608	527	393	547	560
Ørn	27	26	8	15	21
Hæk	130	151	80	115	110
Hubro	75	92	67	86	79
Ravn	133	83	44	108	107
Kraake	2 568	2 197	1 282	2 171	1 819
Maar	146	88	56	71	101
Oter	135	104	33	47	44
Spurvehæk	217	204	115	282	186
Lom	670	428	240	299	320
Falk	28	167	47	96	72
Kobbe	375	338	226	423	484
Utbetalt præmie kr.	7 207.36	6 066.50	3 813.98	5 910.00	6 779.17

9. Kommunikationer.

a) Veivæsenet.

Interessen for veivæsenet har i femaaret holdt sig usvækket. Folket har et aapent øie for veinettets betydning som økonomisk og kulturel faktor, og der er baade fra kommunenes og de privates side gjort store anstrengelser og ydet betydelige ofre for dets utvikling.

Arbeidsforholdene holdt sig stabile. Kun i det sidste av perioden merkes uro paa arbeidsmarkedet, etterfulgt av sterk stigning i anlægsomkostningene.

I femaaret er overtatt til offentlig vedlikehold ca. 177 km. bygdevei og ca. 19 km. hovedvei. I samme tidsrum er nedlagt 5.2 km. hovedvei. Det samlede veinettet ved utgangen av 1915 derved en lengde av 1 358 km. bygdevei og 673.8 km. hovedvei samt 43 km. ridevei.

I forrige femaarsberetning finnes en detaljert oppgave over offentlige veier i amtet og deres lengde m. v.

I tidsrummet 1911—1915 er følgende veier ferdigbygget:

Herred.	Veiens navn.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Ridevei. m.	Byggear.
Alversund ..	Seimsvand—Rydland—Garvik	-	950	-	1907—1911
	Hanevik—Aasebo	-	2 180	-	1903—1913
Austevoll ...	Vaage—Kvalvaag	-	3 190	-	1901—1913
Bremnes	Nøkling—Vaage	-	3 360	-	1898—1911
Bømlo	Eidesvaag—Kaas	-	1 040	-	1907—1915
	Hellestveit—Langevaag	-	800	-	1907—1913
Fana	Nordvik—grænsen Os	-	1 300	-	1906—1915
	Stend—Stend station	-	210	-	1911
	Fane kirke—Fana station	-	410	-	1914—1915
	Omlægning Paradis	-	94	-	1913
	Bindelsesvei Natland	-	110	-	1913
Fjelberg	Hamre—Degranes	1 970	-	-	1909—1913
Hamre.....	Leknes—Mundal	-	3 400	-	1902—1913
	Tepstad—Røskelandsdal	-	3 442	-	1897—1911
Hosanger ...	Fjelskaalnes—Heldal	-	1 414	-	1900—1911
	Røstrand—Heldalstolen	-	950	-	1908—1911
Kvam	Bindelsesvei Hangasund	-	78	-	1912
Lindaas....	Myking—Skauge	-	4 160	-	1905—1914
	Sletten—Gjerde	-	3 920	-	1903—1912
	Kvammen—Toft	-	-	-	1899—1913
Manger	Sætre—Uthelle	-	2 370	-	1902—1911
	Vei med brygge i Sæbøvaag	-	400	-	1909—1911
Masfjorden ..	Kvinge—Kvingedal	-	2 800	-	1895—1911
	Bivei til Kalhovde	-	890	-	1908—1911
Modalen	Lavik—Krokagardane	-	700	-	1911
Moster	Lerpollen—Haavik	-	-	-	1896—1912
Os	Boderne—Fana gr.	-	410	-	1914—1915
Stord	Brandvik—Nordhuglen	-	3 790	-	1899—1912
Sveio	Mølstre—Mølstrevaag	-	1 070	-	1911—1912
Samnanger ..	Fikse—Kleivane	-	5 000	-	Bygget av Bergens kommune. Overtat av herredet 1912.

Herred.	Veiens navn.	Hovedvei.	Bygdevei.	Ride-vei.	Byggeaar.
		m.	m.	m.	
Valestrand ..	Eidet—Strømø	-	1 190	-	1899—1911
Tysnes	Bivei til Skartveit	-	400	-	1910—1912
—	« Skaar	-	500	-	1910—1912
—	« Solheimsdalен.....	-	1 880	-	1909—1911
	Vaage—Teigland	-	1 773	-	1899—1913

Amtskommunens utgifter til veivæsenet har i femaaret utgjort følgende beløp:

1911	kr. 149 820
1912	« 155 200
1913 (1 januar—30 juni)	« 98 306
1913—14	« 166 054
1914—15	« 160 703

Ialt kr. 725 083

mot ialt kr. 709 666 i forrige femaar; altsaa en stigning paa kr. 15 417.

Efterfølgende opgave viser ifølge lensmændenes indberetninger veienes lengde ved utgangen av 1914—15, deres vedlikehold m. v.

(Se tabel side 70 og 71.)

b) Jernbaner og automobilvæsen.

Statsbanerne trafikerer for dette amts vedkommende strækningen Bergen—Finse, og det private selskap Nesttun—Osbanen strækningen Nesttun—Os.

Fra begge disse selskaper hitsættes følgende opgaver over driftsresultatene i femaaret. For Bergensbanens vedkommende føres ikke særskilt regnskap for strækningen Bergen—Finse; opgaven gjelder for strækningen Bergen—Hønefoss.

(Se tabel side 72 og 73.)

c). Postvæsenet.

Efter oplysninger indhentet fra postmesteren i Bergen meddeles følgende om postvæsenets utvikling i amtet i femaaret.

Der av sendtes ialt 3 087 400 breve, hvilket er en stigning fra 1910 av 778 200. Av postaapnærer oprettedes i femaaret 36, saa det samlede antal var 309. For brevhusenes vedkommende var tallene henholdsvis 33 og 89.

Av landpostbuder oprettedes i femaaret 37, saa det samlede antal var 112 med en ruteutstrækning av 1 154 km. og en tilbakelagt veilængde av 285 872 km.

I. Veienes lengde ved utgangen av budgettaret 1914—1915, samt lengde av de i aarene 1 januar 1911—30 juni 1915 nyanlagte og omlagte veier.

Herreder.	Samlet veilængde pr. 30 juni 1915.				Herav vedlikeholdtes:		I aarene 1 januar 1911 — 30 juni 1915 aylevert til offentlig avbenytelse.	
	Hoved- veier.	Bygde- veier.	Til- sammen.	Ride- veier.	For stats- eller amts- kassens regning.	Mot penge- utbetaling av herreds- kassen.	Nyanlagte veier.	Omlagte veier.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.
Alversund....	10	88	98	-	10	88	8	-
Austrheim....	-	16	16	-	-	8	4	-
Austevoll....	-	4	4	-	-	4	4	-
Bruvik.....	18	23	41	5	18	23	16	2
Eidtfjord....	15	-	15	-	15	-	-	-
Etne.....	40	29	69	-	40	29	-	-
Evanger....	34	12	46	-	34	12	-	-
Fana.....	25	128	153	-	25	41	16	0.5
Finnnaas....	-	30.5	30.5	-	-	-	7.5	-
Fitjar.....	8	4	12	-	8	4	-	-
Fjell.....	-	• 10	10	-	-	10	0.2	-
Fjelberg....	53	4	57	-	53	0.8	2	-
Fusa.....	-	21.2	21.2	-	-	-	-	-
Granvin....	26	2	28	-	26	2	2	-
Haalandsdal..	-	22	22	-	-	6	6	-
Haus	16	78	94	-	16	78	4	4
Hosanger....	-	29	29	-	-	29	6	-
Jondal.....	-	24	24	-	-	-	4	-
Kinsarvik....	-	37.2	37.2	-	-	21	3.7	-
Kvam.....	26	34	60	-	-	-	2	-
Lindaas....	15	41	56	-	15	18	-	6
Manger.....	9	46	55	-	9	2	5	3
Masfjorden ...	8	22	30	6	8	22	6	-
Modalen	18	18	36	-	18	2	2	-
Odda	40	10	50	-	40	10	2	-
Os.....	15	44	59	-	15	12	1.5	-
Røldal	56	8	64	-	56	-	3	-
Samnanger ...	34	19	53	4	34	19	15	-
Skaanevik....	40	17	57	-	40	17	-	-
Stord	6.5	47.5	54	-	6.5	47.5	2	2
Strandebarm..	-	23.5	23.5	-	-	23.5	-	-
Strandvik	2	14	16	-	2	-	-	-
Sveio	19	33	52	-	19	10	1	-
Tysnes	-	76	76	-	-	76	12	-
Ulvik	15.4	4.1	19.5	-	15.4	4.1	-	-
Ullensvang ...	-	27.5	27.5	21	-	5	6.4	-
Valestrand ...	19	7	26	-	19	7	1	-
Vikebygd	25	8	33	-	25	8	-	-
Varaldsøy ...	-	10	10	-	-	10	0.5	-
Voss.....	43.5	108	151.5	-	43.5	108	-	-

II. Veienes paa herredet faldne vedlikeholdsutgifter i budgettaaret 1914—1915.			III. Nærmere opl. vedkommende naturalveiarbeide.		Aumerkning.	
Utbetalt av herreds- kassen.	Antagen værdi av natural- veiarbeidet.	Til- sammen.	Vedlikeholdsarbeide: Sommerarbeide pris pr. dagverk.			
			a) Mand alene.	b) Mand og hest.		
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
5 581.65	-	5 581.65	-	-		
329.05	650.00	979.05	3.00	5.00	4 km. vedlikeholdes ved naturalveiarbeide.	
1 019.00	-	1 019.00	-	-		
1 437.93	-	1 437.93	-	-		
321.00	-	321.00	-	-		
10 565.00	14 845.00	24 910.00	3.50	5.50	87 km. vedlikeh. delvis ved naturalveiarbeide.	
1 000.00	-	1 000.00	-	-		
260.00	-	260.00	-	-		
710.00	-	710.00	-	-		
-	-	-	2.50	5.00	6 km. vedlikeh. ved naturalveiarbeide.	
-	660.00	660.00	2.30	4.30	21.2 km. vedlikeh. delv. ved naturalveiarbeide.	
22.00	660.00	682.00	2.30	4.30	16 " — " "	
4 700.00	-	4 700.00	-	-		
1 476.90	-	1 476.90	-	-		
-	1 500.00	1 500.00	3.00	4.00	24 km. vedlikeh. ved naturalveiarbeide.	
2 303.34	1 150.00	3 453.34	3.00	5.00	16 2 km. " — " "	
1 480.00	220.00	1 700.00	-	-		
1 473.20	1 000.00	2 573.20	4.00	6.00	23 " — " "	
300.00	2 800.00	3 100.00	2.00	4.00	44 " — " "	
857.00	-	887.00	-	-		
55.00	850.00	905.00	-	-	16 " — " "	
2 173.93	-	2 173.93	-	-		
1 000.00	2 500.00	3 500.00	4.00	5.00	32 " — " "	
500.00	300.00	800.00	3.50	6.00	8 " — " "	
950.00	-	950.00	-	-		
1 725.69	-	1 725.69	-	-		
1 000.00	-	1 000.00	-	-		
5 070.00	-	5 070.00	-	-		
16.50	700.00	716.50	2.50	5.00	14 " — " "	
460.00	1 380.00	1 840.00	3.00	5.00	23 " — " "	
2 723.75	-	2 723.75	-	-		
286.85	-	286.85	-	-		
380.00	950.00	1 330.00	3.00	5.00	22.5 " — " "	
240.00	-	240.00	-	-		
190.00	-	190.00	-	-		
430.00	-	430.00	-	-		
7 000.00	-	7 000.00	3.00	5.00		

Driftsresultater for banestrækningen Bergen—

Driftsaar.	Tog-kilometer.	Reiser.	Il- og fragtgods.	Levende dyr.	Drifts			
					Persontrafik.			Gods Ialt.
					Ialt.	Hvorav	Reisende.	
	Antal.	Antal.	Antal ton.	Antal.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—11	917 512	1 480 683	71 958	16 748	1 427 323	1 313 612	90 892	387 916
1911—12	990 257	1 575 095	81 861	16 925	1 510 053	1 394 180	89 805	449 031
1912—13	1 156 316	1 760 668	80 082	20 815	1 901 508	1 647 766	224 897	529 261
1913—14	1 221 684	1 806 056	97 488	25 652	2 197 818	1 915 735	235 378	648 673
1914—15	1 249 709	1 964 747	127 386	21 443	2 791 973	2 466 879	236 439	989 415

Driftsopgaver for Nestun—Osbanen for aarene

Aar.	Antal togkilometer.	Reiser. Person-kilometer.	Antal tonkilometer for il- og fragtgods.	Antal tonkilometer for levende dyr.	Indtægter		
					Person-trafik.	Post.	
1911	52 912	1 540 435	82 181	870	45 061.35	1 329.63	
1912	52 745	1 736 340	86 044	1 058	51 484.15	1 303.95	
1913	53 758	1 702 196	96 484	1 319	55 279.85	1 303.31	
1914	53 320	1 978 894	121 661	926	68 461.10	1 294.60	
1915	56 244	2 435 047	143 929	921	79 485.65	1 448.58	
	268 979	9 392 912	530 299	5 094	299 772.10	6 680.07	

Aar.	Drifts-utgifter.	Utgifter.	
		Andre utgifter, der ikke hører under de egentlige driftsutgifter, deriblant renter av laan av Bg. Kreditbank kr. 110 000.	Forbedringer av banen. Nyanskaffelser.
1911.....	40 127.37	14 648.75	¹ 26 236.49
1912.....	51 107.82	13 648.00	¹ 27 545.19
1913.....	53 122.72	5 500.00	-
1914.....	56 978.22	5 500.00	² 18 300.00
1915.....	76 597.77	5 749.43	³ 16 087.45
	277 983.90	45 041.18	88 169.13

¹ Nedlagt nye 15 kgr. skinner.² 2 personboggievogner kr. 13 300. Avbetalt paa kjøp av tilstøtende eiendom ved Os sta-³ Restbetaling paa kjøp av tilstøtende eiendom ved Os station.

Lønefoss i aarene 1910/11—1914/15.

Indtægter.					Overskud.			
Trafik.		Andre trafikind- tægter.	Til- sammen.	Sum drifts- utgifter.	Forskjel mellem driftsind- tægter og drifts- utgifter.	Renteind- tægter (+). Renteut- gifter (-).	Netto- overskud.	Midlere drifts- længde.
Hvorav								
Il- og fragtgods.	Levende dyr.							
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Km.
354 952	29 240	36 131	1 851 370	1 500 481	350 939	÷ 12 954	337 985	402
413 377	31 562	39 131	1 998 215	1 734 456	263 759	÷ 44 954	218 805	402
482 252	41 815	43 796	2 474 565	2 304 999	169 566	÷ 84 797	84 769	402
598 947	48 418	42 282	2 888 773	2 782 500	106 273	÷ 134 825	28 552	403
928 433	54 039	60 820	3 842 208	3 206 530	635 678	÷ 191 915	443 763	403

juli 1911 til og med 30 juni 1915.

Kroner.						
Reisegods- overvegt.	Kjører- redskaper.	Levende dyr.	Ilgods og melk.	Fragtgods.	Andre ind- tægter — her- under ogsaa ind- vundne renter.	Total- indtægt.
458.79	48.47	269.79	3 896.21	8 707.35	13 074.25	72 845.84
470.87	72.24	321.45	4 506.62	9 297.09	17 177.14	84 633.51
688.88	85.22	353.95	4 990.31	10 429.24	3 601.07	76 731.83
828.09	111.15	260.95	6 639.23	12 251.72	3 737.91	93 579.75
978.12	153.85	305.75	8 711.64	14 627.83	5 437.96	111 149.38
3 419.75	470.93	1 511.89	28 744.01	55 313.23	43 028.33	438 940.31

i kroner.	Overskud.	Underskud.	Forskellen mellem driftsindtægter og driftsutgifter. Overskud.
Total utgift.			
81 007.61	-	8 161.77	21 657.32
92 301.01	-	7 667.50	18 264.65
58 622.72	18 109.11	-	21 680.86
80 778.22	12 801.53	-	36 169.40
98 434.65	12 714.73	-	33 569.46
411 144.21	43 625.37	15 829.27	-

ion kr. 5 000.

I juli 1914 blev der oprettet postkontor paa Lervik, Stord, og i 1911 blev der oprettet postekspedition i Indre Nordhordlands dampskibsselskaps ruter i Sør-fjord og Indre Osterfjord.

d) Telegraf- og telefonvæsen.

Efter indhentede oplysninger fra vedkommende inspektører meddeles følgende korte beretning om telegraf- og telefonvæsenets utvikling i amtet i femaaret.

Færdigeanlæg i Bergenskredet:

Telefonanlægget Bergen—Vossevangen, en dobbeltledning av 4 mm. jerntraad saant en do. av 4 mm. kobbertraad færdig 10 juni 1911.

Av telefonanlægget Bergen—Austevoll blev sektionen Storebø—Vinnesvaag færdig 29 oktober 1911 og sektionen Vinnesvaag—Stolmen færdig 21 november 1911.

Telefonanlægget Bergen—Herdla og Frækhaug—Lillebergen færdig 10 oktober 1911.

Telefonlinjen til Rundemanden færdig 1 november 1911.

Telefonanlægget Rosendal—Mauranger med forlængelse til Austrepollen færdig 4 november 1911.

Bilinen til Garnes færdig 7 november 1911.

Telefonanlægget Bergen—Lervik—Haugesund færdig 23 november 1911.

Telegrafanlægget Bergen—Seljord—Arendal—Stelsvik (for forbindelsen Bergen—Hamburg) færdig 11 december 1911.

Av telefonanlægget Hønefoss—Voss blev vestlige del færdig 28 september 1911 og østlige del færdig 14 december 1911.

Telefonanlægget Haakensund—Glesvær færdig 21 december 1911.

Telefonanlægget Lindaas—Sandnes i Masfjorden færdig 20 januar 1912.

Bilinen Nymark—Ølve av telefonanlægget Haugesund—Lervik—Bergen færdig 23 april 1912.

Telefonanlægget Ostereid—Hjelmaas med bilinen Ostereid—Eknesvaag færdig 30 august 1912.

Telefonlinjen Sandnes—Hosteland færdig 20 september 1912.

Bilinen Grimo—Jaastad færdig 19 november 1912.

Telefonanlægget Glesvær—Tellevaag færdig 19 november 1912.

Telefonanlægget Dale i Bruvik—Stamnes—Eksingedal færdig til Stamnes 13 september 1913.

Av telefonanlægget Ulvik—Eid fjord—Fosli blev sektionen Ulvik—Eid fjord færdig 1 oktober 1913.

Telefonanlægget Gjeilo—Voss færdig 3 november 1913.

Telefonanlægget til Fjell herred, hvis anlægsomkostninger forskudsvis utredes av Fjell herred, færdig 13 november 1913; anlægget bestaar af følgende linjer:

1. Alvøy—Fjell—Viksøy, indløst av Bergens Telefonkompani. (Linjen Bergen —Alvøy leies hos kompaniet).
2. Fjell—Solsvik.
3. Fjell—Kobbeltveit.
4. Fjell—Liaskjæret.
5. Fjell—Storesund.
6. Kaartveit—Aagotnes.

Telefonanlægget Isdalstøen—Dalsøren færdig 19 februar 1914.

Telefonanlægget Øystese—Indre Aalvik, hvis anlægsomkostninger er utredet forskudsvis av a/s Bjølvlefossen, færdig 14 april 1914.

Bilinjen Bergen—Ytre Arne færdig 23 juni 1914.

Telefonanlægget Sævareid—Ballesheim—Sundvor, sektion Sævareid—Ballesheim, færdig 6 november 1914.

Av telefonanlægget Haugesund—Fjære—Odda, Bergen—Kristiania blev sektionen Haugesund—Fjære—Odda færdig 18 december 1914 og strækningen Bergen—Kristiania færdig 27 december 1915.

Telefonanlægget Hosteland—Matre, hvis anlægsomkostninger er utredet av a/s Matrefaldene, færdig 15 januar 1915.

Telegraflinen Bergen—Nærø, tilhørende anlæg av Stavanger radio, færdig 25 februar 1915.

Av telefonanlægget Dale—Stamnes—Eksingedal blev sektionen Stamnes—Eidsland færdig 30 juli 1915.

Telefonanlægget Bergen—Trondhjem færdig 19 november 1915.

I samme tidsrum er der oprettet ialt 63 faste telegraf- og rikstelefonstationer.

Færdige anlæg i Stavanger kreds.

Telefonanlægget Skaanevik—Markhus		færdig 1911.
Do.	Haugesund—Bergen	— 1911.
Do.	Toftevaag—Høylandsbygd	— 1912.
Do.	Søllesvik—Aakre	— 1912.
Do.	Markhus—Fjære	— 1913.
Do.	Fjære—Odda	— 1914.
Do.	Førde i Shl.—Vikebygd	— 1914.

Samtlige er færdige kun for den del som ligger inden Stavanger kreds.

I samme tidsrum er oprettet 7 telefonstationer.

Ved telegrafvæsenets abonnenttelefonanlæg i Lervik, Stord, er antallet av tilknyttede apparater øket fra 40 stkr. pr. 1 januar 1911 til 70 pr. 31 december 1915.

e) Turistvæsen.

Turisttrafikken holdt sig gjennemgaaende godt i femaaret. Den utenlandske turiststrøm var særlig i aarene 1911—1912 og 1913 av større betydning end den indenlandske, især indover i Hardanger. Hotellene hadde god trafik, men

konkurransen med de flytende hoteller var i nogen grad generende. Mot periodens slutning merkedes nogen tilbakegang i turiststrømmen paa grund av de daværende tilstande.

f) Dampsksibbsfarten

i amtet besørges fremdeles av private selskaper, av hvilke de viktigste er Hardanger – Søndhordlands-, Midthordlands-, Lindaas–Masfjordens-, Alversund og Mangers- og Indre Nordhordlands dampskibsselskaper. Av disse har Lindaas–Masfjordselskapet hat statsbidrag til farten paa Austfjord og Fedje. Kommunikationene var de første 3—4 aar av perioden i rask utvikling. Flere av selskapene har saaledes anskaffet sig nye og mere moderne skibe og solgt de ældre.

Paa grundlag av de oplysninger jeg har indhentet fra ovennævnte selskaper hitsættes følgende tabel over deres driftsresultater i femaaret.

(Se tabel side 77 og 78.)

10. Kommunal husholdning.

A. Herreds kommunerne.

Herreds kommunernes samlede intægter og utgifter stillet sig for hvert av aarene 1911—1915 saaledes ifølge «Norges kommunale finanser»:

	Samlet indtægt. Kr.	Samlet utgift. Kr.
1911	2 490 074	2 018 669
1912	2 527 557	2 053 858
1913—1914	4 021 611	3 509 525
1914—1915	3 344 506	2 837 656
1915—1916	3 441 029	2 919 506

Herredenes formue og gjeld ved de respektive regnskapsaars utgang var:

Aar.	Formue.				Laanegjeld.
	Utestaaende kapitaler.	Værdi av faste eiendomme.	Anden formue.	Sum av formue.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	288 668	5 194 223	33 250	5 516 141	1 743 991
1912.....	307 934	5 563 392	34 210	5 905 536	1 826 814
1913—1914.....	409 729	6 781 825	24 300	7 215 854	2 955 221
1914—1915.....	492 282	7 059 630	28 332	7 580 244	3 051 170
1915—1916.....	643 247	7 108 118	19 900	7 766 265	2 835 210

Aar.	Antal reisende.	Indtægter.	Utgifter.	Overskud.	Aktie- kapital.	Skibenes værdi.	Kjefond.	Pensions- fond.	Anmerkning.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Hardanger—Søndhordlands dampskibsselskap.									
1911.....	201 263	729 652	596 751	132 901	428 400	752 139	Intet	18 755	
1912.....	ca. 210 000	778 203	721 381	56 822	430 900	805 738	—	24 545	
1913.....	220 653	919 039	872 145	46 894	600 000	900 000	—	26 257	
1914.....	ca. 200 000	920 507	924 640	÷ 4 133	600 000	1 150 000	—	27 668	
1915.....	184 450	1 245 797	1 164 326	81 471	600 000	1 150 000	—	29 165	
Midhordlands dampskibsselskap.									
1911.....	30 408	105 667.67	94 572.98	11 094.69	71 550.00	137 000.00	—	Intet	
1912.....	32 260	111 133.83	108 758.84	2 374.99	—	—	—	—	
1913.....	36 012	124 195.16	104 962.41	19 232.75	—	—	5 000.00	—	
1914.....	36 763	135 647.20	119 977.60	15 669.60	—	—	7 000.00	—	
1915.....	37 002	147 590.29	129 603.64	17 986.65	—	196 000.00	7 352.23	—	

Aar.	Antal reisende.	Indtægter.	Utgifter.	Overskud.	Aktie- kapital.	Skibenes værdi.	Kjefond.	Pensions- fond.	Anmerkning.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Lindaas Masfjordens dampskebsselskap.									
1910—1911....	46 640	89 093.22	93 445.46	Intet	39 171.00	171 000.00	Intet	Intet	Statsbidraget ikke medregnet blandt indtægtenne.
1911—1912....	46 367	94 912.20	110 525.75	-	42 621.00	245 000.00	-	-	
1912—1913....	50 799	102 880.00	122 391.37	-	-	-	-	-	
1913—1914....	51 217	126 408.81	155 088.20	-	-	-	-	-	
1914—1915....	41 825	136 839.07	176 949.70	-	-	-	-	-	
Alversund og Manger dampskebsselskap.									
1911.....	-	107 645.39	94 706.43	12 938.96	113 870.00	167 000.00	Intet	-	
1912.....	-	129 501.27	111 603.97	17 897.30	172 334.00	228 000.00	-	-	
1913.....	-	146 638.26	130 317.76	16 320.50	-	210 000.00	-	-	
1914.....	-	181 026.00	156 804.61	24 221.39	-	-	-	-	
1915.....	-	209 690.41	195 752.06	13 938.35	-	214 000.00	-	-	
Indre Nordhordlandske dampskebsselskap.									
1913.....	-	62 612.91	47 081.45	15 531.46	182 283.00	183 000.00	Intet	1 000.00	Regnskabet for 1911 og 1912 er gået med i branden. De opførte indtægtsbeløp er skibenes nettooverskud + postbidrag.
1914.....	-	52 946.99	23 095.43	29 871.56	-	163 000.00	-	-	
1915.....	-	47 079.47	36 032.14	11 047.33	-	324 480.17	-	-	

Herredenes formue og indtægt samt utlignede skatter m. v. var:

(Se tabel side 80 og 81.)

B. Amtskommunen.

Jeg hitsætter følgende opgave over amtskommunens aarlige utgifter for hvert av femaarsperiodens aar ordnet efter hovedpostene:

	1911.	1912.	1913—14.	1914—15.	1915—16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Regnskaps- og skattevæsen.....	720	720	920	728	3 709
2. Amtstinget	10 729	11 902	9 989	12 244	11 480
3. Rets- og politivæsenet.....	3 377	5 310	7 682	7 773	7 141
4. Fængselsvæsenet	6 632	6 632	6 632	6 632	6 632
5. Veivæsenet	177 316	174 966	176 677	172 015	191 188
6. Færge- og skyssvæsenet.....	1 124	1 091	704	704	756
7. Sundhets- og medicinalvæsenet ...	69 631	76 600	91 240	125 039	96 601
8. Sindssykes forpleining	144 068	250 841	135 746	153 861	160 129
9. Det almindelige skolevæsen.....	165 040	183 114	208 892	188 549	229 992
10. Amtsskoler, aftenskoler m. v.	18 000	23 009	24 813	29 651	36 897
11. Abnormskolevæsenet.....	20 748	19 477	23 953	24 012	22 031
12. Landbruksvæsenet.....	50 667	56 048	84 380	66 854	71 280
13. Veterinærvæsenet.....	9 157	9 487	9 299	9 221	8 865
14. Præmie for fældte rovdyr.....	7 207	6 067	5 910	6 779	6 959
15. Bidrag til jernbaneanlæg	18 138	18 138	18 138	18 138	18 138
16. Renter av laan.....	33 295	39 738	32 677	35 006	32 842
17. Andre utgifter (refusioner, decisioner m. v.).....	5 223	534	8 816	4 719	886

Amtskommunens indtægter for hvert av periodens aar.

Aar.	Beholdning fra førre regnskaps- aar.	Utlignet skat for regnskapsaaret.					Indtægt i alt med laan og forskud.	
		Paa matrikelen.		Paa verker og bruk.	Paa herredene til fordeling (repar- tion).	Til- sammen.		
		Ialt.	Pr. skyldmark.					
1911	341 573	197 187	7.00	-	190 122	387 309	1 204 628	
1912	409 285	216 903	7.70	-	210 000	426 903	1 317 678	
1913—1914 ...	492 363	197 184	7.00	13 942	278 014	489 140	1 535 060	
1914—1915 ...	315 243	183 103	6.50	44 040	308 000	535 143	1 499 027	
1915—1916 ...	511 799	167 114	6.00	63 184	300 000	530 298	1 604 035	

Aar.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	Den ved skatteligningen			Utlignet herredsskat.			
	antagne formue.	antagne indtægt.	skatbare indtægt.	Eiendoms- skat.	Skat paa formue og indtægt.	Til- sammen.	av- ved kontant indbetaling.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	113 563 765	22 181 556	13 428 619	91 716	1 229 724	1 321 440	1 041 573
1912	117 266 034	23 666 146	14 388 643	89 841	1 334 109	1 423 950	1 018 904
1913—1914 ...	166 092 240	33 777 601	19 461 991	96 806	1 533 502	1 630 308	1 343 303
1914—1915 ...	185 214 120	38 041 595	22 605 608	103 664	1 818 583	1 922 247	1 610 101
1915—1916 ...	179 273 749	36 607 897	21 745 894	101 228	1 716 357	1 817 585	1 641 146

I det i rubrik 16 anførte beløp er ikke medregnet den del av amtsskatten som er

A m t s k o m m u n e n s f o r m u e o g g j æ l d v e d r e g n s k a p s a a r e t s u t g a n g :

Aar.	A. Formue.			Sum.	B.
	Utestaaende kapitaler.	Værdi av faste eiendomme med inventar.	Anden formue.		Laanegjæld.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1911.....	24 874	993 501	-	1 018 375	863 007
1912.....	18 315	999 101	-	1 017 416	862 317
1913—1914.....	19 772	999 000	-	1 018 772	772 136
1914—1915.....	15 923	999 100	-	1 015 023	808 610
1915—1916.....	17 036	1 378 000	-	1 395 036	780 850

II. Arbeiderforhold.

Arbeiderforholdene i femaarsperioden maa sies gjennemgaaende at ha været bra, tildels meget gode for enkelte grupper. Især var periodens sidste aar livlig, da endel nye bedrifter startet til produktion av artikler som man før krigen fik fra utlandet. Disse drog selvfølgelig en hel del arbeidere til sig, saa perioden med hensyn til arbeidshjælp for landbrukets vedkommende maa sies at ha været like ugunstig som den foregaaende.

Jeg har foran under landbruket opført tjenestepikers og tjenestegutternes lønsforhold.

Efterfølgende opgave viser den gjennemsnitlige dagløn i amtet for de forskjellige arbeidere:

8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
Herav			Restanser av herreds- skat ved aarets utgang.	De enkelte skole- kredses utredslar.	Amtsskat utlignet paa amtets matrikel- skyld.	Verkers og bruks bidrag		Samlet beløp av kommunale skatter (rubrik f. 12—15).
gjort ved naturalvei- arbeide paa de offentlige veier.	nedsat og eftergit.	Til- sammen.				til skole- væsenet.	til fattig- væsenet.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
5 432	21 348	1 068 353	410 288	27 810	197 187	21 247	4 628	1 572 312
7 718	20 322	1 146 944	436 741	31 435	216 903	21 877	4 589	1 698 754
5 654	34 018	1 382 975	488 612	25 210	211 116	21 141	3 798	1 891 573
5 648	38 641	1 654 390	480 972	26 142	227 143	22 996	4 077	2 202 605
5 622	18 506	1 660 274	501 385	35 343	230 298	20 943	4 366	2 108 535

utlignet efter fordeling paa herredene (repartition).

Pr. dag.	Pr. dag
Kr.	Kr.
Grøftegravere.....	4.00
Grubearbeidere	3.30
Stenbrytere.....	4.50
Stenhuggere.....	4.50
Glasverksarbeidere	5.40
Teglverksarbeidere.....	—
Jernstøpere.....	6.10
Platearbeidere	5.50
Formere.....	6.10
Spinderiarbeidere, mænd.....	3.65
Do. kvinder	2.45
Væveriarbeidere, mænd.....	3.90
Do. kvinder	2.50
Sagbruksarbeidere	3.60
Høvleriarbeidere.....	—
Brænderiarbeidere	4.50
Møllearbeidere.....	3.70
Hustømmermænd	4.90
Bygningssnekker.....	4.35
Møbelnsnekker.....	4.60
Baatbyggere.....	4.60
Smedsvender	4.25
Murerne	5.15
Murerhaaudlangere.....	4.40
Malere.....	5.00
Skomakersvender	4.15
Skræddersvender	4.35
Syersker	2.45
Bakersvender	4.30
Garveriarbeidere	4.50
Torvarbeidere	3.30
Maskinarbeidere	4.00
Hermetikarbeidere	4.40
Bokkerarbeidere	4.50

12. Slutning.

Som det fremgaar av den under foranstaende avsnit opførte tabel over skatteligningene er formue og indtægt steget fra henholdsvis kr. 113 563 765 og kr. 22 181 556 i 1911 til henholdsvis kr. 179 273 749 og kr. 36 607 897 i 1915. Altsaa en stigning paa formue med kr. 65 709 984 og paa indtægt med kr. 14 426 341.

Den samlede utlignede herredsskat var for 1911 kr. 1 321 440 og for 1915 kr. 1 817 585, hvilket vil si en stigning paa kr. 496 145.

Den store stigning maa væsentlig tilskrives de store bedrifters (anlæggene i Odda, Tyssedal og Aalvik) eiendomsværdier, samt den stigende pris paa landmands- og fiskeprodukter.

Av ut pantninger og eksekutioner er i femaaret avholdt:

Utpantninger.

Sorenskriverier.	For skatter.		Andre.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
		Kr.		Kr.		Kr.
Søndhordland	4 615	104 132.37	133	179 693.00	4 748	283 825.37
Midhordland	9 803	270 300.92	108	4 193.00	9 911	274 493.92
Nordhordland	4 155	70 947.21	18	1 991.57	4 173	72 938.78
Hardanger og Voss	5 046	350 981.95	167	7 927.94	5 213	358 909.89
Ialt i amtet	23 619	796 362.45	426	193 805.51	24 045	990 167.96
mot i femaaret 1906						
—1910	20 982	599 359.86	442	16 441.84	21 424	615 801.70

Eksekutioner.

Sorenskriverier.	Antal.	Beløp.	Kr.
Søndhordland.....	457	207 350.78	
Midhordland.....	846	324 783.58	
Nordhordland.....	456	112 501.47	
Hardanger og Voss.....	665	367 150.15	
Ialt i amtet	2 424	1 011 785.98	
mot i femaaret 1906--1910	2 833	1 386 974.22	

Som det fremgaar av foranstaende opgaver var ut pantningenes antal og beløp betydelig høiere end i forrige periode. Eksekutionenes antal og beløp var derimot noget mindre.

Av brandforsikringsindretninger forefandtes ved femaarsperiodens utgang 18. Nedenfor hitsætter jeg endel oplysninger om disses virksomhet i perioden.

(Se tabel side 88.)

Selskapets navn.	Naar oprettet.	Forsikringssum pr. 31 december 1915.			Præmie inklusive utlignet til-skud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.	Samlet formue, reservefond, avsætninger og beholdninger.
		For hus alene.	For løsøre alene.	Til-sammen.			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hamre og Alværsund brandassurance	1869	5 445 197	3 025 003	8 470 200	33 333.02	20 024.65	64 551.32
Laksevaag indboforsikringsforening	1904	-	140 700	140 700	3 705.45	0	9 067.09
Fane brandassurance for løsøre	1904	-	1 898 550	1 898 550	8 203.00	3 780.00	13 837.00
Fitjar brandassuranceforening for husebygninger	1899	942 320	-	942 320	2 885.00	1 652.00	3 168.00
Fuse forsikringsindretning	1875	6 739 250	1 699 070	8 438 320	27 887.40	18 747.00	28 500.45
Haus brandassuranceforening	1862	3 033 025	1 890 620	4 923 645	22 939.41	6 205.00	52 040.29
Tørvikbygdens indboassuranceforening	1903	-	80 000	80 000	365.00	-	1 063.00
Kvam husetrygdelag	1874	2 373 230	-	2 373 230	7 280.46	2 000.00	10 710.15
Brandforsikringen Kvam (indbo og løsøre)	1893	-	1 218 560	1 218 560	5 843.83	740.00	17 939.65
Kvindherreds gjensidige brandforsikringsselskap. Huseavdelingen	1871	26 106 820	-	34 016 770	90 884.00	62 202.00	113 441.27
Indboavdelingen	1890	-	7 909 950				
Lindaas, Masfjordens brandassuranceforening	1856	13 170 045	1 606 860	14 776 905	41 945.29	24 820.25	87 638.59
Do. løsøre	1908		-	-	-	-	-
Røldal brandassurancelag	1914	320 000	0	320 000	3 200.00	0	2 000.00
Ulvik brandforsikringsselskap	1870	2 360 100	858 790	3 218 890	27 760.36	121.82	70 700.00
Ullensvang brandassurance	1865	fælles regnskap.		8 140 720	42 701.76	17 203.36	162 753.70
Voss brandforsikringsselskap	1865	5 016 560	1 732 750	6 749 310	33 456.00	18 048.00	84 188.11
Vossestrandens brandforsikringsselskap	1890	1 160 000	1 160 000	2 320 000	6 211.51	2 975.00	22 472.75

Av begravelses- og understøttelsesforeninger m. v. forefandtes ved femaarets utgang følgende:

Foreningens navn.	Stiftet.	Medlemstal i 1915.	Utbetalt bidrag i 1915.
			Kr.
Dale fabrikkers dødelade.....	1912	170	50.00
Hop tricotagearbeideres syke- og begravelseskasse	1892	226	2 735.07
Arne fabrikkers pensjonskasse	1892	63	8 091.00
Jondal sjøunderstøttelsesforening.....	1907	29	250.00
Nesttun—Osbanens understøttelseskasse	1910	25	60.00
Samnanger Uldvarefabriks-, syke- og dødelade....	1900	50	426.50
Ullensvang sykepleie- og tuberkuloseforening.....	1911	400	90.00
Laksevaag begravelsesforening.....	1889	420	1 925.00

Angaaende sundhetsstilstanden maa jeg henvise til distriktslægernes indberetninger, som er trykt i den officielle statistiks beretninger om sundhetsstanden og medicinalforholdene i Norge.

Jeg skal kun fremhæve som værende av særlig interesse at amtstinget i 1912 anbefalte den nye lægeordning gjennemført for Røldal, Sund, Ulvik, Manger, Fusa og Hosanger lægedistrikter. Det samme amtsting vedtok ogsaa at gaa til bygning av et tuberkulosehjem i Søndhordland. Hjemmet, som har faat navnet «Ekely», ligger paa Valen i Søndhordland paa amtets sindssykeasyls grund. Det er beregnet at ta 21 patienter. Hjemmet kom først i drift 22 februar 1915. Dets bestyrer er den til enhver tid fungerende reservelæge ved Valen asyl.

Omskoleforholdene har jeg hos skoledirektøren i Bergen mottat en del oplysninger, hvorav hitsættes:

«Skolen staar omtrent paa samme standpunkt i disse aar med hensyn til skoletid. De fleste skolekommuner beholdt den gjeldende lavmaals skoletid av 12 uker for hver klasse aarlig, og mange benyttet sig ogsaa av lovens undtagelsesbestemmelser til at sætte skoletiden ned til 10 og 9 uker aarlig. Der var kun nogen faa herreder som hadde en skoletid over lavmaalet.

I dette tidsrum hadde skolen for det meste fuldt utdannede lærere. Fra 1914 av begyndte dog lærernøden at melde sig, og det var ikke altid godt at faa kvalificerte ansøkere til postene: Aarsaken hertil og at søkeringen til lærerskolerne avtok maa søkes i at lærerlønnen i hele dette tidsrum kun var kr. 24.00 pr. storskoleuke og kr. 19.00 pr. smaaskoleuke. Hvert alderstillæg var i samme tid kr. 100.00 og kr. 60.00 henholdsvis i storskolen og smaaskolen. Amtet fulgte i hele denne tid de fastsatte lavmaalssatser.

I 1915 var her 458 skolehus i amtet. I 94 kredser holdtes skole i leiet lokale og i 18 kredser paa omgang.

I samme aar var her 56 skolekommuner i amtet. Av disse hadde 46 lovbefalet lærergaard eller klokkergaard, der gjorde tjeneste som saadan. Enkelte herreder har flere lærergaarder, saa det samlede antal lærergaarder utgjorde 56. Av amtets 467 lærere og lærerinder hadde 168 lærerbolig iberegnet boligen paa klokke- og lærergaarder. Ved slutten av 1915 hadde 300 kredser landsmaal som undervisningssprog og 247 det almindelige bokmaal.

Herredenes samlede utgifter til folkeskolen steg fra 558 670 kroner i 1911 til 702 596 kroner i 1914. Kredsene utgifter gik derimot ned fra 27 743 kroner til 26 172 kroner i samme tid. Nedgangen kommer av at herredene mer og mer overfører kredsutgiftene paa herredsbudgettet. Om utgiftene i 1915 kan jeg ikke gi oplysning da skolestatistikken for dette aar endnu ikke foreligger.

Amtsskolekassens samlede utgifter steg fra kr. 202 004.00 i 1911 til kr. 231 613.00 i 1915. I førstnævnte aar var utligningen paa amtet 30.5 øre pr. indbygger og i 1915 36.3 øre.

Ungdomsskolen.

I 1911 hadde amtet 2 amtsskoler, 1 folkehøgskule og 1 ungdomsskule. Det samlede elevantal var 280. 2 av skolerne hadde sommerkursus med tilsammen 38 elever. I 1912 blev Hardanger folkehøgskule sat igang, i 1913 Sunnhordland folkehøgskule og i 1914 Nordhordland ungdomsskule. Samtlige fik offentlig tilskud. Ved slutten av femaarsperioden hadde amtet saaledes 2 amtsskoler, 3 folkehøiskoler og 2 ungdomsskoler. Det samlede elevantal ved kursenes slut var 530. I dette er da medregnet 3 sommerkurser for jenter.

I 1911 blev der ydet av stat og amt kr. 17 598.00 til ungdomsskolerne og i 1915 ca. kr. 50 000.00.

Fortsættelses- og aftenskoler.

Antallet av fortsættelsesskoler var 21 i 1911 og i 1912, 17 i 1913, 13 i 1914 og 17 i 1915. Det har vist sig vanskelig at faa lærere til fortsættelseskolerne i de senere aar, særlig da til de kortere kurser. Antallet av aftenskoler har ogsaa vist nedgang i de senere aar.»

Jeg hitsætter en tabel over folkemængdens bevægelse med hensyn til indgaaede ægteskaper, fødsler, dødsfald og utvandring i femaaret.

Indgaaede ægteskaper.	Levende- fødte.	Døde.	Dødfødte.	Uægte levende- fødte.	Overskud av fødte.	Utvandret til land utenfor Europa.
2 815	18 186	9 908	381	485	8 278	3 080

Befolkingens sedelighet maa gjennemgaaende sies at ha været meget tilfredsstillende.

Ædruelig hetstilstanden maa likesaa i det store og hele sies at ha været god.

Sluttelig vil jeg bemerke at jeg har forsøkt at gjøre de statistiske opgaver saa fyldige som mulig, for derigjennem at vise tilstanden i amtet i femaars-perioden, da mit personlige kjendskap til dette amts forskjellige forhold ikke gaar saa langt tilbake at jeg har kunnet gi nogen beretning om dets utvikling i heromhandlede femaar.

Det kan ogsaa nævnes at kontoret har skiftet helt nyt personale siden 1915.
Jeg har beholdt inddelingsnaynet «amt» for det omhandlede femaar.

B e r g e n , 5 mars 1921.

Friis Petersen.

XIII.

Bergen.

Beretning

om den økonomiske tilstand m. v. i Bergen
i femaaret 1911—1915.

I. Folkemængden.

Ifølge Statens folketælling var pr. 1 december 1910 Bergens tilstede værende folkemængde 75 888 (hvorav 33 746 mænd og 42 142 kvinder) og den hjemmehørende befolkning 76 867 personer (35 053 mænd og 41 814 kvinder).

Ved oprettelsen av Bergens kommunale folkeregister og statistiske kontor i begyndelsen av 1912 indførtes der aarlige kommunale folketællinger pr. 1 februar. Ved den sidste folketælling i femaarsperioden (ɔ: pr. 1 febr. 1915) bestod den hjemmehørende folkemængde af 35 715 mænd og 42 565 kvinder, tilsammen 78 280 personer.

Da Aarstad herred blev indlemmet i byen pr. 1 juli 1915, avholdtes der nævnte dato en communal folketælling for denne nye bydel. Tællingen gav som resultat at der i Aarstad hørte hjemme 5 152 mænd og 5 622 kvinder, tilsammen 10 774 personer.

Pr. 1 decbr. 1910 var Aarstads hjemmehørende folkemængde 7 463, hvorav 3 591 mænd og 3 872 kvinder; i 1900 (3 decbr.) var folkemængden 4 708.

Beregnes paa grundlag av tællingene folkemængdens størrelse ved udgangen av de respektive aar, faaes følgende tal for perioden:

	Bergen efter bygrænsen fra 1 januar 1877.	Aarstad.	Det utvidede Bergen (efter grænser fra 1 juli 1915).
Beregnet hjemmeh. folkemængde pr. 31 decbr. 1915	78 252	11 272	89 524
— — — — — 1910	76 916	7 492	84 408
Befolkningsforøkelse i femaaret	1 336	3 780	5 116

Som det vil sees har befolkningstilveksten i Aarstad været meget sterk og absolut set været over $2\frac{1}{2}$ gang saa stor som i de ældre bydele. Tilveksten procenten pr. aar blir for Aarstad 8.5, for Bergen efter de gamle bygrænser 0.35 og for det utvidede Bergen 1.18.

Den absolute befolkningstilvekst i Bergen efter de gamle bygrænser var for forrige femaarsperiode beregnet til 2 352 mot som ovenfor nævnt 1 336 i perioden 1911—15; der er saaledes en sterk nedgang i tilveksten, ja de sidste tællinger i perioden viser endog tilbakegang i folketallet. Dette vil tydelig fremgaa af nedenstaende tabel, hvor man paa grundlag av Statens folketælling pr. 1 decbr. 1910 og de aarlige kommunale tællinger fra 1912 av efter bygrænserne fra 1 januar 1877 har beregnet den hjemmehørende folkemængdes størrelse ved utgangen af hvert enkelt af femaarsperiodens aar; man er ved beregningen gaat ut fra at bevægelsen i folkemængden fra tælling til tælling procentvis har fordelet sig jevnt i løpet av aaret.

Pr. 31 december	Mænd.	Kvinder.	Tilsammen.	Tilvekst fra forrige aar	
				ialt.	pro mille.
1910	35 074	41 842	76 916	?	?
1911	35 677	41 967	77 644	728	9.42
1912	35 624	42 465	78 089	445	5.71
1913	35 741	42 553	78 294	205	2.62
1914	35 713	42 569	78 282	÷ 12	÷ 0.15
1915	35 699	42 553	78 252	÷ 30	÷ 0.38

Som det vil sees er der i a v t a g e n d e grad stigning indtil 1913, hvorfra efter der kan spores en aarviss tilbakegang i folketallet for de gamle bydele.

Med hensyn til folkemængdens bevægelse i de enkelte aar hitsættes omstaaende opgaver:

Antal levende fødte og døde ifølge opgaver fra sundhetskommissionen:

Efter de til enhver tid gjældende bygrænser (altsaa fra 1 juli 1915 inkl. Aarstad).	Levendefødte.	Døde.	Fødsels-overskud.
1911.....	1 807	898	909
1912.....	1 830	1 000	830
1913.....	1 896	921	975
1914.....	1 868	1 007	861
1915.....	1 949	1 068	881
Særskilt for Aarstad utgjorde antallet ¹ :			
a) I hele aaret 1915.....	254	102	152
b) - 2det halvaar 1915	139	58	81

Over utvandring og indvandring har politikammeret meddelt følgende opgaver (inkl. Aarstad fra 1 juli 1915):

Aar.	Antal utvandrede ekspedert ved Bergens politikammer for Bergens by.	Herav forhyrede sjøfolk.	Antal utvandrede ÷ sjøfolk.	Antal indvandrede.	Netto utvandring.
1911.....	530	171	359	176	183
1912.....	491	171	320	137	183
1913.....	487	197	290	181	109
1914.....	355	100	255	225	30
1915.....	357	96	261	225	36

Over indflytning til byen og utflytning fra byen (eksklusive utvandring) hitsættes følgende tabel:

Aar.	Indflyttede.	Utflyttede.	Overskud av indflyttede (indenrikske flytninger).
1911.....	3 852	2 586	1 266
1912.....	3 566	2 875	691
1913.....	3 830	3 422	408
1914.....	3 124	3 257	÷ 133
1915 (inkl. Aarstad fra 1 juli 1915)	3 240	2 657	583

¹ Ifølge opgave fra det Statistiske Centralbyraa.

Som i forrige femaarsberetning paapekt kan disse opgaver ikke direkte benyttes til beregning av befolkningsførkelsen, idet navnlig opgaven over ind- og utflytninger (jfr. fattigloven av 19 mai 1900) er mangelfuld, idet folk i stor utstrækning overtrær reglene om meldepligten; særlig gjælder dette utflytningen, hvorfor indflytningsoverskuddet blir adskillig for højt. Aarstads indlemmelse i byen fra 1 juli 1915 fordunkler forholdet, da man mangler særopgave over ind- og utflytning vedrørende Aarstad. Holder man sig imidlertid til de gamle bydele, skulde den virkelige førkelse i folkemængden fra 31 decbr. 1910 til 31 decbr. 1914 efter de paa grundlag av folketællingene beregnede tal ha utgjort 1 366 personer; efter opgaverne over fødselsoverskud, nettoutvandring og indflytningsoverskud skulde derimot tilveksten i samme tidsrum være hele 5 302 personer.

2. Industri og haandverk.

a) Fabrikindustrien

har i femaarsperioden i det store og hele arbeidet under gunstige betingelser. Produktionen har for de fleste bedrifters vedkommende været i jevnt tiltagende, og produktene har været omsat til fordelagtige og jevnt stigende priser.

Ifølge fabrikinspektørens aarsberetninger henlaa der under Bergens stedlige fabriktilsyn ved femaarets begyndelse 374 bedrifter med en samlet arbeidsstyrke av 4 634 personer. Utviklingen for de enkelte aar sees av følgende tabel:

Pr. 31 december	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.			Motorenes hestekræfter.		
		Mænd.	Kvinder.	Ialt.	antal	Ialt.	Herav leiet kraft.
1911	333	2 890	1 307	4 197	464	7 017	1 736
1912	434	3 812	1 766	5 578	680	7 909	2 264
1913	495	4 311	2 059	6 370	852	12 209	6 748
1914	483	4 280	2 062	6 342	1 130	15 720	10 775
1915	512	5 917	2 817	8 734	1 299	19 010	13 468

Som det vil sees er antallet av bedrifter og arbeidere øket jevnt i perioden naar undtas dens første aar, som viser nogen tilbakegang. Ogsaa i aaret 1914 er der en mindre tilbakegang eller nærmest stilstand, hvilket formentlig skyldes verdenskrigens utbrudd og de derav følgende vanskeligheter.

De i byen værende industrielle anlægs fordeling paa de forskjellige bedriftsgrupper stiller sig ved utgangen av 1915 saaledes:

Bedriftsgrupper.	Antal bedrifter.	Antal arbeidere.
Stenindustri m. v.	7	85
Mekaniske verksteder og metalindustri	116	2 663
Kemisk industri m. v.	18	225
Anlæg for elektrisk belysning og kraft.....	3	16
Tekstilindustri av alle slags	25	740
Papirindustri	9	287
Lær- og gummivareindustri.....	10	70
Træindustri samt industri i horn, ben, merskum o. s. v.	77	640
Nærings- og nydelsesmidler	149	2 123
Beklædning og rensning	62	1 345
Polygrafisk industri	20	363
Diverse	16	227
Tilsammen	512	8 734

Efter de oplysninger man har mottat vedrørende de enkelte brancher hitsættes følgende sammendrag for hver enkelt av disse.

Bliktrykkerier.

Bergens Bliktrykkeri A/S har i perioden hat en meget tilfredsstillende utvikling. De stadige utvidelser av hermetikfabrikkene i Bergen og flere nyanlæg har nødvendiggjort utvidelse av fabrikken, der i 1912/13 bygget nye moderne bygninger paa Damsgaard og senere har utvidet disse gjentagende. Produksjonen og antallet av beskjæftigede arbeidere var i 1915 omrent fordoblet i forhold til aaret 1911. I 1915 opførtes en tinfabrik og et fortinningsanlæg.

Om de øvrige bliktrykkerier foreligger ingen nærmere meddelelse.

Chokoladefabrikationen

(byen har kun én chokoladefabrik) har hat heldige aar med stigende efterspørsel og avsætning til lønnende priser.

Hermetikindustrien.

Amerika har som vanlig været hermetikfabrikantenes hovedmarked, uten dog at prisene som betaltes paa dette marked har levnet fabrikantene nogen større fortjeneste. I England derimot, hvortil væsentlig de bedre kvaliteter rækede norske sardiner eksportertes, opnaaddes høiere priser. Efterspørselen efter norske sardiner er i ovennævnte tidsrum steget sterkt i Australien og Britisk Sydafrika, ligesom urøke de sardiner i olje, de saakaldte «franske», har fundet rikelig avsætning paa det argentinske marked og paa Cuba.

1914 blev et i flere henseender skjæbnesvangert aar for de norske sardinfabrikker. I dette aar fik nemlig sardinsaken sin endelige avgjørelse, hvorved

det blev nordmændene forbudt at bruke betegnelsen «sardiner» for hermetis brisling og sild. Dette gjaldt for eksport til Frankrike, England og de engelsk kolonier. Følgerne av dommen blev dog ikke saa slemme som man hadde ventet idet den i lang tid verserende sardinsak hadde henledet det kjøpende publikum opmerksomhet paa det norske produkt og i høi grad bidrat til at øke efterspørsmålet. Fabrikantene gik straks over til at benytte betegnelserne «brisling eller «sild», og man var forberedt paa forandringen.

Følgerne av krigsutbruddet i 1914 sporedes for hermetikfabrikkene førs høsten 1915, da Tyskland begyndte sine store indkjøp av sardiner. Paa dette tidspunkt foregik der en stor omvæltning inden hermetikindustrien, idet fabrikantene, efter pres fra England, fik valget mellem at arbeide for ententen eller centralmagtene. Det overveiende antal fabrikker valgte England av frygt fo stans i tilgangen av de nødvendige raamaterialer.

Prisene for brisling og sild er i tidsrummet 1911 – 1915 steget jevnt, like som tilførslene har været meget vekslende.

M a r g a r i n f a b r i k k e n e .

I slutten av forrige periode indstillet fem av Bergens smørfabrikker driften. Disse er imidlertid i løpet av sidste femaarsperiode igjen blit sat i drift, o Bergen har ved periodens utløp ni margarinfabrikker med kapital ca. 1 mill. kr. Paa grund af industriens vekst i sin almindelighed og den derav følgende øknin i byens og omegnens befolkning steg efterspørsmålet efter produktene sterkt. De almindelige økning i velstanden der har fulgt den opadgaaende konjunktur har ogsaa stimulert margarinfabrikationen, som steg fra 24 mill. kg. i 1911 til 3 mill. kg. i 1915 ved landets fabrikker regnet underrett; herav falder en betragtelig del paa Bergen. Produktionen er efterhvert omlagt fra at fremstille animals margarin til fremstilling av plantemargarin. — Arbeidslønningene er steget formentlig sterkere end i lignende branche andetsteds. Efter krigen har raastoffene været vanskelig tilgjængelige, og margarinprisene er steget sterkt under perioden.

D e m e k a n i s k e v e r k s t e d e r

har i femaarsperioden hat en betydelig utvikling. Ikke mindst kjendetegnene perioden ved overgangen fra damp- til elektrisk drivkraft, hvilket særlig gav dem mindre verksteder et stort fremstøt, idet dampcentral for disse faldt uforholdsmæssig kostbart, mens den elektriske energi fra fællescentral gjør drivkrafte praktisk talt like billig for den lille som for den store bedrift.

Tilgangen paa arbeidere var i tidsrummet tiltagende knap, idet de store vestlandske anlæg og en hurtig utvikling inden hermetikindustrien la beslag på stadig flere folk.

Med de stabile og lønnende forhold som skibsfarten hadde de første årene fulgte en ganske livlig nybygning av skib.

Eksempelvis bygget Bergens mekaniske verksted i perioden ikke mindst 34 skibe, væsentlig lastedampere. Alle disse var kontrahert før krigsutbruddet i de første maaneder virket lammende paa al industri overhodet. Med d

efterhaanden stigende skibspriser blev igjen efterspørselen efter nybygninger livlig, og ved utgangen av 1915 var skibsbyggeriene overlæsset med arbeide, hvilket ogsaa kan sies for hele den mekaniske industris vedkommende.

Mølleindustrien

har i femaarsperioden arbeidet under gunstige vilkaar. En række utvidelser har fundet sted, likesom ogsaa forskjellige tekniske forbedringer er indført, der tilsligter en reduktion av driftsomkostningene. I den senere tid har imidlertid Sta-tens indgripen tildels virket hemmende paa denne industrigren.

R e p s l a g e r i e n e , t r a a d - o g f i s k e g a r n s f a b r i k k e n e
arbeidet de 3 første aar av femaarsperioden under nogenlunde samme forhold som i forrige periode. Den utenlandske konkurranse vanskeliggjorde saavel utvidelse av bedriftene som en passende fortjeneste.

I de 2 sidste av periodens aar fik fabrikkene en ganske utvidet omsætning og arbeidet under heldigere konjunkturer, idet gode fiskerier sterkt øket anskaf-felsen av fiskefartøier og fiskeredskaper. Med denne økende efterspørsel fulgte ogsaa en større fortjeneste. Medvirkende hertil var ogsaa det forhold at import av færdige utenlandske fiskeredskaper i høi grad vanskeliggjordes ved krigs-utbruddet, mens de norske fabrikker fremdeles — saavel i 1914 som i 1915 — fik tilstrækkelig import av raamaterialer. Der var saaledes gjennem-gaaende fuld produktion inden fiskeredskapsindustrien i denne femaarsperiode.

S a a p e f a b r i k a t i o n e n

foregik i den første del av perioden nogenlunde normalt. Efter krigens utbrudd har fabrikkene hat mange vanskeligheter med at skaffe raaprodkuter; dette gjælder baade fettstof og — i særlig grad — kemikalier. Der har dog ikke været nogen egentlig mangel paa saape; men prisene har været stigende.

S k o f a b r i k i n d u s t r i e n

har i perioden gjennemgaat en stadig og jevn utvikling i teknisk henseende. Efterhvert har fabrikkene kunnet levere et med utenlandske fabrikata konkurransedygtig produkt, og fabrikkene er stadig blit utvidet for at kunne øke produktionen. Fabrikkene er imidlertid avhængige af import for saa vidt raastoffer angaaer, idet kun en brøkdel av disse fremstilles inden landet. Krigen og de derav følgende indskrænkninger i importen har derfor vanskeliggjort denne industri-grens stilling.

D e n t e k n i s k - k e m i s k e i n d u s t r i

har gjennemgaende hat en god periode. Efterspørselen efter produktene er steget sterkt, efterhvert som landet har været henvist til sig selv. Til gjengjæld er vanskelighetene med hensyn til import av raastoffer stadig stigende, uten at dog perioden kan opvise arbeidsledighet.

Bomuldsvare- og uldvareindustrien

har hat mangel paa arbeidere; arbeidslønnen er i perioden steget med ca. 50 pct. Driften har indtil krigens utbrudd været nogenlunde normal. Efter krigens utbrudd fandt der en voldsom prisstigning sted, særlig paa bomuld. I den sidste del av perioden har der været mange vanskeligheter og tildels betydelige indskrænkninger væsentlig paa grund av materialmangel.

Tobaksfabrikken

har arbeidet under jevnt gunstige forhold, uten at der herom er noget særlig at bemerke. Antallet av bedrifter har været det samme gjennem hele perioden. Arbeidslønnen er steget betydelig.

b) Haandverk.

Det samlede indtryk man faar av indberetningene for de forskjellige fag berettiger til at karakterisere perioden som i det store og hele meget tilfredsstillende for haandverket. Dette hænger sammen med de gunstige økonomiske konjunkturer, der alene omkring krigsutbruddet høsten 1914 var avbrutt av en flauere periode. Særlig i den sidste del av perioden har det dog skortet paa raamaterialer og tilgang paa arbeidskraft. Arbeidsforholdene har stort set været fredelige. Arbeidslønnen er inden samtlige fag steget sterkt, særlig i 1915.

Haandverkets nivaa er høinet i perioden, idet særlig dennes sidste del kjendetegnes av en økende sans for og efterspørsel efter virkelig første klasses arbeide.

Av begivenheter i femaaret maa særlig merkes den nye haandverkslov i 1913, som skjærper kravene for utstedelse av haandverksbreve, hvilket har vist sig gavnlig for næringen.

Med hensyn til de enkelte fag citeres nedenstaaende oplysninger, der skriver sig dels fra vedkommende fagorganisationer, dels fra enkeltmænd inden branchen.

Bakermestrene har hat en nogenlunde normal periode hvad driftsresultatet angaaer. Perioden har været præget af rolige arbeidsforhold. I oktober 1912 blev ved tarifrevision mindstelønnen hævet fra kr. 22.00 til kr. 27.00 pr. uke; efter krigens utbrudd har arbeiderne desuden faat betydelige dyrtidstillæg.

Barber- og frisørfaget har gjort jevn god fremgang i perioden; forbedringer i sanitær henseende er indført. Tilgangen paa svender har været liten. Mestrenes forening omfattet ved periodens utløp 45 medlemmer, hvilket vil si omtrent samtlige mestre.

Blikkenslagerne har hat en stadig økende arbejdsmængde, men har hat mangel paa arbeidskraft. Særlig har tilgangen paa læregutter været minimal, hvorfor mestrene erklærer sig enige med fagforeningen i at der bør oprettes en forskole for lærlinger. Der har nærmest været for mange mestre og for faa svender i faget. Utenlandsk arbeidskraft har maattet anvendes. Fortjenesten ikke altid stor.

Bokbindarfaget har hat en jevn utvikling med indførelse av tekniske

forbedringer, smaa tidsmæssige maskiner m. v. Byen har nu 8 mestre i faget. Arbeidslønnen er ved tarifrevision i 1914 sat betydelig op.

B o k t r y k k e r n e melder om en jevnt travel periode; men tilgangen paa arbeidskraft har stadig været liten. Byen har i perioden faat flere nye hurtigpresser og 2-turmaskiner, likesom avistrykkereiene har anskaffet moderne rotationsmaskiner. Der er ogsaa installert flere sættemaskiner. Vaaren 1913 oprettedes ny tarif med arbeiderne, dennegang landstarif mot tidligere lokaltarif for Bergen. Konsumentene la efterhvert i paatagelig grad mere vekt paa godt arbeide end paa billig arbeide.

B u n d t m a k e r n e s driftsresultat har været godt; omkring august—oktober 1914 en flau periode, men senere økning i omsætningen og stigende priser. — Arbeidslønningene er steget. — Ingen arbeidsstans i perioden.

B y g n i n g s s n e k k e r n e har arbeidet sig godt op i perioden. Organisationsprocenten er steget, skjønt mange mestre fremdeles staar utenfor. Arbeidsmarkedet har været bra. De fleste forretninger har utvidet og modernisert sine bedrifter.

F o t o g r a f e n e s stilling er forbedret, idet publikum nu i første række ser hen til godt arbeide. Byens fotografer har fastsat en minimumstarif.

G a r v e r n e meddeler at perioden har været middels god. Arbeidslønnen er steget med ca. 30 pct. i femaaret. I 1911 stiftedes der i faget en landsforening, som i 1915 hadde ca. 90 medlemmer.

Efter august 1914 er det blit stadig vanskeligere at erholde raavarer; enkelte sorter utenlandske huder og garvestoffer har efterhvert ikke været at faa.

G l a s m a k e r n e s o g f o r g y l d e r n e s forening karakteriserer perioden som middels god. Der klages over vanskeligheter med hensyn til arbeidshjælp. Kunstglasmakeriet har gjort gode fremskridt. Samtlige 25 mestre inden faget er nu tilsluttet foreningen.

G u l d s m e d e n e melder om normale vilkaar de første aar av perioden; senere i perioden og særlig i 1915 hadde denne haandverksgren stigende produktion og omsætning paa grund av den sterkt økede kjøpeevne hos publikum. Av samme grund har faget som kunsthaandverk betraktet naadd en tidligere uanet høide. — Saavel arbeidslønninger som priser paa materialer og de færdige varer har været stigende, uten at dette har gjort noget skaar i omsætningen. — Ved periodens utløp antages antallet av mestre at ha været 15; disse beskjæftiget ca. 300 mand.

I n s t r u m e n t m a k e r n e har hat en række gode aar. Efterspørselen efter deres artikler, særlig nautiske instrumenter, har været meget stor, ja saa stor at ikke alle ordres har kunnet effektueres, idet tilgangen saavel paa materialer som arbeidskraft etterhvert avtok.

K o n d i t o r f a g e t maa sies at ha hat gode levevilkaar i femaaret. Konditoriene er bevertningssteder der har god rot i alle samfundslag; de besøkes i stigende grad av begge kjøn, idet f. eks. forretningsfolk gjerne søker dem

for at indta sin lunch. Bedriften er i Bergen meget velanset og i glædelig fremgang.

Samtlige mestre i Bergen er organisert; foreningen er tilsluttet Norsk Arbeidsgiverforening. Lønskrav og øvrige fordringer arbeiderne er fremkommet med er ordnet ved fredelig forhandling, uten arbeidsstans eller andre vidtgaaende foranstaltninger fra nogen av siderne.

Kurvemakerne har hat en gunstig periode, idet efterspørsel og produktion har været stigende og prisene fordelagtige. Da raamaterialet (pil) for den væsentligste del faaes fra utlandet og importen av dette til sine tider har været vanskelig, har man i størst mulig utstrækning søkt at indføre færdige produkter. Byen har i perioden hat 3 mestre, der ved krigens begyndelse beskjæftiget ca. 15 mand.

Malermestrene har som i de øvrige bygningsfag hat en ganske travl og god periode.

Murmestrenes fagforening, der ved periodens slutning talte vel 30 medlemmer, melder om en god periode med stigende arbeidsmængde. Krigens utbrudd voldte litt avbræk, likesom der i 1915 var en større streik blandt arbeiderne. Denne resulterte i høiere lønninger. — Materialprisene har været sterkt stigende.

Møbelmekkerne har for det finere arbeides vedkommende været sterkt optat; men der har inden faget været en følelig mangel paa arbeidere og et stadig stigende lønskrav. Det simpleste arbeide gaar mere og mere over til fabrikken. Da faget ikke har kunnet møte efterspørselen, har der foregaat en større import av møbler fra Sverige og Danmark.

Rørlæggermestrenes forening meddeler: Paa grund av de vedtagne reglementsbestemmelser for avløpsledninger og sanitære anlæg har rørlæggervirksomheten i 5-aaret undergaat væsentlige forandringer baade med hensyn til de materialer som benyttes og anlæggernes utførelse. Der ofres nu ved bygningers opførelse betydelig større summer paa de sanitære anlæg og likeledes paa utstyrs-gjenstande, saasom badeartikler, toiletvasker, vandklosetter m. m. Rørlæggerbedriftene har da ogsaa i stor utstrækning maattet utvides, saa der nu arbeides med mere end den tredobbelte arbeidsstyrke, likesom der kræves betydelig mere af fagkundskap og teknisk indsigt end tidligere. Under disse forhold har det været meget vanskelig at skaffe dygtige fagarbeidere, og vi har da ogsaa været nødt til at forskrive rørlæggerarbeidere baade fra Sverige og Danmark. I den senere tid har der været god tilgang paa gutter i 18—20-aars alderen, som nu læres op til rørlæggere.

Paa grund av de sterkt forcerte byggeforhold, der har krævet større styrke av rørlæggerarbeidere end sedvanlig, har vi været nødt til at forhøje lønnen, saa rørlæggerarbeiderne nu er blandt de høiest lønnede inden bygningsfagene.

I 1912 blev der for rørlæggerfaget i Bergen sluttet overenskomst mellem Jern- og Metalforbundet og Norsk Arbeidsgiverforening, som utløp i april d. a. Maksimallønnen var i 1910 55 øre pr. time, men denne har været jevnt stigende fremover, saa den ved utgangen av 1915 var 60 øre pr. time.

Rørlæggerarbeidernes forhold har i 5-aaret været forholdsvis gode.

Sadelmakerne betegner perioden som i det store og hele god, til trods for en tildels generende konkurransen fra møbelhandlernes side. Særlig den første del av perioden var gunstig, idet materialprisene dengang var rimelige og omsætningen stor, likesom varerne blev omsat til fordelagtige priser. I den senere del av perioden har ogsaa omsætningen været jevnt god, mens derimot arbeidsforholde har været mindre gunstige.

Efter en 4 ukers streik i 1912 blev arbeidslønnen forhøjet med ca. 20 pct.; men tilgangen paa arbeidskraft har allikerel været liten, og man har derfor i temmelig stor utstrækning maattet anta utenlandske arbeidere. Mestrenes antal utgjorde ved femaarets begyndelse 20 og ved dets slutning 22.

Skrædderfaget har i perioden arbeidet under meget tilfredsstillende vilkaar. Dog har mangelen paa svender specielt efter krigens utbrudd været følsom.

Arbeidslønnen er ved tarifoverenskomst av april 1912 forhøjet med ca. 20 pct.

Med mestrene er vel tilfredse med fagets fremgang og utbyttet i perioden. Femaaret kjendetegnes ved utvidet benyttelse av elektrisk kraft og anskaffelse av tidsmæssige arbeidsmaskiner. Verkstedene har hat hænderne fulde og har tildels hat bestillinger for længere tid fremover.

Tømmermestrene opgir at driftsresultatene i den største del af femaaret maa betragtes som mindre gode paa grund av skarp indbyrdes konkurransen; en bedring indtraadte dog fra 1915 av, idet byggevirksomheten blev livligere. Samtidig indtraadte dog mangel paa duelige svender. Arbeidstiden er i perioden gåaet ned fra 57 til 54 timer pr. uke. Der har 2 ganger været arbeidsstans i anledning av tarifspørsmaal m. v. Fra 1911 til mars 1913 var svendelønnen 48 øre pr. time; fra mars 1913 blev lønnen fastsat til 52 øre med glideskala til 56 øre pr. time. I mars 1915 blev tariffen prolongert paa 2 aar med lønninger stigende til 58 øre pr. time. Denne sats blev dog senere adskillig højere paa grund af svendemangel.

Skomakerne er tilfredse med forholdene inden faget i perioden. Til trods for øket konkurranse med skofabrikken har der allikevel været fuldt op af arbeide.

Lønningene har været stigende; de blev saaledes ved tarifregulering i 1913 forhøjet med ca. 20 pct.; tilgangen av svender har dog særlig siden krigens utbrudd været liten.

Tapstererne melder om en jevnt god periode, dog med tendens til økning i arbejdsmængde og utbytte. Det bedrede driftsresultat menes i væsentlig grad at maatte tilskrives det gode samhold blandt mestrene.

Urmakere karakteriserer perioden, særlig de 3 sidste aar, som mere end almindelig god; særlig skyldes dette publikums økede kjøpeevne. I landdistriktenes forsøker «urjøder» fremdeles at gjøre forretninger, til trods for det strenge forbud mot omførselssalg av ur.

Svendemangel har gjort sig sterkt gjældende. I den anledning agter Norges Urmakerforbund at søke startet en fagskole for læringer.

Antallet av meddelte haandverksbreve utgjorde:

I 1911	41.
- 1912	36.
- 1913	97.
- 1914	34.
- 1915	46.

3. Handel, bankvæsen, assuranse.

Bergens Børs har foranlediget utarbeidet følgende fremstilling:

«Et resumé over handelsvirksomhet og binæringer i Bergen i et saa begivenhetsrikt tidsrum som 1911—1915 kan neppe karakteriseres bedre end ved at citere de første indledningsord i de tre første aarganger av Bergens Børs's aarbøker:

«En fremstilling i store træk av vort næringslivs økonomiske stilling i 1913 vil i det væsentlige vise tilfredsstillende resultater. Selvfølgelig vil der ogsaa være enkelte skyggesider, men som helhet maa man vel si at vort land har arbeidet under gunstige vilkaar, og at arbeidet har git godt utbytte. Naar allikevel stemningen ved aarsskiftet 1913—1914 langtfra er saa forhaabningsfuld som ved aarets begyndelse, da er det fordi man har en bestemt følelse av at de gode tider er kulminert for denne gang. Bølgetoppen er passert, og verdenskonjunkturen glider atter mot dypet.»

«Vort lands store mindeaar, 1914, til hvis festligholdelse der var truffet saa mange forberedelser, gik ikke tilende som det begyndte — i festlig beskuelse av fortiden. Nutiden rykket os ved Europakrigene med én gang ind paa livet og satte vor hele samfundsbygning paa saa haard en prøve som den vel neppe nogensinde har været stillet i de nulevendes minde. — Det vilde være temmelig langt fra sandheten at paastaa at vort folk i hine augustdage bestod denne prøve med synderlig glans. Efter en hundredaarig fredsperiode var det ikke engang ventelig at alt hos os skulle ha været indrettet med krig for øie, selv om krigsvarslene lød baade ofte og indtrængende for os, særlig siden begyndelsen av dette aarhundrede.»

«Der ligger en vældig utvikling for vort land mellem aarsskifterne 1914—1915 og 1915—1916, et opsving saa stort og gjennemgripende at man vanskelig skulde tro det kunde rummes inden et enkelt aar. Dengang (1914—1915) sat endnu mindet om panikdagene i august 1914 friskt i sindene. Det var ikke mere end at man saavidt var kommet sig efter skräkken, uten at man endnu i syndelig grad hadde faat øinene op for at krigene bød, særlig vor skibsfart og eksportshandel, førsterangs chanser. Nu (1915—1916) derimot er situationen en ganske anden. Man har ikke alene vænnet sig til krigstilstanden som en konstant faktor, men man baserer endog for en del sine spekulationer paa dens fortsatte vedvaren endnu en tid. Fjoraarets panik er noget som helt og holdent hører historien til, og som man nødig vil være sig bekjendt.»

I 1911 kom en norsk Amerikalinje sin virkeligjørelse et godt skritt nærmere, mens nattog paa Bergensbanen befant sig paa forberedelsernes stadium og først kom igang 1 juli 1912. Amerikalinjen startedes i 1913, og 1914 fremtvang den europæiske krig en daglig postforbindelse mellem Newcastle og Bergen.

I 1912 bragtes Samnangerfaldenes elektriske ledninger ind i byen og skapte muligheter som sikkert vil sætte betydelige og kanske endnu uanede merker i dens fremtidige utvikling.

Pengemarkedet var i 1911, med en undtagelse av en mindre stramning ut paa høsten, rolig, men i 1912 og 1913 holdt det sig knapt og dyrt og paavirkedes i 1914 sterkt av de urolige tider. Diskontoen var vedblivende høi og notertes i hele 1913 med $5\frac{1}{2}$ pct. Aaret influertes av de betydelige kapitalanbringelser som for bergensk regning fandt sted i utenbys og tildels i utenlandske aktieforetagender av baade industriel og økonomisk natur. I dampskibstonnage, indkjøpt fra utlaadet, blev ikke særlig betydelige beløp bundet i 1913.

1914 blev pengemarkedet beslaglagt af en række, tildels betydelige emisjoner, idet de store aktieselskaper og bankene utvidet sine aktiekapitaler eller søkte ved obligationslaan at tiltrække sig kapital for at holde skridt med utviklingen.

Den 23de januar 1914 nedsatte Norges Bank diskontoen fra $5\frac{1}{2}$ til 5 pet. og efter den voldsomme opskakning som krigserklæringen mellem stormagtene bragte, steg den den 1ste august til 6 pet. og den 3dje august til $6\frac{1}{2}$ pet., samtidig med at krigsutbruddet bragte panik blandt menigmand for at komme til at mangle mat. Folk ilte til butikkene og kjøpte fødemidler og til bankene for at ta ut sine sparepenger, tilveksle sig guld i den hensigt at gjemme det bort eller sørvpenger i den tro at disse var bedre end papirpenger.

Chocket var voldsomt, men et indenlandsk moratorium i forbindelse med en officiel fritagelse for Norges Bank for at indveksle sine sedler med guld skapte ro for pengeinstituttene, og en fastere holdning vendte tilbake. Eksporten kom langsomt igang igjen, og da den nøitrale skibsfart utover høsten fik gunstigere vilkaar, lettedes det økonomiske pres. Rigtignok maatte al import betales kontant til stadig høiere priser, men den stigende fragtkonjunktur bragte penger trods motgaaende kursbevægelser for sterling og dollars, og allerede mot utgangen av aaret 1914 var stillingen saa nogenlunde frigjort. Allerede 20de august kunde Norges Bank la diskontoen gaa ned i $5\frac{1}{2}$ pct.

Saa rikelig forsynt som i 1915 har vort pengemarked vel aldrig før været. Et utal av nye eller utvidelser av ældre foretagender fik uten vanskelighet sin kapital fuldttegnet, ofte endog overtegnet, uten at der tilsyneladende gjordes skaar i den forhaandenværende pengeoverflod. Ved aarets begyndelse var markedet endnu stramt, diskontoen holdt sig i $5\frac{1}{2}$ pct., sterlingkursen stod i aarets første kvartal 6 à 7 pct. over guldpunktet, dollars og gylden tildels høiere og francs omrent normalt, kun mark viser en vikende tendens. I april og mai begynder kursene for sterling og dollars at dale, og 25de mai nedsættes Norges Banks diskonto til 5 pet. I slutten av aaret staar mark ca. 20 pct. og francs ca. 15 pct. under pari.

Naar Norges Bank den 12te december 1915 atter satte diskontoen op i $5\frac{1}{2}$ pct. var det vistnok bare et varsel til spekulationen i skibs- og andre aktier, som begyndte at anta tildels noksaa uhyggelige dimensioner.

I Bergens Privatbank var indskud paa folio, paa sparebankvilkaar og paa 6 mdr. og andre konti (banker ikke medregnet):

i 1913.....	49.8	millioner kroner,
i 1914.....	52.9	" "
og i 1915.....	81.8	" "

Disse konti er saaledes i:

1914 øket med	3.1	millioner kroner,
og i 1915 < <	28.9	" "

I Bergens Kreditbank var indskuddene paa sparebankvilkaar og paa 6 mdr.:

i 1913.....	46.0	millioner kroner,
i 1914.....	44.5	" "
og i 1915.....	67.9	" "

Disse konti avtok saaledes i 1914 med 15 millioner, men øket i 1915 med 23.4 millioner.

I Bergens Sparebank økedes indskyternes tilgodehavende i 1914 med 0.22 millioner kroner og i 1915 med 2.67 millioner kroner.

Indskuddene i de tre nævnte banker i Bergen er saaledes i 1914 øket med 1.8 millioner kroner og i 1915 med 55 millioner kroner.

Av nye aktie-emissioner i 1912—1913—1914 og 1915 i kursnoterte selskaper i Bergen kan nævnes;

1. Bergens Kreditbank utvidet i 1912 aktiekapitalen fra paalydende 6 millioner kroner, hvorav indbetalt 3 millioner kroner, til 5 millioner kroner fuldt indbetalt og samtidig tilbakeleverte grundfondsforskrivelser, ved utstedelse av 10 000 nye aktier á kr. 200.00 til en kurs av kr. 300.00.

2. Hansa Bryggeri forhøjet aktiekapitalen i 1912 fra 1 million kroner til $1\frac{1}{2}$ million kroner ved utstedelsen av nye aktier á kr. 500.00 til pari kurs.

3. Laksevaags Maskin- og Jernskibsbryggeri utvidet i 1912 aktiekapitalen fra kr. 500 000.00 til kr. 750 000.00 ved tilskrivning fra fondene. Aktiernes paalydende er nu kr. 1 500.00.

4. Bergens Telefonkompagni forhøjet aktiekapitalen i 1912 fra kr. 350 000.00 til kr. 600 000.00 ved utstedelsen av nye 5 pct. aktier á kr. 500.00 til en kurs av 102 pct.

5. Bergens Privatbank forhøjet i 1913 aktiekapitalen fra paalydende 5 millioner kroner, hvorav indbetalt $2\frac{1}{2}$ million kroner, til 5 millioner kroner fuldt indbetalt ved utstedelsen av 12 500 nye aktier á kr. 200.00 til en kurs av kr. 450.00.

6. Det Bergenske Dampskibsselskap utvidet i 1913 aktiekapitalen fra 4 millioner til $5\frac{1}{2}$ million kroner fuldt indbetalt à pari kurs.

7. Det Bergenske Dampskibsselskap forhøjet i 1914 aktiekapitalen fra $5\frac{1}{2}$ million til 9 millioner kroner ved utstedelse av nye ihændehaveraktier, som utlagdes til offentlig tegning til pari kurs.

8. Bergens Telefonkompagni utvidet i 1914 aktiekapitalen fra kr. 600 000.00 til kr. 1 200 000.00. Aktierne overtokes av de ældre aktionærer til pari kurs.

9. Bergens Kreditbank utvidet i 1914 aktiekapitalen fra 5 millioner kroner til 7 millioner kroner ved utstedelse av 10 000 nye aktier à kr. 200.00 fuldt indbetalt, hvorav 5 000 aktier forbeholdtes de ældre aktionærer til en kurs av kr. 320.00, og resten utlagdes til offentlig tegning til en kurs av kr. 340.00.

10. Det Bergenske Dampskibsselskap forhøjet i 1915 aktiekapitalen fra 9 millioner til 14 millioner kroner ved utstedelsen av nye ihændehaveraktier, hvorav $4\frac{1}{2}$ million utlagdes de ældre aktionærer til en kurs af 120 pct., og resten avhændedes i 1916.

11. Den Norske Amerikalinje forhøjet i 1915 aktiekapitalen fra kr. 8 260 400.00 til 12 millioner kroner. De nye aktier utlagdes til offentlig tegning til pari kurs.

12. Sjøforsikringsselskapet Æolus forhøjet aktiekapitalen i 1915 fra kr. 600 000.00 til 1 million kroner ved utstedelse av nye aktier à kr. 500.00, hvorav indbetalt 30 pct. De nye aktier optokes udelukkende av de gamle aktionærer.

13. Norske Lloyd. De ældre aktier blev i 1915 tilskrevet 5 pct. = kr. 50.00 pr. aktie, og samtidig utvidedes aktiekapitalen fra 3 til 5 millioner, ved nytegning efter en kurs af 135 pct.

Desuden stiftedes i 1914 Landsbanken L/L med en kapital paa 600 000 kroner.

Korn- og melforretningen begunstigedes i 1911 av en stadig opadgaaende konjunktur. Det er bemerkelsesværdig for aaret at en usedvanlig sterk indførsel av Sortehavsrug foregik hertil med omladning i Hamburg, og mere end nogensinde før fik Bergen sin rugforsyning fra Østersjøhavnene, hvor de fleste provinser hadde meget gunstig veir. Som følge derav viste rugen derfra både kvantitativt og kvalitativt meget smukke resultater. Men særlig var det byg som tiltrak sig opmerksomhet, idet Tyskland var sterkere kjøper end nogensinde før og Argentina meldte yderlig slette utsigter for maishøsten.

Ogsaa i 1912 arbeidet korn- og melforretningen under gunstige konjunkturer og maa ha git meget tilfredsstillende resultat; men i 1913 klages der over at de var uhedlige. Det var ikke spekulationen, men direkte forbrukere som deltok i importen. Balkankrigen bevirket at varerne paa første haand ikke kom frem paa markedet, men da tilliden til at de politiske forhandlinger vilde avverge en europæisk krig fastnet sig, viste tilbudene sig sterkere, samtidig som der saavel fra Amerika som Kanada indløp livligere offerter. Baade i Tyskland og Rusland var høsten tildels meget god. — Den usedvanlige tørke som sommeren 1913

hersket paa Vestlandet og i høi grad hindret vor møllebedrift, bevirket at tysk rugmel indførtes i større mængder end vanlig. Av mais indførtes endel dels direkte og dels over Hamburg og Antwerpen. Av hvete importertes, foruten fra russiske og prøissiske havner, flere partier amerikansk og kanadisk med vor nye Amerika-linjes skibe.

Korn- og melhandlerne hadde al grund til at prise krigstilstanden i 1914, som hurtig rømmede lagrene til stigende priser, om den end i stor utstrækning vanskeliggjorde nye tilførsler. Kornmarkedet indtar i 1914 en særstilling som man maa gaa tilbake til det russiske kornutførselsforbuds dage for at finde sidestykke til. — Paa grund av fortvilede lastningsforhold i Azow laa endnu i juli maaned nogen faa ladninger gammel vare, bestemt hertil, under indlastning, men krigen kom saa pludselig og uanet at det utelukkedes at faa dem frigjort, og slag i slag kom utførselsforbud baade fra Rusland og Tyskland, og kornmarkedet antok pludselig nye former.

Staten traadte straks til og dannet provianteringskommission for at regulere forholdet. Nogen faa ladninger sydrussisk korn, bestemt for de krigførende lande, flygtet ind til nætrale havner, og efter mange underhandlinger lykkedes det at faa sikret vort marked et par av dem. Forøvrig var man omtrent ganske henvist til Amerika, hvor man hadde en høst som ingensinde før. Vor rugtilførsel skedde hovedsagelig fra Baltimore, mens New York skaffet os kanadisk byg. Bergen fik ogsaa et par ladninger kalifornisk byg av meget smuk kvalitet, samt nogen ladninger mais baade fra La Plata og fra Statene. Brødkorn manglet vi saaledes ikke, men kornprisene var enorme, og melprisene holdt godt skridt.

Møllebedriften gik i første halvdel av aaret sin jevne gang, men efter krigens utbrudd kom den i en prekær stilling ved den usikkerhet som forskjellige vanskeligheter forårsaket.

Ogsaa i 1915 hadde Nord-Amerika og Argentina en glimrende høst, og prisene derover var rimelige, men de stadig stigende fragter jaget dem op i en uhyggelig høide. Forretningen indskrænket sig til dækninger fra haanden til munden, hvorved konjunkturfotjenesten reducertes til et minimum. — I januar notertes prisene for byg med kr. 19.40 à 22.25, for rug med 26.25 à 26.75 og for hvete med kr. 29,00 pr. 100 kg. I december betaltes resp. kr. 23.25 à kr. 23.50 — kr. 25.50 à kr. 26.00 og kr. 25.00. Møllebedriften gik nogenlunde sin jevne gang, men ut paa høsten generedes flere av vore møller av vandmangel.

Kolonialbranchen arbeidet i 1911 under voldsomme konjunktursvingninger for hovedartiklenes vedkommende, og for de importører som spekulerte heldig bragte aarets svære svingninger i kaffe og sukker en god avance, men detaljisten derimot var mindre gunstig stillet, ti han var avskaaret fra at forhøje prisene saa hurtig som stigningen for de forskjellige artikler fandt sted i utlandet. Især bragte sukker enorme overraskelser, og den voldsomme stigning som særlig utgik fra Tyskland hadde tilfølge at der ogsaa til Bergen indførtes store mængder baade av russisk og billigere sorter engelsk sukker, som begge viste sig fordelagtigere end det tyske. Aaret 1912 har kolonialforretningene antagelig hat et almindelig godt utbytte, mens 1913 bragte de fleste interesserte engros-kjøbmænd

mange skuffelser, hvorimot detaljisterne da hadde det forholdsvis bedre. Kaffe var branchens mest bevægelige artikkel. Den faldt i den første halvdel av aaret med ca. kr. 24.00 pr. sæk, steg saa i et fjerdingsaar med ca. kr. 15.00 og faldt atter efterhyert med ca. kr. 13.00.

For sukkerproducentene blev 1912—1913 en rekordhøst baade for roesukkers og rørsukkers vedkommende. Aaret begyndte med billige priser og holdt sig, med smaa variationer, lavt hele tiden.

Prisen paa tørrede frugter, særlig plommer og rosiner, faldt og bragte de fleste grossister forholdsvis betydelige og tildels upaaregnelige tap.

Som for de fleste andre branchers vedkommende bragte verdenskrigens utbrudd ogsaa kolonialvarehandelen adskillige overraskelser i 1914, men i det store og hele var aaret lønnende. Kaffeprisene holdt sig temmelig stabile, men fra midten av juli begyndte de at falde paa grund av den politiske situation. Alle terminbørser lukkedes ved krigens utbrudd og bare New Yorks aapnedes igjen senere. En midlertidig knaphet paa enkelte sorter blev for en stor del avhjulpet ved jevn import av ny Brasilhøst.

Sukkerlagrene var ved krigens utbrudd meget smaa og da Tyskland utstedte utførselsforbud blev stillingen temmelig prekær, men i september indrømmedes fabrikkene en limitert ret til utførsel til nøitrale land og der blev saaledes anledning til atter at faa tysk sukker til meget rimelige priser.

Ris og enkelte sorter tørrede frugter som plommer og rosiner steg efter krigsutbruddet betydelig, men kaffeprisene var meget moderate og sukkerprisene nærmest lave.

I 1915 holdt kaffeværdiene sig temmelig uforandret, hvorimot fragtene steg enormt, men da kursene paa £ faldt betydelig, utjevnedes forholdet adskillig. Sukker derimot steg svært. Englands blokade for alle fødevarer og fodervarer etc. til Tyskland nødvendiggjorde at sukkerroerne i stor utstrækning maatte benyttes til foring av kreaturer og meget andet, og følgen var at der gaves meget faa og begrænsede dispensationer fra utførselsforbuddet. Imidlertid optraadte Sverige som sælger af forholdsvis betydelige kvanta, og derfra kjøptes herhjemme meget. Der til kom at den norske stat indgik med den svenske kontrakt om et meget stort kvantum for levering fremover.

I det store og hele steg prisene paa alle kolonialvarer betydelig, med undtagelse av kaffe, i løpet av 1915 delvis som følge av høiere priser i produktionslandene og delvis paa grund av de enorme fragtstigninger. Her i landet fik vi absolut forbud mot utførsel av saagodtsom alle fødevarer.

Kulforetningen arbeidet sikkerlig i 1911 med god fortjeneste og ialfald med høie priser og høie fragter, som begge dele fortsattes i 1912, der var et av de mest bevægede aar man i den forretning indtil da hadde hat i lange aarrækker. I mangel av kul fra England og Skotland, paa grund av streik, importeres nogen westphalske over Rotterdam, nogen schlesiske over Stettin og nogen fra Amerika, men som følge av forholdene faldt de overordentlig dyre. Skjønt det engelske kulmarked i 1913 forløp uten streik eller lignende kalamiteter holdt prisene sig dog hele tiden adskillig høiere end i 1912, og dette

vedvarte ogsaa, med en kort avbrytelse i februar og mars, indtil verdenskrigen brøt ut. Efter den tid gik prisen ned fra 15 sh. i august til 13 sh. i september – december for i slutten av aaret at stige jevnt indtil de i mars og april 1915 naadde et nivaa, som i normale tider vilde være anset som utænkelig.

Manufakturforretningen en detalj kunde indtil krigserklæringerne i 1914 glæde sig over jevnt tiltagende omsætning og vedvarende tilfredsstillende utbytte. Prisene holdt sig fast og stigende saavel for bomulds- som uldvarer, ikke alene paa grund av raamaterialernes værdi, men ogsaa som følge av altid økende produktionsomkostninger. Lin- og jutevarer naadde i 1913 en hittil ukjendt høi notering og vore indenlandske fabrikanter av manufakturvarer var stadig fuldt optat med ordres og evnet tildels ikke at tilfredsstille behovet. Engrosforretningen arbeidet under ganske gode forholde og med en tildels villigere indgang av dækning end i tidligere aar.

Disse gode omsætningsforhold fortsattes ogsaa i første halvdel af 1914, men da den store krise brøt løs den 1ste august forsvandt kunderne, betjeningen stod uten arbeide og alle søkte at holde de kontanter, som ikke anvendtes til indkjøp av levnetsmidler, tilbake. Selv selvmynten forsvandt pludselig fra cirkulationen og det faldt yderst vanskelig at skaffe de absolut nødvendigste vekslepenger til de faa kunder, som kjøpte nødvendige smaating.

Efter den enestaaende stilstand i august faldt der ro over sindene og en livlig bevægelse i omsætningen indtraadte i september. Den tiltok i aarets sidste maaneder, nederlaget i august gjenoprettedes og aarets totalomsætning blev til sidst upaaklagelig. Størst ulempe voldte de krigførende landes eksportforbud av uld, uldgarn og grovere uldvarer.

I 1915 gjorde manufakturforretningen en merkbar fremgang. Der opstod pludselig et tiltagende forbruk, som nærmest maatte tilskrives de betydelige indtægter som aaret bragte paa flere omraader. Engrosforretningen glædet sig ogsaa over en god omsætning tiltrods for de mange vanskeligheter som de usikre og uberegnelige importforhold skapte. Mangel paa raastoffer og knap tilgang paa farvestoffer hindret den indenlandske produktion delvis og prisene for mange varesorter steg med 25 til 30 pct., enkelte sorter uldvarer, uldgarn og jutevarer endog mere.

Hudre, skind og lær hadde i femaaret ikke liten betydning for Bergens handel, og var indtil 1913 stadig stigende. Importen faldt i to deler: nemlig oversjøiske raa ko- og oksehuder, som indførtes fordi vore garverier trængte denne vase og dernæst, dels direkte, dels over Trondhjem, Kristiania og Kjøbenhavn fra Sverige og Finland betydelige kvanta huder og skind, opkjøpt for bergensk regning. Samtlige disse varer utførtes igjen til Kontinentet og Nordamerika efter her at være tørret eller saltet og sortert til de mange forskjelligartede bruk.

Prisene for disse varer steg stadig og naadde i 1913 en hittil uanet høide, men i slutten av aaret indtraadte et tilbakeslag, som bragte et betydelig tap og et daarlig økonomisk resultat for de handlende, mens landmanden opnaadde overordentlig høie priser for sine produkter.

Eksporten av selskind hadde i vor by en fremskutt stilling. Importen av færdiggarvede huder og skind, specielt saalelær, avtok sterkt idet vore hjemlige garverier tilfredsstilte behovet for saalelær og bindsaalelær. I 1914 var Bergens handel med huder og skind mindre end før fordi svenske og finske varer ikke længer eksportertes herover efter krigens utbrudd. Aarets første halvdel med stadig dalende priser bragte eksportørerne tap, hvorimot det andet halvår gjennemgående gav godt utbytte. Krigens utbrudd fremkaldte et betydelig fald for alle indenlandske huder og skind, men situationen forandredes senere, og prisene paa ko- og oksehuder gik hurtig opover indtil utførselsforbudet i begyndelsen af oktober stanset den opadgående bevægelse. I alle krigførende land og deres kolonier utstedtes utførselsforbud, som hindret importen hos os av oversjøiske huder, men med megen vanskelighed opnaaddes dispensation, og prisene for utenlandske huder til saalelær steg sterkt for i 1914 at naa en rekordhøde.

Utenlandske garvestoffer har det været vanskelig at faa efter krigens begyndelse, og prisene steg til det dobbelte og mere, men allikevel lønnet garverivirk-somheten sig godt i 1914.

For vore skofabrikker var 1914 fordelagtig.

1915 var et særdeles vanskelig aar for hud- og skindforretningen. I mot-sætning til andre land, som bare hadde partielle utførselsforbud, var det hos os absolut forbudt at eksportere alle slags huder og skind. De vigtigste artikler, ko- og oksehuder samt faar- og lammeskind, maatte derfor lagres hele aaret igjennem, og da kun en liten del var anvendelig i de norske garverier, var det vældige masser som ophopedes hos eksportørerne. I slutten av aaret var kurser og priser gaat saa betydelig i disfavør at salg bare kunde istandbringes til tap-bringende priser.

Tilførselen av utenlandske huder og barkestoffer var ogsaa i 1915 meget knap. Frankrike og England med kolonier utstede utførselsforbud, og endel til-førsler fra U. S. A. beslaglagdes i England. Endel huder og barkestof impor-tertes imidlertid med de direkte baater saavel fra Indien som Sydamerika. Pri-sene steg hele aaret igjennem, og ved kursfald paa utenlandsk valuta fik impor-tørene en upaaregnet fortjeneste.

Trods de høie priser og arbeidsomkostninger var garveribedriften i 1915 meget lønnende, ti alt hvad der productertes av lær blev revet bort straks det kom paa markedet.

Skofabrikkene var hele aaret jevnt og godt beskjæftiget og maa ha hat et godt resultat at se tilbake paa.

Importen av færdig utenlandsk lær var ikke stor i Bergen i 1915.

Eksportforretningen hadde ingen grund til at rose aaret 1911. Kon-junkturene for tran og rogn viste betydelige svingninger i disfavør av indehaverne, og rundfiskforretningen gav neppe mere end et tarvelig overskud. For klipfisk steg prisen betydelig utover høsten, men stigningen kom i ringe grad Bergen tilgode.

Heller ikke 1912 blev et gunstig aar for Bergens eksportører av fiskevarer.

Vistnok var der overflod av de fleste artikler, undtagen sild, men konjunkturene gik oftest eksportørene imot.

Aaret begyndte med svære klipfiskpriser for de fra 1911 overliggende beholdninger, og klipfiskforretningen hører til 1912's glædelige foretelser, men desværre øket ikke Bergen i synderlig grad sine interesser paa dette omraade.

Rundfiskforretningen i 1912 frembyr et adskillig mørkere billede. Den overtok en daarlig arv fra 1911 med overfyldte rundfiskelagre overalt og en mængde nødlidende partier i utlandet, særlig i Syditalien, og det var forbundet med seigt arbeide og betydelige opofrelser atter at bringe orden i affærerne. Eksportørene saa sig nødsaget til ved sæsongens begyndelse at slutte sig sammen om bl. a. at forpligte sig til ikke at skibe fisk til Neapel og Sicilien uten delvis forskudsbetaling. Denne overenskomst tiltraadtes af samtlige Bergens eksportører og fandt tilslutning ogsaa nordenfor. Fremover vaaren gik avsætningen traegt, ti tidlig kunde det forutsees at aaret vilde gi et endnu sterre kvantum end rekordaaret 1911, og ved nyfiskens ankomst fandtes endnu adskillig gammel fisk paa lager. For tilvirkerne blev det ingen god forretning og bare et faatal kom nogenlunde fra spekulationen uten betydelige tap, og ved utgangen av 1912 laa store partier lagret saavel av Lofotfisk som Finmarksfisk, og markedets stemning var yderst trykket.

Ved begyldelsen af aaret 1912 laa der lagret formentlig ikke mindre end 30 000 hektoliter damptran, som stod indehaverne meget dyr og aarets samlede damptranproduktion gik op til det enorme kvantum av ca. 76 000 hektol. mot 43 500 hl. i 1911; man fik saaledes til omsætning i 1912 over 100 000 hl. At damptranforretningen blev uheldig baade for tilvirkerne og eksportørene var under disse omstændigheter naturlig, ti den meste tid gik konjunkturene indehaverne imot.

Industriel raatran derimot var knap og blev jevnlig søkt til kr. 33.00 for blank og kr. 31.00 for brunblank. Av bruntran var der heller ikke nogen overflod, men prisene holdt sig desuagtet temmelig lave.

Heller ikke rognforretningen utviklet sig heldig i 1912. Sæsongen aapnedes med betydelige lagre av gammel vare, og da den nye rognproduktion i høj grad oversteg de tidlige aars, maatte rognprisene bli lave.

Som helhet betragtet blev 1913 et meget gunstig aar saavel for tilvirkere som eksportører av klipfisk. Vistnok tjentes der litet paa de smaa slumper som saltedes i Lofoten, men Finmarksekspeditionene gav godt overskudd, uagtet tørringen blev dyr nok paa grund av uhedige veirforhold. Tilførslene av bondefisk var større end vanlig, og paa forsommeren var et helt «stevne» av nordfjordinger i Bergen. De fleste kom hertil i egne motorfartøier med sin fisk. Aaret blev et kronaar for de fleste av dem, tiltrods for at mange klaget over stort redskapstap i vinterens løp. Av Lofots- og Finmarksfisk kom bare et faatal laster til Bergen. Eksporten var den hele tid tilfredsstillende og levnet eksportørene en pen fortjeneste. Det maa dog bemerkes at det var mange aar siden at klagerne over mid var saa høilydte som i 1913.

Var klipfiskforretningen tilfredsstillende, var det samme ikke tilfældet med rundfiskforretningen i 1913, og det var saa meget mere at beklage som Bergens interesser i rundfisk er stor og voksende. Her laa i begyndelsen af aaret betydelige beholdninger baade av Lofots- og Finmarksrundfisk og de utenlandske markeder var godt forsynt, tildels overfyldt, men ved avslutningen af samtlige torskefiskerier ultimo juni viste det sig at det samlede rundfiskparti var bare 17.9 millioner mot 36.4 millioner i 1912.

Forretningen i Lofotfisk gik hele høsten slæpende og til faldende priser for de fleste sorter, og der taptes mange penger paa den. Heller ikke Finmarksrundfisken bragte eksportørene nogen synderlig glæde tiltrods for at kvaliteten af 1913's rundfisk var gjennemgaaende meget tilfredsstillende.

Hverken producenter eller eksportører fik grund til at rose tranforretningen i sidstnævnte aar. Den som slap helskindet derfra uten tap maaprise sig lykkelig. Ved aarets begyndelse laa adskillig damptran igjen fra 1912, og stemningen var efterat fisket begyndte noget bekymringsfuld, men da der i februar og mars indtraf en styggeveisperiode, blev markedets tilstand fuldstændig feberagtig. Det var som om der ingen gammel damptran fandtes i landet og heller ingen utsigt til produktion af ny vare. Fra kr. 55.00 for ny uklaret og kr. 62.00 for ny koldklaret ved midten af februar steg prisene i løpet af en maaned med ca. 40 kroner pr. tønde. Da veiret efter paaske blev roligere, faldt prisene i en maaneds tid igjen med ca. kr. 25.00, og tranproducentene stod der med sin dyre tran og sine surt erhvervede lærepenger.

Sæsongens nominelle noteringer for prima Lofotsraatran var: Raa medicintræ kr. 70.00, blank kr. 60.00 og brunblank kr. 50.00, og for industriel vare: blank kr. 33.00 og brunblank kr. 31.00. Bruntran var knap forhaanden, men prisen sjeldent over 28 à 29 kroner.

Av rogn lagret her ved aarsskiftet 1912—1913 fandtes adskillig, og paa disse beholdninger maa indehaverne ha tjent gode penger. Da omsætningen ophørte i 1912 var prisen paa de tre sorteringer resp. kr. 27.00, kr. 17.00 og kr. 7.00, og ved aapningen af den nye sæsong i april notertes for gammel vare kr. 45.00, kr. 35.00 og kr. 25.00, og for ny resp. kr. 50.00, kr. 40.00 og kr. 30.00, alt inkl. træ. Vistnok var rognen i 1913 senere utviklet end vanlig, men allikevel blir rogn, saltet saa sent ut i fisket som tilfældet var det aar, altid en underordnet vare. Lagrene her paa pladsen var saa smaa at selv en liten bedring i seknningen øvet sin indflydelse, og ved utgangen af juni kom prisene op i kr. 57.00, kr. 47.00 og kr. 37.00, men dermed var der ogsaa stop, og da der næste gang ultimo juli notertes en rognhandel, skedde det til priser af kr. 50.00, kr. 40.00 og kr. 30.00, og dermed var sæsonen avsluttet.

Det blev med rognen som med rundfiskeren: tjente eksportørene noget, var det paa de gamle beholdninger, men naar alle faktorer tages i betragtning, bragte den nye vare neppe overskud og i mange tilfælde rent tap.

Det var med de lyseste forhaabninger man imøtesaa klipfisksæsonen i 1914. Beholdningene fra 1913 var ikke større end at man med sikkerhet ventet dem realisert inden den nye fisk kom i markedet. Imidlertid blev Lofotens

fiskeparti saa litet at derfra bare kom slumper og ikke en eneste komplet fiskelast, og Finmarksfisket uteblev saa længe at de gode fiskeuker først begyndte ut i juni, og da gjaldt det bare at klemme paa med saltning uanset prisen. Det blev derfor dyre laster og lange turer paa Finmarken. Hvad der i Bergen blev virket til klipfisk indskrænket sig til rene bagateller, og av saltfiskpartier kom forholdsvis faa hertil byen. Prisen for disse dreiet sig omkring kr. 4.00 à kr. 4.50 pr. 20 kg.

Den første handel i bondefisk notertes ultimo mai til kr. 9.50 á kr. 9.75, en pris som var meget tilfredsstillende, og som gav bønderne en glimrende fortjeneste, men de første partier var gjennemgaaende daarlig tørre. Senere partier var i saa henseende bedre. Kun faa laster Lofotfisk var færdige fra tørrepladsen i midten av juni, da prisen en kort tid var nede i kr. 9.25. De fleste kunde først senere tilendebringe tørringen og var heldige nok til at opnaa kr. 10.50 eller endog litt mere.

Det var saaledes en heldig begyndt og meget lovende klipfisksæsong, som blev avbrutt ved krigskrisen i august, og situationen var for indehaverne av klipfisk alt andet end lystelig. Fisken var dyrt indkjøpt, utsigtene til at faa salg i stand yderlig smaa, eksporten stoppet og kontante penger ingensteds at opdrive, saa at man neppe var i stand til at faa reist de til en mulig forretnings avvikling nødvendige pengemidler. Det var ikke langt fra en maaned som hengik paa denne maate og det til og med en af aarets bedste for vor fiskeeksport.

Ved midten av september kunde imidlertid atter optages regelmæssige klipfisknoteringer, nemlig omkring kr. 10.25 pr. vekt Lofots- og Finmarksfisk. Det viste sig imidlertid desværre ut i september at 'man maatte regne med en usedvanlig mængde midfisk, og fra oktober kom ikke mange laster som ikke var mere eller mindre midbefængt og bevirket, med et samtidig indtraadt prisfal, et tap paa mindst 2 à 3 kroner pr. vekt. Under disse omstændigheter foretrak mange tilvirkere at lægge op sine laster i haab om bedring senere. De økonomiske forhold paa det sydamerikanske marked og Portugal tok stadig uheldigere vending og bidrog sit til prisfaldet paa klipfiskmarkedet.

Beholdningene av rundfisk og smaa fisk var ved aarsskiftet 1913—1914 ikke særlig betydelige, men store nok til at der ved nyfiskens ankomst laa gammel vare av flere aarganger paa lager. I aarets første maaneder var søkningen fra Italien god, men den avtok snart, og vaarforretningen blev en skuffelse, særlig for Lofotfiskens vedkommende. Først ut i mai, da det viste sig at aarets produktion vilde bli endog mindre end i 1913, økedes interessen for de gamle beholdninger, som for størstedelen gik over paa eksportørenes hænder til noget stigende priser.

Krisen virket paa rundfiskmarkedet omtrent som paa klipfiskens og kom saa meget uheldigere som kjøperne paa Finmarken hadde kjøpt og sendt avsted hertil adskillige partier som de med sin bedste vilje ikke kunde skaffe penger til. Det rettet jo paa sig, men først i midten av september notertes atter regelmæssig om sætning i rundfisk her paa markedet, og senere var da avsætningen tilfredsstillende. Nogen nævneværdig prisstigning kunde sæsonen ikke opvise, og eksportørene

opnaadde kun en tarvelig kommission, som ikke stod i forhold til risikoen ved de overdrevne høje indkjøp.

Beholdningene av gammel trann var ved aarsskiftet 1913—1914 mindst 50 000 tdr., og man kan vanskelig forklare sig en pris for koldklaret vare som notertes ved begyndelsen af 1914. Ved utgangen av februar, da kvaliteten av aarets skrei var bragt paa det rene, notertes ny uklaret damptran trods indskrænkede tilførsler med kr. 50.00 og koldklaret med kr. 57.00, mens gammel koldklaret neppe naadde kr. 55.00. I begyndelsen af april, like foran det begyndende Finmarksfiske, gik prisen for uklaret damptran yderligere ned i kr. 47.00 à kr. 46.00 og koldklaret i kr. 53.00. Finmarksfisket blev imidlertid en skuffelse, og prisen paa uklaret gik op i kr. 54.00 à kr. 55.00 og i kr. 60.00 for ny og kr. 58.00 for gammel koldklaret, og dermed sluttet forsæsongen. Da krisen brøt ut hadde damptranmarkedet været ganske forretningsløst i over en maaned.

Av raatran var lagrene fra 1913 ubetydelige, og de økedes ikke synderlig i 1914. Industriel raatran var hele aaret igjennem knap til priser av kr. 35.00—37.00 for blank og kr. 33.00—35.00 for brunblank. Bruntran gjaldt omtrent kr. 27.00—28.00, og efter krisens utbrudd var det disse sorter som først vakte interesse. Bruntran begyndte med kr. 26.00 paa fat, brunblank og blank med resp. kr. 33.00 og kr. 35.00, og senere steg prisen til kr. 50.00 for brun og kr. 55.00 à 60.00 for brunblank og blank. Paa medicintran øvet denne stramning sin indflydelse. I midten av oktober gjenoptokes damptranforretningen til kr. 55.00 for koldklaret vare, men først ved utgangen av november sporedes en fastere tendens, og i løpet av en maaned steg damptranprisene til ca. kr. 75.00.

Rogn lagrene var ved begyndelsen af 1914 uten større betydning, men store nok til at de som drev med opkjøp av gamle beholdninger til priser av kr. 50.00—40.00—30.00 for de tre sorteringer, fik et ordentlig klaps paa den affære. Den nye produktion satte med engang rognprisene ned i kr. 35.00—25.00—15.00. I slutningen af mai steg prisene med kr. 2.00, og dermed blev de staaende for resten av sæsongen. Hverken salterne eller eksportørene tjente synderlig paa rogn i 1914.

Ved krigens utbrudd var det slut med avskibningene for seiler til Frankrike. Det som senere skibedes gik med dampskib væsentlig til Nord-Spanien.

Ved nytaarstider 1915 var utsigtene for klippfiskforretningen ikke lyse. For god midfri vare notertes kr. 9.00 og for midbefængt fisk nedtil kr. 6,50 à kr. 6,00, priser som ikke paa langt nær dækket fiskens kostpris med paabeløpne lagringsomkostninger. At stemningen ikke var hei fandt uttryk i et forslag om, til fordel for de gamle beholdninger, at forby utførelse af ny fisk før St. Hans. Forslaget blev, som ventelig var, ikke fremmet, men vandt adskillig tilslutning blandt nordlandske indehavere. Situationen ændredes imidlertid snart, og allerede i januar begyndte interessen baade for den nysaltede vinterfisk og for de gamle klippfiskbeholdninger. Medio januar notertes midfri vare med kr. 10.50 og først i februar nogenlunde gode samfængte partier med kr. 11.00. I Lofoten betaltes saltfisk med kr. 5.00 à kr. 6.00 og tilslut endda høiere. Som vanlig

eksportertes endel saltfisk i tønder og kasser, men tyngden av det utførte saltfiskparti gik i hele dampskibslaster, løs i rummet.

Ved nyfiskens fremkomst i mai var klipfisklagrene ganske utømt saavel for god vase som for midbefængt fisk; og tilslut gik alt uanset kvalitet til stadig stigende priser. De indehavere som holdt lengst ut opgjorde sine klipfiskkonti med stor fordel. Av bondefisk fandtes i 1915 yderst litet, ti opkjøpet av saltfisk var i Nordfjord særlig stort, og der artet ogsaa denne gang sæsongen sig som et kronaar for fiskerne. De første partier bondefisk opnaadde kr. 14.50, og tidlig i juli gik prisen op i kr. 15.00, uken etter i kr. 16.00 og i august i kr. 16.50, og holdt sig senere i kr. 16.00 med meget indskrænkede tilførsler til Bergens marked. Eksportørene hadde al grund til at være fornøjet med aaret tiltrods for at svære kursfald paa fremmed valuta antagelig gjorde et slemt skaar i profitten, særlig for de langsigtige sydamerikanske forretninger.

Vaarforretningen i 1915 i rundfisk og småfisk var nærmest en skuffelse, men eftersom fisket skred frem og man fik syn for at den nye produktion ikke vilde bli billig, blev de gamle beholdninger hurtig realisert, og medio mars var rundfiskmarkedet paa det allernærmeste rømmet.

Aarets rundfiskparti androg ialt til 14.9 millioner mot 17.7 millioner i 1914. Det var det mindste rundfiskparti som statistikken kan opvise siden 1902, og kvaliteten, med undtagelse av Finmarksfisken, lot meget tilbake at ønske. Medio august notertes for tynd vestre kr. 22.00, for fyldig vestre kr. 21.00, for almindelig hollænder kr. 21.50, for samfængt kr. 19.50 à kr. 20.00 og for Finmarksfisk kr. 20.00. Medio oktober notertes resp. kr. 24.00, kr. 23.00, kr. 21.50, kr. 21.50 og kr. 22.50; og i slutten av aaret resp. kr. 26.00, kr. 25.00, kr. 24.00 og kr. 23.50, alt pr. vegg å 20 kg.

Rundfiskforretningen i 1915 var saaledes meget tilfredsstillende. Kvalitetsdifferenser og tap paa kunder, som i denne branche ikke er ukjendte foreteelser, hørte man litet eller intet til. Sæsongens mørkeste punkt var de svigtede valutakurser.

I begyndelsen af 1915 ansloges lagrene av damptran til ca. 50 000 tønder, og prisen ved aarsskiftet dreiet sig for koldklaret vare til omkring kr. 75.00.

Først i februar notertes koldklaret med kr. 85.00 og bruntran med kr. 60.00; medio mars med resp. kr. 165.00 og kr. 90.00. De følgende maaneder utover vaaren var stillingen paa tranmarkedet overmaade spændende. Damptranprisene svinget op og ned med 10 à 20 kr. hver dag, mens bruntrancens tendens var noget støere, og ved torskefiskerienes avslutning i juni notertes koldklaret damptran med kr. 145.00 og bruntran med kr. 75.00.

Ved juli maaneds begyndelse ændredes situationen. Damptranprisen gik pludselig op i kr. 250.00 og bruntran i kr. 100.00, og resten av aaret holdt damptran sig i kr. 275.00 à kr. 300.00 for koldklaret. Stigningen for industrielle raatransorter og bruntran fortsattes og stanset først da der notertes kr. 230.00 for blank, kr. 220.00 for brunblank og kr. 190.00 à kr. 200.00 for bruntran. Raamedicintran steg i juli fra kr. 140.00 til omkring kr. 250.00 og de

øvrige medicinale raatransporter i forhold dertil. — Tranforretningen i 1915 gav alle interesserte en glimrende fortjeneste.

Av fiskerienes eksportartikler i 1915 fikk de rogn interesserte mindst godt av krigskonjunkturen. Frankrikes sardinifiskere var ved flaatens mobilisering for en meget stor del tatt bort fra bedriften, og Spaniens sardinifiske slog meget daarlig til i den lengste tid av aaret. Sæsonen aapnedes med priser av kr. 35.00—25.00—15.00 for de tre sorteringer, og i slutningen av juni notertes resp. kr. 40.00—30.00—20.00, og den egentlige rognsæsong sluttet med kr. 42.00—32.00—22.00. Det var i 1915 vanskeligere enn sedvanlig at skaffe seilfartøier til transport av rognlaste til Frankrike, den største del av denne eksport skedde pr. damper.

Hvad sild angaaer fikk storsildfisket i januar og februar 1911 likesom østlandsfisket liten betydning, og vaarsildfisket med sine 700 000 maal fikk kjøperne av fersk sild liten glæde av. Prisen for saltet vaarsild, som til en begyndelse opnaadde kr. 5.50, gikk senere ned i kr. 4.50 og hævedes ut paa høsten til kr. 5.00, men i den sterke sommervarme var meget blitt beskadiget, og store partier måtte sælges til guano.

Drivgarnsfisket efter sild i Nordsjøen er trods store anstrengelser aldri blitt av nogen større betydning for vort land. Grundene kan være mange, men fra først av blev arbeidet lagt for smaaat an, og man har derfor ikke evnet at opta konkurransen med tyskere, hollændere, franskmaend og englændere. Vort utbytte i dette fiskeri blev i 1911 bare 12 000 tdr. mot 16 500 tdr. i 1910.

Fetsildfisket i 1911 bragte salterne tap, men eksportørene fikk en god sæsong.

Islandsfisket faldt usedvanlig rikt. Den første islandssild, som kom hertil i slutten av august, opnaadde 15 øre pr. kg. men prisene steg efterhaanden, og da lagrene rømmedes i begyndelsen av november, var man kommet op i 20 øre.

Den nye storsild, som indfandt sig ultimo november, fikk hverken som fersk eller saltet være nogen betydning i 1911, dertil var den for liten.

Heller ikke i 1912 vakte den nogen særlig interesse, og fangsten av østlandssild indskrænket sig til omkring 1 100 maal.

Først omkring 10 mars 1912 kom vaarsildfisket saapas igang at den ferske vase kom hertil. For iserne var sæsonen bedre enn 1911, og for salterne var den heller ikke saa værst. Den første saltede vaarsild opnaadde kr. 6.00 pr. fiskekakket tønde; senere betaltes op til kr. 7.00, og utover sommeren rømmedes lagrene til stigende priser.

Nordsjøsilden fikk heller ikke i 1912 nogen synderlig betydning; de første fangster var av mislig kvalitet, men den bedredes senerehen. Fisket ophørte i august, efterat der var opfisket 21 000 tdr. mot 12 000 tdr. i 1911.

Kvaliteten av 1912's fetsild var upaaklagelig, men størrelsen var mindre enn vanlig, og bare den omstændighet at fisket blev saa rent for litet bidrog til en forholdsvis god avsætning. Salterne gjorde pene forretninger, men med aarets

kortvarige fiske blev det vanskelig at dække omkostningene ved de langvarige turer. For eksportørene derimot var forretningen meget tilfredsstillende.

De første partier i sild, som hitførtes i begyndelsen af august, opnaadde 18 øre pr. kg., men værdien steg efterhaanden, og ut i oktober rømmedes markedet til omkring 24 øre pr. kg.

Først i december merkedes ny storsild paa Griphavet, og i en 14 dages tid opfiskedes ca. 11 000 maal, hvorav det meste saltedes, men dermed ophørte ogsaa fisket med en total skuffelse.

Først over nytaar 1913 kom der fart i storsildfisket, men silden faldt hovedsageligst i de ukurante mellemstørrelser 450—550 og 550—600 pr. pakket tønde, mens der omrent ikke fandtes virkelig storsild eller smaaafaldende 700—800 pr. tønde, som derfor blev sterkt begjært. Prisene for storsilden svinget mer end vanlig, og fiskerne hadde godt utbytte av sæsongen. Salterne og iserne derimot kom bare undtagelsesvis skadeløs fra ekspeditionen.

Ostlandsfisket slog i 1913 totalt feil, derimot gav vaarsildfisket det største opfiskede kvantum som fiskeristatistikken kan berette om, nemlig omrent 1 million tønder mot 625 000 tønder i 1912, men fersksildprisen, som begyndte med 6 kr. maalet, sank efterhaanden ned i 3 kr. for garnsild og 2 kr. for notsild. Med de lave priser kom fiskerne nogenlunde vel fra affæren, men salterne hadde vanskelig for at dække omkostningene, og for iserne blev vaarsildsæsongen yderst uheldig. Ved aarets slutning laa endnu adskillig vaarsild usolgt rundt omkring.

Nordsjøsildfisket, som bragte knappe 10 000 tdr. i 1913 mot 21 000 tdr. i 1912, var alt andet end opløftende, og stort bedre gik det ikke med fetsildfisket, som bragte et litet kvantum smaasild og ikke noget nævneværdig af de bedre merker. Eksportørenes utbytte blev tarvelig og stod aldeles ikke i forhold til risikoen.

Paa Island saltedes i 1913 et usedvanlig stort parti sild, henved 190 000 tdr. mot 140 000 tdr. i 1912, og ved aarets utgang laa adskillig usolgt islandsild paa lager.

Den nye storsild kom meget sent, og først i juleuken 1913 slog fisket bra til, men da faldt ogsaa fersksildprisen fra optil kr. 30.00 maalet omkring midten av december til kr. 15.00 pr. maal i juleuken.

Paa grund af stor mangel paa brisling benyttet hermetikfabrikken i 1913 smaasild til nedlægning istedetfor brisling, der som bekjendt spiller den største rolle for den nævnte industri. I Bergen og omegn var der i 1913 syv hermetikfabrikker med en arbeidsstok av omrent 1 200 mennesker og ca. 1 million kroner i aarlige lønninger og et til hermetikfabrikken nær knyttet bliktrykkeri.

Efter nytaar 1914 optokes det væsentligste av ca. 220 000 maal storsild. Den stod langt ute, og veiret var hele tiden utrygt. Mange fiskere hadde betydelige garntap, og utbyttet faldt ujevnt. Kvaliteten var temmelig underordnet, prisene for februarsaltet vare gik ned i kr. 8.50 à kr. 8.00, og adskillig blev lagret.

Vaarsilden kom meget sent, først i begyndelsen av mars kom der fart i fisket, og da veiret var enestaaende godt like til utgangen av maaneden, blev den samlede fangst ca. 711 000 maal mot ca. 1 million i 1913, men utbyttet faldt for fiskerne høist ujevnt. Garnfiskerne klaget, mens snurpenotfiskerne gjorde rike fangster og avsluttet turen med pent overskud. Til Bergen førtes adskillig fersk sild til saltning, men til den pris, kr. 5.00 à kr. 5.25 pr. fiskepakket tønde, hvortil vaarsilden til en begyndelse blev solgt, maa salternes fortjeneste ha været skral.

Da krisen kom ved verdenskrigens utbrudd var stemningen paa sildemarkedet saa trykket som vel mulig. Av gammel storsild fandtes beholdninger som ventelig maatte bringe adskillig tap, desuten det meste av al den sild som blev saltet i vinterens løp, men allerede en 8—10 dage efter krisen vaaknet interessen for saltsild, og sildforretningen kom i ordentlig gjænge flere uger før nogen av de andre eksportartikler. Stillingen for storsild og vaarsild ændredes med en gang, og lagrene av baade gammel og ny vare realisertes utover høsten til stadig sterkt stigende priser.

Nordsjøsildfisket blev i 1914 den rene bedrøvelighet. 3 000 fiskepakkede tønder mot 10 000 tdr. i 1913.

Fetsildfisket var kvantitativt meget gunstig, men kvalitativt alt andet. Over halvparten bestod av smaasild, som bare fandt anvendelse i skjæreriene; men den saltede fetsild fandt et godt marked, eksporten gik udmerket til gode priser, og forretningen gav alle vedkommende et bra overskud.

I slandsfisket var rikere i 1914 end nogensinde, og silden, som var av god kvalitet, blev godt betalt.

Det nye storsildfiske begyndte i 1914 forholdsvis tidlig, ti i slutten av november meldtes den første fangst, og det blev almindelig antat at den vilde bli sterkt efterspurt og i likhet med de øvrige sildesorter opnaa særdeles hei pris; men disse forventninger gik ikke i opfyldelse i 1914, uvisst av hvilken grund.

Hermetikindustrien utviklet sig ogsaa i sidstnævnte aar med fremgang, men krigen bragte ogsaa for denne branche forstyrrelser og vanskeligheter, som særlig bestod i at skaffe tilveie fra utlandet det nødvendige raastof som blik, olivenolje etc., hvortil kom forhøiede fragter, varepriser og assuranse og «last but not least» eksceptionelle kurser.

I 1915 slog ogsaa østlandsfisket totalt feil, mens storsildfisket, der, som nævnt, begyndte i slutten av november 1914 og indtil aarskiftet hadde bragt en totalfangst av over 110 000 maal, fortsatte med held og endte med en totalfangst for sæsonen 1914/1915 av 507 000 maal mot ca. 220 000 maal i sæsonen 1913/1914. Der blev saltet tre eller fire ganger saa meget som vanlig eller henved 350 000 maal, og aaret var for storsildens vedkommende særdeles heldig for alle parter. Fiskerne fik godt veir, litet redskaps-tap og tilfredsstillende priser; salterne hadde sikker avsætning og kunde sælge varen, nærsagt før den kom op av sjøen, med sikker fortjeneste paa forhaand, og for eksportørene gik forretningen glat fra haanden, og lagrene rømtes med stor

fordel. Iserne maatte kjæmpe med forskjellige transportvanskeligheter, men det økonomiske utbytte var, omend noget ujevnt, dog i sin store helhet tilfredsstillende.

Samtidig med storsildfisket foregik i Nordland et for aarstiden ganske usedvanlig **fetsildfiske**, hvorav 75 000 tønder 2—3—4 streks garnsild saltedes. Prisen for sortert vare av denne sild dreiet sig i Bergen omkring kr. 26.00 à kr. 28.00 og samfængt saltet omkring kr. 24.00 à kr. 25.00 pr. fiskepakket tønde.

Vaaarsildfisket bragte i 1915 det samme kvantum som i 1914, men det saltede kvantum var ca. 320 000 maal større. Fisket begyndte først i februar, men det rikeste foregik i uken 7—13 mars. Prisene var høie mot hvad man tidligere hadde været vant med, og i slutten av mars var prisen for den ferske sild kommet op i kr. 15.00—16.00 for garnsild og kr. 14.00—15.00 for notsild; hvad der utover i april stod igjen i nøterne betaltes med kr. 20.00 og derover pr. maal. Her til byen førtes bare et begrænset kvantum vaarsild til saltnings.

Eksporten av iset vaarsild foregik av flere grunde i mindre maalestok. Prisene i Hull holdt sig længe mellem 12 og 18 shillings kassen, men gik i april op i 30 shillings og derover. For salterne blev forretningen bedre. Midt i april var prisen kommet op i kr. 26.00 pr. eksportpakket tønde, og allerede ut i mai notertes rømmede lagere i første haand.

Nordsjøsildfisket blev mindre end nogensinde. Bare 1 600 fiskepakkede tønder var resultatet i 1915, men der opnaaddes priser av kr. 30.00 à kr. 40.00 pr. tønde fiskepakket.

I slutten av juni viste sig paa Helgeland en forløper for sommerens og høstens **fetsild**, som dels betegnes som **storsild**, dels som forhenværende (utgydt) **vaarsild**. Ca. 7 000 tdr. derav saltedes og fandt kjøpere til ca. kr. 25.00 til en begyndelse og til ca. kr. 33.00 pr. td. senere.

Det nordlandske **fetsildfiske** naadde i 1915 ca. 450 000 maal mot ca. 500 000 maal i 1914, men værdien beløp sig til adskillig mere end fangstens værdi dengang; ti mens denne i 1914 androg til ca. 5.3 millioner kroner, var værdien av 1915-aars fangst ikke mindre end 11 millioner kroner. De priser som betaltes paa fiskepladsene var aldeles uhørt, især naar man tar i betragtning at den alt overveiende del bestod av smaasild. 30 à 40 kr. maalet var ikke noget særsyn, og ogsaa fiskerne fik saaledes sin rikelige andel i krigskonjunkturen. I oktober fangedes paa drivgarn utenfor Myken stor pen vare, 2 til 5 streks sild, for hvilken prisen til en begyndelse sattes til kr. 70.00 pr. maal, men denne pris reducertes snart til kr. 60.00. De høie priser som fiskerne opnaadde skyldtes fremfor alt salterne, som i skarp konkurranse overbød hverandre. 70 kroner maalet var noget man aldrig tidligere har hørt tale om hertilands. Da garnsilden fra Myken kom paa markedet, betaltes den med kr. 55.00 og steg snart til kr. 57.00 pr. fiskepakket tønde.

Ut i november indtraadte en forandring. Her i landet blev sildeksporten paalagt en særbyrde, idet 10 pct. av det eksportertere kvantum (seksstreks sild dog undtaget) skulde avgives til det indenlandske forbruk til en tvangspris som utgjorde

omtrent halvparten av varens aktuelle markedspris. Senere utstedtes et generalforbud mot utførsel av saltet sild, med adgang til dispensationer mot erlæggelse av en avgift som for fetsildens vedkommende androg til kr. 4.00 pr. tønde. Følgen herav blev at omsætningen omtrent ophørte, og at prisen faldt fra kr. 57.00 til kr. 45.00 pr. fiskepakket tønde.

Forretningen med saltet i slættessild aapnedes primo august med en pris av 38 øre pr. kg. og steg jevnt fra uke til uke, saaledes at der primo oktober betaltes 60 à 65 øre pr. kg. Grunden var først og fremst en udmerket kvalitet og dernæst fiskets pludselige ophør. Senere gik prisen op i 68 à 70 øre pr. kg.

Storsilden for Kristiansund begyndte først i december og gav til slutten af 1915 et utbytte av ca. 100 000 maal. Saavel salterne som eksportørene led under tonnagemangel, som vanskeliggjorde varens forsendelse og eksport.

Hermekindustrien hadde i det store og hele et gunstig aar. Brisingfisket var i høstsæsonen yderst slet, men til gjengjeld hadde fabrikkene god tilgang paa smaa sild fra Nordland. Importen av de nødvendige materialer som blik, kul, olivenolje etc. blev i høi grad vanskeliggjort ved engelske tilførselsforbud og lignende.»

Foranstaende fremstilling skal man supplere med følgende opgaver:

(Se tabellen næste side.)

Som det vil sees er der i den samlede vareomsætning for Bergens vedkommende jevn og hurtig stigning indtil 1913, nogen nedgang i 1914 og voldsom stigning fra 1914 til 1915. Tallene for utførselens vedkommende viser stigning ogsaa fra 1913 til 1914, mens indførselsværdiene og toldintraderne bevæger sig paa samme maate som tallene for den samlede vareomsætning.

For at lette sammenligningen mellem Bergens toldsted og Rikets samtlige toldsteder er nedenfor utregnet den procent av hele landets vareomsætning og toldintrader som falder paa Bergens toldsted.

Bergeus toldsteds vareomsætning og toldintrader i procent av de tilsvarende tal for Riket:

A a r .	Indførsels-værdi.	Utførsels-værdi.	Samlet omsætning.	Toldintrader inkl. skibsavgifter m. v.
				Pet.
1911	15.03	12.39	13.99	11.06
1912	15.08	11.00	13.46	11.11
1913	15.21	10.61	13.27	12.16
1914	14.48	10.55	12.82	12.17
1915	15.39	12.51	14.13	13.01
I gjennemsnit 1911—15	15.07	11.50	13.57	11.92

Vareomsætning og toldintradér ved Bergens toldsted sammenlignet med Rikets samtlige toldsteder:

Aar.	Indførselsværdi.		Utførselsværdi.		Samlet omsætning.		Toldintradér inklusive skibsavgifter m. v.	
	Bergen.	Riket.	Bergen.	Riket.	Bergen.	Riket.	Bergen.	Riket.
	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	Kr.	Kr.
1911.....	74 517.1	495 749.1	40 333.3	325 406.9	114 850.4	821 156.0	5 812 718	52 549 977
1912.....	84 554.0	560 804.1	40 790.9	370 741.5	125 344.9	931 545.6	6 149 551	55 366 880
1913.....	89 849.4	590 781.1	45 742.8	431 073.1	135 592.2	1 021 854.2	6 625 375	54 466 967
1914.....	86 755.1	599 024.8	46 622.1	441 769.7	133 377.2	1 040 794.5	6 566 539	53 944 269
1915.....	133 575.4	867 967.8	84 691.3	676 759.8	218 266.7	1 544 727.6	7 409 900	56 976 210
Tilsammen	469 251.0	3 114 326.9	258 180.4	2 245 751.0	727 431.4	5 360 077.9	32 564 083	273 304 303

Bergen.

Den procentdel der falder paa Bergens toldsted av hele rikets indførselsværdi har — bortset fra en pludselig synkning i 1914 — været jevnt stigende i femaarsperioden; i gjennemsnit for 1911—15 var procenten 15.07. Utførselsværdien og den samlede omsætning viser en noget anden bevægelse, idet Bergens procentandel synker fra 1911 til 1914, mens der i det korte tidsrum fra 1914 til 1915 er en mere end tilsvarende stigning; procentallene er i gjennemsnit i femaaret henholdsvis 11.50 og 13.57. Den procentdel av toldintradeerne (inkl. skibsavgifter) der falder paa Bergen viser stigning gjennem hele perioden — sterkest fra 1912 til 1913 og fra 1914 til 1915; i gjennemsnit 1911—15 var procenten 11.92.

Antallet av meddelte handelsborgerskaper og handels breve var:

I 1911	98
- 1912	88
- 1913	114
- 1914	104
- 1915	155

I femaaret er stadig flere og flere av de bergenske handelsfirmaer i de forskjelligste brancher gaat over til aktieselskaper.

Vedrørende de i landets almindelige brandforsikringsindretning forsikrede bygninger m. v. hitsættes følgende oversigt:

A a r .	Antal eien- domme.	Forsikringssum:		Kontingent:		Brandskade.	
		Kjøpstads- avdelingen.	Land- avdelingen.	Kjøpstads- avdelingen.	Land- avdelingen.		
1911	1ste halvaar	4 966	99 916 670	962 150	110 554.49	610.26	14 138.33
	2det —	4 995	100 871 740	1 042 850	110 118.19	665.13	46 567.87
1912	1ste halvaar	5 052	101 722 530	1 080 100	110 719.37	693.38	32 760.00
	2det —	5 073	102 486 930	1 094 500	111 493.03	703.18	22 098.00
1913	5 110	107 086 800		215 686		228 888.00	
1914	5 123	108 902 010		216 272		64 367.00	
1915	5 543	115 611 710		241 058		55 318.00	

Fra 1913 av gjelder opgaverne pr. 31 december.

Den tidligere kjøpstadsavdeling og landavdeling er slaat sammen fra 1 januar 1913 at regne; fra samme tid er brandkontingentberegningene helaarlige mot tidligere halvaarlige.

Det bemerkes at opgaverne for 1915 indbefatter det fra 1 juli 1915 i Bergen indlemmede Aarstad herred med 665 eiendomme, kr. 9 455 000 forsikringssum, kr. 25 900 i kontingent og kr. 225 i brandskade.

Den samlede indskudsvirksomhet i femaaret i Bergens Kreditbank, Bergens Privatbank, Bergens Sparebank og Bergens Skillingsbank vil sees av nedenstaende oversigt:

Aar.	Indestaaende ved aarets begyndelse.	Indsat i aaret.	Uttat i aaret.	Indestaaende ved aarets utgang.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	97 163 168	244 727 551	239 722 790	102 167 929
1912	102 167 929	299 113 364	289 788 913	111 492 380
1913	111 492 380	344 986 637	331 702 928	124 776 089
1914	124 776 089	363 401 571	359 419 067	128 758 593
1915	128 758 593	828 656 433	769 529 892	187 885 134

4. Skibsfart.

Herom er der fra Bergens børs indsendt følgende fremstilling:

«Hvad skibsfartens resultater angaaer har Bergens børs samlet opgaver over hvad den bergenske flaate av trampskeibe har git i nettooverskud, idet disponentene har meddelt opgaver over hvor meget der er fordelt til rederier, avbetalt gjeld og oplagte fonds. I opgaverne er ikke medregnet trampskeibe tilhørende Det bergenske Dampskeibsselskap.

Ifølge disse opgaver var nettoindtægten:

For 1911.....	ca. 7.2 millioner kroner
- 1912.....	12.4 — —
- 1913.....	15.0 — —
- 1914.....	10.0 — —
- 1915.....	47.7 — —

Bergens dampskeibsslaates værdi og tonnage var efter Bergens Tidende pr. 1 januar (i nedennævnte aar):

	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.
1. Antal skibe paa vandet.	219	229	242	252	290
2. Dødvegttonnage	605 130	627 415	666 642	678 492	739 071
3. Bruttotonnage	385 109	398 543	422 814	432 122	475 428
4. Nettotonnage	241 594	249 510	264 712	268 526	mangler
5. Værditakst, værdi eller assuransesum i kroner ..	68 811 500	73 241 000	77 436 500	82 457 000	159 907 000

Grunden til at den norske skibsfart tok et saa voldsomt opsving i 1915 ligger klart i dagen, skriver professor Amund Hellend i sin topografisk-statistiske beskrivelse over Bergen. En stor del engelske dampere optokes av den britiske regjering til transport av folk, vaaben og næringsmidler, over 200 000 ton britisk tonnage ødelagdes i 1914 av tyske krydsere, og 173 000 ton holdtes tilbake i tyske havner, næsten hele den tyske handelsflaate sattes ut av virksomhet, og engelske og kontinentale havner opfylldes av skibe, saa at losningen, især i italienske og engelske havner, foregik langsomt, og tonnagens effektivitet sattes som følge derav betydelig tilbake.

Aaret 1913 hadde været et godt aar for Bergens skibsfart med et netto-utbytte av ca. 15 millioner kroner (se ovenfor), men allerede om høsten faldt fragtene, og nedgangen fortsattes i 1914.

Midt i juli 1914 var aktiemarkedet uten nævneværdig omsætning i dampsiks-aktier. Den 29 juli 1914 fandt den sidste officielle notering før krigen sted, alle kurser sank, og kjøperne uteblev. Panikken var uomtvistelig, og mange dampere blev lagt op. Endnu i slutten av august var en nedgang fra 3 til 5 shillings pr. ton i de forskjellige fragter nok saa almindelig.

Først i løpet av september 1914 vendte kjøpelysten litt etter litt tilbake, og en stigende interesse for dampsiks-papirer merkedes, men kursen var gjennem-gaaende lavere end før krigens utbrudd. Bergenske Dampsikselskabs aktier faldt til 95 pct., og Bergens Privatbanks omsattes til 430 kr. mot vel 470 kr. før krigens utbrudd. Fondsborseen var lukket. I begyndelsen av oktober tiltok interessen paa aktiemarkedet, og mange kurser steg raskt, skjønt ingen officielle noteringer fandt sted. Fondsborseen aapnedes igjen 21 oktober 1914, og litt etter litt naadde kursene den samme høide som før krigens. Dampsiksaktier begyndte at bli fastere; der var kjøpere til Bergenske Dampsikselskab efter en kurs av 99 pct., men ingen sælger. Mot slutten av 1914 blev dampsiksaktier jevn efterspurt, Bergenske Dampsikselskabs omsattes til 104 pct., og en av de første nytegninger efter krigens utbrudd blev utlagt og fandt livlig tilslutning. 1914 blev et middelsaar for skibsfarten med et nettoutbytte av ca. 10 mill. kroner for Bergens skibe mot 15 millioner i 1913. Mange av skibene var imidlertid ved aarets slutning bundet til tidligere lave fragter, og først ut i 1915 drog flaaten helt ut fordel av fragtene voldsomme stigning.

Over nytaar 1915 fortsatte alle aktiers stigning. Publikum begyndte at forstaa at man maatte vente en rask og sterkt stigning paa dampsiksaktier. Bergenske Dampsikselskabs aktier stod i juni i 108 pct., og spekulationen var for alvor begyndt, men væsentligst bare blandt det publikum som hadde sin vanlige gang hos aktiemæglerne. Bergenske Dampsikselskab kom op i 117 pct., i juli 1915 i 140 pct.

Sensommeren og høsten 1915 fik spekulantene ordentlig vind i seilene. Hver kursnotering viste en eller flere store stigninger, og hver ny tegning overtegnes adskillige ganger. Hele høsten 1915 fortsatte stigningen. Nye selskaper stiftedes, indbydelserne overtegnes i løpet av en dag eller to, og neppe nogen-sinde saa man paa borsen en saa betydelig stigning paa de fleste papirer som i

tiden mellem noteringene nyttaarsaften 1915 og 4 januar 1916. Bergenske steg fra $150\frac{1}{2}$ pct. til 155 pct., Wilhelmsens rederi fra 190 pct til 195 à $197\frac{1}{2}$ pct., Norge—Mexico—Gulflinjen fra $217\frac{1}{2}$ til 257 pct., Otto Thoresen fra $217\frac{1}{2}$ à $222\frac{1}{2}$ pct. til 225 à 235 pct.

Der stiftedes dampskibsselskaber hvor prisen pr. ton var ca. 400 kr. og derover. Fra 1 februar 1915 til 1 februar 1916 skedde en kapitalanbringelse for hele Norges land alene for skibsfarten av 177 millioner kroner.

Skibsfarten hadde dog store vanskeligheter at kjæmpe med i 1915, saaledes Nordsjøens «sperring», den tyske undervandsbaatskrig, mineutlægning, slukning av fyrene, opbringelse, beslaglæggelse etc., samt voldsom stigning i driftsomkostningene. Desuten paalagdes skibsfarten foruten den vanlige statsskat og kommuneskatt også en krigskonjunkturskat og en tonnageavgift, hvortil kom at hyrer, bunkerkul, laste- og losseutgifter steg, og at skibene var utsat for meget lange ophold.

Assuransesummen for ødelagte og torpederte skibe alene fra Bergen utgjorde noget over 8 millioner kroner.

To norske forsikringsinstitusjoner skaptes ved verdenskrigen, nemlig krigsforsikringen og vareforsikringen.

De penger som tjentes ved skibsfart fordelte sig vistnok bedre i Bergen end andre steder, fordi de som eier litt i regelen er med paa en skibspart, en hel part, en halv part eller 2 eller flere venner om en halv part, og derfor fordelte utbyttet sig også noksaa langt ned igjennem i Bergen.»

Av de bergenske sjøforsikringsselskaper optok «Æolus» også brandforsikring og brandforsikringsselskapet «Vesta» både sjøforsikring og tyveriforsikring. Som nyt selskap stiftedes «Bergens Sjøforsikringsselskab» i desember 1915.

Som supplement til foranstaaende fremstilling hitsættes efter den Officielle Statistik en opgave over de i Bergens tolldistrikt hjemmehørende, registreringspligtige fartøier (ø: damp- og motorfartøier paa 25 ton og derover, seilfartøier paa 50 ton og derover):

(Se tabellen næste side.)

Der er saaledes sterk stigning i dampskibenes antal og tonnage, mens der for seilskibene er nedgang. Sammen med dampskibenes antal og tonnage viser også det samlede antal skibe og deres tonnage sterk vekst.

Pr. 31 december	Dampskibe.			Motorfartøier.			Seilskibe.			Tilsammen.		
	Antal.	Tonnage.		Antal.	Tonnage.		Antal.	Tonnage.		Antal.	Tonnage.	
		Brutto.	Netto.		Brutto.	Netto.		Brutto.	Netto.		Brutto.	Netto.
1911	336	427 097	264 305	13	914	577	77	12 870	11 429	426	440 881	276 311
1912	354	444 211	274 627	11	827	545	75	10 476	9 217	440	455 514	284 389
1913	362	478 529	293 198	17	1 048	673	63	9 448	8 349	442	489 025	302 220
1914	393	503 110	308 567	28	1 369	795	61	7 906	6 953	482	512 385	316 315
1916 ¹	432	567 014	346 861	57	2 911	1 738	49	8 650	7 704	538	578 575	356 303

¹ For 1915 er ingen officiel opgave utarbeidet.

Skibsfarten paa Bergens toldsted vil sees av nedenstaaende oversigt:

A a r .	Med last.		I ballast.		Tilsammen.	
	Antal skibe.	Nettotonnage.	Antal skibe.	Nettotonnage.	Antal skibe.	Nettotonnage.
A n k o m m e t .						
1911.....	817	467 811	50	19 873	867	487 684
1912.....	786	446 737	52	23 451	838	470 188
1913.....	766	440 440	44	17 019	810	457 459
1914.....	747	532 056	97	49 947	844	582 003
1915.....	924	577 358	115	46 663	1 039	624 021
A v g a a t .						
1911.....	654	324 725	214	151 480	868	476 205
1912.....	614	318 457	191	125 456	805	443 913
1913.....	552	306 517	211	132 147	763	438 664
1914.....	568	369 422	270	183 771	838	553 193
1915.....	700	426 338	291	200 770	991	627 108

Sees der hen til den samlede nettotonnage, viser der sig baade for de ankomne og avgaaede skibe at være nedgang fra 1911 til 1913 og en mere end tilsvarende stigning fra 1913 til 1914, hvilken stigning fortsatte til femaars-periodens sidste aar. Den sterke stigning i 1914 og 1915 skyldes i første række verdenskrigen, der gjorde Bergen til et overmaade vigtig trafikcentrum, specielt hvad transithandelen angaaer.

Antallet av meddelte skibsførerborgerskaper var:

I 1911	18
- 1912	25
- 1913	22
- 1914	31
- 1915	62

5. Kommunale forhold og kommunehusholdning.

Kommunestyret bemyndiget 25 mars 1912 Bergens magistrat og formandskap til at opta laan indtil 8 millioner kroner; paa beslutningen meddeltes der kgl. approbation 26 april s. a. Paa grund av laanemarkedets stilling utstedtes der ikke anbudsindbydelse paa laanet; derimot forhandledes der direkte med C. I. Hambro & Son (London), der paa vegne av et konsortium bestaaende av nævnte firma og Bergens Privatbank omkring nytaar 1913 tilbød et 4 pct s laan stort kr. 8 163 000

(ɔ: 450 000 £ à 18/14) til emissionskurs 92.25 pct. Da beløpet oversteg den tidligere meddelte laanebemyndigelse, utvidedes denne til at omfatte det tilbudte beløp (bystyrebeslutning av 3 mars og kgl. res. av 6 mars 1913), hvorefter laanet — kommunelaan nr. 15 — avsluttedes med overtagelsesdato 15 januar 1913. Amortisationstiden er 40 aar. Efter den omkontraherte emissionskurs utgjorde kapitalrabatten (kurstapet) kr. 632 633 (ɔ: 34 875 £ à 18/14), hvorefter den effektive rente blev 4.669 pct. mot 4.378 pct. ved det i forrige femaarsberetning omhandlede kommunelaan nr. 14. Inddragningen av laanet bragte dog kommunen en kursfortjeneste (agio) stor kr. 39 370. Med det nye laan dækkedes svævende gjeld til et beløp av kr. 4 598 250.

Med dette faste laan antokes kommunens laanebehov tilgodeset til ut i 1916. I løpet av høsten 1914 maatte der imidlertid optages 2 vekselobligationslaan i Norges bank, hvert paa kr. 500 000 til 6 pct. rente. Til styrkelse av laanefondsbeholdningen bemyndigedes derfor magistrat og formandskap ved kommunestyrebeslutning av 25 januar 1915 (approbert ved kgl. res. av 29 januar) til at opta laan indtil et beløp av 5 millioner kroner og med indtil 40 aars amortisationstid. Paa grund av verdenskrigen maatte laanet søkes placert indenlands. Der blev allerede før beslutningen pleiet underhandlinger med Bergens Privatbank og Bergens Kreditbank; disse resulterte i at der avsluttedes et 5 procent-laan stort kr. 5 millioner med et konsortium bestaaende av Bergens Kreditbank, Christiania Sparebank og Bergens Sparebank. Emissionskursen for laanet — kommunelaan nr. 16 — var 97 pct.; kapitalrabatten blev saaledes kr. 150 000 og den effektive rente 5.35 pct. Vekselobligationslaanene i Norges Bank paa til sammen 1 million kr. blev indløst. Av laanet blev 4 millioner stillet til disposition pr. 30 mars 1915 og den resterende million et aar senere.

Ved Aarstads indlemmelse i byen pr. 1 juli 1915 overtokes herredets faste kommunelaan, stort til rest kr. 110 000, og indfrieses av byen midlertidige laan paa tilsammen ca. kr. 370 000.

Kommunens samlede faste gjeld utgjorde ved utgangen av 1910 kr. 15 501 893 og pr. 30 juni 1915 kr. 24 825 600.

Av de foretagender som i femaarets løp er iverksat for laanefondets regning skal nævnes: Forskjellige bygninger arbeider saasom: opførelse av folkeskole paa Rothaugen og paa Møhlenpris, paabygning av Katedralskolen, gamlehjem i Bispegaten, slagtehus i Smaamøllen, kommunale leieboliger paa Rothaugen og paa Krohnsminde, oparbeidelse av begravelsesplads paa Solheim; likeledes fullendelse av sykehusanlegg paa Haukeland. De viktigste eiendomserhvervelser i perioden er: Søndre Møhlenprisvei 5, flere eiendomme i Møhlenprisbakken (1, 8 a og 12), Kong Oscarsgate 19, Fastings Minde, Wilhelmineborg, Øvregaten 29, Gyldenpris, Krohnsminde, Markuspladsen, Solheim br. nr. 88—100 og 99 samt Nygaardstangen. Av andre formaal kan nævnes fortsættelse av arbeidet med kraftanlegget i Samnanger og jernbanebidrag, likesom havnekassen, elektricitetsverket og gasverket er forstrukket med betydelige beløp.

Kommunens aktiva utgjorde etter de aarlig paa grundlag av kæmnerens regnskab foretagne statusopgjør:

	1911.	^{so/ø} 1913.	^{so/ø} 1914.	^{so/ø} 1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Elektricitetsverket	1 563 400	1 889 700	2 512 800	2 975 800
2. Gasverket.....	1 736 900	2 189 200	2 429 100	2 910 000
3. Vandmaalere	1 100	1 000	915	-
4. Havnekassens gjeld for indkjøpte eiendomme	27 700	25 000	23 100	21 200
5. Havnekassen for laan til kaiansleg m. v.....	557 600	1 002 200	1 242 500	1 531 800
6. Driftslaan til havnekassen	-	-	60 000	-
7. Driftslaan til elektricitetsverket	-	100 000	-	-
8. Bankindskud og kassabeholdning	518 600	3 099 800	1 151 100	3 899 100
9. Grundleiefondet	16 600	17 700	18 600	23 600
10. Andre fonds	10 200	10 800	6 100	6 400
11. Fattigvæsenets kapitaler	10 100	10 100	10 100	10 100
12. Pantefordringer	1 400	48 800	47 900	40 400
13. Kommunens eiendomme	13 908 300	14 680 300	15 818 900	16 000 500
14. Erstatning for grunder.....	-	7 100	7 100	7 100
15. Havnevæsenets værdier	3 989 400	4 004 800	4 021 600	4 250 300
16. Forskud til skattetakstkommissionen	41 200	33 000	24 700	16 500
17. Forskud til vei, kloak, bygningsvæsen, vandverk.....	353 900	554 700	558 300	618 700
18. Kraftoverføring fra Samnanger ..	2 864 600	3 588 300	3 556 000	3 504 000
19. Obligationer av Bergens kommune-laan 1909 og 1913	634 500	477 300	303 600	185 300
20. Aktier i Fleibanan	-	-	50 000	103 000
21. Materialbeholdninger	71 000	79 600	139 100	217 000
22. Diverse debitorer	165 400	243 300	547 800	816 200
23. Restancer av renter, skatter, avgifter m. v.....	333 200	407 200	368 800	266 200
24. Bykassens underskud	¹ 137 400	² 215 000	³ 197 600	23 600
25. Sindssykeasylets, sykehusenes, andre beholdninger	82 800	110 500	102 900	343 900
26. Inventarer	661 200	710 000	710 000	900 000
27. Bygninger under opførelse	-	-	-	207 500
28. Forskjellige paagaaende arbeider ved ingeniørvæsenet	-	-	-	129 700
Tilsammen	27 686 500	33 505 400	33 908 615	39 007 900
Aktiva overstiger passiva med	10 455 800	11 186 700	12 154 215	13 758 300

¹ For 1910 og 1911.

² « 1911 og 19^{12/13}.

³ « 19^{12/13} og 19^{13/14}.

Kommunens ordinære indtægter og utgifter i femaars-perioden vil sees av følgende sammendrag av de vedtagne budgetter.

Den budgetterte indtægt for terminerne 1911—19^{15/16} utgjorde:

	1911.	1912.	1ste halv-aar 1913.	19 ^{13/14.}	19 ^{14/15.}	19 ^{15/16.}
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skat paa fast eiendom.....	1 031 400	1 083 500	566 400	826 700	842 100	941 600
Do. paa indtægt og formue..	2 215 000	2 395 000	1 266 200	3 518 633	3 956 110	4 280 116
Avgifter av utskjækning, hunder samt av ret til han- delsnæring o. s v.....	175 640	176 310	141 905	199 440	240 110	238 860
Bøter, gebyrer	25 500	27 800	14 200	27 850	32 200	30 550
Indtægt av utestaaende kapi- taler	357 841	516 555	265 915	704 111	672 230	830 093
Do. av faste eiendomme	85 420	99 050	45 004	99 156	113 893	148 182
Do. av vandverkene.....	188 800	194 300	103 550	200 800	207 800	206 800
Do. av begravelsespladsene..	19 740	19 680	9 640	20 140	21 100	23 200
Do. av skoler	75 770	76 240	42 100	47 790	56 355	56 666
Do. av stadsveieriet, over- maaleriet og favnesætteriet	25 850	17 536	8 768	15 136	15 136	15 136
Do. av folkebadene	12 500	14 150	7 075	16 385	17 525	19 875
Do. av refusioner utenfor fattigvæsenet og tvang- arbeidsanstalten.....	339 407	393 064	207 910	489 369	458 945	484 614
Do. av gasværkets overskud	110 000	100 000	50 000	120 000	136 000	144 000
Do. av elektricitetsverket...	70 000	32 600	-	13 000	50 000	100 000
Do. av renovationsvæsenet..	25 000	26 100	13 050	26 650	33 120	32 680
Do. av desinfektionen	1 400	600	300	1 400	1 400	1 400
Do. av folkekjøkkenet.....	87 700	84 600	45 300	63 000	65 400	77 600
Do. av det kommunale sjø- bad	400	500	200	700	700	750
Do. av pensionsindskud.....	47 850	49 010	25 000	56 160	60 280	67 900
Do. av fattigvæsenet (refu- sioner m. v.).....	86 300	92 300	46 650	100 000	116 000	124 500
Do. av fiskebasaren og torv- handelen	12 600	15 000	5 900	11 900	11 900	10 400
Do. av magistratssportlerne .	3 800	3 800	1 000	3 000	9 000	9 500
Do. av feiervæsenet	37 000	37 900	18 950	38 900	39 400	42 900
Overføres	5 034 918	5 455 595	2 885 017	6 600 220	7 156 704	7 887 322

	1911.	1912.	1ste halv- aar 1913.	19 ¹³ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	5 034 918	5 455 595	2 885 017	6 600 220	7 156 704	7 887 322
Indtægt av torvbasaren og kjøtkontrollen.....	16 650	16 970	7 885	25 258	25 958	28 858
Do. av arbeidsanstalten (refusjoner m. v.).....	88 000	80 000	38 000	97 970	109 760	128 060
Do. av Bergens sykehus	206 620	252 240	124 668	268 900	285 320	306 600
Do. av sindssykeeasylene	196 800	211 500	104 400	211 900	306 800	319 600
Diverse indtægter.....	51 012	27 195	13 530	29 752	28 458	32 660
Tilsammen	5 594 000	6 043 500	3 173 500	7 234 000	7 913 000	8 703 100

Den budgetterte utgift for terminene 1911—19¹⁵/16 utgjorde:

	1911.	1912.	1ste halv- aar 1913.	19 ¹³ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Formandskapet og bystyret..	19 000	15 750	10 875	20 300	20 300	22 200
Magistraten.....	28 320	30 085	15 045	30 020	44 600	45 100
Stadskonduktørkontoret	48 530	52 180	25 865	59 000	65 370	68 700
Kæmnerkontoret	28 900	28 400	14 750	31 675	40 980	45 250
Kommunerevisionen	10 950	13 200	6 700	14 870	17 070	17 800
Ligningsvæsenet	28 630	29 420	21 890	46 700	53 900	65 000
Folkeregistret og det statistiske kontor.....	-	12 150	6 700	13 100	13 400	18 200
Boligraadets kontor	-	-	-	-	-	4 000
Til dækelse av skattenedsættelser m. v.....	50 000	50 000	25 000	205 000	170 000	170 000
Refusion av utgifter ved skattetakstene.....	8 250	8 250	-	8 250	8 250	8 250
Retsvæsenet	¹ 9 700	¹ 9 679	¹ 4 921	¹ 11 280	10 610	11 235
Politivæsenet	222 550	227 440	116 095	267 000	308 680	336 000
Fængselsvæsenet	6 708	6 708	-	10 208	11 208	11 210
Brandvæsenet	173 750	181 300	85 830	197 000	218 800	228 400
Feirvæsenet.....	21 330	18 695	9 415	19 450	22 300	27 970
Overføres	656 618	683 257	343 086	933 853	1 005 468	1 079 315

¹ Inkl. overformynderiet.

	1911.	1912.	1ste halv-aar 1913.	19 ¹³ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	656 618	683 257	843 086	933 853	1 005 468	1 079 315
Riksforsikringen, fabriktilsynet, arbeidskontoret, venteværrelser for arbeidere	14 420	16 247	7 930	16 720	19 495	21 120
Kommunens retssaker m. v.	8 402	11 601	5 804	11 642	12 337	14 310
Overformynderiet.....	For terminene 1911—19 ¹³ /14 under retsv.				7 950	8 600
Stadsingeniørkontoret, bro-lægnings-, vei-, kloak- og parkvæsenet	254 530	294 510	108 570	343 826	¹ 500 890	¹ 486 140
Gatebelysningen	41 375	41 730	20 945	41 025	44 521	51 926
Sundhets- og lægevæsenet i almindelighet	97 600	97 955	48 945	109 050	116 550	131 375
Sykehusene	224 600	307 323	150 432	339 510	367 400	370 915
Fripladser ved sykehusene...	60 000	45 000	22 500	40 000	40 000	45 000
Sindssykeasylene	196 800	211 500	104 400	228 800	317 000	325 150
Kjøtkontrollen	12 660	12 645	6 345	17 910	19 600	20 100
Renovationsvæsenet m. v....	181 820	181 820	91 160	209 914	237 750	267 970
Sjøbadet.....	1 200	1 150	470	1 360	1 385	1 345
Folkebadene	14 600	18 210	7 900	22 170	25 480	23 180
Vandverkene	50 945	63 290	19 190	66 230	88 120	112 230
Folkekjøkkenet.....	87 700	84 600	44 000	68 100	69 600	77 900
Stadsveieriet og overmaaleriet	18 110	13 146	6 573	11 495	11 495	13 610
Fiskebasaren.....	3 950	3 750	2 100	4 050	12 559	4 410
Torvbasaren og torvhandel under aapen himmel	7 000	6 876	3 440	7 330	9 130	9 800
Kommunens faste eiendomme	86 190	106 370	33 670	370 335	268 070	229 950
Geistlighet og kirkegaardene..	104 250	110 359	55 041	192 345	194 300	212 500
Folkeskolerne	747 470	843 289	400 195	832 035	898 600	998 575
Andre læreanstalter m. v. .	278 395	304 569	168 291	354 580	401 080	409 300
Kommunens bibliotek, observatorium, billedgalleri m. v.	34 830	46 834	20 393	² 106 500	73 930	82 440
Fattigvæsenet.....	748 000	758 000	385 000	798 900	860 000	1 011 300
Arbeids- og pleiehjemmet ...	³ 93 300	³ 86 540	³ 42 135	109 540	128 070	139 400
Pensionsvæsenet	185 640	194 830	179 570	234 570	261 540	300 300
Overføres	4 210 405	4 545 401	2 278 085	5 471 290	5 992 320	6 448 191

¹ Herav kr. 10 000 ref. til laanefondet til tegning av aktier i Fleibanen.

² — kr. 50 000 til Bergens kommunes deltagelse i jubilæumsstillingen 1914.

³ Arbeidsanstalten.

	1911.	1912.	1ste halv-aar 1913.	19 ¹³ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	4 210 405	4 545 401	2 278 085	5 471 290	5 992 320	6 448 191
Bidrag til arbeidsledighets-kasser m. v. og sykeforsikringspræmie	3 000	38 000	19 800	43 000	48 500	65 500
Understøttelser m. v. forevrig	2 600	2 600	1 300	3 200	3 600	3 600
Renter av laan og tilfældige utgifter vedrørende laanene	¹ 818 396	² 813 285	353 452	³ 924 303	⁴ 1 035 303	⁵ 1 061 323
Avdrag paa laan	513 604	548 715	419 548	703 697	703 697	834 697
Uforutsette og tilfældige utgifter i almindelighet.....	45 995	95 499	101 315	88 510	129 580	289 789
Tilsammen	5 594 000	6 043 500	3 173 500	7 234 000	7 913 000	8 703 100

I 1911 og 1912 var eiendomsskatten noget mindre end en tredjedel af det hele skatobeløp til bykassen (jfr. den gamle skattelovs § 5). Efter den nye skattelovs ikrafttræden fra 1 januar 1913 utregnes eiendomsskatten med lovens maksimum kr. 7.00 pr. 1 000 kr. skattetakst. Av den samlede byskat utgjorde derefter eiendomsskatten i 19¹³/14, 19¹⁴/15 og 19¹⁵/16 henholdsvis ³/₁₆, ³/₁₇ og ³/₁₆.

B y s k a t a v f a s t e i e n d o m b l e v u t l i g n e t m e d :

kr. 9.00 pr. 1 000 kroners skattetakst i 1911,			
- 9.20	—»—	—	- 1912,
- 7.00	—»—	—	- 19 ¹³ /14, 19 ¹⁴ /15 og 19 ¹⁵ /16.

Den samlede skattetakst paa byens skattepligtige faste eiendomme utgjorde:

i 1911.....	kr. 114 347 435
- 19 ¹⁵ /16	- 143 887 400

B y s k a t a v f o r m u e b e r e g n e d e s i a a r e n e 1911 og 1912 med kr. 2.11, for 19¹³/14 og 19¹⁴/15 henholdsvis kr. 2.40 og kr. 2.20 og for 19¹⁵/16 med kr. 2.00 pr. 1 000 kroners antagen formue.

B y s k a t a v i n d t æ g t u t l i g n e d e s m e d :

kr. 14.72 pr. 100 kroners skatbar indtægt i 1911,			
- 14.68	—»—	—»—	- 1912,
- 12.16	—»—	—»—	- 19 ¹³ /14,
- 11.10	—»—	—»—	- 19 ¹⁴ /15,
- 10.00	—»—	—»—	- 19 ¹⁵ /16.

¹ Herav kr. 160 379.32 til dækkelse av bykassens nettounderskud for 1909.

² — - 96 283.32 —»— —»— - 1910.

³ — - 41 078.82 —»— —»— - 1911.

⁴ — - 173 966.67 —»— —»— - 1912 og 1ste halvaar 1913.

⁵ — - 23 607.46 —»— —»— - 19¹³/14..

Nedenfor gjengives et utdrag av ligningsprotokollene over byskat av indtægt og formue (før klagebehandlingen):

Aar.	Antal skatydere.	Antagen formue.	Skat paa formue.	Antagen indtægt.	Skatbar del av indtægt.	Skat paa indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	21 963	108 056 400	227 947.67	32 665 690	14 903 150	2 196 901.10
1912.....	22 823	111 909 400	236 081.65	34 682 460	16 270 746	2 391 616.59
19 ¹³ / ₁₄	27 896	166 592 500	399 246.34	38 978 640	26 592 137	3 233 247.06
19 ¹⁴ / ₁₅	29 500	188 755 600	415 044.82	56 662 377	32 627 554	3 621 663.05
19 ¹⁵ / ₁₆	34 742	221 810 300	443 573.52	67 629 936	39 183 008	3 918 365.10

Mindste skattebeløp var i 1911 og 1912 kr. 1.00 og efter overgangen til den nye skattelov kr. 2.00.

Antallet av mindste skatydere var:

i 1911	3 159
- 1912	5 561
- 19 ¹³ / ₁₄	340 (overgang til nye skattelovs normaltabel nr. II)
- 19 ¹⁴ / ₁₅	318
- 19 ¹⁵ / ₁₆	329

B r æ n d e v i n s a v g i f t e n (jfr. lov av 17 mai 1904 § 14) utgjorde:

i 1911.....	kr. 60 643.26
- 1912 og 1ste halvaar 1913.....	- 130 285.59
- 19 ¹³ / ₁₄	- 80 465.43
- 19 ¹⁴ / ₁₅	- 59 197.62
- 19 ¹⁵ / ₁₆	- 88 890.23

A v g i f t f o r u t s k j æ n k n i n g a v ø l , v i n , m j ø d o g c i d e r erlagdes med:

i 1911	kr. 42 690.00
- 1912 og 1ste halvaar 1913.....	- 64 056.40
- 19 ¹³ / ₁₄	- 52 257.50
- 19 ¹⁴ / ₁₅	- 52 507.50
- 19 ¹⁵ / ₁₆	- 47 103.50

Antallet av skjænkerettigheter var:

Aar.	Almindelige		Indskrænkede.	Ialt.
	ialt.	herav livsvarige.		
1911	46	5	44	90
1912	43	5	27	70
1913	43	4	26	69
1914	41	3	30	71
1915	38	2	28	66
1916	36	2	27	63

Den ordinære utskjækningsavgift var i 1911 og 1912 kr. 800 aarlig, i 1913 kr. 1 000, i 1914 og 1915 kr. 1 200.

Hundeskatten blev i hele perioden erlagt med kr. 24 pr. aar. Den utgjorde:

I 1911	kr. 6 432
- 1912 og 1ste halvaar 1913.....	- 13 116
- 19 ^{13/14}	6 996
- 19 ^{14/15}	7 764
- 19 ^{15/16}	12 528

Virksomheten under de forskjellige kommunale forvaltningsgrener vil sees av nedenstaaende særskilte redegjørelser:

Havnevæsenet:

I femaaret 1 januar 1911 til 31 december 1915 er av væsentlige arbeider utført følgende:

Paa Kristiansholmsmoloanlægget er leilighetsvis anbragt fyldingsmasser. Utgifrene hertil har i femaaret beløpet sig til kr. 2 028.16.

I Vaagsbunden er utført en kai paa 64 m. længde og kostet kr. 26 142.81.

Paa utstikker nr. 1 ved Nestet er bygget et skur med et grundareal av 392 m.² og kostet kr. 10 600. Paa samme utstikker er anbragt en 1½ tons elektrisk kjørbar kran til en værdi av kr. 9 266.66.

I 1912 blev Slotsgaden nr. 12 nedrevet, planert og utlagt til kai. Omkostningene ved disse arbeider er kr. 16 920.27. I forbindelse hermed blev fjøset paa Bradbænksbryggen nedlagt, og et midlertidig fjøs blev opsat paa Koengen, indtil slagtehuset blir færdig.

I samme aar blev jernbanens godshus med tomt paa Fæstningskaien indkjøpt og utlagt til kai. Disse utgifter androg til ca. 56 800 kr.

Ved Nykirken er bygget en ny utstikker «Nordre Nykirkekai» nordenfor den gamle. Utstikkeren er 70 m. lang og 18.5 m. bred. Kajen har kostet kr. 97 515.34.

Det væsentligste arbeide har i femaaret dog dreiet sig om bygningen av Skoltegrundeskaien, som blev paabegyndt i januar 1911, og hvis bygning endnu paagaar. I femaaret er til dette anlæg medgaat kr. 1 055 843.01.

I 1914 paabegyndtes desuden ombygningen av Nordre Toldbodkai. Til dette anlæg, som ogsaa fremdeles er under bygning, er medgaat kr. 25 422 64. Toldbodkaiene, som tidligere eiedes og administrertes av Staten, gik over til Bergens havnevæsen fra 1 mai 1914.

I 1914 paabegyndte Staten bygningen av Fleifjeldtunnellen, som skal føre havnesporet frem til kaiene i Vaagen og i Sandviken. Tunnelanlægget er fremdeles i arbeide.

Ved utgangen av 1915 hadde man i Bergens havnedistrikt 4 200 l. m. stenkaijer og stenmoler, 1 000 l. m. træbrygger, 20 kraner, 88 beier og 1 732 m.² vareskur.

Havnekassens indtægter og utgifter m. v. var i perioden som følger:

	1911.	1912 og 1ste halv- aar 1913.	19 ^{13/14} .	19 ^{14/15} .	19 ^{15/16} .
Indtægter:					
I. Brygge-, bøie- og havnegodspenger m. v.....	Kr. 130 323	Kr. 195 374	Kr. 137 959	Kr. 176 299	Kr. 262 560
II. I henhold til havnelovens § 28	54 486	88 118	64 069	66 949	75 119
III. I — — § 29	16 532	19 674	12 128	59 069	63 118
IV. Havnebaaten.....	5 405	10 884	8 116	9 643	16 085
Overføres	206 746	314 050	222 272	311 960	416 882

(Forts.).	1911.	1912 og 1ste halv- aar 1913.	19 ¹⁸ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
		Kr.			
Overført	206 746	314 050	222 272	311 960	416 882
V. Refusion av bykassen.....	2 500	3 750	2 500	2 500	4 000
VI. Pensionsindskud fra tjenestemændene	1 616	2 929	2 209	2 302	2 187
VII. Utleie av havnevæsenets materiel	1 089	2 319	1 805	2 837	7 317
VIII. Diverse og tilfældige indtægter	6 877	14 776	9 554	10 443	12 973
Indtægter ialt	218 828	337 824	238 340	330 042	443 359

Utgifter:

I. Utgifter under havnefogden:					
1. Lønninger m. v.	30 610	50 728	41 045	46 432	52 215
2. Kontorutgifter m. v.	1 478	2 388	1 546	2 406	2 387
3. Befordringsutgifter	1 505	2 662	3 595	5 902	3 689
4. Belysning	14 455	19 425	11 887	12 076	13 073
5. Renhold av havnen, brygger og kaier	4 390	8 261	4 657	7 937	9 539
6. Vedlikehold og fornyelse av havneopsynets materiel	1 184	1 939	1 596	3 182	1 313
7. Stormsignalapparatet paa Fredriksberg	145	205	307	169	104
8. Havnebaaten.....	7 873	15 772	12 063	11 769	16 210
9. Diverse utgifter.....	570	765	590	609	590
	62 210	102 145	77 286	90 482	99 120
II. Havneingeniørvæsenet:					
1. Lønninger m. v.	11 854	26 204	17 902	23 797	24 010
2. Kontor- og befordrings-utgifter.....	2 470	5 716	3 754	4 700	5 649
3. Vedlikehold av eiendomme og materiel	24 786	39 937	32 582	36 630	41 381
4. Mudringsvæsenet.....	11 497	16 183	11 288	11 740	12 467
	50 607	88 040	65 526	76 867	83 507
III. Administration og regnskapsforsel.....	2 675	4 219	2 787	3 349	3 409
IV. Pensioner. Havnekassens tilskud til den kommunale pensionskasse	6 093	22 370	10 718	12 731	12 781
V. Avgifter og brandkontingent...	3 589	6 030	4 159	4 274	5 097
VI. Havnekassens gjeld:					
1. Avdrag	16 235	39 196	30 131	37 355	24 733
2. Renter	22 116	49 550	52 029	67 199	82 110
VII. Diverse, tilfældige og uforudsete utgifter	6 292	20 737	7 295	7 456	15 232
	57 000	142 102	107 119	132 364	143 362
Ordinære utgifter til sammen	169 817	332 287	249 931	299 713	325 989
VIII. Specielle arbeider	10 320	-	-	3 842	-
Utgifter ialt	180 137	332 287	249 931	303 555	325 989
Overskud.....	38 691	5 537	÷ 11 591	26 487	117 370
Sum	218 828	337 824	238 340	330 042	443 359

(Forts.).	1911.	1912 og 1ste halv- aar 1913.	19 ¹⁸ /14.	19 ¹⁴ /15.	19 ¹⁵ /16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Havnekassens aktiva utgjorde.	4 580 726	5 031 943	5 347 170	5 863 350	6 253 655
Herav kontantbeholdning	84 100	22 700	62 700	54 900	161 900
B. Havnekassens gjeld utgjorde ..	591 317	1 027 121	1 325 579	1 622 015	2 044 740
 Utenom det ordinære budget har der været anvendt til:					
I. Nye kaianlegg m. v.:					
1. Av kontantbeholdningen	4 700	26 300	8 400		
2. - laanemidler	139 800	335 000	269 600	299 300	308 400
II. Indkjøpte eiendomme m. v.:					
1. Av kontantbeholdningen	33 000	55 800		1 500	
2. - laanemidler.....	36 000	120 000		68 300	146 400
 Tilsammen	213 500	537 100	278 000	369 100	454 800

Havnetrafikkens omfang vil sees av nedenstaaende specifiserte opgave over bryggepenge ved de forskjellige brygger og kaier i femaaret 1911—1915:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skuteviksbryggen	246.25	124.85	91.55	208.05	215.55
Fæstningskaien	64 211.30	64 361.25	64 296.85	72 748.85	92 120.00
Dræggen	481.30	506.85	382.65	347.70	587.30
Guldskogaarden	318.70	397.25	314.90	291.05	351.15
Tyskebryggekaien	8 646.45	8 466.05	8 285.80	10 131.65	14 760.65
Træbryggen, Torvet	795.30	756.95	720.25	483.05	545.65
Nygaardstangens kai	96.90	56.30	55.20	101.75	111.10
Møhlenpriskaien	502.15	3 858.95	1 475.60	484.45	2 987.70
Nøstebryggerne	348.60	452.05	310.70	278.20	340.60
Uttikkerbryggen	1 208.05	1 596.85	2 598.45	2 698.65	2 873.85
Sukkerhusbryggen	750.50	894.55	1 105.60	1 064.90	1 212.75
Murebryggen	4 352.25	4 371.35	5 424.80	6 139.55	6 248.20
Holbergsbryggerne	12 483.45	13 245.95	13 532.30	15 619.60	19 682.30
Nykirkebryggerne	10 806.00	10 171.75	10 429.75	10 776.05	13 502.95
Stenbryggen, toldboden	39.95	6.70	5.25	3.00	24.55
Toldbokkaiene	-	-	-	-	4 087.90
Aarstadkaien	-	-	-	-	261.75
 Tilsammen	105 287.15	109 267.65	109 029.65	121 376.50	159 863.95

I forbindelse hermed hitsættes en opgave over de anløpende handelsfartøiers antal og registertonnage i femaaret:

(Se tabellen næste side.)

Vand- og kloakkvæsenet:

Kloakkvæsenet: I femaaret har man fortsat med anvendelse av cementrør til de offentlige kloakker. Det har imidlertid vist sig at der paa enkelte steder i jordmonnet forekommer syrer eller stoffer som har evne til at fortære cementen, saa rørene etter en tid helt smuldrer hen. For at forebygge dette har man gjort forsøk med for-

A a r .	Antal skibe.			Antal registerton.		
	Damp.	Seil.	Tilsammen.	Damp.	Seil.	Tilsammen.
1911.....	11 623	1 252	12 875	2 490 186	52 438	2 542 624
1912.....	12 057	1 221	13 278	2 521 159	52 950	2 574 109
1913.....	12 172	1 199	13 371	2 570 511	52 852	2 623 363
1914.....	12 221	930	13 151	2 674 302	40 221	2 714 523
1915.....	12 179	1 092	13 271	2 866 266	53 444	2 919 710
Hovedsum	60 252	5 694	65 946	13 122 424	251 905	13 374 329

skjellige præparerter. Man er foreløbig blit staende ved inertol som det bedste beskyttelsesmiddel. Rørene smøres 3 ganger med dette stof. Der danner sig da en vandtæt skorpe utenpaa cementen. Sikker erfaring for stoffets effektivitet har man dog endnu ikke indvundet.

Alle cementrør fra og med 21" og opover stopes nu ved avdelingens eget cementstopperi. Herved opnaar man at faa rør af mest mulig ensartet og god kvalitet, likesom utgiftene blir betydelig mindre end ved indkjøp fra fabrikken. Sand og singel til stopningen utvindes fra eget sandtak i Aarstad. Cement har været indkjøpt direkte i sterre partier.

Vandklossetsystemet indføres nu mer og mer i byen, dels i forbindelse med desinfektionsgrube og dels med direkte avløp til hovedkloakkene.

Avdelingen har i femaaret utarbeidet og indsendt planer for kanalisation av følgende bystrok:

1. Den nyregulerte del av Sandviken,
2. Stroket omkring Vaagen,
3. De vestre bydele (Lungegaardssaken),
4. De nye bydele i Aarstad.

Naar disse planer er realisert, vil der i hele byen være anledning til at installere vandklosetter med direkte avløp til hovedkloakkene.

Sluk og automatiske spylere anvendes paa kloaknettet i øket utstrækning, de sidste særlig paa ledninger der mottar direkte avløp fra vandklosetter.

Av større kloakanlegg der er utført i femaarsperioden kan nævnes:

1. Kloak Kalfarlien—Fløen,
2. — i Haakons gate, gjennem Olav Kyrres gate og Nordal Bruns gate til Lille Lungegaardsvand,
3. — i Strømgaten og Kaigaten med utløp ved Lungegaardskaien,
4. — gjennem Hovedveien fra kryds av Damsgaardsveien til Solheim,
5. — i de nye gater omkring Rothaugen,
6. — gjennem Ivar Aaseus gate og Fastings Minde til Mohlenprisbakken.

Forøvrig er utført en hel del kloakanlegg av mere lokal natur.

Nye kloakker nedlagt i femaaret 7 016.25 m.

Omlagte — — — — 3 621.15 -

Tørmurte ledninger sløifet — — 269.35 -

Ved utgangen av terminen 1915/16 bestod kloaknettet av:

Tørmurte ledninger 3 995.50 m.
Rørkloakker 52 776.50 -

Ved femaarets utgang fandtes i Bergen:

- 940 stk. vandklosetter i forbindelse med grube,
 1 123 — med direkte avløp til offentlig kloak,
 39 - automatiske spylere,
 539 - gatevandssluk med sandfang,
 11 - uten —

Til anlegg av nye og omlægning af ældre ledninger, til vedlikehold samt til det nødvendige tilsyn er i femaaret medgaat tilsammen kr. 379 308.81.

Reglement for utførelsen av de private rørleggerarbeider og avløpsanlegg i Bergen er vedtatt i femaarsterminen. Alle saadanne anlegg planlægges og utføres nu her i byen efter fuldt sanitære principper. Kontrollen er yderligere skjærpet. 2 kontrollerer fører stadig indseende med disse arbeider.

V a n d v e r k e n e :

Planer for byens fremtidige vandforsyning er paa det nærmeste færdigbehandlet ved avdelingen.

A v vigtigere vandledningsanlæg er i femaaret utført:

1. 12" vandledning i Strømgaten mellem Kong Oscars gate og Kaigaten. Den nye ledning er lagt parallel med den ældre ledning og er av væsentlig betydning for vandtilførselen til Nygaard og Møhlenpris.
2. Omlægning av 9" vandledning i Henrik Wergelands gate med 12" rør. Denne ledning forbedrer i hoi grad effektiviteten av de fra Mulelvsvandverket tidligere anlagte ledninger.
3. Omlægning av vandledning i Nordnesgaten med 9" rør. De ældre ledninger i Nordnesgaten var yderst utilfredsstillende. Efter den foretagne omlægning er vandverket paa dette punkt fuldt tilfredsstillende.
4. Omlægning av 12" vandledning i Kong Oscars gate med 18" rør mellem Domkirkegaten og Korskirkealmennings.
5. 15" vandledning fra Kong Oscars gate, gjennem Korskirkealmennings og Torvalmenning til Strandgaten.

Disse to anlæg øker i hoi grad effektiviteten av Svartediksvandverket i byens centrum og de lavere liggende dele av Nordneshalvøen.

6. Vandledning fra porten ved Elsesro, om Nyhavn og Jægersminde til Breiviken,
7. — i de nye gater omkring Rothaugen,
8. — paa A/S Krohnstadts eiendom,
9. — for bebyggelsen i Kalfarlien,
10. — ved Mulen,
11. 15" vandledning over Koengen fra Drægsalmennings til Bontelbo. Ledningen er et led i tilveiebringelse av direkte ledning til Sandviken, idet anlægget vil bli fortsat rundt Sverresborg, over Skutevikstorvet, gjennem Sjøgaten til Johan Mohrs gate og derfra videre til Sandvikstorvet, hvor ledningen kobles sammen med det ældre net.

Avlæsning av vandmaalerne paa byens hovedvandledninger er foretatt maanedlig. Resultatene hitsættes i efterfølgende tabel:

A a r .	Svartediks- vandverket.	Mulelv- vandverket.	Byens forbruk.	Byens forbruk pr. døgn pr. indbygger i liter. Indbyggerantallet = 80 000. ¹		
				Minimum.	Maksimum.	Middeltal.
1911.....	5 565 359	1 192 580	6 757 939	216.5	251.0	231.2
1912.....	5 498 307	1 329 386	6 827 693	213.0	288.0	233.0
19 ¹³ / ₁₄	5 630 234	1 301 231	6 931 465	194.6	282.0	237.5
19 ¹⁴ / ₁₅	5 871 485	1 590 824	7 462 309	224.0	320.0	256.3
19 ¹⁵ / ₁₆	6 693 500	1 538 330	8 231 830	203.8	290.0	244.0

Efterat forsøk har været anstillet med forskjellige hydranttyper, er hydranten «Brann» besluttet inført her i byen. Vanskeligheter med tilveiebringelse av materialer har imidlertid forsinket forarbeidelsen. Der er av den grund hittil kun opsat et par hydranter av denne type.

Vandledningsnettets vekst i femaaret	12 750.50 m. ²
— længde ved femarets utgang.....	71 293.70
Nye stopventiler i femaaret.....	132 stkr.
- brandventiler - - - - -	193 -
- hydranter - - - - -	57 -
Antal stopventiler ved utgangen av femaaret	721 -
- brandventiler - - - - -	1 766 -
- hydranter - - - - -	78 -
- vandmaalere til teknisk bruk.....	143 -

Til anlæg av nye og omlægning av ældre vandledninger, til vedlikehold samt til det fornødne tilsyn er i femaaret medgaat kr. 308 349.00.

¹ Fra byutvidelsen 1 juli 1915 er regnet med folkemængde = 95 000.

² Nedenanførte tal inkluderer det tidligere Aarstad vandverk.

Brandvæsenet.

Den viktigste forbedring som er blitt gjort i femaarsperioden er anskaffelsen av et nyt telegrafbord for hovedstationen. Signalapparatene er de samme som blev brukt ved det gamle system, dog med den forandring at skriveapparatet er fjernet og erstattet med en fjærkontakt og hjul, der er inndelt til et ciffertal. Ved det gamle bord var hjulene inndelt til morsetegn. Der er ved hver sløife anbragt 2 Morseapparater og desuten et fælles kontrolmorseapparat, der ogsaa angir tiden i timer og minutter samt aarstal og maaned i det samme meldingen indleper. Der kan alarmeres brand fra 4 signalapparater paa samme tid og sløife, uten at disse signaler vil forstyrre hverandre. Det nye bord virker fuldt tilfredsstillende og er indarbeidet.

Telegraf- og telefonnettets samlede lengde var ved femaarsperiodens begyndelse 57 730 m. og ved utgangen 82 600 m. Av signalapparater haves 77 offentlige og 15 private.

I 1913—14 blev reservekorpsomset omorganisert. Dette korps bestaar av ca. 220 mand av byens faste og løse arbeidere. Korpsomset er inndelt i 5 rode, og i spidsen for hver rode staar distriktsunderbrandmester som chef. Hver rode er igjen opdelt i klokkecirkler, saaledes at der kommer ca. 4 mand paa hver elektrisk klokke. Foruten 5te rode med 17 klokker og ca. 80 mand er 1ste rode med 6 klokker og ca. 25 mand helt færdig. Som officerer ved korpsomset fungerer veingeniøren og chefen for vand- og kloakvæsenet og som underofficerer sammes opsynsmænd og kontrollører.

Fra 1 juli 1915 blev ved byutvidelsen Aarstads frivillige brandvern underlagt Bergens brandvæsen. Den tidligere brandchef ansattes som underbrandmester for det nye og 5te distrikt. Befalet er saaledes øket med en underbrandmester, og den samlede faste styrke bestaar saaledes av:

- 1 brandchef,
- 1 assistent,
- 1 overbrandmester,
- 4 underbrandmestre,
- 3 maskinister,
- 16 formænd,
- 56 brandkonstabler,
- 6 aspiranter.

I 1913 feiret brandvæsenet 50-aars jubilæum, idet korpsomset oprettedes 1863 i henhold til kommunestyrebeslutning av 11 mars samme aar.

Hestenes antal er det samme som ved periodens begyndelse og ialt 20 stk.

Brandvæsenets utgifter var i 1911 kr. 168 468.08 og i 1915 kr. 214 246.16.

Bergens vei- og brolægningsvæsen.

Pr. 31 december 1910 var utstrækningen av:

1. Gater, veier og smug: brolagt	15 690 l. m.
makadamisert	51 280 —
tjæremakadamisert	41 —
	66 961 l. m.
2. Fortaug: gruset	14 418 l. m.
helle- og flislagt	39 935 —
asfaltert	1 219 —
	55 572 —
3. Tørv og pladser: brolagt	31 904 m. ²
asfaltert	395 —
makadamisert	37 046 —
	69 345 m. ²

Pr. 31 december 1915 var utstrækningen av:

1. Gater, veier og smug: brolagt	16 960 l. m.
makadamisert	74 160 —
asfaltert	65 —
	91 185 l. m.
2. Fortaug: gruset	17 280 l. m.
helle- og flislagt	46 550 —
asfaltert	1 455 —
	65 285 —

3. Torv og pladser: brolagt.....	31 904 m ²
asfaltert	395 —
makadamisert	44 046 —
	76 345 m ²

Forøkelse i femaaret 1911—15:

1. Gater, veier og smug: brolagt.....	1 270 l. m.
makadamisert ¹	22 889 —
asfaltert	65 —
	24 224 l. m.
2. Fortaug: gruset ²	2 862 l. m.
helle- og fliselagt ³	6 615 —
asfaltert	236 —
	9 713 —
3. Torv og pladser: makadamisert	7 000 m ²

Der er i femaaret 1911—1915 anvendt:

Aar.	Til gaters, veiers, pladsers og torvs			Anlæg og vedlikehold. Tilskud til parker og lekepladser.
	anlæg og vedlikehold.	renhold.	administration og opsyn.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	241 360.29	29 384.95	16 383.33	23 254.49
1912 til 30 juni 1913 ..	377 831.44	55 860.86	28 286.34	33 338.13
1913/1914	221 712.91	43 532.56	19 519.28	23 539.43
1914/1915	337 580.36	67 187.78	22 368.07	23 149.30
1915/1916	297 756.75	70 532.44	26 940.25	23 364.14
Sum	1 476 241.75	266 498.59	113 497.27	126 645.49

Av større veiarbeider som er kommet til utførelse i femaaret nævnes: Gateoparbeidelse omkring den nye jernbanestation, sprængningsarbeider for anlæg av Sjøgaten til det nye slagtehus, utvidelse av Nye Sandviksvei rundt Rothaugen, anlæg av vei paa Hoffmannsgaard, Sandviken, anlæg av Amalie Skrams vei, omlægning av Haugeveien.

Reguleringssvæsen: Som de viktigste av de i femaaret foretagne reguleringer kan nævnes: Kalvedalsveien er utvidet i hele sin længde i anledning av den elektriske sporveis forlengelse til Haukeland. I anledning av at jernbanen ble flyttet fra Lungegaardsvandets vestside til dets østside er der foretatt regulering av den nye jernbanestations omgivelser samt av gatelepet Lungegaardsgaten—Marken.

Sandvikens regulering paa strækningen Søndre Almenning—Storemøllen er bragt til avslutning, og det utenforliggende strok til Nyhavn er også regulert i femaaret.

Stroket Nøst—Neumanns gate er omregulert under speciel hensyntagen til de nye kaianlæg i Nøstebugten.

Kong Oscars gate er omregulert og utvidet i hele sin længde fra Bryggesporen til Stadsporten.

Efter avholdt konkurranse om regulering av de centrale bydele omkring Lille Lungegaardsvand er de væsentlige dele av dette strok regulert.

Slotsgaten er utvidet, og alt hvad der ligger vestenfor denne gate er regulert til offentlig plads med kai.

Eiendommen Fløigaten nr. 13, som for en væsentlig del var ubebygget ifølge ældre overenskomst med kommunen, er omregulert, hvorved der er skaffet plads for en række villabygninger.

I Aarstad er der i femaaret foretatt betydelige reguleringer med den vordende byindlemmelse for eie.

¹ Herav 21 200 l. m. ved Aarstads indlemmelse i Bergen 1 juli 1915.

² — 300 — —“ —“ —“

³ — 720 — —“ —“ —“

Sundhetsvæsenet:

Under stadsfysikus sorterer følgende personale:

Sundhetsinspektør, der samtidig er læge ved sundhetsvæsenets poliklinik for tuberkuløse,
 Kommunedyrkelse, der fører tilsyn med næringsmidlerne og bestyrer kjøtkontrollen,
 5 bylæger,
 1 kontorist ved stadsfysikatet,
 4 sundhetsbetjenster, hvorav 1 ansat 1 april 1912 for at føre kontrol med sanitære
 forhold ombord paa rutegaaende skibe, med logihus, folkehoteller m. v.,
 1 kvindelig sundhetsbetjent ansat 25 august 1914 ved næringsmiddelkontrollen,
 1 sanitetsøster, som fører tilsyn med de tuberkuløse og deres boligforhold,
 1 kvindelig læge, som fører tilsyn med de utsatte pleiebarn,
 1 desinfektor, som desuten kontrollerer forskjellige sanitære forhold,
 2 desinfektionsarbeidere.

De viktigste poster paa sundhetskommissionens budget har været følgende:

	1911.	1912 og 1ste halvaar 1913.	1ste juli 1913 til 30te juni 19.4.	1ste juli 1914 til 30te juni 1915.	2det halv- aar 1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lønninger	26 100	41 576	27 722	30 500	16 350
Sykehusbehandling av smitsomme sygdomme	60 635	102 597	71 806	80 191	41 497
Ekstraforanstaltninger under epidemier	1 180	1 024	220	773	130
Desinfektion	4 259	5 503	4 777	4 760	3 434
Vakcination	600	803	472	1 241	870
Sanitære foranstaltninger mot tuberkulosen	5 617	9 258	8 160	9 200	4 514
Kontorutgifter m. v.	2 124	3 569	2 660	2 239	1 291
Poliklinikken for spedbarn	448	717	570	673	317
Særlige foranstaltninger mot veneriske sygdomme	-	-	2 125	3 078	1 731

Sykehusforhold.

Det nye kommunale sykehus paa Haukeland i Aarstad blev færdig ved utgangen av 1911 og sat i bruk ved nytårstid 1912. Epidemiasaretet i Sandviken blev da rømmet etter i flere år at ha vært benyttet som almindelig epidemivdeling (difteri); likesaa blev de epidemiske syke flyttet fra Lungegåards-hospitalet, der nu udelukkende forpleier tuberkuløse, saalænge Staten lar leie-forholdene staa ved magt. I løpet av januar maaned 1912 blev belægget paa det gamle sykehus overflyttet til det nye sykehus paa Haukeland, som efter at 1ste byggeperiode er færdig har plass for 74 medicinske, 68 kirurgiske og 120 epidemiske syke. Det viste sig dog snart for litet, og de medicinske og kirurgiske avdelinger har derfor gjennem-gaaende været overbelagt.

I 1912 blev Arbeidsanstaltenes belæg av kroniske syke og fattigforsørgede gamle overflyttet til det gamle sykehus — som nu kaldes «det kommunale pleiehjem».

Ay apotek er der i femaaret oprettet 2 nye — Solheimsvikens apotek, ved kgl. res. av 14 juni 1913, aapnet 1914. Møhlenpris apotek, ved kgl. res. av 27 august 1915.

Kommunale poliklinikker for spedbarns ernæring og pleie blev i 1911 oprettet paa 2 steder i byen. Paa sundhetsvæsenets budget opførtes hertil aarlig kr. 1 000, der anvendes til assistanse og leie av lokale. Lægehjælpen utførtes paa hvert sted av 2 læger, som gjer det gratis.

Kommunal skoletandklinik blev oprettet ved bystyrebetalning av 10 juni 1912. Personalet bestaar, foruten av bestyreren, av 3 tandlæger med hel dags post og 1 tandlæge med 2 timer daglig arbeide samt en kontordame. Der har i de aar tandklinikken har været i virksomhet været behandlet 9 300 barn.

Budgettet er kr. 18 000 + kr. 600 til nyanskaffelser. (1915/16).

Av institutioner som staar sundhetsvæsenet nær og har kommunens støtte skal her nævnes:

In d r e m i s s i o n e n s r e d n i n g s h j e m f o r k v i n d e r , K l o s t e r e t 12, tidligere «Hjem og nattely for kvinder». Her optages unge kvinder som er kommet paa avveier, likesom tilfælde av venerisk sygdom blir behandlet. Lægehjælpen betales av sundhetsvæsenet. Hjemmet har et kommunalt bidrag paa kr. 1 825 til driften og til utbedringer av bygningen. Budgettet utgør ca. kr. 13 000. Der er normalt plads for 36 kvinder.

B e r g e n s m ø d r e h j e m (hjem for ugifte mødre og deres barn), oprettet vaaren 1903, optar frugtsommelige, ugifte, hjemløse kvinder, som faar ophold de sidste maaneder av svangerskapet samt en tid efter fødselen — saalænge moren gir bryst. I forbindelse hermed er oprettet en b a r n e a v d e l i n g, hvor barnene kan faa være efter at moren har forlatt hjemmet — indtil de har fyldt 3 aar. Mødrehjemmet har et statsbidrag paa kr. 2 000 og kommunalt paa kr. 700. Det aarlige budget utgør ca. kr. 10 000.

B o l i g f o r h o l d e n e har i det forlegne femaar gradvis forværet sig, da nybygningen ikke har formaadd at holde skridt med befolkningens vekst og dække det forhaandenværende underskud samt den avgang som skyldes omindredning af beboelsesrum til butikker, kontorer o. lign. I byggevirksomheten var der i 1912 en betydelig tilbakegang, som fortsatte i 1913, mens der i 1914 kom et litet opsving, som holdt sig omtrent uforandret i det følgende aar.

	Nybygninger.	Antal beboelseslejligheter.
1911	119	347
1912	72	183
1913	66	171
1914	66	258
1915	110	256

Til sammenligning kan nævnes at der i femaaret 1901—05 blev opført 76 bygninger med 186 lejligheter, gjennemsnitlig aarlig altsaa 37 lejligheter. I femaaret 1906—10 gjennemsnitlig aarlig 88 lejligheter, og for den sidste femaarsperiode 1911—15 er gjennemsnittet altsaa 243 lejligheter aarlig.

For at skape en central kommunal institution for ledelsen av boligvæsenet besluttet bystyret 21 september 1914 at oprette et b o l i g r a a d, hvis opgave det skal være «at bistaa magistrat og formandskap ved foranstaltninger til avvergelse av boligmangel og fremme af bedre boligforhold».

R o t t e u t r y d d e l s e n: I aarene 1911—13 blev der paa sundhetsvæsenets budget bevilget aarlig kr. 2 000 til uthydelse av rotter, efterat der ved private bidrag var skaffet tilveie en tilsvarende sum. Arbeidet blev utført under samvirken med renovationsvæsenet og tok ved siden av rotteutryddelsen sigte paa en gjennemgripende sanitær inspektion og utbedring av kjeldere, utrum, kloaksluk og ledninger, reparasjoner av rottekuller, fjernelse av søppel og avfald og opbevarelse av dette i lukkede beholdere.

Resultatet er meget tilfredsstillende; men der viste sig gjennemgaaende at raade megen likegyldighet hos de private, tiltrods for de betydelige ødelæggelser som rotterne forvolder. Man fandt derfor ikke grund til at fortsætte forsøket.

Indberetning fra fabriktilsynet i Bergens kommune for aarene 1911—15.

(Se tabellen næste side.)

Som det fremgaar av omstaaende statistik er i femaaret 1911—15 bedriftenes antal øket fra 337 til 523, det samlede antal arbeidere steget fra 4 346 til 8 591; særlig er bruken av elektrisk kraft steget overordentlig, nemlig fra 350 Em., repræsenterende 1 610.50 H.-k. ved leiet strøm, til 1 300 Em. resp. 7 186.40 H.-k. Man vil bemerke at antallet av barn, særlig gruppen 12—14 aar, er meget lavt. Da Aarstad, 1 juli 1915, blev underlagt Bergens kommune, kom 37 bedrifter ind under Bergens stedlige tilsyn, derav flere store bedrifter med et betydelig arbeiderantal. Forevig er stigningen størst inden metalvareindustrien og hermetikindustrien. Sidstnævnte er i løpet av de sidste aar foreket med flere nye store fabrikker og sysselsætter et betydelig antal arbeidere, særlig kvinder.

Tilsynet har gjennemgaaende inspicert bedriftenes 2 ganger aarlig, desuten er alle paalæg blit særlig kontrollert. Tilsynet har i sit arbeide i det store og hele tat fundet forstaaelse og velvilje hos arbeidsgiverne; det har i femaaret kun haendt et par ganger at der er skedd anmeldelse til politiet for at faa paalæg gjennemført. Derimot har det været tilsynet paafaldende hvor ofte arbeiderne viser liten forstaaelse eller interesse for de sanitære forholdsregler til deres eget bedste. Hvad der kanske er vanske-

Aar.	Bedrifte- nes antal.	Antal		Kraftmaskinernes								Elektriske motorer :		
				antal :				h.-k. ¹ :				Antal.	fra egen kraft- kilde.	ved leiet strøm.
		damp- kjeler.	damp- be- holdere	Vand.	Damp.	Eksplo- sions.	Sum.	Vand.	Damp.	Eksplo- sions.	Sum.		Sum h.-k.	Sum h.-k.
1911, 31 december	337	124	3	3	31	31	65	800	4 816	176 $\frac{1}{4}$	5 792 $\frac{1}{4}$	350	290	1 610.50
1912	418	145	31	-	39	44	83	-	4 904	4 011 $\frac{1}{4}$	8 915 $\frac{1}{4}$	614	850	2 363.50
1913	459	129	23	-	42	33	75	-	5 387	433	5 820	797	862	3 236.30
1914	478	134	38	-	32	26	58	-	4 668	686	5 354	877	842	3 715.45
1915	523	154	66	-	48	26	74	-	5 222	683	5 905	1 300	10 242	7 186.40

Aar.	Bedrifte- nes antal.	Anden leitet drivkraft.	Antal arbeidere 31 december 1911—1915:										Antal	
			12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.			
			Sum h.-k.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	paalæg.	ulykker.	
1911, 31 december	337	-	17	-	77	16	216	85	2 580	1 206	4 197	676	111	
1912	418	-	2	3	86	52	301	159	3 578	1 604	5 785	1 440	254	
1913	459	-	2	2	73	74	363	202	3 908	1 673	6 297	939	189	
1914	478	-	7	1	77	47	298	185	4 035	1 806	6 456	841	105	
1915	523	64	5	-	137	70	392	252	5 265	2 470	8 591	936	163	

¹ Med h.-k. menes effektive hestekræfter.

NB. Under rubrikkene «leiet strøm» og «anden leiet drivkraft» opføres kun det antal hestekræfter der er leiet gjennem overføring fra anden kraftkilde, henholdsvis ved elektrisk ledning eller mekaniske transmissioner. Lokomobiler føres, foruten under dampkjeler, kun under rubriken «kraftmaskiner» enten de er leiet eller tilhører bedriften.

listet at faa gjennemført er et effektivt renhold. I den henseende er forholdet oftest daarligst i de mange mindre verksteder. Her har fabriktilsynet oftere samarbeidet med sundhetskommissionen, særlig naar det gjelder bedrifter der har med næringsmidler at gjøre. Der er efterhvert bygget flere nye større fabrikker, hvor der er tat tilbørlige hensyn til arbeidernes sundhet og bekvemmelighet.

Formanden har aarligaars ekspedert ca. 800 ut- og indgaaende skrivelser.

Tilsynet har holdt samlet møte gjennemgaaende 1 gang maanedlig paa formandens kontor.

Tilsynet bestod i 1911 av dr. Hans Sivertsen, formand, ingenier Fred. Hansen, ekspeditor B. Heggen og frk. Stoltz. Fra 1 februar 1912 har dr. Cl. Dösscher Preuss fungert som formand. Efter ingenier Hansens død høsten 1914 blev verkseier Evje indvalgt og tiltraadte som medlem 1 januar 1915. Ekspeditor Heggen og frk. Stoltz har fungert den hele tid.

Renovationsvæsenet.

Renovationsvæsenets ordning og drift har ikke undergaat væsentlige forandringer i femaarsperioden.

Følgende antal faste funktionærer og arbeidere har været i renovationsvæsenets tjeneste:

Forstander	1 mand
Kontorist	1 —
Opsynsmænd	3 —
Dampfører	1 —
Maskinister	2 —
Arbeidere, faste	80 —

Tilsammen 88 mand

Hertil kommer 25 mand, som kun har hat nattjeneste. Desuten har været anvendt ekstrahjælp gjennemsnitlig 1 200 dagsverk pr. aar.

I byens huse var i 1911 anbragt 14 121 og i 1915 13 710 kagger, som har været byttet i regelmæssig 14-daglig turnus. Utenfor turnus, ekstrarenovation, er byttet og bortført gjennemsnitlig 6 815 kagger pr. aar. Bosavfald fra huse, gater, torv og kaier har været hentet 2 ganger ukentlig, og tilsammen utførtes fra byen i 1911 225 665 hl. og i 1915 258 450 hl. Se tabellen.

Aar.	Natrenovationen.				Bos-renovationen.	
	Antal kagger i husene.	Antal tømninger.				
		I turnus.	Ekstra.	Totalt.		
					Hl.	
1911	14 121	367 146	7 865	375 011	225 665	
1912	13 888	361 088	7 075	368 163	237 272	
1913	13 825	359 450	6 659	366 109	248 492	
1914	13 747	357 422	6 023	363 445	251 941	
1915	13 710	356 460	6 456	362 916	258 450	

Oversigt over renovationsvæsenets utgifter og indtægter i 1911—1915:

Aar.	Utgifter.	Indtægter.		Nettoutgifter.
		Kr.	Kr.	
1911	180 602.04	25 392.61	25 392.61	155 209.43
1912	192 798.86	27 108.62	27 108.62	165 690.24
1913	215 474.35	24 474.96	24 474.96	190 999.39
1914	231 659.78	25 234.45	25 234.45	206 425.33
1915	270 459.50	28 165.23	28 165.23	242 294.27

Den væsentligste grund til utgiftenes stigning har været lønsforhøielser til arbejderne, dyrere hestehold og økede utgifter til vedlikehold og fornyselse af materiel.

Ved byutvidelsen 1 juni 1915 kom Aarstad ind under renovationsvæsenets administration. Renovationen i den nye bydel utføres ved entreprenører. Foranstaende tabelariske oversigter gjelder dog kun den gamle by.

Folkebadene.

Markens folkebad har ogsaa i denne femaarsperiode været drevet for kommunens regning.

I badet er avdeling for dampbad, badstuebad og styrtbud. Dampbadet omfatter kun én avdeling, som benyttes vekselsvis af mænd og kvinder.

Mænd: Mandag, onsdag og fredag fra kl. 3—8.

Kvinder: Tirsdag og torsdag — 3—8.

Lørdag benyttes dampbadavdelingen til badstuebad for mænd.

I 1913 blev badstuebadet for kvinder forandret saaledes at det ogsaa kunde benyttes som dampbad. Dette av hensyn til at det var paakrævet at utvide anledningen til dampbad for mænd også torsdag. Efter den nye ordning er der nu anledning til dampbad for mænd: mandag, onsdag, torsdag og fredag fra kl. 3 til 8.

For kvinder: Tirsdag, torsdag fra kl. 3—8 og fredag formiddag fra kl. 10—1.

Denne forandrings har vist sig meget heldig, og søknigen til dampbadet er øket, som nedenstaaende statistik også viser.

I november 1914 blev badepriserne forhøjet:

Dampbad inklusive saape og haandklæ.....	0.35, før 0.25
--	----------------

Badstuebad — — —	0.20, - 0.15
------------------------	--------------

Styrtbud — — —	0.20, - 0.15.
----------------------	---------------

Massagebehandling 0.25 kan kun faaes ved dampbadet.

Badstue- og styrtbudene er aapne fra kl. 9 morgen til kl. 8 aften hver dag undtagen lørdag, hvor de er aapne fra kl. 9 morgen til kl. 9 aften.

I 1911 blev der tat 58 397 bad,
nemlig:

	Mænd:	Kvinder:		
Dampbad	5 557	2 394	Indtægter	kr. 10 368.20
Badstuebad	29 304	7 062	Utgifter	- 10 765.31
Styrtbud	7 957	6 123	Underskud kr.	397.11

I 1912 og 1ste halvaar 1913 blev der tat 74 628 bad,
nemlig:

	Mænd:	Kvinder:		
Dampbad	7 496	3 642	Indtægter	kr. 18 848.80
Badstuebad	35 046	8 417	Utgifter	- 21 629.47
Styrtbud	10 108	9 919	Underskud kr.	2 780.67

I 1913 og 1ste halvaar 1914 blir der tat 79 132 bad,
nemlig:

	Mænd:	Kvinder:		
Dampbad	8 359	3 868	Indtægter	kr. 14 290.07
Badstuebad	36 828	9 141	Utgifter	- 17 826.60
Styrtbud	10 720	10 216	Underskud kr.	3 536.67

I 1914 og 1ste halvaar 1915 75 397 bad,
nemlig:

	Mænd:	Kvinder:		
Dampbad	7 110	3 428	Indtægter	kr. 16 568.95
Badstuebad	36 732	8 757	Utgifter	- 19 409.60
Styrtbud	10 200	9 170	Underskud kr.	2 840.65

I 2det halvaar 1915 blev der tat 37 958 bad,
nemlig:

	Mænd:	Kvinder:		
Dampbad	3 590	1 636	Indtægter	kr. 8 900.80
Badstuebad	18 819	4 419	Utgifter	- 10 912.31
Styrtbud	5 030	4 464	Underskud kr.	2 011.51

Der er intet regnet til vedlikehold av bygningen, kjedelreparationer o. lign.

Dr. Wiesener's folkebad har ogsaa i denne femaarsperiode været drevet for kommunens regning.

Antallet av de badende var i 1911 31 296,
nemlig:

Mænd:	Kvinder:	Barn:	Indtægter	kr. 2 835.70
21 809	4 356	5 131	Utgifter	- 5 005.98
			Underskud kr.	2 170.28

I 1912 og 1ste halvaar 1913 blev der tat 44 244 bad,
nemlig:

Mænd:	Kvinder:	Barn:	Indtægter	kr. 4 194.45
32 442	6 562	5 240	Utgifter	- 7 901.35
			Underskud kr.	3 706.90

I 1913/14 blev der tat 31 967 bad,
nemlig:

Mænd:	Kvinder:	Barn:	Indtægter	kr. 3 168.55
23 685	5 094	3 188	Utgifter	- 6 428.92
			Underskud kr.	3 260.37

I 1914/15 blev der tat 33 293 bad,
nemlig:

Mænd:	Kvinder:	Barn:	Indtægter	kr. 3 216.05
25 415	5 555	2 323	Utgifter	- 7 862.47
			Underskud kr.	4 646.42

I 2det halvaar 1915 blev der tat 18 289 bad,
nemlig:

Mænd:	Kvinder:	Barn:	Indtægter	kr. 1 762.90
18 718	3 270	1 301	Utgifter	- 5 573.41
			Underskud kr.	3 810.51

Paa grund av en ældre bestemmelse kan ikke badeprisen ved dette bad forhøjes; som følge herav blir underskuddet her saa meget større end ved Markens folkebad.

Der leveres nemlig haandklæ og sæpe til hvert bad, som koster kr. 0.10.

Underskuddet dækkes av kommunen; likeledes bærer kommunen vedlikehold av bygningen og kjelen.

Syndes sjøbad er fribad og eies av Bergens kommune.

Antallet av badende i 1911.....	51 320
— — — 1912.....	54 939
— — — 1913.....	47 118
— — — 1914.....	62 736
— — — 1915.....	30 023

1911: Indtægter kr. 581.90
Utgifter - 1 209.50

Underskud kr. 627.60

1912: Indtægter kr. 1 076.55
Utgifter - 1 550.48

Underskud kr. 473.93

1913: Indtægter kr. 595.25
Utgifter - 1 239.08

Underskud kr. 643.83

1914: Indtægter kr. 706.55
Utgifter - 1 233.34

Underskud kr. 526.79

1915: Indtægter kr. 486.55
Utgifter - 1 255.28

Underskud kr. 768.73

Bontelbosjøbad (Sjølyst): Som tidligere, se forrige femaarsberetning; badet nedlagt 1916.

Nordnes sjøbad:

Badet har i femaaret 1911—1915 været aapent:

i 1911	fra 18 mai til 23 september,
- 1912	- 18 - - 21 —
- 1913	- 18 - - 29 —
- 1914	- 18 - - 12 oktober,
- 1915	- 25 - - 18 september.

Antallat av bad var:

i 1911	27 076
- 1912	26 424
- 1913	25 518
- 1914	31 871
- 1915	10 587

De kommunale sykehус.

Væsentlig efter aarsberetningene for Bergens kommunale sykehus hitsættes:

Det i forrige femaarsberetning nævnte sykehusanlæg paa Haukeland blev tilbragt og tat i bruk i denne periode. For epidemiavdelingens vedkommende fandt overflytningen sted 2 januar 1912, for den kirurgiske og den medicinske avdeling 18 januar s. a. Ved utgangen av januar maaned 1912 var det gamle sykehus tømt for patienter. Det gamle sykehus ble senere tat i bruk av Bergens kommunale arbeids- og pleiehjem.

Gaarden Haukeland (160 000 m.²) indkjøptes for kr. 100 000. Til sykehuset medgik ca. 79 000 m.², mens 12 000 m.² er beregnet paa utvidelser; til kirkegaard utlagdes ca. 34 000 m.². Paa den østlige side av den gamle hovedvei fra Bergen til Midttun ligger de øvrige ca. 35 000 m.². Sykehustomten kan regnes i indkjøp at koste kommunen ca. 50 000 kr. Sykehuskomplekset bestaar av en stor hovedavdeling for kirurgiske og medicinske patienter, en stor og en mindre bygning for epidemiske patienter samt en observationsbarakke, en økonomibygning, et kjedel- og maskinhus, dr. med. F. G. Gades patologiske institut, en kontorbygning samt det gamle beboelseshus, der er indrettet til forvalter-, portner- og tjenerbolig.

Da Haukelands sykehus blev tat i bruk, overførtes til dette i januar 1912 epidemiavdelingen paa Lungegaardens sykehus, der gik over til at være et udelukkende tuberkulosesykehus. Der blev i den anledning foretatt endel forandringer paa Lungegaardens sykehus.

Efter regnskapene hitsættes følgende opgave over de kommunale sykehuses drift:

Regnskaps termin.	Bergens kom. sykehus (fra 1912 paa Haukeland).			Underavdelingen paa Lungegaarden.		
	Samlet indtægt.	Samlet utgift.	Over- (+) eller under- (-) skud.	Samlet indtægt.	Samlet utgift.	Over- (+) eller under- (-) skud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	131 286	146 757	÷ 15 471	85 101	81 624	+ 3 477
1/1 1912— ^{30%} 1913 ..	309 325	400 094	÷ 90 769	105 384	102 726	+ 2 658
1913/14	245 222	307 404	÷ 62 182	76 072	71 683	+ 4 389
1914/15	262 110	318 269	÷ 56 159	76 570	71 084	+ 5 486

Antallet av behandlede patienter, forpleiningsdage, daglig middelbelæg og liggedagernes kostende vil sees av omstaaende opgave, der omfatter regnskapsaarene:

Termin.	Patienter:		Antal liggedage.	Daglig middel- belæg.	Liggedagens kostende:	
	Ialt behandlet.	Derav indkommet i aaret.			Ialt.	Heraf for kosthold.
I. Sykehuset (Haukeland fra januar 1912):					Kr.	Kr.
1911	1 614	1 479	50 180	137	1 2.92	0.61
1/1 1912— ^{80/8} 1913	4 183	4 048	131 208	239	3.04	0.71
1913/14	2 920	2 645	97 292	266	3.15	0.74. ⁵
1914/15	3 137	2 853	101 769	278	3.12	0.70
II. Underavd. paa Lungegaarden:						
1911	906	793	41 300	113	1.97	0.52
1/1 1912— ^{80/8} 1913	464	363	46 501	85	2.25	0.65. ⁸
1913/14	296	223	31 299	86	2.29	0.67
1914/15	283	203	30 968	85	2.30	0.75

Det kommunale sindssykeasyl paa Neevengaarden.

I.

Patienttallet fremgaar av tabellen:

	Ind- komne.	Utskrevne:										Ialt utgaat.		
		Helbre- dede.		I bedring.		Uhel- bredede.		Døde.		Efter av- givne er- klæring.				
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.			
Tilbake fra 1910...	130	172	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Indkom i 1911...	47	57	9	8	14	18	5	12	15	11	5	-	48	49
— - 1912...	53	51	13	12	8	14	11	6	10	16	1	-	43	48
— - 1913...	42	55	8	14	20	18	4	15	12	15	3	-	47	62
— - 1914...	39	37	3	5	10	6	6	2	23	6	2	-	44	19
— - 1915...	49	51	8	6	23	25	11	6	12	13	2	-	56	50
		41	45	75	81	37	41	72	61	13	-	-	238	228
Tilbake ^{31/12} 1915...	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	122	195
		360	423	-	-	-	-	-	-	-	-	-	360	423

Asylets patienter har hvert av disse aar været utsat for tyfoidfeber.

- I 1911..... 4 patienter og 1 gaardsgut,
- 1912..... 3 — 1 —
- 1913..... 2 —
- 1914..... 2 —
- 1915..... 6 —

I alt blev saaledes angrepet 17 patienter og 2 gaardsgutter. De kom sig alle. Av patientene var 2 mænd, de øvrige kvinder paa avdeling C (13) og D (2). Der blev foretaget masseundersøkelse av samtlige patienters avføring paa kvindeaavdelingene for at komme paa det rene med smittekkilde i 1911 og 1915, men uten at spørsmålet fandt nogen løsning. En av de i 1915 angrepne viste sig at ha tyfusbaciller i sin avføring, til hun i september 1916 døde. De to gaardsgutter formodedes smittet ved sin befatning med bøttetømningen.

¹ Fratrækkes særutgifter til bad og flytning, blir tallet kr. 2.48.

II.

Nogen nybygning eller ekstraordinære anskaffelser har ikke fundet sted i femaaret. Driften har i disse aar git underskud med følgende summer:

1911	kr.	876.31
1912 og 1ste halvaar 1913	-	5 696.09
1913—14	-	24 498.94
1914—15	-	8 921.00

Kassererens beholdning (kontanter og paa bankbok) var pr. 30 juni 1915 kr. 24 488.03.

III.

Direktør Langberg fratraadte 30 oktober 1915 efter at ha bestyret asylet siden 23 juli 1894.

Som reservelæger har følgende fungert:

i 1911: Johs. Sætre,	H. Møller ansat 1 juli
- 1912: —“ til 30 april, —“ til 11 oktober	
	D. Dahl, ansat 1 maj
- 1913: —“	
- 1914: —“, Valderhaug 6 mai—25 oktober	
- 1915: —“, M. Ruud fra 1 oktober 1915.	

Som det vil sees har assistentlægestillingen jevnlig staat ubesat i tildels lange tidsrum.

I de øvrige funktionærstillinger har der intet skifte været, derimot har saadan været hyppig blandt det underordnede personale.

Sindssykeasylet paa «Fasting s Minde».

Rosenberg asyl blev 1 januar 1914 overtat av Bergens kommune. I disse 3 aar er indkommet tilsammen 85 patienter, hvorav 26 fra Bergen. I samme tidsrum er utgaat 85 patienter, hvorav 16 fra Bergen. Det gjennemsnitlige sykebelæg har i denne tid været 110.05.

Kurpengene, som i 1914 var kr. 1.38, blev 1 januar 1916 forhøjet til kr. 1.55 og fra 1 oktober sidstleden forhøjet til kr. 1.65 pr. dag. Beklædningsgodtgjørelsen har siden 1914 været 20 øre pr. dag.

Kirkerne.

Kirketilsynets formand anfører:

«Det er ikke nogen let sak at skrive en femaarsberetning med hensyn til kirkerne i Bergen, deres økonomi o. s. v., da den nuværende formand kun har fungert i $\frac{3}{4}$ aar som kirketilsynets formand og derfor mangler den kontinuitet som er ønskelig.

Følgende bemerkes:

Avg større forandringer har der i femaaret ikke været foretaget nogen. Forhandlinger har været ført frem og tilbage om en større utvidelse av Sandvikskirken, men uten resultat. Man er nu blit staaende ved tanken paa at bygge ny kirke med 600 sitteplasser paa Fredens bolig, og derimot at nøies med en forholdsvis mindre reparation av Sandvikskirken.

Fra 1 juli 1915 blev Aarstad sogn indlemmet i byen, saa der i denne nu findes 7 sogne.

Med hensyn til budgettet er den ved kgl. res. av 22 mai 1905 bestaaende ordning at menighetsstyret selv bevilget og utligget det nødvendige beløp til driften, forandret, idet menighetsstyret 20 december 1912 gik med paa en av Bergens magistrat foreslaat nyordning, nemlig at der stilles et beløp paa kr. 82 000 aarlig til menighetsstyrets forfeining, som opføres paa det almindelige kommunebudget. Og en kgl. res. av 28 mars 1913 har fastslaat denne ordning.

Imidlertid tok menighetsstyret den reservation at der skulde være adgang til at faa den kongelige resolution forandret hvad den fikserte sum angaa, forsaa vidt det skulde vise sig at denne sum, kr. 82 000, stadig blev overskredet. Saal har det ogsaa som ventelig gaat. Budgettet for de første aar holdt sig vistnok indenfor den fastsatte ramme, idet det for aaret 1 juli 1913—30 juni 1914 var kr. 82 000, for aaret 1 juli 1914—30 juni 1915 ogsaa var kr. 82 000; men da tok man til hjælp kr. 7 500 av driftsfondet, hvad der i og for sig vistnok var betænkelig. For aaret 1 juli 1915—30 juni 1916 hjalp man sig paa samme maate, idet man da tok kr. 4 000 av driftsfondet foruten de fastsatte kr. 82 000. Men paa budgettet 1 juli 1916—30 juni 1917 er summen uhjælpelig sprængt, idet summen for dette aar maatte sættes til kr. 100 000, en sum som det vistnok

vil være umulig at faa nedover; tvertimot er der al grund til at tro at der for fremtiden vil kræves et endnu større beløp, hvad der med de voldsomt stigende priser paa alle ting ikke er til at undres over. Det maa jo desuden erindres at Aarstad, da de 82 000 kroner stipuleredes, endnu ikke var tat ind i byen.

Undervisningsvæsenet.

1. Folkeskolen.

Forholdet mellem antallet av kommunens skolebarn og folkeskolens elever ved utgangen av 1910 og 30 juni 1915 vil fremgaa af følgende oversigt.

(Se tabellen næste side.)

Undervisningen i folkeskolen fortsatte i femaaret efter den av skolestyret under 7 april 1910 vedtagne plan. Den utvidede læsetid, 30 timer, blev dog ikke helt gjennemført før i 1912/13. I 1913/14 blev endvidere hulslig økonomi obligatorisk fag i 7de pikeklasse.

Særskilt undervisning har været meddelt i:

1. Bergens kommunale skole for aandssvake. Elevantallet er som for ca. 40 i 4 klasser.
2. Særklasser — i 1910 9 klasser med 139 elever, i 1914/15 9 klasser med 137 elever.
3. Bergens gutteskole paa Aarstad (Bergens kommunale tvangsskole for gutter) hadde gjennemsnitlig 20 elever, i 1914/15 21 elever.
4. Den ifølge bystyresbeslutning av 13 april 1908 oprettede Bergens kommunale skole for piker, der begyndte sin virksomhet i februar 1913. I 1914/15 var elevantallet gjennemsnitlig 10.

Ulfssnessens skolehjem har i femaaret været drevet som tidligere.

Folkeskolens samlede klassesetal ved utløpet av femaaret (særklasserne medregnet, aandssvakeskolen og tvangsskolerne fraregnet) var 303 mot 310 ved forrige periodes slutning — altsaa en formindskelse av 7 klasser. Gjennemsnitlig elevanttal pr. klasse i normalskolen ca. 33.

Angaaende skoleplanen kan henvises til ovenstaaende oplysninger om undervisningen. Endvidere blev nye undervisningsplaner vedtatt i 1912 for historie og i 1915 for naturkundskap.

Fortsættelsesundervisningen blev i femaaret fortsat som i forrige periode; i 1914/15 undervistes der i 7 8de klasser (dagklasser med 30 timers undervisning) og i 1913/14 i 6 aftenkurser (med 10 timers undervisning). I 1914/15 blev aftenkursene indstillet paa grund av «krisen». Elevantallet var ca. 30 i alle klasser.

Tanks skole blev ifølge bystyresbeslutning av 6 mai 1912 helt fri skole for indenbys barn. Fra folkeskolen er siden hvert aar optat ca. 80 gutter og 50 piker.

Skolesøkingen har i femaaret været god. Forsommelsesprocenten har rigtignok steget noget, fra 5.52 pct. i 1910 til 5.75 i 1915; men den var i femaaret gjennemsnitlig 5.2 mot 5.5 og 6.3 pct. i de to foregaaende perioder.

Lærerpersonalets sammensætning var ved utløpet av foregaaende og nuværende femaar:

	31/12 1910. 1910.	30/6 1915. 1915.	Forskjel.
Overlærere	6	8	+ 2
Lærere	89	94	+ 5
Timelærere (med fast løn)	3	2	- 1
 Lærere ialt	 98	 104	 + 6
 Lærerinder	 186	 189	 + 3
Timelærerinder (med fast løn)	8	11	+ 3
 Lærerinder ialt	 194	 200	 + 6

Det samlede lærerpersonale har saaledes i femaaret faat en tilvekst av 12 personer.

Aar.	Antal undervisningsberettigede (6½—15 aar).			Derav mellan 6½ og 7 aar.	Antal under- visnings- pligtige.	Antal elever i folkeskolen.			Derav mellan 6½ og 7 aar.	Antal undervisnings- pligtige i folkeskolen.	Procent av disse i folkeskolen.
	Gutter.	Piker.	Til- sammen.			Gutter.	Piker.	Til- sammen.			
1910	5 922	5 967	11 889	655	11 234	4 951	4 836	9 787	418	9 369	83.4
1915	5 797	5 672	11 469	632	10 837	4 672	4 591	9 263	407	8 856	81.7
Forskjel	÷ 125	÷ 295	÷ 420	÷ 23	÷ 397	÷ 279	÷ 245	÷ 524	÷ 11	÷ 513	÷ 1.7

Da beretningen er utarbeidet ved utgangen av skoleaaret 1914/15 (30 juni 1915), er Aarstad ikke tat med i denne opgave.

Den kommunale pensionskasse virket i femaaret efter vedtægten av 1907.

Det til lærerpersonalet i 1914/15, ifølge pensionskassens regler, utbetaalte samlede beløp var kr. 17 505.52 mot kr. 17 132 i 1910.

Lærerpersonalets lønningsforhold har i femaaret undergaat en stor forandring til det bedre, idet der av bestyret under 26 juni 1914 blev vedtatt en ny lønningsvedtægt som trådte i kraft fra 1 juli 1914.

Den nye vedtægt fastsætter følgende løninger:

§ 4 a) Lærer i fuldstændig post ansættes med en aarlig løn av kr. 1 800, som stiger til kr. 2 000 efter 3 aars tjeneste, kr. 2 200 efter 6 aar, kr. 2 500 efter 9 aar, kr. 2 800 efter 12 aar, kr. 3 000 efter 15 aar og kr. 3 200 efter 18 aar.

Overlærer ansættes med høieste lærerløn uten hensyn til tjenestetid. Hertil kommer et bestyrertillæg (hvorunder er indbefattet godtgjørelse for avsavn av bolig) stort kr. 800 samt 2 alderstillæg à kr. 400 efter 3 og 6 aars tjeneste som overlærer (bestyrer).

Tilsynslærer ved skole ved hvilken overlærer ikke er ansat, og tilsynslæreren ved sleidundervisningen kan av skolestyret tilstaaes høieste lærerløn uten hensyn til tjenestetid. Førstnævnte har derhos fri bolig eller kr. 600 aarlig for avsavn av denne.

b) Lærerinde i fuldstændig post ansættes med en aarlig løn av kr. 1 200, som stiger til kr. 1 325 efter 3 aars tjeneste, kr. 1 450 efter 6 aar, kr. 1 600 efter 9 aar, kr. 1 750 efter 12 aar, kr. 1 900 efter 15 aar og kr. 2 000 efter 18 aar.

Lærerinde som ansættes som overlærer oppebærer samme løn som for mandlig overlærer bestemt, med fradrag av den merutgift hendes ansættelse maatte volde kommunen i sammenligning med ansættelse av en mandlig overlærer.

c) Timelærer i tegning ansættes med en aarlig løn av kr. 1 500, der efter 3 aar stiger til kr. 1 700, efter 6 aar til kr. 1 900, efter 9 aar til kr. 2 200, efter 12 aar til kr. 2 500.

d) Timelærerinde i tegning ansættes med en aarlig løn av kr. 1 200, der stiger til kr. 1 300 efter 3 aar, kr. 1 400 efter 6 aar, kr. 1 500 efter 9 aar og kr. 1 700 efter 12 aar.

e) Timelærerinde i huslig økonomi ansættes med en aarlig løn av kr. 1 200, der stiger til kr. 1 300 efter 3 aar, kr. 1 400 efter 6 aar, kr. 1 550 efter 9 aar og kr. 1 700 efter 12 aar.

f) For anden timelærer- eller timelærerindepot, der maatte bli oprettet i henhold til skolelovens § 21 fastsættes lønnen av kommunebestyrelsen efter skolestyrets forslag.

For timelærer eller timelærerinde der ikke indehar saadan post bestemmes timebetalingen av skolestyret efter fagets beskaffenhet og elevenes alderstrin, dog ikke under kr. 0.65 og ikke over kr. 1.25.

Virkningen av den nye lønningsvedtægt og de optjente alderstillæg vil sees av følgende sammenstilling:

Gjennemsnitsløn.	$\frac{31}{12}$ 1910. 1910.	$\frac{30}{6}$ 1915. 1915.
	Kr.	Kr.
For overlærere	4 466.66	4 400.00
- lærere i fuldstændig post.....	2 665.17	2 888.19
- lærinder - - - - -	1 582.47	1 771.65

Ved utgangen av 1914/15 var der ansat 8 skolelæger og en speciallæge (for næse-, øre- og øjenlidelser) mot 6 skolelæger i 1910.

I femaaret er 2 nye skolebygninger opført, nemlig Rothaugen skole med 28 klasseværelser og Møhlenpris skole med 21 klasseværelser; ved begge skoler findes desuden de nødvendige specialværelser samt vaktmesterboliger. Skolerne blev tat i bruk ved skoleaarets begyndelse 1912/13. (Se forørig aarsberetning for 1912 og 1ste halvaar 1913.) Ved utgangen av 1914/15 var antallet av i bruk værende klasse-

værelser 193 mot 151 ved utgangen av 1910. I samtlige skoler blev indlæg av elektrisk lys gjennemført i femaaret.

Folkeskolebudgettets stignig vil sees af følgende:

	1910.	1914/15.	Forøkelse.	Procentvis forøkelse.
	Kr.	Kr.	Kr.	
Kommunens bruttoutgifter — medregnet bygningsvedlikehold, men ikke pensjoner.....	737 154.81	894 670.19	157 515.38	21.38
Trækkes herfra indtægtene.....	188 480.97	220 407.61	31 926.64	16.93
Faaes kommunens nettoutgift	548 673.84	674 262.58	125 588.74	22.89
 Folkeskolens midlere elevantal	9 878	9 597	÷ 281	÷ 2.84
Kommunens aarlige utgift pr. elev	Kr. 55.56	Kr. 70.25	Kr. 14.69	26.44
Fratrækkes ikke indtægterne, var under- visningens kostende pr. elev	74.62	93.22	18.60	24.93

2. Bergens tekniske skoler i femaaret 1910—1915.

A. Bergens 3-aarige tekniske skole og B. Bergens 2-aarige tekniske mellemeskole.

Direktøren oversender følgende beretning:

Ved stortingsbeslutning av 10 juni 1911, tat tilfølge ved kgl. res. av 29 samme maaned, skulde de daværende tekniske skoler omdannes til 2-aarige tekniske mellemeskoler, hvis 1ste klasse skulde sættes igang i august 1912.

Nærværende beretning vil saaledes for Bergens 3-aarige tekniske skole omfatte tidsrummet juli 1910 til juli 1914, da denne skoles sidste kuld uteksaminertes. For den 2-aarige tekniske mellemeskoles vedkommende omfatter beretningen tidsrummet fra januar 1912, da 1ste kuld blev optat, til juli 1915.

Den 3-aarige skoles lærerpersonale gik ved overgangen over til den tekniske mellem-skole, ligesom dette lærerpersonale i overgangstiden, da begge skoler var igang samtidig, besørget undervisningen i begge under tilkaldelse af forneden ekstrahjælp.

Skolernes økonomiske forhold blev i overgangstiden heller ikke adskilt, men regnskapene gik fra kun at gjælde den 3-aarige skole efterhaanden over til at gjælde den 2-aarige skole, idet de i overgangstiden gjaldt begge skoler.

Herav vil fremgaa at ikke alle oversigter i nærværende beretning kan gives særskilt for hver skole, men maa gives under ett.

Skolernes plan.

A. Den 3-aarige tekniske skole.

Skolen har arbeidet efter den plan som trædte i kraft i aaret 1901. Undervisningen, som bygget paa de kundskaper som erhverves i middelskolen foregik i tre klasser gjennem 3 aar. I første klasse var undervisningen fælles for alle elever, mens den i de sidste aar var fagdelt med særskilte kurser for bygningsteknikere (B), maskinteknikere (M) og kemikere (K).

Undervisningsplanen var følgende:

1ste aar. Fælleskursus:	Høstsemester.		Vaarsemester.	
	Foredrag.	Øvelser.	Foredrag.	Øvelser.
Deskriptiv geometri.....	2	4	2	4
Frihaandstegning	-	6	-	6
Fysik	6	-	4	-
Kemi	6	-	6	-
Konstruktionstegning.....	-	2	-	2
Matematik	8	2	8	2
Norsk	4	-	4	-
Teknisk skrivning	-	-	-	2
	26	14	24	16

2det aar.	Høstsemester.				Vaarsemester.							
	B.		M.		K.		B.		M.		K.	
	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.
Bygningslære	5	4	2	4	2	4	4	6	2	4	2	4
Bygningsstatistik	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-
Elektroteknik	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Frihaandstegning	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Fysik	6	-	6	-	6	-	-	-	-	-	6	12
Kemi	-	-	-	-	6	12	-	-	-	-	-	-
Landmaaling	2	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Maskinlære	-	-	4	8	-	-	3	4	4	10	3	4
Matematik	4	-	4	-	2	-	4	-	4	-	-	-
Mekanik	6	-	6	-	3	-	5	-	-	-	2	-
Mekanisk teknologi	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Mekanisk varmeteori	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Norsk	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Perspektivlære	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	28	12	27	12	24	16	26	16	24	14	20	20

3dje aar.	Høstsemester.				Vaarsemester.							
	B.		M.		K.		B.		M.		K.	
	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.
Analytisk kemi	-	-	-	-	2	20	-	-	-	-	1	20
Bokførsel	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Bygningslære	4	8	-	-	-	-	2	10	-	-	-	-
Elektroteknik	2	-	4	-	4	-	-	-	3	-	3	-
Kemisk teknologi	2	-	2	-	8	-	2	-	2	-	6	-
Maskinlære	2	-	6	12	2	-	2	-	6	14	2	-
Matematik	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Mekanik	3	-	3	-	-	-	3	-	3	-	-	-
Mekanisk teknologi	-	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Mineralogi	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Skibsbygning	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandbygning	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Vei-, jernbane-, brobygning	8	8	-	-	-	-	8	6	-	-	-	-
	24	16	24	16	18	20	24	16	25	14	18	20

Undervisningen har været meddelt i 38 à 42 timer à 45 minutter pr. uke.

B. Den 2-aarige tekniske mellomskole.

Skolen har arbeidet etter den ved ovennævnte stortingsbeslutning fortsatte plan.

For at faa delta i undervisningen som fast elev maa vedkommende ha fyldt 17 aar, ha gjennemgaat en mindst 2½-aarig praktisk læretid og ha en tilstrekkelig god middelskoleeksamen eller bestaa en optagelsesprøve i norsk, matematik og tegning omrent som ved middelskoleeksamen.

Til mellomskolen er knyttet et 6 maaneders forkursus hvori der paa folkeskolens grund meddeles de for optagelsen i mellomskolen nedvendige kundskaper i ovennævnte fag.

Undervisningen i mellomskolen foregaar i fire halvårslige kurser (semestre). I første halvår er undervisningen fælles — i de øvrige for en flerhet av fagene vedkommende særskilt for hver av følgende faglinjer: Elektroteknik (E), maskinteknik (M), teknisk kemi (K), vei-, vand- og brobygning (V) og skibsbygning (S).

Undervisningsplanen er følgende:

((Se tabellen næste side.))

Skolens lærere.

Ved skolen har virket i aarene 1910—1911 og 1911—1912 6 overlærere og 13 lærere, i 1912—1913 6 overlærere og 10 lærere, i 1913—1914 6 overlærere og 13 lærere, i 1914—1915 6 overlærere og 13 lærere.

Timefordelingen inden lærerkolleget har vekslet noget i de forskjellige aar. I skoleaaret 1914—1915 var denne følgende:

	Ukentlige undervisningstimer.			
	Høstsemester.		Vaarsemester.	
	Foredrag.	Øvelser.	Foredrag.	Øvelser.
1 overlærer i mekanikk ¹	12	-	12	-
1 — - maskinlære med tegning	12	12	15	12
1 — - vei- og vandbygning med tegning	16	8	16	8
1 — - kemi og kemisk teknologi	23	-	22	-
1 — - elektroteknik	16	6	10	14
1 — - skibsbygning	4	10	12	18
1 lærer i maskinlære og mekanisk teknologi ...	18	6	14	10
1 — - frihaandstegning, konstruktionstegning, teknisk skriving og bygningsfag	11	17	12	12
1 hjælpelærer i kemisk praktikum	-	11	-	18
1 — - norsk	4	-	4	-
1 — - —	4	-	4	-
1 — - sten- og fjeldlære	-	-	2	-
1 — - bokførsel	4	-	-	-
1 — - lovgivning og reglementsbestemmelser	-	-	2	-
1 — - matematik, mekanikk og fysikk	30	-	18	-
1 — - maskintegning	-	-	-	10
1 — - elektroteknik	-	-	8	6
1 — - matematikk	12	-	6	-
1 — - vei-, vand- og brobygningstegning	-	2	-	9

Elevene.

A. Den 3-aarige tekniske skole.

Elevantallet fremgaar av omstaende oversikt (side 67).

¹ Tillike direktør.

Fag.nr.	Fag.	Forkursus.	Faglinjer:																Høg. nr. Bergen.				
			B.				E.				K.				M.				S.				
			Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)		Semester (klasse)						
			I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.													
1	Norsk	6	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
2	Bokholderi og veksellære	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2	2
3	Matematik (og regning)	22	12	6	-	-	12	6	-	-	12	6	-	-	12	6	-	-	12	6	6	8	3
4	Mekanikk (inkl. bygningsstatikk)	-	6	8	-	-	6	8	4	-	6	8	-	-	6	8	4	-	6	6	6	8	4
5	Fysik	-	6	2	-	-	6	2	-	-	6	2	-	-	6	2	-	-	6	6	6	2	5
6	Konstruktionstegning og deskr. geometri	-	6	4	-	-	6	2	-	-	6	-	-	-	6	2	-	-	6	4	-	-	6
7	Erihaandstegning og skissering	6	4	4	4	-	4	-	-	-	4	-	-	-	4	-	-	-	4	4	-	-	7
8	Teknisk skrivning	12	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	8
9	Bygningsfag	-	-	14	24	36	-	4	4	2	-	4	4	2	-	4	4	2	-	4	4	14	9
10	Landmaaling	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	4	10
11	Maskinlære	-	-	-	4	-	-	12	10	4	-	12	8	-	12	20	28	-	12	10	-	-	4
12	Mekanisk teknologi	-	-	-	-	-	-	-	6	6	-	-	-	-	6	6	-	-	6	6	-	-	12
13	Elektroteknik	-	-	-	4	-	-	4	14	24	-	4	4	-	4	4	-	4	4	-	-	4	13
14	Kemi	-	4	2	-	-	4	2	-	-	4	12	12	24	4	2	-	-	4	2	-	-	14
15	Kemisk teknologi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15
16	Sten- og fjeldlære	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	16
17	Skibsbygning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	30	-	-	17	
18	Lovgivning og reglementsbestemmelser	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	18
19	Fremmede sprog	2	6	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
Sum ukentlige timer			42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42

¹ Almindelig skrivning. ² Valgfrit fag.

Skoleaar.	Faste elever.	Hospiterende elever.	Tilsammen.
1910—1911	134	6	140
1911—1912	140	7	147
1912—1913	¹ 96	6	102
1913—1914	² 44	8	52
1914—1915	-	-	-

De faste elever fordeler sig paa de forskjellige linjer i 2den og 3dje klasse saaledes:

Skoleaar.	Maskinlinjen.	Bygningslinjen.	Kemiske linje.
1910—1911	39	23	13
1911—1912	43	27	11
1912—1913	43	40	13
1913—1914	20	19	5
1914—1915	-	-	-

I det tidsrum nærværende beretning omfatter er avgangseksamen bestaat av ialt 149, herav 72 paa maskinlinjen, 54 paa bygningslinjen og 23 paa den kemiske linje.

De i 1ste klasse optagne faste elevers fordannelse frengaaer av følgende oversigt:

Skoleaar.	Eksamens artium.	Middelskoleeksamen.	Optat efter bestaat prøve.
1910—1911	9	50	10
1911—1912	8	51	22
1912—1913	-	-	-
1913—1914	-	-	-
1914—1915	-	-	-

De faste elevers hjemstavn var:

Skoleaar.	Bergen eller nærmeste omegn.	Bergenhus amt.		Utenfor det bergenske.
		Søndre.	Nordre.	
1910—1911	74	7	7	46
1911—1912	92	3	7	38
1912—1913	61	3	6	26
1913—1914	34	2	2	6
1914—1915	-	-	-	-

¹ Kun 2den og 3dje klasse. ² Kun 3dje klasse.

B. Den 2-aarige tekniske mellemeskole.

Elevantallet fremgaar av nedenstaaende oversigt:

Skoleaar.	Faste elever.	Hospiterende elever.	Tilsammen.
1910—1911.....	-	-	-
1911—1912.....	-	-	-
1912—1913.....	¹ 28	-	28
1913—1914.....	58	-	58
1914—1915.....	59	3	62

De faste elever fordelt sig paa de forskjellige linjer saaledes:

Skoleaar.	B. ²	E.	K.	M.	S. ³	V.
1910—1911.....	-	-	-	-	-	-
1911—1912.....	-	-	-	-	-	-
1912—1913.....	2	13	1	11	-	1
1913—1914.....	2	24	1	22	2	7
1914—1915.....	3	23	2	20	3	8

Av de faste elever var følgende hjemmehørende i:

Skoleaar.	Bergen og nærmeste omegn.	Bergenhus amt.		Utenfor det bergenske.
		Søndre.	Nordre.	
1910—1911.....	-	-	-	-
1911—1912.....	-	-	-	-
1912—1913.....	17	-	4	7
1913—1914.....	37	7	2	12
1914—1915.....	42	8	5	4

Samlinger, bibliotek og laboratorier.

Samlingene og biblioteket har i femaaret været foreket foruten ved mottagne gaver i den utstrækning som de givne bevilgninger har tillatt. Biblioteket hadde 31 december 1915 ca. 4 000 bind.

Siden 1914 har skolen hat to nye laboratorier, nemlig et elektrroteknisk og et maskinteknisk. Disse laboratorier er midlertidig underbragt i den nye politikammerbygning i Allehelgensgate.

Skolernes økonomiske forhold vil fremgaa av omstaaende sammenstilling.

¹ Kun 1ste klasse.

² Elever som vil gjennemgaa denne linje (husbygningslinjen) har i kursets andet aar maattet fortsætte ved en anden mellemeskole da Bergens skole ikke har saadan linje. I kursets første aar har B.-linjens elever været undervist sammen med V.-linjens.

³ Oprettet fra 1913.

Budgettermin.	1 juli 1910— 30 juni 1911.	1 juli 1911— 30 juni 1912.	1 juli 1912— 30 juni 1913.	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
Utgift:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Lønninger.....	39 632.35	42 582.80	46 859.42	53 343.19	54 012.08
2. Bibliotek, samlinger og forbruksgjen- stande	5 519.43	5 385.13	4 325.19	¹ 8 360.36	² 12 039.67
3. Øvrige utgifter....	16 405.98	16 754.84	19 214.80	16 669.20	15 883.42
Sum	61 557.76	64 722.77	70 399.41	78 372.75	81 935.17
Indtægt:					
1. Skolepenger og an- dre indtægter.....	15 876.44	16 331.16	13 289.80	9 171.00	4 030.50
2. Statens bidrag.....	25 055.93	27 550.00	31 986.97	40 877.67	46 463.65
3. Kommunens bidrag	14 976.71	17 122.87	22 325.14	25 324.08	28 441.02
4. Av maskinistskolen for leie, opvarmning og renhold av lokale	3 450.00	³ 952.50	-	-	-
5. Av aftenskolen for lys og brænde.....	2 198.68	2 766.24	2 797.50	3 000.00	3 000.00
Sum	61 557.76	64 722.77	70 399.41	78 372.75	81 935.17

*C. Bergens tekniske aftenskole.**Skolens plan.*

Til vaaren 1912 undervistes efter den plan som ogsaa var gjældende i forrige femaarsperiode. Ifølge denne var skolen delt i 2 hovedavdelinger: Tegneskolen og den ordinære aftenskole. Den sidste var efter delt i to underavdelinger. I alle tre avdelinger foregik undervisningen i tre aarskurser. Der undervistes i 7 maaneder (september—mars) for den ordinære aftenskoles vedkommende 10 timer pr. uke, for tegneskolens vedkommende 4 timer pr. uke i 1ste klasse og 6 timer pr. uke i de øvrige 2 klasser. Undervisningsplanen var følgende:

1ste avdeling (tegneskolen):

1ste aarskursus: Frihaandstegning.....	4 timer pr. uke.
2det — Frihaandstegning eller konstruktionstegning....	6 —“
3dje — Fagtegning	6 —“

2den avdeling (den ordinære aftenskole):

1ste aarskursus: Frihaandstegning.....	4 timer pr. uke.
Regning	3 —“
Norsk	3 —“
2det — Frihaandstegning eller konstruktionstegning	6 —“
Regning	2 —“
Norsk	1 —“
Bokførsel	1 —“
3dje — Fagtegning	6 —“
Regning	2 —“
Norsk	1 —“
Bokførsel	1 —“

¹ Herav kr. 4 633.61 ekstraordinært til de to nye laboratorier.

² — 8 030.56 — “ —

³ Maskinistskolen flyttet til egen bygning i 1912.

3dje afdeling (den ordinære afteneskole):

			4 timer pr. uke.
1ste aarskursus:	Frihaandstegning	2	— « —
	Regning	2	— « —
	Geometri	2	— « —
	Norsk	2	— « —
2det	—	Frihaandstegning eller konstruktionstegning	6
		Regning og geometri	2
		Norsk	1
		Bokførsel	1
3dje	—	Fagtegning	6
		Fysik	3
		Bokførsel	1

Høsten 1912 begyndte man for 1ste klasses vedkommende at undervise efter den for de tekniske aftenskoler fastsatte normalplan. Fra høsten 1913 undervistes både i 1ste og 2den klasse efter normalplanen, og fra høsten 1914 undervistes helt efter denne.

Undervisningen foregaar i 3-aarskurser à 8 maaneder (september-april) med 10 timers ukentlig undervisning. I første aarskursus er undervisningen ens for samtlige elever. I 2det og 3dje aarskursus er elevene efter sine haandverk delt i forskjellige grupper og fagavdelinger.

Undervisningsplanen er følgende:

Fag.	1ste klasse.	2den klasse.	3dje klasse.
1. Norsk	2	2	-
2. Regnskapsførsel	-	-	1
3. Regning og utmaalingslære	4	2	-
4. Konstruktions- projekzionstegning	2	-	-
5. Frihaandstegning	2	-	-
6. Naturkundskap	-	-	3
7. Fagtegning med tilhørende undervisning	-	6	6
Sum	10	10	10

Fra 1915 er der til aftenskolens 3-aarlige kursus knyttet et 1-aarig tillægskursus for rørleggere som har bestået avgangseksemplet ved aftenskolen.

Endvidere har aftenskolen hat et eftermiddagskursus i frihaandstegning med 8 timers ukentlig undervisning.

Skolens lærere.

Ved skolen har virket:

I skolearene 1910—1912	23 lærere
— 1912—1913	24 —
— 1913—1914	29 —
— 1914—1915	33 —

Skolens elever.

Det samlede antal elever har været:

Skoleaar.	I den ordinære afteneskole.	I tegneskolen (tegne-hospitanter).	I alt.	Herav haandverkere.
1910—1911	177	186	363	303
1911—1912	189	186	375	337
1912—1913	234	247	481	422
1913—1914	305	160	465	425
1914—1915	294	67	361	344

Skolens økonomiske forhold

fremergaar av nedenstaaende regnskapsekstrakter:

Budgettermin.	1 juli 1910— 30 juni 1911.	1 juli 1911— 30 juni 1912.	1 juli 1912— 30 juni 1913.	1 juli 1913— 30 juni 1914.	1 juli 1914— 30 juni 1915.
Utgift:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Lønninger.....	9 917.50	9 932.52	14 567.00	16 111.00	16 841.50
2. Bibliotek, samlinger og undervisnings- materiel.....	318.97	122.81	371.08	315.96	197.82
3. Andre utgifter....	3 152.56	3 378.19	3 836.50	4 345.05	6 551.20
Sum	13 389.03	13 433.52	18 774.58	20 772.01	23 590.52
Indtægt:					
1. Skolepenger.....	1 501.00	1 549.00	1 937.00	1 755.00	1 217.00
2. Statsbidrag.....	7 414.69	7 124.71	9 671.75	11 051.41	11 695.24
3. Kommunens bidrag	4 473.34	4 759.81	7 165.83	7 965.60	10 678.28
Sum	13 389.03	13 433.52	18 774.58	20 772.01	23 590.52

Konsul Joachim Frieles legat, hvis renter ifølge fundasen anvendes til indkjøp av modeller og andet materiel for tegneundervisningen, hadde pr. 31 december 1915 en kapitalformue stor kr. 3 604.71.

3. Bergens maskinistskole.

Forstanderskapet avgir følgende femaarsberetning for 1911—1915:

Skolen, som siden sin oprettelse har sortert under Forsvarsdepartementet, gik i 1913 over til Utenriksdepartementet og henlagdes under dettes «sjøfartsavdeling». Nogen forandring i skolens ledelse havde ikke overflytningen ikke.

Som tidligere har ogsaa i disse 5 aar skolens nettoutgifter været dækket halmvis ved statsbidrag, og den offentlige eksamen har været bekostet af Staten, ligesom eksamensopgaverne er git af departementet. Elevenes skriftlige besvarelser og tegninger er indsendt til departementet efter eksamens avslutning.

Skolens plan har i 5-aaret været uforandret.

Der er undervist i de samme fag: norsk, regning, geometri, fysik og mekanik, maskinlære, maskintegning.

Dagkurset har i de forløpne aar været delt i 3 parallekklasser, undtagen i aaret 1914—1915, da den store utskrivning til neutralitetstjeneste bevirket, at der bare blev 2 klasser. Der har været undervist i 36 timer ukentlig i maanedene oktober—mars; dog har den i de sidste 2 maaneder av skoleaaret været læst temmelig regelmæssig indtil 8 timer ekstra pr. klasse og uke.

Aftenkurset, som er 2 vinter med undervisning 12 timer pr. uke i september—april (2den klasse september—mars), har i femaaret været opsat med følgende antal paralleller:

I 1910—1911.....	2	forsteklasser	og	1	andenklasse
- 1911—1912.....	3	—	-	2	—
- 1912—1913.....	3	—	-	2	—
- 1913—1914.....	3	—	-	2	—
- 1914—1915.....	2	—	-	2	—

Elevene av aftenkursets andenklasser har i de sidste 6—8 uker av skoleaaret desuden deltatt i undervisningen sammen med dagkurset.

Elevantallet i de forskjellige aar vil sees av omstaaende oversikt.

Skoleaar.	Dagkurset.			Aftenkurset.		
	Søkt skolen.	Anmeldt til eksamen.	Bestaat eksamen.	Søkt skolen.		Anmeldt til eksamen.
				Kl. 1.	Kl. 2.	
1910—1911	35	35	33	31	24	15
1911—1912	28	27	27	39	20	19
1912—1913	25	25	23	50	27	21
1913—1914	41	41	40	54	33	23
1914—1915	27	27	27	37	19	15

Sum av uteksaminerte: fra dagkurset 150, av aftenkurset 89.

Vaaren 1915 blev igangsat et tillægskursus i motorlære for maskinister med eksamen fra hvilkensomhelst af landets maskinistskoler. Utgiftene hertil blev som øvrige utgifter til skolen utredet med en halvpart af Staten.

Kurset blev ialt besøkt af 8 elever, hvorav 5 gik op til den avsluttende prøve og erholdt testimonier derfor.

Skolens lærerpersonale har bestaat af 2 fast ansatte overlærere, hvorav den ene tillike er bestyrer, samt av 6 timelærere samtidig.

Skolens indtægter og utgifter vil sees av følgende ekstrakt:

Skoleaar.	1910—1911	1911—1912	1912—1913	1913—1914	1914—1915
Utgifter:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lønninger til bestyrer og lærere..	13 228.55	13 282.82	16 420.10	16 888.50	16 478.42
Lokale, brændsel, belysning	3 810.00	3 863.76	2 681.01	4 373.22	4 634.46
Diverse andre utgifter	1 506.43	2 568.25	872.47	1 160.05	2 161.85
Sum	18 544.98	19 714.83	19 973.58	22 421.77	23 274.73
Indtægter:					
Skolepenger	1 368.12	1 251.00	1 068.17	1 778.00	1 144.61
Statsbidrag	8 588.43	9 281.91	9 452.71	10 321.89	11 065.06
Kommunebidrag	8 588.43	9 281.92	9 452.70	10 321.88	11 065.06
Sum	18 544.98	19 714.83	19 973.58	22 421.77	23 274.73

4. Tanks skole.

Rektors beretning om virksomheten i femaaret 1910—1915 er saalydende:
Skolen er 4-aarig middelskole.

Klassernes antal var:

I 1910—1911	12
- 1911—1912	12
- 1912—1913	12
- 1913—1914	14
- 1914—1915	16

Elevantallet var gjennomsnitlig:

I skoleaarene	Gutter.	Piker.	Tilsammen.
1910—1911	209	121	330
1911—1912	187	114	301
1912—1913	185	115	300
1913—1914	231	142	373
1914—1915	271	176	447
I femaaret	1 083	668	1 751

Middelskoleeksamen er bestaat av følgende antal:

I aaret	Skolens elever:		Privatister.	Tilsammen.
	gutter.	piker.		
1911	43	27	13	83
1912	39	23	13	75
1913	27	18	17	62
1914	31	21	26	78
1915	38	21	30	89
I femaaret	178	110	99	387

Skolepengene var i middelskolens klasse I kr. 100, i klasse II—IV kr. 120 årslig. Fra begynnelsen av skoleaaret 1912—1913 blev det av kommunestyret besluttet at opnæve skolepengene for indenbysboende elever av Tanks skole.

Frielevenes antal var i 1910—1911 202, hvorav 126 var optat fra folkeskolen efter konkurranse, i 1911—1912 173, hvorav 107 var konkurranseelever.

Lærerpersonalet:

Aar.	Rektor.	Overlærere.	Adjunkter.	Faste lærerinder.	Timelærere.
1910—1911	1	2	6	5	4
1911—1912	1	2	7	5	4
1912—1913	1	2	7	5	4
1913—1914	1	11	-	5	5
1914—1915	1	13	-	5	5

Skolens utgifter og indtægter var ifølge regnskapene:

Aar.	Utgifter:			
	Lønninger.	Andre utgifter vedkommende skolens drift.	Bygningens vedlikehold m. v.	Pensionsutgifter. ¹
1910	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910	47 326.11	5 696.51	1 335.14	8 450.00
1911	49 704.63	6 148.23	1 569.13	8 800.00
1912 og 1ste halvår 1913	80 830.11	10 870.32	3 364.05	9 600.00
1913—1914	60 100.24	7 800.70	1 785.02	10 900.00
1914—1915	79 695.31	12 061.12	4 654.29	11 850.00

¹ Gjelder skoleaarene.

Aar.	Indtægter:			
	Skolepenger. ¹	Legatrenter.	Tilfældige indtægter.	Statsbidrag.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910	13 487.50	8 609.51	780.00	-
1911	13 694.00	8 500.00	644.00	-
1912 og 1ste halvaar 1913	9 955.30	12 750.00	665.00	30 969.46
1913—1914	1 668.00	8 500.00	-	28 639.72
1914—1915	835.00	8 500.00	-	35 131.67

Differensen mellem utgifter og indtægter blir saa kommunens tilskud.

Det samlede utgiftsbudget (eksklusiv pensionsutgifter) utgjorde:

I 1910.....	kr. 64 350
- 1911.....	65 500
- 1912 og 1ste halvaar 1913	104 210
- 1913—1914.....	77 100
- 1914—1915.....	107 000

5. Indberetning fra sjømandsskolen og det offentlige kontor til undersøkelse av skibsinstrumenter m. v. for femaaret 1910—1915.

Sjømandsskolen.

Elevantallet har været:

Høiere skibsørerklassen:

Aar.	Antal.	Dimittert.	Bestaat.	Rejekt.
1910—1911	5	3	3	-
1911—1912	6	5	5	-
1912—1913	3	3	3	-
1913—1914	-	-	-	-
1914—1915	-	-	-	-
1910—1915	14	11	11	-

Skibsørerklassen:

Aar.	Antal.	Dimittert.	Bestaat.	Rejekt.
1910—1911	66	44	44	-
1911—1912	49	36	34	2
1912—1913	77	58	57	1
1913—1914	81	67	67	-
1914—1915	33	27	27	-
1910—1915	306	232	229	3

¹ Eksklusive «skolepenger for elever fra folkeskolen» (budgettert med ca. kr. 12 000 pr. aar).

Styrmandsklassen:

Aar.	Antal.	Dimittert.	Bestaat.	Rejekt.
1910—1911	82	58	58	
1911—1912	85	66	55	5 rejekt, 6 trukket sig tilbake.
1912—1913	92	67	58	9 rejekt.
1913—1914	89	66	66	-
1914—1915	101	77	77	-
1910—1915	449	334	314	-

Lods- og fiskerklassen.

Aar.	Antal.	Dimittert.	Bestaat.
1910—1911	40	36	36
1911—1912	76	63	63
1912—1913	44	41	41
1913—1914	52	47	47
1914—1915	48	42	42
1910—1915	260	229	229

Kystlodser og kjendtmænd.

Aar.	Antal.
1910—1911	3
1911—1912	7
1912—1913	8
1913—1914	3
1914—1915	3
1910—1915	24

Indtægter og utgifter vil sees av nedenstaaende tabel.

Indtægter.

Aar.	Skolepenger.	Statsbidrag.	Kommune- bidrag.
	Kr.	Kr.	Kr.
1910—1911	10 859.00	13 296.08	13 296.08
1911—1912	10 878.00	14 982.18	14 982.19
1912—1913	13 336.00	15 545.47	15 545.47
1913—1914	13 592.00	14 396.52	14 396.53
1914—1915	10 855.00	13 202.51	13 202.52

Utgifter.

Aar.	Lønninger.	Øvrige utgifter.	Samlet utgift.
	Kr.	Kr.	Kr.
1910—1911	24 249.13	13 202.03	37 451.16
1911—1912	24 351.40	16 490.97	40 842.37
1912—1913	27 120.76	17 306.18	44 426.94
1913—1914	27 969.25	14 415.80	42 385.05
1914—1915	23 596.24	13 663.79	37 260.03

D e t o f f e n t l i g e k o n t o r t i l u n d e r s ø k e l s e a v s k i b s -
i n s t r u m e n t e r m. v.

Ved kontoret er i femaaret 1910—1915 undersøkt:

Aar.	Kompasser.	Lanterner.	Sekstanter og oktanter.	Karter.	Baro. metre.	Krono- metre.	Korrektions- prøver.	Røde kupler.
1910—1911..	426	1 401	55	3 805	1	5	72	-
1911—1912..	620	1 202	53	3 475	-	6	74	400
1912—1913..	721	2 045	45	3 976	3	7	49	460
1913—1914..	678	2 066	63	5 681	5	8	57	98
1914—1915..	630	1 404	39	3 635	-	17	54	47
1910—1915 .	3 075	8 118	255	20 572	9	43	306	1 005

Opstilling av kompasser og lanternebretter ombord i 29 skibe.

Kartskisser tegnet i anledning av kollision m. v. - 2 —

Abonnentene har variert mellom 77 og 85.

Tidssignal har vært git hver virkedag i sommermaanedene fra 15 mai til 15 september i resten av aaret hver onsdag og lørdag.

Kontorets indtægter og utgifter vil sees av nedenstaaende tabel.

I n d t æ g t e r.

Aar.	Gebyrer.	Statsbidrag.	Kommune- bidrag.
			Kr.
1910—1911	4 930.50	983.68	983.69
1911—1912	4 968.50	874.00	874.01
1912—1913	6 418.00	284.48	284.47
1913—1914	6 917.50	2.47	2.46
1914—1915	5 289.50	208.77	208.77

U t g i f t e r.

Aar.	Lønninger.	Andre utgifter.	Samlet utgift.
			Kr.
1910—1911	5 399.92	1 497.95	6 897.87
1911—1912	5 478.26	1 238.25	6 716.51
1912—1913	5 456.60	1 430.35	6 886.95
1913—1914	5 599.92	1 322.51	6 922.43
1914—1915	5 364.86	342.18	5 707.04

6. Bergens offentlige stuertskole.

Bestyrelsen har avgitt følgende femaarsberetning:

Skoleaar.	Antal elever.		Bestaaet eksamen.		Forlatt skolen.		Internat.		Gjennemnitsalder.		Hjemme-hørende :		Utgifter :				Indtægter :				Utgift pr. elev:	
									Bergen.	Utenbys.	Lønninger.	Kosthold.	Husleie, brandel, belysning, renhold.	Tilfældige utgifter.	Samlede utgifter.	Skolepenger.	Statstilskud.	Fripladser.	Refundert censor- len og avertisse- menter.	Staten.	Kommunen.	Tilsammen pr. eksaminert elev.
1/9 1911—30/6 1912	37	36	1død	30	20 ³ / ₄	13	24	1 958.04	4 905.21	2 278.06	495.08	9 636.39	3 140.00	1 150.00	-	243.54	38.71	141.75	180.46			
1/9 1912—30/6 1913	41	41	-	39	20 ¹ / ₂	9	32	2 073.04	5 420.79	2 380.18	822.46	10 696.47	3 675.00	1 275.00	-	228.26	36.66	134.59	171.25			
1/9 1913—30/6 1914	45	44	1	43	21 ¹ / ₂	8	37	2 482.04	6 280.43	2 552.04	668.55	11 983.06	3 815.00	1 350.00	-	272.10	36.87	148.77	185.64			
1/9 1914—30/6 1915	42	36	6	35	22 ¹ / ₂	10	32	2 682.04	6 360.02	2 855.57	714.63	12 612.26	3 450.00	1 300.00	-	537.96	51.05	203.45	254.50			
1/9 1915—30/6 1916	35	33	2	32	20	12	28	2 673.04	10 019.18	3 255.22	1 042.44	16 989.88	3 015.00	1 125.00	-	519.04	49.82	373.66	423.48			
Tilsammen	200	190	10	179	21	52	148	11 868.20	32 985.63	13 321.07	3 743.16	61 918.06	17 095.00	6 200.00	-	1 800.90	42.62	200.44	243.06			

Matsalg et: I 1911—1912..... solgt for kr. 1 180.70
 - 1912—1913..... -- - - 2 395.30
 - 1913—1914..... -- - - 2 292.02
 - 1914—1915..... -- - - 3 422.67
 - 1915—1916..... -- - - 5 107.28

} Disse beløp er fratrukket kostholdet
for hvert skoleaar.

Tilsammen kr. 14 397.97

Skolepenger	kr. 17 095.00
Statstilskud, fripladser og censorløn	- 8 000.90
Kommunens utgifter i 5 aar	- 36 822.16

Tilsammen kr. 61 918.06

7. Bergens kommunale kvindelige industriskole.
Bestyrelsens beretning for femaaret 1911—1915.

1. Administration:

Bestyrelsen bestod 1911 av: fru Mohn, frk. Stoermann, frk. Munch, formanden arkitekt Kielland og overlærer Laberg. Arkitekt Kielland fratraadte i juli 1911 som medlem av bestyrelsen og som dennes formand. I hans sted blev valgt som nyt bestyrelsesmedlem arkitekt Reimers og som formand overlærer Laberg.

2. Personalet:

Bestyrerinden frk. Munch og de 2 faste lærerinder frk. Isdahl og frk. Laberg, ledes tegnelærerinden frk. Asbjørnsen har været ved skolen alle 5 aar; men lærerinde i linsøm, fru Faleide, hadde af helbredshensyn og efter fremlagt lægeattest permission 1 aar, fra 21 juli 1913 til 20 juli 1914. Som hendes vikar fungerte frk. Amalie Andersen. Frk. Henriette Schønheider Schanke blev 1 august 1911 ansat som lærerinde til det nylæggede vævekursus. Efter 1 aar opsa hun sin post da hun fik en bedre lønnet stilling paa Hamar. I hendes sted blev ansat frk. Berta Faleide, der blev op sagt fra sin post til fratrædelse 30 november 1913, da der var for liten søkning til vævekursene, saa de blev inddrættet.

3. Elever og undervisning:

Hvert skoleaar har der været avholdt 1-aarskursus og ved siden derav tre 3-maanedlige kurser i kjolesøm, linsøm og finere haandarbeider, desuden strykekurser, og fra 1 september 1911 til 30 juni 1913 blev der avholdt 6 kurser i vævning.

Elevene fordeler sig paa de forskjellige kurser saaledes:

(Se tabellen side 79.)

4. Skolens økonomi.

Forhold mellem budget og regnskap stiller sig saaledes:

(Se tabellen side 80.)

8. Bergens fagskole for træ- og metalindustri.

Forstanderskapet har avgitt følgende indberetning:

Forstanderskapet har i femaaret bestaat av: direktør A. Falkenberg som formand indtil utgangen av 1913, da han flyttet fra byen, derefter som formand overlærer R. Barman, indvalgt i direktør Falkenbergs sted, fabrikeier Chr. Campbell Andersen, snekkermester Chr. Knag og direktør F. Mjellem. Da direktør Mjellem avgikk ved døden i slutten av 1914, indvalgtes i hans sted disponent N. O. Molstad.

Lærerpersonalet har bestaat av 4 fast ansatte lærere, derav 1 bestyrer og lærer i teoretiske fag og 3 verkstedslærere, samt av 3 timelærere i teoretiske fag.

Elevantallet har været:

Skoleaar.	Træavdeling.		Metalavdeling.		Sum av faste.	Sum av hospite- rende.	Total- sum.
	Faste.	Hospite- rende.	Faste.	Hospite- rende.			
1910—1911.....	13	5	38	5	51	10	61
1911—1912.....	10	8	34	3	46	11	57
1912—1913.....	10	9	42	2	52	11	63
1913—1914.....	9	9	44	3	53	12	65
1914—1915.....	5	20	35	2	40	22	62

Skoleaar.	Antal elever:			Fripladser:			Strykekurser:	Vævekurser:
	Aars-elever.	Tre-maanedlige elever.	Ialt.	Aars-elever.	Tre-maanedlige elever.	Ialt.		
1911—1912.....	11	121	132	5	2	7	3 kurser med ialt 22 elever	3 tre-maanedlige kurser med ialt 10 elever
1912—1913.....	10	120	130	5	5	10	1 kursus - - 6 —	3 tre-maanedlige kurser med ialt 13 elever
1913—1914.....	17	99	116	5	4	9	3 kurser - - 24 —	
1914—1915.....	11	93	104	3	4	7	2 — - - 16 —	
1915—1916.....	8	115	123	7	2	9	2 — - - 14 —	
Tilsammen	57	548	605	25	17	42	11 kurser med ialt 82 elever	6 tre-maanedlige kurser med ialt 23 elever

Utgift:

Aar.	Lønninger og anden lærer- hjælp.		Husleie.		Lys, brænde, renhold.		Kontorutgifter, avertissementer, tryksaker, porto.		Inventar og undervisnings- materiel.		Tilfældige utgifter.	
	Budget.	Medgaat.	Budget.	Medgaat.	Budget.	Medgaat.	Budget.	Medgaat.	Budget.	Medgaat.	Budget.	Medgaat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911—1912.....	7 200.00	6 190.00	1 800.00	1 575.00	665.00	514.20	800.68	584.77	500.00	535.49	443.32	401.08
1912—1913.....	8 191.00	7 380.00	1 900.00	1 900.00	900.00	582.42	900.68	531.67	824.00	574.43	235.32	96.03
1913—1914.....	8 060.00	7 040.00	1 900.00	1 722.00	900.00	577.82	750.68	661.74	600.00	102.26	289.32	16.56
1914—1915.....	7 050.00	6 765.00	1 800.00	1 800.00	575.00	553.11	650.68	733.43	200.00	63.29	124.32	9.50
1915—1916.....	7 165.00	6 880.00	1 800.00	1 710.00	575.00	643.73	650.68	759.95	100.00	73.13	49.32	18.54

Bergen.

Indtægt:

Aar.	Skolepenger.		Statsbidrag.		Kommunebidrag.		Utgift og indtægt saldarer med:		Utgift p r . 3-maanedlig kursus p r . elev :		
	Budget.	Ind- kommet.	Budget.	Ind- kommet.	Budget.	Ind- kommet.	Budget.	I virkelig- heten.	Av stats- bidraget.	Av kommu- nebidraget.	Av de samlede utgifter.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911—1912.....	3 140.00	3 032.00	4 130.00	3 383.67	4 130.00	3 383.67	11 400.00	9 799.34	21.90	21.90	43.80
1912—1913.....	3 770.00	2 753.00	4 590.00	4 159.77	4 590.00	4 159.78	12 950.00	11 072.55	27.18	27.19	54.37
1913—1914.....	3 530.00	2 758.00	4 485.00	3 682.69	4 485.00	3 682.69	12 500.00	10 123.38	22.18	22.18	44.36
1914—1915.....	2 500.00	2 360.00	3 950.00	3 782.16	3 950.00	3 782.17	10 400.00	9 924.33	27.10	27.11	54.21
1915—1916.....	2 700.00	2 445.00	3 820.00	3 820.17	3 820.00	3 820.18	10 340.00	10 085.35	26.18	26.18	52.36

Efter gjennemgaat to-aarig kursus avgik med skolens avgangsbevis:

Skoleaar	Træavdeling.	Metalavdeling.	Sum.
1910—1911	3	13	16
1911—1912	5	10	15
1912—1913	2	18	20
1913—1914	2	16	18
1914—1915	1	16	17

Av samtlige faste elever var 168 hjemmehørende i Bergen og 74 utenbys.

Den to-aarige undervisning har fulgt den av forstanderskapet ved skolens opprettelse vedtagne plan, som er bygget paa folkeskolens grundlag. Fagskolen har saaledes dannet en praktisk fortsettelsesskole til folkeskolen, været mellemleddet mellem denne og det industrielle liv. I 1ste klasse har de teoretiske fag med undtagelse av teknologi været fælles for begge avdelinger, i 2den klasse bare de almendannende fag. Paa verkstedene har undervisningen været særskilt for de to avdelinger.

Timefordelingen har været følgende:

	Træavdeling:		Metalavdeling:	
	1ste klasse.	2den klasse.	1ste klasse.	2den klasse.
	Timer ukentlig.	Timer ukentlig.	Timer ukentlig.	Timer ukentlig.
Verkstedsarbeide	30	30	30	30
Konstruktions- og fagtegning	8	10	8	8
Frihaandstegning	4	2	4	2
Regning og algebra	2	2	2	2
Geometri	2	2	2	2
Norsk og bokholderi	2	2	2	2
Teknologi	-	-	2	2
Mekanik og maskinlære	-	-	-	2
Formtegning, skyggekonstruktion ..	2	2	-	-
Tilsammen ukentlig	50	50	50	50

Skolens økonomiske forhold vil fremgaa av omstaaende oversikt.

(Se tabellen næste side.)

Fagskolen er fremvokset av Bergens sloidskole, som opprettedes av Bergens samlag og aapnedes 16 februar 1887 med træ- og metalsløid som undervisningsfag. Overgangen til den senere fagskole begyndte ved opprettelsen av avdelingen for træindustri i 1895 og avsluttedes ved igangsstillingen av avdelingen for metalindustri 1 september 1898.

Indtil 1895 bestredes utgiftene ved skolens drift helt av Bergens samlag. Senere mottok den tilskud ogsaa av stat og kommune, indtil samlagsbidragene ganske ophørte i 1904. Siden har den været drevet av stat og kommune i fællesskap, hvorfed den dog har vedblit at være sin egen herre.

Med det kommende femaar begynder et nyt avsnit i skolens utvikling. Den har faat sin plan omordnet saaledes at den herefter vil virke som en elementærteknisk skole av samme art som Skiensfjordens mekaniske fagskole. Den er i økonomisk henseende overtatt av Bergens kommune, som foruten at holde skolen med lokale og inventar tillike vil bidra med en tredjedel til skolens drift og utstyr, mens Staten hertil vil bidra med to tredjedele.

Utgift:

Aar.	Lønninger.	Materialer, verktøi, repara- tioner.	Brænde, renhold.	Bygning, inventar, assuranse.	Trykning, avertis- menter, kontor.	Bøker, undervis- nings- materiel.	Elektrisk kraft og lys.	Tlfældige utgifter.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	10 190.00	2 380.17	581.77	2 271.61	565.13	289.30	1 390.36	122.51	17 790.85
^{1/1} 1912— ^{30/6} 1913	15 333.00	3 902.86	1 111.65	3 690.61	667.27	398.35	1 886.75	79.74	27 070.23
^{1/7} 1913— ^{30/6} 1914	10 190.00	3 031.11	582.14	3 035.17	552.45	191.00	1 220.36	148.90	18 951.13
^{1/7} 1914— ^{30/6} 1915	11 090.00	3 018.75	839.51	2 605.02	450.65	265.91	1 204.40	105.53	19 579.77
^{1/7} 1915— ^{30/6} 1916	11 090.00	5 847.25	1 055.12	2 971.46	502.02	261.37	1 137.87	146.48	23 011.57

Indtægt:

Aar.	Skolepenger.	Solgte elev- arbeider.	Andre indtægter.	Kommunen:		Staten.	Sum.
				Bygning, inventar, assuranse.	Driften førsvrig.		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	2 265.00	1 592.35	968.29	2 271.61	5 346.80	5 346.80	17 790.85
^{1/1} 1912— ^{30/6} 1913	3 668.00	2 809.47	1 696.08	3 690.61	7 927.75	7 278.32	27 070.23
^{1/7} 1913— ^{30/6} 1914	2 380.00	571.37	1 410.79	3 035.17	5 776.90	5 776.90	18 951.13
^{1/7} 1914— ^{30/6} 1915	2 095.00	1 373.07	1 389.52	2 605.02	6 058.58	6 058.58	19 579.77
^{1/7} 1915— ^{30/6} 1916	2 270.00	1 927.83	1 799.59	2 971.46	7 021.35	7 021.34	23 011.57

9. Bergens kunsthaandverksskole.

Forstanderskapet har avgitt følgende indberetning:

Skolens har været installert i Bergens fagskoles lokaler, som desværre har vist sig at være litet tjenlige for vort øiemed. Forstanderskabet har derfor gjentagne ganger pa-pekt dette forhold og indgaat til magistrat og formandskap med forestilling om at der snarest mulig måa skaffes eget lokale. Tomt hertil er nu utpekt, og tegninger og planer for den nye skolebygning er under utarbeidelse ved stadskonduktørkontoret.

Oprindelig begyndte skolen med 7 maaneders undervisning pr. aar (september—mars), men i femaaret utvidedes skoletiden til 10 maaneder (september—juni). Hertil fik man de nødvendige midler saavel av stat og kommune som av Thesens legat, der skjænket kr. 1 000 til dette øiemed. Legatet gav desuten ved samme leilighet kr. 5 220 til maskiner og installering i skolens fremtidige og nye lokale. Ydermere har man i femaaret fra samme legat mottatt kr. 2 000 til anskaffelse av inventar og materiel.

Skolesøkningen har været jevn og god. Man har, foruten skolens faste elever, hvert aar optatt endel hospitanter i frihaandstegning. De faste elever har tilhørt følgende faggrupper: Ciselører, graverer, modellører, stenhuggere, snekkere, instrumentmakere, litografer, mønstertegnere, bokbindere, malere og teatermalere samt arkitektelever.

Det gjennemsnitlige elevantal har været ca. 50, hvilket er det høieste tal man med rimelighet kan gaa til i de nuværende lokaler.

Undervisningen har været drevet etter skolens plan. Til lettelse for undervisningen i stillære er anskaffet et lysbilledapparat. Fagene norsk, regning med bokholderi og kalkulation blir at indføre saasnart skolen faar eget lokale. Utgiftene til denne del av undervisningen vil bæres av Bergens offentlige søndagsskoles legat. Efterat denne skole i 1913 blev nedlagt efter et over 100-aarig virke, blev dens midler overdrat kunsthaandverksskolen paa betingelse av at man overtok de ovennævnte fag. Legatets midler utgjør ca. 15 000 kroner.

Skolens budget balanserte i aaret 1911 med kr. 4 630 og er i 1915 steget til kr. 6 584, hvortil kom det for den 3 maaneders forlængede undervisningstid bevilgede beløp, kr. 2 481.64.

I femaaret har skolen deltatt i 2 utenbys utstillinger, sidste gang ved jubilæumsutstillingen i 1914. Desuten har skolen hat sine egne aarlige utstillinger.

Forstanderskapet bestod i 1911 av følgende herrer: stadsingeniør O. Ingstad, formand, direktør Joh. Boegh, viceformand, forgylde P. A. Eyde, ingeniør Joh. Irgens, sløidinspektør Lorentz Johnsen, juveler Thoralf Hammer og skolens direktør. Forstanderskapet bestaar nu av: Sløidinspektør L. Johnsen, formand, direktør Boegh, viceformand, arkitekt E. Reimers, juveler Hammer og skolens direktør.

Lærerpersonalet var, foruten skolens direktør, indtil 1914 d'herrer guldsmed Thorvald Olsen og arkitekt Ole Landmark. Da Landmark fratrædte i 1914, valgtes i hans sted arkitekt Leif Rustad.

10. Bergens katedralskole.

Efter skolens 3-aarsberetninger hitsættes følgende:

Elevenes antal ved skoleaarets begyndelse:

Skoleaar.	Middelskolen.	Gymnasiet.	Tilsammen.	Herav piker:	
				I middelskolen.	I gymnasiet.
1910—1911.....	224	116	340	23	35
1911—1912.....	221	125	346	26	45
1912—1913.....	230	141	371	26	54
1913—1914.....	229	142	371	31	52
1914—1915.....	253	137	390	35	52
1915—1916.....	241	141	382	41	43

Av skolens elever hørte i 1909—1910: 58, i 1912—1913: 45 og i 1915—1916: 62 hjemme i landdistrikte; i sidstnævnte aar var av disse 56 fra Søndre Bergenhus (hvorav 39 fra Fane og Laksevåg), 5 fra Nordre Bergenhus og 1 fra Kragerø.

Ifølge bykassebudgettene utgjorde kommunens bidrag til skolen:

I 1911.....	kr. 11 530.00
- 1912.....	- 12 057.50
- 1913, 1ste halvaar	- 6 642.50
- 1913—1914.....	- 11 950.00
- 1914—1915.....	- 11 425.00
- 1915—1916.....	- 10 145.00

11. Bergens handelsgymnasium.

Forstanderskapet har i det forløpne femaar bestaat av kjøbmand Johan R. Rogge, som formand, rektor K. Brekke, bankchef Johan Bugge, kjøbmand Aksel Irgens, skibsreder Lars Sundt og gymnasiets direktør, C. J. Schmitler. Fra nytår 1914 uttraadte kjøbmand Rogge fra forstanderskapet, etterat han hadde meddelt at han ikke ønsket at motta gjenvaalg. I hans sted valgte kommunestyret som medlem av forstanderskapet statsraad F. L. Konow. Som formand i bestyrelsen har siden hr. Rogges uttradelse fungert skibsreder Lars Sundt.

Undervisningen meddeltes i et 2-aarig kursus om formiddagen for mænd og kvinder og i et 1-aarig kursus om ettermiddagen for kvinder, samt siden august 1912 i en høiere 1-aarig avdeling (3de klasse), i det væsentlige basert paa avgangseksamten fra det 2-aarige kursus.

Undervisningsfagene har i det 2-aarige kursus været bokholderi, handelskorrespondanse, handels- og veksellære, handelsregning, norsk, tysk, engelsk, fransk, geografi, historie, varekundskap med kemi, fysik, skriving, handelsret og nationaløkonomi samt som valgfrie fag stenografi og spansk, i det 1-aarige kursus bokholderi, handelskorrespondanse, handels- og veksellære, handelsregning, norsk, tysk, engelsk, skriving, samt som valgfrie fag fransk og stenografi, og i den høiere avdeling (3de klasse) kemisk teknologi, mekanisk teknologi, nationaløkonomi, retslære, handelslære, bokholderie, handelsregning, handelskorrespondanse, norsk, tysk, engelsk, fransk, økonomisk historie, økonomisk geografi, samt valgfrit spansk. I samtlige kurser drives desuten øvelser i maskinskrivning.

Undervisningstiden har i det 2-aarige kursus været 40 timer pr. uke, indbefattet 4 timer i de valgfrie fag, i det 1-aarige kursus 22 timer pr. uke, indbefattet 4 timer i de valgfrie fag, og i den høiere avdeling oprindelig 32 timer, senere 36 timer pr. uke, indbefattet 2 timer i de valgfrie fag — desuten kommer i denne avdeling til endel laboratorieøvelser om ettermiddagen.

Ved skolen har der av fast ansatte funktionærer foruten direktøren og vaktmesteren været 2 overlærere, samt siden august 1912, en kassererske. Lærerpersonalet har ellers bestaat av timelærere.

Elevantallet i de 3 avdelinger vil fremgaa av følgende oversikt:

Skoleaar.	Det 2-aarige kursus:		Det 1-aarige kursus:		Den høiere avdeling:	
	Faste elever.	Hospitanter.	Faste elever.	Hospitanter.	Faste elever.	Hospitanter.
1910—1911.....	75	2	17	6	-	-
1911—1912.....	67	5	20	3	-	-
1912—1913.....	86	3	17	3	5	1
1913—1914.....	100	2	15	2	3	-
1914—1915.....	88	2	19	3	7	1

Av samtlige 552 elever var 415 fra Bergen eller nærmeste omegn og 137 utenbyss. Fra det 2-aarige kursus dimittertes med avgangseksamten ialt 186 elever, hvorav 6 kvinder, fra det 1-aarige kursus ialt 82 elever, samtlige kvinder, og fra den høiere avdeling 12 elever, samtlige mænd.

Skolens utgifter har i det forløpne femaar utgjort: I 1911 kr. 32 777.92, i 1912 og 1ste halvaar 1913 kr. 58 224.59, i 1913—1914 kr. 44 752.44, i 1914—1915 kr. 46 323.05 og i 1914—1915 (nemlig sidste halvaar 1914 og første halvaar 1915) kr. 53 871.55. Skolens indtægter i skolepenger, inkl. eksamsgebyr, har i de tilsvarende perioder utgjort: kr. 22 700.00, kr. 39 212.00, kr. 29 013.50, kr. 29 568.00 og kr. 37 318.50. Kommunens

bidrag har i de samme perioder utgjort kr. 10 000.00, kr. 17 500.00, kr. 13 500.00, kr. 13 700.00 og kr. 13 700.00, mens de øvrige driftsunderskud har været dækket dels ved bidrag af Bergens børs, dels ved bidrag af Bergens handelsforening og dels ved renterne av Jacob Bentzons legat.

Til fripladser for trængende elever har man hat C. Sundts legat paa kr. 80 000, ligesom ogsaa flere tidligere elever har stillet beløp til disposition til fripladser.

12. Bergens kommunale husmorskole.

Styret har avgitt følgende beretning om dens oprettelse og virksomhet:

I november 1912 androg Bergens folkeskoles lærerindforening skolestyret om at sæke oprettet en communal husmorskole i Bergen for unge piker.

Tanken med husmorskolen var at vække interessen for huslig arbeide og at dygtig- gjøre kvinden for hjemmet, saa hun med en husmorskole som grundlag var bedre rustet til at ta fat paa det arbeide der senere blev paalagt hende enten i eget eller andres hjem.

Til sakens videre behandling opnævnte skolestyret en komité bestaaende af fru Josephine Grindstad, formand, fru V. Ekerhovd og sundhetsinspektør Utne som sekretær. Fru Ekerhovd maatte allerede i februar maaned, af helbredshensyn, trække sig tilbage. I hendes sted valgte skolestyret skolekjøkkenlærerinde frk. Marie Deinboll.

Komiteen satte sig straks i forbindelse med lignende skoler, og komiteens formand reiste til Haugesunds og Stavangers kommunale husmorskoler for at bese dem.

29 april samme aar avgav komiteen indstilling til skolestyret, hvori den anbefalte at skolen burde planlægges med 2 kurser pr. aar og 20 elever paa hvert kursus.

Undervisningen bør være fri, men hver elev betaler kr. 5 pr. maaned i kostpenger. For ubemidlede maa der være adgang til fripladser.

Elevene skulde spise formiddagsmat og middag paa skolen. Der forutsattes avholdt 2 5-maaneders kurser pr. aar. Vaarkurset fra 10 januar til 10 juni. Vinterkurset fra 1 august til 20 december. Hvert kursus avsluttes med eksamen, hvorefter elevene faar vidnesbyrd for dygtighet og forhold.

I skolen foreslog komiteen optat unge piker hjemmehørende i Bergen. De burde ved optagelsen ha fyldt 16 aar.

Undervisningen skulde omfatte følgende fag:

1. Huslig økonomi: indkjøp, regnskap, matlagning, bakning, sylting, opbevaring af mat, borddækning, servering, opvask, haandarbeide, vask, rengøring o. s. v.
2. Næringsmiddellære.
3. Husholdningskemi.
4. Sundhetslære i tilknytning til leren om menneskets bygning, barnestel, første hjælp i ulykkestilfælde.

5. Korte foredrag i samfundslære, tuberkulose, bolighygiene.

Komiteen foreslog ansat en teoretisk, praktisk utdannedt lærerinde som bestyrerinde og en hjælpelærerinde som skulde lede undervisningen i vask, strykning, haandarbeide og ellers hjælpe til.

Det burde helst være en kvindelig læge som overtok undervisningen i sundhetslære.

Utgiftene til et kursus anslog komiteen til kr. 3 100 foruten husleie.

Sklestyret tiltraadte i alt væsentlig komiteens forslag og sendte 29 mai saken til magistraten. Efter dennes indstilling fattet derefter bystyret under 31 (mai) oktober 1913 følgende beslutning:

1. Under forutsætning af at der opnaaes ordinært statsbidrag til skolens drift blir fra høsten 1914 at oprette en communal husmorskole i Bergen efter nærmere plan som fastsattes af magistrat og formandskap, med vedkommende regjeringsdepartements approbation.
2. Til anskaffelse af utstyr og inventar stilles til disposition for magistrat og formandskap kr. 5 600, der blir at opta paa budgettet for kommende termin.

Skolen var saaledes besluttet oprettet, men endnu stod tilbage at finde et for skolen passende lokale. Imidlertid faldt det sig saa heldig at kommunen i november samme aar indkjøpte eiendommen Mohlenprisbakken 12 for en sum av kr. 54 500. Komiteen besaa straks denne eiendom og fundt den udmerket skikket for husmorskolen. Plan og overslag blev utarbeidet af bygningsinspektør Brown over hvad indredningen vilde andrage til, og man søkte formandskapet om tilladelse til at disponere 2den og delvis 1ste etage i huset for husmorskolen.

Bystyret bevilget de nødvendige midler til indredningen, og arbeidet blev hurtig utført.

Skolen har nu et stort, lyst kjøkken med ca. 62 m² gulvflate, stort spiskammer, koldkjøkken, garderobe for elevene, stor spisestue med ca. 60 m² gulvflate, dagligværelse, kontor og entré.

I 1ste etage vaskekjelder, strykebod og matkjelder.

Ved budgetbehandling i bystyret 26 juni 1914 vedtokes følgende budget for 1914—1915:

Utgift: Bestyrerindens løn	kr. 1 300.00
Hjælpelærinde	- 1 100.00
Specialundervisning	- 400.00
	kr. 2 800.00
Lys og brænde	kr. 500.00
Husholdningen	- 2 800.00
	kr. 3 300.00
Diverse	- 200.00
	kr. 6 300.00
Husleie	kr. 1 200.00
Inventar, utstyr, anlægsutgifter	- 5 600.00
	kr. 6 800.00
Indtægt: Kostpenger	kr. 1 000.00
Statsbidrag $\frac{3}{4}$ av skolens nettoutgifter utenom husleie og nyanskaffelser	- 3 975.00
	kr. 4 975.00

Med paaregnede statsbidrag vilde skolen årslig koste kommunen kr. 2 525. For dette beløp udannelses årslig 40 unge piker, som er dygtige til alt huslig arbeide og forhaabentlig sidst og ikke mindst har lyst til og agtelse for arbeidet i hjemmet.

Skolens første kursus blev avertert i mai, og der meldte sig 24 elever, hvorav 20 blev optatt.

1 juli ansatte formandskapet frk. Gunlaug Thorkildsen som bestyrerinde og frk. Johanne Sveen som lærerinde, begge utdannet ved Statens lærerindeskole i husstel. Frk. Sveen sluttede 31 december 1914, da hun fik en bedre stilling hos den kvindelige fabrikinspektør. Fra 1 januar 1915 ansattes frk. Sigrid Wexhal, som også er utdannet ved Statens lærerindeskole i husstel.

Skolens var færdig i begyndelsen af august. Lærerinderne var kommet, og skolen skulde aapnes, men saa kom «krisen». Ordføreren besluttede 5 august at man skulde «se tiden an» med at begynde skolen. Imidlertid avholdtes der tre demonstrationer i billig mat og syltning.

Endelig 22 august blev skolen aapnet, og alle elevene møtte.

Til at undervise i sundhetslære ansattes dr. Dagny Tyvold. Skoleinspektør Einar Greve holder hvert kursus 2 foredrag i samfundslære. Sundhetsinspektør Utne 1 foredrag om tuberkulosen — 1 foredrag om bolighygienie.

Hver maaned har man elevaftens, hvor man kommer sammen til aftens. Der holdes gjerne et eller andet foredrag, hvorefter aftens. Herved har man opnådd at hygge for elevene, samtidig som de lærer at stelle et aftensbord. Elevene sætter stor pris på disse aftener og bidrar selv til underholdningen med sang, oplæsning o. s. v.

Skolens skal 10 januar 1917 begynde sit 6te kursus. Dyrtiden har gjort at budgettet for 1ste skoleaar er delvis forandret.

Saaledes er lærerlønningene steget til	kr. 3 700.00,
lys og brænde —	- 650.00,
husholdningen —	- 3 000.00.

Som ny utgiftspost er opført:

Anskaffelser og vedlikehold av undervisningsmateriel	- 150.00.
--	-----------

13. Bergens kommunale skoletandklinik

blev oprettet ved bystyrets beslutning af 10 juni 1912, væsentlig i overensstemmelse med indstilling fra en i 1910 nedsat komité, hvis medlemmer var tandlæge Aasgaard, doktor Broch-Martens, overlærer Engesæter og tandlæge Holmboe-Henrichsen.

Dens instruks og plan er i alt væsentlig i overensstemmelse med tidligere eksisterende klinikker, idet man begynder med første klasserne og følger dem oover, ligesom de nye første klasser tages under behandling aar for aar, saa alle klasser tilslut blir med. Der er dog den store forskel, at mens det andensteds kun gjælder folkeskolens barn, lyder bevilgningen her paa «Fri behandling for alle i Bergen boende barn i offentlige, kommunale og private barneskoler», altsaa like til middelskoleeksamen. Et forslag om en betaling for bemidlede blev ikke bifaldt. Til at forestaa igangsstættelse af klinikken

opnævntes som komité tandlæge Aasgaard, rektor Geelmuyden, overlærer Nielsen og tandlæge Holmboe-Henrichsen, som valgtes til formand og senere ansattes som bestyrer.

Klinikken aapnedes 7 oktober 1912. Der arbeidedes dengang fra kl. 8—10 fm. og 4—6 em. av to tandlæger ad gangen — foruten bestyreren, som var tilstede kl. 8—9 og 4—5. Efterhvert som aarene har gåaet og elevantallet er øket, er saavel arbeidstiden som tandlægernes antal øket i forhold dertil, saa der nu er ansat, foruten bestyreren, 4 tandlæger i heldagspost kl. 9—1 og 4—6, mens en post er ubesat paa grund av manglende ansøkere — samt 2 kontordamer, hvorav den første væsentlig indtar en sekretars stilling. Desuden er ansat pedelkonen, som har bolig paa klinikken. Klinikkens nuværende lokale bestaar af 2 store operationsværelser, 2 venteværelser, hvorav det ene gir plads for spulerum — samt kontor — og et kjøkken der tjener som vaskerum.

Der er nu fuldt moderne utstyr for 5 tandlæger.

Ved klinikken har der været anledning for barnene til at kjøpe tandbørster til 25 øre pr. stk. Det sidste aar har det dog været umulig at faa disse, saa der nu kun er et begrænset antal til 50 øre pr. stk.

Klinikkens budget har været:

1912—1913	kr. 8 800
1913—1914	- 10 700
1914—1915	- 14 800
1915—1916	- 18 000 + kr. 600 i nyanskaffelser.

Til igangsættelse med indredning av lokaler, gas, elektricitet, lys, inventar og instrumentarium etc. medgik ca. kr. 7 300.

Det i disse 4 aar utførte arbeide vil sees av omstaaende tabel.

(Se tabellen næste side.)

14. Ulf snesøens skolehjem.

31 december 1910 hadde 40 elever. I femaaret 1911—1915 er optat 135, sendt til Bastø 18 og utskrevet 89. Det samlede elevantal pr. 31 december 1915 var saaledes 68. Det gjennemsnitlige belæg i femaaret har været 56.

Av de utskrevne 89 er 8 (= 9 pct.) straffet og 81 (= 91 pct.) ikke straffet.

73 (= 68.22 pct.) av de utgaade 107 elever var fra Bergen.

Paa skolen har elevene været delt i 3 klasser, hver med 4 timers daglig undervisning. I andre 4 timer pr. dag har de hat legemlig arbeide: gaardsarbeide, snekkerarbeide, skomakerarbeide, forskjellige huslige gjøremaal og i sidste del av femaaret tillike sjømandsarbeide.

Den gjennemsnitlige aarsutgift til driften har været kr. 38 056.

15. Bergens vergeraad.

I femaaret er der foretaget anbringelse av barn saaledes som nedenstaaende skema utviser.

Aar.	I familie eller barnehjem.		Mildere skolehjem.		Strengere skolehjem.		Tvangsskole.	
	Gutter.	Piker.	Gutter.	Piker.	Gutter.	Piker.	Gutter.	Piker.
1911.....	22	12	15	1	-	1	8	-
1912.....	35	6	11	1	2	-	2	-
1913.....	6	9	17	3	4	1	5	4
1914.....	17	11	15	4	-	-	3	3
1915.....	32	14	19	4	7	1	8	3

Det samlede antal barn var:

1911.....	88	44	21	8	6	4	-	-
1915.....	79	45	42	10	7	2	-	-

Aar.	Klasser.	Behandling:						Plomber:				Uttrækning:		
		Be-handlet.	For tiden intet at behandle.	Behand- ling neglet.	Behand- ling umulig.	Frv.	Sum.	Sølv- amalgam- plomber.	Kobber- amalgam- plomber.	Cement- plomber.	Sum.	Blivende tænder.	Melke- tænder.	Sum.
1912—1913.....	I	1 301	215	91	34	33	1 674	3 238	1 231	86	4 555	1 904	502	2 406
1913—1914.....	I-II	1 782	1 228	133	25	134	3 302	2 851	3 538	260	6 649	1 786	432	2 218
1914—1915.....	I-III	2 733	1 564	363	17	149	4 826	6 304	4 958	174	11 436	1 365	787	2 152
1915—1916.....	I-IV	3 463	1 298	631	18	264	¹ 5 674	7 768	6 976	16	14 760	1 125	678	1 803
Sum		9 279	4 305	1 218	94	580	15 476	20 161	16 703	536	37 400	6 180	2 399	8 579

¹ Paa grund av manglende tandlægehjælp blev Krohnengens skole, ca. 560 elever, som her ikke er medregnet, ikke behandlet.

Advarsel og formaning har hyppig — særlig ved første gangs forgaaelse — været anvendt mot barnene, likesom saadan ogsaa har været benyttet likeoverfor forældrene. De bortsatte barns alder har været fra 1 til 16 aar. Aarsaken til bortsættelsen har nu som tidligere væsentlig været skulking fra skolen i forbindelse med ubundet gateliv og tyveri, for en mindre del — særlig for pikernes vedkommende — usedelighet samt daarrlige forhold i hjemmet.

Fra paatalemyndigheten og skolerne er de fleste anmeldelser indkommet, desuden fra fattigstyret, sundhetsvæsenet og private.

Kommunens utgifter har været:

A a r .	Skolehjem-forpleide barn.	Privat-forpleide barn.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	6 769.40	11 752.62	18 522.02
1912—1ste halvaar 1913	9 293.03	19 852.18	29 145.21
1913—1914	6 701.40	11 883.90	18 085.30
1914—1915	8 424.98	10 632.96	19 057.94
2det halvaar 1915	5 500.00	8 000.00	13 500.00

16. Bergens offentlige søndagsskole:

Bestyrelsen beretter:

Skolen har fortsat sin virksomhet i aarene 1911—1913. Paa grund av de i forrige femaarsberetning nævnte forhold: «— den lettere adgang til fortsat undervisning for konfirmedt ungdom som i de senere aar er sat igang i vor by — har søkningen til søndagsskolen ganske naturlig avtatt.» Da elevantallet stadig sank, maatte man i 1913 sløfte den ene klasse.

Bestyrelsen fandt derfor tiden inde til at søke søndagsskolen nedlagt og indgik til magistrat og formandskap med en motivert forestilling herom. Samtidig foreslog man at skolens disponible midler skulde gaa over til en af de i Bergen igangværende skoler for handverkslærlinger, enten Bergens fagskole eller Bergens kunsthaandverksskoler paa betingelse av at søndagsskolens fag: norsk med regning og bokholderi, blev optat i nævnte skoles fagkreds. De herom førte forhandlinger resulterte i at departementet under 23 januar 1915 har bestemt «at konsul Frieles og Gjertrud Smiths legater bør opretholdes som egne legater, og at der af søndagsskolens øvrige midler dannes et særskilt legat hvis renteavkastning utbetales Bergens kunsthaandverksskole saalænge den opfylder den av søndagsskolens bestyrelse opstillede betingelse — — ».

Søndagsskolen blev altsaa nedlagt fra skoleaarets slut 1913.

Skolen har i de 3 aar 1911—1913 ialt hat 135 elever, hvorav dog flere besøkte skolen kun en kort tid.

Antallet møtende elever var i 1911	22 pr. søndag
- 1912	10 - -
- 1913	6 - -

Fagkredsen var som tidligere: morsmaal med regning og bokholderi samt engelsk fordelt paa 2 timer à 3 lektioner.

Skolens indtægter har i femaaret været kr. 3 924.31¹

Dens utgifter - - - - - 1 169.65²

Formuen er steget til - - - - - 34 611.56,

hvorav kr. 20 000 er rentefrit laan til Bergens tekniske skole.

Skolens bestyrelse bestod ved avslutningen af handelsfuldmægtig Jan Espenak og bankfuldmægtig Carl Monsen, idet skolens bestyrelsesmedlem og formand, overlærer Trond Rogstad umiddelbart i forveien var forflyttet til Kristiania katedralskole.

Fattigvæsenet.

I sidst forløpne femaarsperiode 1911—1915/16 har fattigvæsenet fremdeles været ordnet efter det i 1895 indførte Elberfeldsystem. De aarlige utgifter, der specielt vedkommer distriktsmøternes bevillinger, utgjorde for 1911 kr. 317 415.62, for 1912 og 1ste

¹ Av indtægtene var fra 1 mai 1911 til 1 mai 1913 kr. 1 499.36.

² - utgiftene - - - - - 1 139.65.

halvaar 1913 kr. 299 553.52 og kr. 159 743.56, for 1913—1914 kr. 284 155.51, for 1914—1915 kr. 291 705.75 og for 1915—1916 kr. 333 624.59. I dette sidste belep er ikke indbefattet understøttelsen til de fattige i Aarstad, som indlemmedes i Bergen 1 juli 1915, da distriktsmøternes virksomhet først traaade i kraft fra begyndelsen av budgettaaret 1916—1917. Det sees herav at totalbelepet har vist nogen tendens til stigning i de sidste aar uagtet hovedpersonenes antal har været mindre i 1915—1916 end i de øvrige budgettaar, idet antallet da utgjorde 1 519 hovedpersoner. Denne stigning av utgiftene skyldes udelukkende den ekstraordinære dyrtid under den paagaende verdenskrig, idet man gjentagne ganger har været nødt til at foreta midlertidige forhøielser av Elberfeldsystems satser.

I femaarsperioden er tilkommet et nyt gamlehjem, hvor 30 personer har fuldt op hold (forpleining), samt oprettet 2 optagelseshjem, 1 paa Corps de garde i Bergen, beregnet paa 15 barn, og 1 paa gaarden Lønningen i Fane herred, beregnet paa 20 barn, tilsammen 35 barn.

Til nærmere belysning av stillingen i det hele henvises til tabel I og II.

Tab. I. Antallet av understøttede samt den aarlige gjennemsnitsutgift for hver understøttet person.

	1911.	1912 og 1. halvaar 1913.	1913— 1914.	1914— 1915.	1915— 1916.
1. Det gjennemsnitlige antal av de i sine hjem samtidig understøttede hovedpersoner.....	1 936 171.58	1 806 173.58	1 672 178.34	1 629 186.70	1 519 219.62
2. Lemmene i arbeids- og pleiehjemmets (arbeidsanstaltens) fattigavdeling.....	177	{ 232 i 1912 { 140 i 1.hlv 1913 }	132	139	113
3. Lemmene i arbeids- og pleiehjemmets (arbeidsanstaltens) sykehushus	119.62	68.03	152.93	137.40	262.62
4. Lemmene i fattighusene (og det nye gamlehjem i Bispenggaten)	169 299.08	{ 196 i 1912 { 162 i 1.hlv.1913 }	230	256	255
5. Lemmene i det private gamlehjem	59	{ 49 i 1912 { 49 i 1.hlv.1913 }	76	75	74
6. Antal barn i optagelseshjemmet..	67.51	70.08	61.80	142.95	179.09
7. Antal utsatte barn	40	{ 40 i 1912 { 35 i 1.hlv.1913 }	33	32	31
8. Antal utsatte sindssyke og idioter (aandssvake)	181.68	147.19	206.15	211.61	238.39
9. Antal utsatte gamle, vanføre og syke	561	{ 578 i 1912 { 539 i 1.hlv.1913 }	602	593	596
10. Antal sindssyke i asyl.....	56.46	51.73	72.36	76.46	89.21
11. Antal patienter i andre sykehuse	160	{ 154 i 1912 { 161 i 1.hlv.1913 }	162	155	179
Deres gjennemsnitlige kostende kr.	141.43	145.95	193.04	199.26	193.13
12. Antal utsatte gamle, vanføre og syke	57	{ 48 i 1912 { 57 i 1.hlv.1913 }	61	64	67
Deres gjennemsnitlige kostende kr.	136.99	113.96	142.46	140.78	158.41
13. Antal patienter i andre sykehuse	207	{ 226 i 1912 { 213 i 1.hlv.1913 }	239	257	288
Deres gjennemsnitlige kostende kr.	467.43	379.52	507.93	589.51	571.27
14. Antal patienter i andre sykehuse	492	{ 365 i 1912 { 214 i 1.hlv.1913 }	393	316	386
Deres gjennemsnitlige kostende pr. person	133.80	146.01	146.42	145.66	126.20

¹ Heri er ikke indbefattet Aarstads gamlehjem, idet utgiftene vedkommende dette hjem er postert under konto «trængende i deres hjem».

Tab. II. Fattigvæsenets utgifter for femaaret 1911—1915/16.

Aar.	Understøttelse i penger, mat og klær.	Sykeutgifter.	Tilskud til arbeids- anstalten (nu arb.- og pleiehjem). Betalning for personer paa fattig- avdelingen.	Fattig- husene.	Lønninger.	Diverse.	Tilsammen.	Indtægter.		Fattigvæsenets nettougifter.
								Refusioner.	Diverse.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	434 144.80	255 932.27	21 141.80	5 049.42	18 909.88	5 468.47	740 646.64	97 062.52	353.38	643 230.74
1912 og 1ste halvaar 1913	646 090.39	396 026.03	32 107.75	8 650.82	33 815.01	8 920.67	1 125 610.67	143 830.27	593.86	981 186.54
1913—1914..	442 829.65	281 926.52	20 188.65	6 213.00	28 493.26	8 672.47	788 323.55	109 333.39	377.15	678 613.01
1914—1915..	470 108.01	305 070.46	19 097.80	12 879.51	30 545.23	7 451.56	845 152.57	114 964.13	399.29	729 789.15
1915—1916..	552 893.44	343 661.80	29 676.10	17 556.54	39 518.76	8 612.58	991 919.22	129 697.22	388.25	861 833.75

Gasverket.

Gasverkets virksomhet i femaarene 1911—1915 fremgaar i sine hovedtræk av følgende tabellariske fremstilling:

	1911.	1912— 1913.	1913— 1914.	1914— 1915.
Gasproduktion i tusen m. ³	5 013	10 061	8 283	9 139
Kulforbruk i ton	17 135	34 264	27 796	30 135
Gas solgt gjennem maalere i tusen m. ³	3 781	7 917	6 632	7 293
Koks solgt i hl	245 437	488 395	378 496	456 150
Faste laan kr.	829 500.46	959 160.45	992 059.70	1 095 991.31
Utbytte til bykassen	110 000.00	150 000.00	120 000.00	136 000.00

Paa grund av det hurtig voksende forbruk av gas maaatte der i 1912—1913 foretages en utvidelse av retorthuset, idet dette blev tilbygget 3 kontinuerlig virkende vertikale retortovner av typen Glover West.

I aaret 1913—1914 nedlagdes den 2.7 km. lange høitryksledning til Sandviken og aaret efter en lignende 2.75 km. lang høitryksledning til Solheimsvikken, Damsgaard og Møllendal, likesom tilhørende dampdrevne gaskompressoror blev montert paa verket i Jekteviken. Dette anlæg var det første i Skandinavien i sin art.

Gasprisene nedsattes 1 januar 1911 fra 10 til 9 øre pr. m.³ for al gas, og 1 januar 1912 nedsattes prisen yderligere til 8 øre pr. m.³ — den laveste pris for lysgas i Skandinavien.

Antallet av gasmaalere i virksomhet og tilknyttet verket er øket fra 5 510 i 1910—1911 til 14 067 i 1914—1915.

Gasverkets eiendomme var pr. 30 juni 1915 bokført med en værdi av kr. 1 834 984.75.

Elektricitetsverket.

Nedenstaaende tabellariske fremstilling viser elektricitetsverkets virksomhet i femaarene 1911—1915:

	1911.	1912—1913. 1/1 1912— 30/6 1913.	1913—1914.	1914—1915.	1915—1916.
Produktion i kw. timer	3 509 400	10 900 000	12 960 500	16 243 400	20 288 300
Tilknytning i kw. ¹	5 337	9 324	12 444	14 554	15 538
Maksimal belastning i kw.	1 476	2 710	5 375	6 300	7 300
Forbrukernes antal	5 115	10 894	16 406	19 391	21 494
Anlægsverdi kr.	1 769 098.09	2 117 863.86	6 154 708.58	6 739 608.91	7 075 445.94
Budgettets størrelse -	461 234.78	928 873.31	845 796.79	1 024 845.07	1 184 994.90
Overskud efterat renter og avdrag er betalt	137 318.80	14 741.71	109 780.55	283 311.48	396 847.34
Faste laan	1 114 690.57	1 297 461.72	1 799 878.50	1 957 767.93	6 266 121.14
Tilbakebetalt laane-fondet i alt	353 936.69	426 107.06	479 549.89	550 399.57	1 015 157.24
Utbytte til bykassen	70 000.00	14 741.71	13 000.00	50 000.00	100 000.00
Fonds	94 736.15	24 846.93	133 232.43	366 543.91	656 761.25
Utvidelser utført ved driftsmidler etc..	39 498.42	137 340.03	95 652.68	61 021.93	49 796.26

Den største betydning for elektricitetsverkets utvikling fik anlægget i Samnanger kraftstation, som blev sat i drift 16 februar 1912.

¹ Eksklusive sporvei, gatebelysning og eget forbruk.

I kraftstationen blev først installert 3 turbiner med generatorer av 3 000 k.w.a. ydelse med tilsvarende transformatorer og magnetiseringsmaskiner.

Senere er tilkommet et nyt aggregat à 3 000 k.w.a.

I 1915 blev planlagt ny utvidelse i kraftstationen med et aggregat à 6 000 k.w.a. Kraften overføres til sekunderstationen i Solheimsvikken ved en 45 000 volt kraftledning og nedtransformeres der til 7 500 volt, som fordeles delvis til omformerstationen i byen, delvis til transformatorkiosker beliggende i og omkring byen.

Fra 1 april 1912 blev strømprisen for lys efter maaler nedsat fra 30 til 25 øre pr. k.w.-t. Aarspris for lys blev nedsat til kr. 7 pr. 55 watt (normallampe) for inttil 1 000 timer og kr. 10 for høyere brukstid. Aarspris for teknisk bruk ble nedsat til kr. 120—80 pr. k.w. for inttil 100 k.w. og 3 000 timer aarlig. For større forbruk etter overenskomst. For kombinert bruk etter aarspris (vippe) kr. 180 pr. k.w. Prisen for teknisk bruk etter maaler er 15 øre, henholdsvis 10 øre pr. k.w.-time.

Kjøtkontrollen.

Som tabellene over det sidste femaars kjøttilførsel viser, har denne i 1915 været betydelig større (8 696 slagt = 44 347 kg.) end i 1914. Grunden hertil maa dels søkes i de ved krigstilstanden forårsakede høie forpriser, der har nødvendiggjort en større nedslagtning end normalt, dels i det større kjøtforbruk til militæret paa grund av neutralitetsvaken.

Den rikeligere tilførsel har derfor ikke forårsaket noget fald i kjøtprisene, som tvertimot har naadd en tidligere ukjent heide.

Naar markedet særlig i aarets sidste halvdel, snarere har git indtryk av herskende kjøtmangel, skyldes dette ogsaa for en del at de betydelige tilførsler av tøndekjøt, paa grund av engelsk eksportforbud, har været stanset og derfor større mængder oparbeidede kjøtvarer har været unddrat markedet.

Utover de forhold som krigstilstanden medfører maa man ogsaa regne med de større industrielle foretagender som vokser op i Bergens opland, og som sluker store dele av de kjøtmængder der tidligere har tjent udelukkende til byens forsyning. Da vort oplands produktionsevne neppe kan holde skridt med det økede forbruk, maa dette medføre en varig prisstigning, som ofte ikke staar i et rimelig forhold til varens virkelige værdi. Jo mere de industrielle foretagender derfor tiltar i antal og omfang, desto mere vil ogsaa kravet paa, som et surrogat, at ta den utenlandske produktion til hjelp her, som under langt gunstigere landbruksforhold, komme at gjøre sig gjældende, naar ikke folkeernæringen skal bli lidende under en mangelfuld tilførsel av et av vore vigtigste næringsmidler.

Hittil har man maattet noies med det i saltet tilstand indførte kjøt, væsentlig hestekjøt. Herav er fra den tid tøndekjøt-kontrollen blev obligatorisk (1912) indført følgende mængder i kg.:

(Se tabellen næste side.)

Behandlingen av det kontrollen tilførte ferske kjøt kan neppe sies at ha undergaat nogen forandring til det bedre. Fra de nærmeste distrikter, hvor der findes rutinerte landsslægtere, der selv bringer slagtet til byen, kommer det frem i upaaklagelig stand. Men efterhaanden som Bergens opland er utvidet med kjøttilførsler fra fjernere distrikter, er ogsaa forholdene blit mindre tilfredsstillende, dels paa grund av ukyndig slagtning, dels som følge av den lange transport, hvorunder kjøttet neppe behandles paa en fuldt forsvarlig maate. Ogsaa emballagen er ofte utilfredsstillende og maa undertiden karakteriseres som uforsvarlig, idet der anvendes mere eller mindre tilsmudsede sækker. Slaget kommer derfor ofte frem i en tilsvinet og halvbeskadiget tilstand, undertiden fuldstændig bedærvet. Særlig gjælder dette i sommermaanedene og for svin og spædkalvslagets vedkommende.

Med hensyn til kjøtkontrollens anordning og virkemaate er der i det forløpne femaar ingen forandring skedd. Der kontrolleres paa 2 stationer av 3 dyrlæger med kommunedyrlægen som kontrolbestyrer samt 2 opsynsmænd og stemplere. De samme dyrlæger utfører tøndekjøtkontrollen, hvortil særskilt lokale er indredet i toldbodens nærhed. Desuden kontrolleres paa en større fabrik, hvor et særskilt rum er indredet til dette bruk.

I 1912 bevilgedes 372 000 kr. til indredning av et offentlig slagtehus og kvægtorv, hvorpaa arbeidet nu er saa langt fremskredet at aulægget antagelig vil kunne tages i bruk i 1917. Det maa dog forutsættes at anlægsomkostningene paa grund av den store stigning i arbeids- og materialpriser vil bli større end beregnet.

Aar.	Hestekjøt.	Oksekjøt.	Faarekjøt.	Tarmer.	Til sammen.
1912	237 102.3	8 606.5	9 605.0	23 103.2	278 417.0
1913	264 567.1	21 692.8	20 333.5	35 257.1	341 850.5
1914	340 774.8	7 942.0	63 473.0	35 642.5	447 832.3
1915	172 587.8	9 231.0	65 052.0	47 216.2	293 887.0

I 1ste halvaar 1916 er derimot kun tilført ialt 54 834.8 kg.

Tilført ferskt kjøt i femaaret 1911—1915:

Aar.	Hester.	Okser.	Spædkalver.	Gjødkalver.	Svin.	Faar.	Gjet.	Antal slagt.	Omtrentlig vekt i kg.	Omtrentlig værdi i kr.
1911.....	444	19 905 ^{3/4}	16 191 ^{3/4}	2 473	8 247 ^{3/4}	29 010 ^{1/2}	2 348	78 620 ^{3/4}	3 659 889	2 468 179
1912.....	354 ^{1/2}	19 985	16 475 ^{3/4}	2 013 ^{1/4}	10 377	29 895	3 260 ^{1/2}	82 361	3 864 737	2 965 115
1913.....	417 ^{1/2}	21 012	16 714	2 553	7 968 ^{1/2}	33 866 ^{1/2}	3 198 ^{1/2}	85 730	3 788 915	3 369 891
1914.....	346 ^{1/2}	19 748 ^{1/4}	15 486 ^{1/2}	2 735 ^{1/2}	7 809	24 638	2 916	73 712 ^{3/4}	3 513 270	3 150 724
1915.....	375 ^{1/2}	24 064 ^{1/2}	17 873	2 921	7 103 ^{1/2}	27 248	2 823	82 408 ^{1/2}	3 957 617	4 125 516

Bergens folkekjøkken.

Folkekjøkkens leveranse har fra aar 1902 gått ned til under halvparten av nævnte aars portionsantal. (I 1913–1914 levertes saaledes 127 000 portioner mot 292 000 i 1902.)

I 1911 gik leveransen til fattigvæsenet ned — fra aaret forut — med 34 640 portioner og, som følge av en liten prisforhøielse, salget til private med 16 000 portioner. Fra juni 1913 bortfaldt leveransen til arbeidsanstalten, hvortil der i 1912 og 1ste halvaar 1913 var levert 201 000 portioner.

Fra januar 1913 gik salget til private sterkt ned, som følge av 5 øres prisforhøielse paa de fleste matsorter, dog ikke leveransen til spisesalen. Leveransen her var siden 1911 (27 000 portioner) i jevn stigning til sidst aar med 54 900 portioner, heri ikke medregnet gjennemreisende soldater til eller fra nøytralitetsvernet.

Der levertes i alt:

Aar.	Portioner.	Kr.
1911	445 992	78 739.44
1912 og 1ste halvaar 1913	608 073	115 290.20
1913–1914	253 798	60 856.54
1914–1915	278 294	68 326.46

Derav:

Aar.	Til fattigvæsenet:		Til Skolerne:	
	Portioner.	Kr.	Portioner.	Kr.
1911	164 154	31 172.11	39 687	8 988.69
1912 og 1ste halvaar 1913	222 459	45 047.56	54 733	12 724.82
1913–1914	127 106	28 141.84	31 126	7 876.27
1914–1915	143 483	31 412.42	47 223	12 191.28

Aar.	Salg til private:		Asylene:	
	Portioner.	Kr.	Portioner.	Kr.
1911	74 555	15 552.99	17 390	2 814.43
1912 og 1ste halvaar 1913	104 191	24 086.74	25 086	4 207.42
1913–1914	79 936	21 932.30	15 630	2 906.13
1914–1915	69 479	21 198.39	18 109	3 524.37

Aar.	Til arbeidsanstalten:	
	Portioner.	Kr.
1911	150 206	20 211.22
1912 og 1ste halvaar 1913	201 604	29 223.66

Som følge av den mindre leveranse og de høie priser paa alt mulig, ikke bare matvarer, maatte balansen bli daarlig. Det eneste lyspunkt er stigningen av besøket i

spisesalen, hvor omkostninger og litt avanse er medregnet i prisene, hvilket i ringe grad eller oftest slet ikke har været tilfælde med prisene for mat til fattigvæsenet og skolerne. Leveransen til spisesalen har bevirket at underskuddet ikke blev endnu større.

1911	var folkekjøkkenets underskud	kr. 1 355.00
1912 og 1ste halvaar 1913	—	— 616.65
1913—1914	—	— 5 683.77
1914—1915	—	— 8 939.21

Bergens torvstyre.

Torvstyrets virksomhet er i det væsentlige fortsat uforandret, indtil man i mars 1915 besluttet at foreslaa en fuldstændig omordning af de kommunale auktioners drift, idet man indgik til magistrat og formandskap med forslag om at auktionarius ansættes paa fast løn med tantième av auktionens overskud. Lønnen blev sat til kr. 3 500 pr. aar og tantièmbebeløpet til 50 pct. av driftsoverskuddet. Som driftskapital stilledes til auktionarius disposition et beløp av kr. 4 000, der senere efterhaanden er forhøjet og nu utgjør kr. 40 000. Den regnskapsmæssige kontrol med auktionenes dispositioner blev underlagt kommunerevisionen.

Man gik ved denne nyordning ut fra et budget der balanserte med en bruttoindtægt og utgift av kr. 10 300.

I budgetaaret 1915—1916 hadde auktionene en omsætning til et beløp av kr. 502 569.

Vrakertilsynet.

Vragerinstitutionen kom først i virksomhet i løpet av 1915, og det første aar medgik til at sætte det hele i sving. En utsigt over vrakeriets virksomhet i dette første aar vil formentlig ikke kunne gi noget indtryk av den betydning man har tillagt det, idet de tal som kan nævnes blir en ren ubetydelighed for en oversikt over fiskeribranchens økonomiske tilstand.

Stadsveieriet.

Bruttoindtægten for Bergens stadsveieri for femaaret 1911—1915 er som nedenfor:

1911.....	kr. 16 303.69
1912.....	- 14 318.24
1913.....	- 14 328.26
1914.....	- 14 423.66
1915.....	- 11 090.49
2det halvaar 1915	- 4 706.60
1ste — 1916	- 7 649.31

Overmaaleriet.

Bruttoindtægten for Bergens overmaaleri for femaaret 1911—1915 er som nedenfor:

1911.....	kr. 506.52
1912.....	- 83.82
1913.....	- 62.42
1914.....	- 55.03
1915.....	- 598.56
2det halvaar 1915	intet
1ste — 1916	- 93.54

Bergens offentlige bibliotek.

Biblioteket har i det sidste femaar gaat sterkt fremover paa alle felter av virksomheten. Utlaanet var i 1911: 125 259 bind, i 1912: 138 749 bind, i 1ste halvaar 1913: 78 114 bind, i 1913—1914: 150 418 bind og i 1914—1915: 166 645 bind, tilsammen i de 4½ aar: 659 185 bind. Besøket paa læsesalen var i 1911: 38 261, i 1912: 48 816, i 1913: 1ste halvaar: 22 419, i 1913—1914: 72 589 og i 1914—1915: 61 534, tilsammen for de 4½ aar: 243 619. I 1912 aapnedes 2 nye læseværelser for barn paa Rothaugens og Møhlenpris skoler, og i 1914 sattes der igang paa Rothaugens skole en hjemlaansavdeling for barn.

Boksamlingen vekst har i femaaret været meget rask. I 1911 talte samlingen 107 084 bind, i 1913: 117 831 bind, i 1914: 121 415 bind og i 1915: 125 162 bind.

Bibliotekets økonomiske forhold er blit betydelig bedret. Kommunen bevilget i 1911 kr. 15 200, i 1912 kr. 21 475, i 1ste halvaar 1913 kr. 10 175, i 1913—1914 kr. 26 470 og i 1914—1915 kr. 27 900. Sparebanken har hvert aar git 1 500 kr. og, samlagets bidrag var i 1911 kr. 2 000, i 1912 og 1913 kr. 2 500, i 1914 og 1915 kr. 3 500. I statsbidrag blev aarlig mottat kr. 500 og i renter av bibliotekets fond aarlig fra ca. kr. 2 500 til ca. kr. 2 800.

Arbeidet med omkatalogisering og omnummerering av boksamlingen er blit fortsat, og i 1915 var ca. 40 000 bind i biblioteket behandlet etter det nye system. Flere trykte specialkataloger og læselister blev utgit i femaarsperioden. En egen utlaansavdeling for musikaler blev grundlagt, og efterat Vestlandske Blindeforbund hadde deponert sin boksamling i biblioteket, begyndte man ogsaa med utlaan av bøker for blinde (i punktskrift). Ved utlaanet indførtes flere reformer, som f. eks. laantagernes anledning til at faa reservert bøker, og saakaldte «klasseboksamlinger» med bøker for barn ei i stort antal blit omsendt til skolerne. I 1911 holdtes der ved biblioteket et kursus i bibliotekstel, og samme aar holdtes en række møter av lederne av byens forskjellige biblioteker. I 1911, 1912 og 1913 oprettedes 3 utlaansstationer i forskjellige dele av byen. Fra 1 august 1913 blev frk. Lilli Lampe ansat som 1ste assistent efter frk. Dina Sellæg.

I december 1912 blev tomtesporsmaalet for den nye bibliotekbygning løst, idet kommunen da stilte den gamle gasverkstomt til disposition for biblioteket. I løpet av 1913 blev der arbeidet med at skaffe de nødvendige penge til bygningens opførelse, like-som bygningens plan blev forandret for bedre at kunne gi plads for en virksomhet under helt moderne former. 6 februar 1914 paabegyndtes arbeidet med bygningens opførelse, som imidlertid baade i 1914 og i 1915 blev sterkt sinket ved de usikre og vanskelige forhold som var raadende paa arbeidsmarkedet.

Av viktigere begivenheter i femaarsperioden maa endelig nævnes at biblioteket i skrivelse av 26 januar 1914 fra kjøbmand Oluf Bjørneseth mottok i gave kr. 25 000 til utstyr av den specielle barneavdeling i bibliotekets nye bygning.

Bergens billedgalleri.

Galleriet er i femaaret blit forøket med gaver skjænket av: konsul Joachim Grieg, Aug. Mohr, frøken Gidske Georgine Nagell, bankfuldmægtig O. J. Larsen, fru Rikke v. Tangen, Aug. Friis, Johan Nordhagen, dr. Hans Reusch, apoteker Wold, konsul J. C. Isdahl, kammerherre Gran, konsul Thesen, kjøbmand Johan Ameln jr., samt fra foreningen til billedgalleriets forøkelse.

Aaret 1915 fikk galleriet 50 000 kroner som testamentarisk gave fra konsul Christian Børs og 1916 10 000 kroner som gave fra skibsmebler Alex Birger Grieg.

I 1916 blev maleren Moritz Kaland ansat som bestyrer ved galleriet, hvorved det første skridt er tat til at faa det ind under en fast kunstnerisk ledesse.

Galleriet, der i sommermaanedene er aapent hver dag og om vinteren fire ganger ukentlig, har hat et aarlig besøk av ca. 50 000 besøkende.

Samlingen bestaar av malerier, akvareller, haandtegninger og skulptur og repræsenterer en assuransesum av kr. 200 000.

I femaaret er utgit en — forøket og revidert — ottende utgave av galleriets katalog.

Det av kommunen bevilgede aarlige budget til galleriets drift (husleie, lønninger, renhold, forskjellige utgifter) beloper sig til kr. 4 540.

Fra aaret 1909 — da galleriet slap at betale husleie, kr. 1 000 — har kommunen bevilget dette beløp til indkjøp av kunstverker, — det sidste aar er beløpet forhøjet med kr. 1 000.

Bergens museum.

Nogen utvidelse av museets lokaler ved nybygning har ikke fundet sted i de forlopte fem og et halvt aar. Derimot er den forhaandenværende plads yderligere utnyttet ved forskjellige indredningsarbeider, hvortil Bergens kommune har git de nødvendige bevilgninger. Pladsen er nu saa sterkt beslaglagt saavel i kontorfloien som i samlingene og magasinene at sporsmaalet om nybygning har traengt sig frem til løsning i forbindelse med oprettelse av et matematisk naturvidenskabelig fakultet. Der er til nybygning for museets historisk-antikvariske avdeling og for et kemisk og fysisk institut allerede indkommet betydelige beløp. 20 mai 1911 kjøpte museet det like bak museéhaven liggende fire-etasges hus Joachim Frieses gate nr. 1 for 60 000 kr. Her er nu

skaffet arbeidsrum og kontorer for den mineralogisk-geologiske avdeling, havforskningslaboratoriet, den botaniske avdeling og en av museets stipendiater.

Museets regnskap er delt i tre avsnit:

- I. Samlinger og bibliotek, der omfatter alle indtægter og utgifter vedkommende museet som saadant.
- II. Legatmidler, av hvis renter bestrides utgiftene ved en række videnskabelige formaal, saaledes stipendier, kurser og anden undervisning, publikationer etc.
- III. Særfomaal, hvorved forstaaes institutioner og foretagender knyttet til museet, men med eget budget, saaledes: «Foredrag for hvermand», Biologisk station, akvariet og sælparken, tidsskriftet «Naturen» etc.

Under kap. I, samlinger og bibliotek, har indtægtene i tiden fra 1 januar 1911—30 juni 1916 utgjort:

Aar.	Staten.	Samlaget.	Sparebanken.	Kommunen.	Diverse.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	33 000	2 500	9 000	1 200	6 940
1912	38 800	4 000	9 000	1 200	7 510
1913, 1ste halvaar....	17 300	4 000	9 000	1 900	4 100
1913—1914	34 600	4 000	9 000	1 200	7 600
1914—1915	35 000	5 500	9 000	6 200	9 450
1915—1916	32 600	4 000	9 000	6 500	7 560

Utgiftene i de samme aar har for de vigtigste poster været:

Aar.	Lønninger.	Bibliotek.	Fælles-utgifter.	Naturhist. samlinger.	Haven og plante-huset.	Antikv. samlinger.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	22 970	5 440	10 680	5 160	5 490	7 800
1912	22 570	5 660	13 640	4 420	6 600	7 600
1913, 1ste halvaar....	12 420	5 240	7 520	3 350	3 610	3 900
1913—1914	22 650	5 000	16 530	6 020	2 550	7 800
1914—1915	27 750	6 500	14 370	5 680	2 500	7 800
1915—1916	26 430	4 990	14 540	5 500	2 820	5 770

Hertil kommer utgiftene til bygningenes vedlikehold, som bestrides av kommunen, og likeledes de av kommunen eftergyne skatter, vandavgift etc. Til indtægt under kap. I kommer endvidere renter av det av samlaget skjænkede «Bibliotekfond» paa kr. 100 000.

De kap. II vedkommende kapitaler utgjorde ved femaarsperiodens begyndelse kr. 1 101 900 og pr. 30 juni 1916 kr. 1 239 780.

Til forskjellige videnskabelige formaal er av legatmidlene indtægt anvendt:

Aar.	Aarsstipendier og gager.	Reise-stipendier.	Forskjellige undersøkelser (og viden-skabelig assistanse).	Publikationer.	Kurser og undervisning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	8 380	-	8 570	10 720	7 400
1912	8 500	800	9 760	11 970	7 600
1913, 1ste halvaar....	4 400	920	6 770	5 750	3 190
1913—1914	9 100	1 140	13 820	11 000	7 470
1914—1915	10 600	-	10 680	14 920	5 970
1915—1916	16 700	-	10 640	12 560	6 410

Av præmieobligationsfondet er utredet professor dr. Carl Fred. Kolderups gage. De faste aarsstipendier har gjennem hele perioden været tildelt følgende videnskapsmænd: Johan Havaas, Granvin (botanik), overlærer E. Jørgensen (botanik), Oscar Hagem (botanik); for aaret 1911 indehaddes desuten et stipendum av Kr. Høye (mykologi).

Som særformaa horer under museets administration Den biologiske station, akvariet med sælparken, «Foredrag for hvermand», det populært naturvidenskabelige tidsskrift «Naturen» og utgivelsen av professor G. O. Sars' verk «An account of the Crustacea of Norway».

Den biologiske station hadde i 1911 et statsbidrag av kr. 7 500, i budgettaaret 1915—1916 av kr. 17 000. Stationens samlede utgifter var i 1911 kr. 8 001.45 og i 1915—1916 kr. 25 396.23. Akvariet og sælparken har mottatt aarlige bidrag fra «Det nyttige selskap»; forøvrig har utgiftene været bestridt av entréindtægten, der i gjennemsnit har utgjort kr. 1 400 aarlig.

«Foredrag for hvermand» har i hele perioden hat bidrag av kommunen (kr. 1 500), av samlaget (kr. 1 000) og av Staten (kr. 1 100). Et aar utbetaltes dog intet statsbidrag. Entréindtægten har aarlig gjennemsnittlig indbragt ca. kr. 350.

Tidsskriftet «Naturen» har mottatt et aarlig statsbidrag, stort kr. 1 000, et aar dog kun 900 kr. Til utgivelsen av professor Sars' ovenfor omtalte verk har Staten aarlig bidrat med kr. 1 000.

Museets bibliotek utgjorde ved begyndelsen av 1911 omtrent 52 500 bind og 30 juni 1916 65 084 bind. Hertil kommer kartavdelingen, indeholdende ca. 230 atlas og 4 000 kartblade, brevsamlingen (oldbreve, skjøter o. l.) 1 000 stykker og endelig manuskriptsamlingen paa 600 numre.

Samlingenes forøkelse har ogsaa i den sidste femaarsperiode været meget betydelig. Tilveksten skyldes for en meget væsentlig del gaver fra private samlere, dels ogsaa indsamlinger av museets fast ansatte videnskapsmænd og stipendiater. Av budgetmæssige hensyn har det ikke været mulig at sørge for en planmæssig forøkelse ved indkjøp undtagen for den historisk-antikvariske avdelings vedkommende, idet Staten til denne afdeling ved særskilt bevilgning gir kr. 2 000 aarlig til indkjøp av samlingsgjenstande av kulturhistorisk interesse; bidraget blev dog ikke utbetalte for regnskapsaaret 1915—1916.

Besøket i samlingene utgjorde i 1911 62 887, i 1912 58 176, i 1913 55 417, i 1ste halvaar 1914 24 205, i 1914—1915 45 745, i 1915—1916 47 186. Hertil kommer det betydelige besøk i den botaniske have og i plantehuset, hvorover ingen statistik foreligger. Antallet av besøkende i akvariet var i 1911 9 074, i 1912 5 885, i 1913 8 749, i 1ste halvaar 1914 3 183, i 1914—1915 7 704, i 1915—16 9 406.

Tilhørerantallet ved «Foredrag for hvermand» har været: i 1911 15 426, i 1912 16 581, i 1913 12 944, i 1ste halvaar 1914 6 192, i 1914—1915 (blot høstsemester) 2 821, i 1915—1916 8 760.

Saavel museet som den biologiske station har i studieårene med været besøkt av et betydelig antal saavel inden- som utenlandske videnskapsmænd, som tildels har arbeidet her i længere tid. Siden krigenes utbrud har imidlertid antallet av de utenlandske videnskapsmænd været betydelig mindre end tidligere.

Av videnskabelige publikasjoner er utgit: 5 bind av museets aarbok (med aarsberetning) og 5 aarganger av tidsskriftet «Naturen». Desuten: Report on the Scientific Results of the «Michael Sars» I Vol. i 1913, Bergens Museums Skrifter 2 Vol. og av G. O. Sars' Crustacea I Vol.

Av Henrik Sundts legat har der været git et aarlig bidrag til «Medicinsk Revue», der utgives av det medicinske selskap i Bergen.

Av C. Sundts heiskofond, hvis kapital utgjør kr. 175 000, har $\frac{4}{5}$ av renterne været anvendt til drift av lærestolen i zoologi.

Vestlandske kunstindustrimuseum.

Likesom i forrige femaarsperiode (1906—1910) har ogsaa i sidste femaarsperiode general Munthe i Peking forsøkt museets kinesiske samlinger gjennem en række gaver av den største interesse. Naynlig bør nævnes en omfattende og kostbar samling av gamle broncer, hvortil kommer høist verdifulde grupper av malerier, porse�ener og arbeider i sten. Forøvrig er museets europeiske samlinger blit jevnt forsøkt gjennem hele perioden med mange betydningsfulde gjenstande, indkomne dels gjennem kjøp og dels gjennem gaver.

Efterat man i perioden har set sig i stand til at indrede et par nye interiører og anbringe endnu en del vægskap m. m., er museets lokaler nu saa opfyldt at enhver videre installering av gjenstande er utelukket. Pladsmangelen gjelder ikke blot samlingsrummene, men ogsaa biblioteket samt magasin- og verkstedsrrom.

Den til kunstindustrimuseet knyttede statsbevilgning til husflidens forædling og

kunstnerisk fremme har som i foregaaende periode været anvendt til drift av museets i 1905 oprettede snekker- og træskjærerskole paa Voss. Der har hvert aar været avholdt kurser paa 7 maaneder for elever fra Bergenhus-amtene. Elevantallet paa disse kurser har dreiet sig om 18—20.

Biblioteket er blit forøket ved aarlige anskaffelser og utgjør nu over 6 000 bind. Samlingen av monsterblade, ordnede i mapper, beløper sig til ca. 21 000 blade.

Museet har i femaaret været besøkt av 175 777 besøkende og bibliotekets læseværelse av 9 824.

Museet har i femaaret mottat følgende aarlige bidrag: Bergens kommune kr. 1 500 og frit lokale, Bergens samlag kr. 2 000, Bergens sparebank kr. 1 500 samt statsbidrag kr. 10 000.

Museet eier et av Bergens samlag skjænket fond, stort kr. 15 000, hvis renter anvendes til museets drift. I december 1915 erholdt museet som testamentarisk gave fra konsul Christian Børs et legat paa kr. 50 000. Renterne av legatet skal anvendes til indkjøp av kunstgjenstande.

Av det til museet skjænkede «Johan Michelsen's fond til utdannelse i norsk træskjærerkunst» (stort kr. 10 000) har hvert aar været anvendt det statutmæssige beløp kr. 400 til et stipendum for en norsk træskjærer.

I februar 1912 kunde museet feire sin 25-aarige bestaaen. I den anledning utgaves et rikt illustrert festskrift, hvori en historisk oversikt over museets grundlæggelse og videre utvikling.

Bergens kunstforening.

Medlemsantallet, som ved utgangen av 1910 var 782, utgjorde:

I 1911	766
- 1912	763
- 1913	779
- 1914	805
- 1915	837

I 1911 var utstillet	1 326 arbeider
- 1912 - —	1 097 —
- 1913 - —	1 480 —
- 1915 - —	1 567 —

Der har foruten de til utlodning indkjøpte kunstverker

i 1911 været solgt til private for	kr. 6 815
- 1912 - — - —	5 480
- 1913 - — - —	9 000
- 1914 - — - —	10 105
- 1915 - — - —	39 715

I 1911 er løst billet av	1 253 besøkende
- 1912 - — - —	667 —
- 1913 - — - —	1 164 —
- 1914 - — - —	858 —
- 1915 - — - —	1 182 —

Ifølge kunstforeningens love paragraf 7 skal 7 pct. av bruttoindtægten tilbakeholdes og beløpet for samme anvendes til anskaffelse av værdifulde billeder og plastiske arbeider til Bergens billedgalleri.

I 1911 utgjorde disse 7 pct. kr. 657.44 av kr. 9 392.66
- 1912 — - —
- 1913 — - —
- 1914 — - —
- 1915 — - —

646.94 - - 9 242.00

658.31 - - 9 403.00

670.67 - - 9 581.00

759.08 - - 10 484.00

Regnskapet viser en gjennemsnitlig aarsindtægt og utgift av kr. 9 620.

Det nytte Selskap.

Styret beretter:

I femaaret 1911—1915 har selskapet hat en samlet indtægt ved renter og medlemskontingent av kr. 13 317.98. Derav er bevilget følgende bidrag:

Skansembyrens lekeplads.....	kr. 2 500
Bergens skogselskap	- 2 500
Nordnesparken	- 1 500
Akvariet og selparken.....	- 3 300
Anskaffelser og vedlikehold av bænker	- 2 000
Mindre plantninger i byen.....	- 900
Præmier for vakre forhaver	- 700

Av Voss og hustrus legat faar selskapet aarlig en renteindtægt paa 1 200 kr. til byens forskjønnelse. Derav er følgende bidrag utdelt:

Bergens skog- og træplantningsselskap	kr. 6 000
Anskaffelser og vedlikehold av bænker	- 44.15

Renterne av stiftamtmænd Hagerup og frues legat for hvert 4de aar disponeres i henhold til legatets statuter av selskapet og skal anvendes til forskjønnelse av byen og dens nærmeste omegn. I det forløpne femaaret er derav bevilget:

Bergens skog- og træplantningsselskap	kr. 1 000
Anskaffelser og vedlikehold av lærer.....	- 172.66

Renterne av C. Sundts legat til Bergens og omegns forskjønnelse disponeres av magistrat og formandskap efter forslag av «Det nyttige Selskaps» bestyrelse. Derav er i femaaret git følgende bevilgninger:

Bergens skog- og træplantningsselskap	kr. 2 000.00
Parkanlegg paa Engen	- 1 052.78
Arbeider ved Byparken	- 4 784.49
Parkanlegg ved museet	- 3 000.00
Forskjellige plantninger	- 1 259.00

Selskapets formue utgjorde i 1910 kr. 42 932.07 og i 1915 kr. 43 293.64. Av sidstnevnte beløp utgjorde kr. 14 231.42 det faste fond.

Bergens skog- og træplantningsselskap.

Bestyrelsen meddeler:

Plantevirksomheten har været fortsat som tidligere. Plantningen har væsentlig foregaat i de høieste dele av Sandvikens utmark og i Isdalens vestlige del ovenfor skolebarnenes plantninger. I femaaret er utplantet 273 800 planter.

Siden selskapets stiftelse er utplantet 2 050 555 planter og større trær.

I 1911 paabegyndtes veianlægget fra Floiveiens 3de sving rundt Tippe Tue til Fløien. Veien, som kostet omkring kr. 20 000, blev færdig i 1915. Det flate veistykke skal benævnes Skogveien, mens veien gjennem Fløidalen benævnes «Tippetueveien» ifølge bystyrets beslutning.

I femaaret har selskapet mottatt følgende større bidrag:

Bergens samlag	kr. 16 000
Bergens sparebank	- 10 000
Bergens kommunenes aarsbidrag fra 1913 à kr. 2 000..	- 6 000
Voss og hustrus legat	- 6 000
Hagerups legat	- 1 000
C. Sundts legat	- 2 000
Apoteker Paulsens testamentariske gave	- 1 000
Lauritz Meyers do.....	- 500
Private gaver	- 7 370

Nordnesparken.

Styret meddeler:

Parkanlægget paa Nordnes, som blev paabegyndt for ca. 30 aar siden, blev oprindeligt ledet af en privat komité, som av grundeieren — Staten — fik tilladelse til at disponere over terrænet, senere av et styre opnævnt af kommunen, som i de senere aar har betalt grundleie til Staten. (En levning av den private, oprindelige komité er «komiteen for træplantning paa Nordnes», som privat eier et ganske litet anlæg mellem Haageveien ved Fredriksberg og Fredriksbergsveien («Nordneskvarter nr. 5») og stundom forveksles med styret for Nordnesparken.

I femaaret 1911—1915 har styret latt oparbeide en større platting paa «De 7 hauge» (straks nord for sjøbadet), indhegnet samme og forsynet den med bænker. Ved et plataa nord for sjømandsskolen er likeledes oparbeidet en platting, hvortil er anlagt vei fra parkens vestenfor forende hovedvei.

Parkens veier førstig har været vedlikeholdt og utbedret. Bænkenes antal er førtet.

Plantning har ikke fundet sted i dette femaar. Da terrænet blev altfor sterkt tilvokset, maatte man tvertom beskjære plantningene, ikke mindst av hensyn til bevarelsen av de frie utsigtpunkter.

Det aarlige budget har i gjennemsnit balansert med ca. kr. 3 900. I tiden efter krigens utbrudd har dette vist sig at være meget for knapt, og noget maa gjøres for at føre indtægten endog betydelig.

Bidrag er aarlig erholdt av Bergens kommune, sparebanken, samlaget og «Det nyttige Selskap».

Nygåards parkselskap.

Selskapets virksomhet har i femaaret 1911—1915 gåaet i de samme spor som tidligere med vedlikehold av Nygaardsparken. Nyanlæg har ikke fundet sted. Utgifte, der har dreiet sig omkring 9 000—10 000 kr. pr. aar, har været dækket ved et kommunalt tilskud av 8 000 kr. og resten av renterne av parkens ved overskud av tomtesalg opstaade fond, som ved utgangen av 1915 utgjorde ca. 42 000 kr. Til anvendelse i særskilt siemed mottages hvert 4de aar renter av stiftamtmand Hagerups legat, med ca. 1 000 kr.

Meteorologiske observatorium.

Meteorologiske observatorium er statsinstitution og administreres av Kirkedepartementet med bistand av Det norske meteorologiske Instituts bestyrer. Til observatoriet yder Bergens kommune observationssted samt husleie for kontorlokale og bestyrelserbolig, hvortil der i 1915 blev bevilget 1 700 kr. Observatoriets utgifter paa statsbudgettet var i budgetaaret 1910—1911: 8 800 kr. og i 1914—1915: 11 200 kr.

Observationene er fortsat uforandret paa Fredriksberg.

De daglige veirkarter opslaaes i børsbygningen. Til et av byens dagblade leveres et veirkart i formindsket maalestok. Til det av fiskeridirektøren utgivne blad «Fiskets Gang» leveres ukentlige beretninger om veirforholdene paa den norske kyst.

Stormvarslingen er fortsat for den samme kyststrækning som tidligere, nemlig fra Fredrikshald til Bodø. Der er gjort betydelige fremskridt i varslingen, og antallet av uvarslende stormer, er redusert i høi grad. Før 1904 var det Det meteorologiske Institut i Kristiania som utstedte stormvarslene; det gjennemsnitlige antal varsler var da 4—5 om aaret. Efter at varslingen er overført til Bergen, er stormvarslene blit meget hypsigere. I 1904—1918 ca. 32 pr. aar, 1909—1914 53 pr. aar. Vinteren 1913—1914 avgaves 63 varsler. Efter krigens begyndelse har England stanset alle veirtelegrammer som kommer fra eller passerer de Britiske Øer, blandt andet ogsaa de islandske. Som følge herav har stormvarslingen maattet indstilles.

De tre ganger daglig utførte observationer offentliggjøres i Det meteorologiske Instituts aarbøker, mens de timevisse værdier der er uttatt av de selvregisterende instrumenter optegnelser ikke er publicert. Foruten observatoriets egne observationer har man ogsaa bearbeidet de øvrige observationer, der er anstillet i Bergen og nærmeste omegn. Ved den traadløse telegrafstation paa Rundemanden (ca. 560 m. over havet) har observatoriet i 1912 oprettet en meteorologisk station, rikelig utrustet med selvregisterende instrumenter.

Pilotballonobservationene har været fortsat som for paa de internationale dage indtil 1915, da man gik over til daglige ballonopstigninger. De publiceres som før.

Til museets aarbok er indlevert til trykning en avhandling om temperaturforholdene i Bergen under titelen: Das Klima von Bergen. II. Lufttemperatur. Den er nu under trykning.

Til Bergens statistiske kontor er levert avskrifter av observationer for en længere aarrække, og tabellene er ført à jour hvert aar.

Biblioteket er førtet med tidsskrifter og aarbøker fra alle kanter av jorden.

Vaaren 1915 fratraadte observatoriets bestyrer, N. J. Feyn, idet han blev utnævnt til underbestyrer ved Det meteorologiske Institut; som ny bestyrer blev ansat 1ste assistent ved instituttet B. J. Birkeland. Det øvrige personale er som tidligere en assistent og en vaktmester.

Aktieselskapet Bergens elektriske Sporvei.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Linjelængde:					
Sandviken—Nygaard	3.6 km. (4.2)	4.3 km.	4.2 km.	4.2 km.	4.2 km.
Kalfaret—Sukkerhusbryggen	2.2 -				
— —Torvet.....	1.1 -				
— —Møhlenpris.....	3.1 -	3.1 -	5.1 -	5.1 -	5.1 -
Møhlenpris—Haukeland		5.1 -			1.3 -
Nordnes—Torvet					
Tilsammen	4.7—7.4 km.	7.4—9.3 km.	9.3 km.	9.3 km.	10.6 km.
Kjøreydelse:					
Motorkilometer	717 405	805 648	967 180 12 150	1 003 321 33 710	1 044 261 28 636
Tilhængerkilometer.....	—	—			
Tilsammnn regningskilometer	717 405	805 648	921 230	1 014 559	1 053 806
Befordrede personer:					
Sandviken—Nygaard	1 793 699	2 018 196	2 343 129	2 686 728	2 945 268
Kalfaret—Torvet—Møhlenpris	689 608				
Møhlenpris—Kalfaret.....		1 155 316			
— —Haukeland			1 785 598	2 136 047	2 372 271 127 066
Nordnes—Torvet					
Tilsammen	2 483 307	3 173 512	4 128 727	4 822 775	5 444 605
Kjøreindtægt.....	kr. 229 809.80	kr. 292 607.00	kr. 380 024.85	kr. 421 228.65	kr. 475 134.30
Dividende.....	3 pet.	4½ pet.	6 pet.	5 pet.	4½ pet.
Anlægssum.....	kr. 1 233 449.24	kr. 1 461 720.61	kr. 1 745 508.64	kr. 1 823 984.73	kr. 2 113 151.58

Bergen.

Bergens Telefonkompagni
har meddelt følgende oversigt over sin utvikling i femaaret 1911—1915:

Aar.	Antal abonnenter.	Antal apparater.	Antal ekstra-klokker.	Antal forbindelser i aarets løp.	Antal offentlige stationer.	Telefon-ledningenes samlede længde.	Samlet aars-kontingent.	Antal ¹ fast ansatte telefonistinder.
						km.	Kr.	
1911..	3 566	4 355	560	12 527 000	83	9 471	259 299.91	71
1912..	3 856	4 747	573	14 114 000	84	11 750	276 889.19	74
1913..	4 121	5 175	618	15 338 000	72	19 246	299 039.56	67
1914..	4 384	5 493	675	16 592 900	74	22 854	320 592.75	61
1915..	4 698	5 917	722	17 800 000	77	23 365	343 190.94	55

Bergens elektriske Færge selskap.

Overskud av driften for aarene 1911—1915:

1911	kr. 11 843
1912	- 11 570
1913	- 12 524
1914	- 13 357
1915	- 15 759

Laksevaags kommunale færger.

Det tidligere «Laksevaags Dampfærge selskap» ophørte med aaret 1913, idet færgerne i 1914 gik over til kommunal drift.

Nogen samlet oversigt over personbefordringen m. v. i femaaret har ikke kunnet erholdes. Kun kan meddeles at regnskapene for 1914 og 1915 viste et overskud stort henholdsvis kr. 7 839.31 og kr. 7 975.64.

6. Binæringer.

For jordbruks vedkommende foreligger der for byterritoriet ingen nye detaljeopgaver siden den i forrige femaarsberetning omhandlede jordbruks-tælling i 1907. Som tidligere nævnt er Aarstad herred indlemmet i byen fra 1 juli 1915; formentlig vil eventuelle oplysninger om jordbruks stilling 1911—15 i denne nye bydel findes i femaarsberetningen for Søndre Bergenshus amt.

For havebruks og gartneriets vedkommende vil utviklingen i femaaret sees av nedenstaaende oversigt, der er meddelt af gartner Sigv. Chr. Berle:

«Saavidt jeg vet er det første gang iaar at gartnerineringen tages med i magistratens femaarsberetninger om Bergens økonomiske tilstand.

Dette er meget glædelig, idet det forhaabentlig viser at denne næringsgren nu har vokset sig saa stor at man begynder at se dens samfundsmæssige betydning. Paa den anden side er det dog vanskelig, for ikke at si umulig at dra paalidelige sammen-

¹ Efterat man i 1913 hadde besluttet at anskaffe automatiske centralapparater, har man kun konstituert telefonistinder, hvorfor antallet av fast ansatte siden den tid er avtagende.

ligninger med tidligere perioder, idet der ikke findes statistisk materiale at bygge paa. Det hele vil bli temmelig skjønsmæssig.

Havebruket — det vil si den mer amatormæssige dyrkning af havevekster der nærmest drives som bierhverv eller til personlig nytte og hygge — i modsætning til det specielle gartneri, der drives som levevei av fagfolk — har sikkerlig utviklet sig temmelig betydelig i den sidste femaarsperiode.

Dette viser sig bedst i alle de smaa og større haver som er vokset frem omkring den store villabebyggelse i disse aar, og sansen saavel for havenes anlæg, beplantning og kanske ikke mindst deres vedlikehold er øket ganske forbausende i de seneste aar. Naturligvis spiller her de florissante tider ind, og man ser jo ogsaa at det nærmest er prydhaver som anlægges; men de fleste har dog ogsaa sit stykke med grønsaker og ikke saa faa frugtræer og busker heller.

Bergen og dens allernærmeste omegn har jo med sit regnfulde klima og karrige jord — «høiereliggende nøkent land av granitiske bergarter» — hittil ikke staat heit hverken hvad grønsaker eller frugtdyrkning angaaar, men efterhvert som sansen for havestel og kjendskapet til jordsmonet og dets krav er øket og ikke mindst fagmæssig hjælp dertil er blit benyttet, da er utvilsomt ogsaa utbyttet steget, og den tid er da begyndt ogsaa her at smaafolk og de jævne borgerfamilier finder det regningssvarende at dyrke sin haveffek.

Medvirkende hertil har sikkert ogsaa det arbeide været som i disse sidste aar fra flere hold — særlig fra lægerne og «Hjemmenes vel» — er reist for at utvide forstaaelsen av den betydning som grønsakene og frugten har for sundheten og hjemmets økonomi.

Et andet led i samme arbeide er ogsaa i denne tidsperiode oprettelsen af den første skolehave her i byen, et arbeide som sikkerlig — indirekte iafald — har været og end mer vil bli av økonomisk betydning for vor by, idet den vil oplære de unge til baade at holde af jordarbeidet og værdsætte dets utbytte. Det viser sig allerede nu at saavel barnene som har benyttet skolehaven, som disse barns hjem allerede har faat en ganske anden forstaaelse af grønsakene og deres værdi for husholdningen end hidtil, og man har regnet ut at det materielle utbytte som skolehaven kastet av sig forrige aar maa ansættes til 3 à 4.000 kroner, efterat kommunens driftsutgifter ca. kr. 2 000,00 er trukket fra.

Efter professor Hellands beskrivelse over Bergen var der i 1907 i Bergen og Aarstad tilsammen 60 maal kjøkkenhaver og 94 maal frugthave. Da der senere ikke har været holdt nogen jordbruksstælling er det umulig at fastslaa stigningen, men efter et løst skjøn maa denne være adskillig stor.

Hvad gartneriet angaar skal der — efter samme kilde og i samme aar som ovenfor nævnt — ha været 26 gartnerier i Bergen med Aarstad, og mesteparten av disse var blomstergartnerier, idet Bergen skal være vel skikket for dyrkning af blomster, og disse har i Bergen, som det synes, friskere farver end i byer med mindre regnfuldt klima. Det samme forhold er tilstede fremdeles. Blomstergartnerier er i avgjort majoritet. Imidlertid er gartnerierne an tal — efter en faglig maalestok iafald — ikke øket siden da, men det kan nok være at der i Amund Hellands opgaver dengang er tat haver med som nu ikke vil bli regnet som gartneriske bedrifter.

Efter en tælling som Bergens gartnerforening har foretaget var der i 1911 — 21 og i 1915 — 24 gartnerier, beliggende i Bergen med Aarstad. Hérav var 2 eller 3 blandede grønsak- og blomstergartnerier; resten arbeidet kun med blomster.

Men er gartneribedriftenes an tal ikke øket — nogen er nedlagt paa grund av salg til bebyggelse, mens enkelte nye er kommet til, — saa er de fleste blit sterkt utvidet i disse 5 aar.

Efter gartnerforeningens opgaver benyttet gartnerierne i 1911 ca. 95 maal jord, mens i 1915 ca. 140. Derav var under glas henholdsvis 13½ og 20 maal. Der beskjæftigedes i dem i 1911 rundtom 120 og i 1915 170 mennesker, og omsætningen var steget fra kr. 310 000.00 til kr. 515 000.00.

Hertil kommer den omsætning som byens anlægsgartnerere har hat, og endvidere delvis blomsterhandlernes. De første, hvis hovedvirksomhet er anlæg og vedlikehold af haver, og som selv — inden- og utenlandsfra — kjøper sine varer til beplantningen, eller delvis har sine egne planteskoler længere fjernet fra byen —, har ubetinget været de blandt faggartnerne hvis bedrifter har utviklet sig sterkest, og blandt anlægsgartnerne er der ogsaa kommet adskillig nye til. Rigtignok savnes tal for 1914, men den største utvikling faldt efter den tid, og for 1915 ansætter gartnerforeningen de 10 opførte anlægsgartneres omsætning til kr. 250 000.00. Disse har i sæsonen beskjæftiget ca. 180 mand.

Hvad blomsterhandlerne angaar saa er forholdet her i byen endnu det gamle, at de fleste faar sine planter og blomster fra egne gartnerier, og de faa øvrige som ikke selv har saadanne dækker ogsaa sit største behov indenbys fra disse. Af denne gartnerierenes leveranse til butikkene er imidlertid selvsagt tat med i gartnerierenes fornævnte omsætning, men til denne maa altsaa butikkenes meromsætning lægges, og den hele gartneri-

nærings samlede omsætning i Bergen har for 1915 saaledes været adskillig over 800 000 kroner.

Som al jorddyrkning vil gartneribedriften naturligvis bestandig være avhengig av veir og vind sør, og i disse år var der flere for gartnerne mislige veirperioder. Særlig vinteren 1915 med sin sterke barfrost gjorde stor skade paa de mere ømtaalelige vækster, men paa den anden side var flere somre, særlig 1914, meget gode baade for blomster og grønnsaker.

Mangelen paa tilstrækkelig arbeidshjælp har gjort sig sterkt gjeldende, og det vistnok i alle gartneriets grener; mindst følelig kanske i anlægsgartneriet, som baade betaler sig bedst og kan gjøre bruk av almindelig jordbruksvante arbeidere. Værst føles nøden i blomstergartneriene, særlig paa friland, hvor der trænges mest folk, idet arbeidet trænger mere omtanksomhet og opøvelsen længere tid.

Daglønnen er i disse år gjennemsnitlig steget fra kr. 4.00 til 6.00, og arbeidstiden har den hele tid været 10 timer pr. dag.

Ogsaa for gartneriene har importvanskneligheten meldt sig under krigen, og adskilige artikler har vist sig umulig at faa hjem, men da gartnernes varer gjennemgaaende hittil har været utforselsfri fra utlandet, har det særlig været transportvanskneligheten og skade paa varerne ved forsinkelser som har voldt de største ulemper.

Langt værre for drivhusgartnerne var imidlertid i 1915 prisstigningen paa alt brændsel, og de økede vanskeligheter senere gjør det kanske sansynlig at en flerhed av blomstergartnerne maa indskräんke eller nedlægge sine bedrifter saalænge krigen varer.»

Husflid og øvrige binæringer er av mindre betydning; det er vanskelig at uttale noget om hvorvidt virksomheten er stangnerende, i tilbakegang eller i fremgang.

Bergens husflidforening har meddelt følgende oversigt over sin virksomhet i femaaret:

Omsætningen utgjorde i:

1911	kr. 53 189.98
1912	- 59 308.46
1913	- 60 243.38
1914	- 62 698.50
1915	- 65 966.14

Tilsammen kr. 301 406.46

Av dette beløp er ca. halvdelen arbeidsløn, der er kommet foreningens producenter, der hovedsagelig bestaar av smaafolk, tilgode.

Stigningen av omsætningen skyldes udelukkende salget av nytte- og bruksjerstände, da turistomsætningen i de sidste år har været ganske ubetydelig.

I samme tidsrum er avholdt følgende specialkurser i landdistrikturene:

I 1911	11 kurser med	148 elever.
- 1912	13 —	- 150 —
- 1913	13 —	- 268 —
- 1914	9 —	- 108 —
- 1915	6 —	- 78 —

Tilsammen 52 kurser med 752 elever.

Likeledes er der i Bergen avholdt 4 vævekurser i sommerferien i løpet av 1911—12—13—14. Disse har været besøkt av 120 elever, og kursenes varighet har været 6 uker.

I 1915 blev der ikke avholdt noget vævekursus i ferien, da man ikke fik det vanlige bidrag av Staten paa grund av krigen.

Interessen for kursene og husflidsarbeidet i det hele tat er meget stor utover bygdene. Dog findes der endnu steder hvor husflidsarbeidet ikke er kjent, saa det gjelder derfor at kunne fortsætte med dette saa landsgavnlige arbeide.

Den nuværende bestyrelse bestaaer av:

Frk. Fanny Schnelle, formand,
Einar Lexow, viceformand,
Samuel Sivertsen.
Ole Landmark.
Frk. Selma Stoltz.
- Ragna Kaland og
H. J. Wællem.

7. Arbeiderforhold.

Om arbeidsmarkedets tilstand i femaaret har Bergens arbeidskontor avgitt følgende beretning:

«Den bedring i arbeidsforholdene som allerede var indtraadt ved slutten av forrige femaarsperiode har fortsat like til august maaned 1914. Den da indtraadte situation medførte vistnok en midlertidig stagnation i alle forhold; mest merkbar gjorde den sig her gjældende i metal- og maskinindustrien, skibsbygningsindustrien, bygningsindustrien og i skibsfarten.

I denne sidste indtraadte dog allerede inden maanedens utgang en avgjort bedring, der igjen hadde tilfelge at arbeidsforholdene etterhaanden bedredes ved de mekaniske verksteder.

Litt etter litt bedredes forholdene ogsaa i de andre industrierne, og ved aarets utgang var der indtraadt normale forhold i alle erhvervsgrupper. Den faggruppe som lengst var berørt av krisen var guldsmedenes.

I den resterende del av femaarsperioden har arbeidsforholdene været gode. Her har nærmest været mangel paa faglærte folk samt paa underordnede maskinister og styrmænd.

Av arbeidskonflikter har i femaarsperioden forekommet flere.

De mest betydningsfulde har omfattet hele landet og med undtagelse av konflikten i boktrykkerfaget medført arbeidsnedlæggelse i kortere eller lengere tid.

Av konflikter av mere lokalt omfang medførte, saavitt vites, kun rørlæggerkonflikten i 1912 en arbeidsnedlæggelse av ca. 2 maaneders varighet og omfattet ca. 100 mand.

Arbeidskontorets specielle virksomhet vil fremgaa av nedenstaaende

Beretning for femaaret 1911—1915.

Aar.	Mandlige avdeling.			Kvindelige avdeling.			Begge avdelinger tilsammen.			
	Arbeids- søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	Arbeids- søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	Arbeids- søkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.	For- midlings- procent.
1911.....	4 278	3 585	2 926	2 081	2 080	1 745	6 359	5 665	4 671	82.6
1912.....	4 162	3 887	3 058	2 711	2 554	2 221	6 873	6 441	5 278	82.0
1913.....	4 446	4 086	3 277	2 753	3 641	2 373	7 199	7 727	5 651	73.1
1914.....	5 811	4 775	4 116	2 826	3 583	2 226	8 637	8 358	6 342	75.9
1915.....	6 290	5 362	4 980	2 731	3 291	2 262	9 021	8 653	7 242	83.7
I perioden	24 987	21 695	18 357	13 102	15 149	10 827	38 089	36 844	29 184	79.2
Forrige periode.	20 115	13 106	10 814	8 113	6 842	5 504	28 228	19 948	16 318	81.8

Forholdet mellom tilbud og efterspørsel var paa det mandlige arbeidsmarked i 1911 119, i 1912 108, i 1913 109, i 1914 121 og i 1915 117 tilfælde av arbeidsledighet pr. 100 ledige pladser; gjennemsnitlig i femaarsperioden var forholdet 115 mot 153 i forrige periode.»

Om de kommunale ventelokaler for arbeidere har tilsynskomiteen meddelt følgende:

«Budgettet 1911—1912 var ca. kr. 1 700 pr. aar.

August 1912 maatte ventelokalet i Slotsgaten stænges fordi det blev et tilholdssted for lasaroner, saa ordentlige arbeidsfolk maatte trække sig tilbage.

Der forelaa andragende fra arbeiderne i Sandviken om at faa et ventelokale derude. Ved velvillig imøtekommehet saavel fra brandchefen som brandstyret fik vi overlatt en del af det kommunale spreitehus og indredet et lokale der. Vi betalte ingen leie der, saa budgettet gik i 1913 ned til ca. kr. 1 300. Likeledes i aaret 1914—1915.

Ordenen i ventelokalerne har været god, særlig i Strandgaten. I Sandviken kunde man ha ønsket det bedre; naar den er saa pas bra som den er, skyldes det den meget dygtige rengørings- og opsynskone vi har der. Ventelokalerne er meget godt besøkt, særlig i stille arbeidstider og rusket veir. Ja endog overfyldt.»

8. Tilstanden i almindelighet.

Den almindelige økonomiske tilstand blandt byens befolkning har, som det fremgaar av tidligere avsnit, været god, og forbruksevnen er steget i femaars-perioden. Dog har den stadige prisstigning som efter verdenskrigens utbrudd blev overordentlig sterk, paa sine hold gjort levevilkaarene vanskelige; særlig gjælder dette folk paa fast gage, hvis indtægtsforøkelse ikke har kunnet holde skridt med prisstigningen.

Sees der hen til skatteligningen, er indtægts- og formuesansættelserne steget overordentlig sterkt i perioden (jfr. avsnit 5). Tiltrods for den sterke vekst i utgiftsbudgettet har derfor skatteprocenten for indtægt kunnet nedsættes fra 14.72 pct. i 1911 til 10 pct. i 1915—1916.

Om nybygningen i perioden har stadskonduktørkontoret meddelt følgende:

Byggevirksomheten i det forløpne femaar har været betydelig livligere end i femaaret 1906—1910. Der er ialt opført 490 vaaningshuse med ialt 1 215 familieeligheder.

Fordelingen paa de enkelte aar inden perioden vil fremgaa af følgende tabel:

Aarstal.	Antal bygninger.	Butikker.	Kontorer.	7 og flere værelser.	6 værelser.	5 værelser.	4 værelser.	3 værelser og pikeværelse.	3 værelser.	2 værelser og pikeværelse.	2 værelser.	1 værelse.	Sum beboelses- eligheter.
1911.....	119	40	20	4	7	15	10	61	123	2	122	3	347
1912.....	72	23	38	3	5	4	7	32	57	2	43	30	188
1913.....	66	26	171	5	5	10	14	32	14	4	82	5	171
1914.....	66	27	91	7	4	18	11	25	54	7	130	2	258
1915.....	110	10	5	2	6	5	20	21	70	-	113	19	256

Specielt i slutningen av femaarsperioden var der ogsaa adskillig byggevirksomhet i Aarstad herred, som 1 juli 1915 blev indlemmet i byen.»

Da dette skulde betegne en gjennemsnitlig aarlig tilvekst paa 243 beboelses-eligheter, mens tilveksten i forrige femaar gjennemsnitlig var 83 og i femaaret 1901—1905 37 pr. aar, skulde man tro at der var indtraadt en væsentlig bedring i boligforholdene. Dette er imidlertid saa langt fra tilfældet at tilstanden i sundhetskommissionens aarsberetning for 1915 karakteriseres saaledes: «Bolig-nød og overbefolkning har naadd en høide som skulde være utænkelig i et ordnet

samfund.» Grunden hertil maa søkes i den avgang i beboelsesleiligheter som har fundet sted gjennem nedrivning av ældre beboelseshuse, omindredning av beboelsesleiligheter til bruk for kontorer, butikker m. v.; over denne avgang savnes oppgaver.

Ledighetsprocenten var i 1910: 0.9, i 1912: 1.24, i 1913: 0.72, i 1914: 0.61 og i 1915: 0.74. Naar det erindres at ledighetsprocenten (paa grund av leilighetenes oppudsning m. v.) under sunde, normale forhold sættes til ca. 3, vil det forstaaes at man i femaarsperioden har levet under bolignødens tegn.

Nedenfor hitsættes efter den kommunale boligstatistik en opgave over antallet av bebodde og ledige leiligheter i aarene 1912—1915.

(Se tabellen næste side.)

Den daarlige tilstand med hensyn til boligforholdene bevirket at bystyret 21 septbr. 1914 oprettet et kommunalt boligraad, hvis opgave det er «at bistaa magistrat og formandskap ved foranstaltninger til avvergelse av boligmangel og fremme av bedre boligforhold».

Antallet av konkursboer og akkordforhandlingsboer som Bergens skifteret har behandlet i femaaret, fremgaard av nedenstaaende opgave.

(Se tabellen side 111.)

Det samlede antal nyt tilkommne konkursboer utgjør saaledes i femaarsperioden 1911—1915: 95, mens det tilsvarende tal for 1906—1910 var 150.

Ædruelighets tilstanden betegner politikammeret som følger:

«Ædruelighetsforholdene i det hele kan ikke karakteriseres som særlig gode i de forløpne 5 aar. I aarene 1911 og 1912 var forholdene ikke saa gode som tidligere, mens der i løpet av 1913 og 1914 kunde merkes en ikke ubetydelig bedring. Som følge av de gode tider blandt arbeidsfolk forværredes imidlertid tilstanden i løpet av 1915 betydelig, saaledes at den ved utgangen av dette aar maatte sies at være mindre tilfredsstillende.

Der har været drukket brændevin, vin og øl. Av vin har særlig vermut blandet med øl været et yndet berusningsmiddel blandt ungdommen. Frugtvin har vært litet anvendt. Misbruk av denaturert spiritus til drik er sjeldent forekommet. Da alleslags drikkevarer har været at faa ad lovlig vei, har der vært litet av smughandel med sterke drikke.

Førøvrig henvises til vedlagte opgave over arresterte og mulkterte for beruselse i femaaret i Bergen (deri indbefattet Solheimsviken og Laksevaag).

Aar.	Mænd.	Kvinder.	Mulkert for beruselse uten at ha været arrestert.	Sum.
1911.....	3 189	292	404	3 835
1912.....	2 810	189	340	3 339
1913.....	3 440	178	329	3 947
1914.....	3 006	141	349	3 496
1915.....	3 007	137	384	3 528

Leilighetenes størrelse. (Pikeværelse regnet som ett rum.)	1ste februar 1912.			1ste februar 1913.			1ste februar 1914.			1ste februar 1915.		
	Bebodde leiligheter.	Ledige leiligheter.	Pct. ledige.									
1 rum	5 207	101	1.90	5 189	82	1.56	5 216	58	1.10	4 898	77	1.55
2 -	6 940	59	0.84	7 023	26	0.37	7 257	29	0.40	7 339	35	0.47
3 -	2 188	22	1.00	2 199	11	0.49	2 077	12	0.57	2 307	9	0.39
4 -	1 371	11	0.80	1 408	5	0.35	1 415	4	0.29	1 499	9	0.60
5 -	815	16	1.93	855	4	0.46	846	3	0.35	855	3	0.35
6 -	558	11	1.93	552	-	0.00	566	1	0.18	579	2	0.35
7 og flere rum	629	3	0.47	637	1	0.16	652	3	0.46	625	-	0.00
Leiligheter ialt ...	17 708	223	1.24	17 863	129	0.72	18 029	110	0.61	18 102	135	0.74
	17 931			17 992			18 139			18 237		

Aar.	Ialt behandlet i aaret.		Derav nytilkommel i aaret.			Av de i aaret behandlede boer			
	Konkursboer.	Akkord-forhandlings-boer.	Konkursboer.		Akkord-forhandlings-boer.	er i aarets løp sluttet:		henstod ved aarets utgang uavsluttet:	
			Ialt.	Herav etter forutgaaende akkord-forhandling.		Konkursboer.	Akkord-forhandlings-boer.	Konkursboer.	Akkord-forhandlings-boer.
1911	58	9	23	6	7	23	7	35	2
1912	55	7	20	-	5	27	6	28	1
1913	47	7	19	4	6	19	7	28	-
1914	51	7	23	2	7	20	2	31	5
1915	45	-	10	-	10	22	-	21	-

Brændevinssamlagets virksomhet vil sees av følgende tabeller:

(Se tabellen næste side.)

Det bemerkes at der i tiden 6 august til 13 oktbr. 1914 var forbud mot salg av brændevin; i resten av aaret 1914 og i 1915 var salg kunn tillatt fra kl. 10—12 form. alle·hverdage undtagen mandag og lørdag.

Driftsoverskuddet og dets fordeling var som følger:

Aar.	Netto-overskud.	Herav tilfaldt:			
		statkassen 65 pct.	Bergens kommune 15 pct.	amts- kommunerne 10 pct.	samlaget 10 pct. til almennytige øiemed.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	412 501	268 126	61 875	41 250	41 250
1912.....	456 070	296 445	68 411	45 607	45 607
1913.....	536 436	348 683	80 465	53 644	53 644
1914.....	394 651	256 523	59 198	39 465	39 465
1915.....	592 602	385 191	88 891	59 260	59 260
Tilsammen	2 392 260	1 554 968	358 840	239 226	239 226

Om trafikforholdene meddeler politikammeret:

«Den offentlige færdsel har i femaarsperioden øket i betragtelig grad. Dette gjelder særlig de 2 sidste aar paa grund av den store gjennemgangstrafik av utlændinger og andre paa reise til og fra de krigførende lande. Det har ofte været meget vanskelig at tilfredsstille behovet for det nødvendige transportmateriel til den økede person- og reisegodstrafik. Varetrafikken i byens mest befærdede gater og paa kaiene, specielt Tyskebryggen og Fæstningskaien, tiltok om mulig i end heiere grad. Dette i forbindelse med mangel paa tilstrækkelige oplagssteder har, særlig paa ovennævnte steder, medført betydelige vanskeligheter med opretholdelse og gjennemførelse av en helt ut ordnet og regulær kjøretrafik.

Hvad angaar motorvogner, holdeplassvognmænd, bybud m. v. henvises til nedenstaende opgave over samme.

Mulktforelæg for kjøreforseelser har i femaarsperioden været i stadig stigende.»

Opgave over automobildroscher, privatbiler, motorcykler, hestedroscher, holdeplassarbeidsvogner og bybud i femaaret 1911—1915.

I 1911 var der ansat 5 og i 1912 9 droschebiler.

I 1913 trådte motorvognloven i kraft.

Der indregistrertes:

I 1913:	15	droschebiler,	14	varebiler,	3	privatpersonbiler	og	3	cykler.
- 1914:	21	do.	25	do.	9	do.	-	5	do.
- 1915:	23	do.	30	do.	25	do.	-	9	do.

Åar.	Det omsatte k v a n t u m brændevin var:				Omsætningsbeløpet utgjorde:			
	Flaske-utsalget.	Liter-utsalget.	Lageret.	Tilsammen.	Flaske-utsalget.	Liter-utsalget.	Lageret.	Tilsammen.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	554 510	28 987	91 704	675 201	1 616 090	68 860	232 842	1 917 792
1912	594 000	28 334	117 049	739 383	1 755 790	69 040	301 444	2 126 274
1913	672 888	30 842	124 458	828 188	2 007 530	75 730	327 148	2 410 408
1914	575 877	27 267	84 647	687 791	1 783 422	69 481	230 856	2 083 759
1915	690 047	33 319	134 339	857 705	2 293 280	91 640	409 431	2 794 351
Tilsammen	3 087 322	148 749	552 197	3 788 268	9 456 112	374 751	1 501 721	11 332 584

Pengene.

Til automobilhandlerne var desuten utdelt 6 prøvenumre, som i registret indføres i likhet med en almindelig bil.

Det samlede antal indregistrerte motorvogner, motorcykler og prøvenumre utgjorde ved utgangen av 1915 tilsammen 87.

H e s t e d r o s c h e r: I a a r e n e 1911, 1912 og 1913 var der ved Børsen og Torvalmenningens holdeplasser ansat tilsammen 25.

I 1914 ombyttet 5 vognmænd sine hestedroscher med automobil-droscher. Antallet av hestedroscher sank saaledes d. a. ned til 20.

I 1915 blev yderligere indvilget 3 lignende ombytninger. Desuden opsa 3 andre vognmænd sine bevillinger, saa antallet av disse kjøreteier ved utgangen av 1915 kun utgjorde 14.

H o l d e p l a d s - a r b e i d s v o g n e r: Paa de forskjellige holdeplasser for arbeidsvogner var i 1911 ansat tilsammen 48. Dette antal bibeholdtes uforandret ogsaa i a a r e n e 1912, 1913 og 1914, men da trafikken øket ogsaa paa dette omraade ansattes i 1915 3 nye arbeidsvognmænd, saa antallet ialt ved utgangen av 1915 utgjorde 51. I disse stillinger, hvortil der har været tilstrækkelig av ansokere, har man av hensyn til pladsm angel ikke kunnet ansette flere.

B y b u d : I 1911 og 1912 utgjorde bybudenes antal 13. I a a r e n e 1913, 1914 og 1915 ansattes 3 nye hvert aar. Det samlede antal bybud ved utgangen av 1915 utgjorde 22. Efter krigens utbrudd, da reisetrafikken øket betragtelig, har vistnok bybudenes hat meget god fortjeneste.

Som anhang tillater man sig at ta med beretninger fra de væsentligste av de i Bergen til fremme av forskjellige formaal virkende foreninger og stiftelser m. v., forsaavidt de ikke allerede er omhandlet ovenfor.

S e l s k a p e t f o r d e n o r s k e f i s k e r i e r s f r e m m e .

Selskapets virksomhet indsorteres for en væsentlig del i 3 klasser :

F a n g s t - o g r e d s k a p s k l a s s e n .

Selskapet har i femaaret fortsat med paa forskjellig maate at støtte fiskeriene. Dette har dels skedd ved utlaan av redskaper til fiskeforsøk, f. eks. til fangst av flyndre, smaasei, makrel, lange og kveite, kobbe, krabbe m. m. Dels har man støttet ved at lette indforelsen av forbedringer, saasom ved impregnering av gain, liner, beier og seilduk, indførelse av gummiangler etc., og paa anden maate f. eks. ved utlaan av fiskekarter, anskaffelse av barkstoffer og forsøk med saadanne.

T i l v i r k n i n g s k l a s s e n .

Arbeidet for en større anvendelse av sild i husholdningen har været fortsat med kraft, likeledes arbeidet med nedlægning av krabbe som hjemmeindustri. Der har været holdt demonstrationer av blaaskjælretter i forbindelse med arbeidet for en ordning av omsætningen av skjæl. En anden sak som har været ofret en stor del av selskapets kraft, er arbeidet for en forbedret lagring og transport av fersk fisk. Der har under dette været holdt en række av foredrag om den moderne kjøleteknik etc., likesom man paa forskjellig maate har støttet folk som har adopteret de moderne konserveringsmetoder. Som et glædelig resultat kan man notere at et firma har opsa et moderne kjøleanlæg paa Raudberg i Nordre Bergenshus til utnyttelse av den av selskapets sekretær, hr. Barclay, utarbeidede metode for opbevaring og transport av fersk fisk. Endvidere har der været arbeidet med spørsmål om fetsildens merkning, rumindhold for fjerdinger og ottinger, tørring av sild, skjælskal til hønsefør, røkning av sild, stekt sild og fisk efter engelsk og tysk metode, klipfisksoppen, haaens nyttiggjørelse, behandling av makrel for Amerika, skotsk og hollandsk sildesaltning etc.

Formerelesesklassen.

Østervasalen har i femaarsperioden hat god fremgang, særlig da omsætningsforholdene er blit betydelig forbedret. Nye anlæg er blit sat igang baade paa Sørlandet, Vestlandet og nordover helt til Brønnøy. Enkelte ældre anlæg er blit nedlagt, tildels paa grund av personlige forhold. Yngelproduktionen har været vekslende og har enkelte aar ikke tilfredsstillet efterspørselen, hvad der jo er uhedig for en kontinuerlig drift av opdrætningspollene.

Blaaskjælavlen er endnu ikke kommet i saa godt gjænge som ønskelig. Selskapets forsøk har imidlertid vist at man kan opnå meget tilfredsstillende resultater, ligesom man ogsaa har set at en rationel utnyttelse af de naturlige forekomster har forbedret skjællenes kvalitet. Den forøkede bruk av blaaskjæl baade direkte og til hermetisk nedlægning vil være den bedste spore til avl av blaaskjæl.

Bidrag har været ydet baade til østers- og skjælavl.

Ørretyngelet er et par aar blit utsat i et vand i Lindaas.

Arbeiderne har været ledet av selskapets zoolog og assistent.

Utenfor klasserne

har der været utført en række arbeider vedrørende forskjellige saker. Først kan nævnes selskapets virksomhet som oplysningsbyraa. Dette har tiltalt sterkt, og der indløper til stadighet forespørsler fra hele landet som besvares. Av andre saker kan nævnes anvendelse av kveiterogn, maaling av sild i kurver, eksport av strandsnegl, utsætning av aal-yingel, landslotloven vedkommende, indlørelse av ensartede stormsignaler, prøver med en ny ganesaks samt sorteringsmaskine for sild, utstilling av prøver av kunstig tørret klip-fisk, utendelse av opskrifter for tillagning av fiskeretter o. s. v.

«Norsk Fiskeritidende» og «Norsk Fiskeralmanak», har som sedvanlig været utgit i femaaret. Endvidere har selskapet deltatt i fiskeriutstillingen i Kjøbenhavn i 1912 og i Kristiania 1916. Selskapets sekretær fungerte som jurymann under begge. Sekretæren deltok endvidere som officiel delegert i den internationale fiskerkongres i Ostende i 1918, og har desuten foretatt en række reiser langs kysten for at holde foredrag m. v.

«Bergens Fiskerimuseum», der tilhører selskapet, er blit ført med adskillige nye redskaper. Ved de nævnte utstillinger blev museets gjenstande i stor utstrækning benyttet.

Selskapets medalje har i nogen tilfælde været udelt.

Selskapets statsbidrag har været kr. 10 800, som dog i de to første krigsaar blev reduceret. Hertil kommer bidrag fra samlag og sparebank, samt statsbidraget til «Norsk Fiskeritidende».

Bergens haandverks- og industriforening

har ikke indsendt nogen beretning.

Bergens skipperforening.

Bestyrelsen beretter:

Bergens skipperforenings virksomhet i femaaret 1911—1915 har væsentlig artet sig som i den tidligere femaarsperiode.

Medlemsantallet var ved utgangen av 1910 299 og ved utgangen av 1915 353.

Foreningsens understøttelseskasse har gjennemsnitlig udelt kr. 1 000,00 pr. aar i pensioner til trængende medlemmer eller deres efterlatte.

Assuraceindretningen for sjøfolks tøi har i femaaret forsikret:

1911 paa 1 422 policer.....	kr. 233 700.00
1912 - 1 138 —	- 199 250.00
1913 - 1 207 —	- 212 900.00
1914 - 782 —	- 166 825 00
1915 - 552 —	- 148 600.00

og har i samme aar utbetalts i skadeserstatning henholdsvis kr. 683.00, kr. 6 631.50, kr. 2 002.50, kr. 3 606.00 og kr. 5 540.50.

Foreningen har sin egen ejendom Smaastrandgaten 8. Man besluttet i 1915 at gaa igang med opførelsen af foreningens aldershjem. Foreningslivet har artet sig som tidligere med en række foredrags- og diskussionsmøter samt klubliv. Fra 1 oktbr. 1918 har foreningen utgit et medlemsblad «Meddelelser», som utkommer en gang maanedlig. Medlemskontingenten er fra 1 januar 1918 forhjet fra kr. 10.00 til kr. 15.00 pr. aar. Til avis-hold anvendes ca. kr. 200.00 pr. aar.

Bergens arbeiderforening.

Bestyrelsen har avgitt følgende beretning:

Foreningens medlemmer bestaar for en stor del av gamle mennesker, der ifølge foreningens love er helt eller delvis fri kontingent til foreningen, men samtidig har sin fulde ret til foreningens goder i likhet med de betalende medlemmer.

De betalende medlemmers forhold til foreningen har i de nævnte 5 år gjennemgaaende været godt, derved at kontingentrestanter ved aarets utgang stadig har været nedadgaaende i de sidste aar, likesom benytelsen av foreningens laanefond til midlertidig hjælp for trængende medlemmer ogsaa har vist nogen tilbakagegang i de sidste aar.

Foreningens kapital er udelukkende anbragt i byeindomme, og av denne har renterne været indbetaalt i ret tid, og nævneværdige restanter er ikke forekommnet.

Hvad arbeidsvilkårene angaaer i femaarsperioden, da maa aarene 1911, 1912 og 1913 nærmest regnes i likhet med foregaaende femaarsperiode, særlig hvad virksomheten i sild-og fiskebrancheu angaaer. Det samme kan ogsaa sies for havnearbeidets vedkommende. Derimot tror man at arbeidet i byggevirksomheten og dermed beslegetede fag hadde nogen fremgang saavel i stadig arbeide som i øket betaling. I 1914 og 1915 har arbeidsvirksomheten været særdeles god, likesaa har arbeidsbetalingen gaat adskillig op, antagelig med ca. 20 til 50 pct. og for kortere job endog noget mere. Men ser man hen til den enorme prisstigning paa alle livsforøngheter som forekommer siden krigens utbrudd, da er man nærmest tilbøelig til at anta at særlig folk paa fast løn og med store familier sitter adskillig tyngre i det nu end før krigen, selv om deres indtægter er steget enten direkte eller i form av et som det kan synes noksaa betragtelig dyrtidstillæg.

Dette er det syn som bestyrelsen har paa de økonomiske forhold blandt foreningens medlemmer og de dermed likestillede lag i samfundet.

Bergens handelsforening beretter:

Foreningens medlemsantal var ved utgangen av 1910 345 og ved utgangen av 1915 395.

I maanedene januar—april og september—december har foreningens møter jevnlig været avholdt en gang maanedlig. Foruten referat fra styrets og de forskjellige komiteers virksomhet har der i møterne været avholdt foredrag med ordskifte om en række saker av kommersiel og social interesse. Foreningens 4 faste komiteer blev i begyndelsen af 1911 omordnet, idet der blev oprettet et fagutvalg bestaaende af 25 mand samt styrets 5 medlemmer. Fagutvalgets opgave er at avgive uttalelser om handelsedvaner samt om saker som tiltrænger mere indgaaende drøftelse. Fagutvalget er delt i 4 komiteer der foruten at avgive indstillinger til fagutvalget tillike efter styrets anmodning kan avgive uttalelser til styret om specielle saker. Foruten en række saadanne uttalelser har det samlede fagutvalg i det heromhandlede tidsrum avgivt ca. 100 uttalelser om handelsedvaner. Disse uttalelser er offentliggjort i et trykt hefte.

Foreningens styre har til myndighetene avgitt en række uttalelser og betænkninger angaaende spørsmål som er forelagt foreningen. Desuden har der været nedsat særskilte komiteer til behandling av specielle spørsmål, saaledes angaaende oprettelse af et frilager. Videre har en komite arbeidet med planerne om bygning af eget hus for foreningen, likesom der har været indsamlet midler til et byggfond, der nu andrar til ca. kr. 350 000 kroner.

Foreningen har været repræsenteret paa handelsstandens generalmøter i Fredrikstad og i Arendal.

Kommunikationskomiteen for Bergen og de Bergenhusiske amter.

Komiteen meddeler:

Kommunikationskomiteen for Bergen og de Bergenhusiske amter bar bestaatt av 12 medlemmer hvorav 2 repræsentanter for Søndre Bergenhus amt og 2 for Nordre Bergenhus amt samt 8 medlemmer fra Bergen.

Komiteen har avgitt en række betænkninger om saker av kommunikationsmæssig interesse som dels har været komiteen forelagt af de offentlige myndigheter, og som den dels selv har tat initiativet til.

Komiteens utgifter dækkes av kommunen med $\frac{2}{3}$ og av børsen med $\frac{1}{3}$.

Bergens rederforening 1911—1915.

Sekretæren meddeler:

Bergens rederforenings virksomhet har været drevet som før med drøftelse og behandling av alle aktuelle skibsfartsspørsmål i regelmæssige bestyrelsес- og foreningsmøter

samt i komiteer, og medlemmene er ved cirkulærer holdt à jour med alle indløpne meddelelser av vigtighet.

Forbindelsen med Norges rederforbund har været i rask utvikling og er i løpet av krigsaarene blit til et praktisk talt daglig samarbeide.

Foreningen, som i aarene til verdenskrigens utbrudd, virket i samme omfang som før, har under krigen utfoldet en stadig mere intens virksomhet til varetagelse av medlemmernes interesser i den store mængde vanskelige anliggender som efterhvert skaptes ved krigssituations utvikling.

Ved utgangen av 1911 var indmeldt i foreningen 208 dampskibe med til sammen 360 171 brutto registerton. Det personlige medlemsantal var 91.

31 decbr. 1915 var indmeldt 279 dampskibe med samlet brutto registertonnage av 478 325 ton fordelt på 64 disponentfirmaer.

Stigningen fandt hovedsagelig sted i aarene 1914 og 1915, særlig i 1915.

Foreningens sekretær hr. overrettssagfører Henrik Amelin er fra 1 januar 1916 ansat som Nordisk skibsrederforenings agent og repræsentant i Bergen.

Den 31 decbr. 1915 var der med nyindmeldelser i Bergen indmeldt i Nordisk skibsrederforening 63 disponenter med 284 skibe med til sammen 447 236 brutto reg. tons.

Foreningen feiret i februar 1914 sit 15 aars jubilæum, idet den stiftedes 15 februar 1899.

Bergens maskinistforening.

Bestyrelsens beretning er saalydende:

Bergens maskinistforening hadde ved utgangen av 1911 630 medlemmer. Der var i aarets løp indmeldt 78 medlemmer, utmeldt eller strøket 75 og 1 død.

Foreningens autoriserte forhyringskontor blev meget benyttet av rederierne.

Sykekassens medlemsantal var 281, derav 15 nyindmeldte.

Bergens maskinistforenings kvindeforening tællet 30 aktive og 90 passive, derav indmeldt i aarets løp 18 aktive og 9 passive.

Foreningsskriftet «Norsk Maskin-Tidende» blev utgit av foreningen med abonnenter blandt den største del af landets maskiniststand.

Foreningens regnskap balanserte med kr. 12 316.34 i indtægt + beholdning og kr. 7 924.14 i utgift. Sykekassens beholdning pr. 31 decbr. 1911 var kr. 24 489.01. Foreningens eiendom Engen 25 var, fratrukket kjøpesummen, kr. 60 000.00, kr. 19 401.60. «Norsk Maskin-Tidende»s aktiva kr. 2 122.25. B. M. F. kvindeforenings aktiva kr. 11 125.87.

1912. Foreningens medlemsantal var 700, indmeldt 112, utmeldt, strøket og ekskludert 35, døde 7. Sykekassens medlemsantal var 295 derav 6 nyindmeldte.

B. M. F. kvindeforening talte 91 passive og 33 aktive medlemmer.

Foreningsskriftet «Norsk Maskin-Tidende» blev i aarets løp overdraget Det norske maskinistforbund gjeld- og heftelsesfrit og blev efter ovennævnte forbunds beslutning obligatorisk for alle forbundets medlemmer.

Virkelig eiendom pr. Engen 25 (foreningens eiendom) kr. 21 401.60.

1913. Foreningens medlemsantal var 712. Sykekassens medlemsantal var 307. B. M. F. kvindeforenings medlemsantal 31 aktive og 94 passive.

Foreningens ballance pr. 31 decbr. var kr. 2 442.88. Sykekassens beholdning kr. 25 388.05. Virkelig eiendom vedk. Engen 25 kr. 23 401.60. B. M. F. kvindeforening kr. 14 219.67.

1914. Foreningens medlemsantal var 723, sykekassens 334, kvindeforeningen 32 aktive, 100 passive.

I 1914 paabegyndtes arbeide for oprettelse av et: Bergens maskinistforenings alderdomshjem, hvorav der avsattes av B. M. F. kvindeforenings midler kr. 4 219.67.

Foreningens beholdning var kr. 1 223.34. idet der blev avbetalt kr. 2 000.00 til sykekassen for laan i foreningens eiendom Engen 25. Sykekassens beholdning var kr. 26 843.60. Eiendommen Engen 25 kr. 25 401.60. B. M. F. alderdomshjem kr. 6 727.68. B. M. F. kvindeforenings beholdning kr. 10 537.96.

1915. Medlemsantallet var 804 (foreningens). Sykekassens medlemsantal var 371. Kvindforeningen hadde 30 aktive og 100 passive medlemmer.

Foreningens kassabeholdning var pr. 31 decbr. kr. 3 623.38. Virkelig eiendom pr. Engen 25 kr. 25 401.60. Sykekassens beholdning kr. 28 101.52. B. M. F. alderdomshjems formue var kr. 18 172.65. B. M. F. kvindeforening kr. 10 700.61.

Medlemskontingenten har været kr. 17.00 pr. aar for foreningens medlemmer og kr. 23.00 for dem som ogsaa er tilsluttet sykekassen. Av dette betales til Det norske maskinistforbund kr. 2.00 pr. aar pr. medlem, til «Norsk Maskin-Tidende» kr. 2.00 og til Det norske maskinistforbunds velfærdsfond kr. 5.00 pr. aar.

Bergens handelsfunktionærers forening.

Efter regnskaper og aarsberetninger, der ikke længer foreligger i sin helhet, hittættes følgende:

Foreningens indtægter var:

1 april 1911—31 mars 1912	kr. 2 590.22
Aaret 1913	- 4 051.95
— 1914	- 19 344.15
— 1915	ca. - 6 740.00

Understøttelseskassens kapital utgjorde:

pr. 31 decbr. 1912	kr. 4 365.74
— « — 1913	- 4 669.53
— « — 1914	- 5 080.71
— « — 1915	- 5 251.99

Der er i femaarsperioden oprettet et eiendomsfond og et reservefond.

Medlemsantallet utgjorde pr. 8 febr. 1913: 495, pr. 31 jan. 1914: 801 og pr. 31 decbr. 1914: 833; av sidstnævnte antal var 326 damer.

Av viktigere saker kan nævnes anskaffelse av nye møtelokaler og opprettelse av et aktieselskap inden foreningen til drift av kafevirksomhet i lokalene. — Under kommunevolget i 1913 fikk foreningen indvalgt i kommunestyret 2 kandidater. — Arbeidsledighetskasse opprettedes i perioden etter endel vanskeligheter. Mindstelonsspørsmålet har vært opp til behandling, men har vistnok ikke fundet sin avgjørelse. — Med hensyn til arbeids-tiden har partielle bestræbelser for «7-lukning» av butikkene i sommermaanedene m. v. været kronet med held.

Foreningen har egen syklub, diskussionsklub, dramatisk klub og sangforening; til slutningen til disse har været vekslende.

Bergens arkitektforening.

Aar.	Medlemsantal.	Antal møter.	Foredrag eller demonstrasjon av tegninger.	Medlemskontingent.	Utgifter.	Betydningsfulde stevner som har været holdt, eller viktigere saker som har været behandlet.
1911.....	22	11	3	20	1 013.02	Forslag til opmaaling av ældre bergenske bygninger. Valg av et medlem til bygningskommissionen.
1912.....	20	6	3	20	972.74	Det skandinaviske arkitektstevne avsluttedes i Bergen 14 juni.
1913.....	22	9	6	20	833.69	En arkitekturutstilling av arbeider utført av foreningens medlemmer blev avholdt. Besættelse av riksantikvarstillingen.
1914.....	26	12	9	20	676.31	6te norske landsteknikermøte i Kristiania, hvori flere av foreningens medlemmer deltok.
1915.....	34	17	8	23	844.52	

¹ Herav kr. 2 000 laan.

H a a n d v e r k s s v e n d e n e s f o r e n i g,

Om foreningens formaal m. v. se forrige femaarsberetning.

Medlemstallet er i perioden øket fra ca. 800 til vel 900.

Aldershjemmets fond er i samme tidsrum øket fra ca. 87 000 kroner til kr. 100 955 og understøttelseskassens kapital fra ca. 13 000 kr. til kr. 15 776. Grundarbeiderne til aldershjemmets bygning paabegyndtes hesten 1915. — Meter, fester m. v. som tidligere.

Foreningen besluttet at melde sig ind i Det norske arbeiderparti fra 1 januar 1916.

B e r g e n s t o t a l a v h o l d s f o r e n i g.

Nærmere oplysninger om foreningens virksomhet i femaaret kan ikke meddeles, da dens eiendom, bøker m. v. gik tapt ved den store brand 15 januar 1916. Bestyrelsen kan kun oplyse at medlemstallet har varieret mellem 200 og 250, at indtægtene i 1911—1914 var mellem 3 og 4 000 kroner og i 1915 kr. 6 257.42. samt at utgiftene i sidstnævnte aar androg til kr. 5 721.03.

B e r g e n s n y e t o t a l a v h o l d s f o r e n i g.

Bestyrelsen beretter:

Av foreningens aarsberetninger og regnskaper fremgaar at det gjennemsnitlige antal aktive medlemmer er 182 voksne.

Der har aarlig været avholdt 42 forskjellige slags møter og sammenkomster — heri indbefattet fester og landturer.

De aarlige regnskaper viser en gjennemsuitlig indtægt av 1 385 kroner og en utgift av 980 kroner med et overskud av 405 kroner.

Foreningen har som regel hat en basar eller en utlodning hvert aar til indtægt for sin virksomhet.

Foreningen eier ikke selv hus, men har sine ukentlige møter i leiet lokale med en aarlig leie av 500 kroner.

Bestyrelsen der vælges paa hvert aarsmøte bestaar av 5 medlemmer. Foreningen staar tilsluttet D. N. T., Det norske totalavholdsselskap, som har sit sæte i Kristiania. De nærmere bestemmelser herom foreskrives i selskapets love. — Inden foreningen arbeider en kviundeforening til støtte for avholdsarbeidet, samtidig som der er en del arrangementskomiteer for fester og landturer.

D i s t r i k t s l o g e «F r é m a d», I. O. G. T.

Distriktsloge «Frémad» I. O. G. T. — jurisdiktion Bergens by med nordre og søndre bergenske amter — omfattet ved avgiven aarsrapport:

30 april 1916.....	150 loger med 9 443 voksne medlemmer.
30 — 1911.....	112 — 6 875 —

Forøkelse 38 loger med 2 568 voksne medlemmer.

Av logerne tilhører:

56 med 2 698 medlemmer	nordre amt.
79 — 4 581 —	søndre —
15 — 2 164 —	Bergens by.

Barneavdelingen omfattet:

30 april 1916.....	87 loger med 5 650 medlemmer.
30 — 1911.....	52 — 3 411 —

Forøkelse 35 loger med 2 239 medlemmer.

M o t e r.

Distriktslogen har i femaarsperioden avholdt 20 regulære og 28 specielle møter, derav 7 regulære og samtlige specielle møter avholdt utenbys. Grundlogernes ordinære møter i samme tidsrum 16 769, foruten 433 offentlige møter.

F i n a n s e r.

Grundlogernes beholdning pr. 30 april 1911	kr. 6 442.01
Indtægter i femaarsperioden	129 260.53

kr. 135 702.54

Utgifter i samme tidsrum	- 124 787.19
--------------------------------	--------------

Beholdning kr. 10 915.85

Logerne eier 15 eiendomme, en tomt og andel i	
11 eiendomme til samlet takstverdi	kr. 135 650.00
Inventar, boksamlinger, faner etc.	28 014.30
Diverse byggefond- hjælpekasser etc.	35 883.56
Distriktslogernes formue pr. 30 april 1916	2 542.72
	kr. 213 005.93
÷ pantegjeld, faste eiendomme	- 61 735.00
	Samlet formue kr. 151 270.93

Missionsvirksomhet.

For distriktslogens regning er avholdt 1 320 offentlige foredrag.

Av missionsmidlene er anvendt, inkl. kr. 1 818.23 til	
literatur.....	kr. 29 780.46
Av grundlogerne anvendt direkte.....	2 190.96
	Ialt kr. 31 971.42
Herav mottat fra «Norges storloge», andel i statsbidrag	- 8 456.50
	Restbelop kr. 23 514.92

er tilveiebragt ved skat og frivillige bidrag av ordenens medlemmer.

Av distriktslogens foredragsholdere, foruten de faste reisesekretærer, de herrer P. Svendsen og M. Flokenæs, kan nævnes: Laurits Johannessen F. S. T., redaktør T. Davidson, overlærer Lars O. Jensen, skolbestyrerne Ivar Aasen og Knut Markhus, stortemplar A. Haljem, pastor Duckert, kjøbm. A. Sørvag og M. Monstad, lærerne L. Stuland, Olav Melkild, A. Løkling, A. Rosseland, K. Sørdal, A. Skeie og J. Sønnesyn, lensmann Løfthus, klokker Svendsen, gaardbrukerne T. Forthun, Gunnar Midnes, A. J. Bjørkelo m. fl.

Som chefer for distriktslogen har hr. Laurits Johannessen fungert til 30 april 1914 og hr. lærer L. Stuland de paafølgende 2 år.

Boligselskapet av 1910 A/S.

Stiftet 29 december 1911.

Aktiekapital fuldt indbetalt kr. 35 000. Utbytte begrænset til 5 pct., som har været utbetalt helt fra kapitalens indbetaling.

Har kommunal garanti indtil 90 pct. for bygghelaan.

Kjøpte under 29 mai 1911 et areal Kronengen 1 a av Bergens kommune for kr. 4.00 pr. m².

I aarene 1911 til 1915 opført 16 2½ etages huser, hvert indeholdende 6 to-værelselsleiligheter med entré, kjøkken, spiskammer og eget W. C. I kjelderen er der vedbod og paa loftet klædeskammer til hver leilighet. Vaske- og strykerum fælles.

Leien er kr. 300 pr. leilighet i 1ste og 2den etage, 280 kr. for loftsleilighetene.

Boligselskapets eiendomme er skattetaksert for kr. 380 000, hvorav kr. 6 000 for ubebygget grund. Eiendommene er belaant av Bergens sparebank. Selskapet har i 1916 utvidet sin kapital til kr. 200 000.

Aktieselskapet til opførelse av arbeiderboliger i Bergen.

Bestyrelsen meddeler:

Aktieselskapet raader over en fuldt indbetalt aktiekapital av kr. 11 250 fordelt paa 281¼ aktie à 40 kr. Det statutmæssige utbytte 4 pct. er betalt aktieierne. Pantegjælden er kr. 38 000.

Samtlige 6 bygninger A, B, C, D, E, F i 23. rode nr. 88 c Henrik Wergelandsgate nr. 17 grænser til Arbeidergaten og Skolegaten. Den samlede brandtakst er kr. 76 140. Bygningene indeholdt ved utløpet av 1915 61 bekvemmeligheter foruten opsynsmandens.

Bekvemmelighetene betaltes i 1911—1912 med 72, 96, 104, 108, 112, 116 kr. pr. aar efter størelsen.

I 1912 indrededes to nye bekvemmeligheter B 12 og 18 med en leie av 118 kroner pr. aar.

I 1913 installertes elektrisk lys, hvorefter leien i 1914 fra 1 oktober forhøiedes til 80,- 82, 86, 90, 124, 132, 140 og 150 pr. aar inkl. lys.

Leieindtægten var i disse aar henholdsvis 1911 kr. 6 061, 1912 kr. 6 181, 1913 kr. 6 335, 1914 kr. 7 276, 1915 kr. 7 828, de to sidste aar inkl. lys.

I aarlig grundleie har desuden selskapet en indtægt af kr. 56.41.

Forenningen til forsørte og forvildede barns redning.

Bestyrelsen meddeler:

Foreningen har i femaaret 1911—1915 virket efter sin plan paa samme maate som tidligere ved at anta sig barn. som er blit forsørte paa en eller anden maate. Har der fra skole eller hjem været gjort henvendelse om at ta sig av et barn, har foreningen været i den heldige stilling at kunne inøtekommne anmodningen. Barn som kommer ind under vergeraadets resort, har derimot været henvist til dette.

Børnene er dels anbragt i pleiehjem paa landet, dels i Bergens guttehjem, Garnes. Pleiehjemmene har været inspicert af bestyrelsens medlem fra Johanne Ellingsen. Mange av børnene har haft gode vidnesbyrd fra sine fosterforældre og lærere; men der har desværre ogsaa været enkelte, hjemmene ikke har været forsejet med.

Man har paa grund af dyrtiden maattet øke betalingen for børnene optil kr. 144 pr. aar. Desuden pleier man at gi hjemmet bidrav til konfirmationen, som danner grænsen for den tid barnet er under foreningens forsorg.

Gjennemsnitlig har barnetallet hvert aar dreiet sig om 29. I 1915 var tallet 28.

Foruten medlemskontingent og renter av den i panteobligationer utesaaende kapital har de aarlige indtægter været et bidrag af brændevinssamlaget av 1 000 kr. og av sparebanken av 800 kr.

Foreningens grundfond, som endnu er urerlig. var i 1915 vokset til kr. 50 648.86.

Ved branden gik desværre foreningens arkiv tapt.

Barnehjemmet «Anna Jebsens minde».

Bestyrelsen har meddelt følgende:

Barnehjemmets opgave er at optage til opfostring pikebørn som enten er eller kan betragtes som forældreløse og gi dem en omhyggelig opdragelse «i kristelig aand og at utdanne dem til dyktige, velopdragne tjenere under ledelse af en bestyrerinde».

Barnehjemmets bestyrelse skal bestaa af 7 herrer og 8 damer.

I løpet av femaaret 1911—1915 er der fra hjemmet utgaat 13 barn, hvorav 7 efter konfirmationen blev sendt dels til vernehjemmet (3), dels til andre husholdningsskoler (4) for videre utdannelse. Af forældrene er uttalt 4 for konfirmationen, ligesom 1 konfirmert ogsaa gik tilbage til hjemmet. 1 barn maatte sendes til tuberkulosehjem.

I samme tid optoges 12 barn. Gjennemsnitstallet har været 25 barn aarlig. De fleste barn optages gratis. Det høieste tal der har været betalt for av fattigvæsenet er 5. Med hensyn til skoleutdannelsen gaar samtlige paa folkeskolen. Sundhetsstilstanden har været tilfredsstillende.

De aarlige utgifter har i femaaret gjennemsnitlig været kr. 7 780, hvortil jo egentlig utgiften for hus skulde lægges, men da barnehjemmet eier sit hus gjeldfrit, desuden er frirat for skatter, kommer intet herfor i regnskapene.

I 1912 fik barnehjemmet av avdede fra Sophia Jebsens arvinger følgende gave:

A. Kalfarvei nr. 83, utskilt fra Kalfarvei nr. 77. En tomt der er 5 177.79 m² stor og bestemt til opførelse av bygning for barnehjemmet, naar det fraflytter sin nuværende eiendom;

B. Kr. 30 000 — treti tusen kroner — som legat med navn: Fru Sophia Jebsen født Sundts legat for barnehjemmet Anna Jebsens minde.

Legatet økes med 1/6 av renterne til kapitalen er vokset til kr. 100 000, derefter med 1/10 aarlig.

Legatets renter anvendes til opførelse i sin tid av et nyt barnehjem, dels til fordel for driften.

Formue: Foruten de 2 eiendomme Kong Oscarsgate nr. 71 og Kalfarvei 83 eier barnehjemmet kr. 219 772.65, nemlig:

1. Kapitalfondet	kr. 170 507.76
2. Reservefondet	1 214.23
3. Driftsfondet,	3 008.63

4. Fru Sophia Jebsens legat til videre utdannelse i husgjerning av de fra barnehjemmet A. J. m. utgaaede barn	kr. 10 000.00
5. Fru Sophia Jebsens, født Sundts legat for barnehjemmet Anna Jebsens minde.....	35 042.03

Sum kr. 219 772.65

Bergens barneasyl.

Bestyrelsen har avgitt følgende beretning:

Bergens barneasyl har i femaaret 1911—1915 fortsatt sin virksomhet væsentlig i samme spor som tidligere. Barnenes antal har aar til andet holdt sig omkring 100, og undervisningen har foregaat etter samme plan og paa samme maate som tidligere og har væsentlig bestaaet i gjennemgaelsen av lekserne for de mindre barn. — Barnenes alder er fra $2\frac{1}{2}$ til 7 aar; en trediedel av barneantallet er dog øldre, væsentlig piker, som undervises i haandgjerning, i hvilket øiemed er ansat en særegen haaudgjerningslærerinde. Barnene mottages fra kl. 7 om morgenon og avhentes kl. $6\frac{1}{2}$ om aftenen. I denne tid bespises de 2 gange med kraftig og god mat og oplæres til orden og renlighet. Herfor betales 27 øre pr. uke eller 5 øre for en enkelt dag, men over halvparten har friplads. Hvert barn erholder en gang aarlig omtrent full bekledning, hyvros der — takket være forskjellige velyndere av asylet — ved juletider har været utdelt diverse klædningsstykker og sko-tei o. s. v. Sundhetstilstanden blandt barnene har i femaaret været særdeles god, naar undtages 1 aar, da det indtraf 5 tilfælde av meningitis med 1 dødsfald, — og det er tydelig at se at de trives under det regelmæssige og gode stel.

Bergens guttehjem.

Paa grundlag av hjemmetts aarsberetning hitsættes følgende:

Efter et i 1911 optat detaljekart over eiendommen paa Garnes i Haus viste det samlede areal sig at være 1 130 ar (113 måal); den var dengang dyrket 30 måal og gjenstod som udyrket, men dyrkbart 33 måal. I aarene 1912—1915 blev der opbrutt ca. 5—7 måal jord og i 1911—1915 lagt ca. 900 m. stengrøft; desuten er der anlagt veier m. v.

Værdien av avelingen angives for hvert enkelt av aarene 1911—1915 til henholdsvis kr. 1 455, kr. 2 071, kr. 2 359, kr. 2 620 og kr. 4 088.

Undervisningen er ordnet etter byfolkeskolens plan med tillæg av jord- og havebrukslære. Kl. 8—12 holdes skole; kl. 2—5 undervises i træsleid, husflid, skoflikning m. m., hvis veiret ikke tillater utearbeide.

Guttenes forhold og fremgang har i det hele været meget god; der er naturligvis undtagelser.

Sundhetstilstanden har hele tiden været upaaklagelig.

Antallet av gutter, der var optagne i hjemmet, utgjorde i 1911: 55, i 1912: 55, i 1913: 59, i 1914: 59 og i 1915: 56.

Utgiftene utgjorde i hvert enkelt av aarene 1911—1915 henholdsvis kr. 11 617, kr. 13 771, kr. 15 323, kr. 14 473 og kr. 16 635.

Kapitalfondet var pr. 31 decbr. 1911 kr. 193 215 og pr. 31 decbr. 1915 kr. 194 588. Desuten er i femaaret tilkommet flere legater og fonds.

Sudmannsstiftelse (barnehjem for piker).

Bestyrelsen har avgitt følgende beretning:

Det Sudmannske barnehjem har i femaaret 1910—1915 utført sin virksomhet efter samme plan og med samme formaal som tidligere.

I 1915 søkte frk. Beate Lampe, som hadde været hjemmetts bestyrerinde siden hjemmetts oprettelse 1904, sin avsked for at gaa over i anden stilling. Frk. B. Lampe hadde paa en dygtig og samvittighetsfuld maate rogtet sin stilling, og hun forlot hjemmet med styrets fulde anerkjendelse av hendes nikkjære arbeide for hjemmet.

Barnetallet har i femaaret dreiet sig om 23—27 barn i alderen fra 7—16 aarsalderen. Hjemmets økonomi har ikke tillat at ta flere ind.

Dels er barnene indsats gjennem formidling av fattigstyre og vergeraad, dels efter privat ansekning. Flere barn har hat friplads. De har dels været far- eller morløse eller helt forældrelose, dels har hjemmetts mislige forhold gjort det paakrævet at fjerne barnet fra dets hjem.

I femaaret er endel smaa piker gaat ut for efter fundasens bestemmelse at overta stillinger som tjenerstepiker, et par er vendt tilbake til sine hjem, hvor forholdets bedring tillot et saadant skridt, en enkelt er adoptert. Nogen har man desværre maattet utvise,

da deres opførsel var til skade for hjemmets disciplin og orden. Et par av de utgaaede smaa piker har desværre ikke artet sig saa godt som ønskelig kunde være, men ellers har deres forhold været tilfredsstillende. I det store og hele har barnenes forhold i barnehjemmet været upaaklagelig.

Sundhetstilstanden har været meget god.

Barnene er utenfor skoletiden sat til forskjellige huslige arbeider og kvindelig haandgjerning (som o. s. v.) indendørs, samt har vaar og høst desuten været sysselsat utendørs ved havearbeide. I haven dyrkes forskjellige grønsaker samt poteter. Desuten er der blomster og bærtrær. Det meste av avkastningen brukes i hjemmet selv. En del sælges ogsaa. Hjemmet har holdt en del høns. Hvert barn har sin lille flek og sit bærtræ i haven. Man har søkt at skaffe barnene hjemlig hygge ved forskjellig underholdning ved sang, lek, barnebøker og barneblad.

Samtlige barn har søkt Bergen folkeskole.

Hjemmets drift koster adskillig. Det sees av regnskapet, at omkostningerne er steget tidsrummet 1910—15 fra omkring kr. 9 000 til kr. 10 000 og derover. Utgiftene er dækket dels ved betaling for barnene, dels ved legatets renter. Baade fattigstyret og vergeraadet har maattet forhøje opholdspengene. Krigsaarene har gjort det vanskeligere for driften og vil nok end yderligere fordryre virksomheten.

Styret bestaar av 1 medlem opnævnt av fattigstyret, 1 medlem opnævnt av skolestyret, som fungerer saa længe de er medlemmer av disse styrer. 1 medlem vælges av sklestyret og fattigstyret tilsammen og er medlem saa længe han ønsker at bli staende. Han fungerer gjerne som formand. Disse 3 mandlige medlemmer vælger to damer til medlemmer av styret. Dette bestaar saaledes av 5 medlemmer.

Den 10de mai 1915 hadde det Sudmannske barnehjem bestaat i 11 aar. Da var nylig det 52ende barn optaet i hjemmet. Paa hjemmet var da 24 barn, hvorav de to ældste hadde været der henholdsvis 9 og 8 aar. De 23 piker, der som «voksne» har forlatt hjemmet, har gjennemsnitlig været der $6\frac{3}{4}$ aar, længst tid $9\frac{1}{2}$, og kortest $4\frac{1}{2}$ aar. Da optagelsestiden er mellem 7 og 11 aar og smaa pikerne som regel forlater hjemmet i 16—17 aarsalderen, er 9—10 aar den allerlængste tid et barn kan faa være i barnehjemmet. Den sene optagelsestid volder for flere barns vedkommende opdragelses besværligheter, da barnet allerede for længe har været paavirket af mindre heldige omgivelser. Den store aldersforskjål melleu den yngste og den ældste medfører ogsaa sine vanskeligheter.

Av de 22 «voksne» smaa piker, som er utgaat av hjemmet til mai 1915, er 1 død, 2 er gifte, 2 arbeider i fabrik, 1 ernærer sig ved som, 2 er paa kontor, 1 i butik, 1 har gjennemgaat lærerodeskole, 12 er tjenestepiker (1 i England, 1 i Amerika, 1 i Kristiania, 2 i Stavanger og 7 i eller omkring Bergen). De allerflest arter sig godt og har staat i forbindelse med hjemmet.

Barnehjemmet holder fast ved at pikene, som forlater hjemmet, skal ta tjeneste som tjenestepiker. Om de før eller senere gaar over i anden stilling, vil deres utdannelse og tjenestepiketid vise sig at være et gode.

De 11 aar hjemmet har bestaat har noksom vist nødvendigheten av et saadant hjem og veisignelen ved dets virksomhet. Den række ansøkninger som strømmer ind om optagelse, bærer vidneshyrd om hvilket behov der er for det.

Desværre har utilstrækkelige pengemidler ikke tilladt hjemmet at ta ind 40 barn, som fundasen siger paa. Det kan jo ellers være tvil underkastet, om ikke et saa stort tal barn vilde gjøre, at stiftelsen vilde miste meget av et hjems præg.

Bergens spædbarnshjem

har i femaarsperioden hat et daglig belæg av ca. 18 barn. Efterspørselen efter plads har imidlertid paa langt nær kunnet tilfredsstilles, dels paa grund av indskrænket rumforhold og dels paa grund av det spændte budget. Hjemmets opgave er at overta pleien for saadanne spædbarn hvis forældre ved død, sygdom eller fattigdom for kortere eller længere tid er sat ut av stand til at gi dem den pleie som barn i fremtrædende grad trænger i de første leveaar. Ved hjemmet er ansat fast læge samt oversøster og 3 pleiersker. Til hjemmet er tillike knyttet læreanstalt for barnepleiersker. Dets indtægt er væsentlig frivillige gaver. For barnene betales kr. 12 pr. maaned. Bergens samlag for brændevisshandel har ydet en aarlig understøttelse av kr. 500, ligesom kommunen har bidraget med kr. 600 pr. aar. Det aarlige budget har gjennemsnitlig drejet sig om ca. kr. 5 000. Pr. 31 decbr. 1915 var hjemmets formue kr. 2 367.44.

«Barnekrybbens»

bestyrelse har avgitt følgende beretning:

«Barnekrybben» — Øvre Korskirkesmug 2 — aapen fra 7 morgen til $8\frac{1}{2}$ aften — har i tidsrummet 1911—1915 fortsat sit arbeide paa samme maate og i samme siemed som i forrige femaarsberetning.

Den mottar — i dagpleie — arbeidsklassens barn fra 14 dage gamle til 5 aarsalderen. Hensigten er at hjelpe mødre med spædbarn adgang til arbeide og samtidig hjelpe dem til at faa arbeide.

For hvert barn betales ved avhentningen 10—15 øre pr. dag efter morens dagsfortjeneste. En del fripladser blir indrommet.

Barnekrybben optar fremdeles som tjenestepiker ugifte mødre med barn — efter første gangs fald. De fleste optages fra kommunens fattigvæsen og blir hjulpet til selvstændig eksistens idet de forlater krybben. Desuten optar den forældreløse piker i konfirmationsalderen — utsat av Bergens fattigvæsen — og opdrar dem til barnepiker som senere faar tjeneste i private hjem.

Barnenes antal har gjennemsnitlig været 1 700 pr. aar.

Gjennemsnitlig aarlig utgift kr. 3 500.00, hvorav Bergens samlag for brædevin har ydet kr. 1 000.00.

Frelsesar meen slumarbeide, barneherberge og krybbe.

Barnekrybben fortsatte sin tidligere virksomhet ved at modta smaabarn til forpleining om dagen, mens mødre som av en eller anden grund er henvist til selv at ernære sig og sine, kunde gaa ut i dagsarbeide.

Barneherberget har fortsat sin virksomhet og givet harn i alder fra nogen uker til 10 aar midlertidig ophold, mens moren paa grund av sygdom eller andre aarsaker har været ute af stand at tilse sit hjem.

I tidsrummet 1911—1915 er 28 958 barn pleiet i barnekrybben, eller gjennemsnitlig 21 barn pr. dag. I samme tidsrum forpleiedes 122 forskjellige barn længere eller kortere tid i barneherberget.

I 1902 overlot kommunen barnekrybben frie beboelsesrum i sin eiendom Nøstegaten 30. Bergens brædevinssamlag yder aarlig kr. 1 000.00 til frelsesar meens sociale arbeide og kr. 333.33 av dette beløp anvendtes til barnekrybben.

Foruten dette bidrag og det frie hus, betaler mødrene 25 øre pr. dag for hvert barn, hvilket i femaaret utgjorde kr. 5 496.95. Barnet faar i krybben fuld kost, renslighet og tilsyn.

Det to slumstationer, Nøstegaten 30 og Fjæregrunden 4, har i femaaret henholdsvis været betjent av 5 og 3 slumsøstre. De har 2 588 gange hjulpet fattige hjem med sit personlige arbeide: sykepleie, husstel etc., mens der 15 995 gange er ydet understøttelse til trængende fortrinsvis i form av matvarer, klær, brænde etc. til et samlet beløp av kr. 24 369.35.

Totalindtægten for slumstationene, barneherberget og krybben utgjør i femaaret kr. 50 797.18. Barneherberget og krybbens underskud er dækket af slumarbeidet, hvis indtægter væsentlig bestaar av private gaver.

Avgjort i kvartalskriftet «Faklen» er i samme tidsrum solgt 36 853 eksemplarer, hvilket har tilført slumarbeidet en nettoindtægt av kr. 3 108.34.

Bergens indremission

har ifølge aarsbereiningene fortsat sin virksomhet som før med møter og sykebesøk med at hjælpe fattige og forkomne i Bergen og omliggende distrikter.

Aarsutgiftene til emissær lønninger m. v. har i gjennemsnit utgjort ca. kr. 10 300.

I indremissionens søndagsskole var arbeidet gjennemsnitlig ca. 100 lærere og lærerinder. Barneantallet utgjorde i 1911: 2 779 og i 1915 ca. 2 220. Der er saaledes tilbagegang; særlig et dette tilfælde for guttenes vedkommende.

Indremissionens rednings- og arbeidshjem for mænd fik i 1911 eget hus, idet Hollændergaten nr. 15 blev indkjøpt. Det kom i færdig stand paa kr. 35 000.

Hjemmet har aarlig optat gjennemsnitlig ca. 40 mænd, der har opholdt sig der for kortere eller længere tid.

Foruten de som har været optat paa hjemmet har ogsaa mange faat hjælp til natteologi, klær, sko, reisepenge, verktøi m. v.

Ved indremissionens redningshjem for kvinder har der aarlig været optat gjennemsnitlig 35 kvinder.

Forenningen til evangeliets forkynELSE FOR SKANDINAVISKE SJØMÆND I FREMMEDE HAVNER (Den norske sjømandsmission).

Hovedstyret har avgitt følgende beretning:

Siden vor sidste femaarsberetning har stationsvirksomheten undergaat enkelte forandringer: som her skal nævnes.

De skotske havner, som før utgjorde 1 hovedstation med 7 bistationer, er fra 1915 delt i 2 hovedstationer med hver sine bistationer, saaledes som nedenfor anført:

For de franske havner er fra 1912 Rouen blit hovedstation istedenfor Håvre, som siden er bilstation:

I Gulfhavnene er i 1912 optat en ny bilstation, Gulfport med eget kapel.

I Philadelphia blev prøvevirksomhet begyndt i 1912. Fast station i 1915.

I Durban har foreningen egen virksomhet fra 1912.

For tiden øves virksomhet i følgende havner:

1. Leith (Skotland, oprettet 1865) med Methil og Burntisland.
2. Glasgow (Skotland, opr. 1915) med Greenock, Boness, Grangemouth og Alloa.
3. North Shields (England, opr. 1865) med Blyth, Tyne Dock og Sunderland.
4. London (England, opr. 1868) med 2 læseværelser.
5. Cardiff (England, opr. 1866) med Barry, Newport, Swansea, Bristol og Port Talbot.
6. De franske havner (opr. 1875): Rouen med Håvre, Bordeaux, Honfleur Dieppe.
7. Antwerpen (Belgien, opr. 1865) med Gent og Ostende.
8. Rotterdam (Holland, opr. 1876) med Amsterdam.
9. Hamburg (Tyskland, opr. 1908).
10. New York (N. Amerika, opr. 1878) med Sidney (Kanada).
11. Gulfhavnene (N. Amerika, opr. 1876): Mobile med Pensacola, New Orleans og Gulfport.
12. Philadelphia (N. Amerika, opr. 1915) med Baltimore.
13. Buenos Aires (Argentina, S. Amerika, opr. 1883) med Rosario og Montevideo.
14. Durban (S. Afrika), opr. 1912.

Av virksomheter i forbindelse med vor forening nævnes:

Kotka i Finland.

Sundsvall i Sverige.

Galatz i Rumænien.

Det bemerkes at flere av vore stationer er blit berørt av de forandringer som verdenskrigen har medført, enkelte meget sterkt, saaledes:

- Antwerpen, som fra oktober 1914 kun har været betjent ved en vaktmester.
- Hamburg, som fra juli 1915 helt har været uten virksomhet.
- Rouen, som fra oktober 1914 henstod et aars tid uten prestelig betjening.
- Leith station, som fra september 1915 paa grund av militære bestemmelser maatte indstille virksomheten.

Ogsaa ved andre europeiske stationer har arbeidet i større eller mindre grad været hindret og vanskelig gjort ved forbud mot sjøfolks landgang.

Foreningens organisation herhjemme har indtil 1915 som før bestaat av 13 kredser, som omslutter det hele land. Fra 1915 utgjør den 14 kredser. Indenfor disse kredser tælles tilsammen følgende antal avdelinger:

1911.....	564	avdelinger.
1912.....	605	—
1913.....	706	—
1914.....	805	—
1915.....	844	—

Foreningens indtægter utgjorde:

i 1911.....	kr. 181 485.70
- 1912.....	- 173 339.68
- 1913.....	- 201 186.37
- 1914.....	- 218 604.64
- 1915.....	- 239 062.15

Disse indtægter er indkommet udelukkende ved frivillige bidrag uten understøttelse av statsmidler.

Foreningens utgifter utgjorde:

i 1911.....	kr. 163 783.53
- 1912.....	- 186 353.39
- 1913.....	- 197 061.39
- 1914.....	- 219 474.73
- 1915.....	- 217 595.50

Foreningens organ «*Bud og Hilsen*» har i femaaret hat ca. 9 000 abonnenter og været trykt i 9 500 eksemplarer.

Til hjemsendelse og opbevaring af sjæmæns opsparte hyrer har foreningens arbeidere mottatt:

i 1911	kr. 1 125 586.34
- 1912	- 1 225 491.67
- 1913	- 1 233 798.27
- 1914	- 1 167 131.27
- 1915	- 1 310 396.07

Samlet sum kr. 6 062 403.62

Stiftelsen for ugifte fruentimmer.

Utdrag av stiftelsens regnskap 1911—1915.

Aar.	Indtægter ved gaver og ifølge testamente.	Samtlige indtægter.	Samtlige utgifter.	Formue pr. 31 decbr.
				Kr.
1910.....				264 130.91
1911.....	9 191.73	21 907.06	12 538.72	273 499.25
1912.....	699.44	13 920.23	11 307.03	276 112.45
1913.....	1 486.57	14 856.34	10 288.85	280 679.94
1914.....	2 250.96	15 787.80	10 326.54	286 141.20
1915.....	1 816.87	15 769.94	11 258.93	290 652.21

Understøttelsesforeningen for ældre tjenere av kvindedønnen.

Bestyrelsen meddeler:

«Som meddelt i sidste femaarsberetning 1906—1910 utgjorde foreningens grundfond da kr. 65 030.77. Med tillæg av den halve aarskontingent og ved at kr. 300 er overført fra driftsfonden og kr. 1 700 fra Mordts gave var fondet ved utgangen af 1915 kr. 68 247.27. Indtægten var foruten rentene af grundfonden, den halve aarskontingent omkrnt kr. 225 om aaret samt kr. 180 som hvert aar blev utbetalt av Joh. Chr. Rogges legat. Foreningen udeler 40 livrenter à kr. 80 og har i femaaret tildelt 82 tjenestepiker hædersgaven for lang og tro tjeneste.»

Foreningen for fattige barselkoners understøttelse.

Foreningen har ved hjælp af sparebankens bidrag i femaaret 1911—1915 stort kr. 2 500.00, henholdsvis kr. 500.00 aarlig, der blev yder paa betingelse af at der paa anden maate skaffedes tilveie lignende beløp, fortsat sin virksomhet. Den har i femaaret hjulpet ialt 351 koner med mat og klær.

Bergens medrehjem.

Bestyrelsen har meddelt følgende:

Medrhjemmet har i femaaret 1911—1915 fortsat sin virksomhet uforandret i samme lokale (Toldbodalm. 10) og med samme bestyrerinde søster Thora Hansen.

Hjemmet har i disse aar huset 188 mødre med barn. Paa barneavdelingen har der været 86 pleiebarn.

Sundhetstilstanden har været god. Av pleiebarnene er 4 døde og av spædbarnene 6. Av de 188 fædre har kun 47 betalt.

Hjemmets indtægt har været i alt kr. 44 998.86, derav statens bidrag kr. 2 000 pr. aar, Bergens kommunes bidrag kr. 700 pr. aar, for pikerne har for alle fem aar været betalt kr. 10 657.03 og for pleiebarnene kr. 9 595.00, derav fattigvæsenet $\frac{2}{3}$ og pikene $\frac{1}{3}$. Resten kr. 11 246.83 er indkommet ved gaver, indtægt af systuen og indvundne renter.

Utgiftene har været kr. 43 099.35.

K v i n d e h j e m m e t N y g j æ r d e t.

Formanden i bestyrelsen oplyser:

Hjemmet har i femaaret drevet sit arbeide som hittil, dog skal bemerkes, at man har forsøkt med at gi plads for unge piker, som har ventet sin nedkomst og man har regelmæssig hat et par saadanne, altid første gangs fødende. Man føler sig forvisset om at det har været til ikke liten hjælp iblandt for byens fattigvæsen, som derved har sluppet for at anbringe disse noksaa vanskelige tilfælde.

Det regelmæssige antal piker har været ca. 10. Hjemmet kan ta op til 14, av og til har der været dette antal, av og til under 10, saa gjennemsnitlig kan man regne med 10 piker.

Hjemmets økonomi har, takket være salg af endel tomter paa eiendommen, gjennemgaaende været god. Men dyrtiden i de to sidste aar har vi nu faat føle ganske sterkt. Regnskapet har ballanceret med ca. kr. 7 000. Indtægtene bestaar da væsentlig af kapitalrente, utbytte av vask, noget utbytte av gaardsdriften, frivillige gaver og kr. 1 500 som bidrag av staten, kr. 1 000 av Bergens kommune, uten hvilke arbeidet ikke vilde ha kunnnet drives.

Arbeidets resultater gaar som vanlig op og ned; men vi har erfaring for, at det har været til opreisning for en del av de unge piker som har opholdt sig paa hjemmet; for alle har opholdt derborte sat sine merker, som har varet selv om der har indfundet sig uregelmæssigheter i deres senere liv.

B e r g e n s g a m l e h j e m ,

hvis formaal er «at række de i livets strid og møie utslitte gamle som ikke kan hjælpe sig selv, eu hjælpende haand, ta deres livs bekymringer fra dem og berede dem en god og fredfuld livsafte», har fortsat sin virksomhet som tidligere. Hjemmet har en bestyrerinde og tre diakonisser og har hat et gjennemsnitlig belæg paa 50 gamle.

Paa hjemmets hus Klosteret 1, som i fuld færdig stand kostet kr. 79 676.83, gjenstod pr. 30 septbr. 1915 en pantegjæld paa kr. 18 000.

Pr. 30 septbr 1915 hadde stiftelsen en beholden formue av kr. 82 984.14 (dens betalinger paa hjemmet indbefattet).

S j ø f a r e n d e s a l d e r s h j e m .

Navnet Sjømandshuset blev ifølg kongelig resolution av 4 decbr. 1912 forandret til Sjøfarendes aldershjem. Den i 1910 projekterte tilbygning blev fuldført vaaren 1912, saa den fra paasken kunde takes i bruk, ialt 28 enkle værelser.

Virksomheten har været den sedvanlige og stiftelsen har stadig havt fuldt belæg.

I den almindelige avdeling haves 138 og i skipper-, styrmand- og maskinistavdelingen 60, tilsammen 198 lemmer.

Sjøfarendes aldershjems kapital er i femarets løp vokset fra kr. 663 722.00 til kr. 715 338.00. Stiftelsens indtægter og utgifter i 1915 utgjør henholdsvis kr. 56 690.00 og kr. 48 999.00.

A r b e i d s s t u e n f o r b a r n p a a S t ø l e n .

Arbeidsstuen hadde indtil høsten 1915 frit lokale i politistationen paa Stolen. Fra den tid har kommunen bevilget den en aarlig husleiegodtgjørelse av 400 kr. Den har for tiden lokale i Ladegaardens barneasyl.

Arbeidsstuen besøkes aarlig af ca. 300 barn. Der holdes 2 kurser, et før og et efter jul, begge omfattende 2 pike- og 2 guttepartier. Hvert parti har undervisning 2 dage i uken. Gutterne blir lært op til at saale og flikke sine støvler og lærer desuden børstenbindarbeide og grovere og finere spaanarbeide. Pikene syr og stopper og lærer spaan- og raffaarbeide.

Foruten det nævnte kommunale bidrag og et bidrag av samlaget paa kr. 400 aarlig har arbeidsstuen været holdt gaaende ved hjælp af private bidrag som har variert fra 350—600 kr. aarlig.

Domkirken arbeidsstue for barn

har i de sidste 5 år arbeidet efter den samme plan som fra først av vedtatt. Den flyttet høsten 1912 sine arbeidsrum fra sjømandssamfundet ned til Jonsvoldgaten 2 og endfra høsten 1914 til Domkirkenes menighetshus Kong Oscarsgate 44. Barnenes fremmøte har variert en del just paa grund af ovennævnte flytning. Det viste sig nemlig at forstaaelsen av stuens gjerning maatte oparbeides i det nye støk. Man kan nu glæde sig over en god tilslutning, idet den nu i høsten 1916 allerede har været besøkt av 67 barn mot 80 barn fra oktober 1915 til og med april 1916.

Dens drift opretholdes ved endel aarlige private bidrag, en liten utlodning eller ved en aftenunderholdning i Domkirken. Fra 1914 har den hat tilskudd fra Bergens samlagt stort kr. 400.00. Regnskapet fra oktober 1914 til oktober 1915 viser en indtægt og utgift av kr. 553.44. 48 elever. Driftsaaret 1915—1916 kr. 832.20. 80 elever.

Arbeidsstuen for barn, Nygaardsgaten 29.

Bestyrelsen har meddelt følgende:

Arbeidsstuen har i femaaret været besøkt av gjennemsnitlig vel 250 barn, hvortil kommer endel som har hat hjemmearbeide.

Partiene har i regelen været 1 formiddags- og 2 eftermiddagspartier for piker samt 1 eftermiddags- og 2 aftenpartier for gutter. Hvert parti har hat 2 dages undervisning om uken. Undervisningen er fri.

Pikene er blit undervist i sør — reparation av gammelt og syning av nyt tei, — i strikning samt i bast- og spaanarbeide.

Gutterne har lært skomakeri, børstenbinderi, fletning av matter, tøfler og stolsæter samt arbeide i spaan og leketøi.

Som hjemmearbeide er strikket en hel del duker og arbeidet konfektposer.

Arbeidsstuen, som før hadde frit lokale i kjelderetagen i Johanneskirkenes menighetshus i Fosswinckelgaten, flyttet i januar 1914 ind i ny leiet lokale i Nygaardsgaten 29.

Av faste indtægter har arbeidsstuen av samlaget kr. 400 samt av Bergens kommunne fra 1 juli 1914 likeledes kr. 400 pr. aar til husleie. Utgiftenes forøvrig er dækket ved ca. kr. 400 i frivillige aarlige smaabidrag samt ved salg og tildels utlodning av barnenes arbeider.

Budgettet er steget fra kr. kr. 2 710.68 i 1911 til kr. 3 395.11 i 1915.

Arbeidsskolen i Solheims viken.

Styret har avgitt følgende beretning:

Solheimsvikens arbeidsskole har vært i drift siden nytaar 1913. Det første halvaar dreves skolen bare som syskole med frivillig lærerindehjælp. Næste halvaar kom skomaker-kursus for gutter med og lønnet lærer i skomakeri. Siden har skolen været både for gutter og piker og har lønnet lærerinde, som i 1915 ansattes ved skolen. Men da én umulig har kunnet greie det hele, er en stor del av arbeidet utført ved ulønnet lærerindehjælp.

Pikene har fått lappet, stoppe, spaanarbeide og laget juletræpynt. Gutterne: skomakeri, skofletning og mattebinding.

Utgiften til arbeidsmateriale har mest mulig været søkt dækket av elevene selv, dels ved indskrivningspenger, dels ved betaling for det anvendte lær og tei.

Den 21 decbr. 1915 var der utstilling og utsalg av guttenes hampske og pikenes juletræpynt.

Dels ved private, dels ved kommunale bidrag, de 2 første fra Årstad kommune, det sidste fra Bergens kommune, har skolen klaret sine utgifter. De to første aar fik skolen gratis lokale paa Solheims skole, det sidste aar har den leiet lokale.

Skolen begyndte med 30 elever, men søkningen har stadig øket saa den nu umulig kan opta alle som melder sig. Ialt har 265 elever søkt arbeidsskolen i disse 3 aar.

Den frivillige kirkelige fattigpleie.

Fra de forskjellige menigheter har man mottatt følgende indberetninger:

Domkirkenes menighet.

De midler man har hat at gjøre med er paa det nærmeste kr. 42 500.00, hvilket vil si gjennemsnitlig kr. 8 500.00 pr. aar.

Midlene er indkommet som bøssepasser i kirken, dernæst ved legater og gaver og endelig ved den aarlige koncert. Pengemidlene er i stigende.

A n v e n d e l s e n er først de maanedlige bevilgninger til en del av menighetens fattige, dels som stadig hjælp, saa vedkommende kan slippe at falde det offentlige til byrde, dels som hjælp i øieblikkelig nød. Dernæst til utredning av utgiftene ved to diakonissers arbeide i menigheten. Endvidere for en liten del til utgiftene ved et par av syforeningene og endelig til suppekjøkken.

Den regel man tidligere strengt fulgte, at de der mottok hjælp av det offentlige fattigvæsen ikke skulde faa hjælp av den kirkelige fattigpleie, er der løsnet endel paa i det sidste, eftersom midlene har flytt rikeligere ind og de fattiges tal under krigskonjunkturen er gåaet ned, mens deres sociale ned er gåaet op. Ved «de gode tider» har det efterhaanden vist sig mulig for alle som vil arbeide at faa godt lennet beskjæftigelse — derved er tallet gåaet ned. Men de som paa grund av alderdom eller sygdom ikke har kunnet faa arbeide og altsaa er henvist til at bære fattigfolks kaar, de har hat det værre end før fordi de faa penger de har faat at gjøre med har hat saa liten værdi. Derfor har man trodd det rigtigst at strække sig lengst mulig, selv om vedkommende har hat av Elberfeldtsystemet.

Korskirken frivillige kirkelige fattigpleie

har i aarene 1911—1915 likesom tidligere indskrænket sin gaveutdeling til saadanne trængende som ikke understøttes av det offentlige fattigvæsen, naar undtages de midler som bortgives ved den aarlige juleutdeling. De midler hvormed den virker indkommer væsentlig gjennem kirkebøsserne samt ved andre ellers ydede gaver og ved avholdte kirkekongerter. Desuten har menigheten til sin raadighet til utdeling til sine trængende renter av endel legater.

Endvidere utdeles klædningsstykker (saaledes beklædes hvert aar til jul 30 av menighetens barn fra underst til ytterst), fremdeles utdeles syarbeide til arbeidsløse kvinder, for hvilke de da mottar sin betaling.

Endelig utdeles gjennem suppekjøkken og paa anden maate mat til de trængende. Menigheten har til tjäneste for sine syke og fattige to diakonisser og en diakon.

I n d t æ g t.

Aar.	Indkommet i kirke- bøsserne.				Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.	
1911.....	1 678.79	1 399.35	80.88	3 159.02	
1912.....	1 620.91	1 384.37	-	3 005.28	
1913.....	1 466.05	1 771.68	973.87	4 211.60	
1914.....	1 600.30	2 758.53	212.38	4 551.21	
1915.....	1 521.30	3 309.97	230.00	5 061.27	

(Se tabellen næste side.)

Desuten er av stiftsprovst David Christopher Frichs og hustru Emilie Frichs legat stort kr. 2 000.00 utdelt renter i 2 portioner á kr. 40.00 hvert aars jul til uformuende syke i Korskirken menighet i Bergen.

Nykirken frivillige kirkelige fattigpleie.

Ved kirkebøssernes indsamling samt legater og gaver har de forvaltede midler i femaaret gjennemsnitlig utgjort kr. 4 407.48 pr. aar.

Gaverne har været ydet etter samme principper som før. Kun undtagelsesvis har der været ydet en øieblikkelig paakrævet hjælp til saadanne som har understøttelse av fattigvæsenet.

En syforening har utdelt klædningsstykker til jul.

Vi har 2 diakonisser og 1 diakon til hjælp for syke og gamle.

Utgift.

Aar.	Utdelt i pengar.	Indkjøpt garn og andre varer.	Utbetalt arbeidsløn til fattige.	Bidrag til suppekjøkkenet.	Til en syforening til fattige barns beklædning.	Til en skofikkerskole.	Løn til menighetsdiakonisser etc.	Bidrag til menighetshuset.	Tilskud til dør vogtere etc.	Tilskud til julefest for fattige.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	2 454.65	285.42	97.52	75.00	60.00	-	850.00	225.00	80.00	30.00
1912	2 541.65	323.98	112.15	-	60.00	28.00	560.00	300.00	83.31	40.00
1913	2 520.80	421.58	115.80	50.00	60.00	-	756.48	75.00	61.10	40.00
1914	2 944.49	206.60	90.75	-	60.00	-	1 047.00	-	140.00	60.00
1915	4 121.20	250.00	109.03	-	125.00	177.00	860.00	-	113.57	60.00

Mariakirkens sogn.

De midler hvormed fattigpleien har virket i femaaret 1911—1915 har utgjort gjennemsnitlig kr. 2 856.22 pr. aar.

Disse midler er væsentlig inntokmet ved bøsepenger i kirken, frivillige gaver og legater samt delvis ved kirkekonsert.

Av dette beløp er menighetens fattige understøttet væsentlig i kontanter og brændsel, likesom løn og husleie for menighetssøsteren er utredet derav samt bidrag til støtte for fattigpleiens syforening, som gjennemsnitlig i femaaret har utdelt 118 beklædningsgjenstande om aaret.

Desuten er utdelt endel kulbilletter som fattigpleien har mottatt som gave.

Ved utdelingen av de inntokmene midler følges i alminnelighet den regel at kun de understøttes som ikke har understøttelse av det offentlige fattigvæsen. En undtagelse sker dog herfra ved jul, ved hvilken leilighet gaverne samtidig med de offentlige legater i menigheten utdeles til fattige, uanset om de har offentlig understøttelse eller ei.

Johanneskirkenes frivillige kirkelige fattigpleie.

Fattigpleien har, som tidligere, væsentlig ydet understøttelse til saadanne trængende som ikke understøttes av det offentlige fattigvæsen. Indtægtene har i femaaret utgjort:

I 1911.....	kr. 5 114.77
- 1912.....	5 933.00
- 1913.....	5 324.00
- 1914.....	6 047.53
- 1915.....	10 351.14

Gjennemsnitlig kr. 6 554.13 pr. aar.

Disse indtægter er inntokmet dels — og væsentlig — gjennem kirkebøsserne, dels ved indsamlede og ellers ydede gaver, som for en del har været renter av legater der forvaltes av fattigpleien.

Der er 3 syforeninger: 1) til beklædning av fattige barn til jul, 2) til gamle syke og fattige til jul, 3) til fattige og syke, med utdeling aaret igjennem efterhvert som det trænges.

De fleste aar har et suppekjøkken været i virksomhet til utdeling til fattige.

I sykepleiens tjeneste virker 2 diakonisser og 1 diakon.

Sandvikens frivillige fattigpleies

gjennemsnitlige aarsindtægt i femaaret 1911—1915 har været kr. 6 306.20.

Aarstad frivillige kirkelige fattigpleie.

Aar 1911 utdeltes i form av kontante penger, kul, skotei og arbeidspenger til fattige:	ca. kr.	900
— 1912 utdeltes paa lignende maate.....	—	850
— 1913 — — — —	—	700
— 1914 — — — —	—	700
— 1915 — — — —	—	1 640

Dertil kommer hvad der betales for menighetsdiakonissen, hvilket aar om andet beløper sig til ca. kr. 800.

Naar beløpet stiger saa sterkt i 1915, nemlig til omtrent det dobbelte, saa har dette sin grund i at Aarstad fra 1 juli 1915 blev indlemmet i Bergen, hvorved ogsaa fattigpleien paa mange maater viser sig at være blit bedre stillet.

«Vestlandske Blinde forbund»

har git følgende oplysninger om sin virksomhet:

a. Forbundets almindelige regnskap.

1911.

Beholdning pr. 1 januar	kr. 144.00
Samlede indtægter i aarets løp.....	986.55
Samlede utgifter i aarets løp.....	388.95
Beholdning pr. 31 december.....	746.60
Regnskapsbalanse	1 130.55

1912.

Beholdning pr. 1 januar	kr. 746.60
Samlede indtægter i aarets løp.....	- 1 003.30
Samlede utgifter i aarets løp.....	- 1 089.74
Beholdning pr. 31 december	- 660.16
Regnskapsbalanse	- 1 749.90

1913.

Beholdning pr. 1 januar	kr. 660.16
Samlede indtægter i aarets løp.....	- 3 664.89
Samlede utgifter i aarets løp.....	- 3 600.71
Beholdning pr. 31 december	- 724.34
Regnskapsbalanse	- 4 325.05

1914.

Beholdning pr. 1 januar	kr. 724.34
Samlede indtægter i aarets løp.....	- 3 925.44
Samlede utgifter i aarets løp.....	- 2 677.47
Beholdning pr. 31 december	- 1 972.31
Regnskapsbalanse	- 4 649.78

1915.

Beholdning pr. 1 januar	kr. 1 972.31
Samlede indtægter i aarets løp.....	- 4 325.30
Samlede utgifter i aarets løp.....	- 3 925.29
Beholdning pr. 31 december	- 2 372.32
Regnskapsbalanse	- 6 297.61

b. Forbundets hjælpfond.

(Opgaverne her er pr. 31 december. Da fondet endnu ikke er traadt i virksomhet, er der ingen utgifter; renter og andre indtægter tillægges kapitalen. De efterfølgende tal viser dennes vekst i femaaret):

1910	kr. 981.60
1911	- 1 276.52
1912	- 1 683.35
1913	- 3 736.10
1914	- 4 382.31
1915	- 6 413.88

Legater og stiftelser.

I femaaret er kommet til:

1. Hans Mustad og hustru Marie Mustads legat til motarbeidelse av tuberkulosen, stort kr. 100 000, hvis renter skal anvendes til motarbeidelse av tuberkulosen paa den maate som Den norske nationalforening mot tuberkulosen til enhver tid bestemmer.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 12 januar 1911.

2. Elisabeth Smith Hedbergs legat, stort kr. 9 200. Renterne tilfalder endel navngivne personer saalænge de lever. Hvad der blir tilovers av renterne efterhvert som nogen av disse personer avgaaer ved døden, skal tilfalde værdige trængende i Bergen — mænd eller kvinder — i portioner hvis størrelse bestemmes af Bergens legatinspektion. Naar samtlige de der er berettigede til for livstid at oppebære portioner av legatet er døde, blir renterne at uddele i 4 like store portioner, hvilke dog legatopretterskens søskendes barn og disses barn, om de er trængende, skal være fortrinsvis berettiget til at erholde, og det selv om de ikke bor i Bergen.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 22 august 1911.

3. Synneve Kristiane Eliassen Ramstads legat, stort kr. 17 850, hvis renter uddeles hvert aars 25 januar i portioner paa kr. 100 til trængende syke indeu Domkirkenes menighet i Bergen.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 26 januar 1912.

4. Bergens Guttehjem, som regner sin stiftelse fra 4 november 1878, har til formaal at være et godt kristelig hjem for fattige forældrelesse eller med saadanne likestillede gutter fra Bergen og at gi dem en i kristelig aand ledet opdragelse.

Av hjemmets kapital skal kr. 150 000 danne et grundfond, som aldrig maa angripes eller formindskes. For tiden bestaar grundfonden hovedsagelig i hjemmets eiendom Garnes i Haus herred.

Kapitalens aarlige avkastning blir at anvende til fremme av hjemmets virksomhet. Stiftelsens grundregler er stadfæstet av Kirkedepartementet 6 mars 1912.

5. Konsul I. C. Martens legat, grundkapital stor kr. 40 000. Av legatets renter utdeles hvert aars 28 december i portioner paa mindst kr. 500 $\frac{2}{3}$ til værdige mænd av den bedre stand i Bergen, som uforkyldt ved sygdom er kommet i nød, mens $\frac{1}{3}$ av renterne stedse lægges til kapitalen.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 12 november 1912.

6. Ingenier Oluf Christian Sannes legat til bedste for sjømandsmissionen, stort kr. 20 000. Renterne disponeres av hovedstyret for foreningen til evangeliets forkynELSE for skandinaviske sjømænd i fremmede havner og skal anvendes til fremme av foreningens formaal.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 6 januar 1913.

7. Kjøbmand Jens Smit og hustru Hildas legat til Bergens ynglingeforening, stort kr. 15 000, hvis renter anvendes til fremme av Bergens ynglingsforenings virksomhet.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 11 januar 1913.

8. Ellen Bakke Hansens legat, stort kr. 152 539.58. Av legatets renter utredes til en navngiven person saalænge han lever først det beløp som er fornødende for at bringe hans aarsindtægt op i en sum av kr. 4 000. Det tiloversblevne av renterne — efterat utgiftene til vedlikehold av et gravsted er dækket — utdeles aarlig i portioner à kr. 300 til gamle værdige trængende kvinder eller mænd av Bergens by. Legatoprettersken «avdøde mands, guldsmedmester H. C. Bakkes slegtninger indtil tredje led samt søskendebarn er dog i tilfælde af sygdom eller trang, og hvis de findes værdige til understøttelse, fortrinsberettigede til saadan, og kan, om legatbestyrelsen anser det paakrævet, tildeles 2 portioner à kr. 300. Portionene beholdes for livstid, hvis trangen og værdigheten vedvarer, og legatets avkastning tillater det.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 6 juni 1913.

9. Fru Rikke (Anna Henrikke) Rosendahl Larssens legat til minde om hendes avdøde forældre, kjøbmand M. A. Rosendahl og hustru. Legatet, der er oprettet ved fra Anna Henrikke Rosendahl Larssen og hendes mand, marinemaler Johan Larssens testamente af 6 mai 1905 med tillægsbestemmelse af 28 juni samme aar, har en grundkapital stor kr. 26 281.38, hvorhos ved mandens død vil tilfalde legatet kr. 26 368.94 $\frac{1}{2}$ arveavgift av hustruens andel i fællesboet. Renterne skal, naar utgiftene til legatets bestyrelse og vedlikehold af legatoprettersnes gravsted er dækket, tilfalde marinemaler Johan Larssen saalænge han lever, men efter hans død utdeles i portioner à kr. 200 til værdige trængende kvinder i Bergen av embeds- eller borgerstand der ikke nyder fattigunderstøttelse.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 7 juni 1913.

10. Fru Sophia Jebsen, født Sundts legat til Foreningen til motarbeidelse av omstreifervæsenet. Legatet, der er oprettet ved gavebrev af 18 juni 1912, har til formaal at medvirke til en videre fortsættende utdannelse av barn som utgaar fra barnehjem, tilhørende «Foreningen til motarbeidelse af omstreifervæsenet», fortrinsvis Askviknæs barnehjem. Legatets grundkapital kr. 10 000 blir efterhvert at øke ved oplægning af en tiendedel av renterne indtil den har naadd mindst kr. 25 000. Den øvrige del af renterne blir at anvende til fremme av legatets formaal.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 2 juli 1913.

11. Overtoldbetjent Hans Blyts legat til minde om hans forældre, kaptein Peter Martin Blytt og hustru Marie Finne Fleischer.

Renterne av legatets grundkapital, der utgjør kr. 40 951.47, skal anvendes saaledes:

- En i statuttene nævnt bror datter og efter hendes død ethvert av hendes 5 barn indtil utgangen av det aar da vedkommende barn har opnaadd 18-aars alderen, samt en søsterdatter av testator erholder portioner paa tilsammen kr. 1 500 aarlig.
- Til understøttelse af trængende eller i smaa kaar levende enker og børn efter embedsmænd og i Statens tjeneste ansatte bestillingsmænd som væsentlig har hat sin livsgjerning i Bergen utdeles aarlig kr. 500 i portioner paa kr. 100.
- Det overskytende av legatkapitalens avkastning blir at tillægge legatformuen, indtil denne har naadd en sterrelse av kr. 100 000.

Naar kapitalen har naadd denne størrelse, skal det være legatbestyrelsen overlatt at bestemme hvorvidt nogen yderligere oplægning skal finde sted, og isaa fald hvor megetaarlig.

Eftersom de under litra a) nævnte utredslør ved dødsfald eller for brordatterbarneenes vedkommende ved indtrædelse af den bestemte aldersgrænse bortfalder, skal et tilsvarende beløp anvendes som paa den under litra b) bestemte maate. Naar legatstyrelsen maatte finde det paakrævet eller ønskelig, kan — da eller senere — disse understøttelser enkeltvis eller samlede, midlertidig eller vedblivende, forhøies efter omstændighetene, dog i intet tilfælde til høiere beløp end kr. 240 aarlig for enkelt person. Naar legatformuen har naadd en størrelse av kr. 100 000, skal der endvidere af legatets overskud tilfælde Bergens museum kr. 1 000 aarlig. Fra samme tidspunkt skal det ogsaa være legatstyrelsen overlatt at anvende indtil kr. 1 000 til understøttelse af lovene unge mennesker av Bergens by ved deres utdannelse gjennem studieophold ved universitetet eller andre offentlige læreanstalter i hjemlandet. Saadan understøttelse kan ogsaa, forinden legatformuen har naadd den nævnte størrelse af kr. 100 000, bevilges testators under litra a) nævnte brordatterbarn efter den deri nævnte aldersgrænse, dog saaledes at det ikke maa ske til fortrængsel for de under litra b) omhandlede understøttelser eller for en nogenlunde passende førelse af legatformuen. Ved alle understøttelser som bevilges af legatets midler, skal testators slegtninger — dog herved forstaat kun testators forældres avkom i ret nedstigende linje, og saaledes at naar det gælder færnere beslægtede end 4de led fra testators forældre, kun under iøvrig like omstændigheter — være fortrinsberettigede til at komme i betragtning, forsaavidt de hertil er værdige og trængende.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 3 juli 1913.

12. Kjøbmand A n d r. J. Olsens legat. Legatkapitalen utgjorde ved legatets oprettelse kr. 44 300. Av renterne erholder 3 navngivne personer hver 1 portion à kr. 200. Resten tillægges kapitalen indtil denne har naadd en størrelse af kr. 50 000, men skal efter denne tid uddeles i aarlige portioner paa kr. 200, med en halvdel hver 6 mars og en halvdel hver 6 september til trængende enker eller enlige kvinder i trængende stilling, bosat i Bergen, fortrinsvis saadanne som enten selv eller hvis mand eller far (forsørger) har været handlende eller haandverker i Bergen. Trængende mand eller kvinde der er besleget med legatets opretter, kjøbmand Andreas Johan Olsen, skal uanset deres egen eller mands livsstilling og uanset hvor de bor her i landet — naar det gælder færnere beslægtede end 4de led fra legatopretterens forældre, dog kun under iøvrig like omstændigheter — ha fortrinsret fremfor andre trængende.

Statutterne er stadfæstet af Kirkedepartementet 14 august 1913.

13. Fru Sophia Jebsen, født Sundts legat for barnehjemmet Anna Jebsens minde.

Legatet, der er oprettet ved gavebrev af 18 juni 1912, har en grundkapital stor kr. 30 000 og en ved legatets oprettelse ubebygget eiendom Kalfarvei nr. 83 i Bergen, der er bestemt til opførelse af bygning for barnehjemmet Anna Jebsens minde. Kapitalen blir at øke med mindst en femtedel af legatets aarlige renter, indtil den har naadd mindst kr. 100 000, hvorefter videre økning sker med mindst en tiendedel af de aarlige renter. Skulde kapitalen senere komme under kr. 100 000, blir den igjen at øke med mindst en femtedel af renterne indtil den har naadd mindst nævnte beløp. Legatets renter forøvrig anvendes til fordel for barnehjemmet Anna Jebsens Mindes drift efter bestyrelsens bestemmelse. Skulde forholdene efter bestyrelsens mening tillate bygning af et eller flere nye barnehjem for Anna Jebsens Minde, skal der af legatkapitalen kunne anvendes hertil indtil en tredjedel, forsaavidt kapitalen har naadd mindst kr. 100 000.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 18 august 1913.

14. Kaffehusselskaps legat for oprettelse og understøttelse af folkeunderholdningsaftener i Bergen. Legatet, som er oprettet af selskapet for oprettelse af kaffehuse i Bergen, har en grundkapital stor kr. 32 393,45, der ved oplægning af en tiendedel af renterne økes indtil den har naadd det dobbelte af dette beløp. Av renterne utredes forøvrig til endel i statuttene nævnte personer som af selskapet for oprettelse af kaffehuse i Bergen er tilstaat livsvarige pensioner i egenskap af tidligere funktionærer i selskapets tjeneste, tilsammen kr. 1 050 aarlig, mens resten anvendes efter legatbestyrelsens nærmere bestemmelse til at anordne eller ydes som bidrag til anordning af folkeunderholdningsaftener som — med sigte paa folkets sedelige, intellektuelle og moralske opdragelse — gir arbeidere og andre anledning til at komme sammen, paahøre foredrag, musik, oplæsninger m. v., se lysbilleder og lignende, og omgaes selskabelig med adgang til at nyde forfriskninger, derunder alkoholfrie drikke, mens alkoholholdige saadanne under ingen omstændighet maa serveres eller tillates nydt.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 20 august 1913.

15. Frk. Elisabeth Dorothea de Langes legat. Legatet, der er oprettet ved frk. Elisabeth Dorothea de Lange ved testamente av 26 november 1910, har en grundkapital stor kr. 28 000. Legatets renter med fradrag av omkostninger ved legatets bestyrelse skal tilfælde en navngiven dame saalænge hun lever. Efter hendes død uddeles legatets renter med fradrag af omkostninger, i aarlige portioner paa kr. 200 til endel i statuttene nævnte slegtninger af legatoprettersken. Efterhvert som nogen af disse personer dør, kan den avdødes portion tildeles andre af legatopretterskens søskendes barn, mand eller kvinde, uanset stand eller stilling eller opholdssted, som derom maatte andra, og portionene skal fortrinsvis tildeles dem eller dem som maatte være mest trængende. Det overskytende rentebeløp skal efter ansøkning uddeles i portioner paa kr. 200 aarlig til værdige trængende af borgers- eller embedsstanden i Bergens by, dog saaledes at naar nogen mand eller kvinde af legatopretterens søskende og disses descendenter ansøker, saa skal disse ubetinget være fortrinsberettiget og uanset bosted, naar slegtskapet ikke er fjerne end for legatopretterskens søskendes barnebarns vedkommende. Denne fortrinsret skal af dem, der er færnere besleget med legatoprettersken end i 4de led, kun under forørig like omstændigheter, kunne gjøres gjældende likeoverfor andre kvalificeerte.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 15 september 1913.

16. Kjøbmand Jakob Berstads familielegat. Legatet er oprettet ved testamente av 16 mars 1903. Dets kapital utgjør kr. 108 000. Endel navngivne slegtninger av testator kjøbmand Jakob Berstad oppbærer for livstid forskjellige i testamentet nævnte beløp, hvorhos testators barn, om de blir trængende, skal ntbetales et bestemt beløp saalænge de lever. Hvad der blir tilbage af renterne skal tillægges kapitalen indtil de nævnte personer er avgaaet ved døden. Fra dette tidspunkt blir renterne at uddele i saa mange portioner à kr. 400 som der er anledning til. Fortrinsberettigede til at erholde disse portioner er testators barn og barnebarn af de personer som nu oppbærer portioner av legatet. Forørig skal portionene tildeles trængende, hæderlige unge mænd — fortrinsvis af den lavere klasse — der er i besiddelse af evner og vilje til at utdanne sig til hvilken som helst hæderlig livsstilling, og som er hjemmehørende i Bergen stift.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 25 november 1913.

17. Bakersvendenes aldershems fond i Bergen, stort kr. 29 360.38, er tilveibragt ved frivillige aarsbidrag af bakersvender og bakermestre samt gaver fra andre bidragsydere. Dets formaal er at understøtte gamle, trængende bakersvender i Bergen med forstæder samt disses enker ved fri bolig i et aldershjem eller ved pengehjælp, dog saaledes at bakersvender som har arbeidet i Bergen og ydet bidrag til fondet, samt disses enker uanset bosted er berettiget til understøttelse, saafremt de holder sig i landet.

Efter statuttene, der er stadfæstet af Kirkedepartementet 3 december 1913, skal fondet søkes øket ved bidrag fra bakersvender, bakermestre og andre interessertere.

18. Severin Troyes legat for ældre, trængende, værdige sjømænd av alle grader, stort kr. 100 000. Legatets aarlige renteavkastning med fradrag af administrations-utgifter deles i 3 like store dele, der under iagttagelse af i statuttene nærmere angivne bestemmelser og med den begrænsning som følger af disse bestemmelser paa ansøkning tildeles:

- For en tredjedel skibsførere i portioner paa kr. 340.
- For en tredjedel 1ste styrmænd og 1ste maskinister i portioner à kr. 300.
- For en tredjedel sjømænd af andre grader, saasom kahyt-, dæk- og maskinpersonale, i portioner à kr. 260.

For at kunne komme i betragtning maa ansøkerne være hjemstavnsberettiget i Bergen eller inden et af de Bergenhusiske amter, i en fremtrædende grad ha føret i utenrikss fart og med fartøier hjemmehørende i Bergen, saaledes at vedkommende henregnes som hørende til Bergens sjømandsstand. Det bør ogsaa tillægges vigt at vedkommende har føret med et og samme skib i længere tid.

Fortrinsberettiget til portioner under grupperne b) og c) er ansøkere som har føret med legatstifteren Severin Troye i mindst 10 maaneder dengang han var skibsfører, eller i mindst 10 maaneder med et af dampskibene «Ulriken», «Lyderhorn», «Løvstakken» eller «Blaamanden» i den tid han var korrespondenter reder for disse.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 14 mars 1914.

19. Kaptein G. C. C. W. Prahls legat. Legatet, der er oprettet ved testamente av 20 juli 1909, har en grundkapital stor kr. 32 632.88 samt gaarden Breimyren i Alversund tinglag, værdSAT for kr. 3 000.

Renterne af legatkapitalen skal først tilfælde endel navngivne personer, men blir senere — efterhvert som der ved disse persons død blir rentebeløp ledige — at uddeles i portioner paa kr. 200 til værdige trængende af embeds- eller borgerklassen i Bergens by og stift. Av portionene, der tilstaaes for 1 aar ad gangen, kan flere uddeles til en

og samme person.. Hvad der av hvert aars rente maaatte bli tilovers efterat legatportionene er utbetalt, skal tillægges kapitalen.

Trængende efterkommere av kaptein G. C. C. W. Prahl — fjernere beslegtede end i 4de led, dog kun under forøvrig like omstændigheter — skal uanset stand og opholdssted være fortrinsberettigede til at komme i betragtning ved udteilingen av legatets portioner.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 7 mai 1914.

20. Peter Jebsen og hustru Sophia Jebsen, født Sundts aldershjem for Bergens handelsstand.

Aldershjemmet er oprettet ved gavebrev af 18 juni 1912, hvorved Bergens handelsstands understøttelsesforening til et aldershjem for værdige trængende af Bergens handelsstand skjænkedes eiendommen Kalfarvei nr. 77 i Bergen samt kr. 15 000 i kontanter til indredning af eiendommen. Eiendommen i indredet stand samt hvad der efter dens indredning maaatte være tilovers af det nævnte beløp er at anse som stiftelsens grundkapital.

I aldershjemmet optages, efter bestyrelsens bestemmelse, værdige trængende af Bergens handelsstand. Efterkommere av Peter Jebsen og hustru Sophia Jebsen, født Sundt, hvis navn aldershjemmet bærer, skal forsaaavidt de er trængende og har hjemstavnsret eller har hat sit hovedsagelige virke i Bergen paa ansøkning være fortrinsberettiget til to pladser i hjemmet, uten at det kan kræves at de har tilhørt handelsstanden. Av renterne af stiftelsens til enhver tid rentebærende kapital blir aarlig mindst en tredjedel at tillægge grundkapitalen. Resten af renterne disponeres af bestyrelsen til fordel for hjemmet og dets beboere.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 16 juli 1914.

21. Frk. Anna Harmens legat, stort kr. 20 000, hvis renter utdeles aarlig i portioner paa kr. 100 til ældre, over 50 aar gamle, ugifte, trængende damer i Bergen, av borgerlig familie. En navngiven, kvindelig slegtning af legatstifteren, frk. Anna Harmens, skal dog, saalænge hun er arbeidsudgygtig som følge av en sygdom hvorav hun lider, uanset alder, oppebære 2 portioner.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 23 juli 1914.

22. Henriette Amalie Stoltz's legat for blinde, stort kr. 10 342.99, har til opgave at hjælpe værdige trængende blinde i Bergens by og stift, hvis blindhet er til hinder for det nødvendige selverhverv, fortrinsvis fattige gamle og forkomne. Av legatets disponible renter utdeles aarlig portioner der ikke maa være under kr. 100 og ikke over kr. 200.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 7 september 1914.

23. Henriette Amalie Stoltz's legat for døve, stort kr. 15 514.47, har til opgave at hjælpe værdige trængende tunghørte, døve og ørvstumme i Bergens by og stift, hvis omhandlede legeumsfeil er til hinder for det nødvendige selverhverv, fortrinsvis fattige gamle og forkomne. Av legatets disponible renter utdeles aarlig portioner der ikke maa være under kr. 100 og ikke over kr. 200.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 7 september 1914.

24. Otto Næverman Michelsen og hustru Gjertrude Michelsen, født Kirkhoff's legat. Legatet, der er oprettet af frk. Hansine Kirkhoff ved testamente af 19 januar 1910, har en grundkapital stor kr. 55 779.75. Av renterne oppebærer endel i testamentet navngivne personer forskellige beløp for sin levetid. Det overskytende af legatets avkastning eller hvad der maaatte bli disponibelt efterhvert som de nævnte personer utgaar, skal i aarlige portioner paa kr. 200 utdeles til slegtninger av testatrix og hendes søster Gjertrude Metta Michelsen eller dennes mand Otto Næverman Michelsen saa nær som 3dje led, eller til personer der er eller har været gifte med saadanne slegtninger, alt eftersom de befindes at være i mindre gode økonomiske omstændigheter. Er særlig trang eller andre særlige omstændigheder tilstede, kan der til samme person utdeles 2 portioner. Naar saadanne slegtninger eller besvogrede ikke findes eller ikke helt optar legatets avkastning, blir det disponible utbytte i aarlige portioner paa kr. 200 at utdele til værdige trængende haandverkere i Bergens by eller enker efter saadanne, uten hensyn til deres stand inden haandverket, men saaledes at de ældste og mest trængende fortrinsvis kommer i betragtning.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 20 januar 1915.

25. Christian Amelin Hesselmann og Anne Christiane Hesselmanns legat. Legatet, der er oprettet af avdøde frk. Anne Christiane Hesselmann ved testamente af 12 mars 1908, har en grundkapital stor kr. 143 912.38. Den aarlige renteindtægt blir — efter fradrag af utgifter ved legatets bestyrelse og vedlikehold av

testatrix' gravsted — at fordele i portioner à kr. 300 til hæderlige og værdige trængende, mand eller kvinde, av borgerstand inden Bergens by eller nærmeste omegn, der ikke nyder fattigunderstøttelse. Dog kommer, uten hensyn til stand eller opholdssted, først og fremst testatrix' slegtninger indtil 5te led i betragtning, naar de i forhold til sine tidligere livsvilkår mås sies at være i trang. Ved portionenes fordeling forevrig skal de der enten selv har staat i venskapsforhold til testatrix, eller hvis forældre har staat hende nær, under ellers like forhold komme i fortrinsvis betragtning, ligesom der ved siden av disse skal tages særskilt hensyn til beboerne av Christopher von Tangen og hustru Rikke Marie von Tangens Aldershjem for Bergens handelsstand. Portionene tildeltes for levetid. Endel navngivne personer, væsentlig slegtninger av testatrix, skal oppebære portioner saa længe de lever.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 22 januar 1915.

26. Overlæge Klaus Hanssens fond. Fondet, der er stiftet ved gavebrev af 23 mai 1914, har en grundkapital stor kr. 55 000. Fondets renter tillægges kapitalen indtil denne har naadd en sum av kr. 60 000. Naar dette beløp er naadd anvendes renterne til lægevidenskabelig forskning i Bergen.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 25 januar 1915.

27. Ivar Torkildsens legat. Legatet er oprettet ved gavebreve av 3 juli 1908 og 2 januar 1909. Legatkapitalen utgjør kr. 105 000 samt 2 faste eiendomme, værdsat til kr. 20 000. Legatopretterne, skibsreder Vilhelm Torkildsen og hustru Ulrikke Torkildsens barn samt barnebarn har ret til at oppebære renterne. Naar de er døde skal renterne uddeles i portioner paa kr. 600 til trængende vanføre, hjemmehørende i Bergens by, Søndre Bergenshus amt og Nordre Bergenshus amt, fortrinsvis til barn eller yngre personer med det for øie at utvikle dem til mest mulig selvhjulpenhet og hel eller delvis erhvervsdygtighed.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 29 januar 1915.

28. Frk. Mathilde og Jenny Jensens legat for trængende syke av borgerlig stand, tilhørende Johannes menighet i Bergen. Legatet er oprettet ved gavebrev av 5 november 1914. Dets kapital utgjør kr. 10 000. Renterne skal uddeles hvert aar til jul i ti like store portioner til værdige trængende syke i det (eller de) av byens sogne som til enhver tid utgjør Johannes menighet. I enkelte specielle tilfælde kan en særlig trængende faa indtil 2 portioner.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 19 april 1915.

29. Snekkermester Truls Dahls legat, stort kr. 2 000. Renterne av legatkapitalen, med fradrag av administrationskostninger, skal deles i to like store portioner. Disse skal av legatets styre tildeles trængende i Bergen, dog saaledes at trængende descendenter av snekkermester Truls Dahl, under ellers like omstændigheder, skal ha fortrinsret til portionene. Den som en gang er tilstaat portion av legatet vedblir at oppebære denne saafremt trangen vedvarer og vedkommende ellers ansees værdig til det.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 29 maj 1915.

30. Det Jordan—Meyerske familielegat, stiftet av Martine Fredrikke Dorothea Charlotte Meyer, født Jordan. Legatet, hvis grundkapital utgjør kr. 75 163,17, er oprettet ved testamente av 31 august 1878 med flere senere kodiciller.

Av renterne oppebærer endel navngivne personer forskjellige beløp saalænge de lever, ligesom der av samme foruten utgifter ved legatets administration utredes omkostninger til vedlikehold av legatoprettersken og hendes mand Fredrik Bähr Meyers gravsted samt til fattige i Mariakirkens menighet i Bergen kr. 100 aarlig, at uddele hver jul ved Mariakirkens sogneprest. Det overskytende av renterne samt hvad der av disse blir disponibelt efterhvert som de nævnte personer avgaaer ved døden, uddeles paa ansøkning i portioner paa kr. 100 aarlig til værdige trængende ugifte kvinder, deri indbefattet enker som har ført et ærbart levnet og har opnaadd 40-aars alderen, i hvilken henseende det dog ikke skal ha nogen indflydelse om der maatte mangle et par maaneder. Kvindelige medlemmer av testatrix og hendes mands familie, begrænset til descendenter i femte led fra disses forældre, er tillagt ubetinget fortrinsret, idet dog testatrix' familie skal gaa forut for hendes mands i tilfælde hvor der blir at vælge mellem like værdige personer av begge familier. De fortrinsberettigede kan tilstaaes kr. 200 aarlig forsaaadt de av legatbestyrelsen paa grund av sygdom eller andet uheld skjønnes at være særlig trængende.

Næst trængende av familien skal ugifte døtre av præster av den lutherske tro eller enker efter saadan være fortrinsberettiget til legatportionene. Adgangen til at oppebære portioner av legatet skal iøvrig være betinget av, for slegtninger av testatrix og

hendes mand, at de er bosat i Norge eller Danmark, og iøvrig at vedkommende er bosat i Norge.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 15 juni 1915.

31. Anna Margrethe Runshaugs legat til svække syersker og handlendes understøttelse, stort kr. 1 000, som økes ved mulige aarlige bidrag og oplægning av renter. Legatet er oprettet ved gavebrev af 7 juli 1915. De aarlige renter tillægges kapitalen indtil denne har naadd en størrelse af kr. 10 000. Naar denne sum er naadd skal kun 20 pct. af de aarlige renter tillægges kapitalen, mens de øvrige 80 pct. uddeles i portioner à kr. 100 til understøttelse af svekkede syersker og handlende som har op holdt sig i Bergen i mindst 5 aar og ved utdeling er bosat der. Hvis der ikke er an sekere blandt handlende eller syersker eller hvor vedkommende ikke findes værdig til at komme i betragtning, kan portionene tildeles andre trængende inden Bergens by. En i gavebrevet nævnt person skal dog, saalænge vedkommende lever, oppebære samtlige portioner, ligesom legatopretteren, kjøbmand Olaf Runshaugs slegtninger senere under ellers like omstændigheter er fortrinsberettiget til at erholde portioner af legatet.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 18 august 1915.

32. Fru Cathinka Wallendahls fond til bedste for hendes avdøde mand, Rasmus Wallendahls søsterbarn og barnebarn, og senere for det ved høieste resolution af 5 juni 1883 stadfæstede kjøbmand Eilert Andreas Wallendahl og hustru Ida Østrups familielegat. Fondet, der er oprettet ved testamente av 13 februar 1902, gavebrev af 28 februar 1910 og erklæring af 30 september 1913, har til formaal at yde de nævnte søsterbarn og barnebarn et tilskud til disses aarsindtægt og senere at tillægges kjøbmand Eilert Andreas Wallendahl og hustru Ane Ida Østrups familielegat. Fondets kapital utgør kr. 100 000 med tillæg af mulig opsamlede renter.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 18 september 1915.

33. Overretssakfører J. A. Vidsteen og hustru Bolette Marie Vidsteen, født Grans legat til trængende enker og ældre egtefolk af Bergens by, stort kr. 44 224.32. Renterne skal tilfælde endel navngivne personer for livstid, men blir senere at uddele i portioner paa kr. 100 for 1 aar ad gangen til trængende enker eller ældre egtefolk af Bergens by der ikke nyder eller har nydt fattigunderstøttelse.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 30 oktober 1915.

34. Overretssakfører J. A. Vidsteen og hustru Bolette Marie Vidsteen, født Grans legat til deres gravsteds vedlikehold, stort kr. 1 000. Renterne, og hvis disse ikke er tilstrækkelige, det fornødne af kapitalen anvendes til vedlikehold og i tilfælde fornyelse af overretssakfører Vidsteen og hustrus familiegravsted. Naar fæstetiden for gravstedet er utløpet og der ikke er anledning til at erhverve nyt fæste, skal den sum som legatet har i behold tillægges det foran nævnte overretssakfører J. A. Vidsteen og hustru Bolette Marie Vidsteen, født Grans legat til trængende enker og ældre egtefolk af Bergens by og gaa ind i dette legats urørlige kapital.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 30 oktober 1915.

35. Bergens offentlige søndagsskoles legat for at bibringe unge haandværkere kundskaper.

Legatet, der er oprettet for Bergens offentlige søndagsskoles disponible midler ved skolens nedlæggelse i aaret 1913, har en grundkapital stor kr. 13 769.51, som økes ved oplægning af renter, idet disse tillægges kapitalen indtil denne har naadd et beløp af kr. 15 000. Derefter skal renterne tilfælde Bergens kunsthaandverksskole og anvendes til dennes drift paa betingelse af at skolen optar i sin plan mindst 2 timers ukentlig undervisning i fugene norsk, regning og bokholderi.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 30 oktober 1915.

36. Jacob og Christian Bentzons legat til Bergens museum. Legatet, hvis grundkapital utgør kr. 15 000, er oprettet ved gavebrev af 17 december 1905 og testamente af 25 mars 1912. Renterne af kr. 7 000 skal hvert aar utbetales til en navngiven person saalænge han lever. Førøvrig skal renterne lægges til kapitalen indtil denne har naadd en størrelse af kr. 20 000. Naar kapitalen har naadd denne størrelse, skal renterne efter bestyrelsens bestemmelse benyttes til stipendier, til studiereiser for videnskapsmænd ved Bergens museum eller paa anden maate anvendes til fremme af museets videnskabelige virksomhet.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 12 november 1915.

37. Kjøbmand Anton Mohrs tuberkuloselegat, stort kr. 5 000. Renterne uddeles til mandlige tuberkulose patienter af middelstanden eller embedsstanden, hjemmehørende i Bergen, fortrinsvis til landophold for rekvalvescenter eller andre patienter med utsigt til helbredelse.

Statuttene er stadfæstet af Kirkedepartementet 12 november 1915.

38. Armauer og Klaus Hanssens fond til fremme av lægevidenskabelig arbeide i Bergen og paa Vestlandet.

Fondet er oprettet ved bidrag fra bergenske læger i anledning av overlæge Klaus Hanssens 70-aarige fødselsdag 23 mai 1914. Dets opgave er:

- a) At yde bidrag til utførelsen eller publikationen av medicinsk-videnskabelige arbeider som er utført av læger i Bergen eller paa Vestlandet forøvrig eller under bergenske sykehus og institutioner.
- b) At opstille prisopgaver for læger i Bergen eller paa Vestlandet forøvrig for lægevidenskabelige arbeider.
- c) At støtte den medicinske litterære virksomhet ved at yde bidrag til utgivelsen av fagtidsskrifter som utkommer i Bergen.
- d) Paa andre maater at søke at befordre medicinsk-videnskabelig forskning i Bergen og paa Vestlandet.

Fondets kapital utgjorde ved oprettelsen kr. 20 000. En fjerdepart av renteavkastningen tillægges hvertaar kapitalen, som ogsaa kan økes ved gaver. Den del av renterne som ikke tillægges kapitalen kan uddeles til fremme af fondets nævnte formaal.

Statuttene er stadfæstet av Kirkedepartementet 28 december 1915.

Bergens magistrat, 20 februar 1917.

Ola j O l s e n .

C. B a n g .

G u s t a v S c h e n e c k .

XIV.

Nordre Bergenhus amt.

Beretning

om Nordre Bergenhus amts økonomiske tilstand i femaaret
1911—1915.

A. Landdistriktet.

I. Indledning.

a. Administrativ inddeling.

I den administrative inddeling er der i femaarets løp indtraadt følgende forandringer:

Lensmandsdistriktenes antal er formindsket med 1 — fra 31 til 30, idet Aurlands og Nærøys lensmandsdistrikt ved kgl. resolution av 31 mai 1912 er slaaat sammen.

Av nye lægedistrikter er i femaaret oprettet følgende:

Ved kgl. resolution av 16 april 1915 — Askvoll, Lavik, Davik, Selje, Bremanger, Gaular og Fjaler, hvert distrikt omfattende herredet av samme navn.

Ved kgl. resolution av 27 august 1915 — Naustdal og Leikanger, hvert distrikt omfattende herredet av samme navn.

Lægedistriktenes antal er som følge herav forøket med 9 og utgjorde ved femaarets slutning 22.

Med hensyn til jordmordistriktenes er der foregaat den forandring at Kyrkjebø jordmordistrikt 8 juni 1914 blev besluttet delt i følgende 3 distrikter:

1. Vadheims jordmordistrikt, omfattende gaardsnr. 26 til og med nr. 44.
2. Kyrkjebø jordmordistrikt, omfattende gaardsnr. 45 til og med nr. 66, samt indtil videre Ortnevik og Strenderne (gaardsnr. 1 til og med 13).

3. Fuglsetfjordens jordmordistrikt, omfattende gaardsnr. 14 til og med nr. 25.
Delingen trædte i kraft 1 oktober 1914.

Ved amtstingsbeslutning av 22 juni 1911 foretages omregulering av amtets dyrlægedistrikter, idet amtet blev inddelt i 8 amtsdyrlægedistrikter, mot tidligere 3. De nye distrikter har følgende omraade:

- 1ste distrikt: Jostedal, Luster, Hafslo, Aardal, Lærdal og Borgund.
2det distrikt: Aurland, Sogndal, Leikanger, Balestrand, Vik og Kyrkjeboe.
3dje distrikt: Lavik, Brekke, Hyllestad, Gulen og Guddal i Fjaler.
4de distrikt: Gaular, Førde, Naustdal, Jølster med undtagelse av Stordal til og med gaardene Skrede og Fossheim.
5te distrikt: Sulen, Fjaler med undtagelse av Guddal, Askvoll, Vevring og Kinn.
6te distrikt: Bremanger, Davik (Aalfot undtat), Sør-Vaagsøy, Nord-Vaagsøy og Selje.
7de Distrikt: Gloppen, Breim, Stordal i Jølster, Eid og Aalfot sogn av Davik.
8de distrikt: Hornindal, Innvik og Stryn.

b. Folkemængden.

Den hjemmehørende folkemængde var efter folketellingen i 1910 i landdistrikterne 88 722 og i Florø 1 318. Pr. 31 december 1915 var folkemængden efter det Statistiske Centralbyraas beregning 88 609 i amtets landdistrikt og 1 500 i Florø ladested.

c. Ind- og utflytninger.

Efter indhentede opgaver skulde antallet af ind- og utflyttede i femaaret stille sig saaledes:

Ind- og utflytninger i Nordre Bergenhus amt 1911—1915.

Lensmandsdistrikt	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Indfl.	Utl.								
Jostedal	0	0	6	4	4	0	0	2	1	9
Luster.....	15	16	17	26	10	17	11	19	2	13
Hafslo.....	6	21	2	19	3	10	7	22	16	32
Aardal	18	22	2	26	12	22	16	17	8	8
Lærdal	9	31	19	39	7	34	4	18	5	20
Borgund.....	3	5	0	4	3	7	6	6	1	17
Sogndal	14	71	14	52	14	25	15	42	8	49
Aurland	14	25	33	35	23	50	14	23	18	55
Leikanger og Balestrand.....	67	98	36	114	23	99	33	80	33	116
Overføres	146	289	129	319	99	264	106	229	92	319

Lensmandsdistrikt.	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Indfl.	Utfll.								
Overført	146	289	129	319	99	264	106	229	92	319
Vik	17	49	14	43	11	55	15	32	14	64
Kyrkjebø	6	30	14	19	18	30	11	20	17	15
Lavik og Brekke..	31	69	24	62	28	47	20	52	15	64
Gulen	6	108	9	68	13	99	23	55	15	84
Sulen.....	2	33	9	37	18	49	9	19	2	24
Hyllestad.....	20	60	16	79	24	74	43	68	22	68
Askvoll.....	68	67	89	90	105	91	84	125	65	82
Fjaler	35	91	77	100	30	103	54	111	24	112
Gaular	15	72	40	112	37	78	20	70	8	90
Jølster	2	34	8	16	2	40	4	29	5	24
Førde	20	60	26	58	17	72	22	35	19	35
Naustdal.....	6	25	7	45	5	33	11	26	9	31
Kinn og Vevring..	7	70	13	114	27	50	20	86	31	114
Bremanger.....	1	33	15	28	10	24	18	23	7	28
Selje	1	88	24	95	10	85	44	47	6	42
Davik	4	27	10	49	7	25	10	28	11	24
Eid	40	50	40	50	40	50	40	50	40	50
Hornindal	3	5	7	4	0	3	4	5	3	6
Gloppen og Breim	1	36	11	46	2	41	4	28	5	46
Stryn.....	2	32	7	28	11	19	5	16	2	24
Innvik.....	4	50	13	16	9	23	4	19	7	17
Tilsammen	487	1 378	602	1 473	523	1 355	571	1 173	419	1 363

Oversigten kan imidlertid ikke ansees at være utømmende da grundlaget for de enkelte opgaver maa antages at ha været mindre sikkert at bygge paa.

d. Utvandring.

Med hensyn til paalideligheten av nedenstaaende tabel maa gjøres samme forbehold som ved tabellen over ind- og utflytninger.

Utvandringen fra Nordre Bergenhus amt 1911—1915.

Lensmandsdistrikt.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Jostedal	5	7	0	10	0
Luster.....	1	1	0	0	0
Hafslø.....	4	17	11	6	4
Aardal ¹	-	-	-	-	-
Lærdal	1	0	0	2	3
Overføres	11	25	11	18	7

¹ Opgave mangler.

Lensmandsdistrikt.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Overført	11	25	11	18	7
Borgund.....	0	0	0	0	0
Sogndal	23	21	9	27	16
Aurland	10	13	4	3	0
Leikanger og Balestrand.....	7	4	6	22	15
Vik	32	8	21	20	13
Kyrkjebø	0	4	3	3	3
Lavik og Brekke.....	8	10	12	18	3
Gulen	21	7	7	7	2
Sulen	3	3	0	0	0
Hyllestad.....	5	6	5	6	5
Askvoll.....	18	23	22	17	13
Fjaler	17	10	8	10	4
Gaular	8	2	3	4	4
Jølster	14	13	19	18	10
Førde	6	4	16	8	9
Naustdal.....	13	6	9	17	8
Kinn og Vevring.....	7	3	1	6	1
Bremanger.....	11	4	4	1	3
Selje	52	36	22	18	2
Davik	32	18	22	6	4
Eid	26	11	3	8	9
Hornindal	8	7	3	4	11
Gloppen og Breim	37	15	11	24	6
Stryn	15	15	15	15	5
Innvik	11	6	4	9	3
	395	274	240	289	156

II. Jordbruk og fædrift.

1. Eiendoms- og bruksforhold.

Nedenstaende tabel viser antallet av særskilt skyldsatte eiendomme ved femaarets begyndelse og utgang, deres matrikelskyld m. v.:

Sorenskriverier.	Brukenes antal ved utgangen av		Matrikelskyld ved utgangen av 1915.	Gjennemsnitsskyld pr. bruk i-	
	1910.	1915.		1910.	1915.
Indre Sogn	2 504	2 710	Mark. 4 922.57	Mark. 1.97	Mark. 1.82
Ytre Sogn.....	3 362	3 553	6 253.37	1.86	1.76
Søndfjord.....	3 563	3 747	7 012.95	1.97	1.87
Nordfjord.....	3 770	4 013	7 843.85	1.97	1.83
Tilsammen	18 199	14 023	25 532.74	1.94	1.82

Gjennemsnitsskylden pr. bruk for hele amtet var saaledes ved utgangen av aaret 1915 mark 1.82. I 1895, 1900, 1905 og 1910 var den henholdsvis mark 2.53, 2.33, 2.12 og 1.94.

Inden sorenskriveriene har følgende distrikter hat den henholdsvis største og mindste gjennemsnitsskyld pr. eiendom:

I Indre Sogn.....	Luster	2.62 og Jostedal	1.25.
I Ytre Sogn.....	Brekke	2.83 og Sulen	1.32.
I Søndfjord.....	Jelster	2.47 og Bremanger	0.86.
I Nordfjord.....	Innvik	2.36 og Sør-Vaagsøy	0.64.

Brukenes antal er steget i alle distrikter med tilsammen 824. Den største stigning viser Luster med 55 bruk og den mindste stigning Vevring med 3 bruk.

Gjennemsnitsprisen pr. skyldmark har i femaaret utgjort:

Herreder.	Gjennemsnitspris pr. skyldmark.	Herreder.	Gjennemsnitspris pr. skyldmark.
	Kr.		Kr.
Jostedal	3 025	Gaular	2 009
Luster.....	2 584	Jelster	2 585
Hafslø.....	2 763	Førde	2 865
Aardal	¹ Ingen beregning.	Naustdal	1 963
Lærdal	3 747	Vevring	2 074
Borgund.....	¹ Ingen beregning.	Kinn	2 547
Sogndal	2 945	Bremanger	2 233
Aurland	1 473	Selje	2 431
Leikanger	2 672	Sør-Vaagsøy	1 684
Balestrand	2 247	Nord-Vaagsey	2 350
Vik	2 385	Davik	1 983
Kyrkjebø	2 197	Eid	2 001
Lavik	1 624	Hornindal	1 843
Brekke	2 139	Gloppe	1 406
Gulen	1 585	Breim	1 954
Sulen	1 906	Innvik	1 562
Hyllestad	1 672	Stryn	2 657
Askvoll.....	1 884		
Fjaler	2 428	Amtet 1911—1915	2 174

Gjennemsnitspris pr. skyldmark i 1915 2 365.

Amtet 1914.....	2 179
— 1913.....	2 185
— 1912.....	2 133
— 1911.....	2 063

¹ Paa grund av manglende antal salg.

Gjennemsnitsprisen pr. skyldmark for det hele amt utgjorde i aarene:

1881—1885.....	kr. 1 323.00
1886—1890.....	« 1 408.00
1891—1895.....	« 1 628.00
1896—1900.....	« 1 584.00
1901—1905.....	« 1 720.00
1906—1910.....	« 1 856.00

2. Jordfællesskap og utskifting.

Utskiftningsarbeidet har i femaaret været fortsat med samme antal formænd som i forrige periode, nemlig 7.

Der er avsluttet 206 utskiftningsforretninger, omfattende 1 212 bruk med samlet areal 1 366 494 ar, hvorav indmark 243 145 ar.

Utskiftningsforretningenes fordeling paa de enkelte herreder m. v. vil fremgaa av tabellen paa næste side.

1 januar 1916 var under arbeide 70 paabegyndte, men ikke avsluttede, og 129 forlangte, men ikke berammede utskiftningsforretninger.

Avgangene under arbeide værende og de ikke berammede utskiftninger angaaer over $\frac{2}{3}$ del dyrkbar utmark, brændtorv, skog og havnegang. Av indmarksstrækninger av betydning er kun faa igjen som ikke er skiftebehandlet. Men mange av de ældre utskiftninger er mangelfulde, særlig paa grund av for liten utflytning og derav følgende ufuldstændig samling av brukene. Gavnigheten av fuldstændig utskifting indsees mere og mere med den voksende fremgang jordbruksoppdraget i den senere tid har gjort, — og blir der adgang til ny utskifting hvor de ældre er mangelfulde, vil adgangen dertil sikkert bli meget benyttet.

Jordleie av særskilt skyldsatte bruk forekommer yderst sjeldent. Derimot er her enkelte husmænd, men disse forsvinder mere og mere, idet pladsene sælges eller tages i bruk av gaardeieren.

3. Opdyrkning av nyt land.

Ifølge lensmændenes opgaver er der i Breim optyddet «særdeles meget», — i Vik, Jølster, Eid, Hornindal, Stryn og Innvik «meget», — i Aardal, Breimanger, Selje, Sør-Vaagsøy og Nord-Vaagsøy «litt», — i Fjaler «næsten intet», — mens der i amtets øvrige distrikter er angitt at være dyrket «noget». Utlægning av indmark til utmark har efter opgaverne praktisk talt ikke fundet sted.

Amtets samlede areal av indmark blev i 1910 beregnet til 49 136 ha., derav 5 798 ha. aker og 43 338 ha. eng. I 1915 var tallene steget til henholdsvis 50 074 ha., 6 531 ha. og 43 543 ha.

Landbruksingeniøren har i femaarsperioden hat befatning med følgende arbeider paa efternævnte steder til indvinding eller sikring av jord:

O p g a v e

over de i aarene 1911—1915 avsluttede utskiftninger i Nordre Bergenhus amt,
fordelt herredsvise:

Herreder.	Antal forretninger.	Indmark.		Utmark.	
		Antal bruks.	Areal ar.	Antal bruks.	Areal ar.
Luster	7	6	456	59	62 700
Hafslo	3	32	5 926	-	11 662
Lærdal	4	6	3 540	-	32 303
Borgund	1	10	5 503	-	-
Sogndal	5	16	3 690	22	12 382
Aurland	2	4	5 477	15	8 500
Balestrand	2	3	1 399	7	1 587
Vik	4	4	1 859	28	25 114
Kyrkjebø	2	3	1 343	8	400
Lavik	2	7	29 587	-	-
Brekke	2	-	-	10	6 883
Gulen	11	13	2 885	36	145 784
Sulen	8	4	1 748	19	11 156
Hyllestad	2	4	2 621	2	18 009
Askvoll	8	16	7 917	29	19 112
Fjaler	18	30	19 443	65	142 292
Gaular	8	17	8 738	22	2 911
Jølster	4	2	1 900	22	15 644
Førde	3	22	12 165	27	16 731
Naustdal	7	26	10 233	26	2 419
Kinn	7	8	3 990	22	103 697
Bremanger	10	31	3 129	48	84 226
Sør-Vaagsey	2	5	1 602	4	¹ -
Nord-Vaagsey	2	38	4 143	6	692
Selje	11	22	10 197	36	25 285
Davik	22	25	11 628	79	135 281
Eid	11	8	2 126	54	71 627
Hornindal	3	6	11 195	17	33 869
Gloppen	9	46	27 126	2	¹ -
Breim	11	22	20 660	40	64 466
Innvik	10	18	15 779	32	58 655
Stryn	5	6	5 140	15	9 962
Tilsammen	206	460	243 145	752	1 123 349

H e n ø y i Davik, uttapning av en myr paa 20 maal.

L e f d a l i Eid, uttapning av 135 maal myrlændt jord. Endvidere paa samme gaard regulering og forbygning av en elv, hvorved 48 maal jord blev vernet og friet fra flom.

¹ Ikke maalt.

Haugen i Eid, uttapning av en myr paa 70 maal jord.

Ommedal i Hyen, forbygning og regulering av en elv med 150 maal interessert jord.

Yndestad i Gaular, sänkning av en elv med tørlagt jord 50 maal.

Hjelmeland i Gaular, sänkning av en elv med 86 maal tørlagt jord.

Holsten i Førde, sänkning av et vand med 73 maal tørlagt jord.

Klakegg i Jølster, uttapning av en myr paa 27 maal.

Bolset i Jølster, sänkning av et vand med 40 maal tørlagt jord.

Sande i Gulen, sänkning av et vand, indvinding av 35 maal jord.

Kjelby i Gulen, uttapning av en myr paa 15 maal.

Kjellevold i Gulen, uttapning av en myr paa 40 maal jord.

Grønnevik i Sulen, uttapning av en myr paa 21 maal.

Aardal i Breim, sänkning av et vand, indvinding av 70 maal jord.

Espeland i Gaular, uttapning av en myr paa 37 maal.

Kvamme i Gaular, elveforbygning.

Savland i Naustdal, uttapning av en myr paa 105 maal.

Øiebost i Naustdal, elveforbygning.

Indrekva m i Naustdal, elveforbygning.

Grinde i Gulen, sänkning av et vand, indvinding av 11 maal jord.

Att eraas i Hyllestad, sänkning av en elv, jordindvinding 15 maal.

Endel av disse arbeider stod uavsluttede ved femaarets utløp.

Søkningen til de bidrag som landbrukslaget deler ut til dyrkning av jord, er sterkt stigende. I budgetterminene 1911/12—1915/16 er der som dyrkningsbidrag utdelt kr. 117 690.00 til opdyrkning av 43 123 ar jord med et samlet omkostningsoverslag av kr. 573 174.00. I samme tidsrum er der av statsmidler utdelt 82 opdyrkningspræmier, 34 bidrag til gjødselbeholdere og 396 præmiaan til opdyrkning av 9 463 ar jord.

Av Jorddyrkningsfondet er i femaaret tilstaat 93 laan inden amtet til et samlet beløp av kr. 76 065.00 og til opdyrkning av 8 185.18 ar. De fordeler sig saaledes paa de enkelte herreder:

Herreder.	Antal laan.	Beløp.	Utstrækning ar.
		Kr.	
Hafslø	1	400.00	30.00
Lærdal	1	800.00	80.00
Borgund , .	2	500.00	50.00
Lavik	3	1 900.00	224.00
Gulen	1	1 000.00	104.00
Hyllestad	1	1 700.00	170.00
Askvoll	13	10 985.00	1 223.00
Overføres	22	17 285.00	1 881.00

Herreder.		Antal laan.	Beløp.	Utstrækning ar.
	Overført		Kr.	
Fjaler		22	17 285.00	1 881.00
Gaular		8	4 915.00	502.38
Jølster		2	1 800.00	206.00
Førde		6	4 630.00	563.00
Naustdal		1	3 000.00	390.00
Vevring		1	650.00	75.00
Kinn		9	7 325.00	746.00
Davik		3	2 825.00	268.00
Eid		2	2 400.00	256.00
Hornindal		6	4 150.00	575.00
Gloppen		6	4 650.00	459.00
Breim		7	8 060.00	851.80
Innvik		12	8 485.00	825.00
Stryn		7	5 240.00	517.00
	Tilsammen	93	76 065.00	8 185.18

4. Dyrkningsmaaten.

Utviklingen har i femaaret gåaet avgjort i retning av sterkere drift, mere aaben aker. Betydelige beløp anvendes til indkjøp av kunstgjødsel. Landbruksmaskiner er anskaffet i stor utstrækning. Elektriske motorer til treskning og hakskjæring er begyndt at komme i bruk og vil vel bli mere almindelige, efterhvert som bygdene blir forsynt med elektrisk kraft.

5. Høstutbyttet.

Høstutbyttet har i femaaret stillet sig slik:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Høi	10—20 pct. under middels.	10—20 pct. over middels.	Ca. 10 pct. under middels.	Middels.	Middels.
Korn	Ca. 10 pct. under middels.	10 pct. under middels.	Ca. 10 pct. under middels.	Ca. 10 pct. under middels.	Middels.
Poteter	Middels.	Middels.	Middels.	Middels.	10—20 pct. under middels.
Frugt	30—40 pct. over middels.	Ca. 60 pct. under middels.	Middels.	30 pct. under middels.	30—40 pct. under middels.

6. Jordens benyttelse.

Forholdet mellem utsæd og avling vil efter lensmændenes opgaver i Sogn gjennemsnitlig være for havre ca. $\frac{1}{7}$, for byg $\frac{1}{9}$ og for poteter ca. $\frac{1}{7}$. Gjennemsnitlig utsæd pr. maal dreier sig om 60 liter for havre, 45 liter for byg og 350 liter for poteter.

For Fjordenes vedkommende vil forholdet mellem utsæd og avling være for havre ca. $\frac{1}{5}$, for byg $\frac{1}{8}$ og for poteter ca. $\frac{1}{7}$. Gjennemsnitlig utsæd pr. maal dreier sig her om 90 liter for havre, 40 liter for byg og 350 liter for poteter.

I de faa distrikter hvor rug dyrkes vil forholdet mellem utsæd og avling være ca. $\frac{1}{10}$. Gjennemsnitlig høiaavling pr. 10 ar er ca. 450 kg.

Amtets samlede akerareal er beregnet at ha steget i femaaret med 733 ha. til 6 531 ha. og engarealet med 205 ha. til 43 543 ha. Stigningen av akérarealet synes væsentlig at skyldes optagelsen av nye bygakere i Sogn og av havreakere i Fjordene. Kunstig eng til høislaatt er øket noget baade i Sogn og Fjordene, naturlig eng til høislaatt er derimot gått tilbake.

Tobaksdyrkning har for to distrikters vedkommende, Lærdal og Sogndal, gått frem i femaaret, men i de øvrige distrikter sterkt tilbake. Dyrkningens omfang ved femaarets slut vil sees av tabellen paa næste side.

7. Havebruk og bærssanking.

Om forholdene i Sogn uttaler amtsgartneren følgende:

Der har været jevn fremgang for havebruket i disse fem aar. Frugttræplantningene er utvidet, og frugttræstellet har gått frem, baade naar det gjelder stellet av selve trærne og jordbearbeidning og gjødsling i frughaven. Og der har foregaat en betydelig forbedring ogsaa naar det gjelder stellet av selve frugten. Grønsaksdyrkningen har naadd frem til flere og flere hjem. Og bær-dyrkningen maa sies at ha skutt riktig god fart paa sine steder. Planteskoledriften er ogsaa blit utvidet og utviklet paa en heldig maate, men evner endnu ikke paa langt nær at tilfredsstille distrikts behov.

Salgsproduktene fra havebruket er de samme som tidligere. Frugten blir solgt i frisk tilstand. Nedfaldsfrugt og mindre værdifuld frukt blir for en del solgt til saftpresseriene i Sogn. Størsteparten av de dyrkede bær gaar ogsaa til saftpresseriene i Sogn eller Bergen. Og en noksaa stor del av bærrene blir utført. Av grønsaker blir forholdsvis litet solgt. Men der er i de sidste aar optat til dyrkning endel sorter som er særlig egnet for vekstforholdene her, og som er skikket for længere transport, saa der ogsaa for grønsaker kan bli tale om salgsprodukter i litt større mængde i fremtiden.

Avsætningsmarkedene for havebruksproduktene er at regne bare indenlands, og her maa da i første række nævnes Bergen, Kristiania og Trondhjem. En ikke ubetydelig del av bær (solbær og ribs) blir avsat i England. Og der har i

Herreder.	Areal i 1915.	Gjennemsnitlig pr. maal:			Gjennem- snitspris for jordleie pr. maal.	Samlede gjennemsnit- lige drifts- utgifter pr. maal.	Gjennemsnitspris pr. kg. tobak av færdig, god vare.				
		Utgift til gjødsel.	Utbetalte arbeids- penger.	Avling.			1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	M. ^a	Kr.	Kr.	Kg.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Luster	11 113.72	25.00	80.00	170	100.00	105.00	2.25	2.00	1.90	1.90	1.90
Hafslø	4 598	45.00	68.00	190 à 200	110.00	223.00	1.70	1.70	1.60	1.45	1.40
Aardal	472.50	30.00	Ikke opgit.	125 à 160	100.00 à 120.00	Ikke opgit.	1.50 à 1.65	1.60 à 1.65	1.60 à 1.75	1.60 à 1.80	1.75
Lærdal	57 497,71	30.00	65.00	200	60.00	155.00	1.70	1.68	1.55	1.65	1.70
Sogndal	18 000	30.00	40.00	200	60.00	130.00	1.60	1.60	1.60	1.40	1.10
Aurland	8 890.5	20.00	30.00	168	100.00	150.00	1.60	1.68	1.78	1.79	1.82
Leikanger	0	40.00	70.00	150	80.00	190.00	1.65	1.70	1.75	1.40	Ingen dyrkning.
Balestrand.	0	40.00	70.00	140	80.00	190.00	Ingen dyrkning.	Ingen dyrkning.	1.40	Ingen dyrkning.	do.

de sidste 3—4 aar været gjort forsøk med at oparbeide marked for vore gravenstener i Tyskland.

Vore vilde bær er paa langt nær ikke tilnyttet gjort som de burde. I enkelte bygder er man kommet bra paa vei, og det er helst der hvor man har sikret sig avsætning til saftpresseriene. Men i andre bygder er det daarlig bevendt med indsamlingen af de vilde bær. Grunden hertil kan muligens være at man ikke er kommet til nogen ordnet sammenslutning med eksport for øie. Det har været vanskelig at faa dette i gjænge; der har været arbeidet med dette i mange aar.

Prisene paa havebruksproduktene har holdt sig godt oppe, dog allikevel slik at det synes at gaa mere og mere i den retning at prisen paa god vare og godt stellet vare helst er stigende og paa daarlig stellet vare helst sigende.

Amtsgartneren i Fjordene har avgitt følgende uttalelse:

Interessen for dyrkning av havevekster i sin almindelighet maa nu sies at være stor i Fjordene, og kjendskapet til de specielle veksters krav ikke helt ubetydelig.

Det er særlig frugtdyrkningen som fanger interessen i Nordfjord, hvor enkelte bygder maa sies at være godt paa vei i den retning. I femaarsperioden 1911—1915 er fremgangen betydelig, specielt for dyrkning av pærer. Det viser sig nemlig at denne frugtart har adskillig økonomisk værdi, særlig for de indre og midtre bygder, hvor de kan naa en meget god utvikling. Da sortimentet paa langt nær heller ikke er saa stort som epler, hjälper ogsaa dette til at holde alle tvilsomme eksperimenter borte. Dette har igjen bevirket at man mere og mere gaar forretningsmæssig frem naar det gjælder valg af sorter til nyplantning, baade av epler og pærer. Man har prøvet og vraket saa længe til man efterhvert indser nytten av at plante kun de sorter som har vist sig mest lønsomme, efter erfaringer fra de nordligere markeder. Østlandsmarkedene kommer man mere og mere ifra fordi det viser sig at de eplesorter som bedst utvikles, og som gir den største avkastning, betales bedst paa markedene nordenfor.

Salget foregaar væsentligst gjennem opkjøpere. Selv om dette system er galt, kan der neppe være tale om at komme fra det endnu en tid; ti her findes ikke saa smaa mængder frugt av mindre værdi, og før disse kommer bort fra omsætningen paa markedet, før er det næsten umulig at omsætte frugten direkte uten mellemmand. Forholdet har forbedret sig noget, men langt fra tilstrækkelig. Naar frugttrækulturen — jordbearbeidning, gjødsling etc. — indtil for faa aar siden har ligget meget tilbake, saa skyldes ogsaa dette frugtens daarlige handelsværdi for en stor del. At faa dette rettet er likesaa vanskelig som at undgaa opkjøpere, saalænge frugtens kvalitet ikke forbedres. Der er dog en merkbar fremgang ogsaa i denne henseende. Ja for enkelte bygder maa fremgangen sies at være meget betydelig, hvilket viser sig blandt andet i at prisene har øket jevnt.

Utbryttet av frugthaven i de to sidste aar har været daarlig. I 1914 ødela rognebærmøllets larve store mængder epler, og i 1915 var det kun faa eplesorter i de bedste frugtbygder som naadde en saadan utvikling at de kunde

bydes frem paa markedet. Av den grund blev en hel del solgt til saftpresseriene i Bergen.

Pærerne gav større utbytte, omend ikke normalt.

Dyrkningen av bær har tiltat meget, særlig i Søndfjord og tildels i Ytre Nordfjord. Betingelserne herfor er da ogsaa store. Det milde havklima gjør at de opnaar en særdeles god utvikling. Solbærrene og tildels ribs eksporteres, men utbyttet svarer ikke helt til forventningene da handelen foregaar gjennem bygdernes handelsmænd. Der er forsøkt dannet eksportlag, men hittil uten resultat. Folk vil nødig slippe handelsmændene fordi de da kan faa byttet sine bær i varer, og fordi handelsmændene betaler kontant.

Selv om dyrkningen av bær har tiltat meget, spiller den allikevel ikke saadan rolle som sankningen og eksporten av vilde bær. Av disse omsættes der stadig større og sterre mængder. Naar undtages 1915 har mængden øket for hvert aar. I nævnte aar var modningen av bærrene saa daarlig at de vanskelig lot sig eksportere. Om end behandlingen av bærrene til eksport lar meget tilbake at ønske, saa er der dog en kjedelig fremgang at spore.

Interessen for kjøkkenvekstene er ganske stor i Sønd- og Nordfjord, men der dyrkes allikevel rent for litet til at det kan sies at ha nogen væsentlig betydning i husholdningen for folk i almindelighet.

Her gjør de aarlig avholdte grønsakskurser et meget godt arbeide, idet de baade vækker interessen og lærer folk at skatte den værdifulde føde som grønsakene repræsenterer.

For at vække sansen for havebrukets forskjellige grener er der i femaars-perioden avholdt utstilling i Stryn i 1911, og deltagelsen i landsutstillingen i 1913 var heller ikke uvæsentlig. Mindre var tilslutningen til Jubilæumsutstillingen paa grund av mislykket frugthøst.

Der er besluttet oprettet en saftfabrik i Stryn som har til formaal at skaffe avløp for en mængde av den frugt som bør unddrages markedshandelen i frisk tilstand, og videre at hindre eksport av bær som er saa langt fremskredet i modning at de ikke bør sendes.

Som før nævnt blir grønsakskurser aarlig avholdt; likeledes vil der paany bli iverksat demonstrationskjøkkenhaver i mindst 3 av distrikts herreder.

8. Hesteavl.

Hesteavlen har gaat væsentlig i samme gjænge som i forrige femaarsperiode. De gode konjunkturer i sin almindelighet har krævet meget hestearbeide og fremkaldt gode hestepriser, hvilket igjen har medført utvidet hesteavl. For fjordhestens vedkommende har avlshingster med 2den præmie været betalt med indtil kr. 3 000.00 og 3dje præmie med 2 500.00. I 1914 indkjøptes de 2 stats-amtshingster «Fridthjof» og «Kranlin». Den førstnævnte har 2den præmie og er utstationert i Eid, Nordfjord, mens den anden har 3dje præmie og er stillet til raadighet baade for Hyllestad og Lavik i Sogn.

Statshingstene av fjordrace «Frimann» og «Haakon» er fremdeles i virksomhet,

dog saaledes at sidstnævnte fra oktober 1913, for at avverge slegtskapsavl i Breim, Nordfjord, er laanbyttet mot «Trygg», tilhørende Vigrestad hesteavslag paa Jæderen.

Den av amtslandbrukslaget leide hingstehavnegang Maasevatsdalen blev opsgaet 1912, da man fandt beitningstiden der for kort, og da desuten nogen dyr kom ut for benskade der.

Dølehestavlen er holdt ganske godt oppe i Indre Sogn. Hesteavlsæteren i Tunsbergdalen har været benyttet som vanlig, og statshingsten «Alf» har der gjort sommertjeneste i hele perioden.

Hesteavslag om fjordhingst var der i Opstryn, Nedstryne, Loen, Olden, Raud og omegn, Sydstrand, Hyen, Førde, Stangfjord, Askvoll og Holmedal, Dale og Guddal, Eikefjord og Kyrkjebø. Hesteavslag om dølekingst i Borgund og Lærdal, Lærdal, Norum, Leikanger og Vik.

9. Kvægavl

antages at ha gåaet noget — om end ikke svært meget — frem i femaaret saavel i kvantitativ som i kvalitativ henseende. Der arbeides hovedsagelig med de samme kvægracer som før, — Nordfjord med sit sorte, hornete fæ og Søndfjord med sort og graat, kollet. Ytre Sogns storfæ staar Fjordenes meget nær i utvikling, utseende og driftsstandpunkt. Det røde Indre-Sogns fæ, som stammer fra Lærdal, har utbredt sig sterkt i femaarsperioden og viser sig at passe meget godt for forholdene her.

Statkvægutstillingen har vekslet mellem Gloppen i Nordfjord og Vik i Sogn. Av bygdedyrskuer har der i femaaret været avholdt ialt 169. Hver eneste bygd i amtet er der kommet med.

Gjennemsnitsutbyttet av melk pr. ko i 1915 har efter lensmændenes opgaver, som forøvrig vistnok ikke er meget at bygge paa, utgjort i Sogn ca. 1 250 liter, i Søndfjord ca. 900 liter og i Nordfjord ca. 1 000 liter. Det henholdsvis største og mindste beregnede kvantum har i Sogn Aurland med 2 000 liter og Gulen med 800 liter, — i Søndfjord Gaular med 1 100 og Fjaler og Bremanger med 800, — i Nordfjord Breim med 1 350 liter og Selje, Sør-Vaagsøy og Nord-Vaagsøy med 800.

10. Sauehold og gjetehold.

Saavel saueavl som gjetavl antages at ha gåaet jevnt frem i perioden. Efter avgivne uttalelser er driften blit mere rationel og indbringende. Statens gjetavlsstation paa Midtkandal i Breim har arbeidet godt og bragt mere liv i avls- og fôringsspørsmålene. Saueutstillinger har været holdt i Hafslo, Vik, Askvoll, Førde, Davik og Gloppen.

11. Meierioysteridrift.

Efter opgave fra meierikonsulenten hadde amtet i 1911 69 meierier i drift. Til disse blev indveiet 7.9 mill. kg. melk. I 1912 gik imidlertid kvantummet

ned til 7.8 mill. Men i 1913 og 1914 gik det igjen op til henholdsvis 8.2 og 8.22 mill. kg.

Der synes efter meierikonsulentens uttalelse at være for litet samarbeide mellem de meieriinteresserte. Følgen herav blir at der oprettes for mange smaa meierier med ufuldkomment utstyr istedetfor den heldigere ordning med større, tidsmæssige meierier.

I 1912 dannedes Nordfjords meieriforening, som har gjort god nytte ved at arbeide for at faa meieriene bedre utstyret og at faa knyttet flere fagutdannede meiersker til bedriften.

Efter lensmændenes opgaver skulde der i 1915 været i drift 78 meierier i amtet. Av disse dreves de 14 ved damp- eller motordrift, 23 ved vandkraft, mens resten dreves ved haandkraft.

I Søndfjord og Nordfjord leveres den skummrede melk gratis til leverandørene, — i Sogn derimot har der været beregnet ca. 2 øre pr. liter for skummet melken.

Det av meieriene tilvirkede smør er hovedsagelig solgt til England, osten for det meste til Bergen.

Gjennemsnitsprisen i herredene i 1915 har for smør været kr. 2.30 à kr. 2.40, for gjetost ca. kr. 1.50 og for gammelost kr. 1.10 à kr. 1.20.

12. Svineholdet

har i det hele gått noget frem, men staar for flere distrikters vedkommende ikke paa den høide som det burde.

Man har nu begyndt at støtte bedriften sterkere med hjemmeavllet før, saa som poteter, rotfrugter, grønfôr og havre. Der er 2 svineavlssstationer i amtet, en i Balestrand for landsvin og en i Breim for yorkshiresvin.

13. Fjærkræholdet

er av liten betydning og antages ikke at ha gått nævneværdig frem i femaaret.

14. Tamrenholdet

stiller sig omrent som ved utgangen av forrige periode.

15. Vinterfôring.

Efter lensmændenes opgaver beregnes der gjennemsnitlig følgende kvanta til vinterfôring for følgende husdyr:

	Hest.		Ko.		Sau.	Gjet.
	Høi.	Halm.	Høi.	Halm.	Høi.	Høi.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Sogn	2 100	270	1 550	190	250	160
Søndfjord.....	2 290	220	1 590	140	320	160
Nordfjord.....	2 266	160	1 460	300	240	110

16. Sundhetstilstanden

blandt husdyrene betegnes av amtets dyrlæger som jevnt god i femaaret. De sygdomme som synes at ha voldt mest bryderi og størst økonomisk tap, er den smitsomme kalvekastning samt ringorm.

Av kreaturforsikringsindretninger fandtes ved utgangen av 1915 følgende:

Selskapets navn.	I hvilket aar traadt i virksom- het.	Antal forsikrede:		Samlet forsik- ringssum 31 december 1915.	Præmie inkl. ut- lignet tilskud 1911— 1915.	Utbetalte erstat- ninger i femaaret 1911— 1915.
		Hester.	Storfæ.			
Jostedal hesteassurancesels- kap.....	1901	86	-	33 050.00	3 054.00	3 247.50
Viks hestetrygding.....	1911	180	-	72 000.00	4 495.00	2 540.00
Kirkebø hesteassurance....	1898	70	-	19 334.00	882.60	300.00
Lavik gjens. kvægassurance- selskap	1898	-	237	19 665.00	1 951.00	971.00
Brekke hesteassurance.....	1900	180	-	56 615.00	2 300.00	2 311.00
Hyllestad hesteassurancesels- kap	1898	80	-	24 710.00	2 152.83	1 968.20
Dale Sogns hesteassurance.	1911	127	-	36 340.00	2 628.07	2 110.00
Holmedals hesteassurance- forening	1909	189	-	57 911.00	2 286.30	1 916.60
Viksdalens hesteassurance- forening	1909	100	-	30 000.00	2 203.97	1 848.85
Jølster hesteassurance	1909	265	-	99 810.00	3 955.00	2 045.00
Førde heste- og kvægassu- ranceselskap	1897	189	408	94 168.00	2 176.97	727.00
Holsete heste- og kvægassu- ranceselskap	1909	31	-	12 340.00	540.78	150.00
Naustdal hestetrygdelag ...	1910	146	-	44 500.00	445.00	1 250.00

Selskapets navn.	I hvilket aar traadt i virksom- het.	Antal forsikrede:		Samlet forsik- ringssum 31 december 1915.	Præmie inkl. ut- lignet tilskud 1911— 1915.	Utbetalte erstat- ninger i femaaret 1911— 1915.
		Hester.	Storfæ.			
Bremangerpollen kvægassu- ranceselskap	1895	-	174	14 500.00	809.00	459.00
Bremanger gjens. kreatur- assuranceselskap.....	1902	6	80	9 100.00	853.34	445.61
Hjelldalens hesteassurance- forening	1896	45	-	14 800.00	740.00	700.00
Maurstad og Reinstad do....	1897	30	-	10 000.00	500.00	350.00
Eid do....	1898	89	-	34 305.00	1 797.15	1 284.00
Ous do....	1874	57	-	22 730.00	842.85	1 451.35
Hjelmelandsdalens do....	1909	28	-	11 350.00	247.76	-
Haugens og do. do....	1892	44	-	16 710.00	526.10	496.68
Indre Starheims do....	1883	33	-	13 400.00	1 625.00	1 625.00
Ytre do. do....	1891	40	-	15 400.00	590.00	292.95
Hornindals hesteassurance..	1891	127	-	54 330.00	2 239.09	2 927.76
Gloppen hesteassurancefor- ening.....	1874	290	-	114 737.00	5 131.30	4 510.71
Breims hesteassurancelag ..	1897	150	-	52 500.00	2 988.00	2 650.00
Stryns hesteforsikringslag..	1874	130.	-	53 400.00	2 670.00	2 560.00
Opstryns hesteassurancelag.	1874	54	-	20 235.00	1 620.00	1 100.00
Markernes hesteassurance- forening	1880	45	-	21 840.00	545.00	445.00
Indviks og Utviks heste- assurance	1896	60	-	34 425.00	1 437.00	1 611.00

17. Sammenslutning blandt landmændene.

Nordre Bergenhus amts landbrukslag omfatter nu 121 landbruksavdelinger rundt om i bygdene. Desuten har landbrukslaget 256 direkte medlemmer. Blandt de arbeider som lagets virksomhet i fremtrædende grad har fremskyndet i femaaret, bør nævnes nydyrkningen av jord, som i de senere aar har skutt ganske rask fart i flere av amtets bygder.

Selskapets budget er for næste termin opført med kr. 51 800.00, hvorav bl. a. til nydyrkning av jord kr. 24 000.00, til bygdedeyrskuer kr. 8 500.00, til andre utstillinger kr. 2 600.00, til havebrukslagene kr. 1 500.00, til underhold av stamhingster kr. 1 000.00, til forskjellige kurser kr. 2 700.00.

Det vestlandske kjøpelag, som er en sammenslutning av Søndre Bergenhus

amts landhusholdningsselskap og Nordre Bergenhus amts landbrukslag, har, forsaavidt angaaer Nordre Bergenhus amt, hat en omsætning av:

i 1911--12	kr. 223 541.93
- 1912--13	“ 221 114.69
- 1913--14	“ 264 905.18
- 1914--15	“ 274 434.65
- 1915--16	“ 334 137.09

Mindre sammenslutninger for salg av landmandsprodukter er dannet paa enkelte steder, men ikke i den utstrækning som vilde være ønskelig. Det har endnu ikke været mulig at opnaa tilstrækkelig tilslutning til dannelse av et fælles salgsdag i Bergen.

18. Arbeidsforhold ved jordbruket.

Arbeidsforholdene er i femaaret blit stadig vanskeligere. Industrien har med sin rivende utvikling i stor utstrækning lagt beslag paa den tilgjængelige arbeidskraft, idet den betaler priser som jordbruket ikke kan magte at utrede. Stillingen er derfor blit den at jordbruket vanskelig faar arbeidshjælp, og den som faaes er dyr. Disse omstændigheter har for en stor del bidrat til at der nu benyttes maskiner og hestekraft hvor der tidligere i stor utstrækning bruktes haandkraft.

Gjennemsnitsprisen i amtet for en almindelig tjenestegut var ved femaarets utgang kr. 281.00 pr. aar, hvortil kommer kost og logi, ansat til kr. 245.00. Den gjennemsnitlige aarsløn for en tjenestepike var kr. 156.00 + kost og logi, ansat til kr. 202.00. Gjennemsnitslønnen for mandlige dagarbeidere oppgives at være paa egen kost kr. 3.54, paa husbondens kost kr. 2.63, for kvindelige dagarbeidere paa egen kost kr. 2.11 og paa husbondens kost kr. 1.35.

19. Salgsprodukter, avsætningsforhold og priser.

De væsentligste salgsprodukter er smør, ost, kjøt, flesk og frukt, desuten endel hester, fæ og vilde bær. Omtrent alt meierismør og de vilde bær har været solgt til England. Hester og fæ gaar til Østlandet. De øvrige varer selges væsentlig i Bergen, men i de sidste aar sendes ogsaa en del til Kristiania. Avsætningen til Kristiania vil antagelig komme til at øke yderligere, naar den nu besluttede Flaamsbane blir færdig. Som det nu er foregaar næsten al vareforsendelse med dampskib over Bergen.

Prisene paa landmandsproduktene har i femaaret øket betydelig, men utbyttet har — paa grund av høie priser paa arbeidshjælp, kraftfør og gjødning — ikke staat i forhold til prisøkningen. Paa grund av de ekstraordinære forhold som verdenskrigen medførte var prisene i sterk stigning ved femaarets utløp.

20. Landbrukets gjældsforhold.

Tinglæste og avlæste panteheftelser i faste eiendomme samt antallet av tvangsauktioner over fast gods har i femaaret utgjort:

Sorenskriverier.	Tinglæst.	Avlæst.	Tvangsauktioner.
	Kr.	Kr.	
Indre Sogn	6 124 643.98	696 295.25	11
Ytre Sogn.....	5 543 659.96	785 247.17	14
Søndfjord.....	5 028 087.40	784 566.83	65
Nordfjord.....	2 638 201.60	738 471.61	16
Nordre Bergenhus amt	19 334 592.94	3 004 580.86	106
Mot i femaaret 1906—10	8 912 820.00	4 405 158.00	97

Som det sees er de tinglæste panteheftelsers beløp steget til over det dobbelte av hvad det var i forrige femaarsperiode, mens beløpet av avlæste heftelser er sunket betydelig fra forrige femaar. Tallene synes imidlertid ikke at stemme med de virkelige forhold med hensyn til gaardbrukernes gjældsforhold ved femaarets utgang. Opgaven maa sees i sammenhæng med den forholdsvis sterke utvikling industrien har hat i dette amt i femaaret, som gjør det sandsynlig at en større del av det tinglæste pantebeløp vedkommer industriobligationer.

21. Landbruksskoler.

Amtets landbruksskole er paa Mo i Førde. Om dens virksomhet i femaaret har bestyreren uttalt:

Skolen har været drevet efter samme plan som fra sin oprettelse i 1908.

Skolen har hat god søkering. I femaarsperioden er inntatt 233 ansøkninger om optagelse.¹

Fra Sogn.	Fra Søndfjord.	Fra Nordfjord.
81	88	64
Optat 58	54	44 Ialt 156.

Der er uteksamert i alt 139. Vi har altid hat den glæde at kunne gi de uteksamerte elever bedste karakter for opførsel.

Kun to elever har forlatt skolen — etter fuldendt kursus — uten at gaa op til eksamen. Sundhetstilstanden blandt elevene har — med undtagelse av kurset 1914 — gennemgaaende været meget god. Epidemiske sygdomme har ikke indtruffet.

Det gjennemsnitlige timetal har været: Paa skolesalen 780, praktiske øvelser ca. 200 og praktiske arbeider, hvorav ogsaa endel maa regnes til øvelser, ca. 700 pr. elev.

¹ En del har søkt flere ganger.

Der er i femaarsperioden opsat tidsmæssig verkstedsbygning og verksmester ansat.

Jordbruket har efter omstændighetene været drevet sterkt med ofte henimot halvparten av den opdyrkede jord til aapen aker.

Som tidligere vil jeg ogsaa her fremhæve at kalkning af jorden har været en af de bedste «løftestænger» i jordbruket her paa gaarden. Kun skade at det de par sidste aar har været saa vanskelig at faa denne vare at vi har maattet indskrænke bruken av den saa altfor meget. Vareprisen og — ikke mindst — frage har været urimelige.

Den gjennemsnitlige melkemængde paa fjøset har for de fuldt melkende kjør¹ været 1 970 liter med en gjennemsnitsfettprocent av 3.86.

Amtets praktiske jenteskole paa Kroken i Luster har i femaaret været drevet som tidligere. I 1912 oprettedes for amtets regning en husmorsskole i Stryn.

22. Almindelige bemerkninger.

Endnu ved femaarets utgang var jordbruksforholdene noksaa upaavirket af krigssituasjonen. Det offentliges støtte til jordbruket blev ydet paa samme maate som tidligere — som en understøttelse til de fattige, traengende jordbrukere. Og følgen herav var naturligvis ogsaa den at jordbrukerne fortsatte med at drive sine eiendomme slik som det faldt fordelagtigst for dem, ikke som det var heldigst for samfundet. Hverken Staten eller den enkelte jordbruker handlet ut fra en bevisst vilje til at gjøre landet selvhjulpent. De foranstaltninger som blev truffet i anledning av dyrtiden, som f. eks. salg av billig statsmel, virket snarere i retning av mindre korndyrkning end i retning av økning av dyrkningen.

III. Skogdrift.

Om skogsakens utvikling i femaaret uttaler amtets skogforvalter:

Interessen for skogens rette behandling og for beplantning av snaumark er fremdeles i glædelig vekst. Saaledes kan det nævnes at det er omtrent aldeles slut med de før saa hyppig brukte uthugstsalg ned til lave dimensioner, hvorved hele skogteiger omtrent blev snauet. I de fleste herreder, hvor man har gjældende verneskogvedtægter, betragtes disse som upraktiske og er saagodtsom sat ut av betragtning.

Der findes 7 bygdealmenninger i amtet med et samlet areal av 13 740 maal. Herav er 7 430 maal barskog, 3 470 maal løvskog, 2 540 maal uproduktiv mark og 300 maal høifjeld. Værdien av disse kan anslaaes til kr. 85 000.00.

Av eiendomme som er underlagt skogvæsenet eier det offentlige inden amtet 111 107 maal. Herav er:

Statsskoger 33 535 maal, hvorav 23 999 maal barskog, 3 272 maal løvskog, 3 500 maal uproduktiv mark og 2 764 maal høifjeld.

¹ Væsentlig Søndfjords-kjør.

Oplysningsvæsenets Fonds skoger 15 575 maal, hvorav 6 573 maal barskog, 4 626 maal løvskog, 2 066 maal uproduktiv mark og 2 310 maal høifjeld.

Statsalmenninger 61 997 maal, hvorav 15 840 maal barskog, 24 710 maal løvskog, 11 067 maal uproduktiv mark og 10 380 maal høifjeld.

Værdien av disse skoger kan anslaaes til kr. 626 500.00, hvorav statsskogene kr. 347 500.00, Oplysningsvæsenets Fonds skoger kr. 125 000.00 og statsalmennin gene kr. 154 000.00.

I femaaret har disse skoger git et nettouthytte av kr. 69 163.62, hvorav kr. 53 150.99 falder paa Statens skoger og kr. 16 012.63 paa Oplysningsvæsenets Fonds skoger. Desuten er der i femaaret fra disse skoger utvist trævirke til de bruksberettigede for en omtrentlig værdi paa roten av kr. 15 422.08, hvorav fra Statens skoger for kr. 441.85, fra Oplysningsvæsenets Fonds skoger for kr. 4 075.85 og fra statsalmenningen for kr. 10 904.38.

Avsætningsforholdene er for samtlige skoger særdeles gunstige og prisene overalt meget høie. Der er saaledes for salg paa roten i femaaret opnaadd en gjennemsnitspris pr. m.³ for tømmertrær kr. 16.70, for mindre trær kr. 9.56 og for ved kr. 2.15.

I femaaret er der i Statens skoger utplantet 162 000 planter, hvorved der med en bekostning av kr. 3 486.57 er kultivert et areal av 352.50 maal. I Oplysningsvæsenets Fonds skoger er der utplantet 79 000 planter, hvorved der med en bekostning av kr. 2 282.29 er kultivert et areal av 152 maal. Likeledes er der i Statens skoger optat 5 367 m. grøft og rensket 1 035 m. bækkefar, hvorved der med en bekostning av kr. 1 209.39 er tørlagt et areal av 157 maal. I Oplysningsvæsenets Fonds skoger er optat 2 521 m. grøft, hvorved der med en bekostning av kr. 449.28 er tørlagt et areal av 92 maal.

Den voldsomme storm i slutten av november 1912 anrettet i flere privat skoger betydelig skade. Den stripete orelovbille har i flere trakter av amtet været slem med oreskogen.

Skogselskapet har med godt resultat fortsat sit arbeide for at fremme amtets skogvæsen i perioden. Siden 1 juli 1911 har amtet hat sin egen amtsskogmester.

Om skogselskapets virksomhet i Nordre Bergenshus amt i femaaret er avgitt følgende beretning:

Av de skogløse og skogfattige bruk blir der stadig flere som gjør skog plantning til ordinært vaararbeide. I kystegnene indgjærdes alle plantefelter, mens i de midtre og indre dele av amtet plantning paa helt uindgjærdet mark blir mere og mere almindelig. Fredskogbidragene gaar derfor nu næsten udelukkende til de ytre bygder.

Omstaaende tabel viser hvad der i femaaret er optat av nye fredskog felter, og hvad der er utsendt av planter.

Aar.	Fredskogfelter.		Bidrag av:			Utsendte planter.
	Antal.	Areal i maal.	Staten.	Bergens skogselskap.	Tilsammen.	
1911.....	20	1 069.5	4 278	1 141.00	5 419.00	1 053 850
1912.....	9	675.5	2 702	660.00	3 362.00	1 015 016
1913.....	25	1 151	6 279	947.00	7 226.00	1 053 850
1914.....	15	881	4 405	590.00	4 995.00	1 010 211
1915.....	9	1 074	5 370	-	5 370.00	976 527
Tilsammen	78	4 851	23 034	3 338.00	26 372.00	5 109 454
Til og med 1910	286	13 017.5	52 486	18.852.28	66 338.28	8 084 665
Ialt	364	17 868.5	75 520	17 190.28	92 710.28	13 194 119

Av de optagne felter er 5 utgaat, saa antallet ved femaarets slutning er 359. Hertil kommer saa de 24 ældre «statsplantefelter».

Hvad der er utplantet av amtets folkeskoler vil fremgaa av følgende tabel:

Aar.	Kredser.	Antal barn.	Antal planter utplantet.
1911.....	102	2 238	131 600
1912.....	130	2 429	164 100
1913.....	129	2 602	199 400
1914.....	127	2 441	188 800
1915.....	127	2 453	155 400
Tilsammen			839 300

I de tidligst optagne felter, hvor skogen nu er i alderen 14—18 aar, er tyndingshugst saavidt begyndt.

Interessen for rationel hugst og bedre utnytning av skoggrunden har nok vokset, men det mangler dog endnu meget paa at den er stor nok. Der hugges i almindelighet ikke før sterkt, men der hugges svært ofte galt. Meget av det som hugges burde bli staaende, og meget av det som blir staaende burde hugges. Paa den maate skadehugges skogene ofte uten at det vilde være nødvendig av hensyn til det økonomiske utbytte av hugsten.

Prisene paa trælast har i de sidste aar steget sterkt. Ved femaarets slutning var prisen paa færdige 3" × 9" planker kommet op i næsten 40³ øre pr.

meterfot. Høiest stod dog prisen paa tøndestav, som betaltes med 70—80 kroner pr. 1 000.

Som hugsten i almindelighet føres vil disse svære priser være en fare for skogen. De behøvet dog neppe at være det. Man vil nemlig i de fleste skoger kunne hugge noget — i mange m e g e t — uten at man behøver at gaa skogen for nær. Gaardbrukernes ådgang til at benytte amtsskogmestrene naar der skal blinkes for hugst, har hittil været saa altfor litet brukt.

Tørlægning av for vaat skoggrund hemmes i hei grad av mangel paa arbeidshjælp. En hel del grøfter utstikkes hvert aar, men kun en ubetydelighet av disse blir opkastet.

Nogen større skade har skogene ikke været utsat for. Den skade som er forvoldt fra den levende naturs side, har vistnok været mindre i denne fem-aarsperiode end i den forrige, hvorimot skaden ved storm og snetryk vel helst har været noget større.

Ved amtets landbruksskole har amtsskogmesteren undervist i skogbruk, ligesom han hvert aar har avholdt endel skogbruksforedrag paa forskjellige steder i amtet. De fleste av foredragene har været holdt ved amtsagronomenes jordbrukskurser.

IV. Fiskerier.

1. Saltvandsfiskeriene.

Fra amtet har der i femaaret været deltatt væsentlig i de samme fiskerier som i forrige femaar, og utviklingen maa sies at ha været gunstig. Vaarsildfisket er dog gåaet noget tilbake paa grund av de lave priser saavel paa saltsild som fersksild (isesild) de første aar i perioden. Da prisene i 1915 steg igjen paa grund av krigen, var man ikke forberedt og utrustet til storfangst. Vaartorskfisket er imidlertid det fiske som har hat den største fremgang i amtet i perioden. Fangstutbyttet var i 1911 1 075 000 torsk til en værdi av kr. 740 300.00, men var i 1915 steget til 5 361 000 torsk til en værdi av kr. 2 900 068.00. Stigningen fordeler sig nogenlunde jevnt over hele perioden og paa de herreder som deltar i fisket.

I amtet var der i 1914 ialt 6 086 fiskere, derav 803 som drev fiskeri som eneste erhverv, 2 046 for hvem fisket var hovederhvervet, og 3 237 for hvem det var bierhverv. Iland arbeidet 577 tilvirkere.

I samme aar var det økonomiske utbytte beregnet til:

Torsk	kr. 2 249 252.00
Sei.....	60 870.00
Lange.....	12 347.00
Brosme.....	12 555.00
Hyse.....	24 302.00
Hvitting.....	18.00

Overføres kr. 2 359 344.00

	Overført kr. 2 359 344.00
Sild.....	" 348 450.00
Brisling	" 205 559.00
Laks og sjørret	" 243 210.00
Andre fiskearter	" 89 237.00
	<hr/>
	Tilsammen kr. 3 245 800.00
I 1911 var utbyttet	kr. 1 820 423.00
I 1912 " —	" 2 197 400.00
I 1913 " —	" 2 723 797.00

Anskaffelse av motorbaater til fisket har fundet sted i stor utstrækning i femaaret og har været en sterkt medvirkende aarsak til det gode resultat som er opnaadd. I 1911 deltok der i havfisket fra dette amt 51 aapne motorbaater og 99 motorfarteier, i 1914 deltok 182 aapne baater med motor og 291 motorfarteier.

Den nye torskefiskelov av 1913 har vist sig at virke heldig og har i væsentlig grad bidraget til at ordenen kan opretholdes paa de forholdsvis trange fiskefelter. I 1914 blev amtet eget opsynsdistrikt.

2. Ferskvandsfiskeriene.

Inspektøren for ferskvandsfiskeriene har git følgende foreløbige opgave over utbyttet av ferskvandsfiskeriene:

(Se tabel næste side.)

Til ovenstaaende beløp blir der at lægge forpagtningsavgift for ca. 20 elver i amtet, som uteleies til sportsfiske. Den samlede avgift utgjorde i 1911 kr. 84 260 og i 1914 kr. 90 900.

For 1915 foreligger ikke opgave, men beløpet antages at ha gåaet betydelig ned paa grund av verdenskrigen.

Kunstig utklækning av lakserogn og ørretrogn er drevet i nogen utstrækning. Likesom tidligere er ogsaa i dette femaar adskillige fisketomme vand blit besat med ørretyngel.

V. Bergverksdrift.

Vedrørende bergverksdriften inden amtet i femaaret 1911—1915 meddeler bergmesteren at der paa ertser kun var drift igang paa ett sted, nemlig Svanøy i Kinn, hvor mægler Fridtjof Sundt i Bergen drev forsøksdrift ved endel svovelkisforekomster, som der ogsaa før har været gjort forsøk med, men da uten heldig resultat. Der er her imidlertid i disse aar paavist forholdsvis lovende forekomster, opberedningsverksted er blit bygget, og virksomheten gik i 1915 over til et aktieselskap A/S Svanøy gruber, hvor aktierne fremdeles for den overveiende del besiddes av den forrige eier.

O p g a v e

over utbyttet av laks- og sjøørretfisket i Nordre Bergenhus amt i aarene 1911—1915.

A. I s j ø d i s t r i k t e n e .

	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.	Kg.	Kr.
Sogn.....	35 721	61 285	28 615	41 949	39 981	66 891	59 750	98 187	-	-
Sønd- og Nordfjord.....	87 728	129 344	76 785	123 471	83 462	142 053	79 708	136 892	71 430	122 262
Amtet	123 449	190 629	105 400	165 420	123 443	208 944	139 458	235 079	-	-

B. I e l v e n e .

Sogn.....	10 838	13 277	8 072	9 521	13 157	13 516	12 084	12 709	-	-
Sønd- og Nordfjord.....	7 520	9 459	7 130	11 007	9 919	13 807	8 129	13 867	7 447	10 668
Amtet	18 358	22 736	15 202	20 528	23 076	27 323	20 213	26 576	-	-

C. I s j ø e n o g e l v e n e t i l s a m m e n .

Sogn.....	46 559	74 562	36 687	51 470	53 138	80 407	71 834	110 896	-	-
Sønd- og Nordfjord.....	95 248	138 803	83 915	134 478	93 381	155 860	87 837	150 759	78 877	132 930
Amtet	141 807	213 365	120 602	185 948	146 519	236 267	159 671	261 655	-	-

Før vaskeriet var kommet igang var belægget 40—50 mand med en aarsproduktion av ca. 2 700 ton svovelkis. I 1915 var belægget ca. 80 mand, og produktionen gik op til ca. 8 000 ton.

Inden amtet er der adskillige ertsforekomster som i hele femaarsperioden laa under frist i paavente av heldig anledning til salg. Blandt disse kan nævnes Aardals gamle kobbergruber, som hævdtes av fhv. lensmand Opheim, jernforekomster i Lavik, Hyllestad og Holmedal, med forskjellige eiere og kisforekomster i Kinn og Askvoll, hvoriblandt Grimeligruberne, paa hvilke i forrige aarhundrede et mindre kobberverk blev oprettholdt i en række av aar. En del av disse forekomster vil antagelig før eller senere gi foranledning til verksdrift.

Paa ikke mutbare mineraler foregaar der siden 1909 drift paa talk ved Framfjord i Vik. Et Bergensfirma, A/S Mineral & Kraft, har her anlagt en talknummølle, som forædler den i den nærliggende grube utvundne talksten. I femaaret er producert ca. 15 000 ton talkmel. Der var ved bedriften sysselsat ca. 40 mand.

Nye ertsfund av betydning er, saavidt vites, ikke gjort i femaaret.

VI. Industri.

1. Fabrikindustri.

Av igangværende fabrikanlæg hadde amtet i 1915 100 med en arbeiderstok av tilsammen 883.

Av de større anlæg har A/s Tyinfaldene fortsat med sine arbeider — dog med en sterkt begrænset arbeidsstyrke.

A/s Vadheims elektrochemiske fabrikker har i perioden fuldført en større utvidelse.

Førsvrig har der overalt været stigende interesse for utbygning av vandkraft. I en række kommuner er der bygget kommunale eller private anlæg for bygdernes forsyning med lys og kraft. Slike anlæg fandtes ved periodens slut i Sogndal, Luster, Kaupanger, Balestrand, Fjærland, Vik, Førde, Jølster, Egge i Breim, Flølo i Breim, Kandal i Breim, Gloppen, Utvik, Innvik, Hornindal, Eid, Naustdal i Nordfjord, Moldøen, og en hel del andre var under planlægning eller under arbeide.

Krigen har selvfølgelig lagt betydelige hindringer i veien for industriens utvikling, særlig ved den opstaaende mangel paa raastoffer. Tilgangen paa kapital var derimot i sterkt stigende mot periodens utgang.

Omlægningen av fiskeridriften i retning av anvendelse av større og mere sjødygtige motorbaater har ledet til en rask utvikling av motorbaatbygningen. Baade i Sogn og i Fjordene blev der bygget en hel del baater. Jernarbeidet og indsetning av motorer utførtes ved mekanisk verksted i Bergen, Florø eller Moldøen.

2. Handverk og husindustri.

Bødkerhaandverket har tat sig godt op som følge av de høie priser paa tønder og kasser. Tønder sælges fra følgende herreder: Leikanger, Balestrand,

Kyrkjebø, Hyllestad, Gaular, Førde, Kinn, Gloppen og Stryn. Forøvrig antages ikke haandverkserhvervet at ha gått væsentlig frem eller tilbake i perioden.

Husfliden synes derimot nærmest at ha gått tilbake. Folk er fremdeles tilbørlige til at bruke fabrikvarer istedetfor hjemmelagede produkter.

Bergens Husflidsforening oplyser at den i aarene 1911—1915 har indkjøpt fra Nordre Bergenhus amt varer for gjennomsnitlig ca. kr. 20 000.00 pr. aar. Foreningen har i femaaret holdt ialt 22 kurser i amtet, derav 8 trævarekurser, 8 væv kurser, 5 plantefarve kurser og 1 kurvfletningskursus.

VII. Handel.

For handelens vedkommende har krigen hat betydelig indflydelse. Til at begynne med bevirket den almindelige stigning paa alle varer en voldsom fortjeneste for alle de handlende som sat inde med større lagere. Efterhaanden som omsætningen av de fleste nødvendighetsartikler er overtat av statsprovianteringen og dens underavdelinger, blev mangesteds handelsmændene i større eller mindre grad sat ut av funktion. Hertil har ogsaa den knappe tilgang paa alle slags produkter været sterkt medvirkende.

VIII. Skibsfart.

Angaaende skibsfart henvises til hvad der under X, 3 er anført om amtskommunens dampskibe, idet der utenom disse ikke drives nævneværdig skibsfart fra amtet. De senere aars gode fiskerier har git støtet til indkjøp av mange nye motorbaater og til anskaffelse av sterkere motorer og bedre utstyr i de ældre baater.

F y r v æ s e n .

Paa følgende steder er opsat fyrlamper i femaaret: Indre Stensund, Voldskjær (Batalden), Haugnes (Bremanger), Fretheim (Sognefjord), Nordnes, Sognesøsen, Ytre Stensund, Trefotskjær, Skaten (Skatestrømmen), Gangsøy, Alfsnes, Seglstenen (Krokhellesund), Flokenes, Anden (Nordfjord), Faalefoten, Dingenes, Sakrisskjærene, Arnefjord, Vegernes, Nærønes, Almenningsflu, Halsnes (Dalsfjord), Trættanes (Granesund), Gjeitnes (Førdefjord), Reksnes (Nordfjord) og Aalfoten.

Ved Hendanes, ved indløpet til Vaagsfjord, er anlagt et fyr. — Kinnesund fyr er nedlagt og erstattet med en fyrlampe.

I femaaret er anbragt 83 merker og 54 fæstigheter i amtet.

H a v n e v æ s e n .

Følgende havneanlæg er fuldført i femaaret: Kalvaag, mudring og molo, — Ervik, forsterkning av molo, — Eltvik, støanlæg med dækningsmur, — Struven, mudringsarbeide, — Rognaldsvaag, utdypning, — Smøgsundhullet og Kvalheim.

Under utførelse ved femaarsperiodens utgang var havneanlægget i Tistelsundet paa Bulandet.

IX. Andre næringsveier.

Herunder er der ikke noget særlig at bemerke for femaarsperioden. Jagt og fangst har været drevet omtrent i samme utstrækning som tidligere.

X. Kommunikationer.

1. Veier.

Oversigt over de samlede veilængder i Nordre Bergenhus amt.

Herreder,	Hoved- veier.	Bygde- veier.	Sum.	Ride- veier.	Totalsum.
	m.	m.		m.	
Jostedal	1 000	25 000	26 000	-	26 000
Luster	31 000	30 000	61 000	28 000	89 000
Aardal	-	9 149	9 149	-	9 149
Hafslø	19 158	15 027	34 185	-	34 185
Sogndal	11 000	53 000	64 000	-	64 000
Lærdal	20 000	19 500	39 500	-	39 500
Borgund	68 526	-	68 526	-	68 526
Aurland	29 000	17 000	46 000	53 000	99 000
Leikanger	-	26 940	26 940	-	26 940
Balestrand	-	36 540	36 540	-	36 540
Vik	-	27 000	27 000	13 000	40 000
Kyrkjebø	8 730	16 000	19 730	-	19 730
Lavik	-	20 672	20 672	-	20 672
Brekke	-	13 196	13 196	-	13 196
Gulen	-	15 958	15 958	-	15 958
Hyllestad	-	44 602	44 602	-	44 602
Sulen	-	-	-	1 750	1 750
Askvoll	-	19 815	19 815	-	19 815
Fjaler	11 866	60 673	72 539	4 123	76 662
Gaular	46 644	57 069	103 713	-	103 713
Førde	20 597	60 815	81 412	-	81 412
Jelster	42 000	38 000	80 000	-	80 000
Naustdal	-	43 793	43 793	-	43 793
Kinn	-	27 270	27 270	-	27 270
Vevring	-	434	434	-	434
Bremanger	-	3 618	3 618	-	3 618

Herreder.	Hoved- veier.	Bygde- veier.	Sum.	Ride- veier.	Totalsum.
	m.	m.	m.	m.	m.
Sør-Vaagsey.....	-	3 413	3 413	-	3 413
Nord-Vaagsey.....	-	19 614	19 614	-	19 614
Selje.....	-	48 163	48 163	-	48 163
Davik	8 616	19 564	28 180	-	28 180
Eid.....	38 840	36 960	75 800	-	75 800
Hornindal	38 898	5 623	44 521	-	44 521
Innvik	12 000	28 000	40 000	-	40 000
Stryn	45 350	9 620	54 970	15 000	69 970
Breim	29 170	22 760	51 930	-	51 930
Gloppen	7 000	47 700	54 700	-	54 700
Tilsammen	484 395	922 488	1 406 883	114 873	1 521 756

Disse længder fordeler sig saaledes:

Hovedveier	484.4 km.
Bygdeveier.....	922.5 «
Tilsammen 1 406.9 km.	
Rideveier	114.9 km.

Ved utgangen av 1915 hadde amtet en samlet længde offentlige veier 1 521.8 km.

Kjøreveiene har gunstige stigningsforhold paa:

Hovedveier i en længde av	407.0 km.
Bygdeveier i en længde av	492.8 «
Tilsammen 899.8 km.	

Og ugunstige stigningsforhold paa:

Hovedveier	77.4 km.
Bygdeveier.....	429.7 «
Tilsammen 507.1 km.	

I femaaret 1911—1915 inkl. er utført følgende nybygninger av veier:

Veistrækninger.	Herreder.	Længde.	Sum.
		m.	m.
O m l æ g n i n g a v h o v e d v e i e r :			
Hotellet—Brusestolen.....	Borgund	9 066	11 994
Hillestad—Marifjæren	Hafslo	2 928	
N y b y g n i n g a v h o v e d v e i e r :			
Langesæter—Skaugset m. v.	Hornindal og Eid	18 540	19 350
Av Førde—Naustdal	Naustdal	810	
O m l æ g n i n g a v b y g d e v e i e r :			
Naustdalsveien, parceller.....	Naustdal	3 655	3 655
N y b y g n i n g a v b y g d e v e i e r :			
Sundbotten—Vasendeveien	Hyllestad	1 445	58 592
Bergsvik—Berge	Kyrkjebø	1 550	
Bro over Myklandselv.....	Breim	30	
Kirkeveien	Vevring	430	
Eids grænse—Kjøllesdalsnes	Davik	2 730	
Froines—Stenset	Bremanger	3 590	
Sandene—Haneholmen, parceller	Gloppen	6 467	
Kolset—Hessevaag	Davik	3 850	
Bratlands bro—Viks grænse	Balestrand	2 686	
Tveit—Havelands sjøboder.....	Gulen	1 720	
Hjelmeland—Løland	Lavik og Hyllestad	5 318	
Dampsksibshryggen—bygdeveien	Brekke	145	
Støleholmen—Stølen	Balestrand	580	
Stokkenes—Kroken.....	Luster	2 215	
Engen—Hegheim, parcel.....	Fjaler	5 092	
Bro over Rysdalselven.....	Gloppen	76	
Kommunehuset—Skjerven.....	Hafslo	1 996	
Rørvik—Moskog	Førde	1 550	
Kvikne—Erdal.....	Lærdal	4 805	
Tjugum—Esebotten.....	Balestrand	3 680	
Ostroen—Grindedal, parcel.....	Leikanger	420	
Hellebakke—Einehaug, parcel	Selje	3 373	
Starheimsvik—Daviks grænse	Eid	4 844	
	Totalsum		98 591

Av hovedveianlæggene er det førstnævnte utført av Staten alene, mens de øvrige 3 er bygget av Staten med bidrag av amtskommunen.

Bygdeveiene er utført med bidrag av amt, herred og interesserte, delvis ogsaa med bidrag av Staten. De bygdeveianlæg som er færdigbygget i fem-aaret, og som har fått bidrag av Staten, er følgende:

Eids grænse—Kjellesdalsnes i Davik.

Frøines—Stenset i Bremanger.

Kolset—Hessevaag i Davik.

Hjelmeland—Løland i Lavik og Hyllestad.

Stokkenes—Kroken i Luster.

Engen—Hegheim i Fjaler.

Kvikne—Erdal i Lærdal.

Desuten har Hellebakke — Einehaug i Selje,

Naustdalsveien i Naustdal (omlægning) og

Sandene—Haneholmen m v. i Gloppe, hvorav parceller er avlevert i femaaret, fått bidrag av Staten.

Til det færdigbyggede veianlæg Bratlands bro—Viks grænse i Balestrand er forutsat ydet statsbidrag, men dette er forskudsvist utlagt av de interesserte; det samme gjelder de under arbeide værende anlæg Rørvik—Moskog i Førde og Osbroen—Grindedal i Leikanger, hvorav parceller er avlevert i femaaret.

Det store opsving automobiltrafikken har gjort i femaaret viser at der er sterkt behov for dette befordringsmiddel som erstatning for de manglende jernbaner. Regulær automobiltrafik var sommeren 1915 igangsat paa ruten Lærdal—Valdres med 17 automobiler, Vadheim—Sandene med 6 vogner, Vadheim—Viksdal—Bygstad med 1 vogn, Geiranger—Nordfjord—Otta 6 vogner, Visnes—Olden—Hellesylt—Eid 1 vogn. I Indre Nordfjord var forsøksvis sat igang automobiltrafik.

I Stryn gikk en varebil i fast rute. Private biler er som regel tillatt at følge ruteautomobilene. Lærdal blev sommeren 1915 besøkt av ialt 29 private automobiler.

Amtet hadde ved femaarets utgang 44 faste skyss-stationer.

2. Jernbaner.

Under sterk motstand fra tilhængere av Viksbanen — særlig fra Vik herred, med støtte fra dele av Søndre Bergenhus — er der fattet endelig beslutning om bygning av Flaamsbanen. Amtstinget har git sin bevilgning og de interesserte herreder sin.

Banen er utstukket, og der er med tilskud av jernbanebudgettet paabegyndt anlæg av vei fra Flaam til Aurlandsvangen.

3. Dampskibe.

Det er fremdeles amtskommunens skibe som underholder den væsentligste del av farten paa amtets fjorder.

Amtet eiet ved utgangen av 1910 12 dampskibe.

I 1914 blev bygget 2 motorfartøier, «Florøy» og «Vaagsøy», væsentlig til utvidelse av lokalfarten omkring Florø og Moldøen. Fartøiene er bygget av staal, $62\frac{3}{4}$ fot lange og $13\frac{1}{2}$ fot brede, og forsynt med en 50 hk. raaoljemotor. De kostet ca. 30 000 kroner stykket.

I 1915 byggedes dampskibene «Nordfjord 1», væsentlig med utvidelse av farten paa Nordfjord for øie, og «Aardal», som nærmest var beregnet for den tyngre godstrafik.

«Nordfjord 1» er det største av amtets skibe — 179 fot lang og $26\frac{1}{4}$ fot bredt —. Det kostet ca. 400 000 kroner.

«Aardal» er bygget som lasteskib — 144 fot langt, 24 fot bredt, og laster ca. 300 ton d. w. Skibet, som kostet ca. 142 000 kroner, har underholdt fart mellem Norge og England, væsentlig efter kul til amtsskibene.

27 december 1915 grundstøtte og sank dampskibet «Hornelen». Det er senere optat og foreløbig tættet, men endnu ikke reparert.

I 1915 var skibene («Aardal», fraregnet) under damp 60 124 timer og hadde utseilet 100 979 mil mot henholdsvis 53 595 og 93 446 i 1910.

Som følge av den svære stigning i kulprisene efter krigens utbrudd er hovedruterne blit indskrænket endel i 1915. Opgangen i antal av fartstimer og mil skriver sig væsentlig fra den siden motorfartøienes anskaffelse utvidede lokalfart.

I femaaret er tilkommet 11 nye anløpssteder, hvorved disses antal er steget til 191.

I samtlige ruter samt ved ekstratruter og bugsering blev av skibene opseilet:

Aar.	Timer under damp.	Mil.	Fragt. Kr.
1911	55 131	95 296	802 586
1912	55 227	94 421	811 974
1913	58 078	99 111	934 885
1914	58 695	97 623	941 534
1915	60 124	100 979	1 101 761

Skibenes samlede indtægter, utgifter og overskud utgjorde:

Aar.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlet indtægt	891 488	911 819	1 049 670	1 073 792	1 375 456
— utgift.....	796 414	854 590	974 187	1 016 056	1 329 573
Overskud	95 074	57 229	75 483	57 736	45 883

I femaaret er foretaget avskrivninger til et beløp av ca. kr. 250 000.

Ved utgangen av 1910 var skibenes aktiva værdsat til kr. 1 049 880, mens gjælden utgjorde kr. 557 771. Amtskommunen skulde saaledes eie kr. 492 109.

Ved utgangen av 1915 var aktiva værdsat til kr. 1 633 067, mens gjælden beløp sig til kr. 1 059 370. Amtskommunen skulde saaledes eie kr. 573 697.

Det private dampskib «Vangsnæs» har i femaaret underholdt en ukentlig godsrute paa Sogn.

Moldøen og Florø har anløp av de fleste kystruteskibe som passerer forbi.

Efter krigsutbruddet har de av Bergenske og Nordenfjeldske underholdte turistruter paa Sogn og Nordfjord været indstillet.

4. Telegraph og telefon.

Angaaende telegraf- og telefonvæsenets utvikling i dette amt i femaars-perioden uttaler telegrafinspektøren i Bergens kreds:

1911:

Fra 1 juli 1911 blev der oprettet et nyt telegrafinspektorat, Romsdals kreds, hvortil blev henlagt av Nordre Bergenhus amt de tidligere under Bergens inspektørkreds hørende Nordfjordsherreder: Selje, Nord-Vaagsøy, Sør-Vaagsøy, Davik, Eid, Gloppe, Innvik, Breim, Hornindal og Stryn.

Telefonanlægget til øene i Sulen blev dette aar færdigbygget mellem Kraakevåag i Sulen og Buskøy og en rikstelefostation oprettet paa sidstnævnte sted.

Likeledes byggedes en ny telefonlinje mellem Skjolden og Turtegrø med sidelinje til Sveinsøy, med oprettelse av stationer paa Fortun, Sveinsøy og Turtegrø.

Som paabegyndelse av telefonanlægget Vik—Vangsnæs—Feios—Fresvik byggedes en linje fra Vik i Sogn til Feios, paa hvilken oprettedes stationene Djupvik i Sogn, Vangsnæs og Feios.

1912:

Telefonanlægget til øene i Sulen blev dette aar færdigbygget mellem Nese og Kolgrov og stationer oprettet paa Nese, Harbakke, Tangenes, Naara og Kolgrov.

Likeledes blev telefonanlægget Vik—Vangsnæs—Feios—Fresvik færdigbygget mellem Feios og Fresvik og stationer oprettet paa Baarlog og Fresvik.

Mellem Vadheim og Kyrkjebø byggedes en ny telefonlinje, hvorpaa oprettedes stationer i Klævoll og Kyrkjebø.

Endvidere byggedes en ny telefonlinje mellem Leikanger og Fjærland, hvorpaa oprettedes stationene Ledal og Fjærland.

Som paabegyndelse av telefonanlægget Florø—Stavang—Vevring—Gjerde i Stangfjord byggedes en linje fra Florø til Stavang i Kinn, hvorpaa oprettedes stationene Stavang i Kinn og Stavøy i Kinn; sidstnævnte station blev dog først oprettet i 1913.

1913:

Telefonanlægget Florø—Vevring—Gjerde i Stangfjord blev detteaar færdigbygget mellem Stavang og Vevring, med oprettelse af stationer paa Svortevikholmen, Kvellestad og Vevring.

Som paabegyndelse af telefonanlægget Skjolden—Kinsedal—Lærdal byggedes en ny linje fra Skjolden til Kinsedal, hvorpaa oprettedes stationene Sørheim, Kroken i Sogn og Kinsdal. Stolperækken paa nævnte strækning byggedes for regning anlægget Bergen—Trondhjem.

Likeledes blev der bygget en ny telefonlinje mellem Gaupne og Alsmo — med oprettelse af station paa sidstnævnte sted —, som paabegyndelse af anlægget Gaupne—Jostedal. Mellem Lervik i Sogn—Hyllestad—Korssund byggedes en telefonlinje hvorpaa oprettedes stationene Hyllestad, Sørbovaag, Bjørnestad i Sogn, Skaar i Askvoll og Korssund.

En ny telefonforbindelse (suppleringslinje) blev istandbragt mellem Isdalsstøen og Dalsøren som led i direkteforbindelsen Bergen—Dalsøren. Endvidere byggedes nye telefonlinjer mellem Førde—Stenen, Førde—Mo i Søndfjord og Kjelkenes—Rise i Bremanger, med oprettelse af stationer paa Stenen, Mo i Søndfjord og Rise i Bremanger.

1914:

Telefonanlægget Florø—Vevring—Gjerde i Stangfjord blev detteaar færdigbygget mellem Vevring og Stangfjord, med sidelinje Kvammen—Hegrenes og med oprettelse af stationene Kvammen, Hegrenes og Flokenes.

Likeledes blev telefonanlægget Gaupne—Jostedal færdigbygget mellem Alsmo og Spørle, med oprettelse af station paa sidstnævnte sted.

Desuden blev telefonanlægget Skjolden—Kinsedal—Lærdal færdigbygget mellem Kinsedal og Lærdal. Stolperækken Kinsedal—Bermolsnes, hvor den ældre stolperække paatræffes, byggedes for regning anlægget Bergen—Trondhjem. Endvidere blev der for sidstnævnte anlægs regning utlagt kabel over Aardalsfjord, som foreløbig, indtil anlægget Bergen—Trondhjem blev færdig, benyttedes til korrespondansen Lærdal—Kinsedal—Skjolden.

Telefonanlæg for sondre side av Sognefjord blev færdig mellem Dals-

ø r e n o g T r e d a l , hvorpaas oprettedes stationene Nordgulen, Rutledal, Baalen, Hjartholm, Brekke, Oppedal i Sogn og Tredal. Desuden blev den tidligere oprettede station Gulafjord inddat paa denne linje.

1 9 1 5 :

En ny direkte telefonforbindelse mellem Bergens og Trondhjem over Voss—Flaam—Lærdal—søndre side av Lusterfjord—Turtegrø blev istandbragt og sat i bruk.

Likeledes blev der oplagt en ny direkte telefonlinje mellem Bergen og Kristiania langs Bergensbanen. Ved denne nye linje i forbindelse med den ældre linje paa samme strækning opnaaddes ved tekniske arrangements paa stationene en tredje (kunstig) telefonlinje mellem de to byer.

Telegrafinspektøren i Romsdals kreds har avgitt følgende beretning :

I 1911 blev oplagt en dobbelt telefonlinje mellem Stryn og Olden, samtidig med at den indløste linje paa denne strækning blev ombygget. Der blev foretatt en større omlægning af linjen over Loteskaret, hvor forbindelsen tidligere stadig var utsat for at bli avbrutt paa grund av sneforholdene.

Utvidet tjeneste ved telegrafstationen i Stryn og telegrafdrift i Loen i turisttiden.

1912. Telefonanlæg utførtes mellem Ytre Stadlandet og Honningsvaag, paa hvilken linje stationene Aarvik, Eltvik og Stadvaagen blev oprettet. Likeledes blev der oplagt en linje mellem Bryggen og Levdal og station oprettet paa sidstnævnte sted.

Foranstaltninger i anledning av turisttrafikken som i 1911.

1913. Foruten endel utbedringsarbeide paa den indløste linje mellem Faleidet og Hopland utførtes telefonanlæg mellem Davik og Aalfoten, med oprettelse av stationene Endal, Dombestein, Isene og Aalfoten.

Turistforanstaltninger som foran.

1914. Telefonanlæg utført mellem Hopland og Hennebygden, hvor station blev oprettet.

Telegrafdrift i Loen og utvidet tjeneste ved Nordfjordeid station i turisttiden. Ved Stryn station blev der etablert fuld dagtjeneste hele aaret.

1915. Bilinerne Bjørkelo—Sandene—Vereid, Drage i Selje—Hovdevik og Ytre Stadlandet—Ervik istandbragt og stationer oprettet i Vereid og Hovdevik. Station i Ervik har hittil ikke kunnet oprettes paa grund av vanskeligheter med hensyn til kommunegarantien.

Avviklingen av den voksende trafik paa de utilstrækkelige forbindelseslinjer mellem distrikturene har ogsaa for Nordfjords vedkommende efterhvert været forbundet med større og generende driftsvanskeligheter, og en forbedring av disse forhold er hvad der først og fremst tiltrænges. Betydelige lettelser vil i saa henseende forhaabentlig allerede kunne gjenemføres ogsaa for de mellemliggende distrikter, naar der til sommeren etableres en ny, direkte telegraf- og telefonforbindelse mellem Bergen og Aalesund, likesom den planlagte forbindelse mellem Nordfjord og Østlandet over Stryn—Grotli vil avhjælpe et længe følt savn.

5. Postvæsen.

Postmesterdistriktenes økning fra 3 til 4, idet der i 1915 oprettedes et distrikt, underlagt Moldøens postkontor, og hvortil henlagdes postanstaltene i Davik fra Nordfjordeids postkontor og postanstaltene i Selje, Nord- og Sør-Vaagsøy fra Fløe postkontor.

Postaapnerienes antal, som ved femaarets begyndelse var 193, er øget til 204.

Brevhusenes antal er steget med 13.

Der er oprettet 37 nye landpostruter og 12 nye bipostruter.

XI. Turistvæsenet.

Turisttrafikken var i sterk fremgang den første del af femaaret, men fik et alvorlig knæk fra krigens utbrudd i 1914. Selv efter den tid har den imidlertid holdt sig bedre oppe end forutset, idet øket kontingent av indenlandske turister for en del har erstattet de fremmede.

Naa undtages Flaam og Gudvangen, som vel tør sies at være de sterkest besøkte turiststationer, har turiststrømmen i de senere aar været tilbøelig til at følge de landruter som befares med automobiler. Særlig har ruten Lærdal—Tyin—Valdres været godt søkt. Turisttrafikken i fjordene blev i 1915 udelukkende besørget av amtskommunens skibe. De foregaaende somre hadde Bergenske og Nordenfjeldske dampskibsselskaper særskilte turistruter til Sogn og Nordfjord.

XII. Kommunal husholdning.

Amtskassens og herredskassernes formue og gjeld ved femaarets begyndelse og slutning utgjorde:

	Formue.		Laanegjeld.	
	1910.	1915.	1910.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Herredskasserne	2 613 843	3 153 845 ¹	291 563	481 958 ¹
Amtskassen	1 048 349	1 154 338	458 157	1 049 391

Amtskommunens gjeld vedkommer paa kr. 20 000 nær dampskibene.

¹ Pr. 1 juli 1914 (sidste off. statistik).

Amtskassens utgifter utgjorde:

	1911—1912.	1912—1913.	1913—1914.	1914—1915.	1915—1916.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Regnskaps- og skatte- væsen	701.00	700.00	712.00	925.00	1 100.00
Amtstingene	9 547.00	9 814.00	9 921.00	16 100.00	8 581.00
Rets- og politivæsen ..	2 966.00	4 629.00	9 334.00	6 485.00	6 409.00
Fængselsvæsen	2 145.00	2 146.00	2 146.00	2 146.00	2 146.00
Skyssvæsen	7 728.00	8 012.00	8 252.00	9 515.00	6 634.00
Sundheds- og medicinal- væsen	37 824.00	42 982.00	48 785.00	66 011.00	46 174.00
Sindssykes forpleining	58 658.00	66 356.00	71 105.00	101 310.00	112 585.00
Veterinærsvæsen	6 459.00	6 611.00	10 834.00	14 698.00	12 290.00
Almindelig skolevæsen	110 886.00	116 107.00	118 353.00	172 012.00	118 740.00
Amtsskoler m. v.....	23 667.00	23 902.00	12 408.00	14 465.00	14 103.00
Abnormskolevæsen ...	14.038.00	14 903.00	14 526.00	14 086.00	8 177.00
Landbruksvæsen.....	34 617.00	39 461.00	50 662.00	65 994.00	48 819.00
Præmier for fældede rovdyr.....	5 937.00	6 687.00	6 384.00	9 053.00	7 393.00
Dampskibene.....	778 716.00	832 913.00	956 155.00	1 453 843.00	1 525 838.00
Renter av laan.....	22 698.00	21 480.00	20 054.00	31 179.00	50 214.00
Avdrag paa laan	76 471.00	83 428.00	21 000.00	22 000.00	173 000.00
Veivæsen	68 660.00	73 530.00	101 503.00	142 038.00	108 854.00
Andre utgifter	17 415.00	31 377.00	32 796.00	37 991.00	58 608.00
Tilsammen	1 279 133.00	1 385 038.00	1 494 430.00	2 179 851.00	2 309 665.00

Til bestridelse herav utlignedes:

Aar.	Pr. skyldmark paa den alm. matrikel.				Pr. skyldmark paa verker og bruk.	Samlet eiendoms-skat.	Ved fordeling paa herredene.	Samlet utligning.
	Til amts-kommune-kassen.	Til vei-kassen.	Til amts-skole-kassen.	Til-sammen.				
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	5.13	3.40	0.87	9.40	-	240 011.00	-	240 011.00
1912.....	5.13	3.40	0.87	9.40	-	240 011.00	-	240 011.00
1913.....	5.53	4.00	0.97	10.50	-	269 438.00	-	269 438.00
1914.....	4.73	4.70	1.07	10.50	2 623.00	270 716.00	50 000.00	320 716.00
1915.....	2.99	4.30	1.21	8.50	4 369.00	221 393.00	75 000.00	296 393.00

Herredskassernes utgifter utgjorde:

I aaret 1911	kr. 772 514.00
- — 1912.....	“ 805 001.00
- — 1913—1914.....	“ 997 333.00
- — 1914—1915.....	“ 1 151 202.00

Til bestridelse herav utlignedes til herredskasserne:

Aar.	Eiendoms-skat.	Formues-skat.	Indtægts-skat.	Antal skatydere.
	Kr.	Kr.	Kr.	
1911	53 347.00	99 290.00	332 161.00	31 200
1912	56 652.00	103 227.00	349 444.00	31 219
1ste halvaar 1913.....	75 529.00	{ 57 784.00	190 921.00	31 219
1913—1914		{ 112 689.00	370 461.00	32 292
1914—1915	54 363.00	121 048.00	430 643.00	32 660

Indtægtsskat til Staten utlignedes med følgende beløp:

1910—1911.....	kr. 34 965.00
1911—1912.....	“ 37 556.00
1912—1913.....	“ 52 966.00
1913—1914.....	“ 71 570.00
1914—1915.....	“ 88 234.00

XIII. Arbeiderforhold.

Lønninger.

Som foran nævnt har arbeidslønningene været stigende i femaaret. Den paa side 39 og 40 staaende tabel, som er utarbeidet etter opgaver fra lensmændene, viser de gjennemsnitlige lønninger for tjenestefolk og almindelige dagarbeidere i aaret 1915.

For fagarbeidere har lønningene ligget tildels betydelig høiere.

Arbeidslønnen ved veianlæggene har i det sidste aar været ved hovedveianlæggene kr. 3.00—8.50 og kr. 3.50—6.00, henholdsvis forakkordarbeide og dagarbeide, ved bygdeveianlæggene kr. 2.80—5.60 og kr. 3.00—5.00.

XIV. Indtægts- og formuesforhold.

Den samlede antagne indtægt og formue i amtet er i femaarsperioden vokset med henholdsvis kr. 3 430 000.00 og kr. 24 262 000.00.

Distrikt.	Tjenestegutter.		Tjenestepiker.		Mandlige dagarbeidere.				Kvindelige dagarbeidere.				
	Aarsløn i pengar.	Antagelig værdi av kost og logi.	Aarsløn i pengar.	Antagelig værdi av kost og logi.	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.		Paa egen kost.		Paa husbondens kost.		
					Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Jostedal.....	175.00	150.00	125.00	150.00	-	-	2.50	1.75	-	-	1.70	1.00	
2. Luster	350.00	200.00	220.00	200.00	3.50	2.50	2.50	1.50	2.50	1.50	1.50	1.00	
3. Hafslo	280.00	200.00	190.00	180.00	3.20	2.80	2.50	2.00	2.20	1.80	1.50	1.00	
4. Aardal.....	350.00	300.00	200.00	250.00	4.00	3.00	3.00	2.00	2.50	2.00	1.50	1.00	
5. Lærdal.....	275.00	200.00	140.00	175.00	3.00	2.50	2.50	2.00	2.00	1.50	1.50	1.00	
6. Borgund	300.00	300.00	180.00	250.00	-	-	2.50	1.50	-	-	1.30	0.70	
7. Sogndal	350.00	300.00	200.00	300.00	3.00	2.50	2.50	1.80	1.50	1.00	1.00	0.80	
8. Aurland.....	400.00	280.00	300.00	200.00	3.50	2.50	2.50	1.50	2.50	1.50	1.50	1.00	
9. Leikanger	300.00	300.00	200.00	250.00	3.50	2.50	2.50	1.75	2.25	2.00	1.25	1.00	
10. Balestrand ...	300.00	250.00	180.00	250.00	3.50	3.00	2.00	1.60	2.25	1.50	1.25	1.00	
11. Vik.....	350.00	300.00	180.00	300.00	3.25	2.50	2.50	2.00	2.00	1.50	1.25	1.00	
12. Kyrkjebø.....	300.00	250.00	150.00	200.00	-	-	-	-	-	-	-	-	
13. Lavik.....	150.00	320.00	120.00	140.00	3.00	2.00	2.50	1.30	2.00	1.50	1.00	1.00	
14. Brekke.....	150.00	320.00	120.00	140.00	3.00	2.00	2.50	1.30	2.00	1.50	1.00	1.00	
15. Gulen.....	400.00	150.00	150.00	150.00	4.00	3.00	3.00	2.50	1.50	1.50	1.00	1.00	
16. Sulen	200.00	200.00	100.00	150.00	-	-	2.50	2.00	-	-	1.50	-	
17. Hyllestad	275.00	150.00	125.00	150.00	3.25	3.00	2.50	2.00	2.25	2.00	1.50	1.00	
18. Askvoll	200.00	200.00	120.00	180.00	3.00	2.50	2.00	1.60	1.80	1.50	1.30	1.00	
19. Fjaler.....	300.00	300.00	200.00	300.00	3.80	3.00	3.00	2.50	-	-	-	-	
20. Gaular.....	150.00	250.00	100.00	200.00	3.00	2.50	2.50	2.00	2.00	1.50	1.50	1.00	
21. Jølster.....	300.00	200.00	130.00	170.00	3.50	2.00	3.00	1.50	1.80	1.00	1.40	0.80	

Distrikt.	Tjenestegutter.		Tjenestepiker.		Mandlige dagarbeidere.				Kvindelige dagarbeidere.			
	Aarsløn i penger.	Antagelig verdi av kost og logi.	Aarsløn i penger.	Antagelig verdi av kost og logi.	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.		Paa egeu kost.		Paa husbondens kost.	
					Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
22. Førde.....	200.00	150.00	130.00	120.00	3.50	3.00	2.50	2.00	1.80	1.50	1.00	1.00
23. Naustdal	220.00	180.00	140.00	150.00	3.00	2.50	2.00	1.80	2.00	1.50	1.00	0.80
24. Kinn	250.00	300.00	160.00	250.00	-	-	3.00	3.00	-	-	1.00	1.00
25. Vevring.....	250.00	300.00	160.00	250.00	-	-	3.00	3.00	-	-	1.00	1.00
26. Bremanger	350.00	300.00	240.00	300.00	3.50	3.00	3.00	2.50	2.50	1.50	1.50	1.50
27. Selje.....	300.00	360.00	150.00	250.00	4.50	3.50	3.50	3.00	3.00	2.00	2.00	1.00
28. Sør-Vaagsøy...	350.00	360.00	180.00	250.00	5.50	4.50	-	-	3.50	2.00	2.50	1.00
29. Nord-Vaagsøy ..	360.00	360.00	150.00	250.00	4.50	4.00	3.50	3.00	3.00	2.00	2.00	1.00
30. Davik.....	175.00	300.00	110.00	200.00	-	-	2.50	2.00	-	-	1.25	1.00
31. Eid	350.00	175.00	170.00	140.00	4.00	3.00	3.00	2.50	2.00	1.50	1.50	1.00
32. Hornindal.....	300.00	250.00	180.00	200.00	3.50	3.00	2.50	2.00	2.00	1.50	1.20	1.00
33. Gloppe.....	200.00	140.00	90.00	130.00	3.50	3.00	2.50	2.30	1.50	1.00	1.00	1.00
34. Breim	200.00	140.00	90.00	130.00	3.50	3.00	2.50	2.30	1.40	1.00	1.00	1.00
35. Stryn	300.00	180.00	175.00	160.00	3.00	2.75	2.00	-	1.80	1.60	1.00	-
36. Innvik	300.00	200.00	160.00	200.00	3.25	2.25	2.25	1.75	2.00	1.50	1.50	1.00
Gjennemsnittlig i:												
1-17. Sogn.....	289.00	245.00	169.00	202.00	3.36	2.60	2.53	1.78	2.11	1.60	1.34	0.91
18-26. Søndfjord ..	248.00	242.00	153.00	213.00	3.33	2.64	2.67	2.21	1.98	1.42	1.21	1.01
27-36. Nordfjord ..	304.00	247.00	146.00	191.00	3.92	3.22	2.69	2.36	2.24	1.57	1.50	1.00
1-36. Nordre Ber- genhus amt ...	281.00	245.00	156.00	202.00	3.54	2.82	2.63	2.12	2.11	1.53	1.35	0.97

Amtets sparebanker hadde:

Sparebankens navn.	Ved utgangen av 1910.		Ved utgangen av 1915.	
	Forvaltnings-kapital.	Herav formue.	Forvaltnings-kapital.	Herav formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Jostedal.....	85 683.00	6 877.00	108 032.00	8 201.00
2. Luster	1 051 374.00	119 967.00	1 283 045.00	146 944.00
3. Hafslo	942 118.00	192 902.00	1 209 671.00	216 845.00
4. Aardal.....	108 338.00	4 523.00	189 087.00	8 864.00
5. Lærdal.....	1 130 910.00	159 139.00	1 304 299.00	202 115.00
6. Sogndal.....	600 373.00	100 831.00	822 744.00	125 217.00
7. Aurland.....	444 194.00	52 252.00	678 878.00	73 392.00
8. Leikanger.....	697 912.00	68 616.00	889 302.00	97 669.00
9. Balestrand	694 185.00	66 345.00	886 830.00	104 171.00
10. Vik.....	1 023 124.00	152 823.00	1 435 145.00	189 580.00
11. Lavik.....	278 334.00	25 689.00	399 121.00	36 222.00
12. Gulen.....	326 080.00	31 287.00	446 084.00	43 243.00
13. Sulen	-	-	6 333.00	4 969.00
14. Askvoll	298 531.00	20 078.00	448 943.00	32 538.00
15. Fjaler.....	733 329.00	70 544.00	905 744.00	93 511.00
16. Gaular.....	491 665.00	40 594.00	707 851.00	58 732.00
17. Jølster.....	686 140.00	28 765.00	941 897.00	44 962.00
18. Førde.....	1 761 617.00	200 367.00	2 138 355.00	224 801.00
19. Naustdal	496 803.00	20 235.00	669 578.00	32 315.00
20. Vevring.....	97 215.00	4 468.00	152 491.00	9 108.00
21. Bremanger	124 862.00	11 500.00	268 468.00	18 098.00
22. Selje	482 924.00	37 400.00	911 558.00	60 071.00
23. Davik	267 914.00	14 699.00	437 018.00	23 651.00
24. Nordfjord	1 677 255.00	246 746.00	1 949 133.00	288 222.00
25. Hornindal.....	216 461.00	20 904.00	295 833.00	24 407.00
26. Gloppe.....	1 417 791.00	121 822.00	1 821 958.00	169 101.00
27. Innvik	660 158.00	55 692.00	899 398.00	80 286.00
28. Stryn	850 342.00	86 693.00	1 132 568.00	113 390.00
Amtet	17 645 582.00	1 961 758.00	23 339 814.00	2 530 625.00

Av overformyndermidler indestod ved femaarets begyndelse kr. 667 358.00 og ved femaarets slutning kr. 799 388.03.

XV. Forsikringer.

Forsikringssummen i Norges Brandkasse utgjorde pr. 1 januar 1913 for dette amts vedkommende kr. 19 975 740.00.

Av private forsikringsindretninger i amtet var der foruten de under avsnit II punkt 16 nævnte heste- og kvægassuranceforsikringer ved utgangen av 1915 følgende brandforsikringsindretninger:

(Se tabellen næste side.)

XVI. Utpantninger og eksekutioner.

Angaaende tinglæsning og avlæsning av panteheftelser henvises til det under avsnit II punkt 20 anførte.

Antallet av utpantninger og eksekutioner i femaaret utgjorde:

Distrikt.	Utpantninger.		Eksekutioner.	
	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
Sogn	7 792	271 283.34	1 043	412 530.15
Søndfjord	3 509	123 701.70	846	281 843.72
Nordfjord	4 428	165 936.37	531	228 809.95
Amtet	15 729	560 921.41	2 420	923 183.82

XVII. Almindelige bemerkninger.

1. Oplysning.

Skoledirektøren meddeler at der ved femaarets utgang var 499 skolekredser i amtet. Den spredte bebyggelse paa mange steder medfører at der fremdeles er en hel del kredser med litet elevtal. Der var saaledes 20 kredser med mindre end 6 skolebarn, og i 39 kredser gik skolen paa omgang. Med hensyn til omgangsskolespørsmålet viser femaaret tilbakegang, idet der er blit omgangsskole i én kreds mere end før. Antallet av skolehuse er imidlertid steget med 31 i femaaret — til 320 —. 13 839 barn gik i faste skoler og 478 i omgangsskoler. Skoleforsømmelser var 4.7 pct. Forsømmelser uten lovlig grund 0.76 pct.

199 kredser hadde udelte skole, i 221 kredser var skolen delt i 2 klasser, i 53 kredser i 3 klasser, i 16 kredser i 4 klasser, i 4 kredser i 5 klasser, i 1 kreds i 6 klasser og i 5 kredser i 7 klasser.

Landsmaalet var hovedmaalet i 309 kredser og det almindelige bokmaalet i 190. Ved femaarets utløp var der 294 lærere og 25 lærerinder ved folkeskolen i amtet. Der mangler fremdeles adskillig paa at folkeskolen i amtet kan sies at være tidsmæssig. Skoletiden maa økes, flere skolehuse maa bygges, og der maa arbeides paa at skaffe en bedre klassedeling. Lærerlønningene har været altfor

Selskapets navn.	I hvilket aar traadt i virksomhet.	Forsikringssum 31 december 1915.			Præmie inkl. utlignet tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.	Samlet formue (reservefond, avsætninger og beholdninger).
		For hus alene.	For løsere alene.	Til- sammen:			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lyster brandforsikringsforening	1897	1 099 282.00	611 185.00	1 710 467.00	1 784.32	-	20 098.62
Hafslø ——	1906	732 230.00	141 100.00	873 330.00	4 111.88	400.00	6 212.00
Lærdals brandkasse	1891	690 000.00	510 000.00	1 200 000.00	-	-	24 510.00
Balestrands prestegjælds brandassuranceforening	1891	928 340.00	186 815.90	1 115 155.00	5 566.07	195.00	12 810.23
Viks brandtrygdelag	1891	1 309 630.00	49 590.00	1 359 220.00	6 503.20	95.00	31 666.35
Lavik og Brekke brandforsikringsselskap	1891	1 018 624.00	90 350.00	1 108 974.00	3 587.00	160.00	13 587.00
Gulen herreds brandassuranceforening	1891	1 400 828.00	277 786.00	1 678 609.00	-	8 651.64	4 950.39
Sulen brandassurance	1898	750 000.00	460 000.00	1 210 000.00	3 630.00	200.00	6 856.53
Hyllestad brandassuranceforening	1899	737 277.00	51 687.00	788 964.00	2 843.43	266.00	7 546.96
Askvold brandassuranceforening	1896	942 335.00	206 305.00	1 148 640.00	3 840.58	10.50	9 893.41
Ytre Holmedals brandforsikringsindretning	1873	936 575.00	-	936 575.00	3 014.01	1 625.00	14 627.25
—“ brandtrygdarlag	1903	-	160 575.00	160 575.00	750.35	1 320.00	289.99
Indre Holmedals brandassuranceforening	1903	705 845.00	22 675.00	728 520.00	2 535.38	1 400.00	4 700.00
Jølster brandforsikringsselskap	1903	717 585.00	50 670.00	768 255.00	2 494.00	-	6 762.00
Førde herreds gjens. brandforsikringsforening	1900	744 070.00	74 080.00	818 150.00	2 922.38	-	7 678.56
Naustdal og Vevrings brandassuranceforening	1900	1 096 400.00	42 370.00	1 138 770.00	4 005.39	3 660.00	5 871.00
Kinns gjensidige brandassurancelag	1902	1 745 770.00	30 670.00	1 776 440.00	5 489.00	2 600.00	9 423.00
Selje gjensidige brandforsikringsforening	1896	1 518 020.00	647 370.00	2 165 390.00	14 932.00	4 521.60	25 527.93
Davik ——	1897	1 000 000.00	40 000.00	1 040 000.00	1 090.00	-	15 000.00
Eids og Starheims brandforsikringsindretning	1873	1 978 400.00	385 500.00	2 363 900.00	12 101.96	2 140.00	39 141.57
Gloppens brandassuranceforening	1875	2 764 810.00	344 775.00	3 109 585.00	13 953.89	1 138.00	78 650.50
Stryns brandassurancelag	1899	1 466 590.00	69 270.00	1 535 860.00	4 445.00	410.00	13 159.00
Indvikens brandforsikring	1874	3 134 100.00	335 740.00	3 469 840.00	12 869.00	595.00	53 832.00

lave, men har nu stigende tendens. Antallet av fortsættelsesskoler og kveldsskoler har været omtrent som i forrige femaar. Foruten en amtsskole har her virket 2 private ungdomsskoler i femaaret.

2. Ø k o n o m i .

Gjennemgaaende har femaaret bragt fremgang i økonomisk henseende. Det tør nok hænde at det skyldes en del av den økende pantegjeld at jordbrukerne har maattet øke laanene paa sine eiendomme. Og det lar sig vel heller ikke negte at jordbrukernes utgifter er vokset ganske betydelig. Samtidig er imidlertid ogsaa indtægtene steget saapas meget at levevilkaarene allikevel er blit rummeligere. Desuten har saavel forbedringen av jord som av bygninger i forbindelse med de bedre samfærdselsmidler mangesteds bevirket saa stor stigning av eien-dommenes værdi at de lettere bærer gjeldsbyrderne.

I fiskedistriktsene har den økonomiske fremgang været ganske overordentlig stor. De gode fiskeaar og de høie priser i forbindelse med de nye driftsmaater har bevirket at de tidligere saakaldte «fattige kystdistrikter» nu tilhører amtets mest velstillede bygder.

3. S u n d h e t s t i l s t a n d e n .

Sundhetstilstanden var gjennemgaaende god i femaaret. Av de alvorligere epidemiske sygdomme optraadte difteri epidemisk paa nogen steder. Desuten gik nogen epidemier av kikhøste og mæslinger.

Tuberkulosen synes at ha gåaet litt tilbake i Sogu og Søndfjord, mens den i Nordfjord har holdt sig nogenlunde uforandret. I Gloppe var der i femaaret 69 nye tilfælder av lunetuberkulose med 59 dødsfall.

De kombinerte pleiehjem og sykehuse, hvortil amtet bevilget midler i forrige femaarsperiode, er bygget og sat i drift i denne periode undtagen pleiehjemmet i Nordfjord, som imidlertid var omtrent færdigbygget ved femarets utløp og begyndte sin virksomhet i 1916. Desuten har amtet latt opføre et pleiehjem for Ytre Sogn i Lavik; dette var ogsaa omtrent færdigbygget, men ikke tat i bruk ved periodens utløp.

Matsel og bolighyggiene har gåaet noget frem, væsentlig som følge av den økonomiske fremgang. Sansen for renslighet tiltar. Som et hygienisk fremskridt maa ogsaa regnes at der er oprettet mange elektricitetsverker rundt i amtet, saa paa disse steder petroleumslamperne har kunnet byttes om med elektrisk lys.

4. M o r a l s k f o r h o l d , s e d e l i g h e t s - o g æ d r u e l i g h e t s - t i l s t a n d m . v .

De moralske og sedelige forhold i amtet er gode.

Ædrueligheten maa sies at staa høit.

Antallet av ilagte straffe for forbrydelser har efter statsadvokatens uttalelse gaat ned fra forrige femaar.

B. Ladestedet Florø.

Angaaende tilstanden henvises til nedenstaaende indberetning fra magistraten.

Nordre Bergenhus amt, 4 januar 1918.

I. E. Christensen.

Hr. amtmanden i Nordre Bergenhus amt.

Hermed tillater jeg mig ærbødigst at avgi saadan indberetning vedkommende forholdene i Florø i femaaret 1911—1915:

I bemeldte tidsrum er her paa stedet opført 23 nye bygninger, derav et sjøhus, et goodtemplarlokale og et forsamlingshus tilhørende frelsesarméen. De øvrige nybygninger er vaaningshuse. Den i slutningen av aaret 1911 nedbrændte sildolje- og fiskemelfabrik blev gjenopført i 1912 og i betydelig større omfang. Hermetikfabrikken har i 1915 utvidet sin bygning m. v. betydelig. Her er bygget et elektricitetsverk, saa nu har man elektrisk gatebelysning overalt og elektrisk lys i de fleste hjem og forretningslokaler. Vandverk er bygget og fuldført, saa nu har man ogsaa vandledning til de fleste hjem. En tøndefabrik blev startet.

Man har ikke siden begyndelsen av aaret 1911 foretaget nogen folketælling; folkemængden kan saaledes ikke med sikkerhet angives. Den var i 1911 1 337 personer, men anslaaes nu til 15 à 1 600. Jeg slutter dette derav at trods adskillig nybygning forefindes her nu neppe over 2 leiligheter som er ubebodd; videre derav at skatydernes antal er blit adskillig forøket, og at de skolepligtige barns antal har øket i den grad at man har maattet ansætte 2 nye lærerinder og nu en ny lærer ved folkeskolen. Ut- og indflytningen har været henholdsvis 408 og 331 personer.

Sedelighetsforholdene er mot al forventning meget gode. Til fordel for ædrueligheten er bremset saavidt lovgivningen tillater det. Her er saaledes intet samlag enten for salg eller skjækning av brændevin eller salg av vin og skjækning af øl. Uten bevilling er det forbudt at skjænke øl og vin. Nogen faa bevillinger til salg og skjækning av alkoholsvakt øl er meddelt. En gammel vinret blev i aaret 1914 tat i bruk igjen — til liten glæde for stedet, skjønt omsætningen vistnok ikke drives i noget stort omfang.

Næringsveiene synes ikke at ha florert. Fiskeriene ute ved kysten i Kinn har slaat feil. Omsætningen av sild og fisk har derfor været saare liten. Fiske-

dampskibene har hat vanskelig for at klare sig, til trods for at de har søkt hen paa andre gunstigere fiskefelter. Først i 1915 hadde de et godt aar, og da navnlig fordi prisene paa fisk og sild var steget til en uanet høide.

Siden krigen utbrøt og prisene paa raastoffer er blit saa høie, har sildoljefabrikken for det meste staat stille, og hermetikfabrikken har ogsaa til sine tider hat vanskelig for at skaffe sig raastoffer. Butikhanden har gaat som almindelig. Konkursenes antal i femaaret er i det hele 10. Her er paa stedet fremdeles 2 trælastlagere og 2 kullagere (foruten amtsskibenes). Fra disse har omsætningen været ganske god. Et parafinoljelager er anlagt like ved bygrænsen. Derfra har ogsaa omsætningen været ganske livlig. Her er fremdeles privatbank samt en kommunal middelskole.

Her har ingen nævneværdig arbeidsledighet været. Og arbeidshjælpen har været tilstrækkelig. Den almindelige arbeidsløn har været fra 35 til 40 øre pr. time; men i 1915 har den været 50 øre pr. time. I 1914 og 1915 har prisene paa alle livsfordødenheter steget med fra 35 til 100 pct. som følge av krigen. Men nogen særlig nød ser det ikke ut til at prisstigningen har forvoldt. Vistnok er her i de senere aar blit flere trængende, men dette skriver sig væsentlig fra andre omstændigheder.

Stedet har som før omrent 2 500 meter delvis oparbeidede gater og veier uten brolægning. Forbindelsen med landdistrikten er fremdeles ikke saa god som ønskelig kunde være, da her endnu ikke findes nogen vej som forbinder land og by.

Formues- og indtægtsforholdene efter skatteligningsprotokollene stiller sig saaledes:

Antagen formue i aaret 1910 kr. 544 000,00 og antagen indtægt kr. 199 560,00.

Budgettets totalbeløp kr. 33 380,00. Skatteprocent 16 foruten statsskat.

For aaret 1915—1916 antagen formue kr. 639 500,00, antagen indtægt kr. 292 730,00.

Budgettets totalbeløp kr. 46 980,82. Skatteprocenten 8 foruten statsskat.

Disse tal taler bedre end ord for at den økonomiske situation paa stedet har gaat betydelig frem i de sidste aar trods feilslagne fiskerier — forutsat at ligningsnævnden ikke har sat formuen og indtægten høiere end den i virkeligheten har været. Men de mange konkurser og de statusopgjør som under disse er utarbeidet, skulde synes at tyde paa at ligningsnævnden ikke altid har truffet det rette.

F l o r ø m a g i s t r a t s k o n t o r 28 mars 1916.

B. A n d e n æ s.

XVI.

Søndre Trondhjems amt.

B e r e t n i n g

om Søndre Trondhjems amts økonomiske tilstand
i femaaret 1911—1915.

Indledning.

Søndre Trondhjems amt var ved utgangen av 1915 delt i 4 sorenskriverier, nemlig Strinda og Selbu, Guddal, Orkedal og Fosen. Hele amtet bestod av et (Uttrøndelagen) politimesterembede med bopæl for politimesteren i Trondhjem. I 1914 blev de amtskommunale regnskaper utskilt fra amtskassererstillingen og henlagt til egen regnskapsfører, amtskæmneren.

I geistlig henseende er amtet delt i 3 provstier og 22 prestegjeld.

I femaaret er foregaat følgende herredsdelinger:

Ved kgl. res. 25 juli 1910 er Hemne herred fra 1 januar 1911 delt i 2 herreder, Hemne og Heim. Folkemængde i de nye herreder henholdsvis 3 284 og 1 472 tilstedeværende, 3 425 og 1 533 hjemmehørende. Ved kgl. res. 9 februar 1912 er Hitra herred fra 1 januar 1913 delt i 2 herreder, Hitra og Kvenvær. Folkemængde i de nye herreder henholdsvis 1 364 og 1 084 tilstedeværende, 1 439 og 1 157 hjemmehørende.

Ved kgl. res. 14 juli 1911 er endel gaarder i Laanke herred, Nordre Trondhjems amt, med 32 tilstedeværende og 38 hjemmehørende beboere fra 1 januar 1914 henlagt til Malvik herred, Søndre Trondhjems amt. Ved kgl. res. 20 mars 1914 er Fillan herred fra 1 juli 1914 delt i 2 herreder, Fillan og Sandstad. Folkemængde i de nye herreder henholdsvis 1 322 og 864 tilstedeværende, 1 543 og 947 hjemmehørende.

Antallet av herreder, som ved utgangen av forrige femaar var 45, er ved utgangen av 1915 48. Antallet av lægedistrikter var 11, lensmandsdistrikter 29, jordmordistrikter 54. Utskiftningsformændenes antal var 3, amtsdyrlægernes antal var 14.

Amtets flateindhold er 17 814,65 km.² land og 797,72 km.² ferskvand, sammen 18 612,37 km.².

Amtets folkemængde var ved utgangen av 1914:

	Tilstede-værende.	Hjemmehørende.
Landdistriktet	104 621	106 511
Byen.....	50 500	49 579
Tilsammen	155 121	156 090

Over indgaaede egteskaper, fødsler, dødsfald og utvandrede i femaaret hittesættes følgende opgave for amtets landdistrikt:

Indgaaede egteskaper.	Levende fødte.	Døde.	Dødfødte.	Uegte levende fødte.	Overskud av fødte.	Utvandret til land utenfor Europa.
1 548	12 809	7 860	260	1 244	4 949	1 694

A. Landdistriktet.

I. Jordbruk og fædrift.

Jord eiendommenes antal og matrikelskyld utgjorde ved utgangen av 1915:

Sorenskrivierier.	Antal.	Matrikelskyld.	Skyldmark pr. bruk.
		Skyldmark.	
Fosen	5 221	7 933.64	1.52
Orkedal	3 493	5 917.49	1.69
Guldal	4 714	6 195.69	1.44
Strinda og Selbu.....	4 512	9 096.51	2.01
Amtet.....	17 940	29 143.33	1.66

Ved utgangen av 1910 utgjorde antallet av matrikulerte bruk 15 944 med en matrikelskyld av mark 29 713.71. Antallet av særskilte matrikulerte bruk er altsaa steget med 1 996, og matrikelskylden er foreket med mark 4.54.

Særskilt skyldsatte bruk ifølge jordbruksstællingen:

Sorenskriverier.	Egentlige jordbruks-			Andre bruk eller eiendomme.					
	Antal jord- bruks-	Matrikel- skyld.	Skyld- mark pr. bruk av jord- bruks- kene.	Skoger.		Slaatter.		I øvrig.	
				Antal.	Matri- kel- skyld.	Antal.	Matri- kel- skyld.	Antal.	Matri- kel- skyld.
Fosen	3 842	7 860.80	2.05	34	24.73	12	5.67	15	3.96
Orkedal	1 916	5 831.59	3.04	21	28.33	46	19.25	11	3.22
Guldal	2 500	6 670.84	2.67	48	101.78	29	9.15	5	0.38
Strinda og Selbu.....	2 335	8 858.53	3.79	118	102.71	43	49.71	18	6.47
Amtet.....	10 593	29 221.76	2.76	221	257.55	130	83.78	49	14.03

(Se tabel side 4 og 5.)

Angaaende jordbruks- og fædriftens tilstand i amtet i sin almindelighet hitsættes følgende oversigt, idet der forøvrig henvises til de indtagne statistiske tabeller og specialoversigter:

Jordbruket maa i nærværende likesom i foregaaende periode sies at ha været i fremgang inden amtet. De opadgaaende tider har holdt sig. Særlig i periodens sidste par aar merket man en sterkere stigning i avsætning og priser for landbruksvarer, noget som ganske naturlig maatte virke til jordbruks fremme. Jordbruks avkastning har været tilfredsstillende.

Høiavlen, som i dette amt spiller en betydelig større rolle, gav i 1911 94 pct. av middelsaaret, i 1912 113 pct., i 1913 106 pct., i 1914 113 pct. og i 1915 105 pct.

Som man ser har utbyttet undtagen i 1911 ligget tildels betydelig over middelsaaret. Kvaliteten angives som meget god/eller god i 1911, 1912, 1913, 1914, god til mindre god eller daarlig i 1915.

Kornavlen har vel heller gaat tilbake end frem hvad agaard angaaer i enkelte av lerjordsbygdene, idet en stadig større del av gaardbrukerne, væsentlig paa grund av vanskelige arbeidsforhold, efterhaanden er gaat over til en mere ensidig engdyrkning. Utbyttet av korn angives for byggets vedkommende til 107 pct. av middelsaaret i 1911, 98 pct i 1912, 107 pct. i 1913, 90 pct. i 1914 og 79 pct. i 1915.

For havrens vedkommende var utbyttet i 1911 104 pct. av middelsaaret, i 1912 98 pct, i 1913 107 pct., i 1914 89 pct. og i 1915 57 pct. av middelsaaret.

Avlingene dreiet sig altsaa omkring middelsaaret alle aar undtagen 1914 og særlig i 1915. Sidstnævnte aar var et meget daarlig aar for kornavlen i amtet, særlig paa grund av nattefrost om høsten. Kvaliteten av korn har været god eller meget god undtagen i periodens sidste aar.

Søndre Trondhjems amt.

A m t e t s s a m l e d e i n d -

Det hele amt.	1	2	3	4	5	6	7	8
	Hvete.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandet korn.	Erter.	Tils. korn og erter.	Poteter.
1910	1	9	3 018	3 535	127	13	6 703	1 550
1915	1	9	3 823	3 864	141	13	7 351	1 679

I n m a r k s a r e a l e n e f o r d e l t

Sorenskriverivis.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
Orkedal..... 1910	-	4	869	329	11	3	1 216	213
— 1915	-	4	898	340	11	3	1 256	220
Guldal..... 1910	-	3	507	601	12	3	1 126	239
— 1915	-	3	592	671	11	3	1 280	259
Strinda og Selbu 1910	1	1	993	1 185	26	4	2 210	430
— — 1915	1	1	1 111	1 315	27	4	2 459	474
Fosen..... 1910	-	1	649	1 420	78	3	2 151	668
— 1915	-	1	722	1 538	92	3	2 356	726

D e n a l m i n d e l i g e u t s æ d p r . m a a l (1 0 a r) i a a r e n e 1 9 1 1 - 1 9 1 5
g r æ s -

Sorenskriverivis.	1	2
	Hvete.	Rug.
Fosen	-	-
Orkedal	-	-
Guldal	-	-
Strinda og Selbu	27.4	20.0
Gjennemsnit for det hele amt.....	27.4	20.0

marksareal 1915.

9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
Tur-nips.	Grøn-før.	Andre aker- vek- ster.	Til rotfrug- ter m. v. (rubrik 8-11).	Kunstig eng.			Naturlig eng.		Tilsammen eng.	Tilsammen indmark.	
				Til frøavl.	Til høi- slaatt.	Til beite.	Til høislaatt.	Til beite.			
				2671	240	46 520	828	22 626	3 426	73 640	83 014
364	734	28		2 799	272	50 132	808	21 295	3 458	75 965	86 115

paa soren skriveriene.

Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.	Ha.
84	176	4	477	49	8 628	71	7 144	1 031	16 923	18 616
85	167	4	476	49	8 559	71	6 908	1 065	16 652	18 384
84	208	8	539	81	10 158	117	7 914	791	19 061	20 726
70	216	8	553	86	10 920	117	8 112	791	20 026	21 859
155	289	7	881	79	15 837	449	2 984	971	20 320	23 411
152	299	7	932	95	17 234	435	2 686	977	21 427	24 818
41	61	4	774	31	11 897	191	4 584	633	17 836	20 261
46	62	4	888	42	18 419	185	3 589	625	17 860	21 054

av de forskjellige kornsorter, erter og poteter samt av frø.

3	4	5	6	7	8
Byg.	Havre.	Blandet korn.	Erter.	Poteter.	Græsfrø.
31.9	40.7	48.0	-	407.3	2.9
30.7	36.9	30.0	-	437.5	3.0
21.0	31.7	-	-	337.1	2.9
21.0	31.6	31.8	28.0	360.5	2.8
26.0	35.9	39.1	28.0	388.8	2.9

A v l i n g

Sorenskriverivis.	1	2	3	4	5	6
	Hvete.		Rug.		Byg.	
	Korn.	Halm.	Korn.	Halm.	Korn.	Halm.
	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.
Fosen	-	-	-	347	2.84	339
Orkedal	-	-	-	-	3.93	375
Guldal	-	-	-	-	2.51	258
Strinda og Selbu.....	-	-	2.61	396	2.86	338
Gjennemsnit for amtet.....	-	-	2.16	361	3.09	335

F o l d i g h e t.

Sorenskriverivis.	1	2	3	4	5	6	7
	Hvete.	Rug.	Byg.	Havre.	Bland-korn.	Erter.	Poteter.
Fosen	-	-	8.9	9.9	8.3	-	6.4
Orkedal	-	-	12.8	13.7	12.3	-	6.7
Guldal	-	-	12.0	11.1	-	-	5.8
Strinda og Selbu.....	-	13.1	13.6	11.8	9.1	7.5	7.3
Gjennemsnit for amtet.....	-	13.1	11.9	10.9	8.9	7.5	6.6

P o t e t a v l i n g e n utgjorde i 1911 108 pct., i 1912 102 pct., i 1913 108 pct., i 1914 101 pct. og i 1915 56 pct av middelsaaret. Som man ser er det ogsaa for potetens vedkommende 1915 som danner det mørke punkt, idet avdelingen for denne veksts vedkommende ikke utgjør stort mere end halvparten av et middelsaars utbytte.

Næpeavlingen var i 1912 100 pct. av et middelsaar, i 1913 107 pct., i 1914 86 pct. og i 1915 65 pct. av middelsarets utbytte. Næpeavlingen har saaledes ogsaa været forholdsvis liten de sidste to aar i perioden, skjønt den har holdt sig bedre end for de andre akerveksters vedkommende. Næpedyrkningen spiller dog fremdeles ikke den rolle den fortjener inden amtet, skjønt der dog tildels kan spores fremgang.

Utbyttet av h a v e s a k e r har vekslet. For grønsaker angives utbyttet til 96 pct. av middelsaaret i 1911, 93 pct. i 1912, 97 pct. i 1913, 89 pct. i 1914

p r. m a a l.

7	8	9	10	11	12	13	14	15
Havre.		Blandkorn.		Erter.		Poteter.	Turnips.	Høi.
Korn.	Halm.	Korn.	Halm.	Korn.	Halm.			
Hl.	Kg.	Hl.	Kg.	Hl.	Kg.	Hl.	Hl.	Kg.
4.01	384	3.59	375	-	-	25.90	66.05	371
5.04	425	4.00	300	-	-	29.40	80.00	481
3.53	303	-	-	-	-	19.50	-	395
3.72	352	2.89	299	2.10	258	26.40	77.90	358
3.93	364	3.47	350	2.10	258	25.54	67.61	400

og 60 pct. i 1915. For disse vekster har altsaa ogsaa 1915 været et særlig daarlig aar.

Gjennemsnitsavlingene pr. maal av de forskjellige vekster, sammenlignet med forrige periodes, stiller sig slik:

	1906—1910.	1911—1915.
Høi	392.00 kg. pr. maal	400.00 kg. pr. maal
Byg, korn	2.92 hl. « —	3.09 hl. « —
— , halm	341.00 kg. « —	335.00 kg. « —
Havre, korn	3.79 hl. « —	3.93 hl. « —
— , halm....	397.00 kg. « —	364.00 kg. « —
Poteter.....	23.64 hl. « —	25.54 hl. « —
Turnips	71.74 « —	67.61 « —

For de fleste vekstes vedkommende er, som man ser, utbyttet øket noget pr. maal, sammenlignet med forrige periodes.

Nydyrkning og grøftning av jord er foretatt i betydelig utstrækning.

Megen nydyrkning synes især at ha fundet sted i bygdene Nes, Ørland, Rissa, Lensvik, Stadsbygd, Bynes og Leinstrand. Men ogsaa i amtet forøvrig er interessen for nydyrkningsarbeider forholdsvis stor.

I perioden er der lagt meget arbeide paa gjennem systematisk grøftning at bringe den allerede dyrkede jord op i høiere kultur. Disse arbeider synes særlig at ha fundet sted i de mere centrale lerjordsbygder. En stor del av nydyrkningen er foretatt med laan eller andre offentlige bidrag. Særlig er dette kanske tilfælde i kyst- og fjeldbygdene.

Amtets dyrkede areal er som følge av nydyrkning øket i perioden. Hvor stor økningen er kan ikke angives. Efter «Jorddyrkning i Norge» av K. O. Bjørlykke og Ingv. Grande var nydyrkningen i Sør-Trøndelag i aarene 1914—1915 5 365 maal. Dette peker paa en noget mindre nydyrkning end i aarene

1905 og utover. At nydyrkningen i 1914—1915 ikke blev større maa forresten for en del tilskrives de vanskelige veirforhold, særlig i 1915, og krisen 1914. For perioden forøvrig synes ialfald interessen for nydyrkningen at være stigende.

Jordbrukets driftsordning har været nogenlunde som tidligere. Engdyrkningen spiller fremdeles den vigtigste rolle.

En driftsmaate som mere og mere vinder indpas i lerjordsbygdene Strinda og Bynes, Leinstrand, Melhus, Flaa m. fl. er et aars aaben aker med gjenlæg til fleraarig eng. Paa denne maate opnaaes at kunne fornye engen forholdsvis ofte, uten at det aapne akerareal blir særlig stort. Ved anvendelse av forholdsvis rikelige mængder kunstgjødsel og i det hele mere rationelle metoder har man opnaadd forholdsvis gode avlinger. I de andre bygder, undtagen de mest utprægede fjeldbygder, anvendes ofte et engvekselbruk med 2—3 aars aapne marker og 4—5—6—7 aars og ældre eng. Mot periodens slutning økes paa grund av krisetiden akerarealet tildels ikke ubetydelig.

Om havedyrkningen maa sies at den vistnok er i fremgang, men at den desværre endnu staar forholdsvis sterkt tilbake paa de fleste steder inden amtet.

Fædriften.

Hestearven har været i fremgang. Særlig er interessen for denne gren av husdyrbruket sterkt i dalførerne Orkedal og Guldal med tilstøtende bygder. Der anskaffes flere og bedre hingster, likesom kaaringsskuer og utstillinger vækker mere og mere interesse. Antal hester i amtet er i perioden gåaet frem fra 11 091 i 1910 til 12 319 i 1915.

Kvægavlen har været i fremgang i fjeldbygdene. Utvalgsskuer er indført i flere herreder, og man sporer en mere rationel avl og foring. I de sterkere jordbruksbygder merker man nok ogsaa fremskridt, men paa mange gaarder indskräknas kvægholdet, idet driften mere og mere baseres paa høisalg.

Foringen er blit sterkere og rikeligere end i forrige periode. Høimængden pr. ko er øket fra 1 690 kg. i 1910 til 1 740 kg. i 1915 og kraftförmængden paa samme maate fra 170 kg. i 1910 til 180 kg. i 1915.

Melkemængden pr. ko viser imidlertid heller tilbakegang, idet den i 1910 var 1 577 kg., i 1915 1 553 kg. Av amtets fogderier staar Strinda og Selbu fremst hvad melkemængde angaaer, nemlig med ca. 1 700—1 730 som gjennemsnit for hele amtet og ca. 2 150 som gjennemsnit for de bedre besætningers vedkommende.

Storfæantallet er i perioden øket fra 71 521 i 1910 til 76 594 i 1915.

Svineavlen. Svineantallet er gåaet tilbake. Stellet synes dog at være blit bedre, og der er arbeidet for forbedringer, saavel ved forbedrede hus som ved et bedre stel.

Amtet har anskaffet en avsstamme af stor yorkshire, som er stationert paa Skjetlein landbruksskole,

Sauavlen. Sauantallet er ogsaa gaat tilbake fra 97 843 i 1910 til 94 153 i 1915. Der begynder dog at gjøre sig sterkere interesser gjældende likeoverfor denne gren av husdyrbruket, særlig hvad avl og stel angaar. Interesserte gaardbrukere anskaffer bedre avlsdyr, væsentlig av cheviot; der arbeides for at faa lammetiden henlagt til vaaren, og foringen og behandlingen blir litt etter litt bedre.

Der er ogsaa saa gode betingelser for sauavlen i amtet at et større rationelt drevet sauehold er en naturlig betingelse, specielt for fjeldbygdenes utvikling.

Gjeteholdet er gaat tilbake hvad antal av dyr angaar, nemlig fra 16 767 i 1910 til 14 653 i 1915. Ogsaa paa dette omraade er der i perioden tegn til forbedringer baade hvad avl og foring angaar, skjønt gjeten vel er det husdyr som er mest forsømt. Gjeteholdet er væsentlig indskrænket til fjeld- og enkelte kystbygder.

Fjærfaeholdet. Den i forrige periode omtalte fremgang paa fjærfaeholdets omraade har fortsat. Eggproduksjonen er blit en kjærkommen indtægtskilde for mange. Endnu er der dog langt frem til denne næringsgren har faat den plads den fortjener.

Forbedrede landbruksredskaper og maskiner har vundet indpas paa de fleste gaarder. Bedre ploger og harver, radsamaskiner, kunstgjødselsmaskiner, gjødselspredere, potetoptagere, selvrenskende treskeverk m. m. har vundet indpas nærsagt overalt.

Av elektriske anlæg for lys og kraft er der bygget flere, og mange gaardbrukere begynder at ta elektriciteten i sin tjeneste paa gaardene.

Antal meierier er gaat tilbake fra 57 ved forrige periode til 50 i 1915.

Bruken av kraftfør og kunstgjødsel er tiltat. Mens Fællesforetninga i Trondhjem, som formidler en større del av omsætningen av disse stoffer, i 1910 hadde en omsætning av kr. 700 000, var den omkring 1914 ca. 1½ mill. kroner. Da denne omsætning gjelder begge Trondhjemsamtner samt delvis Tromsø stift, er den naturligvis intet sikkert maal for økningen av omsætningen i Søndre Trondhjems amt, men den viser dog retningen.

I det store og hele er man i perioden inde i en utviklingstid for amtets jordbruk. Et stadig større antal søker ind til landbrukskolerne, og de fra disse utgaaede elever forsøker at anvende sin paa skolerne erhvervede større faglige indsigt hjemme paa gaardene. De gamle forældede metoder forsvinder derfor litt etter litt og avløses av mere rationelle, som betinger en større produktion og en større lønsomhet.

Jordbruket har dog hat betydelige vanskeligheter at kjæmpe med, hvorav kun skal nævnes de stadig vanskeligere arbeidsforhold. Heldigvis har jordbrukeren søkt at rette paa dette ved indkjøp av arbeidssparende maskiner, og i nogen grad er dette lykkes. Men det har dog medført at jordbrukeren i de centrale bygder ved siden av har været nødt til at lægge sin driftsordning mere

i retning av mindre arbeidskrævende kulturer, saaledes engdyrkning og høisalg, med derav følgende indskrænket akerareal og husdyrhold.

Det er derfor arbeidsforholdene som volder jordbruket de største vanskeligheter ved periodens slutning.

De paa produktionsstedene gjeldende m a r k e d s p r i s e r pr. hektoliter for de forskjellige kornsorter stillet sig saaledes etter gennemsnittet i femaars-perioden :

R u g kr. 12.94, b y g kr. 10.24, h a v r e kr. 9.05, b l a n d k o r n kr. 8.88, p o t e t e r kr. 4.48.

Mængden av det i femaarsperioden indhøstede korn, poteter og høi var:

Avling.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Hvete..... hl.	-	-	-	26	-
Rug..... «	-	107	119	119	109
Byg..... «	88 216	86 990	94 645	79 608	69 878
Havre..... «	133 013	131 954	144 158	119 907	76 794
Blandkorn..... «	3 861	4 631	4 741	4 058	2 827
Ialt korn..... «	225 090	223 682	243 663	203 718	149 608
Poteter..... «	428 087	419 625	398 874	373 021	206 824
Høi..... ton	249 129	311 401	289 958	309 106	287 222

S a l g a v f a s t e e i e n d o m m e har i femaaret efter de statistiske opgaver foregaat omrent i samtlige herreder i et antal av ialt 967 med en samlet matrikelskyld av mark 1 821.52 og for et samlet beløp av kr. 4 396 988. Gjennemsnitsprisen pr. skyldmark har været kr. 2 420.

H u s d y r t a l l e t s s t ø r r e l s e i a m t e t var i 1915: hester 12 319, storfæ 76 594, sauier 94 153, gjeter 14 623 og svin 10 494.

Gjennemsnitlig melkeutbytte pr. ko var i 1915 for de mere frem-skredne gaardsbruk 2 021 liter og overhodet 1 553 liter.

Sorenskriverivis stiller melkeutbyttet pr. ko sig saaledes:

Strinda og Selbu	2 125 liter	og	1 704 liter
Guldal..... «	1 999	«	1 541 «
Orkedal..... «	2 163	«	1 732 «
Fosen..... «	1 861	«	1 322 «

G j e n n e m s n i t s p r i s e n p a a l a n d m a n d s p r o d u k t e r var i 1915:

Kjøt pr. kg. kr. 1.12, flesk kr. 1.41, nysilt melk pr. liter 13.16 øre, levert i meieri 12.80 øre, smør pr. kg. 2.42, høi pr. 100 kg. kr. 9.05, halm kr. 4.48,

Gjennemsnitsprisen paa kreaturer i 1915 stillet sig saaledes:

Arbeidshester kr. 572, okser kr. 212, kjør kr. 189, ungnaut kr. 106, kalver kr. 31, voksne sauер kr. 23, voksne gjeter kr. 15, voksne svin kr. 148 og rensdyr kr. 43.

Over høstens utbytte i femaaret hitsættes følgende oversikt for de enkelte aar:

1911: Høiavlingen har, forsaavidt mængden angaaer, gjennemgaaende git et middelsaars utbytte eller henimot det. Kvaliteten er overalt meget god. Kornhøsten opgives for de fleste distrikter at ha git adskillig over et middelsaars utbytte, og for enkelte distrikter betegnes høsten for kornavlingens vedkommende som et kronaar. Potetavlingen og øvrige rotfrugter har dels git under et middelsaars utbytte og dels adskillig over et saadant. I et par distrikter betegnes den som under et middelsaars.

1912: Høiavlingen har gjennemgaaende været over — tildels betydelig over — et middelsaar. Alene for et enkelt distrikt, Røros, er førutbyttet, væsentlig paa grund av de slette indhøstningsforhold, blit noget under et middelsaar, saavel i kuantitet som kvalitet. Kornavlingen antages i det hele at ha git et middelsaars utbytte, i enkelte distrikter noget og delvis betydelig over, i andre noget under. Kvaliteten er betegnet som god og meget god. Potetene har git et godt middelsaars utbytte. Turnips likesaa — dog i et par distrikter noget under et middelsaar. Kvaliteten er ogsaa for rotfrugtenes vedkommende gjennemgaaende god. Om tørraattenheten i potetene meddeles der kun fra ett herred, og der kun i ringe utstrækning.

1913: Høiavlingen har git et middelsaars og for enkelte distrikter et godt middelsaars utbytte. Kornmængden antages ogsaa gjennemgaaende at ha været som i et middelsaar, og for Melhus av Guldalen sorenskriveri er utbyttet av denne avling betegnet som et kronaar. Kvaliteten er opgit at være god eller meget god. Poteter og øvrige rotfrugter har i det hele git et godt middelsaars utbytte, naar undtages Hitra, Frøya og Bjørnør av Fosen, hvor utbyttet er angitt til under et middelsaar. Kvaliteten er gjennemgaaende god.

1914: Høiavlingen har git over et middelsaars utbytte og for enkelte distrikter betydelig over. Kvaliteten er gjennemgaaende meget god. Kornavlingen er gjennemsnitlig noget under et middelsaar, for endel distrikter et middelsaar og noget over, men for de fleste under. Kvaliteten betegnes dels som god og dels som meget god. Alene for et par distrikter er den anført at være mindre god. Poteter og andre rodfrugter har for potetenes vedkommende gjennemsnitlig git litt over et middelsaars utbytte, mens turnips ligger endel under. Kvaliteten betegnes dels som god og dels som meget god. For kystdistrikturen Bjørnør, Frøya, Fillan og Sandstad er den anført at være mindre god.

1915: Heiavlingen har for amtet i gjennemsnit git over et middelsaars utbytte. For 14 lensmandsdistrikter angives utbyttet fra 5—20 pct. over, mens det i et distrikt angives 5 pct., i 6 10 pct. og i ett 20 pct. under et middelsaars. Kvaliteten angives meget god i 3 distrikter, god i 15, mindre god i 9, dels god i ett, og fra god til daarlig i ett distrikt. Det er særlig i kystdistrikturene at utbyttet ligger under et middelsaars, likesom det ogsaa er der at kvaliteten betegnes mindre god. Kornavlingen opgives for byg i et distrikt at ligge 80 pct., i ett 60 pct., i 3 50 pct., i ett 40 pct., i ett 35 pct., i ett 11—20 pct. og i ett 10 pct. under middelsaars utbytte. 8 distrikter er betegnet som middelsaars og ett distrikt 15 pct. over middelsaars. For havre opgives den i ett distrikt at ligge 90 pct., i 2 80 pct., i ett 70 pct., i 4 60 pct., i 4 50 pct., i ett 45 pct., i 4 40 pct., i ett 30 pct., i ett 25 pct., i 2 20 pct. og i ett 10 pct. under middelsaars. I ett distrikt opgives middelsaar og i ett 15 pct. over middelsaars utbytte. Kvaliteten er kun i ett distrikt betegnet meget god, i 2 god, meget god, i 9 god, i 12 mindre god, i 4 daarlig og i ett fra god til mindre god. Potetene har gjennemgaaende git under og for en stor del betydelig under et middelsaars utbytte. Flere distrikter har saaledes kun halv avling og derunder, og intet distrikt naar op til et middelsaars. Kvaliteten er angitt at være meget god i ett, god i 9, god, mindre god i 2, mindre god i 12, daarlig i 4 distrikter. For turnipsavlingens vedkommende er forholdet nogenlunde det samme som for potetene, dog i enkelte herreder noget bedre.

Amtets landhusholdningsselskap har i femaaret fortsat sin virksomhet i samme retning som tidligere. Bevilgningen av amtet har været:

1911—12.....	kr. 9 350.00
1912—13.....	« 9 600,00
1913—14.....	« 10 600.00
1914—15.....	« 10 675.00
1915—16.....	« 8 975.00

Av ovenanførte bevilgninger er til utvalgsskuer for kvæg anvendt aarlig kr. 1 000.00 mot tilsvarende distriktsbidrag og det dobbelte statsbidrag.

Fra og med budgetaaret 1913—14 er likeledes anvendt kr. 1 000.00 til nydyrkning av jord i amtet, hvortil Staten bidrar med det dobbelte. Endel distriktsbidrag er indkommet i dette øiemed, saaledes at der i 1914 kunde utdeles kr. 3 000.00 og i 1915 kr. 4 614.00.

Som bidrag til fremme av sauavl i de distrikter hvor sauholdet bør arbeides bevilget amtet for 1911—1912 kr. 250.00. Bidragene er git til indkjøp av værlam fra sauavlstationene med halvparten av kjøpesummen indtil kr. 25.00. Paa grund av situationen blev denne bevilgning inddrat for 1915—16. Bidrag er ialt git til indkjøp av 86 dyr.

I 1907 ansattes en gartner som vandrelærer i havebruk 2 à 3 maaneder i aaret. Denne stilling ophørte høsten 1912, hvorefter amtet gav sin bevilgning til en amtsgartner som tillike skulde være lærer i havebruk ved landbruksskolen. Til 6-ukentlige kurser i husholdning har den aarlige bevilgning været kr. 1 000.00

fra 1910—1917. For 1915—16 gik den ned til kr. 500.00. Siden 1908 til budgetaarets utgang er ialt avholdt 68 kurser for 1 010 deltagere. I 1915 er avholdt 2 kurser i regnskapsførsel for gaardbrukere.

Statens hingst «Kong Sne», som selskapet overtok 1908, benyttes fremdeles. Hesteavlsæteren i Gammelbudal, som sattes i drift sommeren 1910, er sløifet i 1914 og 1915 paa grund av liten tilslutning. Som ny sæter er indkjøpt Fremre Lervassdal ved Søvassli i Orkdal.

Amtets hingst «Høgnesen» indkjøptes paa Lillehammer i 1914, 4 aar gammel. Amtets bevilgning hertil var kr. 4 000,00.

Unghestsæteren i Sondal i Hegre har i 1915 ikke været benyttet for dette amts vedkommende. Som funktionærer i selskapets tjeneste har i femaaret like-som tidligere virket 2 amtsagronomer, desuten 1 gartner som vandrelærer til høsten 1912, da den ansatte amtsgartner tiltraadte. Ved husholdningskursene har virket 2 lærerinder til utgangen av budgetaaret 1915, siden kun 1 lærerinde.

Selskapets medlemsantal var ved utgangen av 1915 :

3 æresmedlemmer, 102 livsvarige og 69 aarsbetalende, tilsammen 174 medlemmer. Sogneselskapenes antal er 4, landbruksforeninger og bondelag 18, Trøndelagens kaninavlsforening og Trondhjems og omegns fjærfaorening, med et samlet medlemsantal av ca. 1 100.

Om meieridriften i amtet i femaaret har meierikonsulenten meddelt:

Meierienees antal i amtet var ved utgangen av 1915 51 mot 58 i 1910. Av de 51 meierier har kun 48 været i drift 1915. Samtlige meierier undtagen 1 eies av melkeleverandørerne. Som drivkraft benyttes damp ved 14, elektrisk kraft ved 3, vandkraft ved 2, mens 25 drives som avkjølingsmeierier. I 1915 var 28 meierier igang for melkesalg, 19 som smørmeierier og 1 for kombinert drift. Et avkjølingsmeieri var bortforpagtet, og ett blev drevet for eierens regning. De øvrige blev drevet for interessentenes regning.

Den samlede melkemængde ved meieriene var:

I 1905	20 353 324.8 kg. med utbetalt beløp kr. 1 573 423
- 1910	18 395 692.0 « « — — « 1 687 085
- 1915	18 874 938.0 « « — — « 2 350 679

I sidste femaarsperiode har melkemængden holdt sig ganske jevn.

Den var saaledes:

I 1912	19 472 900 kg. med indbetalt beløp kr. 2 013 048
- 1913	20 276 897 « « — — « 2 166 916
- 1914	19 910 796 « « — — « 2 165 493
- 1915	18 874 938 « « — — « 2 350 679

I 1912 var melkemængden noget mindre end i 1911. Prisen paa hei og halm steg jevnt utover vinteren og var en tid temmelig høi. Kraftføret begyndte med normale priser, men steg hurtig utover vinteren. Særlig voldsom var prisen

paa korn, avfald og mel. Der anvendtes derfor en forsiktig foring. Vaaren kom ogsaa sent, saa kreaturene paa flere steder blev sluppet for tidlig ut. 1913 gav over middelsaars avling av hei, poteter og turnips. Prisen paa hei begyndte forholdsvis lavt, men gik senere paa vinteren op. Kraftføret var i begyndelsen dyrt, men gik senere ned til det normale. Vaaren kom forholdsvis tidlig, men mai og juni var kolde, saa havnen vokste sent. I 1914 var der likeledes et godt foraar. Potetavlingen var middels, mens turnips gik under et middelsaars. Melkemængden holdt sig jevnt den første tid av aaret, men gik ned paa forsommeren, som var kold og tør. Senere gik den atter op under det rikelige høstbeite. Efter indsætningen faldt melkemængden sterkt og holdt sig lav. Foringen blev anlagt med den største forsigtighed, og paa flere steder blev der litet turnips. Der ventedes ogsaa med kraftføret for at faa i vare av ny høst. Kornet maatte der spares mest mulig paa til andet bruk under den rasende verdenskrig.

I 1915 var heiavlingen litt over middels, men poteter og turnips gav ikke synderlig over halvparten av et middelsaars avling. Heiet kom i en voldsom pris, og vaaren blev sen og kold. Kornet var dyrt, kraftfør likesaa, og for enkelte sorter vanskelig at faa. Melkeproduktionen faldt dyr og var vanskelig at holde oppe. Tiltrods herfor sees at talrækken for kvantum melk i femaars-perioden ingen større variationer har.

Regnskapsførselen i fjøsdriften er fremdeles mangelfuld. I 1910 var 5 kontrolforeninger igang, men ved utgangen av 1915 hadde amtet kun 1 kontrolforening og 2 fjøsregnskapsforeninger.

I 1915 produceres ved meieriene 285 811 kg. smør, 30 011 kg. gaudaost, 20 034 kg. magerost og 36 846 kg. mysost. Meierienes salg av melk til Trondhjem anslaaes til noget over 12 mill. kg.

De gjennemsnitlige aarlige topnoteringer for meieriprodukter i femaaret stiller sig i øre pr. kg. saaledes:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
For smør:					
Kjøbenhavn.....	209.1	216.0	212.2	216.6	278.0
Kristiania, 1ste klasse.....	208.9	220.3	224.3	223.1	275.1
Do. 2den —	188.9	203.6	207.2	211.2	257.8
For ost:					
Gaudaost, hel fet.....	114.5	122.0	132.7	128.0	150.0
Do. blandet	81.8	88.1	96.8	92.7	115.0
Nøkkelost, 10 pct.....	48.9	57.6	61.3	47.4	72.1
Mager mysost.....	-	25.6	25.1	-	45.2

I 1915 var den lavest noterte smørpris kr. 2.30 25 februar og den høiest noterte kr. 3.60 11 oktober, men i sidstnævnte uke solgtes smør til kr. 4.10

netto. 18 oktober blev vedtatt salgsregulering med utførselsforbud for smør, hvorefter prisen gik noget ned. Schweizerosten stod i kr. 1.55 ved aarets begyndelse og kr. 3.10 ved aarets utgang, tiltrods for at utførselsforbud for ost var utstedt fra høsten av.

I Trondhjem var utsalgsprisene for melk og fløte ved aarets begyndelse 1915 20 øre for nysilt, 7 øre for skumuet og 90 øre for fløten. Ved aarets utgang var prisen 23 øre for nysilt, 8 øre for skummet og kr. 1.10 for fløten. Den nettopris meieriene i 1915 i gjennemsnit har utbetalt sine leverandører er:

Ved 28 meierier for melkesalg.....	13.5	øre pr. kg.
“ 1 — med kombinert drift.....	13.8	“ —
“ 14 smørmeierier med damp eller elektrisk kraft	9.7	“ —
“ 5 smørmeierier med haandkraft.....	9.8	“ —

Ørlandets meieriskole har i femaaret arbeidet etter samme plan som tidligere. Trondhjems og omegns meieriforening og Søndre Trondhjems amts meieriforening er fremdeles i virksomhet, Uttrøndelagens meieristforening likesaa. Denne er nu underavdeling av Norske meierifolks landsforening, som stiftedes i 1914.

Trøndelagens smørreksportforening, som omfatter 9 meierier i Søndre og 3 meierier i Nordre amt, sendte til England:

I 1910—11.....	3 426	dunker smør til en pris av $\frac{1}{2}$ øre under Kjøbenhavns top
- 1911—12.....	5 207	— “ “ “ 1 “ over top
- 1912—13.....	3 274	— “ “ “ 1 “ under “
- 1913—14.....	2 188	— “ “ “ 4.7 “ — “
- 1914—15.....	2 230	— “ “ “ 6 “ — “

Efter krigens utbrudd 1914 blev smørret sendt i konsignation, hvorefter prisen i forhold til Kjøbenhavns top straks gik ned.

Utbryttet av sæterdriften har i femaaret været jevnt godt.

Om utskiftningsvæsenet i amtet er av en utskiftningsformand, Lekve, bl. a. uttalt:

Der er ikke mindre sans for utskiftningens nødvendighet hvor sameie foreligger, navnlig i indmark, tvertom, forstaelsen og sansen er vokset. Man indser overalt at det kun er et tidsspørsmål naar reformen maa gjennemføres. Den omstændighet at der har været mindre tilgang med nye rekvisitioner har bevirket at de foreliggende forretninger har kunnet fremmes snarere og kunnet besørge hurtigere til avslutning, en efter min mening ikke uvæsentlig fordel for vedkommende lodeiere. Det er nemlig forbundet med adskillig ulempe at forretningene blir staaende længe under behandling; alting blir da liggende urørt i paavente av den endelige avgjørelse.

Av indmarkssameie er der i mit distrikt ikke saa meget igjen i hvert enkelt herred som foreligger til behandling. Man nævner gjerne nogen enkelte gaarder eller grænder hvor sameie eller teigblanding foreligger. Tilsammenlagt for hele distriket blir dette dog ikke saa faa, men kravene kommer nu saa sukcessivt, og

der foreligger ofte omstændigheter som bevirker at man utsætter med at fremkomme med sit forlangende. Dels kan det være forbundet med kostbare husflytninger at faa utskiftningen gjennemført, og dels kan sameiet være av den art at det mellem gode naboer føles mindre generende, omstændigheter som gjerne gjør at man utsætter indtil videre med at gaa paa med krav om utskiftning.

Av utmark er ogsaa betydelige felter behandlet ved utskiftning. Der er det særlig markslaatter, havningsfelter og sæterbruk som foreligger til behandling. Her er dog vistnok adskillig mere u gjort, og man kan vente at her paa mange hold vil fremkomme krav paa utskiftning. Paa grund av de sterkt stigende arbeidspriser er dog markslaattene blit en mere tvilsom herlighet til gaardene. Det lønner sig ikke at drive slaattene med leide folk med de nuværende arbeidspriser, og dette kan nok være medvirkende til at man utsætter med at koste utskiftning paa felter hvor man ellers vilde finde dette nødvendig. At der imidlertid vil fremkomme krav paa utskiftning baade for indmark og utmark en lang tid fremover er utvilsomt, om der end kan tænkes at bli nogen nedgang efterhvert som flere og flere forretninger blir avsluttet.

Over de i femaaret behandlede utskiftningsforretninger hitsættes følgende tabel:

Aar.	Sluttede utskiftningsforretninger.		Det utskiftede areal:			Paa-begyndte forretninger som hen-stod usluttet ved arets utgang.	
	Forretningenes antal.	Lod-eiernes antal.	Opmaalt og kartert.				
			Indmark.	Utmark.	Til-sammen.		
1911.....	56	425	39 196	288 367	327 563	30	
1912.....	25	118	33 196	149 737	182 933	20	
1913.....	21	169	30 202	374 607	404 809	20	
1914.....	23	137	61 823	209 417	271 240	19	
1915.....	18	98	29 509	268 246	297 755	15	
Tilsammnn	143	947	193 926	1 290 374	1 484 300	104	

Distriktenes laan av Arbeiderbruk- og Boligbanken stiller sig saaledes:

Herred.	Maksimums-belop av garanti.	Restgjeld til jordindkjøps- og huslaane-fondet.	Antallet av bruk hvorfor garanti er stillet.	Summen av disse laan.	Samlet matrikelskyld av bruk.
Strinda.....	Kr. 200 000	Kr. 1 000.00	34	Kr. 69 550	5.90
Malvik	120 250	-	41	70 450	2.62
Selbu.....	80 000	4 215.00	14	14 490	4.44
Tydal	5 000	-	5	2 850	0.35
Overføres	405 250	5 215.00	94	157 340	13.31

Herred.	Maksimumsbeløp av garanti.	Restgjeld til jordindkjøps- og huslaane-fondet.	Antallet av bruk hvorfor garanti er stillet.	Summen av disse laan.	Samlet matrikelskyld av bruk.
	Kr.	Kr.		Kr.	
Overført	405 250	5 215.00	94	157 340	13.31
Klæbu.....	20 000	-	6	9 750	2.73
Tiller	50 000	-	5	10 000	0.15
Bynes	20 000	-	12	12 600	4.27
Buvik	15 000	2 655.00	4	5 000	0.63
Børsla	33 000	-	3	4 400	1.69
Geitastrand	17 000	-	10	9 800	1.37
Børseskogn	8 780	-	9	8 780	2.89
Leinstrand.....	60 000	2 892.00	10	47 020	2.27
Melhus	60 000	-	19	29 842	4.15
Flaa.....	10 000	978.00	6	6 700	1.24
Hølandet	50 000	-	20	26 900	5.32
Horgen.....	50 000	5 416.00	6	8 100	1.09
Støren.....	40 000	1 188.00	24	31 800	8.91
Soknedal	30 000	-	21	20 600	6.42
Budal	20 000	-	10	10 150	3.27
Singsaas.....	70 000	5 088.00	57	64 750	21.16
Holtaalen.....	30 000	468.00	11	8 800	1.86
Aalen	100 000	14 000.00	9	11 100	1.45
Røros	50 000	11 864.26	30	36 900	1.46
Orkedal.....	150 000	-	{ 18	{ 19 500	{ 0.19
			{ 40	{ 60 800	{ 10.43
Meldal	50 000	-	18	30 000	1.27
Rennebu.....	60 000	-	15	29 900	5.55
Opdal	150 000	-	38	59 700	8.89
Stadsbygd	30 000	-	21	26 300	7.14
Rissa.....	30 000	-	10	20 300	4.29
Lensvik	10 000	-	1	1 000	0.21
Ørland	30 000	1 400.00	14	23 650	3.58
Agdenes.....	5 000	-	-	-	-
Bjugn.....	6 000	-	9	5 900	0.74
Nes	10 000	-	7	9 900	3.36
Stjørna.....	10 000	-	12	10 450	0.75
Hemne	25 000	-	16	16 900	3.01
Heim	25 000	-	8	8 300	1.82
Hitra.....	20 000	-	6	4 200	2.83
Overføres	1 750 030	51 164.26	599	847 132	139.70

Herred.	Maksimumsbeløp av garanti.	Restgjeld til jordindkjøps- og huslaane-fondet.	Antallet av bruk hvorfor garanti er stillet.	Summen av disse laan.	Samlet matrikelskyld av bruk.
					Kr.
Overført	1 750 030	51 164.26	599	847 132	139.70
Fillan	5 000	-	2	1 750	0.32
Aa	10 000	5 741.00	17	6 050	0.84
Jessund	30 000	484.00	11	12 700	1.06
Stoksund	-	1 480.00	-	-	-
Roan	-	3 400.00	-	1 000	0.30
Osen	-	-	-	-	-
Sør-Freya.....	15 000	2 000.00	9	5 800	6.31
Nord-Freya	20 000	-	11	9 700	0.98
	1 830 030	64 269.26	649	884 132	149.51

2. Skogdrift.

I de fleste av amtets herreder findes skog, i endel herreder ogsaa av større utstrækning.

Efter de fra lensmændene mottagne indberetninger er skogene i femaaret gaat frem i følgende herreder:

Strinda, Buyik, Malvik, Bjugn, Stjørna, Nes, Stadsbygd, Orkedal, Rennebu, Holtaalen og Aalen, mens skogene er saa omtrent uforandret i:

Klæbu, Tiller, Mélhus, Flaa, Bynes, Opdal, Jøssund, Røros, Støren, Meldal, Stoksund, Agdenes, Ørland og Børsa. I amtets øvrige herreder har skogene gaat tilbake, delvis ogsaa betydelig.

Amtets skogareal herredsvise er efter skogutvalgenes opgaver saaledes:

Herred.	Flateindhold av skogareal.
	Maal.
Strinda	44 729
Malvik	125 300
Klæbu.....	125 460
Tiller.....	9 000
Selbu	200 000
Tydal.....	96 000
Overføres	600 489

Herred.	Flateindhold av skogareal.
	Maal.
Overfört	600 489
Bynes	20 000
Buvik	9 500
Børsa	31 800
Geitastrand	75 000
Børseskogn	75 000
Leinstrand	14 500
Melhus	53 000
Flaa	63 000
Hølandet	118 000
Horg	166 000
Støren	127 300
Soknedal	150 000
Budal	60 000
Singsaas	210 000
Holtaalen	110 000
Aalen	110 000
Røros	620 000
Orkedal	190 000
Rennebu	153 000
Opdal	300 019
Meldal	200 000
Stadsbygd	82 200
Rissa	67 950
Lensvik	66 000
Ørland	1 000
Agdenes	14 000
Bjugn	16 000
Nes	1 700
Stjørne	143 500
Hemne	180 000
Hitra	69 700
Fillan	98 000
Aa	231 710
Jøssund	40 450
Stoksund	8 000
Roan	55 000
Osen	200 000
Sør-Frøya	} Ingen skog
Nord-Frøya	
Tilsammen	4 731 818

Angaaende tømmerfletning i amtets vasdrag hitsættes ifølge den Officielle Statistik:

Gulavasdraget (med bl. a. bielvene: Bua, Sokna med Igla og Stavilla samt Hauka, Lundasokna).

Ved Sundets lense, ved Guloset i Bynes herred er optalt:

	Aar.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Tylter	3 279	5 164	4 769	2 514	4 727

eller gjennemsnitlig aarlig 4 091 tylter, hvorav ca. 1 400 tylter «celluloseved og stokkeved». I femaaret 1906—1910 optaltes gjennemsnitlig aarlig ca. 6 000 tylter last.

Foruten det ved lensen optalte tømmer er der ogsaa fletet i vasdraget et mindre kvantum last, hvorefter det gjennemsnitlige fletningskvantum blir ialt 4 330 tylter. Dimensionsoppgaver: 8 m. 21 cm. top og 7 m. 15 cm. top og 20—18 meterfot, 4"—7³/₄". Beregnet kubikmasse ca. 14 700 m.³.

Nea eller Nidelvs vasdrag (med bl. a. bivasdrag: Tya, Lødølja, Rotlaelv, Garbergelv, Tomra, Slindelv og Gulsetelv); fællesfletning har ikke foregaat i femaarsperioden. Fremfletet er:

	Aar.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915
Tylter	4 646	4 971	5 254	6 225	5 699

eller gjennemsnitlig aarlig 5 359 tylter, hvorav smaalast (4.5 m. 10 cm.) 2 174 tylter. I forrige femaar fremfletedes gjennemsnitlig aarlig 5'207 tylter. Beregnet kubikmasse ca. 9 500 m.³.

Hommelvikselv (Homla), Malvik herred. Fremfletet er:

	Aar.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Tylter	7 545	5 130	5 420	6 200	4 980

eller gjennomsnitlig aarlig 5 855 tylter, hvorav 3 476 tylter smaalast. Beregnet kubikmasse ca. 7 600 m.³. I forrige femaar gjennomsnitlig aarlig 6 634 tylter.

A a h e r r e d s v a s d r a g: Norddalselv, Stordalselv, Skjerva (eller Sørdalselv); gjennomsnitlig aarlig i femaaret 1911—1915 antages her at være fremfløtet ca. 500 tylter, hvorav litt props og stokkeved. Beregnet kubikmasse ca. 2 000 m.³.

Jøssund herreds vasdrag: Oldenely, Teksdalselv. I hver av disse to elver er i femaaret gjennomsnitlig aarlig fremfløtet ca. 150 tylter. Dimension ikke opgit.

S t j ø r n a (Bjugn) herreds vasdrag: Bredeselv, hvori gjennomsnitlig aarlig er fløtet ca. 328 tylter, og Hildremselv med gjennomsnitlig aarlig ca. 128 tylter. Beregnet kubikmasse for begge vasdrag tilsammen ca. 1 180 m.³. I Gjeljavatn ogsaa endel fløtning.

S t e n s d a l s e l v, Osen herred; gjennomsnitlig aarlig i femaaret fløtet 1 626 tylter, hvorav 580 tylter smaalast. Beregnet kubikmasse ca. 2 300 m.³.

H o p s t a d d a l s e l v eller Hofstadely, Roan herred; gjennomsnitlig aarlig i femaaret fløtet 143 tylter, dimensioner 5—9 alen, 3"—5½" top. Beregnet kubikmasse ca. 120 m.³.

H e m n e herreds vasdrag (Søaelv, Bergselv m. fl. mindre) med et gjennomsnitlig aarlig fløtningskvantum ca. 500 (?) tylter med en antagelig kubikmasse ca. 1 400 m.³.

R i s s a herreds vasdrag med Skaudalselv og Modalself, hvori gjennomsnitlig aarlig er fløtet ca. 400 tylter med en antagelig kubikmasse 900 m.³.

I n g d a l s e l v, Stadsbygd. Opaver for femaaret foreligger ikke.

O r k l a e l l e r O r k d a l s e l v med bl. a. Inna, Byna (med Gisna) og Svorka (med Trevja).

Ved Orkla-(Gjølme- og Nebbe-)lense ved Orkedalsøren er utsortert:

	Aar.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Tylter	14 178	14 246	14 617	8 779
					5 024

eller gjennomsnitlig aarlig 11 369 tylter sams last, mot i forrige femaar gjennomsnitlig aarlig 9 085 tylter. Der er i vasdraget fløtet intil 10 m. langt tømmer, undtagelsesvis endog derover; fra Rennebu og Meldal er fremdrevet gjennemgaaende grovt furutømmer. Beregnet kubikmasse ca. 22 400 m.³.

Børsa elv med Moraelv i Børskogn og Børsa herred; antagelig fremfløtet i femaaret 1911—1915 gjennemsnitlig årlig ca. 2 000 tylter. Dimensioner 5 m. 18 cm. og 6 m. 8 cm. top. Beregnet kubikmasse ca. 3 300 m³.

Vigdaelv, Buvik herred. For aarene 1912, 1913 og 1915 er opgit fremfløtet ialt ca. 7 000 tylter; dimensioner 6 m. 20 cm. og 4 m. 10 cm. top.

Over det i forannævnte norske vasdrag i femaaret 1911—1915 i gjennemsnit årlig fremfløtede temmervantum hitsættes følgende oversikt:

Hovedvasdrag.	Tylter gjennemsnitlig årlig.	Omtrentlig kubikmasse i m ³ gjennemsnitlig årlig.
Hemne, Søa m. fl.....	500	1 400
Rissa, Skaudalselv	400	900
Ingdalselv.....	-	-
Orkla	11 369	22 400
Børsaelv	2 000	3 300
Vigdaelv (1912, 1913, 1915 ialt 7 000 tylter)	-	-
Gulavasdraget	4 380	14 700
Nea eller Nidelv.....	5 359	9 500
Hommelvikselv	5 855	7 600
Aa herred, Norddalselv m. fl.....	500	2 000
Jøssund herred, Oldenelv m. fl.....	300	?
Stjørna herred	456	1 180
Stensdalselv	1 626	2 300
Hofstadelv.....	143	120

Over de i fløtningsvasdragene liggende viktigere lenser eller hængsler samt over den ved disse anvendte arbeidsstyrkem m. i 1911—1915 meddeles følgende opgave:

Vasdragets navn.	Lensens, hængslets navn.	Antal arbeidere.	Anmerkning. (Arbeidstid osv.)
Rissa.....	{ Skaudalselvs lense i) Langsæterbugt....)	4	1—30 juni
Ingdalselv	Ingdals lense	-	-
Orklaelv.....	Gjølme- og Nebbelense	-	-
Vigdaelv	Buvikøren	10	1—20 juni
Gulaelv.....	Sundets ved Guloset..	8—12	1 april—31 oktober

Vasdragets navn.	Lensen, hængslets navn.	Antal arbeidere.	Anmerkninger. (Arbeidstid osv.)
Nea	1. Brøttem, Selbusjøs } nordre ende	6	August; sortering
Homla.....	2. Nordset Hommelvik, Malvik ..	?	Maskinsopning.

Middelsprisene pr. tylt bygningsstømmer er efter lensmændenes opgaver kr. 43.78.

Over prisene paa brændevæd hitsættes følgende opgaver utvisende prisene sorenskriverivis i 1915 paa de forskjellige sorter ved pr. meterfavn.

Sorenskriveri.	Bjerk.	Furu.	Or.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fosen	18.44	16.19	15.80	15.67
Orkedal	17.38	14.25	10.25	10.00
Guldal	16.95	14.60	12.29	14.00
Strinda og Selbu.....	19.18	15.56	15.25	15.33
Gjennemsnitlig for amtet	18.58	16.13	14.61	14.99

Torv benyttes som brændsel i Børsa, Bynes, Leinstrand, Tiller, Opdal, Røros og Aalen samt i de fleste bygder i Fosen.

Av forsikringspligtige skogbedrifter var i 1915 et antal av 245 med et gjennemsnitlig arbeidertal av 1 823, en samlet arbeidsløn av kr. 304 388, gjennemsnitlig dagløn kr. 3.72. Antal dagsverk 81 806.

Amtsskogselskapets virksomhet har i dette femaar artet sig som i de tidligere aar. I skogdistrikturen har selskapet arbeidet for indførelse av en mere rationel hugst og avsætning av den skog man har, ved siden av skogkultur-grøftning og plantning. I de skogfattige eller helt skogløse distrikter, som de ytterste kystbygder, lægges arbeidet paa at gjenreise skogen ved plantning; ofte maa der samtidig grøftning til. Ogsaa i fjeldbygdene — væsentlig i Rørostraktene — har man i de sidste aar tat op arbeidet for at gjenreise skogen. I disse trakter findes mange steder vidstrakte — ofte milelange — bjerkeskoglier, som med godt resultat maa kunne beplantes med barskog. Betingelserne for at skape ny barskog paa de avskogede vider er visselig i disse trakter ofte gunstigere end i kystdistrikturen, hvor den plantbare mark er saa opstykket av

snaufjeld, opstikkende lyngklaedte bergknauser, myrer og vand, som gjør plantningen meget kostbar; ti alle plantefelter maa her nemlig indhegnes om arbeidet skal bære frukt.

I plantningsarbeidet har skogselskapet i disse aar hat en stor vanskelighet at kjæmpe mot; man har nemlig aarlig mistet henimot halvparten av furuplantereholdningene ved utdøen i planteskolen. De øvrige furuplanter, som har staat krisen over, og som har kunnet sendes ut til forbrukerne, har ogsaa været svækket og er ofte død ut etter utplantningen. Dette har nok bidrat til at sløve interessen for planting, specielt i kystdistrikten, hvor man væsentlig maa benytte furu ved plantingen.

Nedenstaaende tabel viser de i femaaret gjennem skogselskapet utsendte planter samt de i perioden optagne fredskogfelter:

Aar.	Planter.	Fredskogfelter.			
		Antal.	Areal.	Beplantet.	Bevilget.
1911.....	454 820	8	187.5	45	1 108.60
1912.....	497 200	21	819.5	142	4 483.20
1913.....	477 365	19	447.0	142	2 819.93
1914.....	354 820	21	627.0	154	3 958.87
1915.....	409 045	9	322.5	141	1 914.87
Sum	2 193 250	78	2 403.5	624	14 285.47

Hvad grøftning av den vandsyke skogmark angaaer kan bemerkes at det gjennemgaaende er kystbygdene som har lagt den største interesse for dagen for disse arbeider i de senere aar. Dette er i grunden litt merkelig da man netop i indlandsskogene som regel finder gunstigere betingelser for skoggrøftning. Aarsaken maa være manglende forstaelse av grøftningens betydning og mangel paa foretaksomhet paa dette felt. Det maa dog indrømmes at der stadig er klage over for liten arbeidshjælp.

Nedenstaaende tabel viser skogselskapets virksomhet paa dette felt:

(Se tabel side 25.)

Siden krisetiden indtraadte har tømmerprisene steget gjennemsnitlig ca. 33 pct. — for enkelte sorter smaadimensioner noget mere. Samtidig har driftsprisene steget uforholdsmaessig. Denne store prisstigning har selvfølgelig fristet mange til at hugge sterkt, men naar undtages drift av endel gamle uthugstrettigheter solgt til meget smaa lavmaal (like ned til 6 alen 6 tom), kan der vel ikke

Aar.	Udstukket m. grøft.	Paaregnes tørlagt.	Omkost- nings- overslag.	Grøftet m.	Tørlagt areal.	Utbetalt bidrag.
		Maal.	Kr.	Ca.	Ca. maal.	Kr.
1911.....	42 235	1 100	6 101.09	8 150	200	607.47
1912.....	24 064	680	3 613.75	19 700	490	1 467.77
1913.....	35 230	900	5 190.46	13 638	380	995.97
1914.....	42 217	908	6 396.21	12 790	289	953.43
1915.....	25 300	545	3 890.23	14 777	354	1 117.51
Sum	169 046	4 138	25 191.74	69 055	1 713	5 142.15

sies at ha foregaat nogen videre rovhugst her i amtet siden krisen indtraadte. Hertil har ogsaa bidrat at de fleste skogbygder i amtet har indført skogvedtægter. I femaarsperioden er saadanne indført i Opdal, Holtaalen, Singsaas, Leinstrand, Orkedal og Soknedal.

I amtet har virket to amtsskogmestere.

De fleste av amtets skoger tilhører indenbygdsboende. Utenbygdsboende, navnlig trælastfirmaer i Trondhjem og Orkedal, eier dog skog i noget betydelig omfang i endel herreder.

De fleste av amtets herreder har tilstrækkelig brændevev eller brændtorv. Indkjøp av brænde foregaar ialtfald delvis i herredene Strinda, Leinstrand, Røros bergstad (hvor al brænde kjøpes), Roan, Jøssund, Stoksund, Ørland, Fillan, Nord- og Sør-Frøya, Nes og Melhus.

Salg av brændevev er av nogen betydning i Klæbu, Meldal, Orkedal, Støren, Holtaalen, Soknedal, Singsaas, Horg, Rissa, Hitra, Lensvik, Hemne, Heim, Stjørna, Bjugn, Aa, Hølandet, Opdal og Geitastrand.

3. Fiskerier.

Det er fremdeles kun i Fosendistriktene saltvandsfiskeriene har været av nogen fremtrædende betydning. Sildfiskeriene har i denne femaarsperiode git adskillig bedre utbytte end i den foregaaende, som igjen gav bedre utbytte end i femaarsperioden 1901—1905.

Værdien av saltvandsfiskeriene utgjør:

Aar.	Skrei.	Storsild.	Fetsild	Smaasild.	Makrel.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	832 875	18 875	1 172 076	1 650	-
1912.....	1 114 531	97 500	716 380	57 000	-
1913.....	786 461	405 935	420 653	55 595	-
1914.....	1 535 233	179 750	669 349	62 275	50
1915.....	902 769	496 144	155 420	91 100	920
Tilsammen	5 171 869	1 098 204	8 133 878	267 620	970

I forrige femaar var utbyttet av skreifiskeriene kr. 3 031 784, og av sildfisket kr. 4 032 058.

Fosen fiskeriselskap har angaaende selskapets virksomhet og fiskeriene i distriktet uttalt at selskapets virksomhet i femaarsperioden har været fortsat som tidligere. Ophjælp av hjemmefisket har i første række været gjenstand for selskapets opmerksomhet. Man har fortsat med at utbrede kjendskap til fangst og utnyttelse av krabbe og aal og anskaffet og utlaant teiner.

Høsten 1914 avholdtes efter selskapets foranstaltning et kursus i hermetisk nedlægning av krabbe. Til kurset, som avholdtes i Sulen, bevilgedes stipendier til deltagerne; disse har senere fortsat arbeidet.

Selskapet har iøvrig arbeidet med planlæggelse av et større ishus med kjølerum — eventuelt fryseri — med det maal for øie specielt at kunne skaffe fersk agn til havfiskeriet, men ogsaa for at kunne opbevare fisken i fersk tilstand. Saken er anset for at ha stor betydning, men dens realisation blev foreløbig utsat, væsentlig paa grund av midlenes utilstrækkelighet.

Selskapets virksomhet har været opretholdt i det væsentlige ved bidrag fra Staten og amtet.

Selskapet uttaler tilslut at fiskeriene i distriktet idetheletat har været bra og fiskernes økonomiske kaar i almindelighet meget gode. De sidste aars høie priser paa fiskeprodukter har især bidrat hertil og sat fiskerne i stand til at kunne anskaffe sig bedre og tidsmæssigere utrustninger. Større farkoster med damp eller motor anskaffes efterhvert i raskt tempo. Den største vanskelighet synes for tiden at ligge i at kunne faa redskaper og materiale til disse.

«Titrantfondet» hadde pr. 1 januar 1916 en formue av kr. 224 191.10.

Fra 1 januar 1911 til 31 december 1915 har det utbetalt:

Til forulykkede fiskeres etterlatte.....	i 1911	kr. 27 908.75	
« Administrationsutgifter	—	« 1 525.94	kr. 29 434.69
« forulykkede fiskeres etterlatte	i 1912	kr. 26 448.75	
« Administrationsutgifter	—	« 1 620.91	« 28 069.66
« forulykkede fiskeres etterlatte	i 1913	kr. 24 579.42	
« Administrationsutgifter	—	« 1 749.01	« 26 328.43
« forulykkede fiskeres etterlatte	i 1914	kr. 22 452.50	
« Administrationsutgifter	—	« 1 621.84	« 24 074.34
« forulykkede fiskeres etterlatte	i 1915	kr. 22 142.74	
« Administrationsutgifter	—	« 1 552.30	« 23 695.04
			kr. 131 602.16

For 1915 tilstodes et dyrtidstillæg av 10 pct. i de gjeldende aarsbidrag, hvilket utgjorde kr. 1 965.24 og er inddat i bidraget kr. 22 142.74 for 1915.

A m t e t s l a k s e f i s k e r i e r har i det foreliggende femaar foregaat i det væsentlige under samme forhold som tidligere. Antallet av fangstredskaper i sjøen (kilenøster) har dog yderligere gåt noget ned, nemlig til gjennemsnitlig 1 277, mot 1 393 i forrige femaar. Drivgarnsfisket etter laks i Trondhjemsfjord og utenforliggende dele av Fosens fiskeridistrikt har foregaat omtrent i samme maalestok som i forrige femaarsperiode. Til opsyn med dette fiske samt sætte-garnsfisket i Gulosen har der været utbetalt omkring 1 000 kroner pr. aar.

Ogsaa i dette femaar har større strækninger av Orkla og Gula været bortleiet til sportsfiske, gjennemsnitlig i de 4 første aar Orkla for kr. 12 000 og Gula for kr. 18 000 pr. aar. I 1915 var de utenlandske sportsfiskere paa grund av krigen hindret fra at besøke Norge, hvorfor avgiften for Orkla gik ned til kr. 2 100 og for Gula til kr. 12 600. Stordalselv har hvert av aarene været bortleiet for kr. 600. Ogsaa Nidelv, Stensdalselv i Osen og Aa-(Røst-)elv har i enkelte av aarene været bortleiet til 8 à 900 kroner pr. aar. Ialt har sportsfiskeavgiften for de 4 første aar dreiet sig om 30 à 33 tusen kroner pr. aar. i 1915 var den derimot kun 15 300 kroner.

Likesom tidligere blev størstedelen av fangsten eksportert i fersk tilstand til utlandet.

Over l a k s - o g s j ø ø r r e t f i s k e t i s j ø e n o g e l v e n e hitsættes følgende opgave for femaaret:

(Se tabeller side 28 og 29.)

De i henhold til lakseloven av 1905 oprettede f i s k e r i s t y r e r for Gudal, for Orkedal, for Strinda og for Fosen har været i virksomhet i femaarsperioden.

Efter Trondhjems f i s k e r i s e l s k a p s aarsberetninger for femaars-perioden hitsætter man følgende sammendrag:

Ved hjælp av statsbidrag og private bidrag har Trondhjems fiskeriselskap kunnet fortsætte virksomheten omtrent som tidligere.

Med hensyn til omsætningen av fiskevarer over Trondhjem viser det sig at de daglige hurtiggaaende ilgodstog har været av største betydning for fiske-eksporten til kontinentet.

Over Merakerbanen er begyndt en større trafik til Rusland, navnlig av frossen sild og fisk. Spørsmaalet om kjølevogner er fremdeles aktuelt, saaledes at de ferske fiskevarer uten omlastning fra Trondhjem kan ekspederes direkte til varemottageren.

Til jernbanestyrelsen er i 1912 avgitt en speciel erklæring om en ny kontinental forbindelse direkte fra et nærmere antydet utgangspunkt ved Kristianiafjord.

I Trøndelagens distrikter og navnlig inden selve Trondhjemsfjords omraade har foregaat en betydelig fangst efter agnsgjel, som nedsaltes til agn for at sælges ved de periodiske torskefiskerier ved kyststrøket nordover landet. Det opfiskede kvantum som er ført over Trondhjem androg i 1912 til ca. 128 435 kg. netto, i 1913 til ca. 60 365 kg., i 1914 til ca. 70 655 og i 1915 til ca. 35 070 kg. Fangsten er hovedsagelig drevet av fremmede fiskere og er betegnet som

Laks- og sjørretfisket i sjøen.

Distrikt.	Kilogram.					Kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Fosen	70 427	73 853	63 740	82 092	79 807	106 639	122 070	111 399	157 996	137 425
Strinda og Selbu	22 461	24 732	34 049	35 414	33 808	40 129	42 864	62 984	68 721	52 130
Orkedal	865	2 920	3 131	2 595	2 107	1 529	4 250	5 398	4 322	3 112
Tilsammen	93 753	101 505	100 920	120 101	115 722	149 297	169 184	179 781	231 039	192 667

De til ovenstaaende fiske benyttede redskaper var:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kilenøter	1 331	1 318	1 273	1 255	1 210
Laksevarp	6	6	5	4	5

Desuten har der været anvendt endel sættegarn og kastenøter, væsentlig til fangst av sjørret.

Laks- og sjørretfisket i elvene.

Elv.	Kilogram.					Kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Orkla	10 018	11 195	10 220	15 738	15 975	15 953	18 150	15 940	30 794	25 375
Gula	15 461	16 148	18 313	22 706	18 817	25 907	26 310	33 664	40 370	26 238
Nidelv.....	865	560	375	970	1 815	1 810	1 176	780	1 552	3 630
Sea	30	220	25	80	?	30	300	50	100	?
Skaudalselv	225	200	30	20	215	400	300	60	30	325
Stordals og Nord-dalselv	700	200	180	1 145	230	1 050	350	380	2 220	400
Tilsammen	27 299	28 523	29 143	40 659	37 052	45 150	46 586	50 874	75 066	55 968

rovdrift, hvorved skjælbestanden er truet med at ødelægges. De lokale distrikters befolkning klager over at den mister den jevne forsyning av dette slags agn til sit daglige fiske. Det synes derfor paakrævet at der fra det offentliges side sørges for sikkerhetsforanstaltninger som kunde hindre en hensynsløs herjing av skjælbestanden i vore fjorder.

Selskapet har gjentagende med støtte av eksportørene rettet henvendelser til statsmyndighetene om at der maa bli fastsat bestemmelser for størrelsen av kasser ved salg og eksport av fersk sild. For denne vase er der i gode sildeaar oparbeidet en større utførsel pr. jernbane, og eksportørene har for de kontinentale markeder normert kasser for 50 kg. netto indhold av sild. Samtidig er tilknyttet forslag om normerte størrelser for eksportkasser til frossen sild og fisk for det russiske marked.

I 1913 er rettet henvendelse til jernbanen angaaende toldbehandlingen av fersk fisk ved den svenske grænse, idet det svenske toldvæsen forlanger specificerte lister over indholdet av de forskjellige fiskesorter m. m. Desuden er der avgitt forestillinger om veggrenserne for fiskekasser ved forsendelse pr. jernbane.

Selskapet har i 1912 deltatt i den skandinaviske fiskerutstilling i Kjøbenhavn; private utstillere deltok ogsaa. Fra fiskerimuseet var utlaant en større kollektivsamling av typiske gjenstande fra Trøndelagen. Kollektionene blev tildekket utstillingens høieste udmerkelse: «Æresdiplom».

I den opnævnte lokalkomite fungerte konsul Ingvar Klingenberg som formand; kommissæren L. Schmidtnielsen opholdt sig ved utstillingen omrent under hele dens avholdelse og deltok tillike i juryen.

I 1912 opnævnte stiftamtmanden konsul Ingvar Klingenberg, konservator O. Nordgaard og ingenier L. Schmidtnielsen til medlemmer av en fiskerikomite som hadde i opdrag at ordne med deltagelsen i jubilæumsutstillingen i Kristiania 1914.

Av amtmændene i Søndre og Nordre Trondhjems amter var tillike opnævnt følgende repræsentanter: ordfører Joh. O. Bjørgan, Agdenes, gaardbruker Andr. J. Ophaug, Ørland, opsynsbetjent, furér B. Dragenes, Frøya, disponent P. I. Jenssen, Bjugn, fabrikeier Nils Brandtzæg, Abelvær, opsynsbetjent, furér Johan Hals, Vemundvik, og apoteker A. J. Høegh, Stenkjær. I et fællesmøte valgtes konsul Klingenberg til formand og L. Schmidtnielsen til kommissær. Fiskeriselskapet hadde ikke nogen direkte befatning med ordningen av deltagelsen for Trøndelagens fiskerier i jubilæumsutstillingen, men selskapets og museets samlinger har i stor utstrækning været stillet til fiskerikomiteéens disposition. Paa denne maate blev den respektive del av den kollektive avdeling for Trøndelagen meget fyldig.

Trondhjems og Trøndelagens deltagelse ved at utstille i e g e n p a v i l j o n paa Skarpsno — den eneste samlede deltagelse i eget hus fra disse distrikter — markerte den som original og typisk for denne landsdel uten indblanding av noget fra andre steder. T i l f r e m m e a v d e n n e d e l t a g e l s e h a r s e l s k a p e t u t f ö r t m e g e t a r b e i d e ; kommissæren maatte i længere tid op holde sig ved utstillingen.

Fiskeriselskapet blev av overjuryen tilkjendt «Æresdiplom» for instruktiv og vakker utstilling samt gavnlig virksomhet paa fiskerienes omraade. Departementet opnævnte for Trondhjem og Trøndelagen som jurydommere ved fiskeriavdelingen: fabrikeier Nils Brandtzæg, kjøbmand Josef A. Hegstad, konserverator O. Nordgaard og ingenier L. Schmidtnielsen. Sidstnævnte deltok foruten i den almindelige bedømmelse (som formand i jurygruppen) ogsaa i overjuryen. Hverken fiskeriselskapet eller komitéen erholdt noget statsbidrag til fordel for deltagelsen i jubilæumsutstillingen. De nødvendige midler blev skaffet fra begge amtskommuner, Trondhjems by og private.

Fiskeriselskapet har bl. a. avgitt uttalelse:

Om deltagelse i San Francisco-utstillingen 1915, likesom der er ydet bidrag til Norges deltagelse i samme.

Om forbud mot hvalfangst i Søndre Trondhjems amt.

Om lettelse for nordmænds adgang til at drive fiskeri ved Island.

Om den direkte dampskibsforbindelse Trondhjem—Newcastle, hvis sleifning selskapet bestemt advarer mot.

Om ved de større vaar- og vinterfiskerier skal alt kjøp og salg av torsk foregaa efter vegg i sløiet stand.

Om sortering av saltet sild efter antal sild pr. kg. og merkning av al emballage i overensstemmelse dermed.

Angaaende lov om brislingfiske.

Om kjøle- og fryseanlæg for ferske fiskevarer ved Trondhjems jernbanestation.

Om projektert ny fiskehal i Kristiania.

Om vrakning av klipfish.

Om telefon i Trøndelagens fiskeridistrikter.

Om indførelstold paa fiskevarer i Tyskland.

Høsten 1912 fik man anledning til at realisere en længe paatænkt plan

om at avholde praktiske kurser i tilberedning av fiskevarer — av sild og fiskeetter for husholdningen.

Selskapet sikret sig øvede og dygtige lærerinder ved Trondhjems husholdningsskole. Disse kurser blev først planlagt med 8 timers daglig undervisning i 4 dage for 24 elever. Der holdtes flere kurser i distrikten — Røros, Tynset, Alvdal —, og uttalelserne tyder paa at kursene var likt og heldig ordnet. Tilstrømningen av elever var meget stor.

Av økonomiske hensyn og vanskelighetene ved i landdistrikten at finde lokaler og utstyr har kursene senere været henlagt til Trondhjems husholdningsskole i Trondhjem med et elevantal av 20 stkr. og en undervisningstid av 6 dage (og 6 timer daglig) pr. kursus. Flere kurser er holdt i 1914 og 1915, med søkning av elever saavel fra byen som Trøndelagens amter. Undervisningen er planlagt paa at gjennemføres i 6 arbeidsdage med praktisk arbeide i kjøkkenet, muntlig gjennemgaaelse av opskrifter, samt orienterende meddelelser i varekundskap og fisks utnyttelse som folkenæringsmiddel. De holdte kurser har styrket selskapet i den opfatning at den igangsatte direkte undervisningsmetode med korte kurser, hvorunder hver enkelt elev tillager fiskerettene, maa bli ganske anderledes virksom og hensigtssvarende mot maalet — fisks anvendelse i den almindelige folkenærings — end metoden med nogen spredte timers demonstrationer for et vilkaarlig tilhørerpublikum.

Til indgaaende behandling er optat spørsmålet om indførelse av fiskeauktion i Trondhjem, hvorom der nu blir rettet henvendelse til Trondhjems kommune. Paa grund av de senere aars statistik, som viser den betydelige tilførsel av fiskevarer til Trondhjem, og videre de misforhold som synes at være tilstede ved de nuværende former for omsætningen med den uhindrede adgang for utlændinger til at drive direkte opkjøp, samt mellemmandssystemet i det hele, mener selskapet at tidspunktet vil være heldig for indførelse av fiskeauktion. Herved antages at tilførsel og priser skulde bli bedre regulert ogsaa til fordel for det lokale forbruk.

Fiskerimuséets samlinger er øket i betydelig grad og komplettert med adskillige gjenstande fra Trøndelagens distrikter. Muséet lider desværre av følbar mangel paa plads, og der arbeides derfor med spørsmålet om byggetomt og egne lokaler.

For nærværende maa der i det væsentligste gaaes til magasinering av samlingene.

Femaarsperiodens to sidste aars krigspolitiske begivenheter har i økonomisk henseende paa grund av de nedsatte bidrag vanskeliggjort Trondhjems fiskeriselskaps og fiskerimuséets virksomhet.

4. Bergverksdrift.

I femaaret har bergverksdriften hat forskjellige vanskeligheter, saaledes langvarig arbeidsstans paa grund av streik i 1911, samt i 1914 og 1915 paa

grund av krigen; men bergverkene har dog kunnet fortsette den utvikling som begyndte i de nærmest foregaaende femaaret.

Følgende bergverk har været i drift i amtet:

1. Røros kobberverk. Dette verk har fortsat sin jevne drift, og driftsoverskuddet har været tilfredsstillende.

Antallet av beskjæftigede arbeidere og produksjoner har i femaaret været følgende:

Åar.	Gjennemsnitlig mandskap.		Producert ton.			
	Ved gruberne.	Ved hytten.	Kobber.	Malm.	Stykkis.	Finkis.
1911	371	81	560	11 901.0	2 788.4	7 451.8
1912	544	87	587	13 848.6	2 821.2	8 562.5
1913	467	95	556	14 674.0	3 757.1	8 764.2
1914	388	99	492	18 512.7	1 725.8	5 100.3
1915	469	115	628	16 437.5	3 061.9	5 498.6

De gruber som i femaaret har været i drift var:

Storvarts, Nybergets, Kongens, Sixtus og Muggruben samt Røros Hytte, som forsmelter egen og en liten del indkjøpt malm og producerer raffinert kobber.

2. Killingdal Grube i Aalen, Reitan station, har været drevet av et engelsk firma «The Bede Metal & Chemical Co.».

Produksjonens størrelse og gjennemsnitsantall av arbeidere pr. år i femaaret 1911—1915 har stillet sig saaledes:

Åar.	Produksjon.	Antal arbeidere.
1911	22 870 ton kis	129
1912	31 565 —	130
1913	20 256 —	130
1914	17 568 —	128
1915	14 745 —	110
Tilsammen	107 004 ton kis	Gjennemsn. 125 arb.

Selskapet har meddelt:

«Driften i de første tre år er foregaat som tidligere, men i de sidste to år har vi foretatt adskillige nybygninger, nemlig vaskeri, som endnu ikke er helt færdig, nyt scheiderhus og dertil transport-taugbane fra grubens indre.

Man har forfulgt kisgangen i en lengde av ca. 600 meter og er kommet paa en vertikal dybde av ca. 315 meter.»

3. Kjøli Grube i Aalen, 18 km. fra Reitan station, har været drevet av firmaet Verstralte & Fils i Gent.

Der har været producert:

I 1911	9 760.50	ton kis med	70	mand
- 1912	19 948.00	- - -	104	-
- 1913	23 038.00	- - -	123	-
- 1914	5 777.28	- - -	87	-
- 1915	7 255.00	- - -	67.5	-

Det bemerkes at driften av gruben i mars 1915 blev overtat av Huitfeldt & Co. i Trondhjem, som i 1910 bortleiet gruben til firmaet Verstralte.

4. Løkken Verk i Meldal. Det i min forrige femaarsberetning omtalte «Orkla Grube aktiebolag» blev for det væsentligste ferdig med de forberedende arbeider for storbedriftens aapning, hvilken fandt sted i juni 1910. I femaarsperioden har gruberne været i uavbrutt virksomhet og med stadig økende produktion, som vil fremgaa av nedenstaaende tal:

Aar.	Producert kis.	Gjennemsnit- lig arbeider- antal.	Utbetalt arbeidslønnin- ger.
			Ton.
1911	94 085	654	1 036 015.94
1912	117 075	554	722 979.02
1913	124 182	599	843 863.28
1914	140 741	529	826 656.75
1915	170 938	763	1 203 880.61

Selskapet anfører at den økede virksomhet har nødvendiggjort en forøkelse av selskapets aktiekapital fra kr. 6 999 840 i 1910 til kr. 14 999 760 i 1915.

Det anføres at arbeidsforholdene har været rolige i perioden, og at der ikke har været nogen arbeidsstans.

5. Ved Undal Grube i Rennebu har det forberedende arbeide været fortsat i hele femaarsperioden med en liten arbeidsstyrke. I 1915 blev der utvundet 1 200 ton stykkis med ca. 40.5 pct. svovel og 1 pct. kobber. Arbeidsstyrken var da meget større end de foregaaende aar.

6. Fromgruben i Aalen. Av muterne (H. & F. Bachke) blev en undersøkelsesdrift optat i slutten av aaret 1913, men blev indstillet vaaren 1914 da resultatet var utilfredsstillende.

7. Ved Skjærdingstad Skjærp, nær Kvaal station i Melhus, som for flere aar siden blev mutet av Norsk-Belgisk Minekompani, var en forsøks-

drift igang de 7 sidste maaneder av aaret 1915, da arbeidet blev indstillet. Der blev arbeidet med 8 mand og utvundet ca. 300 ton simpel svovelkis.

8. I kromfeltene ved Røros foranlediget de store priser paa krommalm en betydelig skjærpedrift i 1915. En hel del av de mange gamle overlatte skjærp blev anmeldt til optagelse, og talrike forsøksarbeider blev paasat med nogen faa mand paa hvert sted. Der blev utvundet adskillige smaapartier fattig krommalm, som kjørtes til Røros jernbanestation og eksportertes. De av M. Engzelius & Søn for nogen aar siden gjenoptagne gruber gik over til et svensk firma, som stiftet et norsk aktieselskap, A/S Rørangen, som ved kgl. res. av 30 juli 1915 meddeltes koncession paa bergverksdrift i Feragenfeltet. Fra 1 august til aarets utgang blev der hos selskapet arbeidet 5 274 dagsverk (36 mand i gruberne og 12 mand i dagen). Der blev vundet ca. 200 ton malm, hvorhos der av gamle hallar blev vundet ca. 150 ton.

5. Industri og haandverk.

Av større træforædlingsanlæg nævnes det i Orkedal beliggende Thamshavn Bruk, som i femaarsperioden nedla virksomheten, samt Hommelvik Dampsag og Høvleri i Malvik, Reitan Bruk i Geitastrand, Hyttefossens Sagbruk i Klæbu samt de Angellske Stiftelsers Sagbruk. Forøvrig er der i de forskjellige distrikter endel mindre sagbruk.

I amtet er 3 papirfabrikker, hvorav 2 i Strinda, nemlig Ranheim Papirfabrik og Trondhjems Papir- og Papfabrik samt Lundemo Bruk i Horg.

Av teglverker nævnes Strinda, Lundemo, Ranheim og Nidaros teglverker.

Trondhjems Elektricitetsverk har sin kraftstation ved Øvre Lerfoss i Tiller herred. Den var ved utgangen av 1910 utbygget med 4 maskiner á 1 250 hk. og 1 paa 2 700 hk., tilsammen 6 450 hk. Nogen forandringer heri er ikke foretatt i femaarsperioden.

Salvesens og Thams Aktiekommunikationsselskaps kraftanlæg ved Skjenaldfossen i Orkedal har i femaaret været i drift som tidligere. Om dette anlæg henvises til avsnit 9.

Av større møllebruk findes i amtet Hommerstrand Mølle i Buvik. Den tilhører I. C. Piene & Søn, Trondhjem. Forøvrig findes flere mindre møllebruk.

Ifølge den Officielle Statistik var i amtet (Trondhjems by iberegnet) ved utgangen av 1915 følgende industrielle bedrifter av nogen væsentlig betydning:

Bedriftens art.	Antal.	Herav mekanisk drivkraft.	Gjennev- snitlig antal forsikrede personer.	Gjennev- snitlig dagløn for mænd.
Torvstre og brændstøvsfabrikker...	6	6	24	3.72
Malmgruber	6	3	232	6.18
Bergverksdrift med tilh. hyttedrift	3	3	1 280	3.90
Skjær og prævedrift	5	1	48	5.73
Guld- og selvarb.-fabrikker.....	3	3	12	3.63
Fabrikation av traadstift m. v....	3	3	317	5.57
Blikvarefabrikker	2	2	22	4.57
Jern- og staalstøperier.....	2	2	110	4.28
Jern- og staalvarefabrikker, verk- tøifabrikker.....	3	3	22	4.22
Smier	10	10	59	3.28
Metalvarefabrikker i almindelighet, gjørtlerier	2	2	19	3.80
Metalstøperier	1	1	2	5.27
Galvanoplastiske anstalter.....	1	1	6	2.19
Clichéanstalter	1	1	2	4.45
Mek. verksteder, smaa reparations- verksteder	10	10	44	4.52
Mek. verksteder, større	6	6	171	4.43
Bygning, reparation og oppudsning av fartøier av jern og staal.....	5	5	796	4.44
Do. av fartøier av træ.....	6	1	25	3.85
Vognfabrikker	3	3	33	2.98
Kemisk smaaindustri	2	2	17	4.20
Elektrokemisk storindustri	1	1	65	5.64
Guanofabrik o. l.....	2	2	5	3.62
Fabrikation av olje med biprodukter (sildoljef.).....	3	3	49	3.87
Saapefabrikation	3	2	24	4.84
Elektricitetsverk	5	5	14	3.76
Vedvarefabrikker.....	4	4	115	3.77
Hamp-, jute- og linspinderier.....	3	3	17	3.90
Farverier.....	7	7	37	3.69
Trikotagefabrikker	2	2	21	-
Cellulosefabrikker	1	1	100	4.70
Pap- og papirfabrikker.....	3	3	227	4.32
Lærfabrikker.....	1	1	37	4.87
Sagbruk eller snekkerier, smaa....	13	13	56	3.44
Tømmercirkelsager o. l.....	86	86	386	3.75

Bedriftens art.	Antal.	Herav mekanisk drivkraft.	Gjennem- snitlig antal forsikrede personer.	Gjennem- snitlig dagløn for mænd.
Do. i forbindelse med høvleri og snekkeri, sterre	1	1	7	5.42
Snekkeri, smaa.....	15	15	46	3.43
Do. sterre.....	11	11	163	5.08
Møbelfabrikker.....	3	3	18	4.66
Bøkkerverksteder.....	7	7	109	5.23
Møllebruk	10	10	49	3.66
Bakerier og konditorier.....	15	8	178	4.48

Husfliden synes ikke at ha gått frem i femaarsperioden. I de distrikter hvor grubeanlæg og andre større industrielle foretagender er sat igang, eller hvor jernbaneanlæg paagaar, avtar husfliden merkbart, saaledes i Orkladalfører og Guldal. Den lette adgang til anskaffelse av fabrikvarer har gjort at den kvindelige hjemmeindustri ogsaa har avtatt.

Norsk Husflids Venner har som tidligere virket ved sine kurser i vævning og træarbeide.

Om handverket og smaa industrien gjelder omtrent det samme som er sagt om husfliden.

Av isbruk findes i Strinda tre, men bare ett av disse har været drevet i perioden og bare et mindre kvantum utdrevet. Ellers er der intet saadant bruk av nævneværdig betydning i amtet.

Stenbrudd findes i Strinda, Geitastrand, Lensvik, Rissa, Storen, Horg samt Roan. Endel av disse har ikke været synderlig i drift, saaledes det store Almli stenbrudd i Geitastrand.

Baatbyggeriet foregaar i nogen utstrækning i endel av amtets kystdistrikter, hvor den saakaldte «Aafjordsbaattype» bygges. I Børsa bygges endel saakaldte «Listerbaater».

6. Handel.

Ved utgangen av 1915 fandtes efter de fra lensmændene mottagne opgaver 391 landhandlerier i amtet, hvorav i Strinda og Selbu sorenskriverier 72, i Guldal 87, i Orkedal 50, i Fosen 182.

Landhandleriene sammelde omsætning var kr. 12 320 608.14, hvorav til befolkningen i distrikturene kr. 10 688 335.52.

Ved utgangen av 1910 var der i amtet ialt 341 landhandlerier. Antallet er i femaaret saaledes øket med 50.

Rettigheter til småsalg eller skjænkning av brændevin findes ikke i amtet. Nogen skysstationer og gjestgiverier har hat bevilling til skjænkning av øl og vin til reisende.

7. Skibsfart.

Fra amtets landdistrikt foregaar ingen egentlig skibsfart, men derimot endel mindre fragtfart mellem distrikter og tilliggende byer. Derimot foregaar der fra Trondhjems by adskillig skibsfart, og derom henvises til den specielle beretning for byen

Opgave over de registreringspligtige fartøier for landdistriket kan ikke tilveiebringes da fartøiene ansees hjemmehørende ved det toldsted hvor de er registrert. Som følge herav ansees Trondhjems by som hjemsted for de fra amtet registreringspligtige fartøier.

Fosen, Indherreds og Namsos dampskibsselskaper trafikkerer Fosendistrikturene. Salvesen & Thams kommunikationsaktieselskap og Orkedalen Dampskibsselskap underholder hver med et dampskib en rute Trondhjem—Orkedalsøren og mellemliggende steder, og Gullos Dampskibsselskap med et dampskib en rute mellem Trondhjem og de ved Gulosen liggende distrikter. Fosen, Indherreds og Namsos dampskibsselskaper er statsunderstøttet.

8. Andre næringsveier.

I femaaret er der i amtet fældt følgende antal elgsdyr, vildren og hjort:

Aar.	Elgsdyr.		Sum.	Vildren.	Hjort.
	Okser.	Kjør.			
1911	88	83	116	11	125
1912	82	70	152	24	167
1913	78	84	162	16	126
1914	73	93	166	5	65
1915	71	87	158	6	122

Over antallet av fældte rovdyr og rovfugler hitsættes følgende opgaver:

Rovdyr og rovfugler.	Antal.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Bjørn	0	2	0	0	0
Ulv	0	0	0	0	0
Gaupe.....	1	2	0	0	1
Jerv	0	0	2	0	0
Ræv.....	1 445	232	484	647	878
Maar.....	64	45	19	14	26
Oter	124	92	68	64	84
Lom	404	468	393	349	728
Ørn	28	64	47	56	32
Hubro.....	74	66	87	104	91
Falk	75	51	81	75	50
Hensemøk.....	282	339	386	387	235
Spurvehøk	372	492	621	623	673
Ravn.....	34	100	55	29	3
Kraake.....	1 688	1 401	1 089	1 780	1 528

Av andre næringsveier kan nævnes bortleie av jagt- og fiskerettigheter. Her er navnlig bortleie av hjortejagt paa Hitra av betydning. Jagten er bortleiet væsentlig til utlændinger.

Bruttoindtægten av bortleie av elgjagt i Statens skoger i amtet har utgjort:

I 1911.....	kr.	6 125.00
- 1912.....	«	5 115.00
- 1913.....	«	1 500.00
- 1914.....	«	3 660.00
- 1915.....	«	2 495.00

Tilsammen for femaaret kr. 18 895.00

Endel private uteleier ogsaa elgjagt, uten at opgave over leieindtægtene kjendes.

Med hensyn til bortleie av fiskerettigheter henvises til hvad derom er anført under fiskerier,

9. Kommunikationer.

Angaaende veivæsenets utvikling i femaarsperioden i amtet meddeles følgende statistiske opgaver:

Til veivæsenet er i femaarsperioden 1911—1915 ydet følgende bevilgninger:

1. Til nyaanlæg og omlægninger:

Veier.	Aar.	Stats-bevilgning, netto.	Amts-bevilgning, netto.	Herreds-bidrag.	Sum.
A. Hovedveier.	1911	87 750	29 250	-	117 000
	1912	90 760	29 940	-	120 700
	1913	84 750	28 250	-	113 000
	1914	97 500	32 500	-	130 000
	1915	¹ 131 750	32 250	-	164 000
	Sum	1911—1915	492 510	152 190	644 700
B. Bygdeveier med statsbidrag.	1911	16 066.67	8 325.00	8 908.33	33 300.00
	1912	18 000.00	9 000.00	9 000.00	36 000.00
	1913	18 124.33	9 062.16	9 062.17	36 248.66
	1914	12 500.00	6 250.00	6 250.00	25 000.00
	1915	17 910.60	8 955.30	8 755.30	35 621.20
	Sum	1911—1915	82 601.60	41 592.46	41 975.80
					166 169.86

2. I femaarsperioden er følgende hovedveianlæg opparbeidet og avlevert til distriktet:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny vei.	Længde omlagt vei.	Medgaade omkostninger.	Veidæks-anordning.
Opdal	Parcellen: Aalbu—Stekern	Om-lægning	m.	m.	Kr.	
	Amundsbro—Haugum	Ny-bygning	6 045	-	218 000	Stenlag
Rissa	Hasselsanden	Omlægn.	-	500	76 000	Do.
	Sum		6 045	17 519	4 700	Grus
					298 700	

¹ Derav kr. 35 000 bevilget av jernbanen til omlægning av veien i Nyhuskleven,

Følgende hovedveianlæg er i gang sat og under
oparbeidelse.

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny vei.	Længde omlagt vei.	Overslag.	Veidæks-anordning.
Singsaas og Steren	Kjelden bro— Solem	Om-lægning	m.	m.	Kr.	
Selbu	Sesaas—Selbu kirke	Do.	-	6 710	136 000.00	Grus
Stjørna	Fevaagskaret— Mælan	Ny-anlæg	22 672	-	265 500.00	Stenlag
Singsaas	Kotsøien—Buset	Om-lægning	-	5 390	77 000.00	Do.
Selbu	Vikhverveien	Ny-anlæg	8 330	-	106 000.00	Stenlag
Melhus og Flaa	Nyhuskleven	Om-lægning	-	1 070	38 000.00	Do.
	Sum		26 002	24 310	825 500.00	

I femaarsperioden er følgende bygde veianlæg med stats- og amtsbidrag oparbeidet og avlevert til vedlikehold:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny vei.	Længde omlagt vei.	Medgaaede omkostninger.	Veidæks-anordning.
Klæbu	Tanemsmo—Klæbu blindeskole	Om-lægning	m.	m.	Kr.	
Osen	Osen kirke— Hestmoen	Do.	-	4 040	26 147.90	Grus
Sør-Freya	Hallerens kirke— Nordskag	Ny-anlæg	5 360	-	30 401.71	Do.
Singsaas	bro og vei ved Singsaas station	Do.	460	-	14 208.60	Do.
Flaa	Kalvedalsveien (utbedring)	Om-lægning	-	930	8 807.40	Do.
Tiller	Tiller bro	Do.	-	100	13 057.49	Do.
	Sum		5 820	16 870	149 807.65	

Følgende bygdevei anlæg med stats- og amtsbidrag er igangsat og under oparbeidelse:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny vei.	Længde omlagt vei.	Overslag.	Veideks-anordning.
Malvik	Halvardsplads— Foshode bro	Om-lægning	m.	m.	Kr.	
Aa	Bro over Stordals-elv ved Staven	Ny-bygning	-	6 100	35 000.00	Grus
Rennebu	Over Rennebu-skog	Om-lægning	800	-	16 950.00	Do.
Lensvik	Lensvik—Bonvik— Kibneb	Ny-bygning	-	3 171	97 500.00	Do.
Meldal	Over Meldals-skog	Om-lægning	3 560	-	53 200.00	Do.
Geitastrand	Rove—Rovshyllen	Do.	-	9 610	85 000.00	Do.
	Sum		4 360	19 871	299 950.00	

Oversikt over veilænger:

Ved nybygning og omlægning har amtets veinett undergaat følgende forandringer i femaaret:

	Hovedveier.	Bygdeveier.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
Nybygning.....	6.0	59.0	65.0
Omlægning	17.5	22.4	39.9
Sum	23.5	81.4	104.9

Efter denne nybygning og disse omlægninger blir den samlede veilænde 30 juni 1915 følgende:

(Se tabel side 42.)

Angaaende den elektriske jernbane Thamshavn—Svorkmo meddeles:

Forsaavidt anlægget angaar bemerkes at der ved Thamshavn jernbanestationer i 1915 paabegyndtes en utvidelse av vandverket med det for øie at skaffe bebyggelsen ved Thamshavn moderne brandslukningsindretninger. Laste-

	Hovedveier.	Bygdeveier.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
Guldal	220.4	329.8	550.2
Orkedal	240.0	68.9	308.9
Strinda og Selbu	111.1	448.3	559.4
Fosen	168.0	516.2	684.2
Sum	739.5	1 363.2	2 102.7

Vedlikehold av offentlige veier i budgetterminen
1914—1915.

	Staten.	Amtet.	Herredene.			Sum.
		Veibananens vedlikehold paahviler kommunerne.	Penge-utbetaling.	Delvis naturalarbeide og pengeutbetaling.	Overveiende naturalarbeide.	
Længde i km.	56	0	423.1	250.5	1 373.1	2 102.7
Vedlikeholdsutgifter i kroner	9 586.08	25 600.00	90 860.46	197 312.00		322 858.54

anlægget for kis blev i 1911 forsynt med centralopvarming til de forskjellige kisbinger. Ved Løkken station fuldførtes i 1911 bygning av funktionærbolig, godshus med kontor, lasterampe, vognremisse og svingskive m. v.

Jernbanereparationsverkstedet paa Thamshavn blev i 1913 paabygget smie og viklerverksted, likesom der anskaffedes flere verkstedsmaskiner. Linjen Thamshavn—Svorkmo blev i 1913 brutt paa 5 steder som følge av stor flom. Bruddene blev utbedret, og beskyttelsesmurene forhøiedes. Likeledes blev bygget et flomløp med en 4.5 jernbro. Av rullende materiel er der yderligere anskaffet: 3 stkr. boggie-kisvogner, 4 stkr. grus- og bolstervogner, 2 stkr. lukkede godsvogner med konduktørkupé.

Pr. 31 december 1915 forefandtes ialt: 2 damplokomotiver, 3 elektriske lokomotiver, 2 kombinerte motor- og passagervogner, 1 motor-salonvogn, 2 passagerboggievogner, komb. I og III kl., 2 passager-boggievogner, komb. III kl., bagage- og konduktørvogn, 2 lukkede godsvogner med konduktørkupé, 4 lukkede godsvogner, 3 stakevogner, 6 grus- og bolstervogner, 1 boggie-stakevogn, 2 grusvogner, 23 kisvogner, 3 boggie-kisvogner.

Desuten er i 1915 kontrahert fra A/S Skabo Jernbanevognfabrik 38 kisvogner, 3 stakevogner og 6 bolster- og grusvogner, likesom der blev indledet underhandlinger om anskaffelse av yderligere 2 store elektriske lokomotiver.

Forsaavidt elektricitetsverket angaaer bemerkes at Skjenaldfossens kraftstation utviedes for at avgi plads for yderligere 2 maskinsatser. Ialt er pr. 31 december 1915 installert 6 maskinsatser paa tilsammen 3 725 kilovoltamp. Endel opdæmningsrettigheter og eiendommen «Fossen» indkjøptes i 1915, likesom der samme aar paabegyndtes følgende anlæg: høispændtledning Løkken—Fagerli, transformatorstation ved Fagerli, transformatorstation Fearnley sjakt, ny transformatorstation ved Løkken st., paabygning av indtaksdam ved Skjenaldfossen. Høsten 1915 paabegyndtes for jernbanens drift anlæg av en mindre reserve-dampcentral ved Thamshavn. Driften av Thamshavnbanen i driftsaarene fra 1. juli 1911—30 juni 1916 har stillet sig saaledes:

Aar.	Lokomotiv-togkilometer.	Akselkilometer.		Person-kilometer.	Ton-kilometer.
		Personvogn.	Godsvogn.		
1911—12.....	80 680	478 182	1 147 806	863 024	2 713 022
1912—13.....	94 870	570 700	1 516 900	821 176	3 727 570
1913—14.....	76 430	678 990	1 562 520	919 411	4 161 115
1914—15.....	105 196	401 958	1 895 077	884 355	4 574 246
1915—16.....	63 670	496 074	1 675 366	1 007 483	4 357 281

D/S «Orkla» har været i drift den hele tid og utført 2 turer daglig mellem Trondhjem og Thamshavn. Dampskebet har hat en trafikindtægt av:

I 1911	kr. 68 100.37
- 1912	“ 66 820.44
- 1913	“ 72 649.53
- 1914	“ 75 291.92
- 1915	“ 92 947.59

D/S «Svorka»s rute paa Byfjorden blev indstillet i februar 1912, og dampskibet har siden den tid væsentlig været bortlejet. Dampskebet besluttedes i 1915 solgt.

Kommunikationsselskapets elektricitetsverk, Skjenaldfossen, har i driftsperioden 1911—1915 producet:

I 1911	8 933 406 kilowatt-timer
- 1912	4 423 157 —
- 1913	4 817 670 —
- 1914	5 880 202 —
- 1915	7 004 018 —

Grunden til den betydelige nedgang i produktionen i 1912 og senere aar er at Orkla Grube A/B's verksbygninger brændte høsten 1911.

Dovrebane var i femaarsperioden under bygning. Likesaa paagik ombygning av Trondhjem—Størenbanen til bredt spor.

Angaaende telegraf- og telefonvæsenet meddeles:

I 1911 anlagdes ny direkte telefonlinje Trondhjem—Kristiania. Ved triple-ring av denne linje sammen med den ældre direkte linje tilveiebragtes ogsaa en tredje «kunstig» direkte forbindelse mellem de to byer.

Samme aar opstraktes sektionen Trondhjem—Stenkær av stamtelefonlinjen til det nordlige Norge.

Der byggedes ny telefonlinje Hofstad—Roan med stationer: Strøm i Bjørnør, Nesvalen, Kiran, Verpstrand og Roan. Likesaa nye linjer Ratvik (Tørhegg)—Løvøy med station paa Løvøy og Agdenes—Stavøy med ny station paa sidstnævnte sted.

I 1912 byggedes nye linjer: 1. Stavøy—Hevnskjel med stationer: Moldtuen, Imsterfjord, Vingvaag, Aastfjord og Hevnskjel, 2. Steinsdal—Vingsand med station Vingsand og Vikstrøm—Hestnes med stationer Strømfjord og Hestnes. Videre byggedes sløife paa den ældre Fosenlinje ned til Lysøysund, hvor station oprettedes. Hommelvik blev aapnet som ny station paa ældre nordgaaende linjer.

I 1913 blev ophængt ny telefonlinje mellem Trondhjem og Ophaug samt ny telefonlinje Trondhjem—Hommelvik. Ny linje byggedes fra Fillan til Kvenvær og station aapnet i Kvenvær (Stene).

Videre fuldførtes anlægget Agdenes—Fillan, idet den gjenstaaende del Hevnskjel—Fillan blev bygget.

I 1914 byggedes linjen Opdal (Skarsheim)—Sunndal, og der etableredes ved Opdal station kombinert telegraf- og telefondrift. Telegrafdriften blev igjen nedlagt efter ca. 3 maaneders forløp paa grund av arbeidsstansen ved Aurora-anlæggene. Nye telefonlinjer blev ophængt mellem Vinjeøren—Fillan og Vinjeøren—Svanem, likesaa ny telefonlinje mellem Trondhjem og Levanger. Paa linjen til Kvenvær oprettedes ny station paa Helgebostad.

I 1915 blev ophængt direkte telefonlinje Trondhjem—Bergen. Den private telefonlinje mellem Skotgaard og Riksgrænsen indløstes og ombyggedes, og riks-telefonstation aapnedes i Brekkebygd i korrespondanse med rikstelefonstationer paa svensk side og med Støren over private selskapers linjer paa norsk side.

Av postaapnerier er i femaarsperioden oprettet 17 samt 9 brevhус. Antallet av postaapnerier og brevhус utgjorde ved utgangen av aaret 1915 henholdsvis 161 og 29. I samme tidsrum er 6 brevhус gått over til postaapnerier, og fra 1 juli 1913 blev 5 postaapnerier og 8 brevhус overført fra Trondhjems distrikt til Orkedals postkontor.

Av skyssstationer findes i amtet 79 faste stationer samt 9 tilsigelsesstationer, hvorav 5 med tilsigelse for baatskyss og fast station for landskyss.

Trondhjems turistforening (stiftet 1887) har i femaaret fortsat sin virksomhet i samme spor som tidligere. Dog har den stigende vintertrafi,

som samler sig paa nogen faa dage ved paaske, gjort det nødvendig at lægge hovedvegten paa at faa utvidet hytterne i de strøk som særlig søkes av skiløpere. Saaledes er Troldheimshytten blit betydelig utvidet, saa den nu har 9 soveværelser med 22 dobbeltsenger. Likeledes er det blit besluttet at opføre en ny stor turiststue i Jøldal like ved Jølvatn istedenfor den lille stue foreningen har hat litt længere nord i dalen. Den nye stue vil faa 8 soveværelser med 22 senger.

For at hæve det synkende turistliv i Syltraktene kjøpte foreningen i 1913 gaarden Nedal i Tydal herred for kr. 10 000.00. Eiendommen har et areal av henimot 50 km.² og omfatter en stor del av Sylenees fjeldpartier. Paa gaarden, som er bortforpagtet, fødes 1 hest og 16 storfæ foruten smaafæ. Husene er i 1914 brandtakssert for kr. 9 900.00.

Foreningen hadde 1 januar 1911 261 medlemmer. Ved utgangen av 1915 var antallet steget til 414. Til bestridelse av sine ordinære utgifter har foreningen foruten medlemskontingenten (3 kr. for herrer, 2 for damer) hat støtte av Trondhjems Sparebank (aarlig kr. 600.00, i 1915 kr. 800.00) og av Trondhjems Brændevinssamlag (aarlig kr. 500.00, i 1915 intet). Den norske turistforening har av statsbidraget overlatt kr. 1 200.00 som bidrag til utvidelse av Troldheimshytten. Til opførelsen av den nye stue i Jøldal er av turistinteresserte i Trondhjem tegnet kr. 8 200.00 mot rentefrie obligationer, amortisable i løpet av 10 aar.

Foreningens status var pr. 31 december 1915:

Aktiva.....	kr. 37 112.00
Passiva	11 900.00, væsentlig pantegjeld paa Nedal
Formue	kr. 25 212.00.

10. Kommunal husholdning.

Over herredskommunerne indtægter, utgifter, formue og gjeld ved utgangen av femaarsperioden hitsættes følgende officielle statistiske opgave:

A. Indtægt 1915.

Kasse-beholdning fra forrige aar.	Herreds-skat indbetalt i aaret.	Avgifter:				Renter.
		Av handels-mænd.	Av salg og utskjækning av øl og vin.	Av hunder.	Til-sammen kommunale avgifter.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
207 434	1 068 876	10 171	1 769	7 549	19 489	29 602

Indtægter av eiendomme og anden formue:		Indtægter vedkommende kirker og kirkegaarder:		
Ved salg.	Iøvrig.	Tiende.	Erstatning for fisketiente.	Iøvrig.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1 472	24 807	12 028	3 610	3 515

Bidrag av Staten eller offentlige fond:		Bidrag av amts- eller bykommuner:			Gaver av sparebanker eller private.
Til skolevæsen.	Iøvrig.	Til veivæsen.	Til skolevæsen.	Iøvrig.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
143 271	1 412	5 484	39 668	291	6 059

Refusioner:			Vedkommende provianteringsraad.	Andre indtægter.	Tilsammen ren indtægt.
For sindssyke.	For anden fattig-understøttelse.	Iøvrig.			
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
27 917	50 812	12 890	64 077	27 149	1 542 424

Avdrag paa utestaaende kapitaler.	Laan.	Tilsammen indtægt med beholdning.	Forskud ved aarets utgang.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
2 724	252 313	2 004 895	11 340	2 016 235

B. Utgift.

Forskud ved aarets begyndelse.	Amtsskat utbetalte til amtskommunen.	Utgifter vedkommende herredsstyret.	Rets- og politivæsen.	Veivæsen:		
				Anlæg og omlægning af bygdeveier.	Vedlikehold.	Iøvrig.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
7 218	116 883	67 256	11 864	36 950	31 615	26 938

		Geistlighet og kirkevæsen:				
Skyss- og færge- væsen samt kanal- og elvearbei- der.	Sundhets- og medicinal- væsen.	Erstatninger og bidrag til geistlige tjenestemænd samt skyss og nattehold.	Utgifter til preste- og klokker- gaarder.	Nybygning og ombygning samt indkjøp av kirker, anlæg av kirkegaarder.	Vedlikehold m. v.	Til- sammen.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
6 276	43 778	56 931	6 558	1 655	36 407	101 551

Skolevæsen:		Folkebok-samlinger.			Herredenes faste eiendomme m. v. forsaaavidt de ikke vedkommer for-annævnte administrationsgrener:	
Folkeskole- væsenet.	Kommunale høiere almen-skoler, fortsættelses-skoler, arbeidsskoler m. v.	Fattiggæsen.	Indkjøp og nybygning.	Iøvrig.		
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
404 731	29 911	1 447	416 010	17 255	8 663	

Bidrag til jernbaneanlæg.	Renter av laan.	Vedkommende provianteringsraad.	Andre utgifter.	Tilsammen ren utgift.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
25 105	65 380	188 551	51 703	1 651 817

Avdrag paa laan.	Utlaan av kommunale midler.	Tilsammen utgift med forskud.	Beholdning ved årets utgang.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
101 207	15 141	1 775 383	240 852	2 016 235

C. Formue.

Utestaaende kapitaler:		
Legatkapitaler.	Andre.	Tilsammen.
Kr.	Kr.	Kr.
359 753	246 704	606 457

Værdi av faste eiendomme.

Kommune- lokaler.	Kirker med jorde- gods, samt kirke- gaarder.	Andel i preste- gaardsbyg- ninger samt klokker- gaarder.	Skolehus og lærerjord.	Eiendomme henhørende under den offentlige forsorg.	Eiendomme væsentlig tilhørende den kommu- nale nærings- drift.	Andre faste eien- domme.	Til- sammen.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
100 420	1 942 545	95 218	1 365 725	140 180	95 235	43 417	3 782 740

Anden formue, saasom aktier og lignende.	Sum av formue.
Kr. 43 015	Kr. 4 432 212

D. Gjeld.

Herredskommunernes samlede gjeld var kr. 1 491 987.

Amtskommunernes indtægter, utgifter, formue og gjeld
stillet sig ved femaarsperiodens utgang saaledes:

A. Indtægt 1915.

Beholdning fra forrige regnskaps- aar.	Utlignet skat for regnskapsaaret:					Indtægter av eien- domme og anden formue.
	Paa de matrikulerte eiendomme.		Paa verker, bruk o. l.	Paa herredene eftersfordeling.	Til- sammen.	
	Beløp.	Pr. skyldmark.			Renter.	
Kr. 73 608	Kr. 187 121	. 6.30	Kr. 15 675	Kr. 123 000	Kr. 335 796	Kr. 5 643

Til det almindelige skolevæsen.	Bidrag av Staten eller offentlige fond:			Andel i brændevins- samlagenes nettooverskud.
	Ti amtsskoler og private skoler lignende formaal samt aftenskoler.	Iøvrig.	Tilsammen.	
Kr. 96 740	Kr. 10 192	Kr. 1 500	Kr. 108 432	Kr. 14 101

Refusioner:

Vedkomende sindsykes forpleining.	Vedkomende tuberkuløses forpleining.	Vedkommende sundhets- og medicinalvæsenet forøvrig.	Vedkommende abnormes forpleining og undervisning.	Vedkommende veivæsen.	Iøvrig.	Tilsammen.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
49 290	9 847	9 389	2 208	3 625	649	75 008

Andre indtægter.	Tilsammen ren indtægt.	Avdrag paa utesaaende kapitaler.	Tilsammen indtægt med beholdning.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
430	529 410	14 475	617 493	617 493

B. Utgift.

Regnskaps- og skattek- væsen.	Amts- tingene.	Rets- og politivæsen :				Fængsels- væsen.
		Maaneds- og formynder- tingene.	Løn til lens- mænd.	Iøvrig.	Til- sammen.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
4 412	12 966	1 499	6 784	200	8 483	7 509

Veivæsen:

Anlæg og omlægning av hovedveier og broer derpaa.	Vedlikehold av hovedveier og broer derpaa.	Bidrag til herredet til anlæg eller omlægning af bygdeveier m. v.	Lønninger og gratifikationer.	Iøvrig.	Tilsammen.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
48 482	8 615	6 854	6 876	2 823	78 650

Skyss-væsen.	Sundhets- og medicinalvæsen :				Iøvrig.	Til-sammen.
	Jordmor-væsen.	Vakeina-tions-væsen.	Sykehus.	Tuberku-loses forpleining.		
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
4 810	9 084	1 900	11 868	47 405	7 177	77 434

Sindssykes forpleining.	Det almindelige skolevæsen.	Amtsskoler, aftenskoler m. v.	Abnormes forpleining og undervisning.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
92 905	122 462	19 745	11 540

Landbruksvæsen :					Veterinærsvæsen :	
Land-bruks-skoler.	Amtsskog-mestere.	Tilskud til landhus-holdnings-selskaper.	Iøvrig.	Tilsammen.	Løn og reise-utgifter til amtsdyrlæger.	Tilsammen.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
7 970	850	10 675	3 500	22 995	4 544	4 544

Præmier for fældte rovdyr.	Bidrag til jernbaneanlæg.	Renter av laan (herunder kapital-rabat).	Andre utgifter.	Tilsammen ren utgift.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
4 839	61 676	10 570	8 869	549 409

Avdrag paa laan.	Tilsammen utgift med for-skud.	Beholdning ved regnskapsaarets utgang.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
17 000	566 409	51 084	617 493

C. Formue.

- Utestaaende kapitaler.	Værdi av faste eiendomme med inventar.	Sum.
Kr.	Kr.	Kr.
41 015	441 000	482 015

D. Gjeld.

Amtskommunens samlede gjeld var kr. 260 749.

Den for 1914—1915 utliggende herredsskat fordeler sig saaledes:

Samlet antal skatydere.	Eiendomsskat:			Skat paa formue og indtægt:			Ialt herreds-skat.
	Paa de matrikulerte eiendomme.	Paa verker, bruk og lign.	Sum.	Paa formue.	Paa indtægt.	Sum.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
37 267	66 538	18 934	85 472	245 008	838 101	1 083 109	1 168 581

Den for 1914—1915 utliggende amtskat fordeler sig saaledes:

Paa matrikulerte eiendomme.	Paa verker, bruk og lign.	Paa herredene efter fordeling.	Ialt amtskat.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
187 218	15 797	123 000	326 015

II. Arbeidsforhold.

Efter den Officielle Statistik hitsættes følgende tabel over lønningsforhold i 1915:

Tjenestegutter.		Tjenestepikter.		Husmænd.			
Løn.	Værdi av kost, logi etc.	Løn.	Værdi av kost, logi etc.	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
				Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
335	298	176	244	2.05	1.56	1.24	0.92

Almindelige dagarbeidere:

Mænd.

Paa egen kost.			Paa husbondens kost.		
Sommer.	Vinter.	Gjennemsnitlig for aaret.	Sommer.	Vinter.	Gjennemsnitlig for aaret.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
3.53	2.76	3.16	2.62	1.95	2.29
Kvinder.					
2.22	1.70	1.98	1.52	1.04	1.29

Tømmerhuggere	kr. 3.96	Papirfabrikarbeidere	kr. 4.50
Tømmerkjørere, med hest.....	- 6.98	Sagbruksarbeidere.....	- 3.95
Do. , uten -	- 3.74	Høvleriarbeidere	- 3.92
Fløtere.....	- 4.72	Brænderiarbeidere	- 4.00
Lensearbeidere.....	- 4.57	Møllearbeidere	- 4.00
Grubearbeidere.....	- 4.83	Hustømmermænd	- 4.13
Stenbrytere.....	- 3.92	Bygningssnekkekere	- 4.15
Stenhuggere	- -	Møbelsnekkekere	- 3.96
Glasverksarbeidere	- -	Baathbyggere	- 3.88
Jernstøpere	- 5.00	Smedsvender	- 4.81
Platearbeidere	- 5.25	Murer	- 4.20
Formere	- 5.00	Murerhaandlangere	- 3.64
Spinderiarbeidere, mænd	- 3.88	Malere	- 3.95
Do. , kvinder	- 1.63	Skomakersvender	- 3.25
Væveriarbeidere , mænd	- 3.88	Skræddersvender	- 3.63
Do. , kvinder	- 1.63	Sytersker	- 2.03
Træsliperiarbeidere	- 5.25	Bakersvender	- 4.11
Cellulosefabrikarbeidere.....	- 5.25		

12. Slutning.

Antallet av eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner i femaarsperioden var:

(Se tabel side 53.)

Av forsikringsindretninger var ved utgangen av femaarsperioden i virksomhet: 37 brandforsikringsselskaper med en forsikringssum pr 31 december 1915 av kr. 66 005 493.00. Forsikringssummen for hus utgjorde kr. 48 357 714.00 og for løsøre kr. 17 647 779.00.

For at avhjelpe mangelen paa plads for sindssyke som tiltrænger asylbehandling har Søndre og Nordre Trondhjems amter sammen med Trondhjem

Sorenskriverier.	Avholdte eksekutioner og utpanninger.		Avholdte tvangsauktioner over fast gods og løsøre.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
		Kr.		Kr.
Fosen	12 368	866 731.43	290	525 815.00
Orkedal	3 619	479 262.22	34	70 036.30
Guldal	3 183	458 834.41	104	106 588.29
Strinda og Selbu.....	6 106	621 639.26	114	531 494.28
Tilsammen	25 276	2 426 467.32	542	1 233 933.87
De tilsvarende beløp var i forrige termin.....	24 416	1 751 186.34	475	722 663.28

Antallet av tinglæste og avlæste pantehedtelser var:

Faste eiendomme:

Sorenskriverier.	Tinglæste.		Avlæste.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
		Kr.		Kr.
Fosen	2 344	3 771 710.00	963	1 245 920.00
Orkedal	614	2 056 867.00	411	1 634 678.00
Guldal	3 183	458 834.41	104	106 588.29
Strinda og Selbu.....	6 106	621 639.26	114	531 494.28
Tilsammen	12 247	6 909 050.67	1 592	8 518 680.57
De tilsvarende beløp var i forrige termin.....	6 175	14 489 382.34	4 054	10 491 275.52

by besluttet at opføre et eget sindssykeasyl for ca. 230 patienter paa Spandet ved Trondhjem. Anlægget, som i femaarsperioden har været under opførelse, er efter periodens utløp fuldført og tat i bruk.

Ædruelighetsstilstanden i amtet maa fremdeles betegnes som god.

B. Trondhjem by.

Om den økonomiske tilstand i Trondhjem by i femaaret 1911—1915 henvises til beretning, avgit av Trondhjems magistrat.

Trondhjem 15 mars 1920.

Harald Bothner.

B e r e t n i n g

om kjøpstaden Trondhjems økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

(Avgit av borgermester Bauck.)

1. Folkemængden

var ved folketællingen i december 1910 45 335 personer.

Ved folketællingen pr. 31 december 1914 var antallet 49 579, som fordeles saaledes paa de forskjellige menigheter:

Lademoens menighet	14 950
Bakke sogns —	14 561
Domsognets —	8 082
Vor Frue sogns —	5 445
Hospitalets —	234
Ilens sogns —	6 307

Ved utgangen av aaret 1915 antages folkemængden at være steget til 50 741, hvilket i femaarsperioden gir en tilvekst av 5 406 mot i forrige periode ca. 4 400.

Utvandringen fremgaar av følgende tabel:

Aar.	Antal.	Herav hjemmehørende i Trondhjem.			
		Mænd.	Kvinder.	Barn under 15 aar.	Tilsammen.
1911.....	4 772	93	98	47	238
1912.....	3 391	57	87	44	188
1913.....	4 263	60	82	25	167
1914.....	4 123	42	91	24	157
1915.....	1 473	23	60	9	92
Tilsammen i femaaret	18 022	hvorav hjemmehørende i Trondhjem			842

I forrige femaarsperiode utgjorde de i Trondhjem hjemmehørende emigranter 1 408.

Fødslenes antal er 6 785 og døde 3 295 i perioden. Der er saaledes i femaaret indflyttet til byen ca. 1 916 flere end der samtidig er utflyttet fra den.

2. Haandverk og industri.

Haandverket har i perioden hat en jevn fremgang. Der har ikke forekommet arbeidsstansninger av saadan varighet at de har været av nævneværdig betydning. Dog skal nævnes at i anledning av lønsvistigheter var der i 1913 sporveisstreik. Vognene stod stille i 14 dage i tiden torsdag aften 5 juni til torsdag aften 19 juni.

De industrielle bedrifter har fortsat som før. Av nye saadanne er kommet til:

A/S Elektromontørenes forretning, hvis formaal er installationsvirksomhet. Kapital kr. 3 500.00.

A/S D r o p s f a b r i k k e n «K r y s t a l». Kapital kr. 12 000.00.

A/S N i d a r o s T e g l v e r k. Formaal: Teglverksdrift. Kapital kr. 120 000.00.

A/S E l e k t r o - B r o m. Formaal: Smelting og støpning av metaller. Kapital kr. 13 000.00.

A/S T r o n d h j e m s k e m i s k e i n d u s t r i. Formaal: Fabrikation av teknisk-kemiske handelsprodukter. Kapital kr. 4 500.00.

A/S G. K r o g s h u s B o k t r y k k e r i. Kapital kr. 20 000.00.

A/S H. O. W a a d e ' s m a s k i n v e r k s t e d, hvis formaal er at drive maskinverksted. Kapital kr. 500.00.

A/S N ø v i g & E l n a n hvis formaal er fabrikation av næringsmidler. Kapital kr. 250 000.00, som senere er forhøjet til kr. 500 000.00.

A/S S k o f a b r i k k e n «T r ø n d e r e n». Formaal: skotøifabrikation. Kapital kr. 4 000.00.

A/S S k o f a b r i k k e n «J a r l». Forretningens art er fabrikvirksomhet og handel. Kapital kr. 30 000.00.

E l e k t r i c i t e t s - A k t i e s e l s k a p e t A. E. G., hvis formaal er industrielt at utnytte elektroteknikkens resultater og utføre elektriske anlegg og elektrisk installationsvirksomhet. Kapital kr. 50 000.00.

A/S L a n g e l a n d & S c h e i. Formaal: fabrikation og omsætning av tollekniver. Kapital kr. 6 000.00.

Byens største industrielle bedrift er fremdeles Trondhjems mek. verksted.

Ved periodens utløp beskjæftiget verkstedet ca. 649 mand, heri iberegnet 104, som arbeider paa verkstedets steperi, Trolle Bruk. Verkstedet har i perioden bygget 22 nye skibe med samlet drægtighet 20 505 br. reg.ton, hvorav 17 skibe med drægtighet over 1 000 br.-ton.

Av større bedrifter førvrig kan nævnes Ørens mek. verksted med 140, Statsbanernes mek. verksted med 184 og Baklandets støperi og mek. verksted med 108 mand. Av de øvrige bedrifter er der mange som beskjæftiger omkring 100 arbeidere.

3. Handel. bankvæsen, assuranse.

Toldindtægtene utgjorde:

I 1911.....	kr. 5 278 724
- 1912.....	- 5 196 626
- 1913.....	- 4 736 652
- 1914.....	- 4 367 332
- 1915.....	- 4 580 064

Toldindtægtene viser saaledes i 1913 og 1914 nogen nedgang; men i 1915 indtrær atter opgang.

Handelsomsætningen med utlandet viser følgende tal:

Aar.	Indførselsværdi.	Utførselsværdi.	Samlet
			omsætning.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	36 295 500	21 588 600	57 884 100
1912	37 260 400	23 910 400	61 170 800
1913.....	45 083 100	26 962 300	72 045 400
1914.....	47 111 200	28 992 200	76 103 400
1915.....	66 577 200	52 852 700	119 429 900

Som det av foranstaende tabel vil sees er specielt indførselsværdien siden 1913 steget betydelig.

Med hensyn til fersksildeksperten fra Trondhjem bemerkes at denne virksomhet, som i femaaret 1906—1910 indtok en meget bred plads i byens omsætning med utlandet, i det følgende femaar ikke har kunnet opretholdes i samme utstrækning. Aarsaken hertil er at den for røkeriene paa kontinentet passende fetsildstørrelse i det sidste femaar kun har været forhaanden i smaa mængder i silddistrikturen.

Forsendelsen av ferskfisk og fersksild som ilgods over jernbanen i Trondhjem viser følgende tal:

For driftsaaret 1910—1911	20 100 630 kg.
· · · 1914—1915,	20 717 100 ·

Av svovelkis utførtes over Trondhjem:

I 1911.....	129 493.9 ton
- 1915.....	108 769.6 -

Størsteparten av denne kis er kommet fra Foldals verk, Røstvangen, Kjøli, Killingdal og Kongens gruber.

Forholdet til landets almindelige brandforsikringsindretning, Norges Brandkasse, stiller sig saaledes:

Aar.	Antal eiendomme.	Forsikringssum.	Kontingent.	Brandskader.
		Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	2 906	75 752 450	196 353.18	62 170.00
1912.....	2 947	78 884 910	201 476.61	168 710.00
1913.....	2 973	81 988 960	201 535.13	26 600.00
1914.....	3 022	87 534 580	210 689.51	104 030.00
1915.....	3 049	91 486 650	217 242.39	120 025.00

I forrige femaarsperiode var:

Den samlede kontingent	kr. 1 220 614.00
— brandskade.....	360 540.00
altsaa overskud for indretningen... kr. 860 074.00	

I perioden 1911—1915 var:

Den samlede kontingent	kr. 1 027 296.00
— brandskade	481 535.00
altsaa overskud for indretningen... kr. 545 761.00	

4. Skibsfart.

Stedets handelsflaate utgjorde:

Aar.	Antal dampskibe.	Tonnage.	Seilskibe.	Tonnage.	Samlet tonnage.
1911.....	88	51 935	29	4 667	56 602
1915.....	101	65 868	38	3 844	69 712

Perioden viser saaledes for dampskibstonnagens vedkommende en betydelig fremgang. At seiltonnagen er gått ned kommer av at endel av de største seilskibe i slutten av perioden blev solgt.

Det Nordenfjeldske dampskibsselskap, som i 1915 har været i virksomhet i 59 aar, har i perioden øket sin flaate fra 28 skibe med en drægtighet av til sammen 20 901 br. reg.-ton til 38 skibe med drægtighet 37 372 br. reg.-ton.

Selskapets samlede bruttoindtægt var i 1915 kr. 15 025 855.45 (inkl. stats-tilskud kr. 423 282.29). Utbyttet til aktionærerne var i 1911 6 pct., i 1912 —14 7 pct. og i 1915 25 pct. Det sidstnævnte aar har været det bedste som selskapet nogensinde har kunnet opvise. Dette gode resultat skyldes de skibe som har kunnet anvendes i fragtfart paa utlandet, og som har nydt godt av de høje fragtpriser verdenskrigen forårsaket.

Skibsfarten mellem Trondhjem og utlandet vil fremgaa av nedenstaaende.

Der ankom:

I 1911	525 skibe med samlet tonnage 354 161
- 1915	402 - - - - 231 269

og avgik:

I 1911	466 skibe med samlet tonnage 327 957
- 1915	377 - - - - 228 633

5. *Kommunale forhold og kommunehusholdning.*

Den almindelige sundhetstilstand i perioden maa betegnes som bra, og der kan noteres en smule bedring, sammenlignet med foregaaende periode. Bortset fra mesling- og kikhoseepidemier forekom der ikke nogen større epidemier av smitsom sygdom. Den gjennemsnitlige dødelighet pr. aar har været 14.6 pro mille av befolkningen. Dødeligheten av lungetuberkulose har i gjennemsnit for hvert aar været 3.1 pro mille av befolkningen og 21.8 pct. av alle dødsfald.

Byens sykehusanlæg er utvidet med en tuberkulosepaviljong paa 60 senger, hvortil bevilgning blev git i bystyrets møte 14 september 1911. I 1914 bevilgedes de fornødne midler til opførelse av 2 liggehaller foran tuberkulose-paviljongen.

Angaaende kommunens finanser og økonomiske forhold bemerkes:

I bykassebudgettene for 1911—1915 er følgende totalsummer bevilget:

Utgifter.	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Almindelige anliggender.....	1 860 830	1 976 300	973 150	2 527 665	2 645 230
B. Folkeskolevæsen.....	525 700	565 300	280 200	644 035	754 270
C. Fattigvæsen.....	374 600	395 000	197 500	442 600	469 000
Tilsammen utgift	2 761 130	2 936 600	1 450 850	3 614 300	3 868 500
Indtægt utenfor byskatten	941 600	981 900	531 550	1 110 900	1 398 500
Utlignet som byskat.....	1 819 530	1 954 700	919 300	2 503 400	2 470 000

Byskatten er som tidligere utlignet med $\frac{1}{3}$ paa de faste eiendomme og $\frac{2}{3}$ paa formue og indtægt, undtagen for 1914—15, da eiendomsskatten er beregnet efter 7 pro mille av den samlede eiendomstakst og beregnedes til kr. 737 628.50.

Den samlede skattetakst paa byens skattepligtige eiendomme har utgjort:

Pr. 1 januar 1911.....	kr. 77 885 200
- 1912.....	80 950 100
- 1913.....	85 985 200
- juli 1913 (1913—14)	84 243 800
- 1914 (1914—15)	103 743 800

Stigningen sidste aar skyldes omtaksation av byens samtlige eiendomme.

Byskatten av de faste eiendomme utlignedes:

I 1911..... med kr. 7.7872 pr. kr. 1 000 takstsum
- 1912..... - 8.049 - - - -
- 1913, 1ste halvaar
- 1913—14..... - 9.9054 - - - -
- 1914—15..... - 7.00 - - - -

Byskatten av indtægt utlignedes:

I 1911..... med kr. 12.30 av kr. 100 skatbar indtægt
- 1912..... - 12.18 - - - -
- 1913, 1ste halvaar
- 1913—14..... - 11.33 - - - -
- 1914—15..... - 10.00 - - - -

Byskatten for 1ste halvaar 1913 utlignedes med halvparten av skatten for 1912.

Byskatten av formue er som tidligere utlignet med kr. 2.00 pr. kr. 1 000 formue.

Ligningsprotokollen utviser desuten følgende tal:

Aar.	Antagen formue.	Skatbar indtægt.	Antagen formue.	Skat av indtægt og formue.
				Kr.
1911	20 291 500	8 875 240	58 954 000	1 212 969.58
1912	21 746 500	9 652 780	62 480 000	1 303 662.43
1913, 1ste halvaar	21 381 900	9 375 550	60 451 500	613 212.58
1913—14.....	27 567 432	13 207 360	85 539 800	1 669 504.11
1914—15.....	31 276 595	15 499 828	90 711 700	1 732 630.47

Den statsskat som i 1914—15 faldt paa kommunen utgjorde kr. 792 880 mot i 1909—10 kr. 357 855.

Kommunens gjeld, som pr. 31 december 1910 utgjorde kr. 8 812 322, var pr. 30 juni 1915 steget til kr. 14 878 378. Heri er indbefattet kr. 2 900 000, som er anvendt til elektricitetsverket og sporveien, og som disse indretninger selv forrenter og avdrar.

Kommunens viktigste indtægtsbringende aktiva er som tidligere Trondhjems gasverk, vandverket, fæsteavgift av grunde og jordeiendomme og Trondhjems elektricitetsverk og sporvei.

I bymarken er i perioden utplantet ca. 180 100 planter.

Den samlede brandtakst paa kommunens bygninger utgjorde ved utgangen av 1915 ca. kr. 4 020 880.00.

Brand-, ingeniør- og bygningsvæsen.

Antallet av brandvæsenets funktionærer har i perioden ikke undergaat nogen forandring.

Ved periodens slutning var manskapenes gjennemsnitlige alder 36 aar og deres gjennemsnitlige tjenestetid 12 aar. Helbredstilstanden har i det hele været tilfredsstillende.

Brandvæsenet har et fastlønnnet reservekorps paa 36 mand, desuten underofficerskolens elever, 90 mand. Disse sidste er delt i 2 opbud med 30 mand i første og 60 mand i andet opbud. Lønnes for hver utrykning og øvelse.

Brandvæsenet har i femaaret været alarmert 199 ganger. I 75 tilfælde er slukningsarbeidet utført ved hjælp av slanger fra vandverket, i 33 tilfælde ved hjælp af kulsyresprøjter; i 51 tilfælde var ilden slukket av husets folk før brandvæsenets ankomst. Der forekom 8 tilfælde av pipebrand, 17 av feiltagelse (blind alarm) og 5 tilfælde av ondskap (falsk alarm).

Av større branner kan nævnes:

Olav Tryggvessons gate 39, 41, Ilens uldspinderi, Nidaros teglverk, Dronningens gate 66, 68, 70 og 72, Sandgaten 29, 31, Kjøbm. gate 29, Haakon Jarls gate 8, Indherredsveien 63, Nedre Ilen 42, 46, Indherredsveien 25, Fjordgaten 5 og Trondhjems sykehus's epidemiavdeling.

I perioden er ikke anskaffet noget større nyt materiel. Endel nye kjøretøier for utrykning og almindelig arbeidsbruk er forarbeidet paa verkstedene, likesom alt vedlikehold av materiellet er utført av brandvæsenets folk.

Av slanger og mindre materiel er anskaffet det nødvendige til komplettering.

Brandkorpsets understøttelsesfonds midler pr. 31 december 1915 utgjorde kr. 23 961.64.

F e i r v æ s e n e t bestaar av en underbrandmester som kontrollør og forretningsfører. Personalet forøvrig bestaar av 4 feiermestere, 7 svender og 6 læregutter.

V a n d v e r k e t . I perioden er lagt 11 101 løpende m. nye ledninger, men ingen brandkummer, 83 overjordiske hydranter, 120 stopventiler og 87 spylekummer.

Ved utgangen av 1915 androg ledningsnettet til:

5 986	løp. m.	305	m/m (12") ledning
10 225	-	-	229	- (9") —
26 442	-	-	152	- (6") —
17 654	-	-	102	- (4") —
330	-	-	76	- (3") —
569	-	-	51	- (2") —

Vandtilførselen har i perioden været rikelig. Baklidammen blev paabygget i 1912, hvorved vandverkets effekt blev øket med ca. 30 pct.

Vandverket har virket tilfredsstillende i brandtilfælde, og der har været holdt flere prøver.

I perioden har vandforbruget pr. aar for hele byen utgjort:

I 1911	2 255 300	m. ³	med middel	136	liter pr. døgn pr. individ
- 1912	2 388 200	-	-	141	- - - - -
- 1913	2 485 200	-	-	142	- - - - -
- 1914	2 884 300	-	-	162	- - - - -
- 1915	3 016 900	-	-	165	- - - - -

Det maksimale vandforbruk i perioden indtraf 3 juli 1914 med 261 liter pr. døgn pr. individ, og det minimale forbruk indtraf 5 mars 1911 med 45 liter pr. døgn og individ.

K l o a k n e t t e t s samlede længde utgjorde pr. 31 december 1910 42 276 løp. m. med 592 spylekummer.

I perioden er lagt:

Cementmuret. kloak	1 161	løp. m.
Rørledning m/m (24")	37	- -
— - (21")	345	- -
— - (18")	572	- -
— - (15")	1 400	- -
— - (12")	656	- -
— - (9")	4 800	- -
— - (6")	0	- -

Sum 8 971 løp. m.

Samtidig er 85 løp. m. 27" kloak og 24 løp. m. 6" kloak sløifet. Desuten er bygget 139 spylekummer.

Ved utgangen av 1915 var kloaknettets længde 51 138 løp. m. med 731 spylekummer.

Ved utgangen av 1915 hadde byen:

Brolagte gater og pladser	18 013	løp. m.,	128 453	m. ²
Makadamiserte gater.....	23 196	- - ,	117 858	-
Andre gater og veier	10 899	- - ,	42 377	-

Der har dels været benyttet almindelig makadam, dels tjæremakadam.

B y g n i n g s v æ s e n e t. I den første halvdel av perioden er byggevirk-somheten saa nogenlunde normal. Men i dens anden halvdel er den i betydelig avtagende (se tabellen side 78). Dette i forbindelse med en jvn økning av folkemængden foraarsaket en stadig stigende bolignød. Til avhjælpelse herav besluttet bystyret under 11 december 1913 at opføre 10 leiegaarder paa Ulstad-løkken (Østbyen) og at stille garanti for laan til bygeselskaper, kommunale funktionærer og familieforsørgere som vil opføre huse med smaa leiligheter.

U n d e r v i s n i n g s v æ s e n e t.

F o l k e s k o l e r n e. Antallet av samtlige undervisningsberettigede barn i Trondhjem og av dem som undervistes i folkeskolerne var i perioden:

Aar.	Undervisningsberettigede barn.			Derav i folkeskolen.		
	Gutter.	Piker.	Til-sammen.	Gutter.	Piker.	Til-sammen.
1911.....	3 660	3 775	7 435	2 949	3 019	5 968
1912.....	3 613	3 827	7 440	3 068	3 254	6 322
1913.....	3 820	3 861	7 681	3 270	3 363	6 633
1914.....	3 976	4 080	8 056	3 308	3 365	6 673
1915.....	3 925	4 196	8 121	3 373	3 483	6 856

Folkeskolens elevantal er altsaa i perioden øket med 888 mot i forrige fem-aarsperiode 715.

Lærerpersonalet, som i 1910 var 64 lærere og 116 lærerinder, var i 1915 øket til 80 lærere og 157 lærerinder.

Klasseantallet var i 1910: 180 og i 1915: 268.

Ved bystyrets beslutning av 15 august 1912 blev det vedtatt at oprette en 3-aarig kommunal middelskole med fri undervisning og frit undervisningsmateriel for barn som er hjemmehørende i Trondhjem, har gjennemgaat folkeskolens 7de klasse og bestaat en optagelsesprøve.

I bystyrets møte 25 september 1913 bevilgedes kr. 360 350.00 til opførelse av en folkeskolebygning paa Lillegaardens grund, Singsaker. I bystyrets møte 8 oktober 1914 bevilgedes inventar til skolen med kr. 39 000.00.

Utgiftene til folkeskolen utgjorde etter regnskapene:

I 1911	kr. 517 062
- 1912	- 566 707
- 1913, 1ste halvaar	- 285 555
- 1913—14	- 620 076
- 1914—15	- 698 673

Bykassens tilskud til folkeskolevæsenet var:

I 1911	kr. 372 196
- 1912	- 416 049
- 1913, 1ste halvaar	- 205 780
- 1913—14	- 449 477
- 1914—15	- 520 680

altsaa en stigning i perioden av kr. 193 484, hvilket er over dobbelt saa meget som i forrige femaarsperiode.

Bespisningen har fundet sted som før.

I 1911 bespistes 837 barn (14.4 pct. av folkeskolens samlede barneantal) og i 1915 1 183 barn (17.5 pct.) med en utgift av henholdsvis kr. 4 964.49 og kr. 10 977.33, som væsentlig dækkes av bidrag fra: i de første 3 aar kun private midler, hvoriblandt bidrag fra brændevinssamlaget og Trondhjems Sparebank; de to sidste aar i perioden ogsaa kommunalt bidrag.

Norges tekniske høiskole, som begyndte sin virksomhet i 1910, hadde i 1915 et elevantal av 574.

Katedralskolen. Elevantallet har været:

I 1910—11	298, derav i gymnasiets 126
- 1911—12	332 — — — 156
- 1912—13	354 — — — 171
- 1913—14	356 — — — 174
- 1914—15	397 — — — 184

Det stadig stigende elevantal nødvendiggjorde at der maatte skaffes flere klasseværelser. I bystyrets møte 10 september 1914 bevilgedes kr. 20 000.00 til at omgjøre rektors leilighet i skolebygningen til klasseværelser.

I skoleaaret 1914—15 utgjorde kommunens utgifter til skolen ca. kr. 11 800.00.

Realskolen drift har foregaat som før. Elevantallet, som i 1911 utgjorde 606, er i perioden gått litt ned, saa det i 1915 utgjorde 587.

Trondhjems tekniske læreanstalt og mellem-skole.

Den tekniske læreanstalt sluttet 30 juni 1915. Det første forkursus ved mellem-skolen sattes igang 9 januar 1912.

Mellem-skolen hadde i 1912—13 23 faste elever, i 1913—14 50 faste elever (1 hospitant) og i 1914—15 48 faste elever og 1 hospitant.

Særskilt regnskap for mellem-skolen begynder 1 juli 1915; tidligere er regnskapet ført fælles for læreanstalten og mellem-skolen.

Bidragene har utgjort:

	1910—11.	1911—12.	1912—13.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Staten	46 260	48 100	49 220	62 676	75 546
Kommunen	40 640	44 000	42 000	50 315	56 200

Trondhjems maskinistskole. Statens og kommunens bidrag har utgjort for aarene 1911/12—1913/14 kr. 4 400.00 og for 1914/15 kr. 5 100.00 paa hver.

Elevantallet var i 1910—11 18 og i 1914—15 19.

Motorkurset hadde i 1915 9 elever.

Trondhjems tekniske aften-skole har i 1ste semester 1915 været besøkt av 219 elever. Kommunens tilskud for 1914—15 var ca. kr. 18 600.00 og Statens ca. kr. 8 400.00.

Ellen Ofstads kvindelige haandgjernings-skole. Skolen har som tidligere hat 2 kurser aarlig. Elevantallet har været:

I 1910—12.....	164,	derav	73	fra Trondhjem by
- 1911—12.....	195	—	98	—
- 1912—13.....	192	—	88	—
- 1913—14.....	173	—	77	—
- 1914—15.....	166	—	83	—

Skolen har i perioden hat et aarlig tilskud av bykassen paa kr. 1 300.00.

Trondhjems offentlige sjømandsskole og kontrolkontor for navigationsinstrumenter.

Bidrag til skolen:

	1910—11.	1911—12.	1912—13.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Statens.....	4 000	4 000	4 025	4 370	5 025
Kommunens	4 000	4 000	4 025	4 370	5 025

Bidrag til kontrolkontoret:

	1910—11.	1911—12.	1912—13.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Statens.....	550	550	575	575	800
Kommunens.....	550	550	575	575	800

Skolens elevantal var i 1910—11 36 og i 1914—15 52.

Den kommunale pensionskasse.

Ved bystyrets beslutning av 28 november 1912 blev pensionskassen oprettet fra 1 januar 1913. Den omfatter kommunens arbeidere og funktionærer, hvorhos funktionærer ved stiftelser eller andre indretninger som er oprettet i kommunalt øiemed kan bli medlemmer. Denne adgang er benyttet av Kong Carl Johans arbeidsstiftelse, Kredssykekassen, Waisenhuset, Hans Nissens arbeidshus, den off. sjømandsskole, handelsgymnasiet og den kom. middelskole. Mot et indskud av $3\frac{1}{2}$ pct. av aarslønnene indtil kr. 1 000.00, 4 pct. av lønnen mellem kr. 1 000 og 2 000 og $4\frac{1}{2}$ pct. af det overskytende beregnet av den høieste aarsløn som er fastsat for stillingen, opnaaes efter en tjenestetid av 30 aar, undtagelsesvis 25 aar, en pension av mindst kr. 600.00 og mest kr. 3 200.00, og for kortere tjenestetid forholdsvis mindre. Desuten opnaaes en enkepension som mindst skal utgjøre kr. 300.00 og mest kr. 700.00.

Pensionskassen, som er grundet paa kapitaldækningsmetoden, har overtat alle tidligere bevilgede pensioner, hvorhos den har paatatt sig at utrede de pensioner som senere blir aktuelle. De første, 73 forsikringer, androg til et pensionsbeløp av kr. 42 524.00, de sidste, 1 070 forsikringer, til et pensionsbeløp av kr. 827 422.00.

Ansvaret til pensionskassen, forsaavidt det ikke dækkes av medlemmenes indskud, utredes av kommunen. Dennes ansvar til pensionskassen var pr. 1 juli 1913 beregnet til kr. 1 675 997.00. Ved tidligere avsætning av funktionærer og

commune var imidlertid tilveiebragt kr. 279 468.00, som kunde anvendes til avdrag paa nævnte ansvar, som derved redusertes til kr. 1 396 528.15.

Efter bystyrets beslutning av 28 november 1912 skal denne gjeld forrentes med 4 pet. og amortiseres i 50 aar.

Forsikringsfondet (præmiereserven) utgjorde pr. 1 juli 1913 kr. 1 655 029.00.
Pr. 1 juli 1915 utgjorde den kr. 1 881 512.00.

Pensionskassens styre bestaar av 5 medlemmer, nemlig pensionskassens bestyrer, 2 valgte av magistrat og formandskap og 2 av og blandt pensionskassens medlemmer.

H a n d e l s g y m n a s i e t .

Trangen til en bedre merkantil utdannelse hadde allerede for flere aar siden bragt frem tanken om at faa et handelsgymnasium i Trondhjem. Efterat en komité hadde forberedt saken besluttet bystyret 12 juni 1913

1. at et handelsgymnasium skulde oprettes fra høsten 1913 med en bestyrelse paa 5 medlemmer, hvorav magistrat og formandskap opnævner 2, handelsforeningen og børskomitéen i fællesskap 3;
2. at yde til oprettelsen og første aars drift et bidrag paa kr. 10 000.00.

Efter planen bestaar gymnasiet av et 2-aarig formiddagskursus for gutter og piker og et 1-aarig eftermiddagskursus for piker. Skolepenger er for det første kr. 250.00 og for det sidste kr. 150.00. Betingelserne for optagelse er 15 aar og middelskoleeksamen eller optagelsesprøve.

Det første skoleaar hadde 26 elever. Indvielsen fandt sted 6 september 1913. Gymnasiet leier lokale av kommunen.

F a t t i g v æ s e n e t .

Antallet av understøttede hovedpersoner har i perioden utgjort:

I 1911	1 832
- 1912	1 922
- 1913	2 063
- 1914	2 198
- 1915	2 265

Heri er ikke medregnet de trængende som fik lægehjælp og medicin hjemme eller er behandlet paa sykehus.

Fattiggæsenets utgifter var:

I 1911	kr. 273 373
- 1912	- 293 715
- 1913	- 317 662
- 1914	- 387 692
- 1915	- 403 409

Antallet av behandlede saker har utgjort:

Aar.	Behandlet ved det samlede fattigstyre.	Ekspedert ved styrets formand.	Tilsammen.
1911	2 366	6 397	8 763
1912	2 314	6 367	8 681
1913	2 477	7 487	9 964
1914	2 406	8 046	10 452
1915	2 679	9 229	11 908

Antallet av mottagne pengeforsendelser (refusioner fra fremmede kommuner) har utgjort:

I 1911.....	776
- 1912.....	732
- 1913.....	772
- 1914.....	724
- 1915.....	808

Havnevæsenet.

Toldprocent og tonnageavgift ifølge havnelovens bestemmelser er opkrævet som før.

I perioden er bygget:

1. 0 m. bolverk. Samlet længde pr. 30 juni 1915.....	4 638 lop. m.
2. 400 m. utliggerbroer. Samlet længde pr. 30 juni 1915.....	2 000 -
3. 1 utstikkerkai i Ilsviken. Tilsammen pr. 30 juni 1915.....	4 stkr.
4. 1 nyt vareskur med grundflate.....	285 m. ²
Utvidet ældre skur	856 -

Tilsammen 1 141 m.²

Pr. 30 juni 1915 hadde 25 vareskur med samlet grundflate 6 189 m.².

5. 4 067 m.² brolægning og 250 m.² makadamisering.

For nyanlæggets vedkommende meddeles følgende oversigt:

Efter avholdelse av en international havne- og stationskonkurranse i 1911 blev endelige planer for havn og station utarbeidet under samarbeide mellem havnevæsenet og statsbanerne. Havneplanen blev vedtatt av bystyret 18 april 1912. Stationsplanen blev imidlertid vedtatt av Stortinget først 17 juli 1913. Angaaende stationsanlægget er der mellem statsbanerne og kommunen avsluttet kontrakt datert 29 april/1 juli 1914. Ved denne kontrakt bindes kommunen bl. a. til at gjennemføre den vedtagne havneplan i sine hovedtræk.

I mai 1913 blev indkjøpt et mindre mudderapparat med 2 mudderprammer og en slæpebaat, og umiddelbart derefter — 20 mai — blev mudring sat igang.

for det nye indseilingsløp ved Skansen, som i henhold til kontrakten skulde være færdig vaaren 1915.

I løpet av høsten 1913 anskaffedes kraner og prammer m. m. for arbeidsdriften.

16 september 1913 paabegyndtes opførelsen av Skansen molo. Den var færdig 19 april 1915. Der var da nedlagt 17 352 m.² stenjeté og opført 2 177 m.² mur.

Mudringen for Skansen-indseilingen var i det væsentlige færdig i mars 1915, og der var da opmudret 132 347 m.³.

Jernbanen blev betydelig forsinket ved anlægget av Skansen bro, saa mudringen i selve brolopet maatte utsættes.

For erhvervelse av de grundarealer i privat eie paa Lademojfjæren og langs Sandgaten som trængtes for gjennemførelsen av havneplanen er avholdt ekspropriationsskjøn. Samtlige disse grunderhvervelser blev bragt i orden i løpet av lste halvaar 1915.

23 mai 1914 blev arbeidet paa Lade molo paabegyndt. Pr. 30 juni 1915 var nedlagt 15 015 m.² stenfyld.

13 februar 1915 blev støpning av jernbetonpæler og 14 mai 1915 utvinding av forblendsten til de permanente kaier paabegyndt.

Til anlægget var pr. 30 juni 1915 ialt anvendt kr. 917 205.19.

Havnevæsenets ordinære budgetter blev bevilget med:

I 1911	kr. 165 800.00
- 1912	- 175 500.00
- 1913, 1ste halvaar	- 83 500.00
- 1913—14	- 212 000.00
- 1914—15	- 220 000.00

Over indtægtene hitsættes følgende opgave vedkommende aarene:

	1911.	1915.
Fortuiningspenger	kr. 1 714	kr. 4 235
Kaiavgifter	- 89 771	- 108 589
Toldtillægget	- 50 676	- 41 018
Tonnageavgift.....	- 20 509	- 17 590

G a s v e r k e t .

Virksomheten fremgaar av følgende tabel:

(Se tabel side 69.)

Gasforbruket er i perioden henimot fordoblet, og den væsentligste aarsak hertil er det stadig stigende forbruk av gas til kokning.

	1910.	1911.	1912.	1913—14.	1914—15.
Samlet gasproduktion, m. ³	1 468 741	1 665 876	1 915 932	2 523 904	2 897 362
Derav til gatebelysning	200 000	230 000	230 000	230 000	230 000
Til gasverket	80 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Svind og lækager	148 757	181 475	173 997	238 518	224 424
Kulforbruk i ton	4 623	5 220	6 300	8 079	8 870
Solgt koks i hl	42 100	65 877	75 860	76 593	124 440
— tjære	1 872	2 023	2 207	2 220	2 366

Konsumentantallet (antal gasmaalere) har øket fra 2 100 i 1911 til 4 795 i 1915.

Gasforbruket pr. konsument har i perioden avtatt endel, nemlig fra gjennomsnittlig 519 m.³ i 1911 til 503 m.³ i 1915.

Gasprisen har den hele tid været 10 øre pr. m.³.

Anskaffelser og utvidelser i perioden:

I bystyrets møte 18 april 1912 bevilgedes kr. 8 500.00 til anskaffelse av en ny roterende ammoniakvasker.

I samme møte bevilgedes kr. 5 000 til anlæg av en svovelsur-ammoniakfabrik.

I bystyrets møte 13 juni s. a. bevilgedes kr. 8 000.00 ved siden av de paa budgettet opførte kr. 12 000.00 til lægning av hovedledninger for gasverket.

I bystyrets møte 19 mars 1914 besluttedes at nyt gasverk blir at anlægge paa Jarlheimssletten, og til dækning af anlægsutgiftene bevilgedes kr. 910 000.00.

I bystyrets møte 8 oktober 1914 samtykkedes i at det nye gasverk utbygges for en produktion av 25 000 m.³ pr. 24 timer.

Angaaende verkets indtægter og utgifter m. v. henvises til følgende tabel:

	1911.	1912.	1ste halvaar 1913.	1913—14.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlede indtægter	228 308	292 226	176 542	379 005	479 543
Samlede utgifter	145 078	184 844	105 441	256 278	320 080
Driftsoverskud	83 230	107 381	71 101	122 727	159 483
Overskud til bykassen	35 000	35 000	17 500	35 000	35 000
Administration og pension	21 080	21 606	10 284	27 610	32 111
Nyanlæg, hovedledning osv.	16 508	46 028	11 458	36 730	19 380
Verkets bokførte værdi	584 187	599 628	591 258	601 488	595 869

Elektricitetsverket og sporveien.

I bystyrets møte 29 februar 1912 besluttedes at der til anleg av et nyt spor paa strækningen Stenberget—Buran og en dobbeltsporet linje mellem Magnus den godes gate og jernbanestationen og mellem Buran og Omnibusstaldtomten og videre til 2 nye vogner, 1 ny maskinsats og en ny vognhal bevilges kr. 733 000.00.

Ved bystyrets beslutning av 20 februar 1913 indkjøptes vestre halvdel av Hyttefossen for kr. 250 000.00.

I bystyrets møte 14 august 1913 bevilgedes kr. 780 000.00 til anlæg av en varmekraftstation paa Ilsvikøren.

I bystyrets møte 28 september 1913 bevilgedes kr. 90 000.00 til indkjøp av Nordsetfossen og Ths. Angells stiftelsers rettigheter i Tydalen.

I møte 11 december s. a. bevilget bystyret kr. 36 000.00 til at erhverve vandrettigheter i Garberg elv og ved Straasjøen (Selbu).

I bystyrets møte 16 september 1915 bevilgedes de fornødne midler til indkjøp av det Hospitalsstiftelsen tilhørende grundareal som ligger vestenfor sporveiens bygninger, mellem Voldgaten, Hospitalsløkkerne og Sandgaten.

Driften har foregaat uten noget særlig uheld og under stadig stigende tilknytning. Utviklingen vil sees av følgende tabel:

	1911.	1915.
Antal konsumenter.....	8 510	12 121
Installerte glødelamper.....	74 138	114 131
— motorer, kokeapparater osv. kw.....	3 264.8	6 295
Samlet tilknytning i kw.....	6 162.4	10 328.2
Producert kilowattimer for byens behov.....	10 168 503	16 760 050
Indtægter..... kr.	550 647	839 122
Driftsutgifter.....	117 626	167 502
Renter av laant kapital.....	114 751	94 828
Amortisation.....	150 124	175 394
Indtægtskapital (anlægskapital)	3 853 796	5 196 893
Optjent formue i 1914.	2 046	921

Vedkommende sporveien hitsættes:

(Se tabel side 71.)

Folkebiblioteket

har hat stadig stigende tilslutning. Ved utgangen av 1915 hadde biblioteket 31 243 bind, mot 24 563 ved utgangen av 1910,

	1911.	1915.
Antal vognkilometer	675 200	1 052 280
— passagerer.....	2 789 629	5 505 938
Indtægter kr.	242 997	490 159
Driftsutgifter.....	138 553	285 742
Renter av laant kapital	18 558	30 490
Amortisation (avskrivninger).....	41 370	84 500
Indtægtskapital (anlægskapital)	801 962	1 687 323
Optjent formue i 1914.....	4 275	65

I 1915 var utlaanet gjennemsnitlig 526 bind pr. dag, og læseværelset var i dette aar besøkt av 217 personer pr. dag.

Bykassens tilskud til biblioteket var i 1914—15 kr. 16 405, og samtidig utgjorde bidragene fra:

Staten	kr. 475.00
Trondhjems Sparebank	2 000.00
Brændevinssamlaget	2 000.00
Jenssens legat	890.00

6. Arbeiderforhold.

Angaaende det offentlige arbeidskontors virksomhet i perioden hitsættes følgende:

Aar.	Arbeidssøkende.	Ledige pladser.	Besatte pladser.
1911	683	321	177
1912	329	396	138
1913	303	351	96
1914	1 279	558	339
1915	1 151	442	238

Med hensyn til arbeidslønnen henvises til medfølgende tabel, bilag 2.

I bystyrets møte 4 juni 1914 blev vedtatt nyt lønsregulativ for de kommunale funktionærer.

7. Tilstanden i almindelighet.

Denne maa i det store og hele betegnes som meget god.

For hele perioden utgjør antallet av tvangsauktioner ved hvilke salg fandt sted:

- a) over fast eiendom 101
- b) over løsøre 190

Antallet av eksekutioner og utpanninger var følgende:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
1. Eksekutioner:					
Antal	332	355	288	277	391
Beløp..... kr.	78 885	166 428	131 526	114 813	109 710
2. Utpantninger:					
Antal	4 120	4 500	4 980	5 110	5 270
Beløp..... kr.	135 551	142 535	218 571	278 529	365 943
3. Derav for skatter og kommunale utgifter:					
Antal	10 948	11 453	12 026	15 031	13 904
Beløp..... kr.	411 279	420 540	455 637	521 601	397 645

Med hensyn til frivillige dispositioner meddeles følgende tabel:

Aar.	Pantheftelser.				Avhændede faste eiendomme.	
	Tinglæste.		Avlæste.			
	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.
1911.....	451	11 979 012	413	12 360 824	384	9 291 447
1912.....	1 102	10 674 847	991	9 211 000	1 018	8 788 843
1913.....	872	4 926 571	745	5 120 105	811	5 673 539
1914.....	806	9 312 512	685	6 040 160	324	9 325 423
1915.....	654	6 597 365	548	4 135 524	248	7 790 126

Ved telefonanlægget var:

Abonnentantallet i december 1915..... 4 499 apparater

Antal samtaler paa lokaltelefonen 13 527 135

— — — rikstelefonen:

a) Indgaaende 301 672

b) Utgaaende 271 501

Telegrafvæsenet utviser:

I 1911 163 570 avsendte telegrammer

- 1915 221 405 — —

Ifølge poststatistiken var antallet av avsendte breve, brevkort, værdibreve, vareprøver og forretningspapirer:

I 1911.....	3 037 900
- 1915.....	3 479 800

I 1915 avsendtes fra Trondhjem 85 112 indenrikske postanvisninger til beløp kr. 7 530 293 og ankom 99 076 til beløp kr. 5 978 601.

Ædruelighetstilstanden maa betegnes som jevnt god.

Over brændeinvinslagets virksomhet hitsættes følgende tabel:

Aar.	Omsætning av brændeinv.	Samlet penge- omsætning.	Netto- overskud.	Utdelt til almennyttige øiemed.
	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	621 690	2 071 969	395 644	42 564
1912	669 633	2 285 102	436 150	46 915
1913	702 966	2 410 059	471 217	50 421
1914	546 726	1 948 143	336 323	36 932
1915	634 534	2 395 309	441 406	47 440

Antallet av mulkterte har været:

Aar.	For drukkenskap.	For drukkenskap i forbindelse med politiforseelser.
1911	1 114 personer	444 personer
1912	1 456 —	721 —
1913	1 620 —	813 —
1914	1 406 —	781 —
1915	1 199 —	676 —

Antallet av arresterte har været:

Aar.	Antal av samtlige arresterte.	Derav for drukkenskap, tildels i forbindelse med politiforseelser.
1911	1 281 personer	1 126 personer
1912	1 792 —	1 610 —
1913	1 932 —	1 733 —
1914	1 872 —	1 686 —
1915	1 859 —	1 634 —

Kunstindustrimuseet har fortsat sin virksomhet som før med bidrag fra stat, sparebank og brændevinssamlag, som sammen med medlemskontingenten og gaver utgjør for femaaret ca. kr. 103 570.00.

Kommunens bidrag:

Vedlikehold av bygningen, brandkontingent, vandavgift og elektrisk lys utgjorde i 1911 kr. 900.00 og i 1914—15 kr. 1 216.00.

De ved Trondhjems overformynderi henstaaende midlers størrelse og myndlingenes antal vil fremgaa av følgende tabel:

Aar.	Myndlingenes antal.	De indestaaende midlers totalsum.
		Kr.
1911	283	1 092 108
1912	287	1 167 514
1913	304	1 409 594
1914	300	1 368 510
1915	323	1 368 829

Arbeiderboliger og garanti for byggelaan.

I bystyrets møte 11 december 1913 blev besluttet:

- Til bygning av 10 leiegaarder paa Ulstadløkken, i det væsentlige overensstemmende med stadskonduktørens forslag, bevilges kr. 230 000.00.
- Magistrat og formandskap bemyndiges til at foreta det fornødne med hensyn til de kommunale leiegaarders administration.
- Husene bortleies fortrinsvis til familieforsørgere i smaa kaar.

Magistrat og formandskap bemyndiges til paa kommunens vegne at stille garanti for laan til:

Byggeselskaper av folk i lavere lønnede stillinger som vil bygge gode og billige hus for sine medlemmer,

filantropiske selskaper som vil bygge saadanne boliger for arbeider- og middelklassen, til kommunale funktionærer og til familieforsørgere som vil opføre hus med smaa leiligheter.

Menighetshus for Baklandet.

Ved bystyrets beslutning av 14 august 1913 bevilgedes et bidrag av kr. 35 000.00 til nyt menighetshus for Baklandet, hvorhos avgaves fri grund (N. Baklandet 49, som indkjøptes for kr. 16 500.00), og til oparbeidelse av adkomstvei med vand- og kloakledning kr. 3 500.00.

Kommunalt slagtehusanlæg.

I bystyrets møte 2 december 1915 besluttedes:

1. Til opførelse av det kommunale slagtehusanlægs første utbygning, i det væsentlige overensstemmende med de foreliggende planer og beregninger, bevilges kr. 340 000.00.
2. Slagetvang blir at søke indført overensstemmende med lov av 27 juni 1892.

8. Slutningsbemerkninger.

Krigens virkning paa Trondhjems økonomiske liv maa vistnok, indtil periodens utgang ialfald, betegnes som mindre end man paa forhaand skulde ha trodd. Ganske visst bevirket krigserklæringerne i de første dage av august 1914 endel foretelser av panikartet natur: prisene paa livsforrådene steg raskt ivedirekte, og denne stigning befordredes end yderligere derved at befolkningen i stor utstrækning ansaa det paakrævet at forsyne sig med reservelagere. Fra Kristiania kom meddelelse om at bankene negtet at utbetale indskud uten efter opsigelse, og at regjeringen fandt grund til saadan ekstraordinære skridt som nedsettelse av en provianteringskommission osv. Og i det hele tok krigen straks et saadant omfang at man nødvendigvis maatte bli ængstelig for fremtiden.

Imidlertid gjorde den trønderske koldblodighet sig samtidig gjældende. Den bevirket at panikken aldrig gav sig saa krasse utslag som f. eks. i Kristiania, og den bevirket ogsaa at panikken snart forsvandt, for at gi plads for rolig resignation.

Det blivende resultat er dog de høie priser paa livets vigtigste fornødenheter, paa levnetsmidler, kul, jern osv.

Der er formentlig grund til at anta at adskillig indtægt er tilflytt de handelsmænd som hadde saadan varer paa lager ved krisens utbrudd. Senere har vistnok deres fortjeneste været jevn og sandsynligvis noget rikere end tidligere aars gjennemsnit.

Ogsaa for den øvrige handelsstand har omsætningen været omrent som før. Likesaa for haandverket og industrien.

I det hele synes kjøpeevnen ikke at være paavirket av krigen. Dette gjelder dog selvfølgelig ikke de fastlønnede, hvis gager er de samme som før. Men disse er relativt for faa til at kunne sætte noget præg paa kjøpeevnen i

dens almindelighet. Derimot gir for byens vedkommende de gode daglønninger adskillig motstandskraft, og hvad landdistriktet angaaer maa erindres at Trøndelagen i 1914 fik et bra kornaar og en betydelig høiavling, hvis overskud har fundet rask avsætning til gode priser. En fordyrelse av nogen kroner paa en såk mel spiller derfor heller ikke for landbefolkningen nogen rolle.

Da Trondhjem i den senere tid har interessert sig adskillig for skibsrederi, er den virkning krigen har hat paa skibsfragtene i sin almindelighet ogsaa kommet Trondhjem tilgode i ikke saa ganske liten utstrækning.

Endelig har krigen hat en speciel indflydelse paa omsætningen av sild og fisk. Det er specielt sildehandelen som Trondhjem er interessert i, og al den sild som har kunnet undværes er solgt til fordelagtige priser, især til Tyskland. Til at øke denne omsætning bidrog specielt to omstændigheter, den ene at det britiske, tyske og hollandske sildefiske blev sterkt bundet af krigen, den anden at garnfisket i Vesteraalen slog godt til utover høsten og vinteren og bragte i markedet store mængder fetsild av fin kvalitet. Samtidig blev storsildfisket paa Trøndelagens kyststrækning usedvanlig rikt. Hadde ikke krigen skapt rummeligere marked, vilde det ha været vanskelig at faa omsat disse svære kvanta sild. Nu er markedet indenlands omrent rømmet til meget høiere priser. Fiskerne har hat en udmerket sæson, og eksportvirksomheten har git et godt utbytte. I det hele maa det sies at disse omstændigheter i høi grad har styrket den økonometiske stilling baade i fiskeridistrikten og i Trondhjem.

Lignende betragtninger gjør sig gjældende med hensyn til Trondhjems eksport av ferskfisk, som var særlig livlig efter nytår 1915. Men ogsaa markedet for saltet fisk var saa begjærlig at ingen fisk det aar produceres til klipfisk. Og derved at den kunde sælges som saltet opnaaddes praktisk talt at man fik valuta for fisken 1 aar tidligere end ellers. Direkte hadde Trondhjem ikke synderlig interesse paa dette omraade, men det trondhjemske pengemarked berørtes dog ogsaa herav. Denne omstændighet antages ogsaa at være en av de faktorer som virket i retning av at Trondhjems banker sat inde med større kontantbeholdninger end vanlig paa den aarstid.

Denne bankenes gunstige stilling tillot dem at understøtte forretningslivet i den utstrækning som var nødvendig. Paa ett omraade var de dog ikke villige til at yde hjælp, nemlig til opførelse av leiegaarder. Om dette skyldtes krigen og den usikkerhet den førte med sig som eneste aarsak er kanske ikke helt sikkert. Men at den var medvirkende maa vistnok antages. Og denne tilbakeholdenhed vil kunne faa følger i forskjellige retninger.

Den vil øke den bolignød som allerede før i nogen tid hadde gjort sig gjældende. Den vil foranledige arbeidsledighet. Saadan bevirkedes i den første tid efter krigens utbrudd derved at mangel paa raamateriale og tildels andre omstændigheter fremtvang iudskaenkninger i forskjellige industrielle bedrifter. Denne arbeidsløshet reduceredes dog senere efterhaanden, saa forholdet paa dette omraade i 1915 vistnok var omrent normalt. Paa bygningsvirksomhetens omraade er der imidlertid grund til at tro at arbeidsledigheten tiltok utover paa grund av bankenes forannævnte tilbakeholdenhed.

Dette kan igjen bevirke at kommunen maa gaa igang med at opføre hus. Endelig bevirket de vanskeligheter som krigen skapte for skibsfarten fra det sydlige Sverige at opmerksomheten blev vakt for Trondhjem som transithavn for vareførsel mellem det vestlige og det østlige Europa. Det er utvilsomt at Trondhjem med sin isfrie havn har usedvanlig gunstige betingelser i denne henseende, og naar det nye havneanlæg som der nu arbeides med er færdig, vil en betydelig trafik kunne formidles herover. Ved periodens slut var al den oplagsplads havnen raadet over optat av Sverige, væsentlig for trælast, som efterhaanden utskibedes. Likesaa foregik der en betydelig gjennemgangstrafik av varer, dels fra Rusland til utlandet og dels omvendt. Dette bevirket adskillig virksomhet inden havneområdet og bragte byen fordele i form av arbeidspenger, spedition og havneavgifter.

Mit samlede indtryk er at krigen i det hele ikke virket økonomisk trykkende paa Trondhjem eller Trøndelagen i aarene 1914 og 1915. Meget mere gav den støtet til at flere av distriktets erhvervkilder fløt rikeligere end vanlig i fredstider.

Trondhjem i januar 1920.

B a u c k.

*Bilag 1.**Oversigt*

over byggevirksomheten i Trondhjem i aarene 1911—1915.

Bygningenes art	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	m. ²	m. ²	m. ²	m. ²	m. ²
Vaaningshus paa 1 etage.....	—	—	—	—	—
— 1½ —	2 888.00	4 308.50	1 235.00	1 380.00	1 551.00
— 2 —	—	414.00	—	270.00	311.50
— 3 —	3 850.50	2 952.50	2 338.00	842+1 160 kommun.	348.00
— 4 —	4 466.00	6 320.00	3 556.00	2 768.00	1 022.00
— 5 —	—	2 090.00	916.00	767.00	319.00
Antal kjøkkener i disse hus stkr.	341	461	220	163+60 kommun.	53
Paabygning og forandring av ældre vaaningshus	2 196.00	2 887.00	3 389.00	2 662.00	2 264.50
Uthus.....	—	299.00	325.00	—	35.00
Lagerbygninger, fabrikbygninger o. l. 1 etage..	—	480.00	366.00	2 224.00	1 074.00
— — 2 — ..	542.00	690.00	3 542.00	—	489.00
— — 3 — ..	155.00	—	300.00	—	1 800.00
— — 4 — ..	140.00	530.00	400.00	155.00	—
— — 5 — ..	—	—	—	—	200.00
Aapne og lukkede skur.....	1 077.00	2 871.50	1 622.50	1 568.00	1 018.50
Offentlige bygninger (skoler m. m.)	—	{ Epidemip. 785 Tilb. Høisk. 1487	{ Sings. skole 1 200 Bakke menigh. 457 Vognhal 1 607	{ Stiftamt.b 244 Singsaker overl. 146	{ T. H. Sk.vandrør 586 Gas-verk 290 Rensel. 535 Ovner 81
Antal bygningsanmeldelser.....	306	342	307	265	29
— kart- og opmaalingsforretninger	147	166	126	125	64

Bilag 2.

O p g a v e
 over tjenerløn og arbeidslønninger i aaret 1915
 i Trondhjems kjøpstад.

a) Sedvanlig aarsløn for tjenere.

	I penger.	Antagen værdi av kost, logi m. m.	Tilsammen.
		Kr.	
For en almindelig tjenestegut.....	700.00	500.00	1 200.00
- - - - - tjenestepike.....	250.00	400.00	650.00

b) Sedvanlig dagløn for almindelige dagarbeidere.

	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
	Sommeren 1915.	Vinteren 1915—16.	Sommeren 1915.	Vinteren 1915—16.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Mænd	5.50	4.50	Forekommer neppe.	
Kvinder	3.00	2.50	2.50	2.00

c) Sedvanlig dagløn for voksne arbeidere i nedennævnte virksomhetsgrener.

Arbeidets art.	Dagløn paa egen kost.	Arbeidets art.	Dagløn paa egen kost.
	Kr.		Kr.
Smedsvender	6.00	Skofabrikarbeidere	4.45
Blikkenslagere	6.50	Naatlersker	2.00
Blikvarefabrikarbeidere	4.30	Skræddersvender	4.75
Rørlæggere	5.00	Syrsker	3.50
Farversvender	4.33	Bundtmakersvender	5.00
Repslagersvender	4.00	Salmakere	5.00
Garversvender	4.70	Bokbindersvender	4.50
Slagttersvender	5.00	Arbeidersker i bokbinderier	4.20
Bakersvender	5.30	Murere	6.50
Skomakersvender	4.00	Murhaandlangere	5.50

Arbeidets art.	Dagløn paa egen kost.	Arbeidets art.	Dagløn paa egen kost.
Snekkersvender:	Kr.	Spinderiarbeidere:	Kr.
Bygningssnekkere.....	5.00	Mænd	4.00
Møbelsnekkere.....	4.50	Kvinder.....	2.00
Bøkkersvender.....	5.00	Væveriarbeidere, mænd.....	4.00
Hustømmermænd	5.00	— kvinder	2.00
Malersvender.....	5.50	Sagbruksarbeidere	4.70
Elektrikere.....	5.50	Arbeidere ved hermetikfabrik-	
Arbeidere i boktrykkerier:		ker: Mænd	4.70
Sættere, mænd.....	5.10	Kvinder	2.70
— , kvinder.....	4.01	Bryggeriarbeidere	4.30
Maskinmestere.....	7.33	Almindelige veiarbeidere:	
Paalæggersker.....	3.10	Sommer.....	5.50
Teglverksarbeidere.....	4.50	Vinter	4.00
Jernstøpere.....	4.50	Stensættere.....	5.00
Formere.....	4.50	Sjauere: Sommer	6.00
Platearbeidere	4.25	Vinter.....	6.00
Telefonarbeidere	4.50	Tomtearbeidere: Sommer	4.70
Arbeidere ved elektr. verk....	5.00	Vinter	4.70
Skibstømmermænd ved verfter	5.50	Lagerarbeidere.....	4.30

d) Sedvanlig maanedshyre for sjømænd.

Dampfartøier.	Løn pr. maaned.	Seilfartøier.	Løn pr. maaned.
	Kr.		Kr.
Første sturmænd.....	150—200	Første sturmænd.....	125—175
Anden —	110—140	Anden —	100—130
Første maskinister.....	180—305	Tømmermænd	90
Anden —	120—195	Baatsmænd.....	85
Fyrbøtere	74	Helbefarne matroser	72
Tømmermænd	90	Letmatroser	52
Baatsmænd.....	85	Stuerter	125—160
Helbefarne matroser	72	Jungmænd	50
Letmatroser	52		
Stuerter.....	150—170		

XVII.

Nordre Trondhjems amt.

B e r e t n i n g

om Nordre Trondhjems amts økonomiske tilstand m. v.
i femaaret 1911—1915.

A. Landdistriktet.

Indledning.

I femaarsperioden er følgende herreder delt:

Fosnes herred fra 1 januar 1913 i Fosnes herred, omfattende Fosnes sogn, og Otterøy herred, omfattende Vik sogn (kongelig resolution av 21 mars 1912).

Beitstad herred fra 1 juli 1913 i Beitstad herred, omfattende det tidligere Solberg sogn samt gnr. 14, bnr. 2 Aune vestre og gnr. 15, bnr. 2 Aunet i det tidligere Malme sogn, og Malme herred, omfattende det tidligere Malme sogn med undtagelse av ovennævnte to eiendomme (kongelig resolution av 28 februar 1913). Ved kongelig resolution av 18 september 1914 er det geistlige og civile indelingsnavn «Malme» forandret til «Malm».

Lierne herred fra 1 juli 1915 i Nordli herred, omfattende Nordli sogn, og Sørli herred, omfattende Sørli sogn (kongelig resolution av 24 juli 1914).

Herredenes antal er saaledes i femaaret steget med 3 og utgjør ved utgangen av aaret 1915 42.

I lensmandsdistriktenes ordning er i femaaret ikke foretatt nogen forandring, og deres antal er 25.

Lægedistrikturene er i femaaret øket til 14, idet følgende nye distriktslæge-stillinger er oprettet: Lierne, omfattende Sørli og Nordli herreder, Overhallia, omfattende Overhallia og Høilandet herreder, Klinga, omfattende Klinga og Namdalseid herreder, og Flataanger, omfattende herredet av samme navn.

Jordmordistriktenes antal er uforandret, og utgjør 42.

Det Statistiske Centralbyraa har git følgende oplysninger om folkemængden i amtets landdistrikter ved utgangen av hvert av etternævnte aar:

A a r.	Tilstede-værende folkemængde.	Hjemme-hørende folkemængde.
Pr. 31 december 1911.....	78 411	78 892
- 31 — 1912.....	78 801	79 282
- 31 — 1913.....	79 021	79 502
- 31 — 1914.....	79 375	79 850
- 31 — 1915.....	79 920	80 095

I femaaret er fra amtets landdistrikter utvandret:

i 1911.....	390
- 1912.....	219
- 1913.....	203
- 1914.....	188
- 1915.....	80

Tilsammen 1 080.

Utvandringen i forrige femaarsperiode utgjorde 2 127. Der er saaledes en betydelig nedgang.

Med hensyn til folkemængden i de enkelte herreder henvises til det Statistiske Centralbyraas opgaver over «Norges civile, geistlige og judicielle inddeling» (efter folketællingen i 1910) av 1 april 1912, side 64 og flg.

I og 2. Jordbruk og fædrift.

Over jordeiendommenes antal og matrikelskyld i 1910 og 1915 meddeles følgende opgave:

Sørenskriverier (svarende til de tidligere fogderier).	1910.			1915.		
	Brukenes antal.	Matrikel- skyld.	Skyldmark pr. bruk.	Brukenes antal.	Matrikel- skyld.	Skyldmark pr. bruk.
Stjor- og Verdal ..	5 392	14 805.39	2.75	5 823	14 766.15	2.63
Inderøy.....	3 012	10 056.83	3.34	3 460	10 056.97	2.90
Namdal	3 317	4 774.76	1.44	3 703	4 774.85	1.28
Amtet	11 721	29 636.98	2.53	12 986	29 597.97	2.27

Jordeiendommenes utstykning er saaledes ogsaa i denne femaarsperiode fortsat i noksaa stor utstrækning. Som det av foranstaende tabel vil sees, er brukenes antal forøket med 1 265, hvorav falder paa Stjør- og Verdal sorenskriveri 431 og paa Inderøy og Namdal sorenskriverier henholdsvis 448 og 386. Samtidig er den gjennemsnitlige skyldmark pr. bruk sunket fra 2.53 til 2.27.

Amtet har ogsaa i denne femaarsperiode benyttet sig av adgangen til at faa offentlige laan til oprettelse av smaabruk.

Efter Arbeiderbruk- og Boligbaukens § 45 har samtlige herreder fattet beslutninger om en maksimumsgrænse inden hvilken de er villige til at stille garanti for laan av nævnte bank. Disse garantibelop utgjorde ved utgangen av 1915 kr. 2 975 300, mot ved utgangen av 1910 kr. 2 241 300. De er saaledes i femaaret forhøjet med kr. 734 000.

Summen av de enkelte arbeiderbruk- og boliglaan, for hvilke herredene i aarene 1911—1915 har stillet garanti, utgjør, ifølge opgave fra herredenes ordførere, kr. 851 197. For forrige femaarsperiode utgjorde garantisummen kr. 863 495.

Beløpet fordeler sig paa de forskjellige aar saaledes:

i 1911.....	kr. 179 905
- 1912.....	169 315
- 1913.....	206 731
- 1914.....	150 946
- 1915.....	144 300

Skyldmarkens gjennemsnitsværdi, beregnet efter stedfundne salg, utgjorde:

i femaaret 1907—1911.....	kr. 1 673
- — 1908—1912.....	1 764
- — 1909—1913.....	1 853
- — 1910—1914.....	1 976
- — 1911—1915.....	2 160

I aaret 1915 var skyldmarkens gjennemsnitsværdi - 2 504

Den i forrige femaarsberetning nævnte avhændelse av leilændingsbruk i Verdal er ikke blit helt gjennemført i denne periode, men der har paaagaaat forhandlinger derom, og der er utsigt til at en ordning snart vil komme i stand.

I femaaret har der i amtet virket 2 utskiftningsformænd med for det meste av tiden én utskiftningsassistent hver.

Over de utførte utskiftningsforretninger hitsættes en efter opgaver fra utskiftningsformændene utarbeidet tabel:

Aar.	Sluttede utskiftnings- forretninger.		Det utskiftede areal i ar.			Forret- ninger ved hvilke det utskiftede areal ikke kan opgives.	Paabegyndte forretninger som henstod usluttet ved aarets utgang.
			Opmaalt og kartert.				
	Forret- ningenes antal.	Lod- eiernes antal.	Indmark.	Utmark.	Tilsammen.		
1911	10	47	26 249	418 081	444 330	2	12
1912	9	34	7 130	117 061	124 191	2	27
1913	13	36	17 426	627 041	644 467	1 og 1 delvis	26
1914	14	75	41 338	204 660	245 998	3	23
1915	12	35	13 915	253 886	267 801	3	20

Utskiftningsformanden i Indherred uttaler følgende:

«Selv om der i femaarsperioden er skiftet et stort areal — vel 100 000 maal opmaalt —, maa stillingen i det store og hele sies at være uforandret fra utgangen av forrige femaarsperiode, hvorfor jeg henviser til min dengang avgivne uttalelse og tilføier:

Et fællesskap — sameie —, som nu ofte forlanges opløst, er hvor græsset eies av en og trærne av en anden. Da loven tillater saadant sameie, vil det i hvert enkelt tilfælde bero paa skjønnets sammensætning hvorvidt eller hvorledes et saadant sameie blir opløst eller ikke.

Desuten er det blit almindeligere at bruksretten i utmark forlanges avløst. Da loven ikke gir grundeier og bruksberettiget den samme ret til at forlange forholdet opløst, vil det ofte bero paa hvem der rekvirerer en avløsning, om den kan fremmes eller ikke.»

Utskiftningsformanden i Namdal uttaler:

«I distriktet gjenstaar endnu meget utskiftningsarbeide, særlig av fælles havneganger, likesom ogsaa endel indmarker endnu ligger i saadan teigblanding at der vil bli spørsmål om offentlig utskiftning.

For tiden ligger her ved kontoret forlangender om utskiftningsarbeider fra 28 aasteder i de forskjellige strøk av distriktet.»

Det økonomiske utbytte av jordbruket beror i første række paa høstens utfall.

Jeg indtar en oversikt herover for hvert av periodens aar:

1911.

Var i det store og hele et godt aar. Mængden av hei litt under middels, av korn og poteter noget over. Kvaliteten av aarets avling meget god.

1912.

Høiavlingen og rotfrugtene som i et middelsaar. Kornavlingen litt under. Aarets avling av meget god kvalitet. •

1913.

Et meget godt aar for amtets jordbruk. Mængden av høi, korn og rotfrugter var over et middelsaar, og kvaliteten meget god.

1914.

Ogsaa et bra aar for jordbruket. Mængden av produkter som i et middelsaar. Kvaliteten meget god.

1915.

Var et daarlig aar for amtets jordbruk. Høiavlingen tok skade under indhøstningen, og i den nordlige del av amtet var ogsaa kvantiteten liten. Utbyttet av kornavlingen var baade for byg og havre under et middelsaar, mest for havrens vedkommende, som i mange distrikter var helt mislykket paa grund av regn og frost. Kornets kvalitet var næsten overalt daarlig. Potetavlingen var meget liten, i gjennemsnit omrent halvparten av et middelsaars utbytte, og kvaliteten mindre god. Turnipsavlingen gav ogsaa under et middelsaar.

Angaaende jordbrukets og fædriftens stilling og utvikling i femaaret har amtsagronom Eggem avgit saadan beretning:

«Jordbruket har i perioden arbeidet under jevnt gode vilkaar.

Der har, naar undtages 1915, som for korn- og potetavlingens vedkommende maa betegnes som misvekstaar, været gode aar, og prisene paa jordbruksprodukter har særlig i periodens 2 sidste aar været meget gode. Der kan i de fleste distrikter merkes en ikke ubetydelig økonomisk fremgang.

Den største vanskelighet jordbruket har hat er den knappe tilgang paa arbeidskraft. De mange storindustrielle anlæg med de høie arbeidspriser har trukket arbeidskraften fra landbruket.

Skal storindustrien fortsætte med at vokse paa landbrukets bekostning, vil den bli til liten velsignelse for vort land. Den vil, om der ikke gripes regulerende ind, medføre en svækkelse nationalt, kulturelt og socialt, som før eller senere vil føre til samfundets undergang.

Jordbruket har, stort set, artet sig paa samme maate som i forrige femaarsperiode.

Dyrknings- og grundforbedringsarbeider er utført i adskillig utstrækning, dog neppe saa meget som i forrige periode. Nogen fuldstændig statistik over det nydyrkede areal foreligger ikke. Der foreligger opgave fra omkring halvparten av bygdene for aarene 1914 og 1915. Efter de indkomne opgaver er dyrkningen for hele amtet disse aar beregnet til 5 610 maal eller 2 805 pr. aar. Av bygder som har udmerket sig ved forholdsvis stor nydyrkning, kan nævnes Stod, Snaasa, Kvam, Høilandet, Inderøy og Skogn.

Kanaliseringen og dyrkingen av Mæresmyren har fortsat. Der er allerede lagt betydelige arealer under plog. De dyrkede arealer har vist sig at gi meget værdifuld avling baade av fôr og korn.

Det norske myrselskaps forsøksstation for myrkultur paa Mæresmyren, hvortil amtets landhusholdningsselskap yder bidrag, har fortsat sin virksomhet. Den har allerede hat en stor betydning for

amtets jordbruk og omfattes med stigende interesse og forstaaelse av jordbrukske.

Av jorddyrkningfondet er i femaaret bevilget laan til 104 gaardbrukere til et samlet beløp av 115 075 kroner.

Utviklingen i jordbrukskunsten har ogsaa i denne femaarsperiode gått i retning av et sterkere bruk. Aapenjordsarealene har tiltat mer eller mindre over hele amtet.

Korndyrkningen har tiltat betydelig i de fleste herreder, særlig var økningen sterkt i 1915. Den største økning falder paa havren.

Erte dyrkningen staar omtrent paa samme stadium som tidligere. Den spiller fremdeles ingen rolle i amtets jordbruk. Det samme gjelder om rug- og hvededyrkningen. Der kan dog efter krigens utbrudd merkes en stigende interesse for disse kulturer, og det er sandsynlig at der vil bli nogen økning de nærmeste aar fremover.

Potetdyrkningen har tiltat noget i de fleste herreder, særlig har den tiltat sterkt i de distrikter som i perioden har haft leveranse av poteter til Sundnes brænderi.

Turnipsdyrkningen har tiltat litt i enkelte distrikter. De vanskelige arbeidsforhold har umuliggjort økningen av denne kultur i væsentlig utstrækning.

Havnebruket har gått jevnt fremover. Særlig er der merkbar fremgang i grønsaksavlen.

Gjødselbehandling har bedret sig adskillig også i denne periode. Særlig har bruken av torvstrø tiltat. Der er oprettet 5 nye torvstørrelsanlæg i perioden.

Bruken av kunstgjødsel har tiltat sterkt.

Bruken av arbeidsbesparende redskaper har under den knappe tilgang paa arbeidskraft og den noget rikeligere tilgang paa kapital tiltat sterkt.

Selvfønseende treskeverk for motorkraft har fått en temmelig utstrakt anvendelse næsten overalt i amtet. De har også i adskillig utstrækning avløst damptreskeverkene.

Selvbindere har fått indgang i de fleste bygder hvor de med rimelighet kan anvendes.

Radsaamaskiner og potetoptagere er blitt meget almindelige. Gjødselspredere for husdyrgjødsel har også fått nogen anvendelse.

Elektriciteten har de sidste aar fått utstrakt anvendelse som drivkraft til gaardsbruk. Der er nu en hel del kommunale og private elektricitetsanlæg utover bygdene, og det er formentlig bare et tidsspørsmaal naar elektriciteten blir tatt i bruk i videre utstrækning i det egentlige jordbruk.

Husdyrbruket.

Hesteavlens har gått jevnt fremover. Der var ved femaarets utløp 16 hesteavlsforeninger i amtet med i alt 19 foreningshingster. Avlen er i samtlige foreninger anlagt paa dølehesten.

K v æ g a v l e n har baade kvantitativt og kvalitativt gåaet betydelig fremover.

Antallet av storfæ har i femaarsperioden steget med ca. 10 pct. Melke-mængden har efter kontrolforeningenes beretninger steget jevnt til 1915, da viser den nogen nedgang. Ifølge lensmændenes beretninger stiller melkeutbyttet i 1915 sig saaledes:

Fogderier.	Melkeutbytte pr. ko.	
	For de mere fremskredne gaardbrukere.	Overhodet.
	Liter.	Liter.
Stjør- og Verdal	2 222	1 636
Inderøy	2 200	1 820
Namdal	1 885	1 454
For amtet i 1915	2 115	1 637
- - 1910	2 055	1 556

Ifølge kontrolforeningenes beretninger var melkeutbyttet i 1914—1915 2 041 kg.

I 1915 var der i amtet 12 kontrolforeninger og 3 fjøsregnskapsforeninger.

Av andre foranstaltninger til ophjælp af fjøsdriften kan nævnes de korte kurser i fjøsstel, som har gjort meget for at vække interessen og forstaaelsen for fjøsstellet blandt budeierne. Kursene maatte desværre indstilles i 1914 paa grund av inddragning af statsbidraget, og senere har det ikke lykkes at faa disse i ordentlig gjænge.

Svineholdet har tiltat sterkt til 1914, men er gåaet sterkt tilbake fra 1914—1915. Den forholdsvis sterke stigning i kornprisene i forbindelse med lave fleskepriser og liten avsætning paa smaagriser høsten 1914 medførte en haardhændt reduktion. Avlsstationene for yorkshire paa Rones i Beitstad og for landsvin paa Sakshaug, Inderøy, har været i virksomhet hele femaarsperioden.

Sauavlen har gåaet noget frem i enkelte herreder, men i de fleste har der været stilstand og tildels tilbakegang. Der kan dog nu med de stigende kjøt- og uldpriser merkes en sterkt øket interesse for sauholdet, som utvilsomt, særlig i vore fjeldbygder og sjødistrikter, fortjener at optages i større utstrækning.

Hønseavlen har gåaet jevnt fremover til høsten 1914. Senere har den gåaet tilbake.

Avlsstationene for brune italienere hos Fr. Nilsen, Verdal, og for sorte minorkas hos Johan Sanstad, Ytterøy, har været i virksomhet hele femaars-perioden.

Fra 1913 har der været en avlsstation for solvschaenpinere hos Aasmund Forfang, Nærøy.

Det landøkonomiske samvirke har ogsaa i denne femaarsperiode gjort gode fremskridt.

Landhusholdningsselskapenes fællesforretning, som nu er det nordenfjeldske Norges største samvirkeforetagende, har faat en sterkt stigende tilslutning og omsætning. Den samlede omsætning var i 1915 kr. 2 181 100.00 mot kr. 734 000.00 i 1910.

Bøndernes fællesslagter i Kristiania, som blev oprettet i 1910, har faat en betydelig tilslutning fra amtet.

Omsætningen gjennem de forskjellige samvirkelag i amtet stiller sig for 1915 saaledes:

Fælles- forretninger.	Meierier og ysterier.	Fælles- slagteriet.	Eggsalgs- lagene.	Tømmersalgs- lagene.	Ialt.
Kr. 989 741.00.	Kr. 2 043 668.00.	Kr. 334 683.00.	Kr. 121 063.00.	Kr. 25 865.00.	Kr. 3 465 020.00.

Landhusholdningsselskapets virksomhet er gaat i samme retning som tidligere. Av nye foretagender kan nævnes at der er oprettet hesteavlssæter paa Mok i Ogdal.

Til fremme av det faglige oplysningsarbeide er der i likhet med tidligere femaarsperiode holdt en række korte landbrukskurser, likesom der er avholdt korte kurser i matstel og kurser i grønsaksbehandling i en flerhet av amtets herreder.

Der er i periodens løp oprettet en ny amtsagronomstilling i Namdal.»

Om meieridriften i amtet i femaarsperioden har meierikonsulent Wold meddelt følgende:

«I 1910 var meierienes antal i amtet 59. Dette tal er i femaarsperioden 1911—1915 gaat ned til 52, idet Aarfor meieri, Foldereid, Strandval meieri, Nærøy, Leka meieri, Leka, Nydalen meieri, Aasen, Leksvikens meieri, Leksviken, Vist meieri, Sparbu, er nedlagt og Lyngstad meieri, Sandvollan, brændt. Derimot er Markabygdens ysteri gjenopført efter branden og i drift. Av de 52 igangværende meierier er 1 i Levanger og 1 i Stenkjær. Naar Overhaldens meieri og Nøstvoldens meieri undtages, eies samtlige meierier av leverandørene.

Som drivkraft benyttes ved 30 meierier damp,

« 10	—	elektricitet,
« 8	—	motor,
« 1	—	vandkraft,
« 1	—	hestevandring,
« 2	—	haandkraft.

I 1915 omsatte 40 meierier den hele melk, mens 12 blev drevet som smørmeierier, hvor den skummende melk og kjernemelk tages tilbake av leverandørene.

12 meierier er bortforpagtet, 2 drives av eierne, og de øvrige drives for interessentenes regning.

Efter meierienees opgave har melkemængde, pris, utbetalt beløp, samt produktion av smør og ost i 1915 været:

Meierier.	Melke-mængde.	Pris.	Sum.	Tilvirket:				
				Smør.	Fetost.	Gaudaost.	Nøkkel-ost.	Mysost.
	Kg.	Øre.	Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1) Meierier som om-sætter den hele melk..... 40	15 076 204	12.57	1 895 288	159 277	255 945	305 052	177 900	656 103
2) Smørmeierier som leverer skum.melken tilbake..... 12	2 040 705	7.76	158 380	80 379	-	-	-	-
Sum 52	17 116 909		2 053 668	239 656	255 945	305 052	177 900	656 103

I sammenligning med tidligere perioder er forholdet saaledes:

A a r.	Melke-mængde.	Pris.	Sum.	Tilvirket:			
				Smør.	Fetost.	Magerost.	Mysost.
	Kg.	Øre.	Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1905	15 407 470	-	1 150 235	320 660	367 159	256 211	540 107
1910	14 597 155	-	1 261 493	273 223	371 195	175 738	584 843
1915	17 116 909	-	2 053 668	239 656	560 997	177 900	656 103

I 1915 er fra meieriene solgt 547 007 l. fløte,

“ 1 038 144 - nysilt melk,

“ 2 782 268 - skummet melk.

Nogen væsentlig forandring i meierienees driftsmaate haf ikke fundet sted i femaarsperioden. Smørproduktionen har gaat litt ned, mens fetostystningen har steget. Derimot er foretat store ombygningsarbeider ved flere meierier. De ældste meieribygninger av træ, slitte og for smaa, er ombyttet med større bygninger av sten. Perioden danner for saa vidt en overgangstid fra den gamle til den nye byggemaate. Meieriene har indlagt forholdsvis store dampkjeler og maskiner, firkantede mysepander istedetfor runde, rektangulære ystekar istedetfor runde kar for at kunne behandle større melkemængder, og de opretstaende kjerner og smørtemaskiner har maattet vike plads for de moderne kjerneeltere. Elektriciteten er bragt i anvendelse til lys og kraft ved mange meierier, og kunstig

avkjeling med maskiner staar for døren. Det har været en kostbar tid at bygge i, men der har intet været sparet for at gjøre de nye meierier saa tidsmæssige og fuldkomne som mulig. Skogn meieri er helt nyt opført ved jernbanestationen, Kne meieri, Hustad, Binde, Solberg, Stenkjær er ombygget. Heilandet meieri er nyopført efter branden, og nyt meieri er besluttet opført ved Sparbu station og et ved Salberg station. Videre er Værdalens meieri og Ørens meieri blit enige om at gaa sammen i ett meieri ved Værdalens station

De fleste meierier betaler melken etter fettindholdet,

Til sammenligning opføres prisnoteringene for smør og ost i nedenstaende tabel:

	1905.	1910.	1915.
	Øre pr. kg.	Øre pr. kg.	Øre pr. kg.
F o r s m ø r :			
Kjøbenhavns top, gjennemsnit	190.0	200.1	278.0
Kristiania for 1ste kl. do.	189.7	204.2	275.1
Do. « 2den « do.	175.3	192.9	257.8
F o r o s t :			
Schweizerost, imit., gjennemsnit.....	116.2	120.4	168.3
Gaudaost, hel fet —	107.0	113.5	150.0
Do. blandet —		88.1	115.0
Nekkelost, prima —	48.3	46.8	72.1
Gjetmysost —	116.2	129.6	166.7
Fet komysost —	49.5	38.0	57.9
Mager do. —	27.7	25.1	45.2

Den mandlige meieriskole, som tidligere var henlagt til Aas, er flyttet til Levanger fra 1 september 1914. Kurset er 10-maanedlig med 12—16 elever.

Nordre Trondhjems amts meieriforening, som stiftedes i februar 1909, er fremdeles i virksomhet.

Ostelagerbedømmelse og lokalutstillinger er avholdt hvert aar.»

Landhusholdningsselskapet har i femaaret hat følgende bidrag av amtet: I 1911 kr. 6 200, i 1912 kr. 7 850, i 1913 kr. 8 450, i 1914 kr. 10 725 og i 1915 kr. 9 025. Til den største del av disse beløp kommer tilsvarende statsbidrag.

Amtsdyrlægedistriktenes antal ved femaarets utgang var det samme som i forrige femaar, nemlig 10.

3. Skogdrift.

Amtsskogmester Næss anfører angaaende skogene og skogdriften i femaaret følgende:

«Skogdriften har i femaarsperioden artet sig paa en særdeles gunstig maate. Forespørselen efter trælast av saavel mindre som større dimensioner har tiltat for

hvert aar, og prisene har som følge derav ogsaa bedret sig og saaledes gjort bedriften mere lønsom.

Med hensyn til prisstigningen kan eksempelvis anføres at i slutningen av forrige femaarsperiode blev rundtømmerlast betalt med 100 à 130 pct. i tillæg til de saakaldte «grundpriser», men senerehen sukcessivt er steget til ca. 350 pct. — og tildels vel saa det. Der er fremdeles tendens til prisstigning — og særlig merkbar efter krigens utbrudd i august 1914.

Ifølge lensmændenes indberetninger synes virkningen af den forcerte skogdrift at være bedømt noget forskjellig. Fra enkelte lensmandsdistrikter paastaaes saaledes bl. a. at skogbestanden er gåaet tilbage baade i kvantitativ og i kvalitativ henseende, andre inderørmer at de større dimensioner avtar, men til gjengjæld er ungskogen kommet bedre i hævd, og etter andre fremhæver at den forcerte hugst er utført med stor omhu, som tyndings- og renskningshugster, som i forbindelse med tørlægning af vandsyk skogmark samt plantning har bidrat til en sterkt øket tilvekst.

Tømmerfløtningen foregaar for fælles regning i følgende vasdrag: Namsen fra Fiskumfoss, Byaelv fra Snaasenvand, Jørstadely og Granaelv til Snaasenvand samt Hoplavasdraget fra Movand.

Fællesfløtningsregler for sidstnævnte vasdrag samt Jørstad og Granaelv er kommet i stand i sidste femaarsperiode.

Tømmerfløtningen i Aursunna foregaar efter en særskilt overenskomst, som findes nærmere omtalt i femaarsberetningen 1906—1910.

I ældre beretninger er Stjørdalselv anført blandt de vasdrag hvor fællesfløtning foregaar. Dette er imidlertid en feil da fællesfløtningsregler ikke eksisterer for dette vasdrag.

Summen av nedfløtet tømmer og sliperilast androg til 906 336 tylter, hvorav ca. 44 pct. smaalast.

Denne sum gir imidlertid ikke engang en tilnærmelsesvis troværdig fremstilling af de kvanta som i femaarsperioden er aavirket fra amtets samtlige skoger. Det er nemlig — foruten alt av tømmer og brændeved som fornødiges til gaardsbehov — meget store kvanta last omsat fremdrevet til jernbane, sjøstranden eller direkte til forædlingspladsene.

(Se tabel side 12 og 13.)

I tilgang av nyoprettede træforædlingssamlag i femaarsperioden haves følgende:

Et større sagbruk med høvleri i Verdal, et mindre sagbruk med høvleri ved Sunnan, et ved Kirknesvaag, et ved Aasenfjord og et med snekkerfabrik i Stjørdal samt 4 tøndefabrikker. I enkelte bygder har den saakaldte «hjemmeskur» tiltat i ikke litet omfang.

En ny og for distriktet hittil ukjendt form for eksport av trælast er siden krigens utbrudd kommet til, nemlig «props». Denne vase har indbragt saavel producent som forhandler betragtelige beløp, og i skoger hvor hugsten blot og bart har været ført for uttynding af tætstaaende ungskogbestand, har hugsten hat en særdeles gavnlig indflydelse paa den gjenstaaende skog.

Vassdrag.	Hherred hvor tømmeret hovedsagelig er hugget.	Nedfløtet tømmer angitt i tylter.					Antatt gjennomsnits-dimension.		Procent av sliperilast.
		1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Længde i meter.	Top i cm.	
Stjerdalselv med bielver	Meraaker, Hegre og Laanke	28 900	33 300	24 660	18 400	23 335	{ 5.6 1 (4)	{ 18 13)	{ 71
Verdalselv med bielver	Verdal	28 500	27 000	31 000	31 500	34 000	{ 5.3 (5	{ 30 7)	{ 32
Folla elv	Verran og Beitstad	2 920	1 880	3 176	2 110	2 910	{ 5 (5	{ 18 8)	{ 60
Molleelv	Beitstad og Stod	2 200	1 200	600	700	900	{ 5 (5	{ 26 13)	{ 25
Aargaardselv, Færgen, Østeraa og Øiensaa	Namdalseid	4 200	5 900	7 330	5 875	9 476	{ 5.6 (6	{ 16 8)	{ 36
Figga elv.....	Sparbu og Verdal	4 290	5 550	2 430	4 450	4 800	{ 5.2 (4	{ 20 9)	{ 30
Snaasenvassdraget	Snaasa, Stod, Kvam og Egge	14 640	15 609	18 032	18 904	15 287	{ 5.3 (4.3	{ 18 10)	{ 22
Ogna med bielver	Ogndal og Snaasa	14 124	5 825	16 623	8 545	9 341	{ 5 (4	{ 18 8)	{ 38
Aursunna, Olsengelv og Bogn med bielver	Klinga	7 127	9 014	12 464	11 013	12 073	{ 5 (5	{ 20 8)	{ 50

Salsvand.....	Fosnes	3 550	3 800	4 600	6 050	5 830	5.7 (5)	19 8)	53
Stadlandselv	Otterøy	342	380	375	335	280	5 (5)	18 8)	43
Oplelv	Kolvereid	783	935	531	1 888	4 520	5.5 (3.6)	18 8)	50
Kongsmoelv.....	Foldereid	885	645	840	875	649	5.5 (3.6)	18 8)	52
Lausnesvasdraget.....	Flatanger	81	-	-	125	676	5.5 (4.5)	19.5 8)	56
Namsen med bielver	{ Lierne, Snaasa, Grong, Høilandet, Overhalla, samt Klinga og Vemundvik }	71 799	43 576	64 176	55 740	60 955	6.5 (5.6)	19 8)	40
Kaldalselv	Mosvik	197	-	² 354	324	-	6	22	-
Murusjøen og Kværenbergvas- draget	Nordli	-	-	-	-	³ 7 405	5.5 (6)	17 8)	24
Sørlivasdraget.....	Sørli	-	-	-	-	³ 20 722	5.5 (6)	17 8)	68
Tilsammen		184 538	154 614	187 191	166 834	213 159			

¹ De i parentes anførte dimensioner gjelder smaalast.² Medtat ogsaa for 1912.³ Anført samlet for hele femaarsperioden.

Prisen paa bygningstømmer og brændeved er for enkelte distrikters vedkommende gaat op.

For bygningstømmer av ca. 7 meters længde med ca. 13—15 centimeters top er blit betalt kr. 24.00 til 87.00 pr. tylt. Lavest er tylteprisen anført fra Namdalseid, Grong og Høilandet, høiest fra bygdene Meraaker, Hegra, Laanke, Stjørdal, Skatval og Skogn.

For brændeved har prisen pr. meterfavn variert fra kr. 13.00 til 22.00 for bjørk og kr. 9.00 til 18.00 for anden ved.

Privatskogenes eiendomsforhold har i femaarsperioden for Verdals vedkommende undergaat en merkbar forandring, idet Verdals kommune lot sit store og værdifulde skogkompleks gaa over til private skogspekulanter. Denne overdragelse fandt sted i 1912.

Til gjengjeld har flere kommuner sikret sig jord- og skogeierdomme saasnart dertil har været anledning.

Skogvedtægtsregler findes nu i standbragt for amtets samtlige herreder.

Om amtets skogselskaps virksomhet meddeles følgende:

I 1913 blev det gamle Nordre Trondhjems amts skogselskap besluttet delt i to selvständige selskaper. Det nye skogselskap, som omfatter hele det gamle Namdals fogderi, samt Namdalseid herred, bærer navnet Namdalens skogselskap og har sit sæte paa Namsos.

Indtrøndelagens skogselskap omfatter resten av amtet til sit virkeomraade og har sit sæte paa Stenkjær.

Begge skogselskaper har egne funktionærer, men ingen fastlønnede assistenter.

Utenfor det arbeide som amtskogmestrene egentlig har hat til hovedopgave, ø: yde veiledning med plantning og tørlægning av vandsyk skogmark, er deres tid mere og mere blit optat med at bistaa den private skogetier samt skogetende kommuner med skogskjøtsel og hvad dermed staar i forbindelse.

Av skogkulturarbeider er utført følgende i femaaret 1911—1915:

Ved Indtrøndelagens skogselskaps foranstaltung er gravet ca. 167 000 løpende meter grøft, hvortil er ydet ca. 8 000 kroner av statsmidler og ca. 4 000 kroner av selskapets egne midler, og ved Namdalens skogselskap ca. 90 000 løpende meter grøft med ca. 6 000 kroner, i samlet bidrag til sammen ca. 257 000 meter grøft og kr. 18 000.00 i utbetalt bidrag.

I samme tidsrum er ved Indtrøndelagens skogselskap utplantet 1 148 200 planter, hvortil selskapet har ydet kr. 5 896.00 i bidrag. Ved Namdalens skogselskap er utplantet ca. 200 000 i tiden fra 1 juli 1913 til utgangen av 1915.

Av skade paa skog i perioden skal anføres — foruten endel mindre insektangrep, som aarligaars har herjet den yngre bestand av furu og delvis lerke — en sterk vestenvindsstorm som overgik distrikts skoger 30 november 1913, hvorved en masse trær rotveltet.

Lignende gjentok sig ogsaa et par ganger senere utover vinteren ved en storm i slutten av januar og en i begyndelsen av februar og anrettet ikke ubetydelig skade. Ødelæggelsen merkedes særlig i dimensionerte skoger.»

Efter opgave fra skogforvalterne i amtet er utstrækningen — ved utgangen av aaret 1915 — av de i amtet beliggende statsskoger (heri medregnet Oplysningsvæsenets Fonds skoger) følgende:

1. Stjør- og Verdals skogforvaltning:

	Barskog.	Løvskog.	Uproduktivt.	Fjeld.	Tilsammen.
	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.	Hektar.
Statsskoger	14 131.74	953.94	23 914.40	27 903.00	66 903.08
Statsalmenninger.....	10 236.51	288.00	11 073.33	5 889.55	27 487.39
Oplysningsvæsenets Fonds skoger	394.55	10.00	68.87	109.50	582.92
Sum	24 762.80	1 251.94	35 056.60	33 902.05	94 973.39

foruten bygdealmenninger med et totalareal av 12 050 hektar.

Den største del av skogene bestaar av høitliggende strækninger med daarlige reproduktionsforhold og kostbar fremdrift. Statsalmenningenes avkastning medgaarda paa det aller nærmeste til de bruksberettigede. Fra statsskogene og Oplysningsvæsenets Fonds skoger sælges der aarlig betydelige kvanta tømmer og ved saavel til bygdebruk til reducrt pris som i større partier etter anbud.

2. Indherreds skogforvaltning:

a) for statsskogene:	1. Bevokset med naaleskog	7 612	hektar.
	2. — « løvskog	4 870	—
	3. — « uproduktivt	6 823	—
	4. — « snaufjeld	28 620	—
			47 925 hektar.

b) for Oplysningsvæsenets Fonds skoger:

1. Bevokset med naaleskog	390	hektar
2. — « løvskog	19	—
3. Uproduktivt	74	—
		483 hektar,

tilsammen altsaa for hele forvaltningsomraadet 48 408 hektar.

Værdien var for statsskogenes vedkommende (i 1911) anslaat til 1 128 100 kroner og for Oplysningsvæsenets Fonds skoger til 146 000 —

Tilsammen altsaa 1 274 100 kroner.

I femaaret 1910/11 til 1914/15 er ialt avvirket 39 056 m.³ trævirke eller gjennemsnitlig aarlig 7 811 m.³, heri dog ikke det trævirke medregnet som er benyttet til bygning av fløtningsindretninger, skogstuer m. m. i skogene.

Nettoindtægten av forvaltningsområdet har i femaaret været kr. 256 787.00 eller gjennemsnitlig aarlig kr. 51 357.00.

Der er i samme tidsrum optat 45 268 meter grøft i vandsyk skogmark og myr for en samlet utgift av kr. 8 870.22 samt utsat 89 005 stkr. planter og utsaadd 4.9 kilo frø med en utgift av kr. 1 718.81, heri iberegnet omkostningene ved driften av to i skogene liggende mindre planteskoler.

Fra den under forvaltningen liggende Stenkjær planteskole og klænganstalt er i femaaret solgt ialt 1 316 322 planter og 52.2 kilo naaletræfrø til en samlet bruttoværdi av kr. 10 361.19.

3. Snaasa skog forvaltning:

Skogens navn.	Herred.	Flateindhold.				Anmerkning.	
		Under trægrænsen.			Over trægrænsen. (Høifjeld.)		
		Barskog.	Løvskog.	Uproduktivt.			
1. Sellifjeld	Ogndal	700	70	370	400	Bra veksterlig skog. Gran og furu i bl.	
2. Roknedal						— —	
3. Roknedal	Snaasa	2 772	245	4 030	17 765	— —	
4. Myrskarskogen..							
5. Sellifjeld i Stod..	Stod	1 100	126	2 297	2 500	— —	
6. Noemskogen, indkjøpt.....	Kvam	200	-	20	-	Meget veksterlig skog. Gran.	
7. Ismenningen	Snaasa	302	42	757	1 000	Delvis meget veksterlig skog. Hovedsagelig gran.	
8. Storaasen.....	— —	2 200	572	13 487	20 000	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran og furu i bl.	
9. Luru							
10. Græsaamoen, indkjøpt.....	— —	4 299	307	10 235	24 951	{ Do. Delvis bra veksterlig skog. Gran og furu i bl.	
11. Strinden og Kjendalen.....	— —	700	345	1 600	2 500	Delvis bra veksterlig skog. Gran og furu.	
12. Gaundal, Holden, Jævsjø	— —	300	200	2 300	6 000	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran og furu.	
13. Helden, indkjøpt	— —	600	200	300	1 600	— —	
14. Megard, indkjøpt	— —	86	-	-	-	Bra veksterlig skog. Gran.	
15. Buvollan, — —	— —	82	-	-	-	— —	
16. Bangsjø	— —	500	100	1 200	4 000	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran og furu.	
17. Bangsjø	Grong og Overhalla	400	300	2 180	8 700	— —	

Skogens navn.	Herred.	Flateindhold.				Anmerkning.	
		Under trægrænsen.			Over træ- grænsen. (Høifeld.)		
		Bar- skog.	Løv- skog.	Upro- duk- tivt.			
		Ha.	Ha.	Ha.	Ha.		
18. Sandødal.....	Nordli	400	100	500	11 000	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran og furu.	
19. Vestre Finlierne..	Sørli	1 500	700	5 000	61 800	Delvis bra veksterlig skog. Hovedsagelig gran.	
20. Undengslien og Rødsjøhallen	—“—	700	-	100	-	Delvis bra veksterlig skog. Gran.	
21. Østre Finlierne...	—“—	90	200	7 500	10 000	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran.	
22. Hartkjolen....)	Nordli	700	100	400	11 700		
23. Muru, mtr.)	Muru kompleks	—“—	3 000	500	1 000	Delvis bra veksterlig.	
24. Limandviken..)	Muru	—“—	600	180	100	Gran.	
25. Limingdalen.....	—“—	200	50	150	-	—“— —“—	
26. Snaasen preste-gaardsskog	Snaasa	122	-	24	-	Meget veksterlig, hovedsagelig gran.	
27. —“— kl.g. skog	—“—	72	-	35	-	Meget veksterlig. Gran og furu.	
28. Elvenes skog, indkjøpt.....	—“—	17	-	24	-	Bra veksterlig. Gran og furu.	
29. Agle beneficerte gaardsskog.....	—“—	299	-	17	-	—“— —“— —“—	
30. Lierne preste-gaardsskog.....	Nordli	200	-	100	-	Fjeldskog, mindre veksterlig. Gran.	
Sum		22 141	4 337	53 726	189 416		

4. Namdals skog forvaltning:

Utstrækningen av statsskogene — heri medregnet Oplysningsvæsenets Fonds skoger — var: 192 976.58 hektar, hvorav 26 640.59 hektar var barskog, 5 996.10 hektar løvskog og 25 692.25 hektar uproduktivt under skoggrænsen og 134 647.64 hektar over trægrænsen (høifeld).

Om skogenes tilstand uttaler skogforvalter Barth at særlig de lavereliggende skogers værdi økes hurtig gjennem de intensive hugster, grøftninger og plantninger som forholdene her tillater at drive i relativt stor maalestok.

Ogsaa de høiereliggende statsskoger gaar stadig fremad, omend tempoet her paa grund av forholdene ikke er saa raskt som ønskelig kunde være. En stor hindring for en intensiv rationel drift i disse skoger er den mangel paa arbeidskraft som aar for aar blir større.

4. Fiskeriene.

Amtets skreifiskerier gav et større utbytte baade i kvantum og værdi end noget tidligere femaar. I 1915 var dog forekomsten av fisk paa bankerne tilsyneladende mindre end vanlig, og utbyttet blev dette aar mindre end gjennemsnitlig de sidste 10-aar. Hertil bidrog ogsaa at antallet av deltagende fiskere var mindre end vanlig, hvad der vistnok kan tilskrives de unormale forhold paa grund av krigen, idet mange fiskere gik over til andet arbeide, som blev godt betalt.

Gjennemsnitslottene utgjorde kr. 268.00 mot kr. 147.00 i forrige femaarsperiode. Hertil er dog at bemerke at utrustningen til fisket stadig er steget i pris, dels paa grund av værdistigning, men mest fordi der stadig anskaffes motorbaater til fortrængsel for de aapne baater og tendensen gaar i retning av fuldstændigere utstyr. Som en sjeldenhed noteres at i 1915 — i slutten av sæsonen — fiskedes ca. 130 000 stkr. skrei paa indre side av Leka og Aarsetfjord i Gravvik.

Fangstene blev tilberedt som tidligere, skreien væsentlig til klipfisk og leveren til damptran. I 1915 blev der dog solgt fersk nogen hundrede tusen kg. skrei. Rognen blev saltet i tønder, en liten del solgtes fersk og benyttes til hermetisk nedlægning. For opkjøpere og tilvirkere bragte forretningene gjennemgaaende et tarvelig utbytte — tildels underskud i de fire første aar; derimot var fortjenesten i 1915, paa grund av konjunkturstigning som følge av krigen, som regel meget tilfredsstillende. Det største opfiskede kvantum faldt paa Viknaværene, hvorav igjen Sørgjæslingen utviste den væsentligste del. Forøvrig fordeles utbyttet paa de øvrige vær nogenlunde efter samme forhold som tidligere.

Følgende tabeller viser deltagelse og utbytte.

Hele amtet:

A a r.	Antal fiskere.	Fordelt paa antal.				Utbytte.		Omtrentlig gjennem- snitslot.	Kjøpe- fartøier.
		Aapne seil- baater.	Seil- dæks- baater.	Motor- baater.	Dam- pere.	I stykker skrei.	I kroner.		
.	Kr.	.
1911.....	4 722	865	234	148	13	2 356 500	1 186 844	245	150
1912.....	4 791	1 326	32	156	3	4 372 000	1 391 554	290	174
1913.....	5 070	1 295	26	217	1	3 602 000	1 403 624	277	175
1914.....	4 566	1 147	18	221	2	3 381 550	1 350 163	296	179
1915.....	4 096	1 087	14	207	0	1 977 400	956 591	234	140

Derav opfisket i Trondhjemsfjorden:

Aar.	Antal fiskere.	Antal farkoster.	Antal skrei.	Værdi.	Gjennem- snitlig.
				Kr.	Kr.
1911	300	150	35 000	22 800	76
1912	300	150	30 000	19 700	66
1913	400	200	35 000	26 490	66
1914	400	200	25 000	21 610	54
1915	420	210	26 400	22 372	53

Resten er opfisket i Namdal og fordeler sig saaledes paa herredene:

1. Vikna.

Aar.	Antal fiskere.	Fordelt paa antal.				Utbytte.		Omtrentlig gjennem- snitslot.	Kjøpe- fartøier.
		Aapne seil- baater.	Seil- dæks- baater.	Motor- baater.	Dam- pere.	Antal skrei.	I kroner.		
1911	3 604	555	229	133	3	1 897 000	958 275	266	135
1912	3 736	968	29	143	0	3 613 000	1 146 361	306	161
1913	4 036	911	21	198	1	3 202 000	1 261 274	313	162
1914	3 670	836	15	195	2	2 819 000	1 136 108	310	171
1915	3 170	806	5	156	0	1 442 000	721 610	228	134

2. Leka og Gravvika.

Aar.	Antal fiskere.	Fordelt paa antal.				Utbytte.		Omtrentlig gjennem- snitslot.	Kjøpe- fartøier.
		Aapne seil- baater.	Seil- dæks- baater.	Motor- baater.	Dam- pere.	Antal skrei.	I kroner.		
1911	410	50	4	11	10	210 000	104 225	254	10
1912	293	72	2	7	3	384 000	119 040	406	7
1913	280	89	3	10	0	150 000	50 260	180	7
1914	233	45	2	19	0	330 000	105 600	453	7
1915	-	-	-	-	-	401 000	162 849	-	-
Derav Sklinna . . .	241	36	4	22	-	272 000	103 974	431	6

3. Flataanger.

Aar.	Antal fiskere.	Fordelt paa antal.				Utbytte.		Omtrentlig gjennem- snitslot.	Kjøpe- fartøier.
		Aapne seil- baater.	Seil- dæks- baater.	Motor- baater.	Dam- pere.	Antal skrei.	I kroner.		
								Kr.	
1911.....	408	110	1	4	0	214 500	101 544	249	10
1912.....	462	136	1	6	0	345 000	106 453	230	6
1913.....	354	95	2	9	0	215 000	65 600	185	6
1914.....	263	66	1	7	0	207 550	86 845	330	1
1915.....	265	35	5	29	0	108 000	49 770	190	?

Bankfisket i Namdal har i femaaret været i nedgang undtagen i 1915, da prisene paa grund av krigen fristet til større deltagelse. Nedgangen maa vistnok væsentlig tilskrives at der i distriktet er forholdsvis faa professionelle fiskere. De fleste er paa en eller anden maate bundet til jordbruk eller til andet arbeide paa land, og naar utrustningene stadig blir kostbare, har man ikke fundet det regningssvarende at drive dette fiske i samme utstrækning som tidligere.

Nedenstaaende tabel viser utbyttet. Opgaverne er vistnok for en del skjøns-mæssig ansat.

Bankfisk.

Aar.	Lange.		Blaalange.		Brosme.		Kveite.		Samlet.
	100 kg.	Kr.	100 kg.	Kr.	100 kg.	Kr.	100 kg.	Kr.	Kr.
1911.....	4 351	50 370	151	1 510	7 986	67 746	931	41 640	161 266
1912.....	4 787	49 385	200	2 060	7 011	56 810	780	41 735	149 990
1913.....	2 707	34 457	138	1 470	3 850	17 855	683	34 051	87 833
1914.....	1 410	17 316	110	1 320	1 868	17 309	468	22 544	58 489
1915 ¹ ...	2 092	44 415	-	-	3 875	62 229	450	30 498	137 142

For seifiskets vedkommende savnes de fornødne opgaver. Men dette fiske har nu ikke den betydning som i tidligere dage, da seien utgjorde det væsentlige sommerfiske i distriktet. Noget fiskes der aarlig paa de gamle fiskepladser, og det synes som om interessen er stigende, da nye avsætningsmarkeder er kommet til og derved høiere priser.

¹ Kolvereid mangler, blaalange indbefattet i lange.

Sildefiskerne har som vanlig avgit et meget vekslende utbytte, saaledes som det fremgaar av nedenstaende tabeller. Fangstene er væsentlig tat med not, og avsætningen har foregaat paa vaulig maate undtagen i 1915, da smaa silden fra Trondhjemsfjord for en stor del gik til hermetikfabrikker sydpaa. Det samme var tildels ogsaa tilfældet i Namdal, endel benyttedes i hele amtet som raastof ved sildoljefabrikkene i Søndre Trondhjems amt og i Namdal, hvor der i femaaret anlagdes 2 saadanne.

I Namdals fjorder viste der sig sommeren 1915 store stimer av makrel. Der foregik ogsaa betydelige fangster med not, som til en begyndelse gik til sildoljefabrikkene. Disse gjorde herved særdeles gode forretninger. En større del blev dog saltet, væsentlig i rund tilstand, da makrellen var for smaa afalden til vanlig flækning. Desuden var de fleste ukjendt med behandlingsmaaten for flækning.

Sild og makrel.

I Trondhjemsfjord.

A a r.	Fetsild.		Smaasild.		Makrel.		Samlet.
	Hl.	Kr.	Hl.	Kr.	1000 stkr.	Kr.	
1911.....	15 635	179 805	8 850	9 005	-	-	188 810
1912.....	11 450	160 805	9 500	9 500	-	-	170 305
1913.....	45 922	699 730	3 960	13 355	-	-	713 085
1914.....	730	5 770	2 875	11 500	-	-	17 270
1915 ¹	418	9 840	15 700	141 800	-	-	151 640

I Namdal.

1911.....	130 415	791 320	18 765	35 740	-	-	827 060
1912.....	15 895	154 620	9 550	22 950	-	-	177 570
1913.....	1 823	19 942	3 285	10 270	-	-	30 212
1914.....	165	1 650	120	120	-	-	1 770
1915 ²	25 577	542 815	-	-	5 639	97 652	640 467

¹ Opgaver mangler fra Leksvik, Inderøy, Røra, Sandvollan og Stenkjær.

² Opgave mangler fra Kolvereid, smaa sild indbefattet i fetsild.

Det samlede utbytte av amtets større fiskerier utgjorde:

A a r.	Skrei.		Bankfisk.		Makrel.		Sild.		Samlet.
	Stkr.	Kr.	100 kg.	Kr.	100 stkr.	Kr.	Hl.	Kr.	Kr.
1911.....	2 321 500	1 164 044	13 419	161 266	-	-	149 180	827 060	2 152 370
1912.....	4 342 000	1 371 854	12 778	149 990	-	-	25 445	177 570	1 699 414
1913.....	3 567 000	1 377 134	7 378	87 833	-	-	5 108	30 212	1 495 179
1914.....	3 856 550	1 328 553	3 856	58 489	-	-	285	1 770	1 388 812
1915....	1 951 000	934 219	6 417	137 133	5 639	97 652	25 577	542 815	1 711 819

I Trondhjemsfjord.

1911.....	35 000	22 800	-	-	-	-	24 485	188 810	211 610
1912.....	30 000	19 700	-	-	-	-	20 950	170 305	190 005
1913.....	35 000	26 490	-	-	-	-	49 882	713 085	739 575
1914.....	25 000	21 610	-	-	-	-	3 605	17 270	38 880
1915.....	26 400	22 372	-	-	-	-	16 118	151 640	174 012

Hertil kommer foruten laks- og sjørøretfisket ogsaa hjemmefisket, hvorover ingen opgaver indsamles. Foruten hvad der brukes inden de forskjellige distrikter, og som vistnok andrager til ganske betydelige beløp, sendes der aar om andet ut av distriktet ikke uvæsentlige kvanta i fersk, saltet og tørket stand, og som er utbyttet av hjemmefisket.

Likesom de fleste andre steder paa kysten klages der imidlertid ogsaa i dette amt over at fisket i fjordene stadig avtar. Det er ogsaa let paaviselig at fiskebestanden i fjordene nu er betydelig mindre end for 20—30 aar siden.

Ifølge opgave fra inspektøren for ferskvandsfiskerne er der i femaaret opfisket følgende mængder laks og sjørøret:

I sjøen.

Fogderier.	Kilogram.					Kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Stjør- og Verdal ..	5 497	4 799	3 860	3 935	3 583	7 195	6 631	6 176	7 114	5 400
Indreøy	1 320	2 166	2 130	3 086	2 142	2 305	4 082	3 872	6 365	3 840
Namdal.....	57 424	58 277	61 660	96 879	57 119	70 913	72 031	76 611	118 112	66 279
Tilsammen	64 241	65 242	67 650	103 900	62 844	80 413	82 744	86 659	131 691	75 519

Til laks- og sjørretfisket i sjøen er for de 5 aar 1911—1915 henholdsvis benyttet 719, 734, 754, 752 og 722 kilnøter.

• I elvene.

Elver.	Kilogram.					Kroner.				
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Stjerdalselv.....	3 187	2 145	2 056	2 988	3 541	5 140	3 610	3 394	5 550	4 991
Figgaelv	100	170	460	625	370	180	306	829	1 174	1 052
Stenkjærelv.....	550	480	790	940	500	1 017	778	1 218	1 500	900
Aargaardselv	540	67	343	250	800	500	60	282	200	880
Bonga.....	250	150	175	200	150	250	150	175	200	150
Namsen m. Bjøra	16 278	13 006	14 585	16 468	18 847	20 083	15 721	18 084	26 071	26 774
Tilsammen	20 905	16 018	18 409	21 471	24 208	27 170	20 625	23 982	34 695	34 747

Av laksyngel er der utklækket i terminen 1910/11 338 500, i 1911/12 294 000, i 1912/13 249 000, i 1913/14 389 800 og i 1914/15 325 000. Herav falder paa Stjerdalselv 355 800, paa Stenkjærelv 200 000, paa Aargaardselv 55 000, paa Namsen 534 000 og paa Bjøra 337 500. Desuten har der i apparatet paa Løvlimo ved Stjerdalselv gjennemsnitlig i hvert av de ovennævnte 5 aar været utklækket 11 500 yngel av ørret og røie.

5. Bergverksdrift.

Om bergverksdriften anfører bergmester Mortenson følgende:

«Bergverksdriften i Nordre Trondhjems amt 1911—1915. Ved femaarets begyndelse var det smaat stel med bergverksdriften i amtet.

A/S Meraker Gruber hadde i 1910 gaat konkurs, og al drift i selskapets gruber var nede i 1911—1912. Ytterøens verk levet i al beskedenhet paa rester av gammel herlighet, og da disse var opspist, blev arbeidet indstillet i 1912. Jerngruberne i malm var i drift, men driften stagnerte, da malmen var for uren, saa det var vanskelig at faa den avsat til lønnende pris.

Ved femaarets utgang ser alt mere lovende ut: Ved ældre forekomster er nyt arbeide sat igang. A/S Meraker Gruber har faat ordnet sine finanser og gaar igang med gjenoptagelse av grubedriften under lovende utsigter. I Malm har A/S Fosdalens Bergverks-Aktieselskap faat istand et prættig separationsverksted, hvorved renset jernmalm utvindes av raamalmen. I Malsadal i Vuku paabegyndtes et stort anlagt undersøkelsesarbeide i det herværende fra længere tid tilbake kjendte kobber- og kisfelt. Mest bemerkelsesværdig er det imidlertid at der i amtets nordligste dele blev fundet og delvis undersøkt saa betydelige mængder av værdifuld kis at det er givet at de øde fjeldtrakter øst for Namdal vil bli kanske landets største grubedistrikt.

Ved de undersøkelser som i 1911 utførtes i Gjersvik av Det Norske Aktieselskap for Elektrokemisk Industri, blev det konstatert at der her fandtes kobberholdig svovelkis i saadan mængde at drift vilde kunne svare sig trods forekomstens beliggenhet utenom alle daværende kommunikationer. Ved fortsat opskjærningsarbeide i de tilstøtende trakter er der ved Jomafjeld og ved Skorovas paavist malmnedlag som er betydelig større end den først undersøkte forekomst i Gjersvik.

Forekomsten i Gjersvik—Joma er overdrat et aktieselskap med fransk kapital, A/S Grong Gruber, og for Skorovasfeltet er dannet et norsk selskap, A/S Skorovas Gruber. I eget navn har A/S Elektrokemisk fremdeles et tredje kisfelt i Sandødal, hvor opfaringsarbeidet er paabegyndt. Utbruddet av verdenskrigen i 1914 stanset foreløbig samtlige arbeider, som var igangsat for at forberede en storstilet grubedrift i Grongfeltene, og det er endnu ikke avgjort hvorledes utførselsveiene for den vordende store produktion skal ordnes.

A/S Grong Gruber har ved kgl. resolution av 3 juli 1913 faat koncession for et tidsrum av 50 aar paa erhvervelse og drift av Gjersvik- og Jomaforekomstene samt til anlæg og drift av taubbane til Bindalsfjord.

Der har været ført forhandlinger med Staten om paaskyndelse av jernbaneanlægget op Namdal, samt anlæg av sidegrener til grubefeltene. En saadan paaskyndelse vilde ha betydning for distrikturene, for grubefeltene, og ikke mindst for hele Nord-Norge, da derved Nordlandsbanen kunde komme istand adskillige aar tidligere end Sørlandspolitikerne ellers vil kunne gaa med paa den. Noget positivt resultat av disse forhandlinger foreligger desværre ikke.»

6. Industri.

Ifølge indhentede opgaver fra lensmændene var der ved utgangen av 1915 følgende industrielle anlæg i drift i landdistriket:

16 sagbruk og høvlerier. Desuten er oppgit 54 andre, de fleste ganske smaa sagbruk, hvorav endel er forbundet med møllebruk og elektricitetsverk, og 1 høvleri,	2 smelteverker,
21 møllebruk, hvorav 3 er forbundet med elektricitetsverk, 3 med frørenseri og 1 med guanofabrik og sagbruk,	11 torvstrøfabrikker,
6 teglverker,	1 vognfabrik,
2 uldvarefabrikker,	2 sildolje- og kraftförfabrikker,
14 elektricitetsverker, •	6 frørenserier,
1 guanofabrik,	2 tøndefabrikker,
1 hermetikfabrik,	1 brændtorvfabrik,
1 kaffetilsætningsfabrik,	2 snekkerfabrikker,
1 mek. verksted,	6 træsliperier,
1 vaskeri,	3 farverier,
	1 metalvarefabrik,
	1 sprængstoffabrik,
	12 skiferstensbrudd,
	1 orgelfabrik,
	1 kalkstensbrudd,
	2 kalkverker og 1 kalkbrænderi,
	1 isbruk.

Desuten er der i Åasen 6 lysanlegg i forbindelse med andre bruk.

Av størst industriel betydning for amtet er de anlegg som vedkommer træforædlingen.

Av større sagbruk og høvlerier var der her i amtet ved utgangen av aaret 1915 14 stykker (for oversiktens skyld har jeg ogsaa medtatt de bruk som ligger inden byenes grænser). Den samlede skurproduksjon ved disse bruk i femaarsperioden er etter indhentede opgaver ialt 140 724 standard. Ved disse sagbruk beskjæftiges aarlig ialt ca. 900 arbeidere. 2 bruk, nemlig Stenkjær Dampsag og Høvleri, Stenkjær, og Namsen Trælastforening, Namsos, driver ogsaa snekkerfabrik og bygningsforretning.

Træsliperiene.

Av træsliperier var der i femaarsperioden 6: A/S Meraker Brugs sliperi i Meraaker (nedbrændte i 1912 og er siden ikke gjenopført), Helge-Rein-By-Brugs træsliperi i Egge, Salsbrugets træsliperi i Kolvereid, Namdalens træsliperi i Flatanger, Statlandbrukets træsliperi i Otterøy (anlagt i femaarsperioden) og A/S Folla træsliperi i Verran. Den samlede produksjon i femaarsperioden av vaat mekanisk træmasse utgjorde 271 788 ton. Prisene paa træmassen har i femaaret, etter meddelelse fra et par av de største træsliperier, variert mellom kr. 27/28 og kr. 39/40 pr. ton. Det sidste er dog alene leilighetsvis opnaadd. Gjennemsnitsprisen har været kr. 34/35 pr. ton.

Brænderibedriften.

I femaarsperioden har alene Sundnes brænderi paa Inderøy været i drift. Dette gik i 1912 over til et aktieselskap. Aktionærerne er spredt utover alle omkringliggende bygder, dog væsentligst paa Inderøy.

Brænderiets formaal er hovedsagelig at skaffe gaardbrukerne et sikkert avsætningssted for deres produkter til rimelige priser. Dranken spiller ogsaa for Inderays vedkommende en noksaa stor rolle. Brænderiets disponent uttaler at resultatet av driften for femaaret 1911—1915 i det store og hele maa sies at være nogenlunde tilfredsstillende. Den er ikke anlagt paa direkte fortjeneste, og aarsregnskapene kan snart vise underskud og snart overskud. Prisen paa poteter og byg har været holdt oppe saavidt mulig, og især paa Inderøy er arealene for poteter og byg øket betragtelig.

Efter opgave fra Revisionsdepartementet har tilvirkningen av brændevin ved Sundnes brænderi i femaaret utgjort 765 326 liter. Avgiftspliktig malt er ikke producert i omhandlede tidsrum.

Av større kalkverk er der her i amtet 2, Strømmens Verk paa Inderøy og Hylla Kalkverk paa Røra. Begge disse eies av grosserer Nicolay Buch, Trondhjem.

Ved disse to verk, som har været i drift i hele femaarsperioden, naar undtages Strømmens Verk, som stod i 1911, er der ialt producert 269 889 hl. stenkalk og 19 751 hl. melkalk og avfaldkalk.

I Aasen er der, foruten flere mindre industrielle anlæg, en uldvarerfabrik, som beskjæftiger 50—60 arbeidere, og en dynamitfabrik, som beskjæftiger 30—40 arbeidere. Ved denne dynamitfabrik er i femaaret tilvirket tilsammen 1 269 090 kg. dynamit og sprængstøfgummi. I 1911 og 1912 var produktionen mindre end vanlig, da fabrikkens syrefabrik i oktober 1911 blev ødelagt ved en ildebrand. Fabrikken kom saaledes ikke i drift igjen før i september 1912. Salget av sprængstof har hovedsagelig foregaat til større grube-foretagender nordenfjelds, vei- og havneanlæg samt ganske betydelige leveranser til jernbaneanlæg. Prisen har gjennemsnitlig i femaaret været kr. 2.58 pr. kg. (en gros priser).

A/S Meraker Elektriske Kraft- og Smelteverk i Meraaker har ogsaa været i drift i dette femaar.

Der er ved det gamle verk i Kopperaa (Meraaker) i femaarsperioden producert:

Calciumkarbid	14 600 ton
Ferrochrom	5 500 «

Anvendt kraft 4 000 h.k. Aarlig arbeidsstyrke ved fabrikken ca. 100.

Ved utløpet av A/S Meraker Elektriske Kraft- og Smelteverks leiekontrakt pr. 31 august 1915 er dette firma gaat over til udelukkende at være handels-selskap, mens produktionen ved det gamle verk i Kopperaa er overtat av eierne A/S Meraker Brug (fabrikavdelingen med kontor i Kopperaa).

A/S Meraker Brug har paa den gamle sliperitomt ved Nustadfoss i Meraaker opbygget en elektrisk smeltehytte, som siden høsten 1913 har været i gang med produktion av ferrolegeringer. Kraften leveres fra tilstøtende kraftcentraler i Nustadfoss med ca. 1 300 h.k. aarlig. Produktionen i Nustadfoss har hittil været ca. 700 ton ferrochrom pr. aar, arbeiderantallet ca. 30. I femaarsperioden har samme bruk paabegyndt utbygningen av den øvre del av Kopperaavasdraget og opførelse av et nyt større smelteri i Kopperaa for calciumkarbid og ferrolegeringer.

Av stenbrudd av betydning var der ved utgangen av 1915 i drift 11 skiferstensbrudd og 5 kalkstensbrudd. (Heri ogsaa indbefattet Hylla og Strømmen kalkverker, som er omhandlet foran.) I Sparbu findes et marmorbrudd hvor der til sine tider utvindes bygningssten. Dette stenbrudd har ikke været i drift i femaarsperioden.

Torvstrøfabrikkene er omhandlet foran under 1 og 2. Der findes en brændtørsvfabrik i Stjørdal med en aarlig produktion av 300 m³. Efterspørselen efter brændtørsv er fremdeles tiltagende. Torven tørkes i fri luft, og tørkingen er saaledes avhængig af veirlaget. Der foregaar i endel distrikter, særlig i Namdal, endel torvdrift av brændtørsv til husbehov.

Noget skibsbyggeri er ikke foregaat i femaaret.

Anlæg for baatbyggeri findes i Beitstad og Kolvereid. Der bygges ogsaa endel baater i Kvam og Foldereid og motorbaater i Sparbu.

H a a n d v e r k s d r i f t e n

har ogsaa i denne femaarsperiode været av liten betydning i distriktet og er neppe i nogen fremgang. Fra endel herreder foregaar der dog fremdeles noget salg av ski, skotei og bækkerarbeide.

For Leksvik herred danner salg av bækkerarbeide i tønder, halvtønder, kvarttønder og kasser til ferskfiskeksport en efter forholdene ganske betydelig indtægtskilde. Fra Verran sælges ogsaa endel kvarrtønder.

Husflidsarbeidet antages ikke at ha gaat nævneværdig frem i femaarsperioden, kanske heller den motsatte vei, naar undtages det som blev oparbeidet for at sendes til jubilæumsutstillingen i 1914. Den væsentligste aarsak til at husflidssaken ikke dyrkes nævneværdig antages ganske sikkert at være den knappe tilgang paa arbeidshjælp til gaardene, saa folk ikke faar tid til andre gjøremaal end dem som vedkommer gaardsbruket. I de senere aar er der i endel herreder holdt arbeidsskoler, hvortil amtet har ydet bidrag. Nordre Trondhjems amts husflidsskole paa Levanger har været i drift i femaarsperioden. Den søkes aarlig av ca. 50 elever. Skolen har amts- og statsbidrag. Endel vævkurser er holdt omkring i bygdene ved lærerinder fra Norsk Husflids Venner i Trondhjem.

7. Handel.

Handelsforholdene har selvfølgelig i den sidste del av femaarsperioden været i betydelig grad paavirket av de ved krigen fremkaldte tilstande. Dette gjelder særlig landhandlerne, hvis antal ved utgangen av 1915 var 325 mot i forrige femaarsperiode 353.

Nedgangen i antallet av landhandlere skyldes vistnok for en væsentlig del at tilgangen paa varer efter krigens utbrudd er blit meget knap, og at formidlingen, særlig av levnetsmidler, besørges gjennem provianteringsraadene.

8. Skibsfart.

Opgave over de i amtets landdistrikter hjemmehørende fartøier kan ikke meddeles da samtlige fartøier nu er henført til sine respektive toldsteder, hvorved opgaverne for landdistrikttene bortfalder. Av den officielle statistik over Norges skibsfart for 1915 sees at der ved Stenkjær toldsted er registrert tilsammen 12 skibe (dampskibe og seilskibe) med brutto reg.-ton 2 011 og ved Namsos toldsted ialt 31 skibe med brutto reg.-ton 3 301.

Indherreds Aktie-Dampskibsselskap har i femaarsperioden trafikert Trondhjemsfjord og hat en rute Indherred—Bergen og, i periodens 3 første aar, en indre kystrute mellem Trondhjem og Namsos. I 1914 og 1915 har selskapet bl. a. hat 2 trampbaater i fart paa kysten og i 1915 1 baat i trampfart paa England. Selskapet hadde ved femaarsperiodens utløp 9 skibe.

Namsos Dampskibsselskap har i femaarsperioden anskaffet 2 baater. Det hadde saaledes i 1915 ialt 4. Selskapet har underholdt lokalruten Trondhjem—Namsos.

Namdalens Aktie-Dampskibsselskap besørger som tidligere trafikken i Namdalsfjordene og Foldenfjord med ialt 3 skibe. Selskapet har som tidligere været statsunderstøttet, og dets virksomhet er av meget stor betydning for Ytre Namdal. Amtskommunen har aktier i selskapet for 35 000 kroner.

9. Andre næringsveier.

Av andre næringsveier kan nævnes bortleie av jagt- og fiskerettigheter. Næsten al fiskeret i de større elver og en stor del elgvold er bortforpagtet. Disse rettigheter er en god indtægtskilde for eierne.

I femaaret er i Nordre Trondhjems amt fældt følgende antal eglsdyr:

A a r.	Okser.	Kjør.	Tilsammen i femaaret.
1911	192	161	353
1912	163	133	296
1913	181	165	346
1914	181	170	351
1915	147	168	315
Tilsammen	864	797	1 661
Tilsvarende tal for forrige femaarsperiode	901	740	1 641

Over antallet av fældte rovdyr og rovfugler i 1911 – 15 hitsættes følgende opgave:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Tilsammen i femaaret.
Ulv.....	-	3	4	1	2	10
Jerv.....	2	5	3	3	1	14
Gaupe.....	17	13	5	3	6	44
Maar.....	203	327	125	101	58	814
Ræv.....	623	1 253	342	426	541	3 185
Oter.....	78	65	65	40	41	289
Ørn.....	41	38	49	34	28	190
Hubro.....	114	106	92	146	91	549
Falk.....	76	37	44	60	31	248
Hønsehøk.....	507	421	541	557	425	2 451
Spurvehøk.....	1 105	735	772	822	677	4 111
Lom.....	365	419	310	541	507	2 142
Kobbe.....	-	-	-	67	313	380

For disse rovdyr og rovfugler er i femaaret utbetalt en samlet skudpræmie av kr. 24 171.00.

Av forsikringsindretninger var der ved utgangen av 1915 i virksomhet:

19 brandforsikringsindretninger med en forsikringssum pr. 31 december 1915 stor kr. 72 558 520.00. I femaaret er utbetalt i erstatninger ialt kr. 194 246.23.

22 kreaturforsikringsindretninger med forsikringssum pr. 31 december 1915 stor kr. 2 557 928.00. I femaaret er utbetalt i erstatninger ialt kr. 95 210.60.

1 assuranseforening for fartøier med forsikringssum stor kr. 39 585.00. I femaaret er av denne utbetalt i erstatninger ialt kr. 5 568.51.

10. Kommunikationer.

Angaaende veivæsenet har amtsingeniøren avgitt følgende beretning:

• Utviklingen av amtets veivæsen vil fremgaa av omstaaende tabeller.

Nybygningsvirksomheten er øket, saaledes at de til veibygning bevilgede aarlige beløp i perioden er steget med ialt 37 pct. Stigningen falder hovedsagelig paa Staten og herredenes bidrag og har for disses vedkommende utgjort henholdsvis 35 pct. og 80 pct. Amtskommunens aarlige bidrag til veibygningen er ved periodens utgang omtrent det samme som i 1910.

Til tabellene maa dog bemerkes at der til økningen i bevilgninger ikke svarer en tilsvarende økning i arbeidsydelse. Alle arbeidspriser og likesaa prisene paa materialer er nemlig ogsaa steget i perioden. Saaledes er akkord-fortjenesten ved Statens veianlæg i amtet steget fra ca. kr. 4.30 pr. 10-timers dag i 1910 til ca. kr. 5.50 ved utgangen av 1915 eller med 25 à 30 pct.

Økningen av bevilgningene til veianlæg er derfor ikke uttrykket for en tilsvarende utvikling av veibygningen. Dennes vekst er i virkeligheten meget beskedent og svarer paa langt nær til de sterke krav som fra alle distrikter gjør sig gjeldende paa nye og bedre veier.

Veiene vedlikehold foregaar i amtet for den alt overveiende del fremdeles paa den gamle maate ved hjelp av naturalarbeide. Veivogtersystemet og det dermed følgende bedre vedlikehold vinder kun langsomt frem. Antallet av kommunale veivogtere, som i 1910 var 11, steg i 1911 til 16; senere blev der i 5-aarsperioden ikke oprettet nye veivogterstillinger.

Automobilruten over Namdalseid, fra Stenkjær til Rødhammer, har fortsat driften i 5-aaret. Trafikken har været stadig tiltagende. Rutens betydning for samfærdelsen og postbefordringen er meget stor.

I 1914 blev der oprettet 2 nye automobilruter i amtet. Namdalens automobilselskap blev 1 mai 1914 meddelt tilladelse til at trafikere veien Namsos—Fiskum—Finvollan, 123 km., med motorvogn for befordring av passagerer, post og ilgods. P. Skjærvold blev 1 juli 1914 git tilladelse til rute-trafik paa veien Hell station—Selbu, inden Nordre Trondhjems amt 22 km. Namdalens automobilselskap blev fra 20 april 1914 meddelt bevilling til at kjøre i fast rute fra Medja i Grong til Sem i Snaasa. Ruten blev kjørt en kort tid i 1914, men indstillet ved krigens indtræden og er ikke senere optat igjen.

I. Nybygning.

A. Bevilgninger.

1. Ny anlæg og omlægning av hovedveier.

Aar.	Statsbevilgning netto.	Amtsbevilgning netto.	Herreds-bevilgning netto.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	82 734	16 564	8 902	108 200
1912	98 667	13 116	12 217	124 000
1913	98 459	13 087	11 754	123 300
1914	119 975	17 136	13 156	150 267
1915	136 562	15 514	11 616	163 692
Sum	536 397	75 417	57 645	669 459
Gjennemsnitlig pr. aar	107 280	15 083	11 529	133 892
Økning fra forrige femaarsperiode	45 pct.	7 pct.	72 pct.	42 pct.

2. Nyanlæg og omlægning av bygdeveier.

a) med stats- og amtsbidrag.

Aar.	Statsbidrag.	Amtsbidrag.	Herreds-bevilgning.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	20 500	5 050	17 450	43 000
1912	16 000	5 030	15 970	37 000
1913	13 750	3 920	17 180	34 850
1914	20 200	5 220	32 420	57 840
1915	13 000	5 400	44 500	62 900
Sum	88 450	24 620	127 520	235 590
Gjennemsnitlig pr. aar	16 690	4 924	25 504	47 118
Økning fra forrige femaarsperiode	19 pct.	÷ 29 pet.	67 pct.	33 pct.

b) med amtsbidrag.

Aar.	Amtsbidrag.	Omtrentlig herreds-bidrag.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	2 845	8 710	11 555
1912	3 305	11 710	15 015
1913	4 700	13 820	18 520
1914	4 625	13 375	18 000
1915	4 600	15 700	20 300
Sum	20 075	63 315	83 390
Gjennemsnitlig pr. aar	4 015	12 663	16 678
Økning fra forrige femaarsperiode	100 pct.	88 pet.	92 pet.

Sum A. Bevilgninger.

Veier.	Staten.	Amtet.	Herredet.	Sum.
1. Hovedveier	536 397	75 417	57 645	669 459
2. Bygdeveier a + b	83 450	44 695	190 835	318 980
Sum	619 847	120 112	258 480	988 439
Økning fra forrige femaarsperiode	35 pet.	1.4 pet.	80 pet.	37 pet.

B. Utførte og avleverte anlæg.

1. Hovedveier:

Herred.	Anlæg.	Avlevert.	Længde i m.		Medgaaede omkostninger.	Vei-bredde i m.	Veidække.
			Ny vei.	Omlagt vei.			
					Kr.		
Frosta	Stene—Hyndovaagen	12/11 13	-	900 ca.	10 000	4.0	Chaussée
Verdal	Verdalsøren—Vuku	14/11 11	-	1 680	26 755	4.5	Do.
Inderøy	Haug—Vuku	8/11 15	10 000	2 907	143 900	4.5 og 4.0	Do.
Egge og Beitsstad—Namdalsei.....	Strommen—Kvamskogen	25/10 12	-	5 840	62 200	4.0	Do.
Egge og Beitsstad—Namdalsei.....	Stenkjær—Rødhammer	21/4 16	-	3 500	16 000	4.0	Do.
Høilandet ..	Galguften—Mørkved	6/10 14	-	9 600	93 000	4.0 og 3.5	Grus
Grong	Viesbakken	18/10 13	-	1 390			
	Ler bro	"	-	-			
	Bersmo—Moum ..	"	-	2 128	111 300	4.5	Do.
	Moum—Speikan ..	"	-	1 100			
	Medjaa—Foslandsbergene	"	-	1 300			
Kolvereid ..	Trones—Namstad	7/10 14	20 000		ca. 130 000	3.5	Grus
Kolvereid ..	Kolvereid—Lille Bjerknes		2 200		8 950	3.5	Do.
Vikna	Vei i Sørgjæslingene	10/3 16	ca. 500	-	4 300	3.5	Do.
	Sum hovedveier		32 700	30 345	606 405		

2. Bygdeveier.

a) Med stats- og amtsbidrag.

Hegra	Gjennem Sondal ..	17/10 12	2 050	-	17 870	3.5	Grus
Laanke	Dybvad—Draveng ..	23/10 12	3 584	-	7 700	3.5	Do.
Overhalla ..	Ferrinesset—Hildrum	28/10 12	15 584	-	49 000	3.5	Do.
Stjørdal	Røstad—Ljusgraven	10/11 14	-	1 906	7 500	3.5	Delvis chaussée
Ogndal	6 parceller i Ognadal	12/10 15	-	7 710	42 400	3.5	og grus
Sparbu	5 parceller av Sparbu st.						Grus
Stod	Flaatte bro	14/10 15	-	6 700	30 300	3.5	Do.
	Berg—Binde	18/10 15	-	3 300	5 000	3.5	Do.
	Sum bygdeveier med stats- og amtsbidrag		21 218	19 616	159 770		

b) Med amtsbidrag.

H e r r e d .	Anlæg.	Avlevert.	Længde i m.		Medgaardede omkost- ninger.	Vei- bredde i m.	Veidække.
			Ny vei.	Omlagt vei.			
Overhalla . . .	Meosen bro—Skage	28/10 12	-	6 030	6 300	3.5	Grus
Frosta	Bratsvedal—Viktil	28/9 12	-	1 960	5 000	3.5	Do.
Skatval	Baard—Skatval station	18/7 12	2 500	-	6 000	3.5	Do.
Snaasa	Gjennem Imsdal: parcel Kjenstad- lien	18/10 12	-	1 223	4 000	3.5	Do.
Skatval	Skjærvold—Vel- vang	25/9 13	-	700	1 300	3.0	Do.
Fosnes	Mo—Hestvik	20/10 13	2 500	-	4 000	3.5	Do.
Frosta	Bratsvedal-Skarset	12/11 13	-	1 160	2 000	3.5	Do.
Beitstad	Benan—Kvamseng	23/9 14	-	590	2 200	3.0	Do.
Do.	Hammeren—Viset	—«—	-	360	1 700	3.5	Do.
Laanke	Eidemslien—Sorte- lien	29/9 14	-	640	3 000	3.5	Do.
Skatval	Lilleby—Skei	30/9 14	950	-	3 100	3.5	Do.
Stod	Dyabrekka	2/10 14	-	430	2 700	3.5	Do.
Do.	Gustbakken	—«—	-	270	1 200	3.5	Do.
Snaasa	Vievolden—Klev- marken	9/10 14	-	1 090	8 400	3.5	Do.
Nærøy	Sandneseng— Sandnessjøen	5/10 14	2 780	-	3 400	3.0	Do.
Frol	Stubbe—Bjøraas	28/10 14	2 290	-	17 700	3.5	Do.
Skogn	Holkleven	6/11 14	-	300	2 300	3.5	Do.
Røra	Raufoss—Loraas- landet	15/7 15	668	-	2 150	3.5	Do.
Inderøy	Sakshaug—Sund- neshavn	8/10 15	-	1 200	4 200	3.5	Do.
Ogndal	Skei—Risberg	12/10 15	-	1 342	2 400	3.5	Do.
Do.	Skeimyr—Fossem bro	—«—	4 330	-	13 100	3.5	Do.
Do.	Arm til Stenseng	—«—	820	-	2 000	3.0	Do.
Do.	Støa—Mylten bro	—«—	-	4 700	21 700	3.5	Do.
Do.	Bro ved Hylla	—«—	300	-	13 450	3.5	Do.
Stod	Leinsmyr—Røn- ningsbæk	18/10 15	-	2 840	7 800	3.5	Do.
Skatval	Holan—N. Holan	24/11 15	-	690	2 100	3.5	Do.
	Sum		17 138	25 525	143 200		

Sum B. Utførte og avleverte veier.

Veier.	Længde i m.		Medgaaede omkostninger.
	Ny vei.	Omlagt vei.	
			Kr.
1. Hovedveier	32 700	30 345	606 405
2. Bygdeveier:			
a) med stats- og amtsbidrag	21 218	19 616	159 770
b) med amtsbidrag	17 138	25 525	143 200
c) uten amtsbidrag	3 300	5 800	15 000
Sum	74 256	82 286	924 375

*C Veianlæg under oparbeidelse..**1. Hovedveier.*

Herred.	Anlæg.	Længde i m.		Overslagsbeløp.	Vei-bredde i m.	Veidæks-anordning.
		Ny vei.	Omlagt vei.			
Klinga og Vemund-vik	Spillum—Namsos	1 528	-	452 000	5.0	Chaussée
Aasen og Frosta	Hoplen—Stene—Hyndøvaagen	-	11 928	270 800	4.0	Do.
Otterøy	Tøtdal—Stadland	10 360	-	80 300	4.0	Grus
Kolvvereid og Nærøy	Kolvvereid—Lørdagsviken	16 707	-	95 800	4.0	Do.
Grong	Grong—Vefsn (rest)	31 280	14 260	295 000	3.5	Do.
Grong og Lierne	Utvidelse av Sandelaveien	-	17 000	ca. 100 000	4.0	Delvis chaussée
Meraaker	Meraaker—Kopperaa	7 060	-	160 000	4.0	Chaussée
Sum hovedveier		66 935	43 188	1 453 900		

2. a) Bygdeveier med stats- og amtsbidrag.

Ogndal	Gjennem Ogndal: resterende parceller	- ca. 4000	ca. 20 000	3.5	Grus
Snaasa	Sem—Kolven, do.	- - 3 000	- 12 000	3.5	Do.
Sparbu	Sparbu—Flatte bro, do.	- - 1 000	- 5 000	3.5	Do.
Skogn	2 bygdeveier	- 10 449	65 500	3.5	Do.
Grong	Langs Namsens sydsida	- 13 000	69 600	3.5	Do.
Hegra	Floren bro	- - 50	17 100	3.5	Do.
Malm	Malmo—Vada	8 700	- 48 400	3.5	Do.
Sum		8 700	31 499	237 600	

b) Bygdeveier med amtsbidrag.

Herred.	Anlæg.	Længde i m.		Overslagsbeløp.	Vei-bredde i m.	Veidæks-anordning.	
		Ny vei.	Omlagt vei.				
Hegra	Omlægning av Sandbakken	-	380	Kr.	3 900	3.5	Grus
Stjørdal	Omlægning av Stokkleven	-	1 183	5 600	3.5	Do.	
Laanke	Klevan—Hoaas	-	300	1 450	3.0	Do.	
Skatval	Holan—Gr. Stjørdal....	-	2 647	13 000	3.5	Do.	
Inderøy	Nereng—Smedstueng	-	1 500	7 800	3.5	Do.	
Leksvik	Ombygning av 3 broer..	-	150	6 020	3.5	Do.	
Snaasa	Flere omlægninger	-	ca. 3000	9 290	3.5	Do.	
Lierne	Bro over Gravaaen....	-	30	1 200	2.6	Do.	
Klinga	Vei til Bangsund	-	1 150	6 100	4.0	Delvis chaussée	
Otterøy	Sandvik—Otterdal.....	-	550	6 000	3.5	Grus	
Høilandet	Flaat—Hognes	-	1 100	1 000	3.0	Do.	
Do.	2 broer Grungstadnes ..	-	ca. 100	1 480	3.0	Do.	
Næreøy	Søraa—Søraasjøen	-	500	1 300	3.5	Do.	
Leka	Gravvik—Tenfjord	4 000	-	10 000	3.0	Do.	
Otterøy	Bro over Strømhullet...	-	300	2 700	3.0	Do.	
Sum		4 000	12 890	76 840			

Sum C. Anlæg under oparbeidelse.

Veier.	Længde i m.		Beregnehed omkostninger.
	Ny vei.	Omlagt vei.	
1. Hovedveier			Kr.
2. Bygdeveier:			
a) med stats- og amtsbidrag	66 935	43 188	1 453 900
b) med amtsbidrag	8 700	31 499	237 600
	4 000	12 890	76 840
Sum		79 635	87 577
			1 768 340

II. Vedlikehold.

A. Bevilgninger av stat og amt til hovedveiers sommer- og vintervedlikehold, inkl. løn til veivogtere, brovogtere og færgemænd.

Aar.	Statens			Amtet.			Sum stat og amt.
	Mellem- riks- veiene.	Bidrag til voi- vogtere.	Sum.	Alminde- lig vedlike- hold.	Veivogtere + færgemænd.	Sum.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	14 230.00	277.60	14 507.60	20 400.00	3 773.50	24 173.50	38 681.10
1912.....	15 900.00	328.30	16 228.30	27 630.00	4 350.00	31 980.00	48 208.30
1913.....	15 400.00	411.00	15 811.00	24 990.00	4 406.00	29 396.00	45 207.00
1914.....	15 800.00	370.00	16 170.00	28 400.00	6 828.00	35 228.00	51 398.00
1915.....	17 600.00	2 744.00	20 344.00	27 430.00	5 906.00	33 336.00	53 680.00
Sum	78 930.00	4 130.90	83 060.90	128 850.00	25 263.50	154 113.50	237 174.40

Herav bevilget til puk og grus og veivogtere ekskl. Statens vedlikehold av mellemriksveiene.

Aar.	Amtskommunens bevilgning.		Antal veivogtere.	Statens bidrag til veivogtere.	Herreds- bevilgning til veivogtere.	Sum bevilgning til veivogtere.
	Puk og grus.	Vei- vogtere.				
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	6 100.00	2 532.50	16	277.60	3 397.50	6 207.60
1912.....	10 600.00	2 984.00	16	328.30	4 452.00	7 764.30
1913.....	8 600.00	2 940.00	16	411.00	4 980.00	8 331.00
1914.....	9 000.00	5 192.00	16	370.00	5 730.00	11 292.00
1915.....	9 000.00	4 400.00	16	2 744.00	7 425.00	14 569.00
Sum	43 300.00	18 048.50		4 130.90	25 984.50	48 163.90

De to sidste aars bevilgninger til veivogtere er tildels ikke kommet til anvendelse.

B. Herredskommunale bevilgninger samt værdien av naturalarbeide til vedlikehold av amtets offentlige veier.
 (Utdrag av lensmændenes indberetninger for budgettaret 1914—1915.)

Herred.	Utbetalt av herreds-kassen.	Værdi av natural-arbeidet.	Sum.	Pris pr. dagsverk.	
				Mand.	Hest og mand.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Meraaker	446.00	3 268.00	3 714.00	3 à 4	6 à 8
Hegra	1 673.00	9 736.00	11 409.00	do.	do.
Stjerdal	1 200.00	5 137.00	6 337.00	do.	4.50 à 5.50
Laanke	950.00	5 350.00	6 300.00	do.	5.00 à 6.00
Skatval		5 205.00	5 205.00	3.50 à 4.50	4.50 à 5.50
Leksvik	1 511.15	7 070.00	8 581.15	2.50	5.00
Frosta	430.00	3 097.00	3 527.00	2.50	-
Aasen	144.00	4 143.00	4 287.00	3.00	6.00
Skogn	155.69	4 945.00	5 100.69	3 à 3.50	5.00 à 6.00
Frol	650.00	7 000.00	7 650.00	3 à 3.50	5.50
Verdal	5 847.50	9 104.50	14 952.00	3.50	6.00
Sum Stjør- og Verdal	13 007.34	64 055.50	77 062.84		
Ytterøy		2 225.00	2 225.00	3.00	5.00
Mosvik		1 532.00	1 532.00	3.00	-
Verran	898.00	5 015.50	5 913.50	3—3.50	5—6
Indøry	1 053.30	5 400.00	6 453.30	2—3.00	5—6
Røra	829.04	1 335.00	2 164.04	do.	5—6
Sandvollan	34.70	1 525.00	1 559.70	do.	5—6
Sparbu	347.00	8 000.00	8 347.00	4.00	8.00
Ogndal	3 206.00	5 200.00	8 406.00	4.00	8.00
Egge	863.43	3 754.00	4 617.43	3.50—4.00	7—8
Kvam	1 087.50	7 859.00	8 946.50	do.	7—8
Stod	584.50	4 389.00	4 973.50	do.	7—8
Malm	345.17	1 802.00	2 147.17	2 à 3	5 à 6
Beitstad	684.15	6 923.00	7 607.15	do.	5 à 6
Namdalseið		6 380.00	6 380.00	3 à 4	6 à 8
Snaasa	4 600.00	9 000.00	13 600.00	2.50 à 3.00	5.00
Sum Indøry	14 532.79	70 339.50	84 872.29		
Lierne	3 300.00	-	3 300.00		
Grong	3 998.00	5 421.25	9 414.25	4.00 à 4.50	6 à 7
Heilandet	776.00	4 145.50	4 921.50	do.	6 à 7
Overhalla	2 970.00	7 780.25	10 750.25	3.00 à 3.50	6.00
Vemundvik	1 835.00	4 000.00	5 835.00	4.00 à 4.50	6.00
Klinga	920.00	3 025.00	3 945.00	4.00 à 4.50	6.00
Fosnes og Otterøy	450.78	1 949.00	2 399.78	3.00	5.00
Flatanger	394.22	1 072.00	1 466.22	3.00	5.00
Nærøy	530.00	2 498.00	3 028.00	4.00	6.00
Vikna	450.00	3 444.00	3 894.00	4.00	6.00
Kolvoreid	975.00	-	975.00	-	
Foldereid	450.00	1 410.00	1 860.00	3.00	6.00
Leka og Gravvik	130.00	854.00	984.00	2.00	4.00
Sum Namdal	17 174.00	35 599.00	52 773.00		
Sum amtet	54 714.13	169 994.00	214 708.13		

III. Administration.**B e v i l g n i n g e r a v s t a t o g a m t.**

A a r .	S t a t e n .		A m t e t .	S u m .
	K r .	K r .		
1911	15 304.44	8 079.34	23 383.78	
1912	15 593.33	8 254.40	23 847.73	
1913	16 053.33	8 390.16	24 443.49	
1914	15 853.34	8 470.45	24 323.79	
1915	16 400.00	9 470.66	25 870.66	
S u m	79 204.44	42 665.01	121 869.45	

S u m m a r i s k o v e r s i g t o v e r v e i l æ n g d e r .

V e i e r .	F o r ø k e t v e i - l æ n g d e v e d n y a n l æ g .		O m l a g t v e i - l æ n g d e v e d n y a n l æ g		V e d o m k l a s s i f i k a t i o n o g n y r o d e i n d d e l i n g .			
	H o v e d - v e i e r .	B y g d e - v e i e r .	F o r ø k e t v e i - l æ n g d e v e d n y a n l æ g .		F o r ø k e t v e i l æ n g d e .		F o r m i n d s k e t v e i l æ n g d e .	
			m.	m.	m.	m.	H o v e d - v e i e r .	B y g d e - v e i e r .
1. H o v e d v e i e r	32 700	-	30 345	-	1 200	-	-	-
2. B y g d e v e i e r :								
a) med stats- og amtsbidrag	-	21 218	-	19 616	-			
b) med amtsbidrag	-	17 138	-	25 525	-	1 300	-	19 160
c) uten amtsbidrag	-	3 300	-	5 800	-			
S u m	32 700	41 656	30 345	50 941	1 200	1 300	-	19 160

V e d d i s s e a n l æ g , o m l æ g n i n g e r o g o m k l a s s i f i k a t i o n e r b l i r d e n s a m l e d e v e i l æ n g d e v e d u t g a n g e n a v 1915:

F o g d e r i e r .	H o v e d v e i .	B y g d e v e i .	R i d e v e i .	S u m .
	m.	m.	m.	m.
Stjør- og Verdal	226 727	560 911	24 247	811 885
Inderøy	169 266	620 719	11 250	801 235
Namdal	313 924	486 665	12 623	813 212
S u m	709 917	1 668 295	48 120	2 426 332

Ved utgangen av femaaret fandtes i amtet — byene medregnet — følgende skyssstationer:

Sørenskriverier.	Tilsigelsesstationer for			Faste stationer for			Fast station for land-skyss og tilsigelses-stasjon for baatskyss.
	landskyss alene.	baatskyss alene.	land- og baatskyss.	landskyss alene.	baatskyss alene.	land- og baatskyss.	
Stjør- og Verdal ..	-	-	2	17	-	-	1
Inderøy	-	-	2	15	-	5	-
Namdal	1	1	17	14	1	5	-
Tilsammen	1	1	21	46	1	10	1

Angaaende nye telegraf- og telefonanlæg i femaaret har telegrafinspektøren i Trondhjems distrikt meddelt følgende:

- «1911: Ophængtes en telefonlinje nr. 2 mellem Namsos og Overhalla.
Byggedes en telefonlinje mellem Stenkjær til Snaasa, hvor rikstelefonstationen blev oprettet 2 oktober 1911.
Ophængtes en telefonlinje fra Trondhjem—Stenkjær.
- 1912: Telefonlinje Rørvik—Store Val.
Telefonlinje Heilandet i Namdal—Nordhorsfjord.
Telefonlinje Snaasa—Grong.
Telefonlinje Grong—Mosjøen.
Nye rikstelefonstationer aapnedes i Heia i Grong 12 juli, Sibirien 15 juli, Gosen 18 juli, Indal 8 august.
- 1913: Telefonlinje Breifossmo—Limingen.
Telefonlinjen Namsos—Store Val.
Nye rikstelefonstationer oprettedes i Breifossmoen 5 juli og i Limingen 9 september.
- 1914: Ny telefonlinje Trondhjem—Levanger.
Ved telegrafvæsenets abonnentanlæg i Levanger, Verdal og Ytterøy steg abonnentantallet henholdsvis fra 118 til 164, 61 til 162 og 41 til 55.»

Efterat Stortinget i 1912 hadde utsat behandlingen av jernbanesaken her i amtet, blev der av Nordre Trondhjems amtsting under 1 mars 1913 fattet beslutning om ydelse av krævede 15 pct. distriktsbidrag til anlæg for statskassens regning af en jernbane fra Sunnan over Snaasa til Grong, paa betingelse bl. a. av at statsmyndighetene besluttet anlæg af en sidelinje fra Grong til Namsos. Til denne sidelinje besluttedes samtidig at utrede tilsvarende distriktsbidrag. Stortinget samtykket derpaa, ved beslutning av 2 juni 1913, i anlæg af sidelinjen til Namsos.

II. Kommunal husholdning.

Efter de ved amtskontoret utarbeidede statistiske utdrag av amtets skatteinlinger var av samtlige amtets indvaanere i 1915 38.63 pct. skatydere til kommunerne.

Av skatyderantallet var 16.37 pct. gaardbrukere, 9.42 pct. smaabrukere, 1.18 pct. verkseiere, fabrikeiere, handelsmænd, sklbsredere o. l., 6.92 pct. fiskere, haandverkere for egen regning og andre i selvstændig virksomhet, 2.08 pct. embeds- og bestillingsmænd, 2.12 pct. private bestyrere, betjenter og formænd, 32.45 pct. tjenere og hjemmeværende barn, 15.36 pct. husmænd og andre arbeidere, 6.12 pct. kaarfolk, 1.29 pct. med anden formuesindtægt eller pensionister, 3.91 pct. fabrikarbeidere, 0.33 pct. indenbygds aktieselskaper og banker, 0.66 pct. utenbygds aktieselskaper og banker og 1.79 pct. andre utenbygds skatydere.

Av indenbygds aktieselskaper og banker og utenbygds aktieselskaper og banker var i 1915 antallet av skatlagte henholdsvis 101 og 199 og av andre utenbygds skatydere 542.

Den gjennemsnitlige antagne indtægt pr. indvaaner og pr. skatyder var i 1915 henholdsvis 230 kroner og 596 kroner. Gaardbrukernes gjennemsnitsindtægt var 1 048 kroner, og deres antagne indtægt utgjorde 31.24 pct. av den samlede antagne indtægt og deres skatbare indtægt 35.09 pct. av den samlede skatbare indtægt.

Ifølge den officielle statistik var herredsskatyders samlede formue og indtægt m. v. ved utløpet av forrige og ved utløpet av indeværende femaarsperiode følgende:

(Se tabellen næste side.)

Gjennemsnitsindtægten for smaabrukere var ved ligningen for 1915—1916 480 kroner, for fiskere, haandverkere for egen regning og andre i selvstændig virksomhet 478 kroner, for embeds- og bestillingsmænd 1 547 kroner, for private bestyrere, betjenter og formænd 1 201 kroner, for tjenere og hjemmeværende barn 280 kroner, for husmænd og andre arbeidere 421 kroner, for kaarfolk 395 kroner og for fabrikarbeidere 833 kroner.

I min forrige femaarsberetning (pag. 44) har jeg omtalt Verdal kommunens kjøp av Verdalsbruket. Som den gang nævnt var det fra først av kommunens hensigt selv at nyttiggjøre sig brukets skoger ved forædling til skurlast og træmasse. Uenigheten med hensyn til de industrielle nyanlæg, specielt om disses beliggenhet, førte imidlertid til at det ene projekt efter det andet blev forkastet. Der paaløp betydelige utgifter og renter, uten at man kom nogen vei med utnyttelsen av brukets værdifulde skoger. Da det til sidst saa ganske haablost ut at kunne faa istandbragt en ordning hvorom tilstrækkelig enighet kunde opnaaes i herredsstyret, blev der adskillig stemning, saavel i bygden som blandt vedkommende myndigheter, for at kommunen skulde sælge bruket. Mange frygtet nemlig for at affæren under den raadende uenighet kunde lede til kommunens økonomiske ruin. Da der saa tilbød sig en libhaber med et saavidt stort pristilbud at Verdals

	Antal skat-ydere.					Herredsskat:			Antagen indtægt:		Herredsskat:		Herredsskat:	
		Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Paa formue.	Paa indtægt.	Til-sammen.	Pr. ind-vaaner.	Pr. skat-yder.	Pr. ind-vaaner.	Pr. skat-yder.	Paa 1000 kr. formue.	Paa 100 kr. skatbar indtægt.	
Ved ligningene for 1910	27 687	Kr. 59 959 555	Kr. 12 543 177	Kr. 6 062 311	Kr. 140 916	Kr. 492 208	Kr. 633 124	Kr. 161.86	Kr. 453.03	Kr. 8.17	Kr. 22.87	Kr. 2.35	Kr. 8.12	
Ved ligningene for 1915—1916.....	29 724	Kr. 100 084 400	Kr. 16 723 756	Kr. 8 677 255	Kr. 213 333	Kr. 712 351	Kr. 925 684	Kr. 213.09	Kr. 562.63	Kr. 11.00	Kr. 29.06	Kr. 1.97	Kr. 7.80	

commune kunde sælge eiendommene med adskillig fortjeneste, blev der i herredsstyret flertal for salg. Efterat saken var behandlet i Stortinget blev herredsstyrets beslutning om salg approbert ved kgl. resolution av 15 mai 1912.

Til dækkelse av amtskommunens utgifter er i femaaret utlignet:

i 1911	kr. 7.00	pr. skyldmark og kr. 45 000.00
som amtsskat paa herredene,		
- 1912	7.00	- - - - 55 000.00
som amtsskat paa herredene,		
- 1913	6.50	- - - - 65 000.00
som amtsskat paa herredene,		
- 1914	6.00	- - - - 106 000.00
som amtsskat paa herredene,		
- 1915	5.50	- - - - 122 000.00
som amtsskat paa herredene.		

Amtskommunens eiendele og gjeld var ved utlopet av foregaaende femaar og femaaret 1911—1915 følgende:

E i e n d e l e :	Pr. $\frac{31}{12}$ 1910.	Pr. $\frac{30}{6}$ 1915.
Fængselsbygninger	kr. 96 700.00	kr. 96 700.00
Sykehus	- 289 000.00	- 306 000.00
Færgemandshus	- 1 510.00	- 1 510.00
Skolegaarden Mære.	- 161 314.00	- 188 023.69
Aktier i Namdalens Aktie-Damp-skibsselskap	- 35 000.00	- 35 000.00
Havebrukskolegaarden paa Hylla (indkjøpt i femaarsperioden)		- 53 500.00

G j æ l d :

Laan	kr. 1 303 555.55	kr. 1 179 111.10
Pantegjeld paa Mære landbruks-skole	- 25 944.50	- 34 162.64
Pantegjeld paa Hylla havebruks-skolegaard		- 15 100.00

Til amtsskolekassen er i aarene 1911—1915 gjennemsnitlig utlignet kr. 16 365.36. I 1911 utlignedes 19 øre, i 1912 20 øre, i 1913 20 øre, i 1914 22½ øre og i 1915 23 øre pr. individ av amtets landdistrikts folketal. Av statskassen er ydet tredobbelts bidrag til utligningen indtil 15 øre, og dobbelt bidrag til utligningen over 15 øre.

Amtskassen har i femaarsperioden bidrat med ialt kr. 88 518.16 til opførelse av skolehuse m. v. I 1911 utgjorde bidraget hertil kr. 15 676.81 og i 1915 kr. 20 595.18. Til fortsættelsesskoler har amtskassen gjennemsnitlig bidrat kr. 4 464.00 pr. aar og til arbeidsskoler gjennemsnitlig kr. 520.00 aarlig.

I2. Arbeidsforhold.

Efter den officielle statistik, som væsentlig er bygget paa opgaver fra lensmændene, utgjorde tjenerlønningene og arbeidsprisene her i amtet i 1915 følgende:

Tjeneres aarsløn i penger:

Tjenestegutter gjennomsnitlig..... kr. 391 pr. aar
 Tjenestepiker — - 189 -

Den samlede aarsløn, naar værdien av kost, hus og klær tages i betragtning, utgjorde gjennemsnitlig pr. aar kr. 684.00 for tjenestegutter og kr. 423.00 for tjenestepikere.

D a g l ø n f o r h u s m æ n d (pligtarbeide):

Paa egen kost, sommer	kr.	2.86
vinter.....	-	2.20
Paa husbondens kost, sommer	-	1.79
vinter	-	1.24

Dagløn for dagarbeidere:

Mænd paa egen kost, sommer	-	3.73
vinter	-	3.04
Paa husbondens kost, sommer	-	2.63
vinter	-	1.92
Kvinder paa egen kost, sommer	-	2.14
vinter	-	1.72
Paa husbondens kost, sommer	-	1.33
vinter	-	0.93
Dagløn for tømmerhuggere	-	4.44
Do. for tømmerkjørere med hest	-	8.27
Do. for — uten hest	-	4.26
Fløtere	-	5.07
Lensearbeidere	-	5.03
Grubearbeidere	-	4.40
Stenbrytere	-	4.91
Stenhuggere	-	5.25
Teglverksarbeidere	-	4.90
Spinderiarbeidere, mænd	-	4.13
kvinder	-	2.38
Væveriarbeidere, mænd	-	4.25
kvinder	-	2.50
Træsliperiarbeidere	-	3.91
Sagbruksarbeidere	-	4.24
Høvleriuarbeidere	-	4.61
Brænderiarbeidere	-	3.25
Møllearbeidere	-	3.66
Hustømmermænd	-	4.57
Bygningssnekkekere	-	4.64
Møbelsnekkekere	-	4.61

Baatbyggere	kr. 4.14
Smedsvender	- 4.43
Murere	- 5 03
Murhaandlangere	- 4.35
Malere	- 4.90
Skomakersvender	- 4.42
Skræddersvender	- 4.88
Syrsker	- 1.79
Bakersvender	- 3.88

I femaaret er saavel tjener- som arbeidslønningene steget endel — i særdeleshet i periodens 2 sidste aar, men saa er ogsaa prisene paa livsfornødenheter gaat op.

Slutning.

Angaaende formues- og indtægtsforholdene henviser jeg først til de opgaver som er git foran under avsnit 11 om resultatene af de kommunale skatteligninger. Sammenholder man ligningene for aarene 1910 og 1915, faar man:

A a r.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Antagen indtægt pr. indvaaner.
	Kr.	Kr.	Kr.
1910	59 959 555	12 543 117	161.86
1915 (ligningen 1915—1916)	108 533 780	18 087 282	230.46
Økning	48 574 225	5 544 165	68.60

Ogsaa den officielle sparebankstatistik viser fremgang, idet indskyternes antal og deres samlede indskud fra utgangen av 1910 til utgangen av 1915 er steget fra henholdsvis 34 653 til 40 008 og fra kr. 18 994 866.00 til kr. 23 981 410.00, altsaa med henholdsvis 5 355 indskytere og kr. 4 986 544.00 i indskud. Sparebankenes antal er i samme tidsrum øket med 1, fra 27 til 28.

Efter de meddelte opgaver over de i tidsrummet 1911—1915 tinglyste og avlyste pantedokumenter, avholdte utpanninger og tvangsauktioner hitsættes følgende tabeller:

S ø r e n s k r i v e r i e r .	Tinglyste.		Avlyste.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Verdal	2 484	9 038 994	1 119	3 177 488
Inderøy	1 509	8 330 543	771	2 949 863
Namdal	2 039	4 980 225	880	1 664 775
Tilsammen	6 032	22 344 762	2 770	7 792 126
De tilsvarende beløp for forrige femaar var	6 836	24 047 401	3 843	8 946 478

Eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner.¹

Sørenskriverier.	Avholdte eksekutioner og utpantninger.		Avholdte tvangsauktioner over fast gods og løsøre.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Verdal	8 626	486 271	87	207 221
Inderøy	4 177	431 077	120	265 134
Namdal	8 133	439 915	114	120 928
Tilsammen	20 936	1 357 263	321	593 283
Det tilsvarende tal for forrige femaar ...	23 325	1 364 665	377	634 790

Paa amtets sykehuse i Levanger og Namsos har i femaaret været behaudlet 4 229 syke med et samlet antal liggedage av 152 166, mot i forrige femaar 4 091 syke og 151 459 liggedage. Amtets tilskud til sykehusenes drift utgjør i femaaret gjennemsnitlig kr. 21 660.00 pr. aar, mot i forrige femaar kr. 20 981.00. Der er desuten ydet betydelige beløp til nybygninger ved sykehusene. Disse byggearbeider var endda ved femaarsperiodens slutning ikke tilendebragt, og nærmere meddelelse om nybygningsarbeiderne vil komme i næste femaarsberetning.

Amtskommunens utgifter til sundhets- og medicinalvæsenet i øvrig, heri ikke medregnet utgifter til sindssykes forpleining og til jordmor- og vakcinationsvæsenet, utgjorde tilsammen kr. 35 911.83 eller gjennemsnitlig kr. 7 182.36 pr. aar, mot i forrige femaar kr. 23 116.95 og gjennemsnitlig kr. 4 623.39.

Amtskommunen har hat følgende utgifter til sindssyke som forpleies med stats- og amtsbidrag:

i 1911 for 226 sindssyke	kr. 18 650.60
- 1912 - 230 —	- 19 386.60
- 1913 - 245 —	- 20 933.82
- 1914 - 242 —	- 22 375.44
- 1915 - 241 —	- 23 181.16

Til ophold og beklædning m. v. for døve, blinde og aandssvake ved undervisningsanstalter medgik:

i 1911 for 35 barn	kr. 5 370.60
- 1912 - 35 —	- 5 984.03
- 1913 - 38 —	- 6 953.94
- 1914 - 40 —	- 8 323.68
- 1915 - 35 —	- 9 082.93

Disse utgifter er i denne femaarsperiode kr. 5 583 større end i foregaaende femaar.

¹ Tabellen gjelder bare landdistriktet.

Foruten de inden amtet ansatte distriktslæger og sykehuslæger praktiserte der ved femaarsperiodens utgang 11—12 kommunelæger og 7 andre læger. I amtets byer har praktisert tilsammen 5 tandlæger foruten 1 i Leksvik og 1 paa Sandvollan.

Sedelighetstilstanden antages saa nogenlunde almindelig. I femaaret er utfærdiget 337 resolutioner for bidrag til barn hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hinanden. Av resolutioner for bidrag til hustru og egtebarn er utfærdiget 14.

*A*druelighetstilstanden er god

Foruten de almindelige folkeskoler er der fast folkehøiskole paa Sund i Inderøy, paa Havik ved Namsos og fra 1915 i Skogn. Fra 1915 er der endvidere av Trondhjems indremissionskreds igaugsat en ungdomsskole i Verdal. Alle 4 skoler har hat amtsbidrag saavel til driften som til elevstipendier.

Folkeboksamlingenes antal var ved utgangen av 1915 61, hvorav de fleste aarlig har nydt statsbidrag.

Nordre Trondhjems amt, 26 mars 1918.

H. B. Guldahl.

B. Byene.

B e r e t n i g

om kjøpstaden Levangers økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

I følge kommunal folketælling avholdt 1 august 1916 hadde byen 1 753 indbyggere, hvorav 1 623 var hjemmehørende i byen. Efter folketællingen i december 1910 hadde byen 1 598 indbyggere.

Levanger kommunale elektricitetsverk blev paabegyndt vaaren 1913 og stod i driftsfærdig stand i oktober 1914. Det yder tilstrækkelig elektrisk energi for byens behov til lys og kraft og smaaindustri og kan ved yderligere regulering af vandføringen yde henimot den dobbelte energimængde.

I 1912 byggedes havnespor med kai, likesom havnen blev opmudret, saa større fartøjer kan losse og laste ved jernbanekaien. Samtidig lot byen opfylde ca. 11 maal til oplagsplads ved havnesporkaien.

Disse arbeider yder de industrielle bedrifter og specielt smaaindustrien betydelig støtte, og der har været stadig arbeide at faa for byens arbeidere.

Handelsomsætningen antages i femaarsperioden at være i nogen stigning, likesom bankenes forvaltningskapital er gaat op. Eksempelvis kan anføres at Levanger og Skogns sparebanks forvaltningskapital er steget fra kr. 2 423 050.00 ved utgangen av 1910 til kr. 2 955 948.00 ved utgangen av 1915.

Byens skatteligning viser følgende ansættelser :

A a r.	Hustakst.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Antal skatydere.	Utlignings- sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1910.....	2 545 630	1 446 000	583 200	244 428	621	35 986.17
1911.....	2 545 630	1 437 000	609 320	263 474	642	38 661.69
1912.....	2 545 630	1 523 500	653 000	282 505	651	47 682.75
1913.....	2 545 630	1 517 500	648 800	281 105	646	24 272.02
1913—1914..	2 469 900	2 784 650	807 800	428 059.5	684	50 968.15
1914—1915..	2 550 600	2 702 900	881 025	466 805.5	725	57 408.70
1915—1916..	2 579 600	2 534 000	907 825	494 412	765	60 919.70

Det i forrige beretning omhandlede 4 pct. laan stort kr. 200 000 er regelmæssig avdrat med kr. 5 000 for hvert aar. Der er optat nyt laan til bygning av Levanger kommunale elektricitetsverk stort kr. 450 000.00 og til forannævnte utfyldning ved havnesporkaien kr. 35 000.00. Elektricitetsverket har allerede fra begyndelsen ydet tilstrækkelig til at dække renterne for den laante kapital og har nu de sidste aar git overskud, saa det formenes at kunne forrente og avdra den laante kapital til de i laanevilkaarene fastsatte terminer uten tilskud av bykassen.

Opfyldningen ved havnesporkaien blev allerede i 1915 saa godt bortleiet at det maa antages at laanet er tilbakebetalt med renter inden 20 aar fra optagelsen.

Paa havuen har der i den senere tid været betydelig virksomhet, saa det maa antages at havnekassens bidrag til opmudring af havnen — kr. 20 000.00 — er optjent inden utgangen av 1918.

Det i forrige indberetning omhandlede bidrag til havnesporet er overtat av havnekassen, som betaler de aarlige bidrag.

De kommunale foretagender i femaarsperioden har saaledes været heldig og av stor betydning for byens fremtidige utvikling.

Skoleforholdene antages tilfredsstillende.

Arbeidsforholdene har været gode. Friske og arbeidsdygtige arbeidere har klaret sig meget godt, tiltrods for at livsfornødenhetene og husleien er steget. Da byen ikke har flere ledige tomter til bebyggelse, formenes husleien at ville stige fremdeles.

Binæringer av betydning forekommer ikke.

Sundhets- og ædruelighetstilstanden har været god.

Angaaende tilstanden i almindelighet vites intet specielt at bemerke.

Levanger magistrat, 29 januar 1918.

P. M. Bragstad.

B e r e t n i g
om ladestedet Stenkjær s økonomiske tilstand
i femaaret 1911—1915.

1. F o l k e m æ n g d e n

utgjør etter en ved kommunal foranstaltung pr. 15 august 1916 foretat tælling 2 541 personer. Efter forrige tælling (1 december 1910) var folkemængden 2 420 personer.

2. I n d u s t r i e n.

Nye fabrikker eller andre industrielle anlæg er ikke oprettet i femaaret. A/S Stenkjær dampsag og høvleri har utvidet sin forretning ganske betydelig. Det har opført nyt sagbruk og ny høvleribygning og sysselsætter opimot 100 mand. De industrielle bedrifter har arbeidet under jevnt gode forhold. Haandverksdriften har ikke undergaat særlige forandringer. Antallet av haandverkere er følgende:

Bakere 8, bokbindere 1, buntmakere 1, bøsse makere 1, farvere 1, garvere 1, glasmestre 3, grovsmeder 2, guldsmeder 2, hjulmakere 1, konditorer 6, malere 5, murere 3, rørlæggere 1, salmakere 1, skomakere 4, skræddere 5, slagtere 4, snekkere 6, tapetserere 1, tømmermænd 2, urmakere 3, blikkenslagere 3, boktrykkere 4, fotografer 2.

Ca. 200 personer er beskjæftiget med haandverksdrift. Skræddere, snekkere og skomakere anfører alle som én at deres bedrift er ødelagt av storindustrien, saa de har meget vanskelig for at klare sig. De har vistnok arbeide til enhver tid, men de kan ikke beregne saadanne priser at det blir lønsomt. De maa nemlig følge fabrikkenes priser. Almindelig grovt arbeide, hvortil ingen utdannelse tiltrænges (løsarbeide eller sjæuerarbeide), betales meget bedre.

3. H a n d e l, b a n k v æ s e n o g a s s u r a n s e.

Ved femaarets utgang var der i det hele 62 kjøbmandsforretninger inden ladestedet foruten 2 sild- og fiskeforretninger. Kjøbmændenes økonomiske stilling maa, saavidt skjønnes, gjennemgaaende være god, ja for en flerhets vedkommende meget god. Befolkningen i byens store opland synes i de senere aar mere at trække bort fra landhandlerne, hvilket kommer byen tilgode. Dette gjælder da navnlig handelen med manufaktur. Av konkurser er ingen forekommert i perioden, hvorimot en akkordforhandling i en mindre forretning. Toldintraderne har i femaaret utgjort kr. 267 682.77 mot kr. 231 106 28 i forrige femaar. Antallet av ind- og utgaaende skibe fra og til utlandet ved Stenkjær toldsted har været:

Indgaaende med ladning hertil	314
Utgaaende « —	314

Eksporten har bestaat av trælast fra byens og de i byens nærhet liggende sagbruk, træmasse fra et sliperi utenfor byen og malm fra Malmo gruber i Beitstad. Den direkte inførsel fra utlandet har saa at si udelukkende været kul. I ladestedet er i det hele 5 banker (2 sparebanker og 3 privatbanker), nemlig:

1. Stod og Stenkjær sparebank med forvaltningskapital kr. 4 466 755.03, hvorav formue kr. 430 000.00 pr. 31 december 1915 mot henholdsvis kr. 3 612 446.81 og kr. 350 000.00 pr. 31 december 1910.
2. Sparbu og Egge sparebank med forvaltningskapital kr. 1 142 875.10, hvorav formue kr. 90 517.72 pr. 31 december 1915 mot henholdsvis kr. 758 717.75 og kr. 60 477.65 pr. 31 december 1910.
3. Indherreds kreditbank med forvaltningskapital kr. 2 378 157.60, hvorav reservefond og delkrederefond kr. 142 481.00 pr. 31 december 1915 mot henholdsvis kr. 2 283 571.75 og kr. 100 000.00 pr. 31 december 1910.
4. Stenkjær privatbank med forvaltningskapital kr. 470 301.02, hvorav reservefond kr. 35 803.26 pr. 31 december 1915 mot henholdsvis kr. 612 532.41 og kr. 42 042.72 pr. 31 december 1910.
5. Indtrøndelagens handelsbank med forvaltningskapital pr. 31 december 1915 kr. 689 830.58, hvorav reservefond kr. 26 776.56.

Forsikringsselskaper findes ikke her, men en hel del brand- og livsforsikrings-selskaper m. v. er repræsentert ved faste agenter.

4. Skibsfarten.

Her er et dampskibsrederi, nemlig Indherreds aktiedampsbibsselskap med 7 skibe, hvorav 2 besørger trafikken paa Trondhjemsfjord til og fra Stenkjær, 1 skib gaar i rute Stenkjær—Bergen, 1 skib er for tiden bortleiet til nøytralitetsvernet og 3 skibe gaar i fragtfart, væsentlig med trælast, dels paa kysten og dels over til England. Fragtbaatene har siden verdenskrigens utbrudd tjent gode penger. Hjemmehørende her er ogsaa nogen mindre seilfartøier.

5. Kommunale forhold og kommunehusholdningen.

I femaaret er der ikke foretaget nogen ekstraordinære foranstaltninger fra kommunens side. Av det vedtagne budget for 1915—1916 indtages her et sammendrag:

	Utgifter.	Indtægter.	Til utligning.
			Kr.
Kommunens almindelige anliggender	53 089.00	10 890.00	42 199.00
Kommunens skolevæsen	43 153.66	20 231.66	22 922.00
Kommunens fattigvæsen	24 000.00	3 500.00	20 500.00

Av det til utligning opførte beløp er kr. 18 689.40 utlignet som eiendomsskat. Skattetakstene for aaret 1915 utgjorde kr. 4 672 350.00.

Efter ligningsprotokollen hitsættes følgende opgave:

A a r.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Antal skatydere.	Utlignings- sum.	Promille paa indtægt.	Promille paa formue.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1911	3 171 000	724 020	318 842	888	57 667	15.83	2.26
1912	3 261 800	913 990	372 740	937	61 449	14.59	2.09
1913—1914	4 234 900	1 088 478	453 971	910	63 254	12.00	2.00
1914—1915	4 511 500	1 195 575	534 917	1 036	73 418	12.00	2.00
1915—1916	4 634 300	1 231 074	576 041	1 027	67 123	10.00	2.00

De ladestedet tilhørende eiendomme Søndre Egge og Stenkjærgaarden hadde i 1915 en samlet nettoindtægt av kr. 8 108.18 + bidrag til kommunekassen kr. 2 000.00.

6. Binæringer.

Mange av ladestedets indvaanere driver jordbruk paa bygslede parceller av kommunens jordeiendomme (Stenkjærgården og Søndre Egge). Der avles hei, korn og poteter. Den del av avlingen som ikke kan benyttes til menneskeføde opbrukes til de husdyr som holdes i ladestedet (hester, kjør, sauер og griser).

7. Arbeidsforhold.

Kropsarbeidere har hat jevn og god fortjeneste. Lønningene har efter indhentede oplysninger været følgende for aaret 1915:

For en almindelig tjenestegut kr. 850.00 inkl. kost.

- - - - - tjenestepike 500.00 - - -

For almindelige dagarbeidere: Mænd..... - 3.50 paa egen kost.
Kvinder..... - 2.00 - - -

Sedvanlig dagløn for voksne arbeidere paa egen kost i nedenstaaende virksomhetsgrener:

Teglverksarbeidere.....	kr. 4.50	Møllere	kr. 4.50
Jernstøpere.....	- 4.00	Almindelige veiarbeidere, sommer	- 4.00
Formere	- 4.00	vinter	- 4.00
Platearbeidere	- 4.00	Stensættere	- 4.00
Telefonarbeidere	- 4.50	Sjauere, sommer	- 5.50
Arbeidere ved elektricitetsverk..	- 4.50	vinter	- 5.50
Spinderiarbeidere, mænd	- 3.50	Tomtearbeidere, sommer	- 4.00
kvinder	- 2.25	vinter	- 4.00
Sagbruksarbeidere	- 4.00	Lagerarbeidere	- 4.25
Høvleriарbeidere	- 4.25		

Maanedshyre for sjømænd i samme aar:

Førstestyrmand.....	kr. 275.00
— maskinist	- 200.00
Anden maskinist	- 190.00
Fyrbøtere	- 100.00
Matroser	- 95.00

8. Tilstanden i almindelighet.

Den økonomiske tilstand maa i almindelighet betegnes som ganske god. Fattigbudgettet er vistnok i forhold til folkemængden meget stort, men grunden hertil er ikke mangel paa arbeide eller fortjeneste for friske folk, men derimot den at her for tiden findes et i forhold til folkemængden uforholdsmaessig stort antal av personer som paa grund av sygdom (f. eks. 12 sindssyke) og alderdom ikke er i stand til at bidra noget til sin egen underholdning. Her er over 100 fattigunderstøttede personer.

Antallet av avholdte eksekutioner og utpantringer har stillet sig saaledes:

Eksekutioner:

I 1911.....	19	for beløp tilsammen	kr. 3 598.72
- 1912.....	20	-	- 10 080.64
- 1913.....	14	-	- 23 967.97
- 1914.....	17	-	- 14 121.49
- 1915.....	29	-	- 11 790.34

Utpantninger for skatter og brandkontingent m. v.:

I 1911.....	75	for beløp tilsammen	kr. 3 132.84
- 1912.....	71	-	- 3 385.68
- 1913.....	135	-	- 6 187.21
- 1914.....	83	-	- 5 108.84
- 1915.....	71	-	- 4 059.30

I 1911—1915 er solgt tilsammen 9 faste eiendomme ved tvangsauktion — tilslagssum tilsammen kr. 79 091.00. Der er avholdt 5 tvangsauktioner over løsøre — tilslagssum tilsammen kr. 1 738.00.

Sundhetstilstanden har været god.

Ædruelighetstilstanden blandt ladestedets befolkning maa i almindelighet betegnes som meget god. Naar drukkenskapsarrestantenes antal i 1915 viser et saa stort tal som 70, saa skal hertil bemerkes, at da Stenkær er det eneste sted

inden Nordre Trondhjems amt hvor der sælges berusende drikke (øl og vin), søker folk som vil ha en rus hit, endog fra langt borteliggende steder. Av arrestantene er ogsaa størstedelen personer som er paa gjennemreise (anlægsarbeidere, skogsarbeidere, maskinagenter m. m.).

Sedelighetstilstanden burde været bedre, men maa kanskje betegnes som «nogenlunde».

Reisetrafikken paa ruten Stenkjær—Namsos besørges paa sommerføre fremdeles av A/S Stenkjær og Namsos automobilselskap. Dette eier nu 5 biler samt en motorbaat (anskaffet vaaren 1916) som gaar i rute Rødhammer (automobilfartens endepunkt) til Namsos.

Her utkommer 3 aviser, nemlig «Indtrøndelagen», «Indherred» og «Indherreds-posten». Alle 3 er venstreblade.

Stenkjær magistrat, 19 september 1916.

Egil Steen.

B e r e t n i n g om ladestedet Namsos's økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

1. F o l k e m æ n g d e.

Byens indbyggerantal utgjorde ved folketællingen 1 december 1910 2 434. Nogen folketælling har i femaaret ikke været avholdt, men folkemængdens størrelse ved femaarsperiodens utgang antages at være i det væsentlige uforandret. Herved maa dog bemerkes at paa grund av de faa byggetomter inden byens grænser har befolkningen i høj grad været henvist til at søke bolig utenfor byen — et forhold som først vil bli tilfredsstillende ordnet naar byutvidelsen om forhaabentlig ikke lang tid er gjennemført. I de stræk som foreslaaes tillagt byen ved den forestaaende byutvidelse, var der pr. 1 august 1914 en folkemængde paa 710 mennesker. Dette antal maa antages siden at være yderligere steget.

2. I n d u s t r i.

Av de 3 sagbruk som laa inden byens grænser ved utgangen av forrige femaarsperiode, er det ene nedlagt i 1912 og avløst av en uldvarefabrik, som kom i drift vaaren 1914. Inden stedets industri er sagbruksbedriften som tidligere helt overveiende. Toldkammeret opgir den samlede utskibning av trælast i femaaret til 94 224 m.³, altsaa en stigning av over 28 000 m.³ fra forrige periode. Av utskibningen falder 42 469 m.³ eller henved halvparten paa aaret 1915 alene. Til det utskibede kvantum trælast kommer videre 128 943 ton vaat træmasse.

Nedenstaaende opgave fra brukene viser den indenlandske produktion, som fremdeles overstiger utskibningen til utlandet:

A a r.	Produktion beregnet til kubikmeter.	Værdi. Kr.
1911	23 425	618 020
1912	25 330	718 630
1913	25 700	770 780
1914	19 315	572 275
1915	10 500	442 945
Tilsammen	104 270	3 122 650

Brukene har opgit det gjennemsnitlige antal beskjæftigede arbeidere til 194 mand.

Utenfor sagbruksindustrien har man av industrielle bedrifter den forannævnte uldyvarefabrik, 1 dampfarveri, 1 garveri, 1 mineralvandfabrik, 1 cykkelfabrik og 1 mindre skibsverft.

Haandverksnæring og dermed beslegetet arbeide har i perioden været utøvet av følgende mestre i etternævnte fag: Bakere 7, konditorer 2, blikkenslagere 3, bokbindere 3, boktrykkere 3, buntmakere 1, fotografer 3, garvere 1, guldsmeder 2, salmakere 1, urmakere 2, grovsmeder 3, bygmestre og tømmermænd 4, malere 7, murere 2, skomakere 8, skræddere 3, slagtere 3, skorstensfeiere 1, snekkere 6, seilmakere 1. Haandverkerstanden indtar fremdeles en solid stilling i byens sociale og økonomiske liv. Den har avsætning for sine produkter saavel i som utenfor byen, likesom den i økonomisk henseende er gjennemgaaende vel situert. Mange haandverkere benytter elektromotorer som drivkraft. Behov for fagmæssig assistanse er vanskelig at tilfredsstille, hvorhos konkurransen med den fabrikmæssige tilvirkning er ganske trykkende.

3. H a n d e l, b a n k v æ s e n, a s s u r a n s e.

De samlede toldintradører har i femaaret utgjort kr. 184 471.00, altsaa en ubetydelig stigning fra forrige periode. De utførte varer bestaar for en alt overveiende del av trælast og vaat træmasse, dernæst kommer fiskeguano, sildemel, tørfisk, rensdyrkjøt, smør og fuglevildt.

65 mænd og kvinder indehadde ved periodens slutning handelsborgerskap. Handelsomsætningen søker sit marked mere og mere i sjødistrikturen i Ytre Namdal. Handelsforretningene i Indre Namdal formidler omsætningen i hei grad direkte uten at gaa gjennem byen. De utilfredsstillende kommunikationsforhold tillands er i femaaret blit betydelig forbedret ved den av A/S Namdalens automobilselskap i 1913 etablerte 124 km. lange automobilrute fra Namsos op gjennem Overhalla

og Grong til Finvollan i Namsskogen — en rute som i den snebare aarstid regelmæssig har været trafikert alle hverdage. Ruten opretholdes ved 3 automobiler og er av væsentlig betydning for post- og passagertrafikken samt for befordring av mindre ilgodsforsendelser. Automobilelskapet har sit kontor og styre i Namsos. Handelsforholdene er gjennemgaaende sunde og solide. Komunikationsforbindelserne med utenverdenen lar fremdeles — særlig om vinteren — meget tilbake at ønske. Dette forhold avhjælpes dog i nogen grad i sommermaanedene ved automobilruten over Namdalseid, som imidlertid næsten udelukkende har betydning for post- og personbefordringen.

Ved utgangen av femaaret hadde byen 3 banker, nemlig Namsos sparebank, Namdals privatbank og A/S Handels- og Landmandsbanken, den sidstnævnte startet i 1913. Av disse hadde ved utgangen av 1915 den første en forvaltningskapital av kr. 2 971 782 med et overskud av kr. 34 545 og et antal indskytere av 2 977, den anden bank en forvaltningskapital paa kr. 3 244 968 og et overskud av kr. 60 844, mens Handels- og Landmandsbankens forvaltningskapital var paa kr. 509 095 med et overskud av kr. 7 470.

En gjensidig speilglasforsikringsforening, stiftet i 1906, er fremdeles i virksomhet. Iøvrig er flere forskjellige slags forsikringsindretninger repræsentert ved agenter paa stedet, særlig brand- og livsforsikring, men ogsaa ulykkes- og sjøskadeforsikring.

4. Skibsfart.

31 december 1915 var indregistrert ved Namsos toldsted: 10 dampskibe paa tilsammen 1 078 registerton netto, 4 motorfartøier tilsammen 183 registerton netto og 13 seilfartøier paa tilsammen 700 registerton netto, av hvilke sidstnævnte 4 hadde sine rederier i Namsos.

Av dampskibene besørget Namsos D/S.selskap, som har utlest Indherreds D/S.selskap, ved sine 4 skibe post-, passager- og godstrafik i lokalruten Namsos —Trondhjem, Namdalens D/S.selskap opreholder lokaltrafikken paa Ytre Namdal uforandret. Efter krigens utbrudd i 1914 er kystrutetrafikken betydelig indskrænket og godsruterne omtrent helt ophørt.

Motorfartøiene anvendes til slæpning av not bruk og som losjifartøier, mens seilfartøiene benyttes til fragtfart samt sild- og fiskekspeditioner. Det i forrige femaarsberetning omhandlede, i byen hjemmehørende dampskib for bankfiske er solgt.

Notbrukenes virksomhet er frømdeles av uvæsentlig betydning.

Til utlandet er i femaaret avgaaat 170 fartøier med ladninger.

5. Kommunale forhold og kommunehusholdning.

I 1911 blev elektricitetsverket utvidet med en maskinsats paa 300 hk, saa at den samlede ydelsesevne blev 600 hk., hvorhos stationsbygningen og maskinistboligen besluttedes paabygget, til hvilke anlæg bevilgedes kr. 25 000.00.

Elektricitetsverket blev i 1914 yderligere utvidet med ny rørledning av 800 m.m. diameter med reguleringsdam ved Smørøyvandet samt med ny trans-

formatorstation med delvis omlægning av ledningsnettet i byen. Til disse arbeider bevilgedes kr. 72 000.00, hvilken bevilgning i 1915 forhøiedes med kr. 21 000.00.

Endelig blev i 1915 indkjøpt i reguleringsøiemed Grungstadfossen i Høilandet med endel andre rettigheter for en samlet kjøpesum av kr. 53 000.00. Dette kjøp tok sigte paa det betydelig økede behov for elektrisk lys og kraft, der maatte paaregnes som en følge av byens vekst og folkemængdens tiltagen ved den ventede Namdalsbane og den i forbindelse dermed staaende malmekspor over byen fra grubefeltene i Grong.

Elektricitetsverkets overskud for aaret 1911 utgjorde kr. 11 661.62 og for terminen 1914 – 1915 kr. 11 303.74. Verkets samlede kostende pr. 30 juni 1915 utgjorde kr. 328 747.00, hvorpaa er avskrevet kr. 78 179.05.

Ved beslutning av 4 november 1914 bevilget bystyret et tilskud av indtil kr. 15 000.00 til anlæg av et folkebad med vaskeri, idet de øvrige til anlægget fornødne midler blev stillet til disposition av Namsos øl- og vinsamlag med kr. 48 000.00. Byen blev herved sikret et helt tidsmæssig og moderne folkebad. Badet var færdig ved femaarets utgang og vil bli tat i bruk i en nær fremtid.

Dampskibskaien er forlænget med 150 m.; hertil samt til anden nybygning for havnevæsenet er medgaat ca. kr. 65 000.00.

Ved folkeskolen og den kommunale høiere almenskole var elevantallet ved periodens utløp henholdsvis 369 og 79.

Folkeskolen hadde et lærerpersonale paa 6 lærere og 5 lærerinder, almenskolen paa 3 lærere og 2 lærerinder.

En teknisk aftenskole er i virksomhet paa stedet fra begyndelsen av 1914.

Av bevilgninger i kommunikationsøiemed maa først nævnes det ved bystyrets beslutning av 21 november 1913 ydede bidrag av kr. 170 970.00 til anlæg av en jernbane fra Sunnan over Snaasa til Grong med sidelinje fra Grong til Namsos, og videre av et beløp paa kr. 11 700.00 til banedelen Grong—Nordlands amts grænse.

Til Namsbroen er i 1911 bevilget kr. 2 000.00 som tilskud til tidligere bevilgede kr. 5 000.00.

Utgiftsbudgettet for bykassen — bortset fra budgettet for havnevæsenet og elektricitetsverket — utgjorde i 1911 kr. 94 415.00 med en skatteprocent av 13.51 og var i terminen 1914 – 1915 vokset til kr. 126 977.00 med en skatteprocent av 10.42.

Havneavgiftene androg i 1911 til kr. 9 075.00 og var i 1915 sunket til kr. 6 332.00. Byens samlede aktiva, omfattende faste eiendomme, legatkapitaler og dampskibaktier, anslaaes ved periodens utgang til vel kr. 1 000 000.00 og kommunens samlede gjeld til vel kr. 600 000.00.

De matrikulerte huses antal var ved femaarets utløp 282 og deres samlede brandtakst kr. 4 600.00.

Følgende oversikt viser bevægelsen av formue og utlignet kommuneskat i femaaret:

A a r.	Antat formue.	Antat indtægt.	Skatbar indtægt.	Antal skatydere.	Utlignings- sum.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1911.....	1 335 000	857 100	377 940	759	53 749.63
1912.....	1 389 500	914 950	413 660	776	61 015.56
1ste halvaar 1913	1 389 500	912 750	411 895	770	30 756.69
1913—1914.....	3 025 800	1 082 575	504 292	840	66 108.42
1914—1915.....	3 665 650	1 188 805	574 871	886	67 588.04
1915—1916.....	3 655 600	1 258 540	624 900	938	69 811.20

Skatteprocenten stiller sig saaledes:

1911.....	13.51
1912.....	14.07
1ste halvaar 1913.....	14.24
1913—1914.....	11.78
1914—1915.....	10.42
1915—1916.....	10.00

6. Binæring

av nævneværdighet forekommer ikke.

7. Arbeidsforholdene

har vedvarende været gode. Størrelsen av lønning og dagpenger er for 1915 opgit saaledes:

Tjenestegutters aarsløn kr. 600.00 + værdi av kost og losji kr. 400.00, tilsammen kr. 1 000.00; for tjenestepiker henholdsvis kr. 180.00 + kr. 400.00, tilsammen kr. 580.00.

Sedvanlig løn for almindelige dagarbeidere paa egen kost:

Mænd.....	kr. 4.00,	kvinder kr. 2.50
Smedsvender.....	kr. 4.00
Smedarbeidere.....	- 3.00
Blikkenslagere.....	- 4.50
Farversvender.....	- 4.00
Garversvender.....	- 4.00
Slagtersvender.....	- 5.00
Bakersvender.....	- 4.50
Skomakersvender.....	- 4.50
Skræddersvender.....	- 4.00
Salmakere.....	- 4.00
Mursvender.....	- 8.00
Murerarbeidere.....	- 5.00
Snekkersvender.....	- 4.50 à 5.00

Snekkerarbeidere	kr. 4.00
Hustømmermænd	- 4.50
Malersvender	- 5.00
Malerarbeidere	- 4.00
Sættere	- 4.50
Sættersker	- 3.00
Bokbindersvender	- 4.00 à 5.00
Telefonarbeidere	- 5.00 à 5.50
Skibstømmermænd (ved verft)	- 4.00
Væveriarbeidere	- 4.50
Sagbruksarbeidere	- 5.00
Kaiarbeidere (sommer og vinter)	- 4.00
Sjauere	- 6.00 à 8.00
Tomtearbeidere (sommer og vinter)	- 6.00
Faste arbeidere paa ekspeditionsbrygger	- 5.00 à 6.00

Maanedshyre for sjømænd i samme aar:

Dampfartøier:

1ste styrmand	kr. 140.00
1ste maskinist	- 170.00
2den styrmand	- 110.00
2den maskinist	- 100.00
Fyrbøtere	- 100.00
Baatsmænd	- 110.00
Helbefarne matroser	- 100.00
Letmatroser	- 70.00
Stuerter	- 90.00

Seilfartøier:

Styrmænd	kr. 120.00
Tømmermænd	
Baatsmænd	
Helbefarne matroser	
Letmatroser	

} - 50 à 90

8. Tilstanden i almindelighet.

Denne maa karakteriseres som gjennemgaaende meget god. Fattigutgiftene er ikke desto mindre i stadig stigende.

Antallet av avholdte eksekutioner utgjorde:

I 1911	7 for et samlet beløp av kr. 21 747.23
- 1912	5 —“— - 2 536.30
- 1913	8 —“— - 9 016.85
- 1914	17 —“— - 10 560.18
- 1915	15 —“— - 4 326.63

Tilsammen 52 for et beløp av tilsammen kr. 48 187.19

Avholdte tvangsauktioner i samme tidsrum:

I 1911.....	over fast eiendom 1,	over løsøre 2
- 1912.....	—«—	0,
- 1913.....	—«—	0,
- 1914.....	—«—	0,
- 1915.....	—«—	2,

Panteheftelser i fast eiendom:

I 1911.....	tinglaest for beløp kr. 129 471,	avlæst for beløp kr. 72 336
- 1912.....	—«—	153 898,
- 1913.....	—«—	179 154,
- 1914.....	—«—	575 929,
- 1915.....	—»—	172 533,

Panteheftelser i skib:

I 1911	registrert for beløp kr. 30 000,	utslettet for beløp kr. 26 000
- 1912.....	—«—	4 000,
- 1913.....	—«—	12 000,
- 1914.....	—«—	386 000,
- 1915.....	—«—	465 000,

Postkontoret opgir brevantallet til:

I 1911.....	176 600, indtægter kr. 19 551.06
- 1912.....	177 600, — - 21 209.77
- 1913.....	226 200, — - 23 142.01
- 1914.....	289 300, — - 24 659.85
- 1915.....	326 100, — - 25 533.90

Telegrafkontoret har ekspedert:

	Telegrammer.	Telefon-samtaler.	Indtægter.
I terminen 1910—1911.....	43 190	29 182	kr. 14 658.50
—«— 1911—1912.....	48 130	30 891	- 16 788.33
—«— 1912—1913.....	47 526	32 195	- 16 366.24
—«— 1913—1914.....	44 736	38 070	- 17 508.35
—«— 1914—1915.....	40 027	38 783	- 17 338.60

Namdalens telefonforening fortsætter sin virksomhet uforandret med styre og kontor i Namsos. Ved utgangen av 1915 hadde foreningen 560 abonnenter, fordelt paa Grong, Overhalla, Høilandet, Klinga, Vemundvik og Namsos, her i byen 210 abonnenter.

Namsos øl- og vinsamlag har i femaaret hat følgende overskud:

I 1911.....	kr. 6 419.94
- 1912.....	- 6 419.83
- 1913.....	- 5 699.75
- 1914.....	- 5 246.59
- 1915.....	- 2 019.86

Nedgangen for sidstnævnte aar skriver sig fra at skjænkeretten ophørte med utgangen av 1914, hvorhos samlaget i aaret 1915 kun var i virksomhet ca. 10 maaneder.

Overskuddet er anvendt til almennyttige øiemed, i første række til avsætning til fond til bestridelse av utgiftene ved opførelse av folkebad.

Ædruelighetsstilstanden er meget god. Avholdssaken omfattes med stor interesse paa stedet. Smughandelsloven gjordes gjeldende for Namsos fra 1 februar 1914. En av持dsforening og 2 goodtemplarloger er i vedvarende virksomhet.

4 avisar utkommer paa stedet, nemlig foruten de i forrige beretning om-handlede «Nordtrønderen», «Namdaleus Blad» og «Namdalens Folkeblad» tillike «Alles vel», av持ds- og forbudsblad, som blev startet i 1912.

Selskapet for «Namsos bys vel» virker uforandret med træplantning.

De til bedste for stedet oprettede 3 legater har ikke undergaat nogen forandring i perioden.

Andreas Jensens legat naadde i september 1915 den størrelse av 30 000 kr. som var betingelsen for utdeling av utbytte.

N a m s o s m a g i s t r a t 22 d e c e m b e r 1 9 1 7 .

P e t e r A. D i e s e n .

XVIII.

Nordlands amt.

B e r e t n i n g

om Nordlands amts økonomiske tilstand
i femaaret 1911—1915.

I n d l e d n i n g .

I n d d e l i n g , f o l k e m æ n g d e .

I femaarsperioden er Stammes herred fra 1 juli 1915 delt i 2 herreder, Stammes herred og Leirfjord herred. (Kgl. res. av 18 september 1914.)

Herredenes antal er saaledes i femaaret steget med 1 og utgjør ved utgangen av 1915 48.

I lensmandsdistriktenes ordning er der i femaaret ikke indtraadt nogen forandring, og disses antal er saaledes fremdeles 39.

Antallet av lægedistrikter var ved utgangen av 1915 33.

Antallet av jordmordistrikter var 98.

Amtets hjemmehørende folkemængde er pr. 31 december 1915 beregnet til:

.I landdistrikte.....	160 337
- ladestedet Mosjøen.....	1 905
- kjøpstaden Bodø.....	4 830
- — Narvik	5 707
<hr/>	
Tilsammen	172 779

Efter Folketællingen av 1 december 1910 var den samlede hjemmehørende folkemængde 164 396, hvorav

i landdistrikte.....	153 368
og i byene	11 028

Den oversjøiske utvandring har i femaaret utgjort 2 802. I forrige femaar utgjorde den 5 111. Der er saaledes en betydelig nedgang.

A. Landdistriktet.

I. Jordbruk og fædrift.

a. Jordbruk.

Ifølge lensmændenes opgaver og amtsagronomenes beretninger har nylandsdyrkning saavelsom fuldstændigere avgrøftning av tidligere dyrket mark gaat betydelig frem i femaarsperioden 1911—1915. Noget som i mere eller mindre grad gjælder det hele amtsdistrikt.

Nylandsdyrkningen betegnes med meget for Velfjord, Vefsn, Hatfjelldal og Mo i Helgeland. Det samme gjælder Gildeskål, Beiarn, Leiranger, Steigen, Evenes og Ankenes i Salten, samt Buksnes, Vaagan, Hadsel og Dverberg. Forøvrig med nogen for amtets øvrige herreder. Hvor stort det areal er som i femaaret ved avgrøftning, stenrydning og brytning er vundet ind som kulturland foreligger der ikke opgaver over. Kun for det som ved laan av dyrkningsfondet er opdyrket haves arealberegnung. Ifølge landbruksdirektørens beretninger for femaarsperioden er der bevilget 287 jorddyrkningslaan med et samlet areal av 31 608 ar med et laanebeløp av kr. 175 179.

Endvidere er der til amtet bevilget 643 præmielaan med et samlet beløp av kr. 50 108. Hvor stort dyrkningsareal præmielaanene gjælder mangler der opgave over; men gaar man ut fra gjennemsnitsprisen for det ved jorddyrkningslaan beregnede, kr. 75,50 pr. ar, og da den ved præmielaan kun ydes $\frac{1}{8}$ av beregningssummen, kan det ved præmielaan opdyrkede areal anslaes til 27 330 ar. Ialt skulde der ved hjælp af de til jorddyrkningens fremme ydede laan være kommet ca. 58 900 ar under kultur.

Anskaffelsen af bedre ploger og harver til fuldstændigere bearbeidelse av akerlandet har gaat jevnt frem i de fleste herreder. Det samme gjælder ogsaa høstungsmaskiner. Den knappe tilgang paa arbeidskraft i landbruket i forbindelse med højere arbejdsspriser har medført større anvendelse af arbejdsbesparende maskiner og redskaper. Likesom den betydning en fuldstændigere og dypere jordbearbeidning har til fremme av større og aarssikrere årlinger har vundet frem til mere almindelig forståelse.

Likeledes fremhæves i lensmændenes indberetning at anvendelsen af kunstgjødsel og bedre opsamling af husdyrgjødselen ved hensigtsmæssigere opbevaringsrum og anvendelse af strø for opsamling af urinen vinder fremgang. Gaardbrækernes sammenslutning i indkjøpslag for anskaffelse af kunstgjødsel, redskaper og kraftfør viser betydelig fremgang i femaarsperiodens sidste del og vil utvilsomt bidra til fremme af en mere intens drift med mere planteveksling.

Desuten har de senere aars prisstigning paa landbruks- saavelsom kvægavlsvproduktene bidrat en god del til at landmændene med større tryghet yder de forskud som en sterkere jordbruksdrift kræver, idet avsætningsforholdene og salgsprisene sikrer et fordelagtig driftsresultat.

Ifølge landbruksdirektørens beretning om høsten i Norge er avlingen for dette amt utregnet procentvis saaledes naar middelarets høst sættes til 100:

Aar.	Høi.	Rug.	Byg.	Havre.	Bland-korn.	Poteter.
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
1911.....	82	95	88	88	81	79
1912.....	85	100	89	100	105	106
1913.....	98	93	93	89	100	84
1914.....	113	100	96	98	104	101
1915.....	89	75	83	67	73	53
Gjennemsnit 1911—1915 . . .	93.4	92.6	89.8	88.4	92.6	84.6
— 1906—1910 . . .	92	90	86.4	84.6	84	85

Foranstaaende procenttal er utarbeidet efter lensmændenes indberetninger, og paa samme grundlag vil femaarsperiodens avlinger stille sig, saaledes som nedenstaaende tabel viser:

Aar.	Høi.	Rug.	Byg.	Havre.	Bland-korn.	Poteter.
	Ton.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.
1911..	120 428	586	30 905	14 356	354	363 855
1912..	128 934	529	38 255	17 987	403	515 313
1913.....	152 417	523	36 518	15 800	384	423 376
1914.....	175 747	562	37 696	17 398	399	509 059
1915.....	138 420	422	32 592	11 895	208	267 130
Gjennemsnit 1911—1915 . . .	143 189	524.4	35 193	15 487	349.6	415 747

Ved at anvende de samme priser som i landbruksdirektørens beretning 1911—1914 for periodens samtlige aar vil værdien av avlingene stille sig saaledes:

Åar.	Høi.	Rug.	Byg.	Havre.	Bland-korn.	Poteter.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911..	6 026 400	4 981	200 882	71 780	1 947	909 687	7 215 677
1912.....	6 446 700	4 502	248 657	89 935	2 216	1 288 282	8 080 292
1913.....	7 620 850	4 445	240 359	79 000	2 112	1 058 440	9 005 206
1914.....	8 787 350	4 777	245 024	86 990	2 194	1 267 647	10 393 982
1915.....	6 721 000	3 587	211 648	59 475	1 144	667 825	7 664 679
Gjennemsnit							
1911—1915	7 159 460	4 458	229 314	77 736	1 923	1 038 376	8 511 967
	Kornartene tilsammen 1911—1915 kr. 313 431						
	—“— 1906—1910 « 563 300						
1906—1910..	5 743 700	-	-	-	-	1 614 800	7 921 800

I femaarsperioden 1911—1915 er det 1911 som for høiets vedkommende gav mindst utbytte, for kornet er det 1915 som var periodens misligste aar og har sänket gjennemsnitsværdien 44 pct. lavere end i forrige periode. Det samme er ogsaa tilfældet med potethøsten i 1915, som ligger 45 pct. under gjennemsnitshøsten i treaaret 1912—1914.

Høsten 1914 er periodens bedste for saavel høi som korn og poteter og staar hvad totalværdien angaaer kr. 3 178 305 over 1911-aars høst, som er femaarsperiodens laveste.

Høiavlingen har i denne periode faldt jevnere end i forrige og bidrog til at totalværdien av samtlige avlinger kom $7\frac{1}{2}$ pct. høiere end i forrige periode; derimot har korn og poteter variert mere i utbytte i denne femaarsperiode end i den forrige.

Avlingenes værdi er som nævnt utregnet efter de priser som i landbruksdirektørens beretning er anvendt, nemlig kr. 50.00 pr. ton høi og forøvrig kr. 8.50 for rug, kr. 6.50 for byg, kr. 5.00 for havre, kr. 5.50 for blandkorn og kr. 2.50 for poteter, alt pr. hl.

De beregnede priser er lavere i forhold til de i de samme aar gjeldende, men for sammenligning med avlingenes værdi i forrige femaarsperiode anskueliggjør de forholdet fuldstændigst.

Som av foranstaande tabellariske sammendrag vil sees viser opgaverne en betragtelig tilbakegang (værdifald) for kornartene, noget som i første række maa tilskrives periodens for kornvekstene ugunstige aar, og da særlig det første og sidste i rækken. Endvidere den omstændighed at opgaverne er skjønsmæssige og avgit paa et saa tidlig stadium at ikke engang landmanden har fuld oversigt, hvilket først opnaaes naar treskning og renskning har fundet sted. Som regel vil den som avfordres opgaver skjønsmæssig være forsiktig, saa han er paa den

sikre side i alle tilfælde, og følgen for et helt amt kan da bli en betragtelig avvikelse fra det virkelige forhold. Saaledes maa det forklares at korn- og potet-høstens værdi er dalet saa ned i denne periode, uagtet opgaverne for en række herreder lyder paa øket potetdyrkning. Vistnok har 3 av periodens aar git et mislig resultat, men dette antages at være utjevnet ved øket areal og de 2 av periodens rike potetaar.

Ifølge amtsagronomenes og andre sakkyndiges uttalelser, som har hat anledning til at følge med i landbrukets utvikling over større dele av amtet, ansees korndyrkningen for at ha gaat frem hvad areal angaaer, likesom akerlandets omhyggeligere bearbeidelse og bedre gjødsling for avlingenes vedkommende skulde vise fremgang istedetfor, som opgaverne viser, tilbakegang.

Det samme menes at gjælde i høiere grad for potetenes vedkommende. Høi-avlingene er det alene som i perioden viser stigning, og det i saavidt stort mon at totalværdien av samtlige avlinger blir, som nævnt, $7\frac{1}{2}$ pet. over forrige periodes totalsum.

Angaaende utsæd og avling pr. 10 ar gives følgende oversigt:

	Utsæd pr. 10 ar i liter.					Avling pr. 10 ar.			
	Rug.	Byg.	Havre.	Poteter.		Rug.	Byg.	Havre.	Poteter.
					Liter.				Hl.
Søndre Helgeland	15.67	33.82	39.09	358.64	125	262.27	261.82	20.86	
Nordre —	20.0	30.71	31.71	294.16	132.5	272.23	278.57	20.33	
Salten	29.6	40.47	30.4	315.88	150	238	119.8	18.82	
Lofoten og Vesteraalen	30.0	41.67	-	292.72	180	161.67	-	19.14	
Gjennemsnit for 1911—1915	23.8	36.7	34.0	315.0	147	234	220	19.8	
— - 1906—1910	24.5	38.1	44.4	303.0	133	198	221	19.0	

Avling av høi og halm i kg. pr. 10 ar i femaarsperioden:

	Rughalm.	Byghalm.	Havrehalm.	Gjennemsnits- avling paa ind- mark av høi.
Søndre Helgeland	277	399	426	288
Nordre —	200	329	366	357
Salten	334	312	417	281
Lofoten og Vesteraalen	-	-	-	328
Gjennemsnit for 1911—1915	270	347	403	314
— - 1906—1910	-	-	-	307

Det til aker og eng anvendte areal i 1915 anslaaes til at staa i saadant forhold til 1910:

Rugarealet angives at være øket fra 10—20 pct. inden 3 herreder, inden de øvrige uforandret.

Bygarealet opgives at være øket med 10 pct. i 4 herreder, 15 pct. i 2, 25 pct. i 4, 30 pct. i 2, 40 pct. i 3 og optil 50 pct. i 5 herreder. Bygarealet antages at ha gaat 20 pct. ned i 2 herreder, fra 9 herreder mangler opgave.

Det til havre anvendte areal anslaaes at være øket med 10 pct. i 5 herreder, 20 pct. i 5 og 30 pct. i 2 herreder.

2 herreder angir en formindskelse av det til havre anvendte land med 10 pct., for 7 herreder antages det at staa likt med 1910, og for 19 herreder foreligger der ingen opgave, antagelig av den grund at havren ikke opnaar modning.

Potetarealet antages at være øket med fra 2—5 pct. i 7 herreder, med 10 pct. i 9, 15 pct. i 2, 20 pct. i 6, 25 pct. i 2, 30 pct. i 2 og 35 pct. for 1 herred.

Potetarealet angives at være formindsket i 8 herreder, og fra 7 foreligger ingen opgave.

Det til turnips anvendte areal antages at være øket fra 5 optil 30 pct. inden 9 herreder, angives at være uforandret i 7 og gaat tilbage med 10—30 pct. i 2 herreder, 37 herreder har undlatt at besvare spørsmålet, antagelig av den grund at turnipsdyrkningen endnu indtar en saa beskeden plads blandt kulturvekstene.

Gronførarealet opgives at være forøket med fra 5—50 pct. inden 18 herreder, uforandret i 10 og gaat tilbage med 10—50 pct. inden 5 herreder.

For 16 herreder foreligger ingen besvarelse angaaende dette spørsmål.

Ved landbruksskolen er i perioden dens stilling forandret fra skole for hele Tromsø stift til amtsskole. Dens særbegunstigelse hvad statsbevilgning angik er dermed bortfaldt, saa den er stillet likt med landets øvrige landbruksskoler. Søkningen har været jevnt god, saa de elevpladser bebyggelsen tillater optat har været optat.

Det samme gjelder i endnu høiere grad husmorsskolen, hvor pladsmangelen er særlig stor i forhold til skolens søkning. Nybygning til husmorsskolen eller opprettelse av flere har av hensyn til de krav som søkningen viser derfor været under overveielse, uten at det endnu ved periodens avslutning er kommet til avgjørende resultat.

En flytbar landbruksskole med 3 maaneders kurser er traadt i virksomhet i denne periode. Den er beregnet paa søkning av unge mænd og kvinder som vanskelig kan undværes fra hjemmet, som de videregaaende skoler nødvendigvis kræver.

Landhusholdningsselskapets virke til landbonæringens fremme viser sterk stigning i arbejdsmængde; saaledes har selskapets reisende funktionærer været saa sterkt optaet at ekstrahjælp har været paakrævet. Her er stemning for økning av de reisende agronomers antal hos landbrugerstanden, og med den forståelse

de bevilgende myndigheter har for landbrukets ophjælp vil nok de reisende agronomers antal økes efterhvert, og da særlig i retning av ansættelse av herredsagronomer med snevrere virkekredser.

b. Husdyrholdet.

Interessen for husdyrbestandens fremhjælp til mere ensartethet og jevnere ydelsesevne i forbindelse med bedre røgt og pleie er i god fremgang. Noget som i stigende grad gjør sig gjeldende i femaarsperiodens sidste del paa grund av prisstigningen paa livdyr saavel som produktene.

Hesteavlen er ved offentlig foranstaltning støttet ved en aarlig statsutstilling i Vefsn, likesom amtets landhusholdningsselskap yder bidrag til en flytbar hestestilling. Ved stats- og kommunebidrag er utstationert stamhingster av gudbrandsdalsracen i Vefsn og Brønnøy og av fjordracen i Sortland, Hadsel og Fauske. De opadgaaende hestepriser har medført at denne foranstaltning efter periodens utløp er øket til det dobbelte antal. Likesom her ved helt privat foranstaltning holdes flere avlshingster end før. Opdræt av hester er øket betragtelig og er antagelig nu helt tilstrækkelig for amtets behov og delvis til utførsel; dette uagtet jordbruk, skogbruk og særlig nye industrielle bedrifter lægger beslag paa mere hestehjælp end før.

Til k v æ g a v l e n s fremme er arbeidet ved hjælp av aarlige stats- og stats-amtsutstillinger og 40 à 50 utvalgsskuer pr. aar. Likesom over 100 statsunderstøttede stamokser er stationert inden amtet. Disse foranstaltninger har i betydelig grad bidrat til fremme av størrelse, præg og ydelsesevne. Noget som i stigende grad har vundet tilslutning hos amtets opdrættere, saa her nu arbeides forstaaelsesfuldt mellem disse og dem som har med den offentlige ledelse at gjøre.

M e l k e p r o d u k t i o n e n viser nogen fremgang, men er endnu under det gjennemsnitlige for landet. Noget som antagelig skyldes at straafør hovedsagelig anvendes uten nævneværdig tilskud av kraftfør og der saaledes kommer til at mangle letfordøelige stoffe til fremme av høi melkeproduktion.

Angaaende prisene for de forskjellige slags husdyr hitsættes følgende oversigt:

(Se tabellen næste side.)

Salg av husdyr har ifølge lensmændenes opgaver m e g e n b e t y d n i n g i Bindal, Velfjord, Herøy, Alstahaug, Hatfjelldal, Leiranger og Steigen. N o g e n b e t y d n i n g i 32 herreder og uten b e t y d n i n g for Tjøtta, Mo, Dønnes, Lurøy, Træna, Værøy, Borge, Vaagan, Hadsel og Dverberg.

Salg av hester har tiltatt litt i Bindal, Vik, Brønnøy, Herøy, Alstahaug, Stamsnes, Hatfjelldal og Nesna i Helgeland; det samme gjælder Gildeskål, Saltdal, Skjerstad, Bodin, Sørfold, Lødingen, Tjeldsund, Evenes og Ankenes i Salten, samt Buksnes, Borge, Hadsel, Bø og Sortland. A v t a t n o g e t i Vefsn, Meløy, Fauske, Kjerringøy, Værøy og Dverberg.

	Hester.	Okser.	Kjør.	Ungnaut.	Kalver.	Sauer.	Gjeter.	Svin.	Rensdyr.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgeland.....	598	160	124	80	30	23	16	134	38
Nordre —	464	176	124	78.5	38	25	18	155	36
Salten.....	547	162	126	77	27	25	17	118	34
Lofoten og Vesteraalen	450	166	130	86	33	27	19	127	42
Gjennemsnit	515	166	126	80	32	25	17.5	133.5	37.5
— i 1907	303.2	104.4	82.1	48.5	17.1	17.1	11.6	90.5	25.4

Salg av kvæg har tiltat meget i Hatfjelldal, Fauske og Bø; noget i Bindal, Tjøtta, Herøy, Alstahaug, Stamnes, Nesna, Dønnes, Rødøy, Gildeskaal, Beiarn, Saltdal, Leiranger, Steigen, Hamarøy, Tysfjord, Lødingen, Tjeldsund, Evenes, Ankenes, Værøy, Buksnes, Gimseøy, Sortland og Øksnes.

Tiltat litt i Velfjord, Hemnes, Lurøy, Meløy, Skjerstad, Bodin, Vaagan, Hadsel og Dverberg.

Uforandret i Vik, Brønnøy, Vega, Vefsn, Mo, Træna, Kjerringøy, Sørfold, Nordfold, Flakstad og Borge.

Salg av sau er tiltat meget i Bø. Noget i Tjøtta, Alstahaug, Lurøy, Træna, Rødøy, Meløy, Beiarn, Saltdal, Fauske, Kjerringøy, Nordfold, Leiranger, Steigen, Hamarøy, Tysfjord, Lødingen, Tjeldsund, Evenes, Ankenes, Flakstad, Buksnes, Gimseøy, Vaagan, Sortland, Øksnes og Dverberg. Avtatt litt i Hatfjelldal, Bodin, Sørfold og Værøy; uforandret i de øvrige herreder.

Salg av svin har tiltat meget i Velfjord. Noget i Bindal, Vega, Tjøtta, Herøy, Alstahaug, Stamnes, Vefsn, Nesna, Dønnes, Meløy, Bodin, Kjerringøy, Lødingen, Tjeldsund, Evenes, Ankenes og Buksnes. Litt i Vega, Rødøy, Saltdal, Fauske, Steigen, Hadsel og Bø. Avtatt meget i Sørfold, Sortland og Øksnes. Litt i Hemnes, Beiarn, Nordfold, Hamarøy, Værøy og Gimseøy.

Salg av kjøt angives at ha megen betydning i følgende herreder: Vik, Brønnøy, Vega, Velfjord, Tjøtta, Herøy, Alstahaug, Vefsn, Hatfjelldal, Mo, Hemnes, Dønnes, Rødøy og Meløy. Det samme anføres for Gildeskaal, Beiarn, Sørfold, Nordfold, Leiranger, Steigen, Hamarøy, Evenes og Ankenes i Salten. Likesaa for Buksnes, Borge, Gimseøy, Bø og Sortland. Av nogen betydning inden amtets 17 øvrige herreder.

Angaaende mængden av anvendt vinterfør i kg. som angives for hvert husdyr av eternævnte slags hitsættes følgende sammendrag:

	Hester.	Kjør.		Sauer.	Gjeter.	Prisen pr. kg. i øre.	
	Høi.	Høi.	Halm.	Høi.	Høi.	Høi.	Halm.
Søndre Helgeland.....	3 145	1 695	316	424	306	8.9	4.5
Nordre —	3 029	1 443	240	350	333	9.9	5.0
Salten	2 713	1 493	335	296	274	9.4	4.9
Lofoten	2 831	1 567	-	356	322	9.6	-
Gjennemsnit 1915.....	2 831	1 567	297	356	322	9.45	4.8
— 1910.....	2 586	1 465	-	352	316	-	-

Forbruket av straafør pr. dyr viser nogen opgang mot før.

Hvad bruken av kraftfør til hester saavelsom kjør angaaer er opgaverne saa faatallige og ubestemte at et tilnærmedesvis gjennemsnitsresultat ikke kan naaes. Utvilsomt er det imidlertid at bruken av de forskjellige sorter kraftfør er øket, uten at det ifølge opgaverne ved tal kan bevises.

Fogderier.	Bedre drevne besætninger.		Almindelig drevne besætninger.	
	1910.	1915.	1910.	1915.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Søndre Helgeland	1 780	1 769	1 311	1 163
Nordre —	1 633	1 643	1 233	1 157
Salten.....	1 612	1 685	1 221	1 259
Lofoten og Vesteraalen.....	1 670	1 780	1 203	1 325
Gjennemsnit for amtet.....	1 674	1 716	1 242	1 251

Av opgaverne angaaende melkeutbyttet pr. ko fremgaar at der for de bedre drevne besætninger er en liten fremgang, mens melkemængden i sin almindelighet er omrent den samme som for 5 aar siden. Da det er skjønsmæssige opgaver tør man forutsætte at det virkelige forhold stiller sig noget bedre end opgaverne viser. Dette saavel paa grund av at her nu anvendes en noget rikeligere straaforing som særlig av den grund at utvalget av avlsdyr ofres langt større opmerksomhet av opdrætterne i sin almindelighet end tidligere. Desuden bidrar de høie kjøtpriser sit til hurtigere utrangering av de kjør som viser sig som daarlige melkere.

Det stemmer desuten litet med den almindelige opfatning og tidligere forhold at kvaæget i Helgelands distrikter i melkeydelse er de nordre distrikter underlegent. Opgaverne fra meieriene peker ogsaa i en anden retning.

Angaaende prisene paa husdyravlsproduktene hitsættes følgende sammendrag:

(Se tabellen næsteside.)

Prisene paa kjøt, flesk, melk, smør og ost er gaat betragtelig op i denne periode imot tidligere. En stigning som i end høiere grad har fundet sted i 1916—1917.

Salg av melk har megen betydning i Brønnøy, Vefsn, Bodin, Evenes, Ankenes, Buksnes, Vaagan og Sortland.

Nogen for Vik, Herøy, Alstahaug, Stamnes, Mo, Hemnes, Nesne, Dønnes, Lurøy, Rødøy og Meløy. Det samme gjælder Gildeskaal, Beiarn, Saltdal, Fauske, Leiranger, Steigen, Hamarøy, Lødingen, Tjeldsund, Værøy, Flakstad, Borge,

Aar 1915.	Ferskt kjøt pr. kg. kr.		Ferskt flesk pr. kg. kr.	Melk pr. liter kr.		Smør pr. kg. kr.	Gjetost pr. kg. kr.
Søndre Helgeland.....	Oksekjøt.	Faarekjøt.		Almindelig.	Meieri.		
0.92	1.15	1.29	0.128	0.093	2.18	0.96	
Nordre —	0.89	1.00	1.39	0.139	0.093	2.14	1.08
Salten	0.89	0.99	1.38	0.137	0.127	2.21	1.08
Lofoten og Vesteraalen	0.90	0.98	1.35	0.143	0.117	2.13	1.07
Gjennomsnit for amtet.....	0.90	1.03	1.35	0.137	0.108	2.17	1.05
Gjennomsnit for amtet 1910.....	0.5725		0.885	0.119		1.665	0.74

Gimsøy, Hadsel, Bø og Øksnes. Uten nævneværdig betydning for Bindal, Vega, Hatfjelldal, Træna, Skjerstad, Kjerringøy, Sørfold, Nordfold og Tysfjord.

Salg av smør har meget betydning for Vik, Brønnøy, Alstahaug, Vefsn, Hatfjelldal, Hemnes, Bodin, Leiranger, Steigen, Hamarøy og Buksnes. Nogen for Bindal, Velfjord, Tjøtta, Herøy, Stamnes, Mo, Nesna, Dønnes, Lurøy og Rødøy. Likeledes for Beiarn, Saltdal, Fauske, Kjerringøy, Sørfold, Nordfold, Flakstad, Gimsøy, Bø og Sortland. Uten betydning for Vega, Træna, Meløy, Tysfjord, Værøy.

Ostesalg angives at ha meget betydning for Vefsn og Hatfjelldal. Nogen for Bindal, Velfjord, Mo, Beiarn, Skjerstad, Steigen, Lødingen, Tjeldsund, Evenes, Ankenes, Buksnes, Gimsøy, Vaagan, Hadsel, Øksnes og Dverberg. Av ringe betydning for Tjøtta, Alstahaug, Stamnes, Hemnes, Lurøy, Meløy, Gildeskaal, Saltdal, Fauske, Sørfold, Nordfold, Leiranger, Hamarøy, Flakstad, Borge og Bø. Uten nævneværdig betydning for Vik, Brønnøy, Vega, Herøy, Nesna, Dønnes, Træna, Rødøy, Bodin, Kjerringøy, Tysfjord, Værøy og Sortland.

Det er særlig gjetemelken som er gjenstand for ystning for salg. Nogen gammelost-ystning drives jo ogsaa og er antagelig i fremgang da separatert melk viser sig vel skikket for gammelost-ystning, og da denne ost saavelsom gjetosten er kommet høit op i pris, er produktionen av ost saavelsom av smør i betydelig fremgang.

Salg av uld angives at ha nogen betydning i Alstahaug, Leiranger, Steigen, Lødingen, Tjeldsund, Værøy, Gimsey, Vaagan, Hadsel og Bø. Ringe betydning i Bindal, Brønnøy, Velfjord, Tjøtta, Stamnes, Mo, Hemnes, Lurøy, Rødøy, Meløy, Gildeskaal, Beiarn, Hamarøy, Evenes, Ankenes, Flakstad, Buksnes, Borge, Øksnes og Dverberg. For de øvrige herreder ansees uldsalget for at være uten nævneværdig betydning.

Derimot har uldproduktionen en meget stor betydning for befolkningens beklædning i samtlige herreder og dækker vistnok for størstedelen befolkningens behov for arbeidsklaer.

2. Skogdrift.

Angaaende skogdriften har Helgelands og Saltens skogselskap levert følgende oversikt:

Av Helgelands 21 herreder er det bare 6 som har saapas barskog at der kan være tale om skogdrift av nogen betydning. Disse herreder tilfredsstiller imidlertid ikke alene distriktenes eget behov for trævirke, men leverer ogsaa adskillig til landsdelene nordenfor — væsentlig da forædlet virke, som bygningsartikler, baater og lignende. For enkelte herreders vedkommende, som f. eks. Mo, Hemnes og Vefsn, er skogbruket endog hovednæringen. Der findes her

flere større trælastbruk og trævarefabrikker, likesom de har en høit utviklet baatindustri.

Hvad lønsomhet angaar har skogbruket i Helgeland gåaet sterkt fremad i femaarsperioden. Prisene paa alle slags skogprodukter har steget betydelig og det sidste aar naadd en høide som aldrig før i denne landsdel.

Denne voldsomme prisstigning har vel for enkelte været en fristelse til at hugge for sterkt, og sikkert er det at der findes bedrøvelige eksempler herpaa. Men i det store og hele maa det antages at den hoikunjunktur hvorunder skogbruket i Helgeland i de sidste aar har arbeidet har ført til større forstaaelse av skogens betydning og derigjennem ogsaa til en skjønnsommere og mere maalbevisst skogbehandling. De stadig økede krav paa sakkyndig bistand ved planlæggelse av hugster, skogkulturer og lignende synes at være et godt bevis herpaa. Det oplysningsarbeide Helgelands skogselskap nu gjennem ti aar har drevet paa dette omraade gjennem foredrag, kurser og praktisk veiledning har utvilsomt ogsaa bidrat meget til at hæve skogbruket som næring og føre det over i sundere spor. Specielt er ved skogselskapets foranstaltung meget gjort til fremme av den kunstige skogavl (skogplantningen). Det kan saaledes nævnes at der med bidrag av Staten og skogselskapet er anlagt omkring 400 større og mindre skogplantningsfelter inden Helgelands omraade. Disse felter omfatter tilsammen ca. 9 000 maal. For at skaffe planter til disse felter har skogselskapet anlagt egen planteskole, som nu aarligaars producerer omkring 1½ million planter.

F l ø t n i n g s f o r h o l d e n e er litet tilfredsstillende i de fleste av distriktsvasdrag. Fællesfletning er saavidt vites ikke indført i et eneste vasdrag, og noget slikt som elveforbedringer kjendes omtrent ikke. Under slike forhold er det klart at fløtningen maa bli baade tungvint og kostbar.

(Se tabellen næste side.)

T o r v d r i f t e n, som for de helgelandske kystbygders vedkommende burde ha betingelser for at utvikle sig til en industri av stor økonomisk betydning, ligger fremdeles nede. I de skogløse strøk tilvirkes der vistnok endel torv, for enkelte gaarder maaske til husbehov. Men denne tilvirkning foregaar paa en saadan maate at ikke alene torven blir mindre tjenlig som brændsel, men ogsaa selve torvmyren uskikket til fremtidig bruk. Det er en rovdrift i dette ord's videste betydning.

I flere bygder — med delvis meget let adkomst til sjøen — er tilgangen paa første klasses brændtorvmyr saa rikelig at der ved en forstandig og maskinmæssig drift kunde fabrikeres brændtorv langt ut over bygdenes eget behov. Men istedenfor at utnytte disse herligheter gaar man løs paa de sidste løvskogrester for at kunne skaffe sig det nødvendige brændsel, eller man kjøper dette i dyre domme fra andre bygder.

Oversigt over tømmerfløtningen for Helgeland i femaaret 1911—1915.

Nordlands amt

Vasdrag og herred.	Tylter tømmer fløtet.					Gjennomsnitsdimensioner.	Tilsammen tylter fløtet.		
	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.		Femaaret 1911—1915.	Femaaret 1906—1910.	Femaaret 1901—1905.
Aaenelv, Bindal	1 000	800	1 000	900	1 500	16 fots længde, 6" top	5 200	4 474	-
Eideelv —	-	1 800	2 000	2 000	2 000	16 —“— 6" -	7 800	-	-
Saus-, Bru- og Børjaelvene, Vel- fjord ¹	1 960	1 300	1 360	1 046	1 470	16 —“— 7" -	7 136	6 700	-
Lakselv og Sæterelv, Tjøtta	400	480	435	500	470	8 —“— 6" -	2 285	2 020	1 003
Vefsna, Fusta og Drevja i Vefsna	9 431	8 244	9 789	10 916	10 677	20-24 —“— 6" -	49 057	47 418.1	35 008
Hattfjelldalselv (ingen fløtning) ..	-	-	-	-	-	-	-	240	-
Ranelv med bielver, Mo	1 668	1 925	1 984	1 975	2 551	(24 fots 7") 0.25 m ³ pr. stok	10 103	13 202	8 400
Røsaa, Hemnes	538	747	1 152	621	1 140	-	4 198	5 878	2 643
Hatlev —	-	-	-	50	184	-	234	-	-
Bjerkaelv —	24	-	104	27	86	-	241	170	345
Fjorden —	269	225	358	202	340	-	1 394	-	-
Randalselv, Nesna	-	-	-	-	800	-	800	-	-
						Ialt i femaaret	88 448	80 097.1	47 399

¹ Det her opførte kvantum er kun $\frac{1}{12}$ av hvad lensmanden har opført i sin opgave. Det maa nemlig ansees som givet at denne har ment stk. istedetfor tylter. I motsat fald vilde Velfjord komme til at staa nr. 1 i tømmeravvirkning. Og det er jo saa langt fra tilfælde.

Gjennemsnitspris pr. meterfavn for brændeved 1915.

Fogderier.	Bjerkeved.	Olderved.	Furuved.	Granved.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgeland.....	16.50	10.90	14.38	12.57
Nordre —	18.43	11.63	-	12.75
Gjennemsnitspris 1910	13.00	10.50	10.75	9.11
Gjennemsnitspris 1905	12.32	9.11	9.55	9.69

Skogene under Salten, Lofoten og Vesteraalen fogderier utgjøres for største-delen av løvskog, da hovedsagelig bjerk. I mindre utstrekning indblandet i bjerkeskogen forekommer asp, rogn, or og selje. Naaleskog — furu — forekommer i samtlige herreder inden Salten fogderi undtagen Gildeskaal. I nævne-værdig utstrekning dog kun inden Beiarn og Saltdal herreder.

For disse to herreder har skogbruket stor betydning. De har tilstrækkelig skog for eget behov og betydelig til utførsel. Meget virke avgives til baat-byggeriet og delvis til anden trævareindustri. Særlig i Saltdal har baatindustrien vokset raskt og forbruker nu alt materiale som avvirkes i herredets skoger.

Selvhjulpe med bygningstømmer og mindre emningsvirke er ogsaa dele av herredene Leiranger, Hamarøy og Tysfjord, og i ringe grad Lødingen og Tjeldsund.

Avvirkningen i skogene synes ifølge opgaverne fra lensmændene ikke at ha været særlig sterkere end i forrige femaarsperiode. Skogenes tæthet og veksterlighet angives gjennemgaaende at være uforandret. Den økede efterspørsel paa skogprodukter og de raskt stigende priser tør dog ha medført en sterkere beskatning. Herpaa tyder ogsaa at dimensionene for enkelte herreders vedkommende angives at være gaat noget tilbake. Saaledes for Saltdals vedkommendé, hvor ogsaa opgaven over det i Saltdalselv fremfløtede tømmer viser sterk stigning, hvilket skulde tyde paa en sterkere avvirkning. Stigningen maa for en del til-skribes en øket avvirkning av ældre hugstmodne skog i statsskogene.

Forstaaelsen av skogens store betydning og værdi for denne landsdel og nødvendigheten av at øke bevaret for fremtiden hvad der findes tilbake av for-dums herligheter synes at faa stadig mere og mere indpas og kommer tilsynে i en forsiktigere omgang med den hugstmodne skog og mere omhu for efterveksten og tungskogen.

I denne forbindelse maa ogsaa nævnes Saltens Skogselskaps virksomhet. Dets funktionærer yder gratis bistand ved blinkning og utstikning av grøfter i myr og vandsyk skogmark og gir veiledning i plantning, saaning og andre foran-

staltninger til at fremelske og ophjælpe skogbestanden. I femaaret er saaledes utlagt omtrent 2 740 maal utmark til fredskogfelter, hvortil Staten gjennem skogselskapet yder bidrag. Av skoggrøfter er optat 3 218 l. m., og der er oprensaket 312 m. bæk.

Ved foredrag og undervisning søkes kjendskapet til skogen, dens liv, behandling og midlene til dens gjenreisning utbredt. Ved ungdomsskoler og landbruksmøter holdes foredrag. Ved landbrukskolerne er skogbruket indgaat i undervisningsplanen. De fleste folkeskoler har sin aarlige plantedag under ledelse av læreren og selskapets funktionærer og omfattes med stor interesse av barnene. Antallet av planter utsat ved skolebarn vokser aar for aar.

En betryggelse for skogens bevarelse er at en betrægtelig del af den værdifulde naaleskog eies av Staten. Den er undergået fagmæssig behandling og virker som gode forbilleder for den private skogskjøtsel.

Angaaende tømmerfletningen hitsættes for Saltdalselvs vedkommende følgende opgave indhentet hos skogforvalteren i Salten:

Nedflætet gjennemsnitlig ca. 500 tylter tømmer pr. aar i femaaret 1911—1915. Gjennemsnitsdimension ca. 7 m., 18 cm. top. Dertil bemerkes at der aarligaars har været nedkjørt ca. 150 tylter tømmer paa isføret, væsentlig fra privatskoger.

Løvskogen har for fjord- og dalbygdene stor økonomisk betydning og beskattes i større maalestok end før. De høiere priser paa produktene gjør det nu lønsomt at avvirke de mere fjerntliggende og høitliggende partier, hvorfra fremdrift tidligere har været anset som ulønsom.

Som gjennemsnitspris pr. meterfavn ved hitsættes for 1915:

Fogderi.	Bjerk.	Older.	Furu.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Salten	17.18	14.00	12.50	-
Lofoten og Vesteraalen	18.44	-	-	-

De høie priser paa brændeved bevirker at stenkul og torv anvendes i noget større utstrækning.

Særlig anvendes i de skogfattige kyststrøk og ute paa øene meget torv. Her findes lettilgængelige torvmyrer, ofte i stor utstrækning. Nogen fabrik-mæssig drift av torvmyrene er ikke sat igang i femaaret, hvorimot forbrukerne stikker torv til eget bruk. Salg av færdig torv foregaar kun i ringe utstrækning inden herredene.

3. Fiskerier.

S k r e i f i s k e t er fremdeles det største og rikeste av amtets fiskerier og har ogsaa i denne periode samlet det største antal deltagere.

F e t s i l d f i s k e t gav i et enkelt aar — 1913 — et meget lavt utbytte, mens det iøvrig gav middels og for 1915 et særdeles godt resultat.

K y s t - o g h a v f i s k e t er fremdeles i utvikling og med jevnt stigende utbytte.

L a n g s k y s t e n og i fjordene foregaar et ikke litet l a k s - o g s j ø ø r r e t - f i s k e med kilenøter, hvis utbytte er steget med kr. 45 000 i perioden mene end i femaaret 1906—1910.

Anvendelsen av motorfarkoster til fiske er øket sterkt. For en stor del er farkostene dækket.

Angaaende deltagelsen i og værdiutbyttet av amtets kystfiskerier, beregnet efter de paa fangstpladsene betalte priser, hitsættes følgende opgaver:

(Se tabellen næste side.)

Gjennemsnitsutbyttet for femaaret var altsaa	kr. 1 247 300
For femaaret 1906—1910 var det.....	« 11 449 000
Gjennemsnitsutbyttet er saaledes steget fra forrige femaar med	« 1 024 000
Femaarets gjennemsnitlige utbytte for amtet, kr. 12 473 000, sammenholdt med det tilsvarende utbytte for det hele land, som var kr. 59 325 000, gir en procentandel paa amtet av	21,02
For femaaret 1906—1910 var denne	29,7

Angaaende de enkelte fiskerier skal meddeles:

S k r e i f i s k e t.

Deltagelsen, fangstmængden og dennes værdi samt fordelingen paa amtets forskjellige dele vil sees av følgende opgaver:

(Se tabellene side 19 og 20.)

Aar.	Antal fiskere.				Værdiutbytte angitt i kroner.							
	Skrei-fisket.	Fetsild-fisket.	Storsild-fisket.	Makrel-fisket.	Skrei.	Fetsild.	Smaasild.	Storsild.	Makrel.	Laks og sjøørret.	Andre fiskerier.	Ialt.
1911.....	28 634	7 655	-	-	8 881 691	854 183	538 209	-	-	70 771	1 610 278	11 955 132
1912.....	28 054	5 141	-	-	8 578 852	1 027 840	474 250	-	-	55 057	1 311 210	11 447 209
1913.....	26 100	1 825	-	-	5 974 388	97 940	67 210	-	-	57 993	1 226 002	7 423 483
1914.....	27 961	10 250	-	-	8 487 918	2 774 275	972 000	-	-	64 124	1 379 969	13 678 286
1915.....	24 766	7 284	225	-	10 472 756	4 855 074	681 843	20 000	134 555	73 783	1 626 143	17 863 654
Tilsammen	135 515	32 155	225	-	42 395 555	9 609 312	2 733 012	20 000	134 555	321 728	7 153 602	62 367 764

A n t a l l e t a v d e l t a g e r e .

Skreifiskerier.	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.	
	Antal.		Antal.		Antal.		Antal.		Antal.	
	Baater.	Fiskere.								
Lofotfisket.....	5 617	18 088	5 208	16 360	4 810	14 659	5 317	16 382	4 996	15 920
Lofoten og Vesteraalen utenfor opsyns- distriktet.....	1 308	6 920	1 337	7 543	1 331	7 579	1 546	8 827	1 105	6 185
Fiskepladsene i Salten.....	50	198	91	368	68	291	65	252	62	222
Do. - Nordre Helgeland....	565	2 320	587	2 467	507	2 690	383	1 659	253	1 203
Do. - Søndre Helgeland....	304	1 108	308	1 316	228	941	199	841	278	1 236
Tilsammen	7 844	28 634	7 531	28 054	6 944	26 160	7 510	27 961	6 694	24 766

Den samlede fangst utgjorde i mængde:

Skreifiskerier.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	I gjennomsnit.
Lofotfisket.....	1 000 fisk.					
Lofoten og Vesteraalen utenfor opsynsdistriktet..	10 517	15 133	10 200	11 700	16 000	12 710
Fiskepladsene i Salten.....	4 602	9 468	5 750	7 593	7 589	7 000
Do. - Nordre Helgeland.....	89	276	65	97	143	134
Do. - Søndre Helgeland.....	1 069	2 284	930	1 502	640	1 285
Tilsammen	16 946	28 612	17 451	22 790	25 416	22 243

Den samlede fangst utgjorde i værdi:

Skreifiskerier.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	I gjennomsnit
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lofotfisket.....	5 848 208	4 479 843	3 505 360	4 604 415	6 500 000	4 987 565
Lofoten og Vesteraalen utenfor opsynsdistriktet..	2 137 279	2 844 431	1 973 952	2 735 161	3 177 967	2 573 758
Fiskepladsene i Salten	37 740	75 040	20 172	36 856	67 919	47 545
Do. - Nordre Helgeland.....	533 120	731 580	302 135	531 715	249 570	469 624
Do. - Søndre Helgeland.....	325 344	447 958	172 719	579 801	477 300	400 624
Tilsammen	8 881 691	8 578 852	5 974 338	8 487 948	10 472 756	8 479 116

Ved at sammenholde disse opgaver med de tilsvarende fra forrige femaar vil det sees at gjennemsnittet for hvert femaar var:

	Deltagere.		Fangst.		Værdi.	
	1906—1910.	1911—1915.	1906—1910.	1911—1915.	1906—1910.	1911—1915.
			1 000 fisk.	1 000 fisk.	Kr.	Kr.
Lofotfisket.....	20 117	16 282	16 260	15 300	6 461 872	4 987 565
Lofoten og Vesteraalen..	6 208	7 411	3 210	7 001	1 290 481	2 573 758
Salten.....	158	266	46	266	21 389	47 545
Nordre Helgeland	2 243	2 068	936	1 285	386 384	469 624
Søndre Helgeland	1 350	1 088	584	1 114	219 326	400 624
Tilsammen	30 076	27 115	20 986	24 966	8 379 402	8 479 116

Der var saaledes i dette femaar en opgang i den gjennemsnitlige fangstmængde av ca. 4 mill. fisk, mens værdiutbyttet paa grund av de lavere priser blev bare 100 000 kroner større end i forrige femaar.

Sildefisket.

Utbyttet av amtets fetsildfiskerier i de enkelte aar av perioden stiller sig saaledes:

Fetsildfisket.

Aar.	Antal fiskere.	Garn- baater.	Notlag.	Fangst- mængde.	Værdi.	Gjennem- snitspris pr. hl.
				Hl.	Kr.	Kr.
1911.....	7 655	1 288	288	190 858	854 183	4.47
1912.....	5 141	546	263	280 545	1 027 840	3.66
1913.....	1 825	94	100	19 705	97 940	4.96
1914.....	10 250	1 529	250	229 030	2 774 275	12.10
1915.....	7 284	1 258	267	204 217	4 855 074	23.77
Gjennemsnit.....	6 431	943	234	184 871	1 921 862	9.79
Do. i femaaret 1906—1910	7 320	1 340	194	377 346	1 242 107	4.14
Do. i femaaret 1901—1905	-	-	-	122 072	883 793	8.04

Fangstmængden har igjennem hele perioden været meget lav og for et enkelt aar — 1913 — usedvanlig lav. Gjennemsnitsfangsten sammenlignet med sidste femaarsperiode nær ikke det halve.

Som følge av krigen har prisene de sidste par aar i perioden steget sterkt — gjennemsnittet fra kr. 3.66 i 1912 til kr. 23.77 i 1915. Allikevel blir gjennemsnitsprisen i perioden bare kr. 9.79. Til sammenligning anføres at gjennemsnitsprisen i femaaret 1901—1905 var kr. 8.04.

Uagtet fangstene, som nævnt, har været betydelig lavere end i forrige femaar, er gjennemsnitsutbyttet steget fra kr. 1 242 107 til kr. 1 921 862 eller med 54 pct.

Av landets samlede fetsildfangst utgjorde Nordlands amts andel:

I 1911.....	31	pct.
- 1912.....	68	-
- 1913.....	7	-
- 1914.....	61	-
- 1915.....	49	-

Gjennemsnitlig 42 pct.

I forrige femaar var den gjennemsnitlig 51 pct. ;

Foruten det omhandlede kvantum fetsild er opgit som opfisket og omsat i penger av s m a a s i l d :

I 1911.....	204 745	hl. til værdi kr.	538 209.00
- 1912.....	270 100	- - —	474 250.00
- 1913.....	31 000	- - —	67 210.00
- 1914.....	329 500	- - —	972 000.00
- 1915.....	105 890	- - —	681 343.00

Tilsammen 941 235 hl. til værdi kr. 2 733 012.00

Den overveiende del av disse betydelige kvanta antages at være anvendt som raastoff i sildoljefabrikkene. Sidste femaar 1906—1910 utgjorde de tilsvarende tal 426 970 hl. og værdien derav kr. 690 940.00. Stigningen baade av kvantum og værdi er saaledes meget stor.

I 1915 er der i amtet opgit som opfisket og omsat i penger av v a a r - o g s t o r s i l d :

5 500 hl. til værdi kr. 104 000.00.

I opgaverne er ikke medtatt hvad der av fiskerne er tilgodegjort til hjemmeforbruk og agn.

M a k r e l f i s k e t .

I 1915 er der i amtet opgit som fangst av k y s t m a k r e l 31 392 hl. til værdi kr. 134 555.00.

Laks- og sjøørretfisket.

Det aarlige utbytte av dette fiskeri stiller sig saaledes:

Aar.	Fangstmængde.	Værdi.	Gjennemsnitspris pr. kg.
	Kg.	Kr.	Kr.
1911	60 723	70 771	1.16
1912	46 198	55 057	1.19
1913	47 300	57 993	1.23
1914	52 900	64 124	1.21
1915	61 400	73 783	1.20
Tilsammen	268 521	321 728	-
Gjennemsnit for femaret	53 704	64 845	1.20
Gjennemsnit for femaaret 1906—1910	53 272	55 845	1.04
Gjennemsnit for femaaret 1901—1905	42 953	40 636	0.95
Gjennemsnit for femaaret 1896—1900	48 215	40 503	0.84

Gjennemsnitsprisen og som følge derav værdien er steget adskillig, sammenlignet med de sidst foregaaende 3 femaar.

Andre fiskerier.

Over værdien av amtets fiskerier forøvrig (bank-, kyst- og hjemmefiske) hittesættes følgende opgaver for hvert av amtets lensmandsdistrikter:

Distrikts.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bindal.....	3 535	6 480	3 690	-	-
Vik	19 500	17 600	19 200	15 100	48 400
Brønnøy	52 381	70 455	43 195	-	-
Vega.....	83 200	58 145	62 617	27 230	134 055
Velfjord	1 390	2 500	4 903	4 990	6 035
Tjøtta	24 920	29 320	15 200	18 748	44 760
Herøy	72 103	68 180	34 247	31 513	64 043
Alstahaug	27 900	13 800	11 660	31 340	29 400
Stamnes	18 800	17 720	20 110	20 250	76 255
Vefsn	-	1 000	1 000	2 400	4 260
Søndre Helgeland	303 729	285 200	215 822	151 571	407 208

Distrikt.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Mo	750	900	-	-	1 075
Hemnes	-	-	-	-	1 200
Dønnes og Nesna	-	-	-	-	-
Lurøy og Træna	33 100	23 900	16 950	157 299	29 000
Rødøy	-	-	-	-	-
Meløy	68 410	20 520	16 900	17 015	48 060
Nordre Helgeland	97 260	45 820	33 850	174 314	79 885
Gildeskål	17 170	10 980	11 514	5 040	8 060
Beiarn	-	-	-	-	-
Saltdal	1 245	550	455	300	-
Skjerstad	450	480	200	300	-
Fauske	325	400	200	200	-
Bodin	55 850	22 770	64 778	35 676	32 750
Sørfold	8 260	2 640	2 370	3 103	600
Nordfold	18 380	6 590	4 740	2 870	2 250
Kjerringøy	5 150	2 840	715	928	-
Leiranger	26 120	15 580	18 940	16 890	10 510
Steigen	11 225	9 580	7 750	9 560	6 855
Hamarøy	-	5 000	8 000	10 000	12 000
Tysfjord	28 940	16 190	17 175	16 475	12 670
Ankønes	3 450	3 550	4 050	4 390	4 230
Evenes	1 730	2 330	2 620	2 910	2 400
Lødingen	-	-	-	-	-
Salten	173 295	99 480	138 507	108 637	92 325
Våagan	71 380	59 490	62 000	56 100	100 525
Gimsøy	} 5 280	6 700	10 350	8 100	7 450
Borge		19 760	8 600	12 175	26 410
Buksnes	25 500	18 800	9 400	8 980	17 700
Flakstad	76 740	49 760	46 180	29 460	33 290
Værøy og Røst	68 108	33 195	28 995	61 312	101 365
Hadsel	54 650	50 000	-	13 400	-
Bø	56 700	34 450	31 000	17 300	15 600
Øksnes	141 514	109 570	113 922	91 171	176 990
Sortland	34 770	21 450	4 285	5 086	-
Dverberg	463 491	439 690	489 485	523 718	431 910
Lofoten og Vesteraalen	993 133	842 865	804 217	826 797	911 240
Amtet	1 567 417	1 272 865	1 192 396	1 261 319	1 490 180

Den samlede værdi av disse fiskerier i femaaret utgjør saaledes for amtet kr. 6 784 105 eller gjennemsnitlig pr. aar kr. 1 356 821.

4. Bergverksdriften.

Angaaende bergverksdriften meddeler bergmester Riiber:

Produktionen av bergverksprodukter har ifølge den Officielle Statistik i femaaret utgjort ialt 941 672 ton til værdi kr. 36 348 000 med et gjennemsnitlig arbeidsbelæg av 1 871 mand. Denne produktion fordeler sig paa hvert aar saaledes:

Aar.	Kvantum.	Værdi.	Arbeidsbelæg.
	Ton.	Kr.	Mand.
1911.....	174 043	4 281 000	1 571
1912.....	194 633	5 827 000	2 164
1913.....	216 547	5 910 000	2 327
1914.....	166 823	6 008 000	1 596
1915.....	189 626	14 322 000	1 698

Denne produktion fordeler sig igjen paa de forskjellige produkter saaledes:

Kobbermalm.....	122 097	ton til værdi kr.	9 755 000
Eksportkis.....	756 628	- - —	“ 25 855 000
Jernmalm.....	60 951	- - —	“ 676 000
Sink- og blymalm	1 120	- - —	“ 15 000
Nikkelmalm.....	135	- - —	“ 2 000
Molybdænmalmen.....	4	- - —	“ 28 000
Grafit	737	- - —	“ 22 000

Der foreligger ingen specielle opgaver over de i femaaret utbetalte beløp i arbeidslønninger, men det dreier sig antagelig om ca. 14 millioner kroner eller gjennemsnitlig 2.8 mill. aarlig.

Til sammenligning kan anføres at i forrige femaarsperiode utgjorde produktionen 909 139 ton til værdi kr. 24 282 000.

Bergverksdriften har saaledes i den forløpne femaarsperiode vedlikeholdt sin store betydning for amtet, og dens utvikling er i stigende. Vistnok har de forventninger som man har stillet til utnyttelse av amtets mange betydelige jernmalmforekomster, endnu ikke gåat i opfyllestelse, men der arbeides ihærdig paa at løse de vanskeligheter som især anrikningsspørsmalet har frembudt, og lykkes dette, hvilket de fremdeles paagaaende forsøk synes at love, vil dette i forbindelse med de betydelig høiere priser som kan ventes for jernmalm efter verdenskrigen,

gi denne gren av bergverksdriften et mægtig støt fremad og bli av en betydning som ikke kan sættes høit nok. For flere felter vil forevrig ogsaa Nordlandsbanen faa avgjørende betydning. Kisproduksjonen er i stigende. Saaledes har Sulitjelma A/B Gruber efter forbedring av sine kommunikationer planlagt en betydelig økning av sin kiseksport, likesom der fra nye selskaper kan ventes en ganske betydelig eksport, hvorav kan nævnes fra A/S Bjørkaasen Gruber alene 100 000 ton aarlig. Utbruddet av verdenskrigen bevirket vistnok en øieblikkelig stagnation, men den fortok sig smart, og med det stigende behov for alle slags metaller som krigen har medført steg prisene raskt og har naadd en uanet høide. Samtidig er ogsaa arbeidslønninger steget med mindst 60 pct. og materialprisene i endnu høiere grad, tildels flere hundrede procent, men dette er dog blit mere end opveiet ved de opnaadde priser paa produktene.

Av nyopdagede forekomster siden forrige femaarsberetning bør specielt nævnes de store nikkelmalmfelter paa sydsiden av Ofotfjord i Evenes herred. Man staar her vistnok overfor de største nikkelmalmfelter i Europa. Feltene er for tiden gjenstand for nærmere undersøkelse. Det var at ønske at disse værdifulde felter kunde bli utnyttet ved norsk foretagsomhet og norsk kapital.

Angaaende den i perioden stedfundne drift ved de forskjellige verker kan følgende oplysninger meddeles:

Ved Sulitjelma A/B Gruber i Salten er i femaaret producert:

608 391 ton eksportkis,

6 120 - bessemerkobber,

med et gjennemsnitlig belæg av 1 376 mand. (De tilsvarende tal for femaaret 1906—1910 utgjorde 626 964, 3 933 og 1 588.) Verket er yderligere modernisert og kan nu karakteriseres som Europas mest moderne bergverk. Kommunikationsforholdene er ogsaa betydelig forbedret ved forlængelse av Sulitjelmabanen helt frem til grubebyen Furulund og videre til smeltehytten i Fagerli, samtidig som den er ombygget til 1.067 m. sporvidde mot før 0.6 m.

Ved A/S Bossmo Kisgruber i Rana produserte 108 851 ton eksportkis med et gjennemsnitlig belæg av 187 mand. Verket tænkes nu modernisert og den hittil benyttede dampkraft avløst av elektrisk kraft, i hvilket øiemed verket har sikret sig den fornødne kraftleveranse fra det nyopførte elektriske kraftanlæg ved Ildgrubefossen.

Ved A/S Rødfjeldets Kisgruber er i femaaret kun producert 32 386 ton eksportkis med et gjennemsnitlig arbeidsbelæg av 25 mand. Selskapet, som erholdt koncession ved kgl. resol. av 9 mai 1913, arbeidet allerede fra først av under uheldige økonomiske forhold og maatte indstille sin drift i 1914. I 1915 lykkedes det at reise ny driftskapital, og driften blev gjenoptatt. Trods de svære transportutgifter ved kjøring av kisen den 23 km. lange landevei til Mo lasteplads har driften under de nuværende høikonjunkturer været rentabel. Grubernes fremtid etter krigen vil dog avhænge av en tilfredsstillende ordning av transportspørsmålet ved anlæg av en taubbane ned til Ranafjord.

A/S Bjørkaasen Gruber, som ved kgl. resol. av 30 september 1913 erholdt koncession til drift av Bjørkaasens kisfelt, har, efter ved et kraftig og omhyggelig utført opfaringsarbeide at ha konstatert malmleier av betydelig mægtighet og utstrækning, gaat igang med de forberedende arbeider for en større drift, hvortil kraften skal tages fra Børsvandet. Der er planlagt en aarlig produktion av 100 000 ton eksportkis, og arbeidsstyrken vil komme til at utgjøre ca. 5 à 600 mand. Dette foretagende vil saaledes bli av betydelig størrelse og betydning for distriktet.

Dunderland Iron Ore Co. har ingen malmbrytning hat igang i femaaret. Efter at ha faat reist den fornødne kapital til en større forsøksdrift basert paa det Ullrichske anrikningspatent kom verdenskrigen og hindret maskineriets avsendelse fra Tyskland. Det er dog lykkes selskapet at komme ut av de derved opstaaede vanskeligheter, og driften av det nu ferdigbyggede forsøksanlæg vil komme igang i den nærmeste fremtid. Resultatet av denne maa imøte sees med den største forventning.

Ved A/B Ofotens Malmfält i Bogen i Ofoten er produsert og eksportert 41 000 ton slig. Der er opført alle fornødne anlæg for en aarlig produktion av 100 000 ton slig. Driften blev imidlertid indstillet i slutningen av 1913 paa grund av tvist om eiendomsforholdet til de bedste malmleier. Der er imidlertid nu indgaat forlik, og der er utsigt til at driften kan bli gjenoptat.

Av den ellers paa forskjellige forekomster i amtet utførte undersøkelses- og prøvedrift fortjener følgende at nævnes:

Ranens Bly- og Sølvverk hadde i 1911 prøvedrift igang paa sine forskjellige anvisninger i Mofjeldet i Rana, hvorefter der i de følgende aar er anstillet forsøk med malmenes anrikning og forsmelting ved det ved Andfiskaaen opførte vaskerianlæg med smeltehytte. Disse forsøk er efter en pause nu gjenoptat, og der arbeides for driftens gjenoptagelse og anlæg av en større sinkhytte for elektrisk smelting og raffination. Den nødvendige vandkraft hertil skal være sikret.

Ved de A/S Husvik Gruber tilhørende sinkmalmforekomster i Halsfjord i Tjøtta herred er foretatt et betydelig undersøkelsesarbeide, som blev avbrutt ved verdenskrigens utbrudd og endnu ikke er gjenoptat.

I Hopen grubefelt i Bodin herred, tilhørende overretssakfører R. M. B. Schjølberg, er foretatt adskilige undersøkelsesarbeider, hvorved er utvundet et mindre parti tildels rik kobbermalm.

Paa Ballangshalvøen er i de forskjellige ertsfelter foretatt meget undersøkelsesarbeide, saaledes i Tjellemarkens kisfelt, tilhørende advokat Lumholtz, i Kufjeldets og Olalemmens kisfelter, tilhørende overretssakfører R. M. B. Schjølberg, i Njallavarto kisfelt, tilhørende et selskap repræsentert ved overrettsakfører Collett, og i Melkedalens gruber, tilhørende Melkedalen Ltd., repræsentert ved overretssakfører Schive. Undersøkelsesarbeidet i Olalemnen og Tjellemarken fortsettes.

Østenfor Ballangsfjord er der i de ovenfor omtalte tre store nikkelarter utført undersøkelsesarbeide, som fremdeles fortsættes. Fra Eiterdalsfeltet er utskibet en prøveladning paa 135 ton nikkel-kobbermalm.

I Erikstad jernfelt i Lødingen herred er av Erikstad Interessentskap utført et betydelig undersøkelsesarbeide, som fremdeles fortsættes.

I Følstad jerngrube i Vaagan herred foregik i 1913 litt prøvedrift, hvorved der blev utvundet 1 200 ton malm.

Litt undersøkelsesarbeide har ogsaa været igang i Seljelid jernfelt i Rana, Øksfjord jernfelt i Lødingen, Kalfjord og Lunkanfjord jernfelt i Hadsel og Smorten jernfelt i Valberg, samt i Fagernesfjeldets jernfelt inden Narvik bys grænser.

Av molybdænmalm er der fra Vatterfjord grube i Vaagan herred produsert 4 000 kg. prima malm. Prisen paa molybdæn er gått kolossalt op under verdenskrigen.

Av amtets kromforekomster har ingen været gjenstand for bearbeidelse i femaaret.

Fra Jennestad grafitgrube i Sortland herred blev i 1911—1913 utskibet 737 ton.

5. Industri og haandverk.

De fabrikmæssige bedrifters antal opgives ved utgangen av 1915 at være 268 med en arbeidsstyrke av 4 118.

Ved utgangen av 1910 var bedriftenes antal 125 med en arbeidsstyrke av 3 253.

Av de forskjellige bedrifter er det fremdeles bergverksdriften som er av størst betydning, idet dennes 10 bedrifter beskjæftiget 1 906 arbeidere eller vel 46 pct. av den samlede arbeidsstyrke.

Fabrikindustrien maa sies at ha arbeidet under ganske gunstige vilkaar og gaat jevnt frem, specielt i periodens 4 første aar. I 1915 begyndte imidlertid krigens virkninger for mange av disse bedrifter at gjøre sig gjældende.

Angaaende haandverksdriften har statistisk materiale for perioden eller noget av dennes aar ikke været tilgjængelig.

Nogen talopgaver vedkommende denne kan derfor ikke meddeles, men der antages ogsaa i denne periode at være jevn fremgang.

Husflidssaken viser fremdeles jevn fremgang, hvilket i første række skyldes Nordlands husflidsforenings fortsatte energiske arbeide for samme. Den gren av haandverksdriften som drives i størst utstrækning og gir den største indtægt er fremdeles b a a t b y g g e r i e t. Efter lensmændenes opgaver hitsættes følgende tabel over de største bedrifter av denne art for aaret 1915:

Herred.	Antal bedrifter.	Arbeids- styrke i aaret 1915.	Antal arbeidsuker i aaret 1915.	Antal nybyggede baater i aaret 1915.	Baatens art.	Produktionens værdi.
Vefsn	1	25 mand	52 uker	-	Fiskefartøier — Skyssbaater	Kr. 53 000
Hemnes	12	42 —	455 —	-	Dæksskøiter — Aapne baater	108 350
Lurey	1	2 —	12 —	-	Skøiter	2 000
Gildeskaal	1	5 —	30 —	-	Reparationer	-
Saltdal	-	-	-	ca. 100 + 1 200	Ishavs- og bankskøiter Smaabaater øg dorryer	{ 500 000
Kjerringøy.....	1	4 —	24 —	2	1 skøite — 1 fiskerbaat	4 900
Bø	1	10 —	400 —	3	Fiskeskøiter	17 000
Sortland	3	33 —	1 007 —	10	Skøiter	85 000
Dverberg	3	16 —	70 —	12	Do.	29 500

Av stenbrudd var i 1915 følgende i virksomhet:

Anlæggets navn.	Hherred.	Stenens art.	Arbeidsstyrke i aaret 1915.	Antal arbeidsuker i aaret 1915.	Samlet ut- betalt arbeids- løn i aaret 1915.	Produktion i aaret 1915.	
						Mængde.	Værdi.
Bjørnaa klæberstenbrudd	Vefsn	Klæbersten	15 mand	18 uker	4 200 Kr.	112.2 m. ³	14 500 Kr.
Molid skiferbrudd	Beiarn	Skifer	-	30 -	-	75 -	3 000
Savjord brynestenbrudd	Do.	Brynesten	-	12 -	-	10 000 stk.	500
Eiterjord —	Do.	Do.	-	12 -	-	10 000 -	500
A/S Ankerske marmorforretning	Fauske	Marmor	12 -	25 -	11 500	28 m. ³	8 400
Nes skiferbrudd	Do.	Skifer	8 -	40 -	3 300	-	4 800
Alnes —	Do.	Do.	14 -	22 -	4 000	-	4 900
Kistrand —	Do.	Do.	24 -	38 -	14 450	-	18 700
Karl Lynum	Steigen	Marmor, granit	3 -	40 -	950	10 m. ³	2 500
Drag feltspatgruber	Tysfjord	3 feltspatbrudd	22 -	71 -	21 000	3 907 ton	27 220
Tjellebotn sten- og kalkfabrikker	Evenes	Kalksten	4 -	?	?	270 m. ³	9 000

Av anlegg for torv drift fandtes ved utgangen av aaret 1915 følgende:

Anleggets navn og beliggenhet.	Anleggs- aar	Arbeids- styrke i 1915.	Arbeids- dage i 1915.	Samlet utbetaalt arbeidsløn i 1915.	Aarets produktion.	
					Mængde.	Værdi.
Vefsn torvstøfabrik, Vefsn..	1907	4	Akkord	300	500	?
Grubens torvstørelag, Mo....	1909	3	150	592	600	1 100

Av egentlige is bruk findes ingen, men en flerhet av kjøbmænd og fiskeeksportører i fiskeridistrikten eier ishuse hvori de lagrer endel is til eget bruk for sin fiskeeeksport og noget til salg til fiskere og andre. Uttagning av is til utskibning forekommer ikke.

Efter lensmændenes opgaver hitsættes følgende tabel over antallet av ishuse m. v. i de forskjellige herreder:

Herred.	Antal ishuse.	Gjennemsnitlig arbeiderantall under isdriften.	Hvor mange dage isdriften stod paa.	Samlet utbetaalt arbeidsløn i 1915.	Kvantum is skaaret i aarets løp.	Samlet salgs- værdi for den i aaret av- hændede is.
Bindal.....	4	-	-	Kr.	Reg-ton (skibston).	Kr.
Brønnøy.....	8	65	15½	1 153.50	225.5	2 178
Nesna.....	5	-	-	-	-	-
Dønnes.....	3	-	-	-	-	-
Rødey.....	6	31	31	772	83.5	-
Gildeskål	5	-	-	-	-	-
Evenes.....	2	6	22	230	23	-
Sortland.....	1	13	16	2 500	450 m. ³	4 000
Øksnes.....	2	6	28	400	-	-

Desuten er for nogen andre herreders vedkommende antallet av ishuse ikke opgit.

6. Handel.

Antallet av landhandlerier (herunder indbefattet kooperative forninger o. lign.) opgives ved utgangen av 1915 til 590. For Tjøtta, Hemnes, Lurøy, Træna og Tjeldsund mangler dog fuldstændige opgaver. Ved utgangen

av 1910 var antallet opgit til 755. Da der ogsaa for denne periode manglet oplysninger fra 5 herreder, maa der foreligge en feil da forretningenes antal ikke kan antages at være gaat tilbake, tvertimot. Da antallet i 1905 var opgit til 552, synes stigningen til 755 i 1910 at være for stor, hvorfor dette tal maa antages ikke at være korrekt. Derimot kan stigningen fra 552 i 1905 til 590 i 1915 synes rimelig naar hensyn tages til de for det sidste aar manglende opgaver.

Ved krigens utbrudd i 1914 bevirket den straks indtrædende almindelige stigning av alle varepriser en betydelig fortjeneste for alle handlende som da sat inde med større lagere. Men efterhvert som omsætningen af de vigtigste levnetsmidler og nødvendighetsartikler blev overtat af statsprovianteringen blev handelsmændenes virksomhet i større og mindre utstrækning indskrænket til at danne mellemled mellem provianteringsraadene og publikum. Hertil bidrog ogsaa den almindelige knaphet paa tilgang av alle slags handelsvarer.

7. Skibsfart.

Der er ikke foretaget nogen almindelig optælling af handelsflaatens bestand pr. 31 december 1915. Saadan optælling er derimot foretaget pr. 31 december 1916.

I henhold til denne hitsættes en tabel over amtets registrerte sjø-gaaende handelsflaate.

(Se tabellen næste side.)

Angaaende skibsfarten paa de enkelte toldsteder i amtet og angaaende skibsfarten mellem amtet og utlandet i 1915 hitsættes efterstaaende tabeller.

(Se tabeller side 34—35.)

Av disse vil det fremgaa at der, sammenlignet med 1910, er adskillig nedgang paa grund av krigen og de derav følgende forhold.

Av dampskibsselskaper til besorgelse av lokaltrafikken inden amtet har man:

A/S Torghattens dampskibsselskap, Brønnøy,
 Det Helgelandske dampskibsselskap, Sandnessjøen,
 Saltens dampskibsselskap, Bodø,
 Ofotens dampskibsselskap, Narvik, og
 Vesterålens dampskibsselskap, Stokmarknes.

Sidstnævnte selskap deltar ogsaa i kysttrafikken med flere skibe, saavel i hurtigruterne som andre ruter.

Amtets registrerte sjøgaaende handelsflaate pr. 31 december 1916.

De enkelte told-steder.	I. Dampskibe.			II. Motorskibe.			III. Seilskibe.			IV. Samtlige skibe.			Fartøienes fordeling paa fartsgrupper.					
	Antal.	Brutto reg.-ton.	Netto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.	Netto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.	Netto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.	Netto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.	Antal.	Brutto reg.-ton.
Mosjøen	9	1 510	828	4	135	57	5	300	249	18	1 945	1 129	-	-	-	-	-	-
Mo i Rana	-	-	-	2	131	87	2	151	127	4	282	214	-	-	-	-	-	-
Bodø	24	5 872	3 241	22	1 007	535	64	4 181	3 520	110	11 060	7 296	-	-	-	-	-	-
Narvik	11	5 253	3 109	4	192	103	7	438	365	22	5 883	3 577	-	-	-	-	-	-
Svolvær	44	10 623	5 775	22	870	385	11	683	572	77	12 176	6 732	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	88	23 258	12 948	54	2 335	1 167	89	5 753	4 833	231	31 346	18 948	-	-	-	-	-	-
De tilsvarende tal for 1910 var	72	12 959	5 735	7	220	128	59	3 927	3 613	138	17 106	9 476	-	-	-	-	-	-

Skibsfarten paa de enkelte toldsteder i amtet i 1915.

Toldsteder.	Ankommet til:						Avgaat fra:					
	Med last.		I ballast.		Ialt.		Med last.		I ballast.		Ialt.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
Mosjøen	9	6 465	-	-	9	6 465	2	963	1	771	3	1 734
Mo i Rana	3	1 488	5	3 464	8	4 952	11	7 077	1	342	12	7 419
Bodø	47	32 948	15	13 084	62	46 032	50	38 023	-	-	50	38 023
Narvik	63	68 029	202	396 097	265	464 126	358	539 344	4	3 375	362	542 719
Svolvær	37	25 140	1	259	38	25 399	16	5 059	5	5 071	21	10 130
Tilsammen	159	184 070	223	412 904	382	544 974	437	590 466	11	9 559	448	600 025
For 1910 var de tilsvarende tal	109	88 583	372	760 754	481	849 337	514	872 043	39	28 695	553	900 738

Skibsfarten mellem amtet og utlandet i 1915.

Toldsteder.	Seilfartøier.						Dampfartøier.					
	Ankommet.		Avgaat.		De lastede skibes tonnage.		Ankommet.		Avgaat.		De lastede skibes tonnage.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Indgaat.	Utgaaat.	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.	Indgaat.	Utgaaat.
Mosjøen	-	-	-	-	-	-	9	6 465	3	1 734	6 465	963
Mo i Rana	-	-	-	-	-	-	8	4 952	12	7 419	1 488	7 077
Bodø	-	-	-	-	-	-	62	46 032	50	38 023	32 948	38 023
Narvik	1	131	-	-	131	-	264	463 995	362	542 719	67 898	539 344
Svolvær	2	283	1	205	283	205	36	25 116	20	9 925	24 857	4 854
Tilsammen	3	414	1	205	414	205	379	546 560	447	599 820	183 656	590 261
For 1910 var de tilsvarende tal	4	851	4	851	851	125	477	848 486	549	899 887	87 732	871 918

Nordlands amt.

8. Andre næringsveier.

Jagten har som næringsvei ingen større betydning. Den antages at være drevet i omrent samme utstrækning som før. Den tidligere i Lofoten og Vesterålen av utlændinger, særlig engelskmænd, drevne sportsjagt paa dertil leide jagtfelter har været ophørt under krigen.

Som rovdyrpræmier er i femaaret utbetalt kr. 39 157.71.

Bærhøsten antages aar om andet at gi nogenlunde det samme utbytte som tidligere. Sankningen av blaabær og tyttebær er dog maaske tiltat noget i de senere aar, efterhvert som efterspørselen sydfra er blit større. Anvendelse av disse bærsorter i husholdningen vinder vistnok ogsaa mer og mer indpas.

Andre næringsveier av nævneværdig betydning forekommer ikke.

9. Kommunikationer.

Angaaende veibygningen og veivæsenets tilstand i femaaret har amtsingeniør Boye levert følgende oversigt:

I femaaret 1911—1915 (1. januar 1911—30. juni 1915) blev nybygget 213.3 km. kjørevei, hvorav for statsmidler med distriktsbidrag 95.5 km. og for kommunale midler med eller uten bidrag av amtsveifondet 117.8 km.

I sammenligning med foregaaende femaar er dette 6.5 km. mindre av første og 57.4 km. mindre av sidstnævnte slags, uagtet statsbevilgningene, som utgjorde henholdsvis kr. 878 950 og kr. 1 084 968, altsaa var kr. 206 018 større i heromhandlede femaar.

Den væsentligste aarsak til denne nedgang maa foruten arbeidsprisenes stigning ogsaa tilskrives den omstændighet at der i det paagjældende tidsrum er git bevilgning til større broanlæg, hvilket maa influere sterkt paa de oparbeidede veilænger. Desuten har ogsaa for enkelte veier kravet paa et bedre utstyr av veidække og kurvatur av hensyn til automobilfærdselen medført adskillig stigning av byggeomkostningene.

Av de angivne længder omfatter 15.74 km. omlægning av ældre vei.

De hovedveiens anlæg som i 1911—1915 har været under oparbeidelse eller er utført for statsmidler med distriktsbidrag vil findes i efterstaende tabel I.

(Se side 42—45.)

Distriktsbidraget har for de fleste av disse utgjort $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{5}$ av de medgaaede omkostningene, foruten avstaaelse til grund og grus m. v., der som oftest er ydet av de interesserte uten godtgjørelse. I herredene Vefsn og Ankenes er dog bevilget anlæg mot $\frac{1}{15}$ distriktsbidrag, i Hatfjelldal, Nordfold og Øksnes mot $\frac{1}{10}$, samt i Beiarn mot $\frac{1}{6}$. For sidstnævnte herred har desuten amtet overtatt en del av distriktsbidraget.

Kjørebredden har som regel været 3.25 og 3.5 m. gjennemgaaende uten indskrænkninger. For viktigere veiruter har været anvendt en kjørebredde av 3.75 og 4.0 m.

Bygdeveisanlæg som er utført for kommunernes regning med eller uten bidrag av amtsveifondet eller private findes opført i tabel II, hvorav det vil fremgaa at der i heromhandlede femaar blev anvendt til denne veibygning	kr. 325 158.00
mot i forrige periode	« 398 433.00
altsaa en formindskelse av kr. 73 275.00	

Denne nedgang er imidlertid for en del kun tilsyneladende, idet sidste periode blot omfatter et tidsrum av 4½ aar.

Av amtsveifondet har der aarlig været bevilget kr. 18 000.00, som amtsstinget hvert aar har fordelt mellem ca. 60 bygdeveisanlæg. Fra og med budget-aaret 1913—1914 har ogsaa Staten bevilget kr. 6 000.00 aarlig til amtsveifondet.

Til vedlikehold (sammenlign tabel III) er i femaaret anvendt	kr. 318 891.00
mot i 1906—1910	« 287 160.00
Forøkelse kr. 31 731.00	

Under henvisning til tabel I, II og III meddeles nedenstaaende oversikt over samtlige utgifter til veivæsenet i tidsrummet 1 januar 1911 til 30 juni 1915:

a. Statens utgifter (bevilgning).

I budgetaaret	1 januar 1911 til 30 juni 1911.	1911— 1912.	1912— 1913.	1913— 1914.	1914— 1915.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Bevilget til hovedveier ..	144 784	224 947	234 758	226 250	254 229	1 084 968
Distriktsbidrag	21 074	35 999	37 531	37 593	45 090	177 287
Statsutgifter til hoved- veier, netto	123 710	188 948	197 227	188 657	209 139	907 681
Statsbidrag til bygdeveier	-	-	-	8 000	6 000	14 000
Administration	8 478	17 738	19 322	19 134	20 692	85 364
Statsutgifter til veianlæg	132 188	206 686	216 549	215 791	235 831	1 007 045
Vedlikehold	1 655	3 344	6 288	6 315	7 576	25 178
Lensmænds reiser	2 279	5 446	5 009	4 421	5 740	22 895
Sum statsutgifter	136 122	215 476	227 846	226 527	249 147	1 055 118

b. A m t e t s u t g i f t e r (bevilgning).

I budgetaaret	1 januar 1911 til 30 juni 1911.	1911— 1912.	1912— 1913.	1913— 1914.	1914— 1915.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Bidrag til hovedveier	-	1 333	1 600	1 467	1 867	6 267
Bidrag til bygdeveier (amtsveifondet)	-	18 200	18 000	18 000	18 000	72 200
Vedlikehold av hoved- veier	1 500	3 000	2 000	2 000	2 000	10 500
Administration	4 239	8 869	9 661	9 567	10 346	42 682
Tilfældige utgifter	263	533	520	517	560	2 393
Sum	6 002	31 935	31 781	31 551	32 773	134 042

c. H e r r e d e n e s u t g i f t e r:

I budgetaaret	1911.	1912.	1913.	1 januar 1914 til 30 juni 1915.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Hovedveisanlæg	38 407	35 298	36 029	61 286	171 020
Bygdeveisanlæg med og uteu bidrag av amts- veifondet	70 139	67 670	58 311	42 838	238 958
Vedlikehold (hoved- og bygdeveier)	62 607	70 612	62 948	87 046	283 213
Sum	171 153	173 580	157 288	191 170	693 191

Efter foranstaaende kan de samlede utgifter til veivæsenet i Nordlands amt fra 1 januar 1911 til 30 juni 1915 opstilles saaledes:

A. Anlæg:

I. Til hovedveisanlæg er bevilget:	
1) Av Staten.....	kr. 907 681
2) - amtet	- 6 267
3) - herredene	- ¹ 171 020
	kr. 1 084 968
II. Til bygdeveisanlæg:	
1) Av Staten.....	kr. 14 000
2) - amtet	- 72 200
3) - herredene (naturalarbeide iberegnet)	- 238 958
	325 158

B. Vedlikehold:

1) Av Staten.....	kr. 25 178
2) - amtet.....	- 10 500
3) - herredene	- 288 213
	318 891

C. Administration:

1) Staten:	
a. Ingenierer.....	kr. 85 364
b. Lensmænds reiser	- 22 895
	kr. 108 259
2) Amtet:	
a. Ingenierer	kr. 42 682
b. Tilfældige utgifter	- 2 393
	45 075
	153 334

Totalutgifter i femaaret kr. 1 882 351

Ved utgangen av 1915 hadde amtet 1 050.05 km. hovedvei og 1 085.68 km. bygdevei, imot henholdsvis 958.68 km. og 977.06 km. ved utgangen av 1910, altsaa en forøkelse av 91.37 og 108.62 km.

Desuten hadde 61.56 km. ridevei og 80.73 km. vintervei, imot henholdsvis 64.24 km. og 80.73 km. ved utgangen av 1910, altsaa en formindskelse av 2.68 km. ridevei.

Til nærmere belysning av veivæsenets utvikling i løpet av de sidste 40 aar indtil 30 juni 1915 hitsættes efterstaaende sammenstilling over længder og omkostninger i henhold til de foregaaende femaarsberetninger. Det bemerkes at utgiftene til administration ikke er medtatt i oversigten.

¹ Herav kr. 15 700 bidrag av skogvæsenet.

Fem års periode.	Oparbeidet kjørevei inklusive omlægning.		
	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
1875—1880.....	61.5	22.0	83.5
1881—1885.....	67.4	42.2	109.6
1886—1890.....	92.5	69.4	161.9
1891—1895.....	96.5	143.3	239.8
1896—1900.....	127.5	168.2	295.7
1901—1905.....	127.4	175.1	302.5
1906—1910.....	101.9	176.1	278.0
1911—1915 ¹	95.5	117.8	213.3

¹ 1 januar 1911 til 30 juni 1915.

Omkostninger.

1. Av Staten eksklusiv distriktsbidrag.	Til nybygning.			Sum Vedlikehold.	Sum: Anlæg og vedlikehold.		
	Av kommunerne og amtet.				3.		
	Distriktsbidrag til hovedveier. a)	Utgifter til kommunale veier. b)	2. Sum a + b		1 + 2	1 + 2 + 3	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
221 669	45 526	17 421	62 947	284 616	77 982	362 548	
238 068	52 729	30 571	83 300	321 368	79 560	400 928	
384 622	99 590	74 988	174 578	559 200	97 211	656 411	
432 883	139 081	163 254	302 335	735 218	123 768	858 986	
625 911	189 145	296 471	485 616	1 111 527	162 764	1 274 291	
649 498	205 603	333 993	539 596	1 189 094	228 966	1 418 060	
620 042	146 994	398 433	545 427	1 165 469	287 160	1 452 629	
921 681	177 287	311 158	488 445	1 410 126	318 891	1 729 017	

Tabel I (ad amtsingeniørens femaarsberetning 1911—1915).

H o v e d -
utført og under arbeide for statsmidler

Herred.	Anlæggets navn.	Utført løpende meter.		Maksimums- stigning.
		Ny vei.	Omlægning.	
Brønnøy	1. Mosheim—Brønnøy . . .	-	-	1/20
Velfjord og Bindal	2. Flatmo—Lande	5 444	-	1/12
Velfjord	3. Hommelstø—Hegge	1 700	-	1/10
Stamnes	4. Ulvangskleiven	-	-	1/10
Alstahaug	5. Ombygning av broer over Herten- og Aaringselv ..	-	170	-
Vefsn	6. Kulstad bro—Forsmo bro	-	-	1/20
	7. Vefsn—Grong	9 750	-	1/15
Hatfjelldal.....	8. Hatfjelldal kirke— Unkerelv bro	4 085	-	1/13.8
	9. Unkerelv bro—Mikkelsjord	5 840	-	1/15
	10. Mikkelsjord—Nyhaugen ..	-	-	1/20
Hemnes	11. Reinaamo—Bleikvasli ..	8 853	-	1/15
	12. Bro over Rølielv	400	-	-
Mo.....	13. Bro over Ranaelv ved Selfors	130	470	-
Beiarn.....	14. Tvervik—Dokmo—Navjord	-	5 381	1/16
Saltdal	15. Bro over Saltdalselv	-	3 200	1/25
Sørfold	16. Strømdal—Helland	4 900	-	1/13.8
Nordfold og Leir- anger	17. Nordfold—Osjord	624	-	1/18
Hamarey	18. Opeide—Skautnes	-	2 210	1/20
Evenes	19. Skaarnes—Djupvik	752	-	1/25.7
	20. Djupvik—Bø	7 297	-	1/15
Lødingen	21. Rindbø—Øksnes	838	-	1/16.3
Ankenes	22. Øijord—Elvegaardselv ..	1 060	-	1/15.8
	23. Bjerkvik—Amtsgrensen ..	2 870	-	1/17.2
Tjeldsund	24. Tromsø amtsgr.-Staksvoll	10 886	-	1/20
Øksnes	25. Alsvaag—Myre	627	-	1/25
	26. Myre—Strelgelvaag	6 580	-	1/30
Dverberg	27. Andenes—Bleik	8 068	-	1/20
Hadsel	28. Frøskeland—Oshaug	40	-	1/25
Værøy og Røst ...	29. Røstnesvaagen—Nordland	3 325	-	1/10
	Sum	84 069	11 431	-

¹ Herav kr. 34 000 av skogvæsenet. ² Herav kr. 6 050 av militærvæsenet.

veisanlæg

med distriktsbidrag i femaaret 1911—1915.

Kjøre-bredde.	Bevilgning.					
	31 decbr. 1910— 1 juli 1911.	1911—1912.	1912—1913.	1913—1914.	1914—1915.	Sum.
Meter.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
2.5—4.0	-	175	-	-	-	175
2.5—3.75	8 089	20 000	20 000	11 100	-	59 189
2.5—3.25	-	-	-	-	9 900	9 900
2.6 og 3.25	-	-	-	-	2 000	2 000
2.5—3.5	-	14 797	-	-	-	14 797
2.5—3.75	-	2 975	-	-	-	2 975
2.5—3.75	18 958	20 000	20 000	20 000	20 000	98 958
2.5—3.75	20 000	3 100	-	-	-	23 100
2.5—3.25	-	7 900	10 000	9 400	-	27 300
2.5—3.25	-	-	-	-	10 000	10 000
2.5—3.25	-	20 500	20 500	20 500	24 000	¹ 85 500
2.5—3.75	22 500	-	-	-	-	22 500
2.5—4.0	-	15 000	30 000	38 000	33 800	116 800
2.5—3.5	-	20 000	24 000	22 000	28 000	94 000
3.5	-	-	-	22 000	40 000	62 000
2.5—3.5	-	17 500	17 858	-	-	35 358
2.5—4.0	9 400	-	-	1 300	-	10 700
3.0—3.5	-	-	-	-	14 280	14 280
3.25—3.75	11 240	-	-	-	-	11 240
2.6—3.75	-	26 000	26 900	-	-	52 900
2.5—3.5	-	-	-	-	20 000	20 000
2.0—3.75	18 160	-	-	-	-	18 160
3.75—4.75	-	-	1 000	20 050	15 500	² 36 550
-	19 000	25 000	20 000	16 700	-	80 700
2.6—3.75	22 437	-	-	3 200	2 313	27 950
2.5—3.75	-	12 000	14 000	13 000	-	39 000
2.5—3.75	-	20 000	22 500	18 000	16 400	³ 76 900
2.6—3.5	-	-	-	-	14 600	14 600
2.5—3.5	-	-	8 000	11 000	3 436	22 436
-	144 784	224 947	234 758	226 250	254 229	1 084 968

³ Herav kr. 14 000 av havnevæsenet.

Tabel I (forts.).

Herred.	Anlæggets navn.	Distrikts-		
		Kvotadel.	1910—1911.	1911—1912.
Brennøy	1. Mosheim—Brønnøy	$\frac{1}{4}$	-	44
Velfjord og Bindal	2. Flatmo—Lande	$\frac{1}{8}$	1 011	2 500
Velfjord	3. Hommelstø—Hegge	$\frac{1}{8}$	-	-
Stamnes	4. Ulvangskleiven	$\frac{1}{5}$	-	-
Alstahaug	5. Ombygning av broer over Herten- og Åaringselv ..	$\frac{1}{4}$	-	3 699
Vefsn	6. Kulstad bro—Forsmo bro	$\frac{1}{4}$	-	944
	7. Vefsn—Grong	$\frac{1}{15}$	930	1 333
Hatfjelldal.....	8. Hatfjelldal kirke— Unkerelv bro	$\frac{1}{10}$	2 000	310
	9. Unkerelvbro—Mikkeljord	$\frac{3}{20}$	-	1 185
	10. Mikkeljord—Nyhangen ..	$\frac{1}{10}$	-	-
Hemnes	11. Reinaamo—Bleikvasli ..	$\frac{1}{10}$	-	1 200
	12. Bro over Rølielv	$\frac{1}{4}$	5 625	-
Mo.....	13. Bro over Ranaelv ved Selfors	$\frac{1}{4}$	-	3 750
Beiarn.....	14. Tvervik-Dokmo-Navjord	$\frac{1}{6}$	-	3 334
Saltdal	15. Bro over Saltdalselv	$\frac{1}{4}$	-	-
Sørfold	16. Strømdal—Helland	$\frac{1}{7}$	-	2 500
Nordfold og Leir- anger	17. Nordfold—Osjord	$\frac{1}{4} - \frac{1}{10}$	1 400	-
Hamarøy	18. Opeide—Skautnes	$\frac{1}{4}$	-	-
Evenes	19. Skaernes—Djupvik	$\frac{1}{5}$	2 248	-
	20. Djupvik—Bø	$\frac{1}{5}$	-	5 200
Lødingen	21. Rindbø—Øksnes	$\frac{1}{5}$	-	-
Ankenes	22. Øijord—Elvegaardselv...	$\frac{1}{10}$	1 816	-
	23. Bjerkvik—Amtsgrensen .	$\frac{1}{15}$	-	-
Tjeldsund	24. Tromsø amtsgr.-Staksvoll	$\frac{1}{5}$	3 800	5 000
Øksnes	25. Alsvaag—Myre	$\frac{1}{10}$	2 244	-
	26. Myre—Strelengvaag	$\frac{1}{5}$	-	2 400
Dverberg	27. Andenes—Bleik	$\frac{1}{5}$	-	2 600
Hadsel	28. Frøskeland—Oshaug	$\frac{1}{4}$	-	-
Værøy og Røst ...	29. Røstnesvaagen—Nordland	$\frac{1}{6}$	-	-
	Sum		21 074	35 999

bidrag.

				Anmerkninger.
1912—1913.	1913—1914.	1914—1915.	Sum.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
			44	
2 500	1 388	-	7 399	
-	-	1 238	1 238	
-	-	400	400	
-	-	-	3 699	
-	-	-	944	
1 333	1 333	1 334	6 263	
-	-	-	¹ 2 310	¹ Herav kr. 2 200 av skogvæsenet.
1 500	1 410	-	¹ 4 095	¹ — — 1 500 —
-	-	1 000	1 000	
1 200	1 200	1 550	5 150	
-	-	-	5 625	
7 500	9 500	8 450	¹ 29 200	¹ Herav kr. 6 000 av skogvæsenet.
4 000	3 666	4 667	¹ 15 667	¹ — — 6 267 — amtet og — — 1 000 — skogvæsenet.
-	5 500	10 000	¹ 15 500	¹ Herav kr. 5 000 — —
2 551	-	-	5 051	
-	200	-	1 600	
-	-	3 570	3 570	
-	-	-	2 248	
5 380	-	-	10 580	
-	-	4 000	4 000	
-	-	-	1 816	
67	1 336	1 033	2 436	
4 000	3 340	-	16 140	
-	320	231	2 795	
2 800	2 600	-	7 800	
3 100	3 600	3 280	12 580	
-	-	3 650	3 650	
1 600	2 200	687	4 487	
37 531	37 593	45 090	177 287	

Tabel II (ad amtsingeniørens femaarsberetning 1911—1915).

B y g d e v e i s a n l æ g
utført og under arbeide for kommunens regning med eller uten bidrag av amtsveifondet eller private i tidsrummet
1 januar 1911 til 30 juni 1915.

Herred.	Utført løpende meter vei.		Medgaat til arbeidet.			I utgiftene indgaard amtsveifonds- bidraget 1911—1915.	Anm.
	Nybrygning.	Omlægning.	Kontant.	Værdi av naturalarbeide.	Ialt 1 januar 1911— 30 juni 1915.		
Bindal	880	-	1 533	498	2 031	1 500	
Vik	2 274	-	3 548	47	3 595	2 600	
Brønnøy	855	-	5 886	-	5 886	750	
Velfjord	-	-	10	450	460	-	
Tjøtta	1 612	-	2 979	2 043	5 022	1 650	
Alstahaug	970	-	2 700	-	2 700	800	
Stamnes	3 544	-	6 288	1 925	8 213	2 000	
Hørøy	3 750	300	5 773	601	6 374	1 900	
Hattfjelldal	3 576	-	7 531	1 202	8 733	1 4100	¹ Heri indbe- fattet kr. 2000
Hemnes	1 250	2 681	6 355	3 537	9 892	2 950	
Mo	5 220	700	30 448	-	30 448	4 500	
Nesna	2 215	-	3 912	2 008	5 920	2 400	
Dønnes	5 510	-	2 778	1 077	3 855	1 500	
Lurøy	817	70	725	1 041	1 766	900	
Rødey	-	-	-	-	-	750	
Gildeskål	3 166	-	4 081	2 953	7 034	2 200	
Fauske	5 907	-	10 236	1 980	12 216	1 000	
Skjerstad	1 260	-	5 082	345	5 427	1 500	

Nordlands amt.

Bodin	4 195	-	6 158	726	6 884	2 000
Sørfold	3 400	-	6 370	2 363	8 733	3 350
Nordfold	870	-	2 988	1 380	4 368	2 100
Kjerringøy	3 445	-	8 373	7 987	16 360	3 600
Leiranger	2 253	-	7 527	1 089	8 616	2 600
Steigen	1 400	550	3 417	1 205	4 622	1 300
Hamareøy	4 400	-	7 524	4 521	12 045	2 850
Lødingen	1 021	-	5 174	-	5 174	1 550
Tjeldsund	1 173	-	4 728	-	4 728	1 750
Evenes	5 823	-	12 928	284	13 212	3 600
Ankenes	3 113	-	14 601	4 211	18 812	2 100
Flakstad	2 328	7	7 431	1 655	9 086	3 450
Buksnes	980	-	4 207	3 579	7 786	2 300
Borge	4 368	-	5 304	6 133	11 437	2 600
Valberg	2 935	-	1 426	4 907	6 333	1 100
Gimsøy	8 435	-	8 223	5 707	13 930	2 700
Vaagan	1 670	-	9 157	636	9 793	2 650
Hadsel	2 851	-	5 374	2 289	7 663	2 500
Bø	3 520	-	6 593	4 178	10 771	3 600
Sortland	3 280	-	5 073	3 306	8 379	2 050
Øksnes	4 813	-	4 842	4 102	8 944	1 550
Dverberg	4 447	-	6 239	1 671	7 910	1 900-
I femaaret 1911—1915	113 526	4 308	243 522	81 636	325 158	86 200
- — 1906—1910	163 446	12 618	305 106	93 327	398 433	88 470
- — 1901—1905	161 317	12 815	252 078	81 915	333 993	75 700
- — 1896—1900	160 517	7 680	229 024	67 447	296 471	75 300
- — 1891—1895	138 076	5 384	127 650	35 604	163 254	54 600
- — 1886—1890	69 371	-	57 699	17 289	74 988	10 300

Tabel III (ad amtsingeniørens femaarsberetning 1911—1915).

K o m m u n e r n e s u t g i f t e r
til vedlikehold av hoved- og bygdeveier i femaaret.

H e r r e d .	Medgaat til vedlikehold.			Anmerkning.
	Kontant.	Værdi av naturalarbeide.	Sum.	
Bindal.....	2 244	-	2 244	
Vik.....	2 431	6 250	8 681	
Brønnøy.....	3 854	-	3 854	
Vega.....	7 612	-	7 612	
Tjøtta.....	16	7	23	
Velfjord.....	2 716	-	2 716	
Alstahaug.....	4 061	735	4 796	
Stamnes.....	9 674	-	9 674	
Vefsn.....	40 492	-	40 492	
Hatfjelldal.....	2 081	884	2 965	
Hemnes.....	19 039	-	19 039	
Mo.....	25 818	-	25 818	
Nesna.....	3 568	1 331	4 899	
Lurøy.....	174	-	174	
Meløy.....	827	205	1 032	
Gildeskåla.....	1 729	119	1 848	
Beiarn.....	1 368	2 479	3 847	
Saltdal.....	5 710	710	6 420	
Skjerstad.....	740	60	800	
Fauske.....	17 753	-	17 753	
Bodin.....	16 931	-	16 931	
Sørfold.....	503	-	503	
Nordfold.....	1 219	-	1 219	
Leiranger.....	452	269	721	
Steigen.....	1 543	4 521	6 064	
Hamarøy.....	3 733	373	4 106	
Lødingen.....	1 447	-	1 447	
Tjeldsund.....	87	-	87	
Evenes.....	8 237	67	8 304	
Ankenes.....	8 486	1 277	9 763	
Væreys og Røst.....	1 034	-	1 034	
Flakstad.....	1 713	-	1 713	
Buksnes.....	13 139	-	13 139	
Borge.....	4 911	3 620	8 531	
Gimsøy.....	100	-	100	
Vaagan.....	934	200	1 134	
Hadsel.....	4 273	14 994	19 267	
Be.....	5 453	-	5 453	
Sortland.....	11 007	-	11 007	
Øksnes.....	850	400	1 250	
Dverberg.....	6 753	-	6 753	
I femaaret 1911—1915	244 712	38 501	283 213	
— 1906—1910	236 519	50 641	287 160	
— 1901—1905	190 040	38 926	228 966	
— 1896—1900	129 668	33 096	162 764	
— 1891—1895	95 695	28 073	123 768	
— 1886—1890	74 746	22 465	97 211	

Herav refundert av
Vensmoen tuber-
kulosesanatorium
kr. 1 300.35.

Nogen ny f j e l d s t u e er ikke opført i femaaret. Driften av de ældre har ikke undergaat nogen væsentlig forandring.

Angaaende s k y s s - s t a t i o n e n e hitsættes nedenstaaende fortegnelse. Nogen ny er ikke oprettet i femaaret.

H e r r e d .	Stationens navn.	Hvortil skysses.	Veilængde.	
			Landevei.	Sjøvei.
	A. Faste stationer.		Km.	Km.
Mosjøen ladested	Mosjøen	Fokstad	16	-
		Haukland	11	-
Vefsn	Haukland	Mosjøen	11	-
		Angermoen	20	-
		Forsmoen	11	-
Do.	Angermoen	Haukland	20	-
		Elsfjord	14	-
Do.	Fokstad	Mosjøen	16	-
		Laksfors	13	-
Do.	Laksfors	Fokstad	13	-
		Fellingfors	13	-
Do.	Fellingfors	Laksfors	13	-
		Klevimoen	13	-
		Svenningdal, øvre	13	-
Do.	Klevimoen	Fellingfors	13	-
		Hattfjelldal	25	-
Hattfjelldal	Hattfjelldal	Klevimo	25	-
Mo.	Mo	Kvitenget	25	-
		Ildgruppen	12	-
		Bossmoen	10	-
		Ytterlændingen	10	-
Do.	Kvitenget	Mo	25	-
		Dunderland	21	-
Do.	Ildgruppen	Røvand	13	-
		Tvervand	17	-
		Umbugten	28	-
		Mo	12	-
Do.	Umbugten	Mo	40	-
		Tvervand	11	-
		Røvand	15	-
		Ildgruppen	28	-
		Strimasund	23	23
Hemnes	Hemnesberget	Fineidet	15	-
		Elsfjorden	-	14
		Utskarpen	-	11

H e r r e d .	Stationens navn.	Hvortil skysses.	Veilængde.	
			Landevei.	Sjøvei.
			Km.	Km.
Hemnes	Fineidet	Hemnesberget	15	-
		Oldernes	15	-
Do.	Oldernes	Fineidet	15	-
Do.	Elsfjordstrand	Hemnesberget	20	14
		Fineidet	14	16
		Angermo	14	-
Beiarn	Moldjord	Staupaamo	57	-
		Eggesvik	16	-
		Tvervik	-	6
Bodin	Mørkved	Hopen	10	-
		Bodø	9	-
Do.	Hopen	Vaagan	7	-
		Mørkved	10	-
Skjerstad	Vaagan	Hopen	7	-
		Stemland	-	16
		Fauske	-	32
Fauske	Fauske	Djupvik	15	-
		Vaagan	-	32
		Skjerstad	-	22
		Rognan	-	20
Saltdal	Rognan	Almendingen	18	-
		Fauske	-	20
B. Tilsigelses- stationer.				
Saltdal	Almendingen	Lerjordfald	12	-
		Rognan	18	-
Sørfold	Djupvik	Fauske	15	-
		Røsvik	-	15
		Kjerringøy	-	54
Kjerringøy	Kjerringøy	Djupvik	-	54
		Røsvik	-	39
		Røirstad	-	25
		Helnes i Leiranger	-	25
		Bodø	-	34

O f o t b a n e n. Angaaende driftsresultater i femaaret hitsættes følgende opgaver:

Driftsaar.	Antal reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Overskud.
		Ton.	Kr.	Kr.
1910—1911.....	24 137	2 172 223	1 650 622	883 993
1911—1912.....	23 100	2 830 069	2 032 423	1 131 597
1912—1913.....	25 873	2 981 572	2 591 059	1 430 022
1913—1914.....	33 476	3 351 184	2 761 694	1 412 362
1914—1915.....	25 235	2 018 530	2 402 797	1 107 607

Av nye telegraf- og telefonanlæg er i femaaret utført:

Telegraflinje: Narvik—Riksgrænsen	36 km.
Telefonlinje: Vesteraalen—Lofoten.....	82 -
— Narvik—Drag i Tysfjord	128 -
— Lurøy—Træna	59 -
— Sjønnæs—Elvegaard i Sjomen.....	19 -
— Nørsvik—Drag i Tysfjord	90 -
— Venset—Misvær.....	40 -
— Korsvik—Aldersund	18 -
— Hamarøy—Drag—Korsvik	51 -
— Skaalvær—Husvær—Brasøysund.....	11 -
— Ravik—Arnøyene	16 -
— Tornes—Myken	58 -
— Træna—Selvær	14 -
— Øksningen—Seløy	8 -
— Lødingen—Harstad	64 -
— Svolvær—Sortland.....	52 -
— Vatnfjord—Laukvik	5 -
— Sallangen—Tjellebotn	17 -
— Mørsvik—Marhaug—Segelstein.....	45 -
— Bodø—Ravik	61 -
— Tonnes—Hesten—Nesøy—Myken—Valvær..	34 -
— Nesna—Tomma	37 -
— Røsvatn—Hatfjelldal	73 -
— Sortland—Alsøag	39 -
— Arnøy—Fleinvær	12 -
— Stokmarknes—Melbo	16 -
— Lødingen—Svolvær	86 -
— Lødingen—Narvik	107 -
— Fauske—Mo i Rana.....	160 -
— Mo i Rana—Mosjøen	82 -
— Mosjøen—Fellingfors	43 -
— Mosjøen—Grong	196 -

Telefonlinje:	Narvik—Bodø—Mosjøen	285 km.
—	Sandnessjøen—Høylandet	90 -
—	Svolvær—Sørvaagen	142 -
Bilinje:	Bodø—Hopen	18 -
—	Finneide—Straumsnes i Valnesfjord	14 -
—	Vik i Helgeland—Sandvaagen	4 -
—	Mosjøen—Haukland	10 -
—	Hopen i Bodin—Mjønes	14 -
—	Nilsskog—Forsmo	3 -
—	Russaanes—Berghulnes	10 -
—	Nordnesøy—Sørnesøy	3 -
—	Straumdal—Kvarv.....	24 -
—	Fauske—Kvitblik	11 -
—	Angermoen—Steinmoen	8 -

Tilsammen 2 395 km.

I forrige femaar var længden 741 km.

Ved utgangen av 1915 var antallet av rikstelefond og rikstelegraffstationer i Nordlands amt 278.

Antallet av telegrammer til og fra stationene i Nordlands amt var 10.39 pct. av antallet for det hele land.

I dette femaar har de private selskaper ikke foretatt nogen nævneværdig utvidelse; derimot er antallet av særskilte abonnementlinjer (tilknytningslinjer) til de forskjellige rikstelefostationer i landdistrikturen steget betydelig.

Postanstaltenes antal er i femaaret øket fra 332 til 385 og brevmængden fra 3 947 000 til 4 443 300.

10. Kommunal husholdning.

Fra den Offentlige Statistik hitsættes følgende opgaver:

(Se tabellen næste side.)

Herredskommunerne formue bestaar væsentligst af kirker og skolehuse.

Indtægtsgivende aktiver forekommer kun i liten utstrækning.

Kommunal erhvervsvirksomhet forekommer ikke.

Laanegjældens forøkelse skyldes hovedsageligst veibygningen og opførelsen av skolehuse, men maa ogsaa i nogen mon tilskrives de ved krigen skapte forhold med hensyn til provianteringen. Amtskommunens laanegjæld, som pr. 1 juli 1910 utgjorde kr. 251 480, var pr. 30 juni 1915 gåaet ned til kr. 243 100. Nye laan har ikke været optat i femaarsperioden.

De bevilgede aarlige utgifter er inden det samme tidsrum steget fra kr. 250 000 til kr. 323 800. Matrikelskatten til amtet er gåaet op fra kr. 7.20

	1911.	1915—1916.
Samlet antal skatydere	40 363	42 295
Samlet antagen formue.....	58 984 000	94 829 000
Samlet antagen indtægt	20 678 000	29 257 000
Sum av kommunale skatter.....	1 597 383	1 952 167
Antagen formue pr. indbygger.....	384	596
— indtægt —	135	184
Samlet beløp av kommunale skatter:		
pr. indbygger.....	10.40	12.27
- skatydere	39.58	46.16
- 1 000 kr. antagen formue.....	2.71	2.06
- 100 - — indtægt.....	7.73	6.67
- 100 - skatbar —	11.71	10.34
Herredskommunernes formue.....	4 499 642	-
Do. laanegjeld.....	2 067 769	-

til kr. 7.60 pr. skyldmark. Paa grund av den tilvekst i matrikelskyld som er fremkommet ved den nye skattelovs bestemmelser om verker og bruk er den samme utligning steget fra kr. 125 394 76 til kr. 159 820 90. Det paa herredene fordelte beløp er steget fra kr. 125 000 til kr. 164 000.

Av eiendomme eier amtskommunen fiskeværet Henningsvær i Lofoten og landbruksskolegaarden Bodøgaard ved Bodø

Henningsvær var indkjøpt i 1883 for kr. 242 337.40.

Pr. 1 januar 1911 utgjorde:

Aktiva.....	kr. 72 602.74
Passiva (gjeld).....	- 47 000.00

Overskud kr. 25 602.74

Pr. 31 december 1915 var stillingen:

Aktiva.....	kr. 65 625.92
Gjeld	- 34 500.00

Overskud kr. 31 125.92

For landbruksskolegaarden med huse, besætning m. v. utgjorde pr. 1 juli 1910:

Aktiva.....	kr. 147 217.90
Gjeld	- 23 225.05

Overskud kr. 123 992.85

og pr. 30 juni 1915:

Aktiva.....	kr. 155 712.65
Gjelden	- 15 125.00

Overskud kr. 140 587.65

Vedkommende Nordlands medicinalfond hitsættes efter regnskapene følgende opgaver:

Aar.	Medicinalavgi t.	Amtskommunens tilskud.	Nettoutgifter.	Laanegjeld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	64 371	28 887	84 633	196 000
1912.....	91 806	7 826	74 959	189 000
1913.....	64 426	41 747	87 889	182 000
1914.....	47 546	26 623	57 610	175 000
1915.....	106 848	2 201	91 684	168 000

Renter og diverse indtægter har i femaaret gjennemsnitlig utgjort ca. kr. 3 600.00.

Amtskommunens andel av brændevinssamlagenes overskud har for aarene 1911—1915 tilsammen utgjort kr. 147 160.50.

II. Arbeiderforhold.

Tjenerlønninger og arbeidspriser har i aaret 1915 været:

Tjenestegutter (værdien av kost og logi m.m. iberegnet) fra kr. 450 til kr. 1 080	— —	— —	— —	180	580
Tjenestepiker	— —	— —	— —		

Sedvanlig dagløn for husmænd og dagarbeidere har stillet sig saaledes:

	Paa egen kost.				Paa husbondens kost.			
	Sommer		Vinter		Sommer		Vinter	
	fra kr.	til kr.	fra kr.	til kr.	fra kr.	til kr.	fra kr.	til kr.
Husmænd (pligtarbeide)	2.50	5.00	2.00	4.00	1.20	4.00	1.00	3.75
Almindelige dagarbeidere:								
Mænd	3.00	6.00	2.50	5.50	1.80	5.00	1.50	6.00
Kvinder	1.50	3.00	1.00	2.50	0.80	2.00	0.60	2.00

Den sedvanlige arbeidsløn for voksne arbeidere har været:

For tømmerhuggere	fra kr. 3.00	til kr. 4.20
- tømmerkjørere, med hest.....	- - 5.00	- - 7.00
- - uten	- - 3.00	- - 4.00
- flotere	- - 4.00	- - 5.50
- grubearbeidere	- - 4.00	- - 6.50
- stenbrytere	- - 3.50	- - 6.00
- stenhuggere.....	- - 3.20	- - 5.00
- teglverksarbeidere.....	- - 4.50	- - 5.00
- platearbeidere.....	- - 5.00	- - 6.00
- formere	- - 5.56	- - 6.00
- spinderiarbeidere, mænd	- - 3.00	
- - - kvinder.....	- - 1.50	- - 1.60
- væveriarbeidere, mænd.....	- - 2.35	
- - - kvinder	- - 1.40	- - 2.00
- sagarbeidere	- - 3.50	- - 5.00
- høvleriарbeidere	- - 3.00	- - 4.80
- møllearbeidere	- - 3.50	- - 4.80
- hustømmermænd	- - 3.00	- - 6.00
- snekkerarbeidere, bygningssnekere	- - 3.50	- - 6.00
- - - møbelnsnekere...	- - 3.50	- - 5.57
- baatbyggere	- - 3.50	- - 5.00
- smedsvender	- - 3.50	- - 5.00
- murere	- - 3.50	- - 8.00
- murerhaandlangere	- - 3.50	- - 5.00
- malere.....	- - 3.50	- - 6.00
- skomakersvender	- - 2.75	- - 4.00
- skräddersvender.....	- - 3.50	- - 4.00
- syersker	- - 1.50	- - 3.00
- bakersvender.....	- - 3.00	- - 4.50
- jordbruks- og fiskearbeidere		- 4.00

12. Slutning.

Antallet av sparebanker var ved utgangen av 1915 35 med en samlet formue av kr. 2 512 172 og en forvaltningskapital av kr. 24 251 242.

I femaaret er avholdt følgende antal eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner:

(Se tabellen næste side.)

Av forsikringsindretninger var ved utgangen av 1915 i virksomhet: 1 gjensidig brandassuransforening med en forsikringssum pr. 31 desember 1915 av kr. 225 000, hvorav paa huse kr. 100 000 og paa løsøre kr. 125 000, 6 mindre gjensidige husdyrforsikringsselskaper, 4 mindre forsikringsindretninger for fiskekarkoster med en samlet forsikringssum pr. 31 desember 1915 av kr. 689 680, en samlet præmieindtægt i tidsrummet 1911—1915 av kr. 27 269.28

Sorenskriverier.	Avholdte eksekutioner og utpantninger.		Avholdte tvangsauktioner over fast gods og løsøre.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
Søndre Helgeland	13 665	Kr. 898 913	193	333 956
Nordre Helgeland	11 211	549 022	179	122 119
Salten.....	15 448	611 956	127	122 037
Steigen.....	13 111	690 786	157	106 178
Lofoten	14 429	1 285 155	415	349 751
Vesteraalen.....	10 228	633 360	201	199 187
Tilsammen	78 092	4 669 192	1 272	1 233 228
De tilsvarende tal var i forrige femaar	84 216	4 075 548	2 001	1 547 991

Følgende pantehæftelser i faste eiendomme er tinglæst ogavlæst:

Sorenskriverier.	Tinglæste.		Avlæste.	
	Antal.	Beløp.	Antal.	Beløp.
Søndre Helgeland	3 412	Kr. 5 077 839	1 457	1 821 575
Nordre Helgeland	1 659	3 925 737	728	1 396 979
Salten.....	1 353	2 538 640	638	905 384
Steigen.....	2 140	3 165 105	826	830 788
Lofoten	2 214	4 637 852	1 075	2 016 970
Vesteraalen.....	2 167	6 135 948	990	1 323 048
Tilsammen	12 945	25 481 121	5 714	8 294 744
De tilsvarende tal var i forrige femaar	11 964	30 436 487	4 909	8 804 405

og en utgift til erstatninger i samme tidsrum av kr. 5 124.82, samt endelig en gjensidig skibsassuranseforening for større farkoster.

Ved utgangen av 1915 henstod i amtets overformynderier for 854 myndlinger en kapital av kr. 713 936.

Sundhetsstilstanden kan for femaarsperioden som helhet betegnes god,

Sindssykeutgiftene og de sindssykes antal har utgjort:

I 1911, 318 sindssyke.....	kr. 105 313.18
- 1912, 318 —	- 111 001.29
- 1913, 333 —	- 114 382.99
- 1914, 348 —	- 121 855.53
- 1915, 330 —	- 125 556.72

Herav bærer Staten $\frac{4}{10}$, amtet $\frac{4}{10}$ og vedkommende kommune $\frac{2}{10}$.

Utgiftene ved forpleining av tuberkuløsse syke i sykehus eller pleiehjem i henhold til tuberkuloselovens § 6, jfr. § 13, har utgjort:

I 1910—1911.....	kr. 5 514.62
- 1911—1912.....	- 25 173.99
- 1912—1913.....	- 38 508.17
- 1913—1914.....	- 59 498.18
- 1914—1915.....	- 66 655.72

Utgiftene ved døve, blinde og aandssvake barns ophold ved de offentlige skoler og barnenes antal har utgjort:

I 1910—1911, 74 barn	kr. 29 323.29
- 1911—1912, 70 -	- 26 666.82
- 1912—1913, 66 -	- 26 764.47
- 1913—1914, 63 -	- 25 721.23
- 1914—1915, 68 -	- 26 372.97

Angaaende folkemængdens bevægelse m. v. i 1915 hitsættes følgende opgave efter den Offentlige Statistik:

Indgaaede egteskaper.....	941
Levendefødte	4 208
Derav uegte	397
Dødfødte	105
Derav uegte	19
Døde	2 249
Derav under 1 aar	285
Oversjøisk utvandring	284

Av skilsmissbevillinger er for landdistriktet utfærdiget: 13 i 1911, 12 i 1912, 7 i 1913, 1 i 1914 og 12 i 1915. Av separationsbevillinger blev i 1915 utfærdiget 3.

I amtet var i aaret 1914—1915 i virksomhet 638 folkeskoler med 27 176 elever, 361 lærere og 135 lærerinder med en samlet utgift av kr. 763 080. Av skoler for voksen ungdom virket 2 amtsskoler og 2 folkehøiskoler. Av

fagskoler har været drevet 1 landbrukskole, 1 husmorsskole og 1 meieri- og ysteriskole.

Av amtets fattigvæsen understøttedes i 1915 5 635 hovedpersoner med til sammen kr. 719 786.

B. Byene.

For disses vedkommende henvises til de medfølgende beretninger fra magistratene i kjøpstaderne Narvik og Bodø samt ladestedet Mosjøen.

Nordland fylke 4 november 1919.

Jonas Pedersen.

B e r e t n i n g

om kjøpstaden Narviks økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

1. Folkemængde, embedsordninger m. m.

Byens folkemængde utgjorde ved den officielle folketælling pr. 1 december 1910 4 643. Senere er folkemængden steget jevnt, saa den ved utgangen av 1915 antages at kunne sættes til ca. 5 500.

Ved kgl. resolution av 25 juli 1913 blev der besluttet oprettet fra 1 september s. a. et særskilt byfogedembede for byen. Til dette blev foruten dommerforretningene m. m., som tidligere hadde tilligget Steigens sorenskriverembede, ogsaa henlagt magistratsforretningene, som tidligere hadde vært utført av politimesteren. Indfordringen av Statens oppebørsler sorterer fremdeles under amtskassereren (nu skattefogden) i Nordland, til hvis assistanse der er ansat en særskilt skatteopkræver i byen. Til denne tjenestemand hører ogsaa bestyrelsen av brandtaksten. Eksekutionsforretningene er fra nytaar 1912 henlagt til underfogden.

2. Industri og haandverk.

Med utviklingen av industriel virksomhet gaar det fremdeles smaat. I 1915 er der startet en margarinfabrik. En fiskehermetikfabrik blev drevet nogen aar, men har maattet indstille sin virksomhet.

Haandverksstanden antages at ha arbeidet under adskillig bedre forhold end i forrige femaarsperiode.

3. Handel, bankvæsen m. m.

Angaaende indførselen til byen henvises til nedenstaaende fra toldkammeret meddelte opgave over toldintraderne (indførselstolden):

For aaret 1911.....	kr. 59 418.98
- - 1912.....	94 428.46
- - 1913.....	115 775.28
- - 1914.....	89 819.85
- - 1915.....	75 657.05

Foruten de egentlige toldintrader er der ved toldstedet indfordret betydelige intrader, specielt av fyr- og lasteavgift, saaledes at de samlede intrader ved toldstedet i hvert av de 5 aar utgjør henholdsvis kr. 297 869.54, 386 658.44, 446 778.65, 326 188.12, 259 993.70.

Likesom i forrige femaarsperiode har der arbeidet 2 banker i byen, nemlig aktieselskapet Ofotens Bank og Narvik sparebank.

Til belysning av disses virksomhet meddeles følgende statistiske opgaver:

a) Ofotens Bank.

Aar.	Totalomsætning.	Sparebank- indskud pr. 31 december.	Utdelt utbytte.
	Kr.	Kr.	
1911.....	22 650 324	497 248	5 pct.
1912.....	30 626 378	612 846	6 -
1913.....	40 002 286	869 814	6 -
1914.....	38 809 695	694 324	6 -
1915.....	50 318 531	867 881	7 -

Reservefondets størrelse steg i perioden fra kr. 52 000 til kr. 110 000.

b) Narvik sparebank.

Aar.	Forvaltnings- kapital.	Indskud.	Overskud.	Formue.
	Kr.			Kr.
1911.....	368 118	302 439	4 137	19 617
1912.....	415 207	381 214	5 061	24 679
1913.....	720 938	558 623	9 165	33 845
1914.....	648 416	471 426	9 481	43 326
1915.....	744 454	538 250	9 455	52 782

Av assuranseforretninger findes ingen med sæte i byen.

Forholdene for byens handelsstand maa i det store og hele tat sies at ha været forholdsvis gode, ialfald betydelig bedre end i forrige femaarsperiode. Der har været jevn omsætning, og selvom der kunde være endel forbigaende vanskeligheter for enkelte i den første tid efter krigens utbrudd i 1914, har der, specielt i den sidste del av perioden, været faa konkurser ogakkordforhandlinger.

Som nævnt i forrige femaarsberetning foregaar der om vinteren over Narvik en ikke ubetydelig eksport av frossen sild og fisk til Rusland og Finland. Denne eksport har i heromhandlede femaarsperiode været i jevn utvikling, men fik i 1914 og 1915 betydelige vanskeligheter at kjæmpe med paa grund av krigen. Herom tillater jeg mig at citere fra Narvik handelsstandsforenings aarsberetning for 1914 følgende som omhandler forholdene vinteren 1914—1915:

«Paa grund av krigen har eksporten av fersk sild og fisk i den senere tid hat mange og store vanskeligheter at kjæmpe med. Da arbeidet med at faa fryseri her i Narvik i forbindelse med frysevogner stadig har strandet paa en manglende forstaaelse hos myndighetene av hvor viktig saken er, gjælder det at den ferske sild og fisk avsendes saa hurtig som mulig og ikke forsinkes paa veien. Et pludselig indtrædende mildveir, enten her før avsendelsen eller underveis, kan foraarsake at varen totalt ødelægges eller i hvert fald kommer frem i en daarlig tilstand. Hvad der kan risikeres av tap ved en saadan fatalitet vet bedst de som arbeider med denne ømtaalige vare.

Iaar har sildefisket været meget godt i distriktet, og da varen har været og fremdeles er av en usedvanlig god kvalitet, har den været meget efterspurt paa markedene saavel i Tyskland som i Rusland. Da hertil kommer at det har været stadig frost, har forretningen gaat bra, indtil vanskelighetene paa grund av krigen i begyndelsen af januar begyndte at taarne sig op.

Først blev der vognmangel paa svensk side paa grund av en mængde transit-gods over den finske grænse, og der blev simpelthen negtet avsendelse av sild herfra til Karungi. Denne negtlælse blev dog efter indstændig anmodning fra Narvik handelsstandsforening forandret derhen at 1 à 2 vogner kunde bli sendt

daglig. Dette var imidlertid litet tilfredsstillende da der ved det tidspunkt fandtes over 1 000 kasser sild her i Narvik, bestemt for Tyskland og Rusland, og et lignende kvantum ventedes daglig hertil. Man maatte derfor rette fornyet henstilling til statsbanernes hovedstyre. Trafikdirektøren, som da opholdt sig i Stockholm, telegraferte da at han muntlig hadde fremholdt for den svenske jernbanestyrelse Narviks krav, og denne lovte at stille sig mest mulig imotekommende.

Dette løfte blev ogsaa holdt, og der stilledes nogen dage derefter et tilstrækkelig antal vogner til disposition her. Men ikke før var denne sak atter bragt i ret gjænge igjen før en ny vanskelighet opstod: Av samme grund som ovenfor anført — masser av transitgods — blev der vognmangel paa strækningen finske Karungi—Torneå. Atter maatte man henvende sig telegrafisk til jernbanestyrelsen og anmode denne om hos den finske jernbanestyrelse at utvirke at et tilstrækkelig antal vogner skaffedes hurtigst mulig til fersksildeksporten. Hvis dette ikke kunde opnaaes vilde resultatet uvægerlig bli at man her maatte indstille alle yderligere indkjøp av fersksild under det paagaaende gode sildefiske. Ogsaa den finske jernbanestyrelse stillet sig velvillig og forstaaendè overfor kravet, og der blev vistnok gjort hvad gjøres kunde, saa trafikken atter begyndte at anta normale former.

Nu skulde man tro at vanskelighetene var overstaaat. Det vedvarende kolde veir begunstiget i høi grad eksporten, men saa kom som lyn fra klar himmel: Stationen i Torneå negter at ta imot den ferske sild og videreforsende den da al trafik for en længere tid vilde bli optat for den russiske regjerings regning. Der blev talt om en hel maaneds stans. Dette var dog værre end noget andet da store partier med fersk sild bestemt for Rusland dels befandt sig i Torneå, dels i Karungi, dels underveis herfra og dels her i Narvik. Man henvendte sig da telegrafisk saavel til jernbanestyrelsen som til utenriksministeriet, og dette fik gjennem legationen i Petrograd utvirket at der nogen dage senere blev stillet til disposition et tilstrækkelig antal vogner i Torneå til videreforsendelse av fersksild østover.»

4. Skibsfart.

Skibsfarten har været ganske betydelig. Malmeksporten var i jevn stigning i periodens første del, men blev ved krigens begyndelse i august 1914 betydelig reducet, saaledes som det fremgaar av nedenstaaende opgave over skibet malm meddelt fra Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags herværende kontor.

For 1911	2 235 324.5 ton
- 1912	2 779 129.7 -
- 1913	3 183 966.6 -
- 1914	2 317 014.0 -
- 1915	1 423 904.3 -

Under krigen blev der snart spørsmål om Narvik som transithavn for varer til og fra Sverige, Finland og Rusland i en ganske anden utstrækning end tid-

ligere. Som følge herav blev der fra endel interesserte mænd optat arbeide for at faa istand en direkte dampskibslinje Narvik—utlandet (specielt England). En saadan linje blev ogsaa startet. Ved siden herav har der været beskjæftiget en ganske betydelig del skibe i fart med transitgods.

Til belysning av disse forhold hitsættes følgende fra havnekontoret meddelte opgave over tonnagen av ankommende skibe i havnen:

Aar.	Total tonnage.	Indenriks-tonnage.	Majmekspost	Samlet utenriks-tonnage.
			Ton.	
1911.....	1 106 110	224 292	852 774	881 818
1912.....	1 314 456	224 573	1 057 207	1 089 883
1913.....	1 486 497	277 304	1 166 310	1 209 193
1914.....	1 104 335	237 132	840 031	867 208
1915.....	726 446	135 900	520 282	590 546

Under avsnittet skibsfart bør ogsaa omtales det arbeide som i perioden har været utført for at skaffe byen bedre dampskibsforbindelse, i første række en regelmæssigere korrespondanse med hurtigruten i Lødingen og ved siden herav med byens opland rundt Ofotfjord. I anledning av dette spørsmål blev der vaaren 1912 nedsat 2 kommunikationskomitéer, en av formandskapet og en av byens kjøbmænd. Disse komitéer arbeidet sammen, og deres arbeide resulterte i indbydelse til tegning av aktier i et nyt dampskibsselskap som skulde søke at overta trafikken paa Ofotfjord. Det nye selskap — A/S. Ofotens Dampskibsselskap —, hvori kommunen var største aktionær, blev startet samme aar, og det bestilte straks en baat, som blev færdig i juni 1914. Det hadde imidlertid trods energiske anstrengelser ikke lykkes at faa statsbidrag til at overta lokalfarten paa Ofotfjord, og selskapet maatte foreløbig søke anden anvendelse for baaten. Den blev derfor utpaa sommeren 1914 sat i rute Narvik—Trondhjem. Til denne rute erholdt selskapet efter nogen tid et mindre postbidrag. Ruten blev med enkelte avbrydelser underholdt til vaaren 1916 og har været av stor betydning for byen. Samtidig har der været arbeidet for realisation av den oprindelige plan — selskapets overtagelse av lokalfarten paa Ofoten —, men uten at det hittil har lykkes at faa statsmyndighetenes støtte i dette arbeide.

5. Kommunale forhold.

I forrige femaarsberetning er omhandlet kommunens vanskelige økonomiske stilling ved utgangen av aaret 1910 paa grund av den verserende proces med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag om dettes skatteforhold. Ved høiesteretsdom av 22 februar 1912 blev den foretagne ligning for aarene 1905, 1906, 1907 og

1908 opretholdt. Der blev derefter indledet forhandlinger med bolaget om muligheten av en ordning hvorefter bolagets fremtidige skattepligt til Narvik kunde bli fastslaat ved overenskomst mellem den norske og svenske stat i henhold til § 29, sidste led i den paa Stortinget i 1911 vedtagne nye byskattelov, hvilken skulde træ i kraft nyttaar 1913. Foreløbige forhandlinger herom mellem repræsentanter for bolaget og kommunen fandt sted i Kristiania vaaren 1912 under forsæte av ekspeditionschef i Finans- og Tolddepartementets finansavdeling, Bødtker. Forhandlingene resulterte i følgende foreløbige overenskomst:

1. Der rettes snarest mulig fra Narvik kommune annodning til den norske regjering om i henhold til byskatteloven av 18 august 1911 § 29, 2 at træffe forføining til avslutning med den svenske regjering av overenskomst om fordeling av bolagets beskatning, saaledes at $\frac{1}{10}$ av bolagets samlede indtægt kommer til beskatning i Narvik.
2. Hvis saadan overenskomst indgaaes erlægger bolaget indtægtsskat til Narvik kommune efter nævnte fordelingstal ogsaa for det forut for overenskomstens ikrafttræden forløpne tidsrum fra og med 1909. Det samlede beløp erlægges saasnart overenskomst mellem begge regjeringer er istandbragt. Den del af beløpet som utgjør allerede før overenskomstens ikrafttræden ilagte skatter forrentes — under hensyn til indbetalte forskud — overensstemmende med derom gjældende skatteregler for Narvik.
3. Samtidig hæves de mellem bolaget og kommunen verserende processer angaaende formues- og indtægtsskatten. -
4. Begge parter indgaar paa ikke at rette nogen anmodning til de respektive regjeringer om opsigelse av overenskomsten mellem landene før utgangen av aaret 1920 eller paa anden maate foranledige saadan opsigelse inden nævnte tidpunkt.

Narvik bystyre vedtok derefter i møte 24 mai 1912 følgende beslutning:

«Idet bystyret tiltrær overenskomsten beslutter det at rette henvendelse til regjeringen om i henhold til byskatteloven av 18 august 1916 § 29, 2 at træffe forføining til avslutning med den svenske regjering av overenskomst om fordeling av bolagets beskatning, saaledes at $\frac{1}{10}$ av bolagets samlede indtægt kommer til beskatning i Narvik.»

Forhandlingene mellem den norske og svenske stat blev derefter indledet, og disse avsluttedes under 18 januar 1913 med utfærdigelsen av følgende deklaration:

«Hans Majestæt Kongen av Norges regjering og Hans Majestæt Kongen av Sveriges regjering er i henhold til § 29, 2det avsnit, i skatteloven for byene av 18 august 1911 og § 14 i forordningen av 28 oktober 1910 angaaende bevilling av fast eiendom samt av indkomst, angaaende princippene for fordeling i beskatningsøieme med mellem Norge og Sverige av Luossavaara-Kiirunavaara-selskapets indtægt kommet overens om at en tiendedel av selskapets samlede indtægt beskattes i kjøpstaden Narvik i Norge og ni tiendedele i Sverige.

Denne overenskomst trær straks i kraft og skal forblí gjældende indtil 6 maaneder efter den dag da en av de kontraherende har op sagt den.»

Kommunens finanser hadde ved istandbringelsen av denne overenskomst faat et sikkert grundlag; men den synkende malmekspor t under krigen medførte ogsaa en betydelig synken av bolagets indtægter, saa forholdene i budgettaaret 1915—1916 blev temmelig vanskelige.

Det ifølge kommunens budget utlignede beløp har utgjort:

For 1911.....	kr. 210 166.95
- 1912.....	- 238 077.32
- 1913—1914.....	- 315 184.27
- 1914—1915.....	- 406 779.69
- 1915—1916.....	- 393 865.00

Bolagets samlede indtægt, hvorav som foran anført efter overenskomsten $\frac{1}{10}$ beskattes i Narvik, har utgjort:

For 1912 (ligningen 13/14).....	kr. 20 267 000
- 1913 (— 14/15).....	- 26 230 000
- 1914 (— 15/16).....	- 15 396 000

Skatteprocenten har de 3 sidste aar været henholdsvis 9.2, 9.5 og 12.0.

Forøvrig henvises til nedenstaande opgave over den samlede skatbare formue og indtægt ved ligningene i femaarsperioden :

Aar.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Antal skatydere.
	Kr.	Kr.	Kr.	
1911.....	10 811 000	2 318 000	1 414 003	1 176
1912.....	10 912 000	2 543 800	1 592 742	1 191
1913—1914.....	8 433 500	4 147 150	3 017 712	1 313
1914—1915.....	8 315 900	5 186 090	3 865 648	1 516
1915—1916.....	8 180 000	4 310 305	2 646 741	1 564

Formuesskat har hele perioden været utlignet med 2 %, indtil for 1915—1916, da den blev forhøjet til 2.2 %.

Eiendomsskat har været utlignet med følgende satser: 1911: 1.40 %, 1912: 1.60 %, 1913—14: 2 %, 1914—15: 2 % paa bygninger og 3 % paa grund, 1915—16: 2 % paa bygninger og 4 % paa grund.

Av større kommunale arbeider som er utført i femaarsperioden bør nævnes:

Arbeidet paa kaianlægget i Kleven blev gjenoptat sommeren 1913 og blev avsluttet sommeren 1916 etter en noget forandret plan, da bundforholdene ikke hadde vist den stabilitet som forutsat. Paa den anden side er planen utvidet med en stenkai langs land, saa der maa forutsættes at være tilveiebragt fornøden kaiplads for en længere aarrække.

Arbeidet paa den i forrige femaarsberetning nævnte nye folkeskolebygning blev paabegyndt vaaren 1912 og fuldførtes, saa skolen kunde tages i bruk etter sommerferien 1913. Den har kostet vel kr. 200 000.

I aarene 1913—1915 opførte kommunen i anledning av den stadig stigende bolignød i byen 5 leiegaarder til et samlet kostende av ca. kr. 125 000.

I aaret 1913 bygget kommunen en kraftstation ved Nedstevandfoss i Haakviklev. Anlægget blev færdig i december 1913, men det viste sig allerede den følgende vinter for litet, hvorfor der vaaren 1915 blev iverksat utbygning av den nedenfor liggende større foss Silvandsfoss i samme vasdrag. Med vasdragsrettigheter og ledningsnet koster disse 2 anlæg tilsammen ca. kr. 400 000.

Ordningen av byens vandforsyning er fremdeles uløst. Det har været paa tale at skaffe vand fra Haakvikvasdraget i forbindelse med en utbygning av dette ved tunnel gjennem Ankenesfjeldet. Om denne løsning vil bli gjennemført er endnu uavgjort.

Kommunen har i 1912 overtat et ved private bidrag bygget pleiehjem for tuberkuløse og har dækket den paa bygningen hvilende restgjeld av ca. 20 000 kroner.

Budgettet har, som det vil sees av foranstaende opgave, været stadig stigende. Foruten de forannævnte større arbeider skyldes stigningen væsentlig stadig økende barneantal baade ved folkeskolen og middelskolen, øket antal fattigunderstøttede og dyrere levevilkaar, saa bidragene til hver understøttet har steget, større bevilgninger til gater og kloakker, kommunens overtagelse av renovationsvæsenet, forhøielse av lønningene for kommunens tjenestemænd m. m.

6. Binæringer.

Der henvises til det i forrige femaarsberetning anførte.

7. Arbeidsforhold.

Der har gjennemgaaende været godt om arbeide. Arbeidslønningene har saavel i Statens og kommunens tjeneste som i private bedrifter været stigende, omend ikke tilstrækkelig til at avbalansere utgiftene ved de fordyrede levevilkaar under krigen. For arbeidere i den under krigen opstaaede transittrafik har der været betalt høiere arbeidslønninger end i andre arbeidsgrener.

8. Tilstanden i almindelighet.

Som det vil fremgaa av bemerkninger baade under post 3 og post 5 maa den økonomiske tilstand i denne femaarsperiode sies at ha været ganske god og i hvert fald betydelig bedre end i forrige femaarsperiode. Dette har blaudt andet vist sig i stigende husleie, stadig bygning av nye huse, specielt i træbebyggelsesstrøket i Framnes, forholdsvis faa konkurser o. s. v.

Boligforholdene i byen har trods de mange opførte nye bygninger været vanskelige. Der forekommer tuberkulose i noksaa stor utstrækning. Det er neppe tvilsomt at daarlige boliger i ikke ringe utstrækning er skyld heri. Det i avsnit 5 nævnte pleiehjem har stadig været fuldt belagt, og man tør haabe at den lette adgang der nu er blit til at faa indlagt syke paa dette vil bidra til at hindre videre utbredelse av sygdommen.

Hvad der er anført om veneriske sygdomme i forrige femaarsberetning antages at ha sin riktighet fremdeles.

Av epidemiske sygdomme har der forekommet endel tilfælde av difterit og tyfus, men ikke i nogen særlig stor grad.

Ædruelighetstilstanden maa som tidligere betegnes som god. Likesom i forrige femaarsperiode har salg og skjænkning av brænevin ikke været tillatt. Der har heller ikke været bevilget nogen ret til salg eller skjænkning av øl og vin i mindre partier end 50 helflasker. I henhold til bystyrebeslutning fattet i 1915 er alt salg av øl forbudt fra nytår 1916. Der har som tidligere forekommet nogen ulovlig handel med berusende drikke; det er vanskelig at uttale sig om hvorvidt smughandeltrafikken har avtat eller ikke i løpet av femaarsperioden.

Antallet av begaaede forbrydelser kan i det hele tat ikke sies at være uforholdsmaessig stort. Av forbrydelser har især forekommet mindre tyverier, og det er en meget beklagelig foreteelse at disse for en stor del er begaat av ganske unge personer, tildels av barn, likeoverfor hvilke indgripen av vergeraadet ikke sjeldent har været paakrævet.

Narviks magistrat, 15 december 1916.

Bernt Hovdan.

B e r e t n i n g

om kjøpstaden Bodø's økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

F o l k e m æ n g d e .

Ifølge den Officielle Statistik, Folketællingen pr. 1 december 1910 utgjorde folkemængden 4 688. Den opgave som blev optat pr. 31 december 1917 i anledning av de offentlige provianteringsforanstaltninger viste en hjemmeværende befolkning stor 4 725 indbyggere. Folkemængden ved denne periodes utgang antages derfor at ha holdt sig omrent uforandret fra periodens begyndelse.

B y g g e v i r k s o m h e t .

Av byggetomter har i femaaret været utvist 30 mot 12 i forrige periode, Det samlede areal av disse 30 tomter utgjorde 21 903 m². Antallet av de i 1911, 1912, 1913, 1914 og 1915 til bygningskommissionen anmeldte nybygninger utgjorde henholdsvis 13, 12, 8, 12 og 9.

Den samlede takstsum av de i Norges Brandkasse forsikrede huse steg fra kr. 7 737 050 ved utgangen av forrige periode til kr. 8 601 010 ved utgangen av 1915.

Salgs- og husleiepriser for faste eiendomme var i perioden stigende.

Ildebrande av betydning har ikke indtruffet.

K o m m u n a l h u s h o l d n i n g .

Byens budgetter har utvist stigning i femaaret. I perioden indtraf forandring i regnskapsaaret fra 1913.

Byens ordinære budgetter har stillet sig saaledes:

	1911.	1912.	1913 (1 jan.—30 juni).	1913—1914.	1914—1915.	1915—1916.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Utgift	228 900	237 600	125 700	323 500	278 500	291 600
Indtægt	113 400	117 800	69 900	143 400	138 117	148 278
Rest til utlig- ning	115 500	119 800	55 800	180 100	140 383	143 322

Opgjør over byens formue og gjeld stiller sig saaledes for aarene 1911, 1912, 1914 og 1915:

Aktiva henholdsvis: Kr. 1 428 771, 1 442 117, 1 539 890 og 1 529 664.

Passiva — « 861 234, 836 734, 842 070 og 881 290.

Under aktiva er ikke skatterestanser og legatmidler medtatt.

Skatteligningen har i perioden stillet sig saaledes:

	1911.	1912.	1913.	1913/14.	1914/15.	1915/16.
Antal skatydere	1 131	1 163	1 158	1 163	1 174	1 201
Formue..... kr.	3 175 000	3 270 000	3 256 000	4 578 800	5 471 700	5 987 000
Antat næring	1 589 000	1 640 550	1 629 850	2 184 220	1 848 100	1 974 475
Skatbar næring	865 078	892 931	882 634	1 386 405	1 025 322	1 121 895
Skat	120 226.64	124 093.93	59 491.28	178 314.00	135 191.94	134 963.84
Skatøre.....	13.20	13.20	13.20	12.20	12.00	11.08
Formuesskat pro mille	1.90	1.90	1.90	2.00	2.00	1.80

S k o l e v æ s e n e t .

Utgiftene til folkeskolen var i 1911 budgettert til kr. 42 410 og i 1915—1916 til kr. 52 800. Skolen hadde i 1911 25 klasser, og lærerpersonalet var 8 lærere og 13 lærerinder.

Antallet av undervisningsberettigede elever var:

I 1911.....	802, derav fikk undervisning utenfor folkeskolen 124	
- 1912.....	761,	—«—
- 1913.....	760,	—«—
- 1914.....	776,	—«—
- 1915.....	759,	—«—

Bodø offentlige høiere almenskoles elevantal og budget stiller sig saaledes:

Skoleaar.	Elevantal i skole- årets 4de kvartal.	Budget.
		Kr.
1910—1911.....	171	45 310
1911—1912.....	172	44 700
1912—1913.....	206	43 450
1913—1914.....	209	48 575
1914—1915.....	207	56 120

Angaaende søkningen til og utgiftene ved Bodø tekniske aftenskole skal meddeles saadan opgave:

Skoleaar.	Elevantal.	Driftsutgifter.
		Kr.
1910—1911.....	40	3 454.98
1911—1912.....	70	3 699.18
1912—1913.....	56	3 676.62
1913—1914.....	91	3 767.95
1914—1915.....	85	3 919.25

Folkebiblioteket har vel 11 000 bind.

Fattigutgiften e

var for 1911 budgettert med kr. 32 909 og for 1915—1916 med kr. 44 290 efter fradrag av refusioner.

Ogsaa i denne periode har ved siden av det offentlige fattigvæsen Bodø fri-villige fattigpleie virket og drevet et gamlehjem med et belæg som aarligaars har beløpet sig til ca. 30 forpleide.

Kommunale arbeider.

Man henviser til den beretningen vedlagte indberetning fra stadsingeniøren av 13 oktober d. a.

Byens kjøtkontrolstation.

Angaaende dens virksomhet henvises til eternævnede tabellariske opgave:

a) Ialt stempledes:

Aar.	Storfæ.	Hester.	Faar.	Spædkalver.	Gjødkalver.
1911.....	1 164	14	116	576	310
1912.....	1 074	5	1 667	554	101
1913 ¹	-	-	-	-	-
1914.....	1 228	9	1 673	427	340
1915.....	1 536	16	1 910	379	297

¹ For 1913 er opgave ikke avgitt.

b) Der kassertes:

Aar.	Storfæ.	Hester.	Faar.	Spædkalver.	Gjødkalver.
1911.....	6 ¹ / ₂	1	1	-	1
1912.....	4	-	-	3	-
1913.....	8	1	3	1	-
1914.....	4	-	1	1	2
1915.....	2 ¹ / ₂	-	2	-	-

H a v n e v æ s e n e t.

Bodø havnevæsens budget har i femaaret utgjort:

Aar.	Indtægt.	Utgift.
		Kr.
1911.....	27 700	26 350
1912.....	30 400	27 050
1913 (1.jan.—30 juni) ..	18 575	14 900
1913—1914.....	33 000	28 600
1914—1915.....	35 700	30 200
1915—1916.....	36 700	33 300

S p i r i t u ø s e d r i k k e.

Al handel med brændevin var forbeholdt Bodø samlag for brændevinshandel. Angaaende samlagets virksomhet henvises til nedenstaaende tabel:

Aar.	Omsætning.	Overskud.
		Kr.
1911.....	418 618.95	101 341.26
1912.....	441 257.64	93 320.38
1913.....	468 397.62	97 754.67
1914.....	474 776.40	99 149.07
1915.....	601 152.45	141 765.84

Salg av denaturert sprit har været tilstaat saaledes:

1911.....	2
1912.....	4
1913.....	0
1914.....	4
1915.....	4

Bodø samlag for brændevinshandel sat i perioden inde med almindelig rettighet til skjækning av øl og vin. Indskrænket ret til skjækning av øl og vin hadde i perioden 2. Ret til smaaalg hadde 9.

K o m m u n i k a t i o n e n e .

I perioden indtraadte ikke synderlige forandringer fra foregaaende periodes utgang. Lokaltrafikken besørgedes af Saltens dampskibsselskaps skibe fra Helgeland til Lofoten og Ofoten og paa Saltenfjord.

Landpostruterne vedblev at være de samme som i foregaaende periode.

Angaaende mængden av postforsendelser ved Bodø postkontor opgives denne ved utgangen av 1915 at andrage til 590 880. Ved utgangen av forrige periode var den 323 400.

Telegraf- og telefonaten avgir saadanne opgaver:

	Pr. 30 juni 1911.	Pr. 30 juni 1915.
	1910—1911.	1914—1915.
Antal abonnenter paa bytelefonen	258	384
Derav utenbys	26	41
Avsendte telegrammer	48 568	54 263
Ankomne telegrammer	40 840	47 870
Ekspeditioner av optagne telegrammer	136 111	177 837
Utgaaende samtaler paa langlinjetelefoner	11 864	28 033
Indgaaende — do	15 497	35 923
Samtaler paa bytelefonen	370 803	480 000

H a n d e l s v i r k s o m h e t e n

holdt sig omrent uforandret fra foregaaende periode indtil den store europæiske krig indtraadte, med den derav følgende krisetid paa nær sagt alle omraader. Krisens indflydelse i byens økonomiske liv fremholdes bedst samlet i næste ind-

beretning. Antallet av ikrafttrædende handelsborgerbreve var ved utgangen av 1911 120 og ved utgangen av 1915 123. I perioden indtraf 2 konkurser, 1 i 1913 og 1 i 1915. En akkordforhandling med akkords opnaaelse indtraf i 1912.

Stedets toldintraader stilte sig saaledes:

I 1911.....	kr. 111 108.87
- 1912.....	198 539.04
- 1913.....	164 013.87
- 1914.....	187 149.98
- 1915.....	211 836.76

Bankvirksomheten utøvedes av: Bodø avdeling av Norges Bank, Bodø sparebank og Nordlands privatbank samt et privat bankforetagende (Chr. Jakhelln).

Fra Bodø bankavdeling av Norges Bank avgives efterstaaende opgave:

Aar.	Indenbys veksler.	Utenbys veksler.	Kassekreditlaan.		Vekselobligationslaan.	
			Indbetalte.	Utbetalte.	Gjenstaende og ny- diskonterte.	Gjenstaende ved aarets utgang.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	10 524 189	2 642 880	155 929	175 313	2 047 620	483 660
1912.....	9 721 305	3 622 572	94 420	61 735	2 037 600	485 815
1913.....	8 392 599	2 726 774	1 339	30 800	1 691 630	480 615
1914.....	16 832 463	3 095 461	540 901	589 822	1 633 080	266 585
1915.....	9 334 272	3 947 536	1 489 459	1 529 995	2 390 560	537 300

Nordlands privatbank viser:

	1911.	1915.	
		Kr.	Kr.
Totalomsætning	99 261 365.47	141 010 870.54	
Overskud	117 461.80	163 749.88	
Utbytte	5 %	40 000.00	7 %
Reserve- og delkrederefond	410 000.00	550 000.00	

Bodø sparebank viser:

Aar.	Antal indskytere.	Indskutt kapital.	Forvaltnings- kapital.	Utlaan mot veksel- obligationer og veksler.	Pant- obligationer.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	8 135	3 719 585.21	3 397 856.78	1 858 431.65	1 020 076.00
1912.....	8 231	3 908 249.83	3 630 087.97	2 248 166.84	1 082 434.00
1913.....	8 437	4 032 954.27	3 862 799.20	2 123 862.62	1 284 900.46
1914.....	8 369	4 143 012.21	4 111 586.95	2 410 895.16	1 267 437.46
1915.....	8 924	4 869 319.97	4 329 126.50	2 422 378.97	1 255 314.00

Av forsikringsselskaper haves Nordlands skibsassuranseforening.

Nordlands husflidsforening har hat fremgang i femaaret. Foreningens utsalg hadde i 1915 en omsætning stor kr. 10 800.

Av industrielle anlæg for denne periode skal atter nævnes: Bodø skibsverft og mekaniske verksted, Nordlands sildolje- og førststoffabrik, A/S Norwegian Peking Co. Lim., Bodø aktiebryggeri, Bodø teglverk, 1 mineralvandfabrik, 1 trætønde- og bliktøndefabrik, 6 boktrykkerier, 1 garveri og 1 dampfarveri.

Skibsfart.

Byens betydeligste rederi er Saltens dampskibsselskap.

Ved femarets begyndelse hadde selskapet 6 skibe, ved dets utgang 6, med samlet drægtighet 1 828 brutton, 1 050⁹²/100 nettoton. Forøvrig avgives nedenstaende opgave:

Aar.	Indtægt utenfor statsbidraget.	Statsbidraget.	Postbidraget.	Samlet indtægt.	Samlet utgift.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1910—1911.....	221 306.13	165 000	40 000	426 306.13	414 764.53
1911—1912.....	288 015.35	175 000	40 000	503 015.35	479 159.69
1912—1913.....	308 463.25	200 000	42 000	545 463.25	591 993.62
1913—1914.....	320 602.87	238 000	42 000	600 602.87	589 066.33
1914—1915.....	318 617.93	309 000	55 200	862 817.93	624 424.73

Hvad sundhetstilstanden angaaer foreligger saadan indberetning fra stadsrågen:

Sundhetstilstanden var i 1911 meget god. Der indtraadte 6 tilfælde af tyfoidfeber, 23 tilfælde av difteri med 1 dødsfald. Skarlagensfeber, meslinger og

kikhøste viste sig ikke. Derimot indtraf der 7 tilfælde av poliomyelit, saavært erindres uten dødsfald. Et af tilfældene medførte sterk lammelse efterpaa.

I 1912 maa sundhetsstilstanden karakteriseres som udmerket. Der forekom bare 8 tilfælde av difteri og 5 tilfælde av kikhøste. Forøvrig anførtes ingen tilfælde af epidemiske sygdomme.

Om 1913 maa der sies det samme. Der forekom 3 difteritilfælde med 1 dødsfald av croup, 3 skarlagensfebertilfælde og 3 tilfælde av kikhøste. Intet dødsfald foranlediget nævnte tilfælde.

I 1914 1 tilfælde av tyfoidfeber, 17 tilfælde av difteri, 13 tilfælde av skarlagensfeber. Fra februar maaned og vaaren og sommeren utover gik der en epidemi av meslinger og kikhøste som var noksaa ondartet. Aaret maa karakteriseres som mindre tilfredsstillende.

I 1915 er notert 3 tilfælde av tyfoidfeber, 8 tilfælde av difteri, 38 tilfælde av skarlagensfeber, alt uten dødsfald. Der gik en epidemi av skarlagensfeber, men den var meget let, og en hel del var vistnok ikke under behandling. I januar og februar gik en let epidemi av kikhøste. I aarets sidste maaneder indtraf en alvorlig epidemi av kolerine med 2 dødsfald av voksne. Aaret var ikke helt tilfredsstillende.

Bodø magistrat, 11 november 1919.

Johansson.

Bilag: Stadsingeniørens indberetning.

Kommunale arbeider m. v. i Bodø i femaaret 1911—1915.

Gate- og veivæsen.

Av nye gater oparbeidedes:

1. Raadhusgaten mellem Storgaten and Sjøgaten	45	meter
2. Kongensgate mellem Tordenskjoldsgate og Biskop Krogs gate	145	-
3. Kongensgate mellem Urtegaardsgaten og Do.	70	-
4. Dronningensgate mellem Urtegaardsgaten og Rønvikgaten...	65	-
5. Sandgaten mellem Storgaten og dampskibskaien.....	115	-
6. Vei langs sjøpakhuse, 3.25 m. bred, vestenfor indre landgangskai.....	230	-

Sum 670 meter

Der stensattes endel rendestener i forskjellige gater, tilsammen 1 338 m., hvorav 99.5 m. av saakaldt «Bergensrendesten» av hugget brolægningssten. Av hugget kantsten sattes 86 m. og av ny hellelægning paa fortaug 63 m.

V a n d v e r k e t .

Den gamle 4" ledning i Dronningensgate mellem Sandgaten og Havnegaten omlagdes til 7" i en samlet længde av 282 m.

Endvidere blev den gamle 4" ledning i Bankgaten mellem Storgaten og Sjøgaten omlagt til 6" i samlet længde 71 m.

Der opsattes 18 nye stopventiler, hvorav 12 for hydrantene.

For Svartvandet blev opført en ny dam i 3 meters høide over den gamle dams friskythøide. Dammen er utført av bruddsten i cement mot vandsiden og ellers som tørmur.

K l o a k v æ s e n e t .

Der lagdes en ny 18" hovedkloak nedigjennem Raadhusgaten fra Rensaasgaten til sjøen i en længde av 380 m.

Samtidig o m l a g d e s den ældre 9" ledning i Kongensgate mellem Raadhusgaten og Bankgaten med fald til den nye 18" kloak istedetfor tidligere østover.

Den tidligere 9" ledning Kongensgate—Rensaasgaten blev optat i 95 m. længde.

B r a n d v æ s e n e t .

Ved kgl. resolution av 14 oktober 1913 er der fastsat nyt reglement hvorved brandvæsenets ordning er bestemt. I henhold hertil bestaar brandvernet med de senere foretagne ændringer nu av 275 mand.

E l e k t r i c i t e t s v e r k e t .

I femaaret blev foretatt forskjellige utvidelser og forandringer.

De væsentligste er ekspropriation, til forhøjet opdæmningsret (2.0 m.) i Soløyvand med ny dam ved utløpet av Soløyvand, installering av 1 nyt maskinaggregat à 250 hk., fjernledning nr. 2 (lagt paa samme stolperække) mellem kraftstationen og byen, utvidelse av den hæispændte fjernledning til Burøy, utvidelse av fordelingsnet med transformatorer paa bynnettet o. s. v.

De samlede anlægsomkostninger uten hensyn til stedfundne avbetalinger paa verkets gjeld utgjorde ved utgangen av 1915 kr. 375 410.58.

F o r g a t e b e l y s n i n g e n var opsat 96 stkr. glødelamper.

O p m a a l i n g s v æ s e n .

Byens kartverker bestod før av:

Holmboes kart av 1860 i maalestok	1 : 2 000.
Krums - - - 1893 - - -	1 : 1 000.

I 1914 blev et fuldstændig nyt bykartverk i maalestok 1 : 500 fuldført av ingenør Dahls opmaaling, Kristiania. Samme firma har ogsaa til bruk for jernbaneundersøkelsen utarbeidet et kart i 1 : 1 000, hvorhos der er litografert avtrykk av bykartet i maalestok 1 : 2 000.

Angaaende vei-, vand-, brand-, kloak- og belysningsvæsenets utvidelse henvises sluttelig til nedenstaaende tabellariske oversikt :

	Pr. 31 december 1910.	Pr. 31 december 1915.
Oparbeidede gater	6 106 m.	6 776 m.
Stensatte rendestener	5 311 -	6 649 -
— kantsten.....		86 -
— hellefortaug.....		1 159 -
Vandledninger:		
a) Hovedledninger	2 634 m.	2 634 -
b) Fordelingsnet i byen	4 928 -	4 928 -
Vandbassiner, rumindhold i kubikmeter over sidens overkant.....	216 571 m. ³	303 871 m. ³
Vandindtak i huse	423 stk.	456 stk.
Offentlige vandposter	2 -	2 -
Kloakledninger	6 584 m.	7 303 m.
Kloaksluk i gaterne	173 stk.	178 stk.
Kloakkummer	53 -	58 -
Stopventiler	68 -	90 -
Gatelykter	88 -	96 -
Brandtelegrafkasser	15 -	15 -
Brandventiler	57 -	57 -
Vandforbruk i aaret	408 543 m. ³	425 966 m. ³

Bodø stadsingeniørkontor, 13 oktober 1919.

H. Straumann.

B e r e t n i n g

om ladestedet Mosjøens økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Indbyggerantallet har ikke undergaat nogen særlig forandring. Folketælling er ikke holdt i perioden.

Nogen større økonomisk fremgang har ikke fundet sted i femaaret.

Formuen er efter skatteligningen i perioden steget fra kr. 1 392 600 til 2 022 200 og indtægten fra kr. 509 070 til 620 360.

Skatteprocenten for indtægten har for aarene 1911—1915 været henholdsvis 14 pct., 14 pct., 15 pct., 12 pct. og 11.8 pct.

Formuesskatten har været 2 pro mille.

Eiendomsskat har været utlignet overensstemmende med skatteklovens § 2.

Bykassens gjeld er øket fra kr. 98 400 til kr. 142 385.

Budgettets utgiftssum, som ved forrige periodes utløp var kr. 40 000, er ved periodens utløp steget til kr. 58 000, og utligningssummen steg fra kr. 23 900 til kr. 33 000.

De brandforsikrede huses takstsum er steget fra kr. 1 647 180 til kr. 1 914 310.

Byggevirksomheten har været liten.

Opparbeidelse av gater, utvidelse av vand- og kloakledninger har ikke været stor.

Skipsfart drives ikke fra Mosjøen undtagen med nogen mindre jagtfartøier, og fiskeri er av liten betydning for stedet.

Handel og håndverk er ladestedets vigtigste næringsveier. Antallet av ikraftværende handelsbreve var ved periodens utløp 50. Stedet hadde én trævarefabrik. Der utføres til andre distrikter dører, vinduer samt småbaater, tilvirket dels i byen, dels i omliggende landdistrikter. Over stedet foregik en ikke ubetydelig utførelse av landmandsprodukter, vildt og laks.

Vefsn sparebank, som har sit sæte i Mosjøen, hadde ved periodens utløp en forvaltningskapital paa kr. 2 446 000, mot ved dens begyndelse kr. 1 674 237.

Legatet for Mosjøens vel eide ved periodens utløp kr. 50 640.19.

Foged Fr. Skavlans legat til julegaver for værdige trængende mænd i Mosjøen hadde pr. 31 december 1915 en kapitalformue paa kr. 4 387.95.

I middelskolen er elevantallet steget fra 56 til 68, hvorav 31 gutter og 37 piker.

I folkeskolen er det steget fra 228 til 247, hvorav 136 gutter og 111 piker.

Folkebibliotekets antal bind er øket fra 1 880 til 2 500.

Paa stedet var ved periodens utløp postkontor, telegraf- og telefonstation, toldsted, kontor for Helglands politimesterembede, apotek og standkvarter for Søndre Haalogalands infanteriregiment nr. 14. Stedet har kommunelæge, hvorhos Vefsn distriktslæge bor i ladestedet. Der var desuten tandlæge, dyrlæge og 2 sakførere. 2 aviser blev utgit i ladestedet. Der haves et mindre sykehus.

I forrige periode hadde ekserserplads i umiddelbar nærhet av byen. Den er nu flyttet til Drevjenmoen, 28 km. fra byen.

Stedet hadde i perioden som maksimum 9 ukentlige dampskibsanløp, som minimum 5, 2 av kystskibene og 3 av lokalskibene.

I umiddelbar nærhet var 2 trælastbruk, med sag og høyleri, et større baatbyggeri og meieri samt en trævarefabrik.

Verdenskrigen var saagodtsom uten betydning for byens økonomiske tilstand.

Mosjøen magistrat, 2 april 1919.

Thv. Hundsal.

XIX.

Tromsø amt.

Beretning

om Tromsø amts økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Indledning.

Tromsø amt er næstefter Finmarken, Nordland og Hedemarken det største av Norges amter og har ifølge Stat. Aarbok for 1916 et flateindhold av 26 246 km.².

Med hensyn til amtets kommunale inddeling er i femaaret ingen anden forandring indtraadt end at Tromsø kjøpstads grænser ved lov av 23 april 1915 blev utvidet ved indlemmelse i byen av den nærmest tilstøtende del av Tromsøysund herred med henved 900 indbyggere. Antallet av herreder var derfor ved femaarets utgang uforandret 25.

Ogsaa antallet av tinglag var det samme som i 1910, hvorimot lensmannsdistriktenes antal er forøket fra 15 til 16, idet det tidligere Salangen lensmandsdistrikt fra 1 januar 1915 blev delt i to distrikter, Salangen og Bardu, svarende til herredene av samme navn.

Antallet av lægedistrikter er i femaaret forøket fra 11 til 16, idet Kvæfjord, Bjarkøy, Salangen og Bardu har faat egne distriktslæger, hvorhos Tromsø by er utskilt fra Tromsøysund lægedistrikt med egen stadslæge.

Av jordmordistrikter oprettedes 5 nye, nemlig Ytre Malangen, Grovfjorden, Vestre Helgøy samt Indre og Ytre Vannøy. Distriktenes antal er saaledes i femaaret steget fra 52 til 57.

Amtets hjemmehørende folke mangde utgjorde efter den i desember 1910 avholdte almindelige folketælling 81 902, hvorav 72 214 i landdistriktet og 9 688 i byene (Tromsø 7 633, Harstad 2 055).

I henhold til opgaver over fødsler, dødsfald og flytninger er folketallet 31 desember 1915 i den Officielle Statistik beregnet saaledes:

Landdistriktet	75 632
Byene: Tromsø	8 890
Harstad	2 519
	—
Amtet tilsammen	11 409
	—
Amtet tilsammen	87 041

Efter dette er amtets folketal i løpet av sidste femaar steget med 5 139 eller med 6.3 pct. Denne forøkelse er forholdsvis litt større end gjennomsnits-tilveksten i samme tidsrum for det hele land, hvilken androg til omtrent 5 pct., og den er likeledes noget større end den var i Tromsø amt fra 1900 til 1910, da den (altsaa for 2 femaarsperioder) utgjorde godt og vel 10 pct. I forrige aarhundrede, navnlig før 1875, gik derimot amtets folkemængde forholds-vis betydelig hurtigere frem.

Mens altsaa tilvekstprosenten 1910—15 for amtet i sin helhet utgjorde 6.3 pct., var den særskilt for amtets landdistrikt 4.7 pct., for Harstad ladested 22.6 pct. og for Tromsø kjøpstad 16.5 pct., derunder medregnet det tilskud som byen ved grænseutvidelsen i 1915 fikk fra Tromsøysund herred.

Den relativt noget større befolkningstilvekst i femaaret 1911—15, sammenlignet med tiaaret 1900—1910, skriver sig fra den formindskede utflytning. Av opgaverne over fødsler og dødsfall vil man nemlig finde at det samlede antal levendefødte i amtet i 1911—15 utgjorde 11 946, mens antallet av døde var 5 490. Overskuddet av fødte over døde androg altsaa til 6 456. Da nu imidlertid, som ovenfor nævnt, folketallet kun er steget med 5 139, maa 1 317 personer være utflyttet, — eller rettere, der maa være utflyttet 1 317 flere end indflyttet. I det nærmest foregaaende tiaar var derimot overskuddet av utflyttede over indflyttede tilsammen 4 862. Specielt androg den oversjøiske utvandring i 1911—15 alene til 896 personer, mens der i hvert av de to nærmest foregaaende perioder utvandret omtrent dobbelt saa mange, nemlig i 1906—10 1 664 og i 1901—05 1 907.

A. Landdistriktet.

I. Jordbruk og fædrift.

Antallet av særskilt skyldsatte eiendomme (bruksnummer) utgjorde etter skattefogdens fortegnelse ved utgangen av 1915 tilsammen 10 355 med en samlet matrikelskyld av 6 835 mark 85 øre. I 1910 var der 9 363 med en skyld av 6 856 mark 20 øre og i 1905 8 182 med omtrent samme skyld. Mens der altsaa fra 1905 til 1910 tilkom ialt 1 181 nye parceller, var tilveksten 1910—15 alene 992.

Den gjennemsnitlige skyld pr. bruk, som i 1900 utgjorde 95 øre, i 1905 84 øre og i 1910 73 øre, var ved utgangen av 1915 gått ned til 66 øre. Selvfølgelig er der i denne henseende stor forskjel mellom amtets herreder.

Høiest stod i 1915 Maalselv med gjennemsnitlig mark 1.18 pr. bruk, derefter kom Malangen med mark 1.09, lavest var Torsken med knapt 22 øre i gjennemsnit for hvert bruk.

Antallet av jordbruksareal, som det vil forstaaes, betydelig mindre end antallet av særskilt skyldsatte eiendomme (bruksnumre), dels fordi det er mange eiendomme som ikke anvendes i landbonæringens tjeneste, men f. eks. som hus-tomter, dels fordi adskillige jordbruksareal er sammensat av flere særskilt matrikulerte parceller. Antallet av virkelige jordbruksareal, naar man som ett bruk regner hvad der brukes samlet, var ved tællingen 30 september 1907 i Tromsø amt 7 371 og deres samlede matrikelskyld 6 429 mark, hvilket gir en gjennemsnitsskyld av 87 øre pr. jordbruksareal. Intet andet amt hadde gjennemgaaende saa smaa jordbruksareal. Næst efter Tromsø kom Nordland med mark 1.37 og derefter Lister og Mandal med mark 1.42 pr. jordbruksareal, ellers var gjennemsnitsskylden overalt over 2 mark, og tar man samtlige amter søndenfor Nordland underrett, faldt der gjennemsnitlig paa hvert jordbruksareal matrikelskyld av mark 2.73, altsaa mere end tre ganger saa meget som i Tromsø amt.

Som værdimaaler for den i jordbruksareal liggende faste kapital tjener som bekjendt gjennemsnitsprisen pr. skyldmark, som aarlig meddeles i den Officielle Statistik, utregnet etter de stedfundne salg av faste eiendomme, dog saaledes at man har bortset fra alle de salg hvor det man antages at særlige forhold har bevirket en væsentlig enten høiere eller lavere kjøpesum end den almindelige.

Beregner man nu denne gjennemsnitsprisen for det hele amt underrett, utkommer for hvert av de sidste tre femaar følgende middeltal:

1901—05.....	kr. 1 344	pr. skyldmark
1906—10.....	< 1 719	—
1911—15.....	< 2 035	—

Eiendomsprisene er saaledes i løpet av dette tidsrum steget overmaade sterkt, idet forskjellen mellom det første og det sidste femaar utgjør ikke mindre end 51 pct. Beregnet for det hele land underrett er prisen pr. skyldmark samtidig gaat op fra kr. 1 851 til kr. 2 644 eller med 43 pct., altsaa forholdsvis adskillig mindre. Forskjellen er den at stigningen inden Tromsø amt var større fra det første femaar til det andet end fra det andet til det tredje, mens forholdet gjennemsnitlig for det hele land var omvendt.

Ganske bemerkelsesværdig er det at skyldmarkens middelpriis i Nordlands amt gjennem et længere tidsrum har været kr. 400—500 mindre end i Tromsø. Dette synes at tyde paa at sidstnævnte amt ved hovedmatrikuleringen er blit noget for lavt vurdert, eller maaske rettere Nordland noget for høit.

Inden de forskjellige dele av Tromsø amt er, som i tidligere femaarsberetninger paavist, eiendomsprisene meget forskjellige. I 1911—15 var saaledes gjennemsnitsprisen pr. skyldmark i Senjen sorenskriveri kr. 2 713, i Tromsø sorenskriveri derimot kun kr. 1 700, og blandt de enkelte herreder varierede den mellom kr. 3 741 i Sørreisa og kr. 1 127 i Lyngen.

Efter prisene i det sidste femaar skulde den samlede værdi av amtets jordeiendomme — bortset fra skog til mere end husbehov samt andre særegne herligheter — kunne anslaaes til ca. 14 millioner kroner. Værdien i de to sorenskriverier er temmelig nær like stor, altsaa 7 mill. kroner, idet de høiere eiendomspriser i Senjen opveies af den større samlede matrikelskyld i Tromsø.

Leilændingsvæsenet tilhører nu fortiden, idet de to gamle proprietær-gods, det Moursundske gods og det Lyngske gods, som indtil henimot midten av forrige aarhundrede omfattet en meget betydelig del af det daværende Tromsø sorenskriveri, nu saagodtsom i sin helhet er gåaet over til selveiendom.

Av det førstnævnte gods var der i 1910 utsolgt 12 bruk med en skyld av 16.77 mark. Herav er i femaaret avhændet 8 eiendomme med skyld 11.39 mark for kr. 9 110.

For det Lyngske gods foreligger ingen tilsvarende opgave, men da der i 1905 kun var usolgt 9 bruk med samlet skyld 8.67 mark, staar der nu formodentlig intet tilbake.

Vedkommende utskiftningens av jordfællesskap meddeles for femaaret følgende opgave:

Aar.	Antal forretninger.	Antal lodeiere.	Utskiftet areal.		
			Indmark. Ar.	Utnark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1911.....	8	63	2 281.2	47 897.6	50 178.8
1912.....	5	42	1 000.0	31 218.9	32 218.9
1913.....	7	46	8 310.1	8 922.6	17 232.7
1914.....	5	23	6 304.5	102 560.6	108 865.1
1915.....	10	72	4 762.6	108 217.1	112 979.7
1911—15 tilsammen...	35	246	22 658.4	298 816.8	321 475.2
1906—10 — ...	50	1 854	22 054.5	390 020.6	412 075.1

I utskiftningens tjeneste har likesom tidligere virket en formand og 2 assistenter, undtagen i 1913 og 1914, da der kun var 1 assistent.

Angaaende utskiftningsarbeidets fremme i tidligere perioder henvises til ældre femaarsberetninger, specielt beretningen for 1896—1900, hvor der gives en oversigt over utskiftningen fra dens paabegyndelse i amtet i mai 1862.

Angaaende jordbruksareal og dets fordeling paa de forskjellige kulturer findes ingen paalidelig statistik for noget senere aar end 1907, da der ved den almindelige jordbruksstælling i september s. a. blev indhentet detaljerte oplysninger desangaaende. For at faa nogen rede paa utviklingen efter nævnte aar har man i de i anledning av femaarsberetningene utsendte skemaer baade i

1910 og i 1915 stillet spørsmål til lensmændene om hvor meget de, hver for sin distrikts vedkommende, antok at arealene av aker og eng procentvis var foreket eller formindsket, henholdsvis fra 1907 til 1910 og fra 1910 til 1915. Resultatet av de paa de indløpne svar byggede beregninger hitsættes for Tromsø amts vedkommende for aaret 1915, sammenstillet med tællingsopgaverne fra 1907, i følgende tabel, som angir de samlede arealer av aker og eng, maalt i hektar:

	1907.	1915.
Aker:		
Korn (byg)	616	661
Poteter	1 108	1 191
Grønfør, turnips m. v.	691	871
Ialt aker	2 410	2 723
Eng:		
Kunstig eng	6 412	8 030
Naturlig eng (indmark)	17 715	19 035
Ialt eng	24 127	27 065
Samlet indmarksareal	26 537	29 788

Det samlede areal av indmark i Tromsø amt skulde altsaa i løpet av disse otte aar være steget med 3 251 ha. eller omtrent $12\frac{1}{4}$ pct. Efter gammel beregning utgjør tilveksten ca. 32 500 maal. I 1907 fandtes der som ovenfor oplyst 7 371 jordbruksareal i amtet, og da disses hele indmark androg til 26 537 ha. eller 265 400 maal, faldt der i gjennemsnit 3.6 ha. eller 36 maal paa hvert bruk. Utvidelsen av arealet i 1907—15 svarer altsaa temmelig akkurat til 900 bruk av middels størrelse.

Dette er en saa betydelig fremgang at man kan fristes til at tvile paa riktigheten av de i 1915 indhentede opgaver. Dette spørsmål lar sig dog neppe løse, ialfald ikke forinden man faar resultatene av en ny og nøiagttig jordbruks-tælling. Imidlertid kan man vistnok temmelig sikkert stole paa at de ovenfor sammenstillede tal viser i hvilken retning utviklingen har gåaet.

Sammenligner man i tabellen akerarealet med engarealet, vil man finde at den procentvise tilvekst for begges vedkommende er temmelig nøiagttig like stor, nemlig 12—13 pct. Utvidelsen av den aapne aker er saaledes ikke foregaat paa bekostning af engarealet.

Blandt de forskjellige akervekster har man, som rimelig er, lagt større vekt paa dem som erfaringsmæssig er de mest aarvisse. Derfor er kornarealet kun foreket med ca. 7 pct. og potetarealet med 8 pct., mens det til fôrvekster benyttede areal er utvidet med ikke mindre end 26 pct.

Særlig har dyrkningen av grønfør gjennem en længere aarrække været i

sterk fremgang. Fra 1900 til 1907 steg saaledes utsæden fra 468 til næsten 3 000 hl. om aaret. Senere har man ingen opgave over utsæden, men det tilsaadde areal viser sig altsaa at være betragtelig utvidet. Til utsæd brukes hovedsagelig byg, som jo har den fordel at man, om aaret skulde bli godt, kan la det modne til korn. Tildels blandes byg med havre, og stundom tilsettes graaerter. Mest almindelig er grønfördyrkningen endnu i den sydlige del av amtet. I den senere tid er imidlertid ogsaa enkelte av de nordlige distrikter kommet godt efter, særlig gjælder dette Nordreisa og Indre Lyngen.

Turnipsavlen vil fremdeles ikke ta noget opsving, hovedsagelig av den grund at veksten i disse egne saa let vil bli ødelagt av insekter.

Ogsaa arealet av kunstig eng er blit forholdsvis noksaa sterkt utvidet, men det er dog endnu temmelig indskrænket, navnlig naar det tages i betragtning at det meste av hvad der hernord gaar under dette navn neppe er andet end naturlig eng, som av og til blir overgjødslet. Gjenlægning og tilsaaning av eng med græsfrø har ikke kunnet faa nogen større utbredelse da de frøsorter som hittil er blit benyttet, navnlig for kløverens vedkommende, har git smaa og usikre høiaavlinger.

Foruten den ovenfor omtalte forøkelse av selve indmarksarealet nævnes fra de fleste herreder at der ogsaa paa anden maate har været en merkbar fremgang i jordbruket, saaledes navnlig gjennem jordens avgøftning og drænering, en mere utbredt anvendelse av kunstgjødsel, en omhyggeligere behandling av den naturlige gjødsel, anskaffelse av maskiner og tidsmæssige redskaper m. v. Noget mere specielt i saa henseende vites der dog ikke at bemerke.

Derimot skal et par momenter nævnes som, efter alt at dømme, i ikke uvæsentlig grad har bidrat til fremgangen.

Størst betydning har formentlig de siden 1912 aarlig utdelte bidrag til jorddyrkningens fremme i amtet. Initiativet i denne sak blev tat av Landbruksdepartementet, efter hvis forslag Stortinget i 1909 bevilget 6 000 kr. til deslige bidrag. Bevilgningen, som forutsatte halvt distriktsbidrag, var tiltænkt et for amtet oprettendes jordbrukselskap, og øiemedet var oprindelig at støtte jordbruket i de distrikter hvor rendriften forårsaket de fleste vanskeligheter. Da imidlertid oprettelsen av et saadant selskap ikke vandt tilslutning inden amtet, blev det ordnet saa at forvaltningen av midlene overdroges til amtets landhusholdningsselskap, og det blev samtidig tillatt at anvende dem som dyrkningsbidrag til mindre bemidlede jordbruksere, uten hensyn til deres bosted. Deslige bidrag er i 1912—15 blit utdelt med et samlet beløp av omkring 55 000 kr., og da bidragene efter reglene kun skal dække $\frac{1}{3}$ av omkostningene, kan altsaa værdien av samtlige ved deres hjælp utførte arbeider anslaaes til et beløp av 160 à 170 000 kr.

En anden foranstaltning som likeledes i ikke ringe grad virket stimulerende paa jordbruks utvikling var at amtets landhusholdningsselskap fra 1 juli 1913 blev parthaver i Nordenfjeldske landhusholdningsselskaps indkjøps- og salgsforret-

ning i Trondhjem, og fremfor alt at hovedforretningen fra 1 april 1914 oprettet en filial med lager i Harstad. Den lettere forbindelse fremkaldte en sterkt stigende efterspørsel efter kraftfør og kunstgjødsel, og filialens omsætning, som i driftsaaret 1914—15 androg til 271 000 kr., gik i det følgende driftsaar op til 515 000 kr. Det er fra kyndig hold blit uttalt at følgerne meget snart viste tydelig utslag, især for melkeproduktionens vedkommende.

Paa den anden side kan man ikke la uomtalt at arbeidsforholdene skaffer gaardbrukerne stadig større bekymringer, idet brukbare folk baade er kostbare og overmaade vanskelige at faa fat paa. At dette har lagt en betydelig hemsko paa fremgangen behøver ingen nærmere forklaring.

Med hensyn til høstutbyttet hitsættes følgende tal som i henhold til de av lensmændene aarlig indsendte opgaver viser hvortil avlingen av hei, byg og poteter i hvert enkelt aar som gjennemsnit for det hele amt er beregnet, i sammenligning med et middelsaar naar et saadant sættes til 100:

Aar.	Hei.	Byg.	Poteter.
1911	95	88	75
1912	104	94	84
1913	84	96	92
1914	97	91	89
1915	91	105	79
Gjennemsnit 1911—15..	94.2	94.8	83.8
— 1906—10..	85.8	82.4	75.0
— 1901—05..	102.2	89.2	89.2

Utbyttet har saaledes i femaaret faldt forholdsvis jevnt, uten store svingninger. Intet av aarene har været særlig godt, heller ikke særlig slet, og ingen av de tre slags avlinger gav i noget av aarené nævneværdig overskud, heller ikke noget betragtelig underskud. Alt i alt et ganske tilfredsstillende utbytte, litt mindre end i femaaret 1901—05, men betydelig større end i 1906—10.

Imidlertid skulde dog efter ovenstaaende tabel høstens utbytte i amtet i gjennemsnit for sidste femaar ha ligget noget under et middelsaar, nemlig for hei og byg 5 à 6 pct og for poteter 16 à 17 pct. derunder. Dette er visselig ikke riktig. Der blev i amtets femaarsberetning for 1906—10 uttalt den formodning — hvis rigtighet senere tilfulde er konstatert gjeunem en indgaaende undersøkelse i det Statistiske Centralbyraa — at disse beregninger av de enkelte aars høstutbytte i procent av et middelsaar i regelen vil gi et for lavt resultat fordi man under sammenligningen er tilbørlig til at overvurdere middelsaaret, idet misvekstaarene ikke tages i tilbørlig betragtning. Navnlig gjør dette sig gjældende i de egne og for den slags avlinger som er mindre aarsikre, og i Tromsø

amt er av den grund misvisningen forholdsvis stor. Man kan derfor med temmelig stor sandsynlighet gaa ut fra at det for femaaret gjennemsnitlige høstuthytte i amtet har været omtrent som i et middelsaar for høi og poteter og noget derover for byg.

Amtets samlede avling av byg og poteter er for femaaret beregnet saaledes:

Aar.	Byg.	Poteter.
	Hl.	Hl.
1911.....	10 600	143 000
1912.....	11 600	190 000
1913.....	10 800	203 000
1914.....	10 200	197 000
1915.....	11 800	175 000

eller i gjennemsnit ca. 11 000 hl. byg og ca. 180 000 hl. poteter aarlig.

Heller ikke angaaende kreaturstanden har man fuldstændige opgaver nyere end den almindelige jordbruksstælling i september 1907. For at bøte herpaa blev der imidlertid, da krigsforholdene gjorde en oversigt over landets forraad ønskelig, i september 1915 avholdt en partiel saakaldt repræsentativ optælling paa et større antal gaarder i hvert herred, utvalgt med det for øje at de med hensyn til de efter 1907 stedfundne forandringer skulde repræsentere det i distriket gjennemsnitlige forhold, og paa grundlag herav er derefter husdyrbestanden blit beregnet saavel for det hele land som for amter og herreder.

Resultatet av denne beregning meddeles her for Tromsø amts vedkommende, sammenstillet med de tilsvarende tal efter tællingen i 1907:

	Tælling 1907.	Beregning 1915.
Hester.....	5 135	5 419
Storfæ.....	38 496	39 704
Sauer.....	57 187	60 767
Gjeter.....	11 617	11 506
Svin.....	1 468	795

Det viser sig altsaa at bestanden av hester, storfæ og sauér er øket, antallet av gjeter har holdt sig omtrent uforandret, mens svineholdet er betydelig reduceret.

Hvad hesteaavlen angaaer kan aarene 1907—15 i det hele karakteriseres som en utpræget opgangstid i vort land, fremkaldt ved de sterkt stigende heste-

priser, og denne utvikling har, som det vil sees, ogsaa gjort sig gjeldende her i amtet, omend i betydelig mindre grad end i amtene utenfor Nord-Norge. Procentvis utregnet var hestearntallets forekelse fra 1907 til 1915 i Tromsø amt ca. 5½ pct., mens tilveksten for det hele land underett utgjorde henved 14 pct. og i flere sørland- og vestenfjeldske amter endog 18—20 pct. Undersøker man forholdet nøyere, vil man finde at det er antallet av unghester under 3 aar som er steget (nemlig fra 603 til 846), mens antallet av voksne dyr har holdt sig uforandret (4 532—4 573). Herav fremgaar paa det tydeligste at tilveksten i hestebestanden skyldes et i den seneste tid sterkt økende opdræt. Særlig i indlands-herredene er hestearvlen av ganske stor betydning, og her foretrækkes gudbrands-dalsracen. I fjord- og kystdistriktet har man derimot stamhingst av fjordracen.

Antallet av storfæ er mellem de to tællinger steget med noget over 3 pct., mens tilveksten for det hele land var litt under 3 pct. Forekelsen falder udelukkende paa melkekjørne, idet ungfæets antal er omtrent uforandret og antallet av voksne okser er gått ned. For saa vidt kan det sies at besætningenes produktionsværdi er blit høiere, idet den samlede melkeavkastning maa forudsættes at være steget med det større antal melkekjør.

Men ogsaa melkeutbyttet pr. ko har utvilsomt været i fremgang. Til oplysning om dette vigtige punkt i landmandens økonomi hitsættes nedenstaende tal, som angir det sandsynlige aarsutbytte av melk pr. ko, saaledes som det paa grundlag av opgaver fra lensmændene er blit beregnet i gjennemsnit for det hele rike og særskilt for Tromsø amt hvert tiende aar fra 1885 til 1915:

Aar.	Riket.	Tromsø amt.
	Liter.	Liter.
1885	1 133	1 000
1895	1 235	1 120
1905	1 386	1 265
1915	1 484	1 354

Det er i tidligere femaarsberetninger for dette amt gjentagne ganger blit fremhævet at de opgaver hvorpaa disse beregninger er bygget er litet påalidelige. Da de støtter sig til et individuelt skjøn, maa det jo selvfølgelig også indrømmes at de ikke kan gjøre krav paa nogen absolut nøiagtighet. Den merkelige overensstemmelse som man vil finde mellem ovenstående talrækker indbyrdes synes dog med bestemthet at tyde paa at de fundne gjennemsnitstal ialtfald gir et nogenlunde korrekt billede av utviklingen. Man ter vistnok også gaa ut fra at opgaverne fra den senere tid, da interessen for denne sak aabenbart er langt større end før, og da som følge derav nøiagtige melkeregnskaper er blit, om ikke just almindelige, saa dog hyppigere, er mere at stole paa end de ældre opgaver. Sandsynligheten taler vel for at de fremdeles er noget for høie, men dog ikke i

samme grad som tidligere. Er dette rigtig, blir den virkelige stigning i melkeutbyttet noget større end de ovenfor meddelte beregninger utviser.

Med oprettelsen av meierier gaar det fremdeles yderst smaaat. Efter de to første anlæg i Kvæfjord og Harstad, henholdsvis i 1891 og 1895, kom Sørvik i Trondenes i 1900 og Salangen i 1902, hvorefter fulgte Tromsøysundets meieri i Tromsø i 1907 og endelig Sørreisa i 1915, samtidig med et litet ysteri paa Storsteinnes i Balsfjord. Salangen meieri blev dog av forholdsvis kort varighet, og i 1915 hadde det omtrent helt stanset sin virksomhet. Ved de 6 øvrige anlæg blev der i 1915 indvejet tilsammen 2 744 611 kg. melk, hvorav solgtes som fløte 32 500 kg., som nysilt melk 872 000 kg. og som skummet melk 284 000 kg., hvorhos der blev tilvirket 27 742 kg. smør, 51 513 kg. fetost samt 126 217 kg. magerost og mysost. Til leverandørene utbetales gjennemsnitlig 12.6 øre pr. liter nysilt melk.

I aaret 1905 blev der til de da bestaaende 4 meierier levert 1 373 000 kg. melk og i 1900 til 3 meierier 832 000 kg.

Derimot vinder de i tidligere beretninger omtalte smørforeninger stadig større utbredelse. Disse har den fordel fremfor meieriene at man slipper den besværlige melketransport i de som oftest spredt bebyggede stræk, paa samme tid som anlægskapitalen er ubetydelig og driften billig. Paa den anden side viser erfaring at det av disse foreninger leverte smør i regelen er av udmerket kvalitet og opnaar næsten samme pris som virkelig meierismør.

Amtets storfæ er delt mellem to racer. I fjord- og kystdistriktet har man et egte norsk kvæg, mens et ayrshireblandet kvægslag, det saakaldte maalselvkvæg, er det dominerende i indlandsbygdene. Begge racer er anerkjendt av det offentlige ved utstillinger, ved statsbidrag til kvægavlfsforeninger o. s. v.

Den aarlige statsutstilling avholdes fremdeles andet hvert aar i Maalselv og andet hvert aar i Trondenes (Kvæfjordeid). Av stats-amsutstillinger avholdes der to hvert aar, vekslende mellem herredene eftersom kravene melder sig.

Amtets sauebestand, som fra 1900 til 1907 gik litt ned, viser i 1915 fremgang. Tilveksten andrar til 6 à 7 pct., mens der i alle andre amter undtagen Hedemarken enten er nedgang, tildels meget betydelig, eller stilstand, saa at resultatet for det hele land var en formindskelse av saueantallet paa 4—5 pct. Det blev i forrige femaarsberetning nævnt at man her i amtet paa grund av de stigende kjøtpriser hadde begyndt at omfatte saueholdet med større interesse, og at man søkte at gjøre det mere rationelt og lønsomt, dels ved at indføre et større slag (sutherlandssauer), dels ved at frede beiterne mot ikke godkjendte vædere. Denne interesse har i det sidste femaar fremdeles været stigende, maaske især i enkelte stræk i amtets nordlige del, og virkningene har vist sig ikke blot i den større sauebestand i 1915, men — efter hvad der sies — ogsaa i den gjennemgaaende bedre kvalitet av de slagt som frembydes til salg.

Gjeteholdet synes heldigvis ikke i dette amt at ha faat den medfart som ellers i landet, hvor det fra 1907 til 1915 er blit redusert med omtrent 20 pct., mangestedts betydelig mere. Det har i Tromsø amt holdt sig uforandret, men burde helst ha været forøket, saaledes som i vort sydlige naboamt. Mange indsigtsgjeldende landmænd mener at Nord-Norge i det hele frembyr gode betingelser for disse nøyisomme dyr, og at den skade som de kan forøve, særlig paa skogen, i væsentlig grad vilde formindskes ved rikeligere foring. Særlig maatte der kunne bli utsigt til en lønnsom drift saafremt de store gjetostdistrikter sørden-fjelds fortsætter med den voldsomme reduktion av bestanden som har fundet sted i 1907—15. Men forutsætningen er da rigtignok at man lægger an paa at skaffe ost av bedre kvalitet end den som i den senere tid er bragt paa markedet.

Amtets svineavl har undergaat store vekslinger. Den hadde sin blomstringstid etter midten av forrige aarhundrede og naadde sit høidepunkt i 1875, da bestanden ved tællingen 31 december, altsaa efterat høstslagtingen hadde fundet sted, utgjorde omtrent 1 700 dyr. Under konkurransen med det billige amerikanske flesk indtraadte nu en sterkt tilbakegang, som varte indtil omkring 1900, da amtet fik sin første avlsstation (for store yorkshiresvin) paa Fagerlidal i Maalselv. Interessen var nu atter vaaknet, og den gjorde sig med stigende styrke gjeldende like indtil krigens utbrudd, da man var naadd saa langt at paasætning av en gris til husbruk var blit ganske utbredt, ialtfald i flere av amtets bygder. Efterspørselen efter smaa griser blev litt etter litt saa sterkt at det var umulig at tilfredsstille den inden amtet, og da indkjøp sydfra var forbundet baade med forholdsvis store utlæg og med adskillig risiko, hadde landhusholdningsselskapet efterhaanden oprettet flere nye avlsstationer, saa at der i 1915 fandtes 8 saadanne i amtet, hvorav 6 for yorkshiresvin og 2 for landsvin. Denne utvikling blev pludselig avbrutt ved verdenskrigen, der som bekjendt likefra begyndelsen av medførte de største vanskeligheter med hensyn til anskaffelsen av det fornødne mel og korn selv til høie priser og tillike gjorde utsigten for den fremtidige forsyning noksaa mørke. Følgen herav blev jo naturligen den at der, særlig i de distrikter hvor kornavlen er av forholdsvis mindre betydning, saaledes som i hele Nord-Norge, maatte skrides til en betydelig reduktion av svinebestanden, baade ved nedslagting av de ældre dyr og ved at undlate den vanlige paasætning. For Tromsø amts vedkommende viser foranstaende tabel at antallet av svin, som i 1907 var 1 468 og i begyndelsen av 1914 utvilsomt var adskillig høiere, for 1915 alene er beregnet til 795, hvilket (sammenholdt med 1907) betyr en reduktion paa omkring 50 pct. I Nordlands og Finmarkens amter har nedgangen været forholdsvis temmelig nøiagtig den samme, mens den for det hele land underrett ikke har utgjort mere end omtrent 30 pct. At dette har været et haardt støt for amtets jordbrukskere er en selvsagt ting, men der kan neppe være nogen tvil om at ogsaa denne gren av deres drift igjen vil ta et sterkt opsving saasnart tidene atter blir normale.

Hvad h u s d y r r ø g t e n angaaer maa forholdet sies at være meget tilfredsstillende i de indre distrikter, Maalselv og Bardu med dele av de tilstøtende

herreder, saavelsom ogsaa i andre strøk hvor kommunikationene er gode, og hvor meierier eller smørforretninger forefindes. I de øvrige dele av amtet, særlig ute i kystdistriktet, er derimot i regelen stellet primitivt og daarlig. Knapforing er desværre endnu noksaa almindelig, og sulteforing optrær i mange strøk ikke saa ganske sjeldent over vinteren og vaaren. For mest mulig at utnytte havne-gangene om sommeren sættes der ind saa mange dyr til vinterforing at før-beholdningen ofte blir utilstrækkelig, hvis ikke den paafølgende vaar kommer nogen uker tidligere end vanlig. Der har fra det offentliges side været gjort meget for at rette herpaa, men med forholdsvis litet resultat. «I de allerfleste strøk av amtet synes det foreløbig haabløst at arbeide mot denne bøig» — har en av amtets landbruksfunktionærer nylig uttalt offentlig.

Det blev allerede i forrige femaarsberetning nævnt at amtstinget 30 juni 1911 besluttede oprettelsen af en landbruksskole for amtet og indkjøp av gaarden Gibostad i Lenvik til skolegaard. Hermed var da en sak som allerede ti aar tidligere blev optat til behandling bragt til endelig avslutning, og efterat gaarden var erhvervet og de øvrige forberedelser avsluttet, traadte skolen i virksomhet i januar 1914. Den mottar 20 elever og gir et praktisk-teoretisk kursus paa et aar, idet undervisningen begynder ca. 10 januar og avslutes med avgangseksamens ved midten av december. Elevene erholder fri undervisning og frit ophold ved skolen. Til de to første optagelser i 1914 og 1915 var der anmeldt henholdsvis 34 og 37 ansøkere. Behovet for en saadan læreanstalt har aabenbart været større end man paa forhaand tænkte sig, og der kan være grundet haab om at dens oprettelse vil gi amtets jordbruksnæring et kraftig fremstøt.

Sluttelig meddeles under nærværende afsnit som tidligere nogen oplysninger om de svenske lappers rendrift.

Først hitsættes en opgave over antallet af de fra Sverige til beitning i amtet anmeldte ren tillikemed antallet af de virkelig indflyttede ren:

1911	var der anmeldt	25 755	ren,	men	indflyttet	30 577
1912	“	—	35 521	“	—	36 578
1913	“	—	34 509	“	—	36 419
1914	“	—	40 922	“	—	50 986
1915	“	—	32 731	“	—	36 126

Bortset fra 1914, da tallet var usedvanlig stort, har det anmeldte renantal været omrent det samme som i aarene 1906 — 10.

Antallet af de i henhold til lappeloven avholdte renskadetakster utgjorde i femaaret 791 med et samlet takstbeløp av kr. 30 600, mot 624 til beløp kr. 24 008 i det foregaaende femaar. Navnlig var 1915 et for rendriften uheldig aar da vaaren kom sent og forsommeren var usedvanlig kold. Alene i dette aar avholdtes 371 takster til beløp kr. 13 844.

Det samlede antal og beløp af disse takster siden lappelovens ikrafttræden 1 januar 1884 andrar til 3 814 og kr. 133 617.

Skogdrift.¹

Den overveiende del av amtets skogareal bestaar av løvskog. Naaleskog findes kun i enkelte herreder, hovedsagelig i Nordreisa, Kvænangen, Lyngen, Balsfjord, Maalselv, Bardu, Tranøy og litt i Ibestad. Hist og her forekommer vistnok furu ogsaa i andre herreder, men kun spredt og som rester av tidligere skogbestand.

De største furuskogstrækninger tilhører det offentlige, dels fra gammel tid, dels som senere indkjøpt.

Naaleskogen i fjeldliene har tendens til at gaa tilbake, idet løvskogen i de frodige lier gjerne vil ta overhaand, noget som ogsaa delvis gjør sig gjældende i lavere liggende terræng. Saavel i Statens som i de private skoger har man dog gjort meget for at motarbeide dette ved borttrydning av bjerken.

I det store og hele synes man at ha bragt i erfaring at furuens gjenvekst i femaaret 1911—15 har været bedre end i den foregaaende periode, hvilket man tilskriver nogen gode frøaar i begyndelsen af femaaret.

Om naaleskogens frem- eller tilbakegang kan det være vanskelig at uttale sig, men det antages dog at den i det store og hele ikke i den senere tid er gåaet tilbake. En yderligere uttynding av de allerede før tyndt bevokste strækninger har vistnok fundet sted, men til gjengjæld har man faat store, tætbevokste strækninger av ungskog som har staat urørt i længere tid, og som i sin nuværende vokseperiode lægger godt paa sig for hvert aar. Dertil kommer at der saavel fra Statens side som privat ved skogselskapet lægges mere og mere arbeide i ved hjælp af saaning, plantning og tørlægning at foreke skogproduktionen.

Naaleskogen inden amtet er paa langt nær tilstrækkelig til behovet, hvorfor der aarlig indføres en mængde materiale dels fra Helgeland og det Trondhjemske, dels ogsaa fra Nord-Rusland og Sverige.

Bjerkeskogen er blit haardt tat, nemlig ute ved kysten og ellers der hvor driften har været lettest. Gjennemgaaende er den meget glissen paa modne trær, og paa mange steder har fuldstændig snauhugning av større flater fundet sted. I de mere avsidesliggende strækninger og inde i landet findes imidlertid store beholdninger av løvskog, som det med de nuværende kommunikationer er vanskelig at faa tilgodegjort.

Prisen paa favneved varierte i 1915 fra kr. 9—12 pr. favn ved sjøen inde i fjordene op til kr. 17—18 i de ytre kystherreder.

Ogsaa for løvskogens vedkommende vil man ha merket at gjenveksten har været bedre i denne periode end vanlig, navnlig hvad fjeldskogen angaaer.

I periodens to første aar hadde man «skotaar», d. e. mus- og lemænaar, over større dele av amtet, og betydelig skade paa skogen blev da forøvet. Større skogbrande har man derimot været forskaanet for.

¹ Dette avsnit er i alt væsentlig utarbeidet av skogassistent H. Helgesen, Maalselv.

Et forhold som i denne forbindelse paakræver opmerksomhet er at der ofte foregaar deling og utparcellering av eiendomme og bruk i en utstrækning som medfører fare for skogen. Vistnok findes der adskillige eiendomme som har naturherhelter tilstrækkelig for flere bruk, og at saadanne eiendomme blir delt og bedre utnyttet er selvfølgelig bare godt. Men hvor brukene ikke er større end at det er i det knappeste laget med skog, foring og havn, vil det bli smaa stel naar de lægges ut til flere. Navnlig vil det da gaa ut over skogen. Denne vil som regel, saalænge der er noget, bli tat til det nødvendige brændselsbehov, enten gjenveksten holder stand eller ikke, og med tiden blir det da snaut.

For driftten i Statens og Oplysningsvæsenets Fondsskoger i amtet hitsættes følgende opgave over den i femaaret stedfundne avvirkning:

(Se tabellen side 15.)

Som det herav vil sees, er navnlig salget av tømmer i løpet av de sidste tre femaar tiltat betydelig baade i kuantum og — paa grunn av de stigende priser — særlig i henseende til værdi. Derimot har tjæretivilvirkningen i den senere tid været drevet i mindre utstrækning end tidligere, hvilket antages at ha sin grund i at der blir mindre af furustub og længere transport indfra skogene, saa at prisstigningen neppe har staat i forhold til det forekede arbeide. Ved femaarets slutning var prisen paa tjære 22 à 24 kr. pr. tønde.

Tømmerfløtning foregaar kun i Maalselv og Nordreisaelv. Efter lensmændenes opgaver blev der i førstnævnte elv i femaaret fremfløtet aar om andet 300—400 tylter tømmer, i sidstnævnte elv 250—280 tylter tømmer og 50—70 tylter smaalast.

Skogkulturarbeidet er i femaaret blit utført i større utstrækning end tidligere, og befolkningens interesse for disse arbeider har været i en glædelig vekst. Desværre har den virksomhet som amtets skogselskap har kunnet utfolde paa dette omraade, været sterkt hemmet ved den omstændighet at selskapet ikke har hat sin egen faste funktionær. Denne mangel er nu avhjulpet idet amtstinget i 1915 bøvilget løn til en amtsskogmester. Det kan derfor antages at der herefter vil komme en større fart i arbeidet end før.

Efterstaaende tabel meddeler opgave over de i løpet av de to sidste femaar utførte skogkulturarbeider.

(Se tabel side 16.)

Ialt er der saaledes i sidste femaar i de offentlige skoger ved grøftning, plantning og saaning kultivert et areal av 18 264 ar og i privatskogene ved plantning alene 4 580 ar, tilsammen 22 744 ar, mens det hele i 1906—10 kultiverte areal utgjorde 16 245 ar. Tilsammen kan altsaa amtets skogareal i det sidste tiaar sies at være øket med 38 989 ar eller efter gammel regning ca. 3 900 maal.

1 femaarsperioden er desuten av amtets skogselskap optat 79 fredskogfelter til beplantning med et samlet areal av 18 747 ar.

Driftsaar.	Avvirket til salg:							
	Trær og tømmer.			Ved.		Tjære.		Sum netto.
	Stkr.	m. ³	Netto.	m. ³	Netto.	Tønder.	Netto.	
1910—11.....	11 050	2 479	22 017	1 548	1 464	1 097	1 097	24 578
1911—12.....	12 406	2 755	30 101	1 931	1 579	1 110	1 110	32 790
1912—13.....	7 382	1 867	22 336	1 935	1 815	727	727	24 878
1913—14.....	7 642	1 404	17 329	1 084	938	687	687	18 954
1914—15.....	8 138	1 580	17 041	1 419	1 367	398	398	18 801
1910—11—1914—15	46 618	10 085	108 824	7 917	7 163	4 014	4 014	120 001
1905—06—1909—10	44 285	9 112	74 974	11 132	9 441	5 211	5 211	89 626
1901—1905.....	25 962	7 246	39 706	5 531	5 422	4 797	5 249	50 377

Driftsaar.	Avvirket av bruksberettigede.								Samlet utbytte av Statens skoger.	
	Furutrær.			Ved.		Andre produkter.				
	Stkr.	m. ³	Netto.	m. ³	Netto.	m. ³	Netto.			
1910—11.....	28	5	50	2 735	3 902	68	137	4 089	28 667	
1911—12.....	20	4	41	2 740	3 932	69	137	4 110	36 900	
1912—13.....	16	3	40	1 776	2 860	50	99	2 999	27 877	
1913—14.....	12	3	32	1 776	2 860	50	99	2 991	21 945	
1914—15.....	32	6	95	1 741	3 152	49	97	3 344	22 145	
1910—11—1914—15...	108	21	258	10 768	16 706	286	569	17 538	137 534	
1905—06—1909—10...	-	-	-	9 486	11 177	196	471	11 648	101 275	
1901—1905.....	172	31	310	20 050	28 980	410	1 240	30 580	80 907	

Arbeidets art.	1906—10.	1911—15.
A. I offentlige skoger:		
1. Grøftet myr og vandsyk skogmark samt rensaket bækkefar i meter.....	11 081	22 519
Herved tørlagt areal i ar	8 540	13 360
2. Plantet furu og gran, antal	79 200	90 315
3. Utsaadd frø, kg.....	29.3	53.9
Ved 2 og 3 kultivert areal i ar.....	4 823	4 904
Ialt ved 1—3 kultivert areal i ar... .	13 363	18 264
B. Privat ved skogselskapet:		
Plantet furu og gran, antal.....	144 103	228 658
Herved kultivert areal i ar.....	2 882	4 580

Fiskerier.

De vigtigste inden amtets omraade foregaaende fiskerier er som tidligere skreifisket, sildefisket og sommerfisket efter sei m. m.

Om deltagelsen i og utbyttet av skreifisket meddeles nedenstaaende opgave:

Antal fiskere.	Farkoster.			Utbytte.	
	Aapne baater.	Seil- skøiter.	Motor- baater.	Antal skrei.	Værdi.
1911	3 412	575	84	153	2 057 300 685 000
1912	3 307	459	24	269	3 003 200 918 000
1913	3 836	427	13	345	1 976 000 586 000
1914	3 008	444	2	240	1 337 000 470 000
1915	3 144	305	7	289	880 400 308 000

Utbyttet var saaledes i de to første aar ganske godt, men siden sterkt avtageude. Femaarets samlede kvantum var omtrent $9\frac{1}{4}$ mill. skrei til en værdi av 2 967 000 kr., hvilket er noget mere end i 1906—10, da fangstmængden var 8 mill. og værdien 2 736 000 kr. I femaaret 1901—05 opfiskedes derimot ialt henimot 20 mill. og i 1896—1900 over 13 mill. skrei. Det var særlig værene paa Senjens ytterside som dengang gav et saameget rikere utbytte.

Sildefiskerienes utbytte vil erfares av følgende tabel:

	Fetsild.	Smaasild.	Samlet værdi.
	Hl.	Hl.	Kr.
1911	64 568	151 250	888 400
1912	35 460	185 540	820 300
1913	124 866	157 829	1 319 500
1914	14 950	255 300	1 079 600
1915	136 782	108 924	4 854 700

Tabellen gir et godt indtryk av hvor variabel avkastningen av disse fiskerier, særlig fetsildfisket, er. Ogsaa i henseende til sted er de yderst uberegnelige, idet de snart falder i den ene, snart i den anden af amtets mange fjorder. Saaledes foregik det største fetsildfiske i 1911 og 1912 i Sørfjord, 1913 i Kvæfjord, 1914 ved Harstad og 1915 i Trondenes, mens fangsten av smaasild i 1911 hovedsagelig faldt i Trondenes, i de fire følgende aar derimot i amtets nordlige del.

Alt i alt er det et ganske vældig beløp sildefisket inden amtet i dette femaar har kastet av sig. Den samlede fangstværdi utgjorde ifølge tabellen ikke mindre end 8 912 000 kr., hvilket er mere end ti ganger saameget som i 1906—10, over otte ganger mere end i 1901—05 og $2\frac{1}{2}$ gang værdien i femaaret 1876—80, som like indtil aarene 1911—15 var den rikeste sildeperiode man kjender, ialfald efter 1871. Dette enestaaende resultat skyldes dels det i forhold til tidligere aaringer flerdobledte kvantum smaasild, dels og fornemmelig de gjennemgaaende gode, i periodens sidste tre aar voldsomt stigende priser, som naadde sit toppunkt i 1915, da værdien blev utregnet efter en gjennemsnitspris (paa fiskepladsen) av kr. 27 pr. hl. fetsild og kr. 10 pr. hl. smaasild. Til sammenligning kan det være av interesse at notere at i løpet av de 20 aar fra 1891—1910 var det kun i to aar at gjennemsnitsprisen for fetsild kom saa høit som til kr. 8 pr. hl.; i regelen dreiet den sig om kr. 3—4, og i to aar, 1892 og 1893, var den helt nede i henholdsvis kr. 1.04 og kr. 0.97 pr. hl.

Under det gamle navn «sommerfisket» sammenfattes her fangsten av sei, torsk (utenom skrei), brosme, lange, hyse, kveite og uer. Navnet skriver sig fra at hovedfisket, som drives etter sei, foregaar om sommeren. Værdien av disse fiskerier er i den Officielle Statistik beregnet til følgende beløp:

1911.....	kr.	814 000
1912.....	«	613 000
1913.....	«	653 000
1914.....	«	533 000
1915.....	«	1 307 000

Utbryttet var, ialfald for fire av disse aar, adskillig større end hvad man tidligere ansaa for et rikt fiske. Femaarets samlede værdi utgjorde kr. 3 920 000, hvilket er næsten $1\frac{1}{2}$ million kr. mere end totalsummen for 1906—10, godt og vel 2 mill. mere end i 1901—05 og omtrent $2\frac{1}{2}$ mill. mere i 1896—1900. Det er ogsaa her de opadgaaende konjunkturer som har spillet en avgjørende rolle. Fra 1911 til 1915 steg saaledes den paa fiskepladsene betalte pris for sei og kveite fra gjennemsnitlig henholdsvis kr. 8 og kr. 40 til henholdsvis kr. 18 og kr. 54 pr. 100 kg.

Hovedsagelig drives disse fiskerier i den nordlige del av amtet.

Det samlede værdiutbytte av forannævnte fiskerier med tillæg av laks- og sjørørtfangsten, som aar om andet dog ikke har indbragt mere end ca. 20 000 kr., var følgende:

1911.....	kr. 2 250 000
1912.....	< 2 374 000
1913.....	< 2 586 000
1914.....	< 2 105 000
1915.....	< 6 547 000

Tidligere var et samlet aarsutbytte paa $1\frac{1}{2}$ mill. kr. at anse som et meget tilfredsstillende resultat, og i løpet av de 40 aar fra 1871 til 1910 var det ikke mere end tre ganger at værdien oversteg 2 mill. kr., nemlig i 1877 (kr. 2 174 000), 1901 (kr. 2 164 000) og 1902 (kr. 2 134 000).

Totalsummen for sidste femaar androg til henimot 16 mill. kr., hvilket er næsten 8 mill. kr. mere end summen for 1901—05 og 10 à 11 mill. kr. høiere end i nogen af de øvrige femaarsperioder efter 1871. Det er saaledes en ganske enestaaende indtægt amtet i 1911—15 har hat av sine fiskerier.

I forbindelse hermed hitsættes likesom i tidligere femaarsberetninger en summarisk oversigt over amtets deltagelse i Lofotfisket og Finmarkens vinter- og vaarfiske, ledsaget av en approksimativ beregning av utbyttet.

I Lofotfisket har ifølge utvalgsformandens aarlige beretninger deltagelsen fra Tromsø amt været følgende:

1911.....	5 577 mand med 1 908 baater
1912.....	5 217 — < 1 808 —
1913.....	5 656 — < 1 931 —
1914.....	6 289 — < 2 195 —
1915.....	7 166 — < 2 409 —

I femaaret 1906—10 utgjorde Tromsøfiskerne gjennemsnitlig omtrent 26 pct. av det hele belæg. I 1911—15 er amtets kontingent steget jevnt fra 31 til 45 pct. og androg i gjennemsnit til 37 pct. Fiskets bruttværdi i samlet sum for femaaret er beregnet til omtrent $24\frac{1}{2}$ mill. kr., og da man vistnok kan gaa ut fra at der paa amtets fiskere idetmindste er faldt en kvotapart som har svaret til deres antal, kan deres utbytte anslaaes til noget over 9 mill. kr. i hele femaaret eller godt og vel $18\frac{1}{10}$ mill. kr. aarlig.

Forsaavidt angaaer vinter- og vaarfisket i Finmarken var efter beretningene fra amtmanden sokningen fra Tromsø amt følgende:

1911.....	8 616	mand med 1 323 baater
1912.....	9 863	— « 1 386 —
1913.....	9 411	— « 1 404 —
1914.....	9 194	— « 1 307 —
1915.....	9 584	— « 1 471 —

Det hele belæg i Finmarken var i femaaret gjennemsnitlig 21 606 fiskere aarlig, hvorav i middeltal 9 334 eller omtrent 43 pct. fra Tromsø amt. Da fiskets samlede bruttoverdi for femaaret er anslaat til $48\frac{6}{10}$ mill. kr., kan man paa samme maate som for Lofotfisket beregne utbyttet for amtets fiskere til henved 21 mill. kr. for alle fem aar tilsammen eller nærværende $4\frac{2}{10}$ mill. kr. i aarlig gjennemsnit.

Det samlede bruttoutbytte som amtets fiskere har hjembragt fra disse to fiskerier i naboamtene skulde man saaledes for sidste femaar kunne anslaa til 6 mill. kr. aarlig, mens det i de to nærmest foregaaende perioder blev beregnet til henholdsvis $4\frac{1}{4}$ og $2\frac{1}{2}$ mill. kr. aarlig. Det skal indrømmes at regnestykket ikke har krav paa nogen stor nøagtighet, men ialfald er dets resultat vistnok snarere for lavt end for højt.

Ved siden herav maa det endvidere tages i betragtning at et stort antal fiskere, særlig fra den nordlige del av amtet, stadig reiser til sommer- og høstfisket i Finmarken, og at det er blit mere og mere almindelig at notlag fra amtet, specielt fra Lenvik, Sørreisa og Trondenes, tar del i storskild- og vaarskildfisket sørpaa, helt nedover til Haugesund. Hvad disse ekspeditioner har kastet av sig er det ganske umulig endog blot tilnærmelsesvis at beregne, men under enhver omstændighed kan man med sikkerhet gaa ut fra at den samlede bruttoindtægt som i femaaret 1911—15 er tilført amtet fra fiskeriene i andre dele av landet mindst er dobbelt saa stor som bruttoverdien av fiskeriene inden amtets grænser.

Den samlede bruttoindtægt som amtets fiskere i de fem aar 1911—15 har hjembragt fra sin deltagelse i fiskeriene inden og utenfor amtet skulde da med et rundt tal kunne anslaaes til 50 mill. kr., mens den tilsvarende indtægt for 1906—10 blev beregnet til 23 à 24 og for 1901—05 til 18 à 19 mill. kr. Hvor meget der maa fratrækkes som driftsutgifter foreligger der ikke materiale til at kalkulere.

Til slutning skal i denne forbindelse nævnes at ogsaa i shavsfangsten i forskjellige herreder skaffer en ikke ubetydelig indtægt. Tidligere har disse ekspeditioner alene været utklarert fra Tromsø by, mens fangstmænd og andet mandskap er hentet fra de nærmeste distrikter omkring byen, særlig fra Balsfjord. I det sidste femaar har de stigende priser paa produktene fremkaldt deltagelse ogsaa fra enkelte bygder i den sydlige del av amtet, f. eks. Ibestad og Lavangen, og nogen fangstbaater er blit utklarert fra Harstad. Til disse ekspeditioner har man i senere tid tildels begyndt at bruke større motorbaater, som

i vinter- og vaartiden driver torskefiske og efter avsluttet Finmarksfiske gaar til polaregnene.

I avsnittet om driftsmaate, utstyr m. v. blev det i forrige femaarsberetning uttalt at den gamle nordlandsbaat nærmest maatte ansees som helt forlatt og erstattet av moderne dækkede fiskefartøier. Denne bemerkning maa ikke misforstaaes. Endnu i 1915 var førstnævnte baattype, omend i hurtig tilbakegang, ganske sterkt repræsentert inden amtet, idet der ialt fandtes 3 533 aapne baater, specielt forholdsvis mange i Lyngen og Sørfjord (695), Berg og Torsken (480), Lenvik (400), Trondenes (380) og Tromsøysund (300). Men allikevel spiller de ikke længer nogen større rolle, idet de alene benyttes paa de steder hvor fisket foregaar nær under land og med daglig utror. Hvor fisket derimot drives i større avstand fra kysten, hvilket er blit meget mere almindelig end før, brukes udelukkende dækkede farkoster.

Angaaende størrelsen av den dækkede fiskerflaate hitsættes følgende opgave over antallet i 1910 og 1915 av de forskjellige slags farkoster hjemhørende i amtet:

	1910.	1915.
Seilfartøier.....	708	32
Motorbaater.....	504	924
Dampskeb.....	5	5
Tilsammen	1 217	961

Det er en gjennemgripende omveltning som i den sidste tid er foregaat. Først gik man over fra de aapne baater til dækkede farkoster, i begyndelsen av en mindre, senere av en noget større type. I det sidste femaar er imidlertid ogsaa de dækkede seilfartøier næsten helt forsvundet og erstattet av motorbaater, og kappestriden gaar nu overalt ut paa at faa baatene saa store og motorene saa kraftige som mulig.

Fiskerflaatens samlede værdi, aapne baater derunder medregnet, er for 1915 anslaat til kr. 6 200 000.

I henseende baade til antallet av dækkede motorbaater og til værdien av samtlige fiskefartøier stod amtet i nysnævnte aar over alle andre amter i landet undtagen Romsdal, hvor den i flaaten nedlagte kapital var mere end 3 ganger saa stor.

Videre skal med hensyu til driftsmaate omtales at man i det her omhandlede femaar for første gang i amtet har begyndt at bruke drivgarn til fetsildfiske. Tidligere kjendte man kun not og landgarn. Det nye redskap er blit anvendt saavel i Trondenes og Kvæfjord som i Helgøy og Sørfjord, antagelig av fiskere som har lært metoden under storsildfisket ved Kristiansund.

Under amtets skreifiske har garnbruket været i avtagende, mens linebruket har tiltat.

Hvad tilvirkningsmaater og avsætningsforhold angaaer bestaar den væsentligste forandring deri at forsendelsen av ferskfisk i is, som i

det foregaaende femaar saavidt var begyndt, senere har tat et sterkt opsving. Endnu omkring 1910 blev omtrent 70 pct. av den i amtet opfiskede skrei tilvirket til klipfisk, resten næsten i sin helhet til tørfisk, idet ferskfisken var av ringe betydning og russefisk ikke nævnes i opgaverne for aarene 1911—13. I 1915 var forholdet et helt andet, idet der av fangsten er opgit at være anvendt 52 pct til klipfisk, 21 pct. til tørfisk, 18 pct. til ferskfisk og 9 pct. til russefisk og saltfisk.

Av den isede ferskfisk gik indtil krigens utbrudd en stedse økende mængde til Hamburg. I periodens slutning er der av fersk sild sendt ikke ubetydelige kvanta over Narvik til Sverige og Finland.

Den tidligere saa almindelige konsignation av fiskevarer er omtrent ganske ophört, idet der saagodtsom udelukkende sælges i fast regning. Ogsaa den direkte eksport til forbruksstedene er efterhaanden blit mere og mere almindelig, og selv fra landdistriket sender enkelte større handelshuse direkte til utlandet, ialfald tørfisk til Sverige.

Av assuransforeninger for fiskefartøier er der oprettet et par nye, saa at der ved femarets utgang fandtes ialt 11, som tilsammen hadde en forsikringssum stor kr. 2 897 000 eller henimot halvdelen av hele flaatens værdi. Deres præmieindtægt (iberegnet utlignet tilskud) androg for femaret til et samlet beløp av kr. 280 000, mens de utbetaalte erstatninger i samme tidsrum utgjorde ialt kr. 116 000.

4. Bergverksdrift.

Efter de av bergmestrene i Nordlands og Finmarkens distrikter aarlig avgivne beretninger meddeles følgende oversigt over bergverksdriften i Tromsø amt i aarene 1911—15.

Inden Kvænangen herred har der i Øvre Middavarre kobberfelter i Burfjord i de første tre aar av perioden været drevet forsøksarbeider med 2—3 mand, og der er blit uttatt endel ton kobberkis. Forøvrig har feltene været under frist, hvilket i hele femaaret har været tilfældet med Nedre Middavarre grubefelt saavelsom med de Sulitelma aktiebolag tilhørende kobberforekomster i Badderen. Ved Rødberg i samme herred blev der i 1915 paabegyndt undersøkelsesdrift med 6—8 mand og uttatt ca. 13 ton malm med gjennemsnitlig 4 pct. kobber.

I Skjervøy herred lot Sulitelma aktiebolag ved Vaddasgaisa kobberforekomster i Oksfjorddal utføre endel forsøksarbeider, som i 1915 blev fortsat av a/s Vaddas.

I Birtavarre gruber i Lyngen, som er amtets betydeligste bergverk, er der blitt arbeidet saavel ved de gamle gruber paa Moskogaisa som ved de nye Sabetjok og Saidi gruber, hvor der aar om andet er utdrevet ca. 12 000 ton kobbermalm. I den i 1910 ombyggede smeltehytte blev aarlig fremstillet 450—500 ton bessemekobber. Den gjennemsnitlig sysselsatte arbeidsstyrke (beregnet efter 300 dag-

verk à 10 timer) utgjorde i 1911 102, i 1912 140, i 1913 180, i 1914 190 og i 1915 200 mand, og den utbetalte arbeidsløn steg fra kr. 147 000 i 1911 til kr. 364 000 i 1915. Fra Skaidi grube ned til den gamle sporvei i Kaafjord-dal saavelsom fra Sabetjok grube til Ankerlien er bygget taubaner, og fra den elektriske kraftstation ved Goulajok er en kraftledning ført til sidstnævnte grube.

I Skardal i samme herred, en sidedal i Kaafjord, hvor der i 1905—07 paaglik forsøksdrift paa forekomster av lignende karakter som Birtavarrefeltet, blev der i slutningen av 1915 paany begyndt drift med 14 mand.

I Tromsøysund herred har kisforekomstene ved Gamnes og i Lerbogdal paa Ringvassøy, hvor der i femaarets begyndelse dreves nogen forsøksarbeider, senere været under frist.

I de a/s «Nordland» tilhørende, paa Fløifjeldet likeoverfor Tromsø by beliggende jernmalmforekomster, som i 1911—14 laa under frist, blev undersøkelses-drift etter optat i 1915. Der arbeides med 15 mand i tilsammen 1 337 arbeids-dage, blev drevet 3 stoller paa tilsammen 113 m. og uttatt ca. 500 ton malm med opgit gjennemsnitsindhold av 35 pct. jern.

Salangen jernverk, som efter flere aars forberedelser begyndte regulær drift i februar 1910, fortsatte driften ogsaa i 1911. Der blev i Storhangen utbrutt 112 000 ton raamalm, som i separationsverkstedet paa Langneset blev utbragt til 26 500 ton koncentrat og brikettert. Av de indvundne briketter blev 22 000 ton eksportert. Samtidig utførtes mange og kostbare arbeider til verkets fuldkommengjørelse. I det følgende aar blev imidlertid driften paa de gamle anvisninger stanset, da det viste sig at jerngehalteu var for ubetydelig til at betale omkostningene ved koncentrationen, hvorefter feltet i 1913 blev nøagliig undersøkt ved diamantboringer, idet man tænkte sig muligheten av at finde forekomster med saavridt høi jerngehalt og av saa stor utstrækning at driften etter med fordel kunde optages. Resultatet blev imidlertid utilfredsstillende, og det store anlæg, hvorpaa saa betydelige kapitaler var ofret, og hvortil der av distrikts befolkning var knyttet saa mange forhaabninger, besluttedes endelig nedlagt, hvorefter huse og maskiner blev solgt og bortført.

Det i tidligere femaarsberetninger nævnte Sørreisa jernfelt, som ligger paa grænsen mellem Sørreisa, Dyrøy og Tranøy herreder og tilhører R. M. B. Schjølberg, Bodø, samt a/s Nordiske grubekompani i Trondhjem, er av samme karakter som Salangen. I dette felt er av førstnævnte — dels for egen, dels for fremmed regning — indtil utgangen av 1913 til foreløbige undersøkelser anvendt ialt ca. 185 000 kr., hvorav i 1910 alene til diamantboring ca. 60 000 kr. Det tyske selskap som bekostet disse opgav feltet da resultatet var mistrøstig. Schjølberg har senere fortsat undersøkelserne, men ved femaarets utgang foreligger ingen oplysning om resultatene.

Meløy grube i Bjarkøy har været i regelmæssig drift i femaaret med en gjennemsnitlig arbeidsstyrke i de enkelte aar fra 60 til 100 mand. Av raamalm blev der aar om andet utbrutt ca. 25 000 ton. Fra driftens begyndelse, saavidt erindres i 1905, er der fra denne grube ialt eksportert omtrent 220 000 ton malm.

I Kvæfjord herred har den et interessentskap i Harstad tilhørende Skaar grube paa Kvæøy i 1911—13 været drevet med en arbeidsstyrke paa 30—40 mand, hvorefter driften i 1914 efterhaanden indskrænkedes, indtil den i september helt nedlagdes. Den samlede eksport i de fire aar androg til 26 313 ton, som altsammen gik til England. Gjennemsnitsgehalten er for 1914 opgit til 51.3 pct. jern, 12.3 pct. kiselsyre, 1.04 pct. svovel og 0.02 fosfor.

Paa de øvrige jernforekomster i amtets sydlige del er i femaaret intet nævneværdig arbeide utført, men det er vistnok sandsynlig at undersøkelsesarbeider atter vil bli sat igang naar de ved verdenskrigen fremkaldte usikre forhold er overstaat.

Den samlede produktionsværdi av grube- og hyttedrift i amtet er i den Officielle Statistik beregnet saaledes:

1911.....	kr. 799 000
1912.....	“ 1 667 000
1913.....	“ 1 338 000
1914.....	“ 1 475 000
1915.....	“ 2 077 000

Den vekslende værdi hitrører hovedsagelig fra kobberprisen, som gik op i 1912, men derefter faldt jevnt, indtil den ved krigens utbrudd atter steg meget sterkt.

5. Andre næringsveier.

Angaaende industrielle anlæg indhentes nu ikke længer opgaver til amtets femaarsberetning, hvorimot saadanne avgives til Riksundersøkelsen, som aarlig offentliggjør en summarisk og hvert femte aar en detaljert industristatistik. Man henviser derfor til disse publikationer og indskrænker sig her til at oplyse at de i femaarsberetningen for 1906—10 nævnte anlæg fremdeles var i drift ogsaa i 1915 med undtagelse av sildoljefabrikken ved Harstad og dampsagen paa Moen i Maalselv, som begge er nedbrændt uten at bli gjenopført. Paa den anden side er der tilkommet nogen nye anlæg, hvorav nævnes et mekanisk reparationsverksted paa Skjervøy, en sildoljefabrik i Jøvik i Sørfjord og en cementvarefabrik i Lavangen, som leverer skorstenspiper, taksten og tildels byggeblokker.

A v s k i f e r b r u d d har de 3 i forrige femaarsberetning nævnte, nemlig Karvik skiferbrudd i Kvænangen, Strømfjord i Skjervøy og Bakkeby i Nordreisa, fremdeles været i virksomhet. Produktionen, som bestaar av takskifer og fortæugsheller, opgives for 1915 til en værdi av henholdsvis kr. 5 200, kr. 10 000 og kr. 800.

T j æ r e b r æ n d i n g foregaar likesom tidligere i noksaa stor utstrækning i Maalselv, Bardu og Nordreisa, hovedsagelig i Statens skoger, mot en skogleie

av en krone pr. tønde. Produktionen i de offentlige skoger har i de 3 sidste tiaar utgjort:

1886—1895	tilsammen	7 902 tønder
1896—1905	—	8 677 —
1906—1915	—	9 225 —

Gjennemsnitlig altsaa 8 à 900 tønder om aaret. Størst var tilvirkningen i femaaret 1906—10, da den aar om andet utgjorde over 1 000 tønder, hvorimot den efter 1912 er gaat sterkt tilbake. (Se foran under avsnittet om skogdrift.) Særlig tjåren fra Nordreisa ansees for at være av udmerket kvalitet og er en meget efterspurte vare.

H a a n d v e r k s d r i f t og h u s f l i d staar antagelig paa omrent samme standpunkt som tidligere. Nogen fremgang er ialfald neppe at merke; tvertimot klages der fra flere distrikter over tilbakegang. Tømmermænd og bygnings-snekker er vel næsten de eneste haandverkere hvormed man paa landsbygden i almindelighet er nogenlunde forsynt. Noget nævneværdig salg av haandverks-arbeider til andre bygder forekommer ikke, naar man undtar at der fra Maalselv, Bardu og tildels Nordreisa skaffes endel tømrede huse, oparbeidede sildetønder og arbeidsvogner eller dele av saadanne. Tøndearbeidet sies dog i de senere aar at være avtat paa grund av konkurransen med fabrikkene. Paa de fleste steder blir alle vanlige bruksgjenstande kjøpt enten i byene eller hos bygdens handels-mænd, likefra møbler, klær og skoet til river, ljaaorv og økseskaft.

H a n d e l e n i landdistriktet drives — her i amtet som andensteds — i ikke liten utstrækning som byttehandel, idet handelsmændene ikke blot skaffer sine kunder i bygdene de fornødenhetsartikler som maa hentes fra byene eller fra andre landsdele, men ogsaa avkjøper dem hvad de kan levere som utbytte av jordbruk, fiskeri m. v. Navnlig blir paa den maate en stor del fiskevarer, særlig tørfisk, samlet av kjøbmændene paa landet og av dem bragt til byene. I de vigtigere trafikcentrer og i nærheten av de større fiskepladser findes flere ganske betydelige handelshuse som endog driver eksport av fiskevarer til utlandet. Det samlede antal kjøbmænd ved utgangen av 1915 er opgit til 280, hvorefter antallet skulde være gaat ned fra 1910, da det blev opgit til 310. Er dette rigtig, maa det antagelig komme av at de forbedrede kommunikationer virker til at trække handelen til byene. De av lensmændene meddelte opgaver over værdien av omsætningen ved landhandleriene i 1915 er ufuldstændige. Naar de skjøns-mæssig suppleres, viser de en samlet omsætning som dreier sig om 8 à 9 mill. kroner.

O m f o r s e l s h a n d e l e n , som er tillatt etter resolution av 25 juli 1908, synes ikke at være tiltat, hvilket vel nærmest maa betragtes som en fordel. Den aarlige avgift for næringsbrev paa saadan handel blev oprindelig fastsat til kr. 25 for indenamts- og kr. 50 for utenamts-boende, men forhiedes i 1914 til det dobbelte. Den lavere avgift skaffet i 1911—14 amtskommunen en indtægt av 6 à 700 kr. aarlig, den høiere indbragte i 1915 1 325 kr.

De aarlige vintermarkedet i Skibotten i november, januar og mars, som i gamle dage var av noksaa stor betydning for omsætningen med finner og kvæner fra det nordligste av Sverige og Finland (jfr. femaarsberetningen for 1896—1900), er i den senere tid stadig gaat tilbake, eftersom hin befolkning har faat bedre færdselsveier i sine egne land. Navnlig har januarmarkedet i de sidste aar hat liten sokning, og fra 1916 av er derfor dette marked blit ophævet.

S k i b s f a r t i betydningen av fragtfart drives ikke, idet alle fartøier som hører hjemme i amtets landdistrikt udelukkende er beskjæftiget i fiskeribedriften eller ishavsfangsten.

Av binæringer skal nævnes jagten, som drives dels efter det matnyttige vildt, ryper, barfugl og harer, dels efter rovdyr og rovfugler for skindets eller præmiens skyld.

Av ryper og barfugl fandtes der i femaarets første del usedvanlig litet, især i den indre del av amtet, hvilket man satte i forbindelse med de i avsnittet om skogdriften nævnte store vandringer av mus og lemæn i 1911 og 1912. Disse fulgtes nemlig av en mængde rovfugl og ræv, som ikke bare levet paa hine skadedyr, men ogsaa avstekkom stor ødelæggelse paa det nyttige vildt. Ellers er der neppe nogen grund til at tro at vildtbestanden i det store og hele skulde være gaat tilbake.

Det kan i denne forbindelse være av interesse at nævne at ogsaa vort lands største vildt, elgen, nu menes at ha tat fast bopæl i amtet. Den skal i de senere aar stadig ha holdt sig i den øvre del av Dividal i Maalselv, og befolkningen deroppe paastaar at den aarlig formerer sig, og at der findes ialt 15—16 dyr.

Rensdyr findes derimot som bekjendt ikke i vild tilstand i Tromsø amt.

Angaaende antallet av fældte rovdyr og rovfugler for hvilke der i femaaret er blit utbetalt præmie hitsættes følgende opgave:

(Se tabel side 26.)

Det er første gang der i løpet av fem aar ikke er nedlagt en bjørn i amtet, saa nu maa den vel ansees som utryddet. I gamle dage var den ikke saa sjeldent. Den hadde stadig tilhold paa Senjenøy og fandtes ogsaa i de øvre dele av de dalfører som i Bardu, Maalselv, Lyngen og Nordreisa stiger op mot Riksgrænsen. Endnu i syttiaarene blev der i disse trakter skutt 8 à 10 bjørn om aaret, men siden er antallet gaat sterkt nedover. I tiaaret 1891—1900 fældtes i det hele 21, og i det paafølgende tiaar var tallet sunket til 13.

Sammenligner man forøvrig omstaaende tabel med de tilsvarende opgaver for femaaret 1906—10, viser det sig at antallet av fældte eter, ræv, ørn og fremfor alt lom er gaat adskillig ned, mens tallene for hønsehøk, falk og spurvehøk er steget.

Det hele av amtskommunekassen utbetaalte præmiebeløp utgjorde i 1911 kr. 3 323, i 1912 kr. 3 032, i 1913 kr. 2 003, i 1914 kr. 1 995 og i 1915 kr. 2 105.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Til-sammen.
Bjørn	-	-	-	-	-	-
Ulv	5	1	1	5	1	13
Jerv	5	4	10	5	-	24
Oter	145	150	107	183	88	673
Maar	6	8	6	2	1	23
Ræv	227	593	331	96	88	1 335
Ørn	42	42	27	40	36	187
Hønsehøk	168	182	110	85	167	712
Falk	549	247	62	136	70	1 064
Hubro	22	12	9	6	3	52
Spurvehøk	491	283	223	250	390	1 637
Lom	476	729	513	488	868	3 074
Ravn	73	101	74	34	23	305

Forsaavidt angaaer indtægter av egg- og dunvær samt af klipfisk-tørkning vites der intet at tilføie til hvad der i tidligere femaarsberetninger er meddelt.

6. Kommunikationer.

Med hensyn til veivæsenet har avdelingsingenør Holst levert følgende oversigt (til og med avsnittet om automobilkjørsel, side 34):

Veibygningen har været fremmet dels og hovedsagelig med bevilgning av Stortinget mot distriktsbidrag (statsveier), dels for herredenes regning med bidrag av amt, stat og private (herredsveier).

A. Statsveier (væsentlig hovedveier).

I de budgettaar som nærmest svarer til femaaret har Stortingets bevilgninger (heri indbefattet distriktsbidragene) andrat til følgende beløp:

1 juli 1911—30 juni 1912.....	kr. 124 500
1 juli 1912—30 juni 1913.....	« 129 300
1 juli 1913—30 juni 1914.....	« 148 300
1 juli 1914—30 juni 1915.....	« 152 500
1 juli 1915—30 juni 1916.....	« 153 000

Tilsammen kr. 707 600

eller gjennemsnitlig i avrundet beløp kr. 141 500 pr. aar.

For hvert av budgettaarene 1914—15 og 1915—16 har Stortinget desuten bevilget kr. 4 000 som bidrag til Tromsø amts veikasse (kfr. under B. herreds-veier side 32).

Bevilgningene i det foregaaende femaar var i gjennemsnit kr. 101 000 pr. aar.

I. I femaaret er følgende veianlæg fuldført:

Anlæggernes navn.	Total længde i km.	Medgaaede omkostninger.			Paa- begyndt aar.	Avlevert til fremtidig vedlikehold av distrikte.
		I alt.	Derav tidligere.	I fem- aaret.		
1. Balsfjord—Lyngen (Sletnes—Kvesmenes)	34.36	233 243	232 200	1 043	1899	25 september 03, 20 september 09.
2. Sletnes—Storstennes, Balsfjord	11.56	90 049	41 900	48 149	1909	20 september 13.
3. Tromsøysund—Ramfjord	27.41	189 859	119 400	70 459	1905	19 juli 11, 25 august 15.
4. Nordstrøm—Finfjordbotn	15.87	121 006	115 900	5 106	1905	26 oktober 10, 20 september 12.
5. Tennevik—Sandstrand—Svelshavn	15.29	91 791	31 400	60 391	1909	26 september 13, 3 september 15.
6. Samuelsberg—Dalen, Lyngen	12.92	30 865	22 900	7 965	1908	19 august 12.
7. Lyngseid—Aarebugt, Lyngen	11.07	64 555	17 700	46 855	1908	27 august 15.
8. Ombygning av bro i Sørreisa	0.09	5 954	-	5 954	1910	20 september 12.
9. Bro over Maalselv ved Kirkesnes	0.71	44 120	-	44 120	1910	21 september 12.
10. Bro over Salangselselv ved Elvebakken	2.14	37 486	-	37 486	1912	2 september 15.
11. Sørstrøm—Skoelv, Sørreisa	4.22	40 187	-	40 187	1912	1 september 15.
12. Skjold—Raavand, Maalselv	3.54	32 653	-	32 653	1912	30 august 15.
13. Utbedring av bro i Nordreisa	-	400	-	400	-	
Tilsammen	139.18	982 168	581 400	400 768	-	

Anlæg nr. 1 fører over det lave eid (høide 95 m. over havet) mellem Nordkjosbotn i Balsfjord og Storfjord i Lyngen, nemlig fra Sletnes til Kvesmenes 30.81 km. med arm til Gjetsten 3.55 km.

Hovedlinjen har en største stigning av 1 paa 20 og veibredde 3.75 m. med nogen faa indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar av stenlag, puk og grus, paa tørre moer med fast materiale grusdække alene. Av broer forekommer 7: over Bugtely 5 m., Russeneselv 8.8 m., Nordkjoselv 26.8 m. (Bomstadbreen 26.2 m. færdigbygget 1889), Revaely 6 m., Mortendalselv 6.0 m., Signalely 52.4 m. i 3 aapninger, Kitdalselv 11.4 m., samtlige broer med jernoverbygning. Armen til Gjetsten har stigning indtil 1 paa 14, bredde 2.50 m. med møtepladser og veidække av grus. Der forekommer en bro, nemlig over Balsfjordely, 12.0 m. med jernoverbygning.

Av det hele anlæg falder 21.08 km. inden Balsfjord og 9.73 km. + armen 3.55 km., tils. 13.28 km. inden Lyngen.

Nr. 2 er en direkte fortsættelse av nr. 1 langs bunden av Balsfjord. Den største stigning er 1 paa 24, veibredden 3.75 m. med nogen faa indskrænkninger til 3.25 og 2.50 m. Veidækket bestaar av stenlag, puk og grus, paa tørre moer med fast materiale grusdække alene. Av broer forekommer 3: over Sagely 9 m. hvælvbro av sten, Kjoselv 2.2 m. jernbetonbro, Tømmerely 14.8 m. med jernoverbygning.

Sammen med dette anlæg er bygget en baatvor av sten paa Storstennes, hvor landingsforholdene har været meget vanskelige paa grund av den lange, flate fjære. Voren har en længde av 150 m., bredde 4.0 m. med 2 svingpladser, avdækket med stenheller. Vorens største stigning er 1 paa 25.

Fra Storstennes er tidligere bygget vei til Sagelvvand og til Haugen i Malangen med sidelinje til Tennes i Balsfjord. Herredene Lyngen, Balsfjord og Malangen er saaledes forbundet med vei, og avstanden mellem ytterpunktene, Mestervik i Malangen og Kvesmenes i Lyngen, er 66.3 km.

Nr. 3 fører gjennem det tætbebyggede Tromsøysund indland fra Storstennes (tvers av Tromsø by) til Fagernes i Ramfjord 25.07 km., med arm fra Sandviken til Ramfjordnes 2.34 km. Ved rutegaaende ferge over Tromsøysund er der forbindelse mellem veien og byen. Under anlægget er medtatt bygning av baatvor paa Storstennes, og for bykommunens regning er utført en lignende i byen.

Hovedlinjen har en største stigning av 1 paa 20 og veibredde 3.75 m. med et par indskrænkninger til 3.25 m. Veidækket bestaar av stenlag, puk og grus paa strækningen Storstennes—Sandviken, videre grusdække alene. Av broer forekommer en hvælvbro over Kalvbakely 8.5 m. Baatvoren paa Storstennes er av sten og 57 m. lang, 6.0 m. bred, avdækket med stenheller; den største stigning er 1 paa 15 (ytterst 1 paa 10). Armen til Ramfjordnes har største stigning 1 paa 20, bredde 3.25 m. med enkelt indskrænkning til 2.50 m., veidække av grus. Paa Ramfjordnes er utført en mindre baatvor av sten.

Nr. 4 fører langs sjøen fra Nordstrøm til Finfjordbotn i Lenvik 15.24 km.

og forbinder tidligere bygget statsvei i Sørreisa med statsveien Finsnes—Karlstad (Maalselv).

Den største stigning er 1 paa 20, og veibredden er 3.75 m. med nogen faa indskrænkninger til 3.25 m. Veidække av stenlag, puk og grus. Armen til Finfjordholmen i Lenvik 0.63 km. har stigning indtil 1 paa 15, bredde 3.25 m. med indskrænkning til 2.50 m. Veidække av grus. Av det hele anlæg falder 11.16 km. inden Sørreisa og 4.08 km. + armen 0.63 km., tils. 4.71 km., inden Lenvik herred.

Nr. 5 er beliggende paa fastlandet i det tætbebyggede stræk fra Tennevik i Trondenes og til Svelshavn i Ibestad.

Den største stigning er 1 paa 17 og veibredden 3.25 m. med et par korte indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar hovedsagelig av grus, kun i fjeldpartier et let puklag. Der forekommer en bro over Rensaaelv 20 m. med jernoverbygning.

I Svelshavn er utført en ganske liten baatvor.

Av længden falder 9.00 km. inden Trondenes og 6.25 km. inden Ibestad.

Nr. 6 er vei i Manddal paa søndre side av Kaafjord i Lyngen og fører fra Samuelsberg ved sjøen opover til gaarden Dalen med tarvelig fremkomstvei videre til Suoppagiedde. Fra Sommervold til Steinli er bygget en kort arm.

Hovedlinjen Samuelsberg—Dalen har en største stigning av 1 paa 15, veibredde 3.25 m. med et par indskrænkninger til 2.50 m. Veidække av grus. Der forekommer en bro over Manddalselv 10.4 m. med jernoverbygning. Fremkomstveien har største stigning 1 paa 10, bredde 2.0—3.0 m. Veidække: avplanering med bedste forhaandenværende materiale. Armen til Steinli har stigning indtil 1 paa 13, bredde 2.50 m. med møtepladser. Veidække let grusning.

Nr. 7 fører fra Lyngseid nordover langs fjorden til Aarøbugt og er en fortsættelse av tidligere bygget statsvei fra Pollen med arm til Kjosen i Ulfsfjord.

Veiens største stigning er 1 paa 15 og dens bredde 3.25 m. med indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar av grus, i fjeldpartier et let puklag. Av broer forekommer 2: over Rottenvikelv 7.2 m. og Storelv 5.0 m., begge hvælvbroer av sten.

Nr. 8 er ombygning av tidligere av Staten bekostet træbro over Strømmen i Sørreisa. Den har en længde av 28.2 m. i 2 aapninger, kjørebredde 2.6 m., jernoverbygning.

Nr. 9 er bro over Maalselv ved Kirkesnes og forbinder bygdeveien i Kirkesdal med den tidligere byggede statsvei gjennem Maalselvdal. Broen har en aapning av 79 m. og kjørebredde 2.25 m. Det er en hængebro med staalkabler og avstivningsfagverk av jern, træbrodække, forankringer av jernbeton. Største tilatte belastning er 1 500 kg. pr. aksel eller slæde, eller 300 kg. pr. kvadratmeter iberegnet sne. Den tilstøtende vei har en største stigning av 1 paa 20, bredde 3.25 m., veidække av grus.

Nr. 10 er bro over Salangselv ved Elvebakken i Salangen og forbinder de store gaarder Prestebakken, Elvebakken og Elvenes med den tidligere byggede statsvei gjennem Salangsdal. Broens aapning er 54 m., kjørebredde 2.25 * m.

Det er en hængebro med staalkabler, avstivet med helvalsede jernbjelker, træbrodække, forankringer av jernbeton. Største tillatte belastning som ved nr. 9. Den tilstøtende vei har en største stigning av 1 paa 20, bredde 3.25 m., veidække av grus.

Nr. 11 fører langs søndre side av Reisenfjord og er en fortsættelse av tidligere bygget statsvei i Sørreisa. Den forbinder bygdevei under anlæg i Skoelvdal med veinettet i Sørreisa.

Veien har en største stigning av 1 paa 17 og bredde 3.25 med en enkelt indskrænkning til 2.6 m. Veidækket består av grus. Av broer forekommer en, nemlig over Skoelv 17.3 m. jernbro (ombygning av ældre, av Staten bekostet træbro).

Nr. 12 er en fortsættelse av den tidligere byggde statsvei oover Maalselvdal fra Skjold (Skjeggesnes) til Raavand. Den danner omlægning av ældre rodelagt vei og forbinder Øvre Maalselvdal, Rostadal og Divildal med det øvrige veinettet i Maalselv.

Veiens største stigning er 1 paa 42, bredde 3.25 m. med en enkelt indskrænkning til 2.50 m., veidække av grus. Der forekommer en bro, nemlig over Fjeldfroskelv, jernbro 25 m. i 2 aapninger.

Nr. 13 er utbedring etter flomskade av Torrisjok bro i veiruten Sørkjos—Vinnelys i Nordreisa.

II. Ved femaarets utgang var følgende veianlæg under oparbeidelse:

(Se tabel side 31.)

Nærmere beskrivelse av disse anlæg vil bli medtat i næste femaarsberetning, naar de er fuldført. Her skal kortelig nævnes at nr. 1 er en fortsættelse syd-over av ældre statsvei Harstad—Fauskevaag. Nr. 2 og 11 er elveforbygninger til sikring av statsveien i Maalselv. Nr. 3 er ombygning av en ældre træbro i veiruten Finsnes—Karlstad (Maalselv). Nr. 4 fører over eidet mellom Lavangen og Salangen og danner forbindelse mellom bunden av Lavangen og veinettet i Salangen. Nr. 5 fører over Gratangseid og fortsætter til Bjerkvik, hvorfra tidligere er anlagt vei til Øyjord ved Rombaken, nær Narvik. Disse veier danner den søndre del av den store indlandslinje Ofoten—Lyngen.

Nr. 6 forbinder den tidligere vei i Rossfjord med veinettet i Lenvik og har sidelinje over Bjorelvdal til Bjorelvnes ved Gisund. Nr. 7 sammenknytter veinettet i Balsfjord med veinettet i Maalselv saavel i Øverbygden som gjennem Takelvdal i Nedre Maalselv. Nr. 8 ligger i indre del av Kvænangen paa østre side av fjorden. Nr. 9 er utbedring av tidligere bygget bro i veiruten Balsfjord—Lyngen. Nr. 10 er bro over Brødstadelv og vil senere indgaa i vei paa fastlandet langs Dyrøysund.

Angaaende overslagene bemerkes at der ved femaarets utgang gjenstod betraktelige beløp for nr. 1, 2, 4, 5, 6, 7 og 8.

Endvidere er veianleggene Grov—Saltvand (i Grovfjord) og Engenes—Igeiland—Sørvik (paa Anderja), begge i Ibestad, paabegyndt i 1912 med forskuds-

Anlæggernes navn.	Total længde i km.	Medgaaede omkostninger.			Paa- begyndt aar.	Anmerkninger.
		I alt	Derav tidligere.	I fem- aaret.		
1. Nordlands amtsgrænse—Fauskevaag	20.76	99 100	26 000	73 100	1907	
2. Elveforbygning ved Olsborg i Maalselv	-	2 900	-	2 900	1911	Overslag kr. 3 000.
3. Øvre Lakselv bro, Lenvik	0.02	2 600	-	2 600	1912	Overslag kr. 2 700.
4. Tennevoll—Soløy—Sjøveien	19.92	60 100	-	60 100	1913	
5. Nordlands amtsgrænse—Elvenes i Ibestad.....	11.00	76 600	-	76 600	1913	
6. Strømmen bro—Vashaug, Lenvik.....	21.43	35 300	-	35 300	1914	
7. Sagelvvand (Balsfjord)—Øverbygden (Maalselv)	42 09	39 300	-	39 300	1914	
8. Sommerset—Kjækan, Kvænangen.....	12.56	26 900	-	26 900	1914	
9. Utbedring av Bugtelv bro, Balsfjord.....	0.25	5 000	-	5 000	1914	Overslag kr. 6 200.
10. Brødstad bro med tilstøtende vei, Dyrøy.....	1.00	16 000	-	16 000	1914	Forskudsanlæg, stortingsbevilgn. 1914.
11. Elveforbygning ved Bakkehaug, Maalselv	-	2 000	-	2 000	1915	Overslag kr. 2 300.
	129.03	365 800	26 000	339 800	-	

midler, men da bevilgning først er git henholdsvis i 1916 og 1917, er de medgaaede omkostninger i indeværende femaar ikke medtatt.

Sammenlægges de i tabellene I og II opførte, i femaaret medgaaede omkostninger, fremkommer som samlet beløp oparbeidet i femaaret kr. 740 568.

Heraf falder paa statskassen kr. 600 940 og paa distriktet (d. v. s. næsten udelukkende vedkommende herreder) kr. 139 628.

Blandt viktigere undersøkelser av statsveiprojekter som er utført i femaaret kan nævnes:

Kastneshavn—Bredstad—Finlandsnes med arm til

Espenes	21.7 km. i Dyrøy og Tranøy.
Langhavn—Espejord.....	3.8 « i Dyrøy.
Høgeli—Strømsnes (gjennem Svanelvdal).....	33.9 « paa Senjen i Lenvik, Tranøy og Berg.
Maalsnes—Flatnes	6.8 « i Maalselv, omlægning av ældre vei.
Haugen—Martinhals.....	19.6 « i Malangen.
Sørstrøm—Sommernes (Laksvanneid).....	6.5 « i Balsfjord og Sørfjord.

B. Herredsveier (bygdeveier).

Midlene til disse veianlæg har været tilveiebragt med bidrag av amtet — i regelen $\frac{1}{3}$, tildels $\frac{1}{2}$ av omkostningene —, av herredskommunerne og av private, for sidstnævntes vedkommende i form av kontanter eller naturalarbeide.

For budgetaaret 1914—15 har Stortinget git sin første bevilgning kr. 4 000 som bidrag til Tromsø amts veikasse, mot mindst tredobbel ydelse av amtet. For 1915—16 er git et lignende bidrag.

I femaaret 1911—1915 er der i forannævnte øiemed bevilget av amtskassens midler (iberegnet Statens tilskud kr. 8 000) ialt kr. 65 900, hvorav er inndratt som ikke disponert kr. 3 080, rest i avrundet beløp kr. 62 800. De til amtets bidrag svarende ydelser paa distriktenes har utgjort i avrundet beløp kr. 103 300. Tilsammenlagt skulde der saaledes være anvendt i femaaret kr. 166 100.

Arbeidet har foregaat paa en hel række smaa anlæg og har derfor ikke skredet hurtig frem. Kun parcellene Nygaard—Trollvik 5.1 km. og Bonjord—Bjorelv 2.1 km., begge i Lenvik, er helt færdige og avlevert i denne femaarsperiode. I næste periode vil derimot adskillige av disse anlæg bli avlevert. Av selvstændige broanlæg som er fuldført kan nævnes: bro over Lavangselsv i Balsfjord 25.6 m., bro over Barduelv nedenfor Aasland i Bardu 49.5 m. og ombygning av bro over Sørdalselv ved Myre i Bardu 29 m. Samtlige disse broer er hængebroer med avstivningsfagverk av jern eller træ og forankringer av jernbeton. Kjørebredden er henholdsvis 2.5, 2.0 og 2.5 m.

Herredsveiene normale kjørebredde er 3.25 m. med enkelte indskrænkninger

til 2.50 m. i kostbart terræng. Den største stigning er 1 paa 12, kun undtagelsesvis 1 paa 10. Som veidække anvendes grusdække alene.

Interessen for disse veier er sterkt stigende.

Længden av de offentlige helt færdige veier i amtet var ved utgangen av aaret 1915 følgende:

Herreder.	Stats- veier.	Herreds- veier og ældre veier.	Til- sammen.	Anmerkninger.
	Km.	Km.	Km.	
Kvæfjord	31.3	12.9	44.2	
Trondenes	78.8	42.4	121.2	
Ibestad	39.3	-	39.3	
Bardu	49.5	60.5	110.0	
Salangen	23.0	10.8 ¹	33.8	¹ I forrige femaarsberetning er feilagtig anført 160 km.
Sørreisa	37.1	-	37.1	
Lenvik	27.5	7.1	34.6	
Maalselv	90.8	88.9	174.7	
Malangen	10.7	5.5	16.2	
Balsfjord	57.5	0.1	57.6	
Tromsøysund	30.2	-	30.2	
Lyngen	92.6 ²	-	92.6	² Iberegnet vintervei Skibotn—Riksgrænsen 40.9 km.
Skjervøy	-	0.8	0.8	
Nordreisa	29.7	0.4	30.1	
Kvænangen	6.5	-	6.5	
	604.5	224.4	828.9	

I femaaret er den samlede veilængde gått frem fra 721.8 til 828.9 km. eller med 107.1 km.

Den i veiloven omhandlede inddeling av de offentlige veier i hoved- og bygdeveier blev foretak av amtstinget i 1914, men først approbert ved kgl. res. av 3 mars 1916, hvorfor den vil bli omhandlet i næste femaarsberetning.

Som det av tabellen fremgaar var der ved femaarets utgang 10 av amtets 25 herreder som ikke hadde offentlig vej, nemlig Bjarkøy, Lavangen, Dyrøy, Tranøy, Torsken, Berg, Hillesøy, Sørfjord, Karlsøy og Helgøy. Det skal dog bemerkes at der i flere av disse herreder paagaar veibygning, tildels i forholdsvis betydelig længde.

Størst veilængde pr. indbygger hadde Bardu.

Ved den sommeren 1914 utbrutte krig blev veibygningen vanskeliggjort og i høi grad fordyret. Delvis paa grund av de usikre forhold er det umulig ved

nærværende anledning — endog skjønsmæssig — at gi nogen oversigt over den gjenstaaende veibygning i amtet.

Vedlikeholdet av de offentlige veier har været bekostet av herredene, naar undtages vinterveien Skibotn—Riksgrænsen, som indtil 30 juni 1913 var vedlikeholdt for amtsveikassens regning og efter denne tid blev overtat av Staten.

I Maalselv og Bardu har vedlikeholdet av de offentlige veier været utført væsentlig ved naturalarbeide, i Kvæfjord, Salangen og Balsfjord kun for vinterarbeidets vedkommende. Forøvrig har kommunerne bekostet vedlikeholdet.

Veivogtersystemet var ved femaarets utgang indført i følgende herreder: Kvæfjord med 2, Trondenes 4, Ibestad 2, Salangen 4, Sørreisa 2, Lenvik 1, Maalselv 3 og Balsfjord 2 veivogtere, ialt 8 herreder med tilsammen 20 veivogtere.

For budgetaaret 1914—15 utgjorde de samlede veivogterlønninger kr. 6 926. Herav bidrog Staten med kr. 951 og amtsveikassen med kr. 700 (kun til Salangen og Maalselv).

Forøvrig ydet amtsveikassen for 1915 som bidrag til vedlikehold av veier og broer kr. 300 til Bardu og kr. 100 til Kvænangen herred. Samme bevilgning er git for nærmest foregaaende aar.

Til vedlikehold av vinterveien Skibotn—Riksgrænsen medgik i 1914—15 kr. 315.

De samlede utgifter til vedlikeholdet for 1914—15, derunder indbefattet værdien av naturalarbeidet, kan ikke opgives, idet der mangler opgaver fra endel herreder. Skjønsmæssig kan man anslaa dem til kr. 40 000.

Den tekniske ledelse av veivæsenet i amtet har bestaaat av 1 amtsingeniør, 1 avdelingsingeniør (fra 1 juli 1911) og 1 assistentingeniør foruten kontorbetjent. For aaret 1915 medgik til lønninger, skyss- og kost- samt kontorholdsutgifter kr. 21 120, hvorav amtet utredet en tredjedel eller kr. 7 040.

Amtskommunens tilskud eller bevilgning til amtsveikassen utgjorde for aaret 1911 kr. 18 000, 1912 kr. 18 000, 1913 kr. 18 800, 1914 kr. 19 000 og 1915 kr. 22 000, tilsammen i femaaret kr. 95 800.

Automobilkjørsel paa amtets offentlige veier blev praktisert for første gang ved avleverelsen av veianlægget Tromsøysund—Ramfjord sommeren 1915, og samme høst foretok chefen for 6te brigade sammen med amtsingeniøren prøvekjøring med automobil paa veiene i Salangen, Sørreisa, Bardu, Maalselv og Lenvik. Turen var meget vellykket, og det nye udmerkede befordringsmiddel vakte befolkningens levende interesse. Man fik det sikre indtryk at automobiltrafik paa vore delvis smale og tarvelige veier baade er gjennemførlig, og at den vil bety en meget væsentlig forbedring av landkommunikationene.

Av skyss-stationer fandtes ved femaarets slutning i det hele 15 faste og 1 tilsigelsesstation, hvorav 1 fast station i Harstad og 1 paa Borkenes i Kvæfjord, alle de øvrige 14 paa den sammenhængende veilinje som forbinder Maalselv, Lenvik, Sørreisa, Bardu og Salangen. Ogsaa i flere av amtets andre veiruter, bl. a. Skaanland—Ofoten, Malangen—Balsfjord—Lyngen samt opover

dalen i Nordreisa, har der for at sikre de reisende skyss mot en rimelig betaling været forslag fremsat om oprettelse av stationer, og i 1914 bevilget amtstinget bidrag til ialt 6 nye saadanne, men endnu ved femaarets utgang var ingen kommet igang.

For det overveiende antal av amtets herreder spiller dog kommunikationen sjøvært sørst rolle. Denne besørges for lokaltrafikkens vedkommende fremdeles hovedsagelig av Tromsø amts dampskibsselskaps skibe, hvis antal yderligere er foreket, saa at flaaten i 1915 talte 7 dampskibe og 1 motorbaat, alle forholdsvis nye og tidsmæssige farteier. Som følge herav er ogsaa antallet av anløpssteder inden amtet blit noget forøket, nemlig fra ialt 194 i 1910 til 205 i 1915. Herav hadde i 1915 Tromsøysund 27 anløpssteder, Trondenes og Hillesøy hver 14, Karlsøy, Lyngen og Skjervøy hver 12, Ibestad 11, Lenvik, Balsfjord og Kvænangen hver 10 og de øvrige herreder (undtagen Bardu, som ikke støter til sjøen) et mindre antal. Det skulde efter dette synes at man maatte være ganske godt hjulpen, og dette maa vel ogsaa i det hele sies at være tilfælde i sørømtet. Fra de vidstrakte og spredt befolkede herreder i nordamtet hører man derimot ofte sterke klager over at kommunikationene endnu ligger altfor meget tilbake, og det staar neppe til at negte at disse besværinger i almindelighet er beføjet. Selskapet har dog ganske visst gjort alt hvad det har formaadd. Der trænges flere skibe, men den fornødne kapital har hittil manglet.

Av postaapneder er der i femaaret oprettet 24 nye, saaledes at amtet i 1915 ialt hadde, foruten postkontorene i Tromsø og Harstad, 172 poststeder, mot 148 i 1910, 97 i 1900 og 61 i 1890. Antallet er saaledes i de sidste 25 aar næsten tredoblet. Av herredene hadde i 1915 Tromsøysund de fleste poststeder, nemlig 14, dernæst kom Ibestad og Skjervøy med hver 13, Trondenes og Lyngen hver 12, Karlsøy 10, og saaledes videre nedover til Salangen og Nordreisa med hver 2.

Den samlede fra landdistrikts poststeder avsendte brevmængde steg fra 815 000 i 1905 og 951 000 i 1910 til 1 205 000 i 1915. De største poststeder var i sidstnævnte aar: Lyngseid (med 43 800 avsendte breve), Borkenes i Kvæfjord (43 200), Sjøveien (38 300), Bardu (31 700), Hamnvik (30 800) og Bjarkøy (30 400).

Angaaende amtets telegraf- og telefonnet meddeles i henhold til oplysninger fra telegrafinspektøren følgende:

I 1911 fortsattes bygningen av telefonanlægget Sjøveien—Sørreisa—Gibostad, og station aapnedes paa Salangverket. Av telefonanlægget Tromsø—Helgøy—Karlsøy—Vannøy fuldendtes sektionen Hansnes—Helgøy, og stationer aapnedes i Bureysund og paa Helgøy.

I 1912 færdigbyggedes telefonanlægget Gibostad—Moen. Endvidere fuldendtes telefonlinjen Tromsø—Helgøy—Karlsøy—Vanney, idet sektionen Lanesøren—Kvitnes—Skorøy blev færdigbygget og stationer aapnet i Daafjordbotn, Kvitnes og Skorøy.

I 1913 fuldførtes telefonlinjen Lødingen—Harstad, av telefonanlægget Harstad—Tromsø færdigbyggedes sektionen Harstad—Skraalsvik, og av telefonanlægget Sjøveien—Sørreisa med sidelinje til Dyrøy fuldførtes stykket Sjøveien—Kastnes-havn—Langhavn. Endvidere byggedes anlægget Vatnfjord—Laukvik. Station paa Moen i Maalselv blev aapnet 3 mai.

I 1914 aapnedes stationene Kastneshavn og Langhavn i Dyrey, Lauksletta i Skjervøy og Finnes i Tromsøysund. Av telefonanlægget Skjervøy—Laukøy—Arnøy færdigbyggedes stykket Skjervøy—Nygaard. Endvidere fuldførtes anlægget Kasfjord—Tromsø samt sektionene Narvik—Moen og Moen—Tromsø av anlægget Hammerfest—Tromsø—Narvik.

I 1915 færdigbyggedes telefonanlægget Sandtorg—Evenskjær—Grovfjord forsaavidt landlinjen angaar, mens de fornødne kabler ikke kunde skaffes paa grund av krigen. I Skibotn i Lyngen, hvor der tidligere hvert aar hadde været feltstation under markedene, blev der i 1915 aapnet fast station.

I budgetterminen 1915—16 var der i amtets landdistrikt i virksomhet 10 faste telegrafstationer og 77 faste telefonstationer. Ved disse blev der i terminen avsendt 73 376 og mottatt 75 090, tilsammen altsaa befordret 148 466 telegrammer, mens der blev utvekslet 147 648 telefonsamtaler, hvorav utgaaende 83 908, indgaaende 63 740. Følgende stationer besørget de fleste telegrammer (sum av avsendte og ankomne): Gibostad 15 747, Hamnvik 14 954, Skjervøy 11 447, Rotsund 7 688, Sjøveien 7 689 og Sandtorg 6 488. Av telefonsamtaler utveksledes det største antal ved eternævnte stationer: Gryllefjord 8 952, Rotsund 7 538, Gibostad 6 498, Moen i Maalselv 6 370, Lyngseid 6 122 og Sætermoen 5 085, tilsammen utgaaende og indgaaende samtaler.

Vedkommende det private telefonnet inden amtet skal oplyses at der i femaaret er git koncession for anlæg og drift av følgende linjer: 1) Moen—Rosvoll—Renfjell—Holmen—Blomli i Maalselv, 2) Sørfjord i Malangen—Maalselv i tilknytning til Maalselv telefonelskaps linjer, samt 3) Rotsund i Skjervøy—Djupvik i Lyngen.

7. Kommunal husholdning.

Til oplysning om beskatning for holdene hitsættes følgende tabel som efter ligningene for hvert av periodens 5 aar viser den hele i amtets landdistrikt antagne indtægt, det samlede beløp av den paa indtægten utlignede skat samt den gjennemsnitlige skat av hvert 100 kr. antagen næring:

(Se tabel side 37.)

For tidligere aar kan det noteres at den gjennemsnitlige skat pr. 100 kr. antagen indtægt var: 1890 kr. 3.39, 1895 kr. 3.83, 1900 kr. 3.93 og 1905 kr. 4.97. Fra 1890 til 1900 var saaledes stigningen jevn, men forholdsvis moderat, i det følgende femaar gik skatteprocenten derimot meget sterkt i veiret, hvorefter den i det sidste decennium har svinget litt op ned, for endelig i 1915—

	Samlet antagen indtægt.	Indtægtsskat.	
		Samlet beløp.	Pr. 100 kr. antagen indtægt.
		Kr.	Kr.
1911	8 824 000	445 644	5.05
1912	9 327 000	483 621	5.19
1913—14	11 170 000	528 333	4.65
1914—15	11 821 000	565 119	4.78
1915—16	11 812 000	583 250	4.94

16 etter at komme paa samme nivaa som ti aar tidligere. Som det av tabellen vil sees hitrører imidlertid dette udelukkende fra den forholdsvis store forskelse av indtægten som blev en følge av skatteloven av 1911, idet beløpet av de utlignede skatter har været i uavbrutt stigning.

Den for samtlige Rikets bygder i 1915—16 gjennemsnitlige skat pr. 100 kr. indtægt utgjorde kr. 4.16, altsaa adskillig mindre end i Tromsø amt.

Herredskassernes utgifter (forskud samt avdrag paa laan ikke medregnet) androg i samlet sum for amtets herreder til følgende beløp:

	1900.	1905.	1910.	1914—15.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vei- og skyssvæsen.....	41 062	59 035	77 729	115 341
Medicinalvæsen	7 061	12 526	9 582	32 176
Geistlighet og kirker.....	82 011	80 218	69 195	79 454
Skolevæsen	190 870	199 108	249 920	281 396
Fattiggvæsen	112 392	144 989	163 724	185 145
Renter av laan.....	15 023	25 805	30 440	34 195
Vedk. provianteringsraadene.....	-	-	-	200 500
Andre utgifter	100 710	81 500	116 999	148 810
Tilsammen	549 129	603 181	717 589	1 077 017

Den procentvise stigning i løpet av den periode som tabellen omfatter var for totalsummens vedkommende fra 1900 til 1905 9.8 pct., fra 1905 til 1910 19.0 pct. og fra 1910 til 1914/15 ikke mindre end 50.1 pct. Den betydelige tilvekst i det sidstnævnte regnskapsaar skriver sig hovedsagelig fra de paa grund av verdenskrigen oprettede provianteringsraad, som alene for dette aar kostet herredene 200 000 kr. Men selv om man ikke medregner denne post, ville utgiftsstigningen fra 1910—1914/15 allikevel utgjøre godt og vel 22 pct., altsaa mere end i noget av de to foregaaende femaar.

Av de øvrige poster er det særlig veianlæg og skoler som har krævet forskede uttællinger.

Herredenes samlede laanegjeld utgjorde i 1900 kr. 495 000, i 1905 kr. 551 000, i 1910 kr. 636 000 og pr. 30 juni 1915 kr. 857 000. Utgiften til provianteringsraadene, som der ikke hadde været nogen anledning til at opta paa budgettene, har man saaledes, som rimelig er, hovedsagelig maattet dække ved laan.

Er saaledes laanegjælden steget, viser det sig imidlertid at herredenes formue er vokset endnu sterkere. Deres samlede aktiva var nemlig i 1900 kr. 1 171 000, i 1905 kr. 1 269 000, i 1910 kr. 1 430 000 og i 1914—15 kr. 1 823 000. En anden sak er det jo at en ikke ringe del av disse aktiva ikke har nogen nævneværdig realisationsværdi, f. eks. kirker, som indgaar i summen for 1914—15 med et beløp av kr. 711 000.

A m t s k o m m u n e k a s s e n s utgifter, som (med fradrag av refusioner vedkommende sindssyke og abnorme samt veterinær- og skyssvæsen) i de to foregaaende femaar var steget jevnt fra kr. 66 600 i 1901 til kr. 97 533 i 1910, har i femaaret utgjort:

1911.....	kr. 96 891
1912.....	« 98 986
1913.....	« 104 591
1914.....	« 109 361
1915.....	« 164 336

Hvorledes utgiftene har fordelt sig paa de forskjellige poster vil for aarene 1905, 1910 og 1915 fremgaa av følgende tabel:

	1905.	1910.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og politivæsen	1 304	1 331	4 272
Fængselsvæsen	1 543	1 543	3 085
Skolevæsen	11 123	13 997	21 917
Abnorme barn	10 546	7 880	5 616
Sindssyke	17 697	19 876	53 886
Medicinalvæsenet iøvrig	11 677	21 030	19 729
Landbruksvæsen	4 212	5 394	12 338
Rovdyrpræmier	4 091	2 904	2 106
Tilskud til amtsveikassen	13 300	16 000	22 000
Amtstinget	4 191	4 502	6 103
Andre utgifter	1 337	3 076	13 334
Tilsammen	81 021	97 533	164 336

Ved disse opgaver, som alle er hentet fra de i de trykte amtstingsforhandlinger indtagne ekstrakter av regnskapene, er dog at bemerke at tallene for 1915 av flere grunde ikke gir noget korrekt billede av forholdet. For det første er under «fængselsvæsen» ført til utgift 2 aars fængselsbidrag til det offentlige, altsaa kr. 1 542.60 mere end der virkelig vedkommer aaret 1915. For det andet omfatter beløpet for «sindssyke» ikke blot amtskommunens utgift, men den samlede utgift for stat og amt, idet Statens andel, ca. 26 000 kr., ikke er kommet til fradrag. Endelig indgaar der under «diverse utgifter» en ganske ekstraordinær post paa kr. 7 049, nemlig et skattebeløp som viste sig at være uretteligt utlignet paa Salangsverket efter skattelovens § 8 b, og som derfor blev frafaldt og ført til utgift.

Naar sammenligning skal ske med tidligere aar maa disse tre beløp, sammen ca. 34 600 kr., fratrækkes, og den hele utgift for 1915 blir da omtrent kr. 130 000.

Men selv med denne reduktion viser det sig altsaa at utgiftene i det sidste femaar er gaat meget sterkere op end i tidligere perioder, og denne stigning faldt igjen hovedsagelig paa aaret 1915.

Amtsskatten, som for 1910 og 1911 var kr. 7 pr. skyldmark, blev for 1912 og 1913 utlignet med kr. 7.50, men nedsattes i henhold til skatteloven av 1911 for 1914 til kr. 7 og for 1915 til kr. 6.50 pr. skyldmark. Dens samlede beløp utgjorde i sidstnævnte aar kr. 44 564. Ved siden herav blev der i 1915 paa verker og bruk utlignet kr. 3 pr. taksert skyldmark, anslaat til kr. 3 700

Amtsrepartitionsskatten var for 1910 og 1911 kr. 47 500, for 1912 kr. 50 000, for 1913 og 1914 kr. 52 000 og for 1915 kr. 70 300.

Amtskommunen har fremdeles ingen fast laanegjæld.

Medicinalfondets stilling er ogsaa i dette femaar blit betydelig forværet. Fondets indtægter og utgifter har i perioden utgjort:

	Indtægter.	Utgifter.
	Kr.	Kr.
1911	16 495	26 317
1912	22 649	23 094
1913	14 625	29 563
1914	16 941	45 428
1915	24 781	35 722

Medicinalavgiften, som er fondets eneste indtægt, og som i 1901—05 gjennemsnitlig utgjorde kr. 10 976 og i 1906—10 kr. 16 293 om aaret, er i det sidste femaar gaat op til gjennemsnitlig kr. 19 067, men har til trods for denne stigning desværre ikke paa langt nær kunnet holde skridt med de voksende utgifter.

At denne avgift kan variere saa sterkt som foranstaende tal for hvert av aarene 1911—15 viser er let forklarlig da den jo som bekjendt avhaenger av fiskerienes avkastning. Naar der ogsaa for utgiftens vedkommende kan være saavidt betydelig forskjel mellom de enkelte aar, hitrører det hovedsagelig fra de større eller mindre tilskud som fondet maa yde til driften av Tromsø amtssykehus, hvis underskud for hvert aar dækkes af fondet. Og dette underskud er igjen for en stor del avhaengig av den punktlighet hvormed kommunerne indbetaler kurpengene for de fattige syke. Medicinalfondets store utgift i 1914 kommer saaledes hovedsagelig av at kommunernes restanser til sykehuet i dette aar steg med over kr. 11 000, hvorfor fondet maatte tilskyte kr. 26 000 eller ca. kr. 14 000 mere end i 1913.

Fondets samlede underskud i femaaret beløp sig til kr. 64 628, hvorav kr. 32 734 er blit dækket af amtskommunekassen i henhold til amtstingets beslutning av 1905. Resten har maattet dækkes ved laan, hvorved fondets samlede laanegjeld er steget fra kr. 75 727 pr. 31 december 1910 til kr. 118 727 pr. 31 december 1915.

I forbindelse med foranstaende meddeles følgende opgave over herredenes samlede restanser av skatten til amtskommunen og av kurpenger til amtssykehuset ved utgangen av periodens 5 aar:

	Matrikel-skat.	Repartitions-skat.	Kurpenger.	Til-sammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	14 544	16 627	13 117	44 288
1912	14 996	17 591	17 677	50 264
1913	19 124	9 918	19 051	48 093
1914	25 970	27 563	26 293	79 826
1915	20 682	50 527	27 877	98 586

Der synes saaledes at raade en sterk tendens hos kommunerne til at slappe av med at avgjøre sine forpligtelser i ret tid. Dette er et meget beklagelig forhold som ikke alene rammer amtskommunen, men det er selvsagt at den enkelte kommune selv sætter sig i vanskeligheter som kan ha betænkelige følger.

8. Arbeiderforhold.

Den almadelige aarsloen for tjenere har i gjennemsnit for amtets landdistrikt ifølge de av lensmændene ved hvert femaars utgang meddelte opgaver været:

	1900.	1905.	1910.	1915.
For en tjenestegut	225 kr.	245 kr.	302 kr.	360 kr.
« « tjenestepike.	72 «	79 «	90 «	131 «

Hertil kommer kost, logi m. v., hvis værdi i de samme aar for en gut er beregnet til henholdsvis 163, 176, 193 og 248 kr. og for en pike til henholdsvis 121, 127, 134 og 197 kr.

Den kontante aarsløn er saaledes i sidste femaar gjennemsnitlig steget med 58 kr. for tjenestegutter og 41 kr. for tjenestepiker eller med henholdsvis 19 og 45 pct. I gjennemsnit for Rikets samtlige landsbygder gik i samme periode guttenes løn op fra 291 kr. til 374 kr., pikernes fra 148 kr. til 193 kr. Denne stigning er for mændenes vedkommende betydelig større, for kvindernes derimot forholdsvis noget mindre end i Tromsø amt. Det misforhold mellem disse lønninger som tidligere fandt sted i Tromsø, sammenlignet med det øvrige land, er derved blot endel utjevnet, men lønnen for tjenestepiker stod dog ogsaa i 1915 lavere i Tromsø amt end i alle andre amter undtagen Nordland.

Til oplysning om den vanlige dagløn for dagarbeidere (paa egen kost) hitsættes følgende middeltal for amtet av opgaverne for de samme fire aar som overfor:

	Mænd.			Kvinder.		
	Sommer.	Vinter.	Gjennem-snit.	Sommer.	Vinter.	Gjennem-snit.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900.....	2.61	2.46	2.53	1.36	1.23	1.30
1905.....	2.78	2.49	2.63	1.43	1.28	1.36
1910.....	3.07	2.63	2.85	1.55	1.34	1.45
1915.....	4.47	3.87	4.17	2.23	1.93	2.08

Det vil herav sees at gjennemsnitslønnen i sidste femaar er steget for mænd med kr. 1.32 eller 46 pct. og for kvinder med kr. 0.63 eller 43 pct., hvilken stigning baade er sterkere end i nogen tidligere periode i Tromsø amt og større end gjennemsnitlig for de øvrige landsdele. Naar der bortsees fra Finmarken, hvor baade mænd og kvinder fik bedre løn, og naar man endvidere undtar et par amter sørpaa (Bratsberg og Stavanger), hvor kvindelige dagarbeidere opnaadde høiere betaling, kunde Tromsø amt i 1915 opvise de høieste lønninger for almindelige dagarbeidere.

Til yderligere belysning av dette forhold skal videre tilføies at ifølge de av vedkommende bergmester aarlig avgivne indberetninger gik den gjennemsnitlige timeløn for arbeidere ved Birtavarre gruber i Lyngen op fra 41.4 øre i 1910 til 58.5 øre i 1915, altsaa en stigning paa ca. 41 pct.

Angaaende daglønnen for fagarbeidere henvises til Norges Officielle Statistik VI 93, hvor de faa og spredte opgaver for amtet vil findes sammenstillet.

9. Slutning.

Den for samtlige herreder antagne formue og indtægt utgjorde efter ligningene for femaaret:

Aar.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.
1911	26 549 000	8 824 000
1912	28 346 000	9 327 000
1913 ¹	35 676 000	11 110 000
1914 ¹	37 290 000	11 821 000
1915 ¹	38 783 000	11 812 000

Den forholdsvis betydelige stigning fra 1912 til 1913 skriver sig for den væsentligste del fra selvangivelsessystemet, som i sidstnævnte aar for første gang blev bragt i anvendelse ved skatteligningen.

Fordelt paa amtets samlede landbefolknings utgjorde i 1915 formuen 519 kr. og indtægten 158 kr. pr. indbygger. I 1910 var de tilsvarende tal henholdsvis 353 kr. og 117 kr. og i 1905 henholdsvis 285 kr. og 106 kr. Gjennemsnitlig er altsaa i de ti aar fra 1905 til 1915 formuen pr. individ steget med 82 pct. og indtægten pr. individ med 49 pct. Dette skulde jo synes at være en ganske respektabel tilvekst, men den staar allikevel meget tilbake for fremgangen i det øvrige land. I Rikets samtlige bygder underrett er i samme tidsrum formuen pr. individ gaat op fra 809 til 1 568 kr. eller med 94 pct. og indtægten fra 153 til 277 kr. eller med 81 pct. Blandt alle landets amter stod Tromsø i 1915 lavest baade i formue og i indtægt pr. individ. Hvad formuen angaaer kan dette være rigtig nok, men neppe for indtægtens vedkommende. Skatteligningene er gjennemgaaende meget mangelfulde, navnlig forsaavdts angaaer indtægtene av fiskerinæringen, som det er umulig at faa helt frem, og ligningsmyndighetene staar nu, efterat selvangivelse er indført, i virkeligheten mere magteslos end nogensinde. Naar i ovenstaende tabel ligningen for 1915 viser nogen nedgang i indtægten, sammenlignet med 1914, kan man vistnok være saa temmelig sikker paa at dette resultat er misvisende, men paa den anden side maa det erkjendes at være til en viss grad forklarlig, idet ligningen jo blev opgjort under den trykkede, tildels næsten panikartede stemning som raadde i den første vinter efter krigens utbrudd.

Av sparebanker er ingen ny oprettet, hvorfor deres antal ved periodens slutning fremdeles var 19, land og by tilsammen. Disse forvaltningskapital og formue pr. 31 december 1915 var følgende:

¹ D. e. for regnskapsaarene 1913—14 o. s. v.

Sparebanker.	Forvaltnings-	Formue.
	kapital.	
	Kr.	Kr.
Tromsø	6 340 929	651 885
Trondenes.....	4 031 808	639 932
Ibestad	2 072 805	504 494
Kvæfjord	1 095 483	154 996
Tromsøysund	780 446	46 894
Harstad.....	746 613	44 251
Øvrige 13 sparebanker	2 663 626	232 163
1915 ialt 19 banker	17 731 710	2 268 615
1910 " 19 —	13 200 439	1 736 965
1905 " 13 —	9 523 484	1 229 177
1900 " 8 —	7 816 330	942 604

Som det vil sees har kapitalens tilvekst i de sidste 15 aar foregaat med stadig økende hurtighet. I aarene 1901—1905 steg den nemlig med ialt kr. 1 707 154, i 1906—10 med kr. 3 676 955 og i 1911—15 med kr. 4 531 271. Procentvis androg i sidste femaar kapitalens forøkelse til 34 pct., mens den for landets samtlige sparebanker utgjorde 43 pct. Fordeles kapitalen pr. 31 december 1915 paa amtets samlede befolkning, falder der kr. 204 paa hvert individ, mens for det hele land kapitalen utgjorde kr. 325 pr. indbygger.

Av gjensidige brandforsikringsindretninger virket fremdeles de samme to som eksisterte ogsaa i 1910, nemlig Trondenes brandassuranceforening for huse og Bardu assuranceforening for løsøre. Den førstnævnte hadde ved femaarets slutning en forsikringssum av kr. 1 850 365 mot kr. 1 853 290 i 1910 og kr. 1 791 500 i 1905. Den samlede præmieindtægt 1911—15 androg til kr. 9 423, de utbetalte erstatninger til kr. 5 169, mens foreningens formue pr. 31 december 1915 var kr. 46 925. Foreningen i Bardu hadde i 1915 forsikret for kr. 275 500, i 1910 for kr. 280 755 og i 1905 for kr. 33 506. Præmieindtægten 1911—15 var kr. 2 720, erstatningene kr. 870 og formuen kr. 6 472. Begge foreninger er saaledes i sidste femaar gått litt tilbake.

Beløpet av tinglæste og avlæste pantehefter, hvorved pant er git i faste eiendomme, utgjorde i amtets landdistrikter tilsammen:

(Se tabel side 44.)

Som i tidligere femaarsberetninger bemerket kan der dog paa disse opgaver ikke bygges nogen beregning av pantegjeldens virkelige tilvekst.

Aar.	Tinglæst.	Avlæst.	Overskud av tinglæsninger.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	2 193 528	852 308	1 341 220
1912.....	1 765 554	627 590	1 137 964
1913.....	2 125 089	788 336	1 341 753
1914.....	2 454 550	1 946 947	507 603
1915.....	2 584 306	765 352	1 818 954
1911—15..... tils.	11 128 027	4 975 533	6 147 494
1906—10..... «	8 766 489	3 352 889	5 413 600
1901—05..... «	7 092 164	2 669 543	4 422 621

Det har imidlertid sin interesse at notere, at mens ifølge ovenstaaende tabel overskuddet av tinglæsninger i Tromsø-amtets bygder i 1911—15 kun var 40 pct. høiere end i 1901—05, var det samme overskud for alle landets bygder til sammen i 1911—15 over 300 pct. høiere end i 1901—05 (nemlig 467 mill. kr. mot 116 mill. kr.).

Angaaende beløpet av de i femaaret avholdte eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner (samlet tilslagssum) meddeles fra landdistriktet følgende sammendrag:

	Eksekutioner.	Utpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast gods.	over løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	115 826	127 174	67 487	19 741
1912.....	216 170	120 750	66 116	11 074
1913.....	227 820	151 838	86 908	17 297
1914.....	183 259	122 881	70 440	3 884
1915.....	311 721	151 714	76 678	22 046
1911—15 tils.	1 054 796	674 357	367 629	74 042
1906—10 «	830 238	590 341	273 235	107 723
1901—05 «	1 548 220	506 599	451 365	147 699

Med hensyn til eksekutioner samt tvangsauktioner over fast gods var der altsaa en forholdsvis sterk nedgang fra 1901—05 til 1906—10, hvorefter fulgte nogen stigning i 1911—15; for utpantninger finder man en regelmæssig opgang og for tvangsauktioner over løsøre et jevnt fald gjennem alle tre perioder.

Næagtig den samme bevægelse, omend ikke fuldt saa sterkt utpræget, gjenfindes i de tilsvarende opgaver for Rikets samtlige landdistrikter underett.

Med hensyn til den økonomiske tilstand i almindelighet kan det med sikkerhet sies at størsteparten av amtets næringsdrivende, specielt gaardbrukere og fiskere, i det her omhandlede femaar har hat betydelig større indtægter end i noget tidligere tidsrum, ikke engang storsildperioden 1871—75 undtaget, og at der inden alle disse klasser ved femaarets utgang var rikeligere med penger end nogensinde før. At dette har medført en nogenlunde tilsvarende økonomisk fremgang tør man heller ikke dra i twil. Ganske visst har man hørt mange uttalelser om at de uventede indkomster har fremkaldt en uvittig flothet i forbruk og levesæt, og negtes kan det vel ikke at der er set adskillige eksempler herpaa. Men i almindelighet er man dog altfor tilbøelig til at hefte sig ved de enkelstaaende foretelser av saadan art, som jo altid vil kunne paapekes, saaledes at man opfatter som regel det som i virkeligheten alene er en undtagelse. Om den alt overveiende del av befolkningen, baade blandt gaardbrukere, fiskere og arbeidere, tor man tro at de har brukt indtægtene med fornuft og med tanke paa fremtiden, og at de saaledes varig har forbedret sin stilling. Først og fremst er gjælden blit redusert, og særlig har fiskerbefolkningen kunnet betale et klækkelig avdrag for de mange kostbare motorbaater, saa at der av utbyttet for fremtiden blir et forholdsvis større nettobeløp end før tilovers. Nye og bedre boliger er blit anskaffet, mange penger er anvendt til jordbrukets forbedring, og store beløp er indsat i sparebank som reserve for fremtiden. Selvfølgelig er kravene til livet i det hele gjennemgaaende steget meget sterkt, men herpaa er intet at si, aldenstund man maa kunne ha det haab at befolkningen i disse gode aar har skaffet sig et saavidt solid rygstød at den, selv om der kommer tider som opfordrer til større forsigtighet, ikke behøver at sætte fordringene væsentlig ned.

Sundhetsstanden har i femaaret for saa vidt været tilfredsstillende som distriktet har været forskaanet for nogen større epidemi.

Men lungetuberkulosen kræver desværre forholdsvis mange ofre end i de fleste andre amter, og man maa derfor med glæde hilse enhver forholdsregel som blir tat for at bekjæmpe denne farsott. I saa henseende kan det for det første nævnes at det i forrige femaarsberetning omtalte tuberkulosehjem som var under opførelse paa gaarden Stigen i Lyngen, trædte i virksomhet 1 april 1912. Samme aar gav amtstinget bevilgning til et nyt pleiehjem i Maalselv, som aapnedes for drift i september 1915. Førstnævnte hjem kostet ca. kr. 22 000, sidstnævnte kr. 31 500, hvilke beløp blev utredet af «samlagsfondet», d. e. det av amtets andel av brændevinssamlagenes overskud dannede fond. I 1914 besluttede amtstinget for fremtiden hvert aar at anvende 10 000 kr. av dette fond til opførelse af nye hjem i de herreder som selv vilde tilskyte halvdelen av anlægsutgiftene. I henhold hertil er bidrag blit bevilget til pleiehjem i Trondenes, Salangen, Kvæfjord og Dyrøy. I de to førstnævnte herreder var ved fem-

aarets slutning de projekterte anlæg paabegyndt, mens der i de to sidstnævnte endnu intet videre var foretat.

Antallet av de i amtet hjemmehørende spedalske, som i 1856 var tilsammen 58, alle paa én nær boende paa sine hjemsteder, var i 1910 gaat ned til 11, hvorav 6 paa stiftelse og 5 i sine hjem. Ved utgangen av 1915 var der kun tilbake 4 kvinder, nemlig 1 fra Ibestad, 2 fra Tromsøysund og 1 fra Lyngen, samtlige anbragt paa Reitgjerdets stiftelse. Inden amtet fandtes der ikke længer nogen som led av denne sygdom.

Hvad de moralske forhold angaaer pleier man som bekjendt ofte at bedømme sedelighets tilstanden efter antallet av barn fødte utenfor egteskap. Maalt med dette maal staar sedeligheten i amtets landdistrikt ikke høit, idet der gjennemsnitlig for de 15 aar 1901—15 av hvert tusen levende fødte barn var 77 uegtfødte, mens det tilsvarende forholdstal for Rikets samtlige bygder var 58. Imidlertid har man vel neppe ret til herav at dra nogen slutning med hensyn til moralen, og under enhver omstændighet tør det ialfald sies at forholdet ikke har forværret sig.

Æ dr u e l i g h e t e n staar gjennemgaaende ganske høit og er efter alle beretninger i fortsat fremgang.

B. Byene.

For disses vedkommende henvises til de medfølgende beretninger fra magistratene i Tromsø og Harstad.

T r o m s f y l k e 10 mai 1919.

Backe,
kst.

B e r e t n i g

om kjøpstaden Tromsø's økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Byens folkemængde antages at være gåaet frem efter omtrent det samme forhold som i det forrige aar. Dens areal er uforandret, men utvidelse forestaaer i den nærmeste fremtid.

Byens vigtigste næringskilder var eksportandelen med produkter av distrikts fiskerier og av ekspeditioner paa Ishavet.

Med hensyn til toldintrade fra utlandet, ankomne skibe bestemt for Tromsø, fra utlandet ankomne toldvisiterne skibe og ved toldstedet til og fra Finmarken ekspederte skibe samt utførsel av fiskevarer henvises til toldinspektørens oversigt side 54.

D a m p s k i b s s e l s k a p e n e .

Tromsø amts dampskibsselskap eiet i 1915 8 dampskibe og 1 motorskib. Av dampskibene blev d/s «Lyngen» solgt i 1915.

I regnskapsaaret 1914/15 utseilte skibene tilsammen 63 920 mil og befordret 10 477 passagerer paa 1ste og 112 461 paa 3dje plads.

Det samlede post- og statsbidrag i samme termin utgjorde kr. 371 480.

Vesteraalske dampskibsselskap holdt indtil midten av 1913 trafikken gaaende med 3, delvis 2 skibe i hurtigruten Trondhjem—Hammerfest og Bergen—Kirkenes, 1 ukentlig turistrute Trondhjem—Nordkap i sommermaanedene med 1 skib samt 4 skibe i godsfart mellem Bergen og Hammerfest. Desuten lokalfart i Lofoten, i Vesteraalen med 3 skibe. Senere har selskapet underholdt samtrafik med Bergenske og Nordenfjeldske dampskibsselskaper med 3 skibe, og kystfarten er utvidet til ukentlige ruter Kristiania—Hammerfest, delvis Øst-Finmarken med 4 skibe. Turistruten er inndrat.

Av industrielle anlæg eksisterte ved dette femaars utgang de samme som ved forrige femaars slut.

Den sedvanlige aarsløn for tjenere er for 1915 for mandlige tjenere 6—800 kroner og for tjenestepiker 240—300 kroner pr. aar foruten kost og logi.

Den sedvanlige dagløn i 1915 er langt høiere end tidligere og kan for fag-arbeidere anslaaes til kr. 10 pr. dag, for ikke-fagarbeidere til kr. 6 pr. dag.

Maanedshyren for sjøfolk opgives i 1915 for dampskibe at ha været:

For 1ste styrmænd.....	kr. 125.00	For 1ste maskinister.....	kr. 180.00
- 2den —	« 90.00	- 2den —	« 120.00
- Baatsmænd	« 106.00	- Fyrbøtere.....,	« 97.00
- Matroser	« 93.00		
samt fri kost.			

Efter ligningsforretningen for 1915 fandtes der av skatydere i byen:

Embedsmænd	55	Bryggemænd	56
Bestillingmænd	217	Tømmermænd	124
Handlende	145	Fiskere, arbeidere og sjøfarende	825
Handels- og kontorbetjenter	306	Andre næringsdrivende	313
Skippere, styrmænd	79	Lodser	21
Haandverksmestere	148	Syersker—strikkersker	91
Haandverkssvender	239	Tjenestepiker—arbeidersker	575
Kjørere	53		

Av haandverkere var d. i 1915:

Bakermestere	8	Kobberslagere	1
Barbermestere	5	Konditorer	1
Blikkenslagere	7	Malermestere	12
Blokmakere	1	Murmestere	3
Boktrykkere	8	Optikuser	1
Bokbindere	2	Repslagere	1
Bundtmakere	3	Sadelmakere	3
Bygmestere	6	Seilmakere	3
Bøkkere	4	Slagtere	11
Bøssemakere	1	Skibsbygmestere	3
Farvere	1	Skomakere	16
Fotografer	3	Skræddere	8
Garvere	4	Smeder	7
Glasmestere	2	Snekkkere	16
Guldsmeder	4	Urmakere	7

Dampskskaiens utvidelse er delvis utført.

Byens politikorps bestod ved utgangen av 1915 av: politimester, politifuldmægtig, 3 politibetjenter, 4 dagkonstabler og 2 natkonstabler.

Brandvæsenets mandskap som i tidligere indberetning.

Byens vandverk er som i tidligere indberetning.

Større ildebrande har ikke forekommert.

Elevantallet ved den offentlige høiere almenskole var:

I 1911	112 gutter, 95 piker
- 1912	124 — 104 —
- 1913	128 — 115 —
- 1914	135 — 120 —
- 1915	151 — 121 —

Artium blev tat av 38 elever og 7 privatister.

Middelskoleeksamen:

I 1911	16 gutter, 13 piker og 10 privatister
- 1912	20 — 16 — « 6 —
- 1913	19 — 16 — « 12 —
- 1914	17 — 22 — « 1 —
- 1915	23 — 18 — « 8 —

Opgaven over elevantallet gjelder skolearets 1ste kvartal.

I folkeskolen var i perioden følgende antal elever, klasser og forsømmelser:

Aar.	Antal elever.		Antal klasser.			Forsømmelsesprocent.			
	Gutter.	Piker.	Gutter.	Piker.	Fælles.	Sygdom.	Anden gyldig grund.	Ugyldig grund.	Til sammen.
1911.....	488	568	16	18	1	4.990	1.066	0.516	6.572
1912.....	498	567	16	18	1	6.126	1.293	0.345	7.764
1913.....	526	580	16	18	1	4.623	1.082	0.427	6.132
1914.....	537	566	16	18	2	5.791	0.880	0.416	7.087
1915.....	555	640	19	21	1	4.753	0.936	0.410	6.099

Lærerpersonalet:

I 1911.....	1 inspektør + 10 lærere + 17 lærerinder + 1 timelærerinde
- 1912.....	1 — + 10 — + 18 — + 1 —
- 1913.....	1 — + 10 — + 18 — + 1 —
- 1914.....	1 — + 10 — + 18 — + 1 —
- 1915.....	1 — + 18 — + 20 — + 1 —

Folkeskolens utgifter:

I 1911.....	kr. 67 484.00
- 1912	“ 70 329.64
- 1913 (iste halvaar)	“ 34 151.45
- 1913/14.....	“ 74 431.79
- 1914/15.....	“ 73 174.47

Den tekniske aftenskole i perioden:

Aar.	Antal.		Kommunens bidrag.
	Elever.	Lærere.	
			Kr.
1911	78	10	2 125.65
1912	89	10	3 078.00
1913	89	10	2 323.75
1914	78	10	2 225.75
1915	76	8	2 211.00

Tromsø lærerskole:

I 1910—11	88 elever. Herav bestaat lærerprøven 23
- 1911—12	100 — — — — 32
- 1912—13	94 — — — — 29
- 1913—14	86 — — — — 27
- 1914—15	71 — — — — 22

Det gjennomsnitlige antal var saaledes 88, mens middeltallet for 1905—1910 var 55. Den største del av elevene var likesom tidligere fra Tromsø stift. Fra andre stifter var der i nævnte skoleaar henholdsvis 7, 7, 7, 9 og 5.

Til lærerskolen var knyttet et kursus til utdannelse av smaaskolelærere. Kursets elevantal var 1911—1915 henholdsvis 22, 25, 30, 27 og 19; paa 21 nær hørte alle hjemme i Tromsø stift. Av kursets elever har 121 bestaat smaaskolelærerprøven.

Lærerskolens lærerkräfter var: rektor, 3 og fra 1914 4 overlærere, 1 lærerinde og 1 timelærer. Kurset for smaaskolelærere hadde en særskilt lærer.

Lærerskolens øvelsesskole, som helt bekostes av det offentlige, er ordnet som en fuldstændig byfolkeskole. Dens lærerpersonale bestod av: 2 lærere og 1 lærerinde, og dens elevantal var gjennomsnitlig 73 aarlig.

Lærerskolens utgifter, som dækkes ved tilskud fra Oplysningsvæsenets og Seminarii Lapponici Fond, utgjorde:

I 1910—11.....	kr. 34 570.43
- 1911—12.....	“ 36 770.01
- 1912—13.....	“ 39 528.17
- 1913—14.....	“ 42 562.67
- 1914—15.....	“ 43 295.12

Det kommunale bibliotek og Tromsø museum har i femaaret fortsat sin virksomhet uforandret.

Tromsø Sparebanks virksomhet i femaaret fremgaar av nedenstaaende oversikt:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indtægter.....	248 281	263 639	300 369	308 586	311 809
Utgifter	195 453	241 046	322 661	263 789	286 172
Indskud ved aarets utgang	4 707 682	4 803 644	5 204 812	5 295 842	5 672 978
Formue.....	635 100	642 833	609 211	640 123	651 885
Samlet forv.kapital ...	5 347 363	5 446 477	5 814 023	5 948 995	6 340 929

For Tromsøysundets Sparebanks vedkommende:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indtægter.....	26 415.09	32 619.26	34 978.32	38 434.50	46 053.39
Utgifter	22 335.05	28 574.51	31 461.01	32 515.37	35 604.78
Overskud	4 080.02	4 034.75	3 517.31	5 919.13	10 488.61
Formue.....	22 974.96	27 009.71	30 527.02	36 446.15	46 894.76
Forvaltningskapital ...	529 694.86	645 405.80	646 103.69	716 926.18	780 446.54

Oversigt over Tromsø Privatbanks virksomhet i femaaret:

Aar.	Nominel aktiekapital.	Indbetalt aktiekapital.	Oplagte fonds.	Ut- bytte pet.	Netto overskud.	Indskud.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
1911.....	750 000.00	300 000.00	246 500.00	7	70 146.89	2 169 906.30
1912.....	«	750 000.00	320 000.00	7	80 496.10	2 476 515.01
1913.....	«	«	350 000.00	7	104 513.53	2 991 718.72
1914.....	«	«	387 000.00	7	114 096.81	2 766 640.14
1915.....	«	«	426 000.00	8	118 469.91	3 923 273.24

Aar.	Andre indlaan inkl. banker.	Inden- og utenlandske veksler.	Andre utlaan inkl. banker.	Egne værdipapirer og aktiver.	General- balanse.	Total- omsætning.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	444 411.71	2 226 694.85	808 817.32	110 392.00	3 658 869.69	71 816 973.51
1912.....	748 737.16	2 724 834.17	1 425 570.98	114 992.00	4 348 956.65	88 814 750.84
1913.....	915 648.91	3 193 895.85	1 646 839.37	173 199.00	5 094 852.23	101 567 986.52
1914.....	1 008 098.39	3 379 080.00	1 350 315.57	170 199.00	4 998 235.48	108 919 573.61
1915.....	922 086.21	3 170 646.88	2 371 727.22	474 840.50	6 116 516.10	127 936 379.72

Tromsø samlag for brændevinshandel:

1911	205 507 liter kr. 682 871.00	brutto kr. 162 154.62	netto
1912	215 051 — « 725 746.00	— « 161 536.75	—
1913	219 274 — « 751 981.00	— « 172 360.23	—
1914	150 525 — « 519 196.00	— « 41 209.70	—
1915	189 127 — « 686 266.00	— « 137 361.30	—

Den kommunale kjøthandel:

Samlet antal stempledé kjøtkropper i perioden 1911—1915 i Tromsø by:
 Okse 11 158, hest 50, svin 1 554½, faar 24 084, gjet 1 735, spædkalv 9 787,
 gjødkalv 2 180, ren 2 732, Andre dyr 0.

Konfiskert i perioden 1911—1915: Okse 36, hest 2, svin 0, faar 9, gjet 8, spædkalv 33, gjødkalv 1, ren 5.

Med hensyn til skatteforholdene hitsættes følgende oplysninger:

Aar.	Antal skat- ydere.	Antagen formue.	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Utlignet skat paa		Utlignet skat paa	
					formue.	indtægt.	formue.	indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr. 1 000.	Kr. 1 000.
1911.....	2 150	6 996 500	3 157 100	1 540 705	13 993	163 413	2	10.63
							2	dissentere
							1.86	9.90
1912.....	2 698	8 299 100	3 693 020	1 778 675	16 550	177 552	1.86	10
							1.86	dissentere
							1.86	9.20
1913.....	3 075	9 572 000	4 223 814	2 282 299	18 724	228 157	2	10
							1.83	dissentere
							1.83	9.38
1914.....	2 805	10 505 400	4 078 145	2 228 027	21 271	222 182	2	10
							1.95	dissentere
							2	9.70
1915.....	3 292	14 245 300	4 546 160	3 243 548	28 463	324 066	2	10
							1.92	dissentere
								9.57

Totalsummen av bykassens utgifter utgjorde etter de avlagte regnskaper (forsknad, avdrag og beholdninger ikke medregnet):

	1911.	1912.	1ste halvaar		1913/14.	1914/15.
			Kr.	Kr.		
Administration m. v...	8 770.96	9 669.84	5 724.02	14 503.79	19 663.69	
Rets- og politivæsen ..	14 082.87	14 735.54	7 259.84	17 217.59	18 901.57	
Byens off. arbeider ...	53 138.65	67 934.16	47 428.59	106 739.55	91 326.21	
Gatebelysning	8 125.00	8 184.86	4 198.00	8 100.00	8 000.00	
Sundhets- og medicinal- væsen	5 232.90	5 684.01	3 868.34	8 204.03	23 595.58	
Geistlige og kirke....	13 234.19	13 507.09	7 003.63	12 612.25	13 924.09	
Skolevæsen	86 042.13	90 471.32	43 572.21	99 023.12	103 678.16	
Fattigvæsen.....	63 382.04	63 144.83	32 046.19	58 872.95	73 337.76	
Faste eiendomme.....	31 281.43	39 498.08	15 428.16	70 817.14	67 408.55	
Renter og laan.....	33 191.59	35 246.50	18 651.51	39 216.99	66 704.58	
Andre utgifter	9 746.12	14 142.41	6 020.08	18 838.03	46 825.88	
Tilsammen	326 227.88	362 168.64	191 195.57	454 145.44	532 861.07	

Byens gjeld var ved utgangen av 1914/15 kr. 1 706 881.20.

Havnekassens ordinære indtægter og utgifter utgjorde:

Aar.	Indtægter.	Utgifter.	
			Desuten avdrag paa gjeld.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	34 781.31	43 627.91	7 225.00
1912	41 015.82	35 023.19	7 725.00
1913, 1ste halvaar	19 687.14	16 102.85	3 862.50
1913/14	44 294.38	30 018.80	11 995.00
1914/15	38 691.93	34 896.16	7 725.00

Statistisk oversigt vedkommende Tromsø toldsted for 1911—1915 følger vedheftet.

T r o m s ø m a g i s t r a t 27 mai 1919.

J o h s . I r g e n s .

Bilag.

Statistisk oversigt vedkommende Tromsø toldsted for femaaret 1911—1915.

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Anmerkninger.
Toldindtægter	kr. 354 400	362 200	323 100	296 000	311 700	A n m . 1. Likeledes passerer inden-skjærseleden Lødingen—Tromsø—Honningsvaag aarlig av ca. 1 500 dampskibe kommende fra utlandet i fart paa Kirkenes og Arkangel. Av disse anker ca. 15 pct. op paa Nordhavnen for indtagning av vand, kul eller proviant, komplettering av mannskap osv.
Ankomne skibe fra utlandet bestemt for Tromsø (se anm. 1, 2 og 3).	Ant. Netto dr.-het.	Ant. Netto reg.-ton.	Ant. Netto reg.-ton.	Ant. Netto reg.-ton.	Ant. Netto dr.-het.	
Fra andre land end Rusland	28	24 272	31	29 283	41	40 945
- Nord-Rusland	40	2 524	33	1 933	27	2 490
- Ishavet (fangstfartøier)	45	2 108	49	2 204	68	2 835
Tilsammen	113	113	136	129	151	
Utførsel til utlandet av fiskevarer:						A n m . 2. De fra utlandet ankomne fartøier er i regelen efter endt uts-losning avgaaat i ballast til Arkangel og stedene deromkring eller til Kirkenes og Narvik for inlastning av malm.
Tran	tdr. 1 436	7 781	1 104	6 971	8 193	
Fersk fisk	kg. 274 000	62 996	11 400	7 500	21 600	
Tørfisk	‘ 969 000	2 437 296	1 133 500	378 870	1 462 480	
Raasaltet fisk	‘ 3 232 600	2 254 518	1 698 060	1 109 454	1 376 118	
Sild, saltet	tdr. 2 571	7 998	7 684	2 402	4 932	
Sildemel	kg. 120 000	132 000	170 000	1 385 800	1 050 303	
Sælskind	‘ 175 000	135 321	208 460	32 936	190 005	
Fiskeguano	‘ 9 345	210 200	74 506	197 000	80 606	
Ankomne toldvisiterede fartøier fra utlandet antal	140	135	188	267	314	A n m . 3. De fra Nord-Rusland ankomne russiske skibe (pomorer) avgik igjen til Arkangel med de av dem her i landet indkjøpte fiskevarer.
Antal fartøier ekspedert:						
Til Finmarken	674	698	838	766	656	
Fra —	642	668	762	696	609	

B e r e t n i n g

om ladestedet Harstads økonomiske tilstand i femaaret 1911—15.

Byens folkmængde, som ved utgangen av 1910 var 2 055, utgjorde i 1915 ca. 2 500 mennesker.

A v i n d u s t r i e l l e a n l æ g er der i femaaret kommet til 4 nye, nemlig A/S Tangens mekaniske Verksted, som beskjæftiger 30 mand, og Nordlands Tobaksfabrik samt Harstad Dampvaskeri, hvilke to sidstnævnte imidlertid senere er nedlagt; desuten anlagdes i 1913 Harstad Uldspinderi, som for tiden beskjæftiger 10 personer. Harstad mekaniske Verksted er fremdeles byens største bedrift og blev i femaaret betydelig utvidet; arbeidsstyrken er nu ca. 200 mand mot ca. 120 mand i 1910.

Harstad er fremdeles standkvarter for 6te divisions stab og for underofficersskolen.

I det forløpne femaar er utstedt 38 nye handels breve og 13 haandverksbreve. Forretnings- og haandverksstanden hadde i femaaret gode vilkaar, idet byen gik raskt frem, og der var megen nybygning.

B a n k e r :

Harstad Sparebank har hat følgende forvaltningskapital: 31 decbr. 1911 kr. 528 246.37, 31 decbr. 1912 kr. 605 089.04, 31 decbr. 1913 kr. 612 436,02, 31 decbr. 1914 kr. 747 187.65, 31 decbr. 1915 kr. 746 613.65.

I 1912 oprettedes a/s S en jens P r i v a t b a n k , som helt fra begyndelsen av har skutt en rask vekst og har hat følgende forvaltningskapital: i 1912 kr. 316 146.21, i 1913 kr. 671 555.05, i 1914 kr. 859 115.30, i 1915 kr. 2 691 974.14. Omsætning: i 1912 kr. 4 506 476.14, i 1913 kr. 15 463 738.12, i 1914 kr. 23 218 979.43, i 1915 kr. 51 159 899.86.

A s s u r a n s e: Her har i 10—12 aar virket en gjensidig skøite- og baatassuranseforening under navn av «Fremskridt», som med det stadig voksende skeitetal i de omliggende distrikter efterhvert er blit av større og større omfang; men den nuværende bestyrer erklærer at han ikke har materiale til at kunne gi statistiske oplysninger for femaaret 1911—15; forevrig har der i femaaret ikke været nogen assuransevirksomhet paa stedet.

D a m p s k i b s f l a a t e n : Ved utgangen av 1915 var der 26 s/s skibe paa til sammen 3 311 brutto reg.-ton, som hørte hjemme her og var registrert ved Harstad toldsted. Av seilskibe og lægtere hadde Harstad paa samme tidspunkt ca. 25 med en grosstonnage av vel 5 000 ton. Av dampskibene til-

hørte 8 a/s Haalogalandske D/selskap, 3 a/s Tore Hund og 3 a/s Harstad D/selskap. A/S Tore Hund drev fragtfart paa kysten, mens de to andre selskaper drev agnsildforretninger, sildesalting m. m.

Toldindtægten har ved Harstad toldsted utgjort: i 1911 kr. 113 300, i 1912 kr. 82 500, i 1913 kr. 60 600, i 1914 kr. 65 900, i 1915 kr. 83 800.

Toldintradernes størrelse i 1911 og 1912 har sin aarsak i import av anlægsmateriel til Salangens Bergverks a/s, Salangsverket. Verket blev nedlagt vinteren 1912—13.

B r æ n d e v i n: Der har ikke været nogen som har hat ret til salg eller skjænkning.

Ø l o g v i n: Det er kun a/s Harstad Øl- og Vinsamling som har hat bevilning til salg og utskjænkning. Selskapet har hat følgende omsætning: i 1911 kr. 128 000, i 1912 kr. 108 000, i 1913 kr. 109 000, i 1914 kr. 87 000, i 1915 kr. 129 000.

Til almennytige øiemed har samlaget av sit overskud udelt: i 1911 kr. 16 000, i 1912 kr. 11 272.64, i 1913 kr. 10 753.91, i 1914 kr. 3 500, i 1915 kr. 17 676.40.

A d r u e l i g h e t e n og s e d e l i g h e t s t i l s t a n d e n maa betegnes som god.

S u n d h e t s - o g h e l s e f o r h o l d har været tilfredsstillende.

F o r a r b e i d s f o l k har forholdene været gode, med god fortjeneste og let tilgang paa arbeide.

H a r s t a d K r e d s s y k e k a s s e har siden oprettelsen i 1911 hat følgende medlemsantal: i 1911 561, i 1912 568, i 1913 642, i 1914 575, i 1915 585. Den indbetalte præmie var i 1911 kr. 3 762 og i 1915 kr. 13 647.61. I sykepenger blev i 1911 utbetalt ca. 1 300 kroner og i 1915 ca. 4 400 kroner. I lægehonorar blev i 1911 utbetalt ca. 1 300 kroner og i 1915 ca. 5 800 kroner.

Her har ikke været binæringer av nogen betydning.

K o m m u n a l e r h e v v s v i r k s o m h e t har ogsaa i dette femaar indskrænket sig til utleie av hus til militærvæsenet, hvortil dog kommer at kommunen har solgt og fæstet bort en stor del af de paa eiendommen Harstadhavn ute paa Havneset liggende eiendomstomter, hvilket har skaffet kommunen ganske store indtægter. I det hele har indkjøpet af eiendommen Harstadhavn stadfæstet sig at være et i alle henseender heldig og lukrativt foretagende.

I 1913 indkjøpte Harstad Havnevæsen for 70 000 kroner den gamle ekspeditionskai med en del tilliggende bygverk, hvilket ogsaa har vist sig at være et for byen økonomisk fordelagtig kjøp. Paa ekspeditionskaien har kommunen bygget en større 2-etages murbygning, med varepakhus i 1ste etage og kontorer i 2den etage for dampskibsekspeditionene, kommunen, havnefogden og toldvæsenet.

Vandverket har i femaaret undergaat kun endel mindre væsentlige utvidelser og forandringer.

Harstad Elektricitetsverk har opfyldt de forventninger man stillet til det, og det har paa grund av byens vekst og det stedse stigende behov for kraft og lys maattet utvide. Verket har med sin billige kraft vist sig at være en god løftestang for byen. Der findes neppe det hus i byen som ikke har elektrisk lys, og den elektriske kraft brukes foruten av fabrikkene og de store verksteder av næsten hver eneste haandverker. Det er heller ikke tvilsomt at det er den billige kraft og lys som for en meget væsentlig del er aarsaken til den forholdsvis store tilflytning og til byens fremgang i det hele.

Driftsindtægtene for verket steg fra ca. 24 000 kroner i 1911 til ca. 59 000 kroner i 1915. Overskuddet utgjorde i 1911 ca. 4 000 kroner og i 1915 ca. 20 000 kroner, abonnentantallet steg samtidig fra ca. 250 til ca. 600. Verket hadde i 1911 en bokført værdi av ca. 230 000 kroner og i 1915 av ca. 380 000 kroner.

Skolerne: Elevantallet var i folkeskolen i 1911 329 og i 1915 364, i middelskolen i 1912 68, i 1915 93.

Fattigvæsenet har ogsaa i dette femaar kunnet glæde sig ved et litet budget, saaledes kun ca. kr. 8 000 som utgifter i 1915.

Beskattningsforholdene.

Aar.	Antagen formue	Antagen indtægt.	Skatbar indtægt.	Skatteprocent paa indtægt.	Skatteprocent paa formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.	
1911.....	1 980 000	866 850	473 200	10	
1912.....	1 923 000	1 002 160	543 500	9.7	
1913.....	2 577 000	1 065 100	558 934	¹ 5 og ² 10	
1914.....	2 928 500	1 213 850	666 944	10	
1915.....	3 080 500	1 212 400	670 673	10	

Budgettet.

Aar.	Utgift.	Til utligning.	
		Kr.	Kr.
1911	109 120	53 120	56 000
1912	112 500	53 200	59 300
1913	135 900	68 200	67 700
1914	155 000	75 600	79 400
1915	170 000	88 700	81 300

Harstad magistrat 12 mai 1919.

Einar Figenschou.

¹ 1ste halvaar. ² 2det halvaar.

XX.

Finmarkens amt.

B e r e t n i n g

om den økonomiske tilstand i Finmarkens amt
i femaaret 1911—1915.

I. Utstrækning, folkemængde og inddeling.

Finmarkens amt har en utstrækning av 47 580.84 km.², hvilket utgjør ca. 14.8 pct. av Norges flateindhold. Mens det i saa henseende er Rikets største amt, er dets folkemængde derimot ringere end i noget av landets øvrige amter; den utgjorde 1. december 1910 38 065 individer eller 1.59 pct. av Rikets samlede inndbyggerantal.

Til belysning av folkemængdens vekst fra begyndelsen af forrige aarhundrede hitsættes følgende tabel, som foruten at vise den hjemmehørende folkemængde ogsåaa utviser dens procentforhold til Rikets samtidige folkemængde¹:

Aar.	Hjemmehørende folkemængde.	Procentforhold til Rikets folkemængde.
1801, 1/2	7 707	0.87
1815, 30/4	7 018	0.79
1825, 27/11	8 748	0.83
1835, 29/11	10 838	0.91
1845, 31/12	12 737	0.96
1855, 31/12	16 389	1.09
1865, 31/12	20 329	1.19
1875, 31/12	24 185	1.33
1891, 1/1	29 170	1.46
1895, 1/1	30 100	1.46
1900, 31/12	32 800	1.46
1910, 1/12	38 065	1.59

¹ For de aars vedkommende i hvilke Finmarkens amt omfattet ogsaa det nuværende Tromsø amt er dettes folkemængde fraregnet.

Herav vil sees at folkemængden er i jevn vekst.

Indflyttet til amtets byer (fra steder utenfor amtet) er i femaaret 1911—1915:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911—1915.
152	186	163	65	64	630

eller gjennomsnitlig aarlig 126.

I samme femaarsperiode er utflyttet fra amtets byer (til steder utenfor amtet):

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911—1915.
118	105	94	76	138	531

eller gjennomsnitlig aarlig 106.

Til den indbyrdes flytning inden amtet er intet hensyn tat.

Utvandret i samme femaar:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	1911—1915.
Fra bygder	24	19	21	16	2	82
- byer	45	9	14	16	8	92
Tilsammen	69	28	35	32	10	174

Til sammenligning hitsættes det aarlige gjennomsnit for de fem perioder fra 1891 av:

1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1906—1910.	1911—1915.	1891—1915.
121	51	129	92	35	86

Det gjennomsnitlige antal utvandrede i hvert av Rikets øvrige amter i femaarsperioden har været:

A m t e r .	Fem-aaret 1911—1915.	A m t e r .	Fem-aaret 1911—1915.
Smaalenene	325	Stavanger	881
Akershus	335	Søndre Bergenhus.....	616
Kristiania	925	Bergen	431
Hedemarken	347	Nordre Bergenhus.....	389
Kristians	500	Romsdal	541
Buskerud	318	Søndre Trondhjem.....	516
Jarlsberg og Larvik	332	Nordre Trondhjem	249
Bratsberg	218	Nordland	561
Nedenes	475	Tromsø	179
Lister og Mandal	737		

Ved femaarsperiodens utgang (1915) var amtet delt i 5 sorenskriverier, 18 lensmandsdistrikter, 3 bykommuner og 20 herreder, 4 politimesterdistrikter, 15 lægedistrikter, hvorav 1 uten fast distrikt, 14 prestegjeld og 31 jordmordistrikter.

- I denne femaarsperiode er foretatt følgende forandringer i inndelingen:
- 1 nyt politimesterembede (midlertidig) for Sydvaranger er opprettet fra 1 juli 1914, kgl. res. av 12 juni s. a.
 - 1 nyt lensmandsdistrikt er opprettet, idet Berlevaag—Gamvik lensmandsdistrikt fra 1 januar 1915 blev fraskilt Tanen lensmandsdistrikt.
 - Tanen herred er fra 1 januar 1914 delt i 3, nemlig Tanen, Berlevaag og Gamvik herreder, kgl. res. av 30 septbr. 1913.
 - Tanen tinglag er ved kgl. res. av 18 septbr. 1914 delt i Tanen, Berlevaag og Gamvik tinglag, svarende til herredene av samme navn.
 - 2 nye lægedistrikter, nemlig Kjelvik og Karasjok, blev opprettet i forbindelse med at den nye lægeordning blev sat i kraft fra 1 juli 1914. Fra samme dato opprettedes et særskilt amtslæg eembede. Se kgl. res. av 7 april 1914, post III og V.
 - I 1911 blev Loppen—Øksfjord jordmordistrikt delt i to, nemlig Loppen distrikt og Øksfjord distrikt.
 - I 1912 blev Bugønes i Sydvaranger herred, som tidligere hadde hørt under Nordvaranger jordmordistrikt, utskilt fra dette og henlagt til Sydvaranger distrikt. Samtidig blev der opprettet en ny jordmorstilling i Sydvaranger — uten begrænset distrikt — med Bugønes som bosted for jordmoren.

2. Jordbruk og fædrift.

I. Jordbruk.

a) Eiendomsforhold.

Ved utgangen av forrige femaarsperiode var her i amtets landdistrikter 8 408 matrikulerte eiendomme med en samlet matrikelskyld av 7 783 kjør og 4 faar. Eiendommenes antal var da steget med 671 og en matrikelskyld av 400 kjør og 5 faar.

Ved utgangen av 1915 fandtes her 9 091 eiendomme med en samlet matrikelskyld av 8 042 kjør og 2½ faar.

Forøkelsen i beretningsperioden utgjør altsaa 683 eiendomme med en matrikelskyld av 258 kjør og 6½ faar.

Gjennemsnitsskylden for de i beretningsperioden tilkomne eiendomme er 3.03 faar, mens den for hele amtet ved utgangen av forrige periode var 7.40 faar. For beretningsperioden blir den ca. 7.09 faar.

Eiendomme og matrikelskyld var fordelt paa amtets herreder og sorenskriverier saaledes:

Tabel 1.

Herreder.	Særskilt skyld-satte bruk.			Herreder.	Særskilt skyld-satte bruk.			
	Samlet antal.	Matrikel-skyld.			Samlet antal.	Matrikel-skyld.		
		Kjør.	Faar.			Kjør.	Faar.	
Kautokeino	218	90	7	Lebesby og Kjøllefjord ..	303	308	3 ¹ / ₄	
Alta	1 252	793	2	Gamvik	262	155	2	
Talvik	1 177	710	2 ¹ / ₂	Berlevaag	205	113	6 ²³ / ₆₀	
Loppa	407	255	3 ¹ / ₂	Tana	503	514	2	
Alta sorenskriveri	3 054	1 849	7	Polmak	214	289	3	
Hasvik	125	103	1	Nesseby	604	849	2	
Hammerfest og Kvalsund	467	489	1 ¹ / ₁₂	Karasjok	342	276	1 ²	
Maaseøy	277	283	2	Tana sorenskriveri	2 433	2 506	4 ¹ / ₂	
Kjelvik	278	148	3 ¹ / ₄	Nord-Varanger	809	700	4 ¹ / ₄	
Kistrand	481	790	7 ¹ / ₂	Sør-Varanger	510	906	2	
Hammerfest sorenskriveri	1 628	1 814	7 ¹¹ / ₁₂	Varanger sorenskriveri	1 319	1 606	6 ¹ / ₄	
Vardø sorenskriveri				Vardø sorenskriveri	657	264	2 ¹ / ₄	
Amtet				Amtet	9 091	8 042	2 ¹ / ₄	

¹ Ifølge senere mottat oppgave fra sorenskriveren i Tana er baade disse tal og de tilsvarende tal i beretningen for 1906—1910 urettige. Sorenskriveren uttaler herom følgende :

«Ved utgangen av 1915 var der 335 bruk av samlet skyld 284 kjør, 6 faar. Og ved utgangen av 1910 var der 309 bruk av samlet skyld 270 kjør, 6 faar. Grunden til feilen maa være den at beregningen er foretatt etter matrikelen uten at der er anstillet noeigntig undersøkelse om den er ført à jour og fornøden rettelse m. v. er foretatt ved delinger av eiendommene. For 1910's vedkommende maa den betydelige differens skrive sig fra at der er tat med eiendomme som er skilt ut etter 1910, eller som der er git regjeringskjøte paa etter den tid.»

De riktigste tal blir altsaa :

For Tana sorenskriveri 2 426 bruk av skyld 2 515 kjør 1¹/₂ faar.

- amtet

9 084 — — — 8 050 — 6¹/₄ —

Amtmandens anmerkning.

Førøkelsen fordeler sig paa amtets herreder og sorenskriverier saaledes:

Tabel 2.

Herreder.	Forøkelse i antal.	Forøkelse i skyld.		Herreder.	Forøkelse i antal.	Forøkelse i skyld.	
		Kjør.	Faar.			Kjør.	Faar.
Kautokeino	2	-	-	Lebesby—Kjølefjord	39	-	5 ^{1/4}
Alta	74	5	3 ^{1/2}	Gamvik			
Talvik	21	12	5	Tana ¹	145	49	7
Loppa	33	25	5	Berlevaag			
Alta sorenskriveri	130	43	5 ^{1/2}	Polmak	30	7	7 ^{1/2}
		*		Nesseby	58	22	3
Hasvik	14	1	7	Karasjok	25	÷ 9	² ÷ 3
Hammerfest og Kvalsund	30	8	6	Tana sorenskriveri	297	71	3 ^{3/4}
Maaøy	10	2	4				
Kjelvik	13	-	1/2	Nord-Varanger	120	75	5 ^{1/4}
Kistrand	25	22	4 ^{1/2}	Sør-Varanger	30	31	4
Hammerfest sorenskriveri	92	35	6	Varanger sorenskriveri	150	107	1 ^{1/4}
				Vardø sorenskriveri	14	-	6 ^{1/4}
				Amtet	683	258	6 ^{1/2}

Forøkelsen i eiendommenes antal er saaledes ogsaa i denne periode betydelig og utgjør noget over 8 pct. Blandt sorenskriveriene er den størst i Tana og Varanger med henholdsvis 13.4 og 11.8 pct. Av herredene har Tana, Nord-Varanger og Polmak hat størst tilvekst med henholdsvis 17.6, 17.4 og 16.3 pct.

¹ Tana er siden forrige beretning delt i 3 herreder, der her er slaat sammen til ett.

² Se anmerkning til tabel 1. De rigtige tal blir altsaa:

For Karasjok herred..... 26 bruk av skyld 14 kjør 0 faar.

- Tana sorenskriveri 298 — - — 94 — 6^{3/4} —

- amtet 684 — - — 282 — 1^{1/2} —

Amtmandens anmerkning.

Tabellen nedenfor (tabel 3) viser den procentvise forøkelse av matrikulerte eiendomme i amtets herreder og sorenskriverier:

Tabel 3.

Herreder.	Procentvis tilvekst av eiendomme.	Herreder.	Procentvis tilvekst av eiendomme.
Kautokeino.....	0.93	Lebesby—Kjøllefjord	14.77
Alta	6.30	Gamvik	
Talvik	1.82	Tana	17.6
Loppa	8.82	Berlevaag	
Alta sorenskriveri	4.47	Polmak	16.3
Hasvik	12.61	Nesseby	10.62
Hammerfest og Kvalsund	6.90	Karasjok	17.89 ¹
Maasøy	3.75		
Kjelvik	5.00	Tana sorenskriveri	13.44
Kistrand	5.48		
Hammerfest sorenskriveri	6.75		
		Nord-Varanger	17.42
		Sør-Varanger.....	6.23
		Varanger sorenskriveri	11.82
		Vardø sorenskriveri	2.18
		Amtet.....	8.1

Som det vil sees synker den gjennomsnittlige matrikelskyld for amtets jord eiendomme stadig. Angaaende dette forhold og aarsakene dertil henvises til hvad derom er anført i forrige femaarsberetning.

b) Jordbruks tilstand.

Amtets jordbruk har i beretningsperioden gått jevn fremover i flere distrikter, og interessen har tiltat i ikke ringe grad. Ved utgangen av 1910 hadde landhusholdningsselskapet 10 underavdelinger (landbruksforeninger) omkring i amtet. Ved utgangen av 1915 var her 17 saadanne, nemlig:

¹ Se anmerkninger til tabel 1 og 2. Det riktigte tal skal altsaa være 8.4.

Amtmandens anmerkning.

1. Loppen	landbruksforening	i Loppa herred.
2. Langfjordbundens	—	Talvik —
3. Vestfinmarkens	—	Alta —
4. Kautokeino	—	Kautokeino herred.
5. Olderfjord og Smørkjord	—	Kistrand —
6. Lakselv	—	— —
7. Børself og omegns	—	— —
8. Karasjok	—	Karasjok —
9. Lebesby	—	Lebesby —
10. Tanen	landmandsforening	Tana —
11. Polmak	landbruksforening	Polmak —
12. Varanger	—	Nord-Varanger herred.
13. Langfjorddalen	—	Sør-Varanger —
14. Neiden	—	— —
15. Østre Sydvaranger	—	— —
16. Smelror	—	Vardø herred.
17. Nesseby	—	Nesseby herred.

Ogsaa i dette amt har krigsaarene git jordbruket et godt støt fremover. Særlig ytret dette sig ved betydelig øket interesse for potetdyrkning. Uheldigvis var disse aar mere og mindre daarlige vekstaar paa grund av tørke, saa avlens blev liten. Men desuagtet vil her vistnok bli varig virkning av krisetiden med dens alvorlige tale om nødvendigheten av at gjøre sig mest mulig selvhjulpen med de produkter jorden ogsaa her i amtet kan gi.

Det er selvfølgelig først og sidst kreaturdrift man her har at holde sig til. Og for denne er her mange gode vilkaar. Blir engdyrkningen drevet paa rette maate med jordens behandling, god gjødsling og valg av planter der passer for forholdene, kan her opnaaes gode førravlinger selv efter sydlige distrikters maalestok. Havnegangene er de fleste steder gode, tildels rikelige. Den største ulempe ved disse er myggen, der plager dyrene i høi grad og nedsætter melkeutbyttet betydelig en del av havningstiden.

Av akervekster er det hovedsagelig poteter og næper her kan dyrkes. Byg kan vistnok dyrkes og har i tidligere aar været avlet i forholdsvis ikke ubetydelig utstrækning i Alta og Talvik herreder. Men denne avl vil altid bli temmelig usikker og derfor i normale tider litet lønsom. Poteter er derimot nogenlunde aarviss, ialfald langs sjøen og fjordene. Inde i amtet og langs vasdragene vil veksten ofte ta skade eller bli sat tilbake av tidlig nattefrost. Av havevekster trives gulerøtter, næper og andre almindelige rotvekster meget godt paa mere lunt liggende steder, særlig ved fjordbundene.

Der er neppe tvil om at jordbruket ogsaa her i amtet litt etter litt vil komme til at spille en mere fremtrædende rolle og utgjøre en større del av befolkningens erhverv end nu er tilfældet. Her ligger store dyrkbare vidder uoptat. Man har anslaat utstrækningen av den udyrkede, men dyrkbare jord i amtet til omkring 400 000 maal, og antagelig er dette ikke langt fra forholdet.

Men optat og dyrket kan størstedelen av denne jord kun bli ved at der skaffes veier. Omtrent al bebyggelse, og som følge herav ogsaa al dyrket jord i Finmarken, ligger ved — eller ganske nær — sjøen og langs de store vassdrag, som hittil har været kommunikationsveiene. Skal anden og ferner liggende jord tages i bruk, maa der bygges veier til og gjennem den. Uten dette vil nydyrkning av jord her i amtet — som andre steder i landet — gaa trægt og sent, og befolkningen vil som nu hovedsagelig bli henvist — tvungen — til at hente sin næring fra sjøen — fra fiskeriet, og dette er skiftende og usikkert.

Et godt middel til jorddyrkningens fremme har præmielaanene været. Ved hjælp av saadanne er adskillig jord godt opdyrket i beretningsperioden. De herreder som har benyttet sig mest av denne foranstaltning er Alta, Karasjok, Talvik og Tana, og her sees gode resultater av den.

Angaaende utdelingen m. v. av disse laan henvises til tabel 4 paa næste side. Av denne fremgaar at her er utdelt ialt 224 laan, og da der for hvert saadant er dyrket ca. 4 maal jord, blir det ialt ca. 900 maal opdyrket ved hjælp av præmielaan i beretningsperioden. Desuten er samtidig utdelt 12 præmier for utført godt dyrkningsarbeide.

Nyere og bedre jordbruksredskaper, saasom slaamaskiner, hesteriver, ploger og harver m. fl. har stadig faat større utbredelse og anvendelse. De urimelig høie arbeidspriser i de sidste aar har selvfølgelig været medvirkende hertil.

Havebruket var desværre fremdeles av ringe betydning, uagtet det ganske visst vilde lønne sig godt paa mange steder.

II. Fædrift.

Som anført maa selvsagt omrent alt jordbruk i Finmarken baseres paa fædrift. Følgelig burde ogsaa utviklingen av denne gaa haand i haand med hin. Men man har indtryk av at saa ikke overalt er tilfældet. Imidlertid er her jo ogsaa fremgang i saa maate, og krisetiden med de høie priser paa produktene vil ganske visst ogsaa her vise sig at gi utviklingen raskere fart. Det er den gamle uvane at sætte mere kreaturer paa end man har før til, likegyldighet med avlen samt daarlig opdræt, røgt og stel, der er hovedfeilene. Og produktene av fædriften behandles heller ikke som de burde overalt.

De altfor store besætninger i forhold til formængden har landhusholdnings-selskapet ogsaa i denne periode søkt at motvirke ved avholdelse av fjøsbefaringer av vandrelærer og amtsagronom om vaaren — dels ogsaa om høsten. Under disse er adskillige tilfælde av sulteforing og vanrøgt blit anmeldt — tildels ogsaa straffet, og der er aarlig utdelt smaa præmier med diplom som paaskjønnelse for godt stel.

Arbeidet for ophjælp av avlen — forbedring av fæslaget — har bestaat i avholdelse av smaa bygdedyrskuer, i regelen ett aarlig, samt i utstationering av avlsdyr. En av landbruksforeningenes viktigste foranstaltninger er anskaffelse og underhold av avlsokser og avlværer, og omrent alle foreninger holder en eller flere saadanne paa forskjellige steder inden sine omraader. De fleste foreninger

(Forts. side 12.)

Utdeling av præmielaan og præmier.

Tabel 4.

Herreder.	Utdelings- aar.	Antal laan- tagere.	Laanebeløp. Kr.	Præmiebeløp. Kr.	Tilsammen. Kr.
Alta	1911	22	1 980.00	40.00	
Karasjok	«	11	950.00	-	
Talvik	«	3	270.00	80.00	
Tana	«	3	170.00	-	
Kistrand	«	1	60.00	-	
Lebesby	«	1	90.00	-	
Ialt i 1911		41	3 520.00	120.00	3 640.00
Alta	1913	23	2 190.00	40.00	
Karasjok	«	15	1 350.00	-	
Talvik	«	12	1 170.00	-	
Nord-Varanger	«	3	215.00	40.00	
Nesseby	«	2	110.00	40.00	
Kistrand	«	1	95.00	-	
Ialt i 1913		56	5 130.00	120.00	5 250.00
Alta	1915	27	3 251.00	40.00	
Tana	«	27	2 996.00	40.00	
Karasjok	«	21	2 203.00	-	
Talvik	«	19	2 352.00	120.00	
Kistrand	«	19	1 721.00	-	
Sør-Varanger	«	9	879.00	40.00	
Nord-Varanger	«	1	150.00	-	
Polmak	«	3	330.00	-	
Nesseby	«	1	78.00	-	
Ialt i 1915		127	13 960.00	240.00	14 200.00
Ialt i beretningsperioden præmielaan og præmier					23 090.00

Tabel 5.

Sammendrag av lensmændenes opgaver

over akerbruket i femaaret 1911—1915.

I hvilken utstrækning har nydyrkning av jord fundet sted i femaaret?	Har i femaaret nogen utlægning av indmark til utmark fundet sted?	Hvilke er førstig de væsentligste forandringer i femaaret for akerbruks vedkommende?	Anmerkninger av amtsagronomen.
Næsten ingen	Ingen	Ingen væsentlig forandring.	
Nogen	Ingen	Engdyrkning har tiltat meget. Likesaa bruk av moderne redskaper og kunstgjødsel.	
Megen	Nei	Avgreftning, indgjærding, pløining, nye redskaper og maskiner og betydelig bedre anvendelse av naturgjødselen.	NB. Lensmanden har her tallet 1260. Antagelig er liter forvekslet med hektol., og i henhold hertil har jeg forandret til 12.6.
Litt	Nei	Ingen væsentlig forandring.	
Ubetydelig	Nei	Ingen forandringer.	
Litt	Nei	Litt rydning og grøftning.	
—	—	Intet saadant jordbruk drives.	
Ja litt, særlig i 1914 og 1915	Ingen	Litt nydyrkning, nogen utvidelse av potetdyrkningen samt bruk av kunstgjødsel.	
Megen	Nei	Interessen for jordbruk er stigende.	
Litt	—	Ingen nævneværdig forandring.	
Adskillig	Ingen	Megen ompleining av gammel eng og tilsaaning med grenfør og græsfør, bruk av nye redskaper og maskiner samt av kunstgjødsel. Adskillig nydyrkning.	¹ Da lensmanden her sees at ha misforstaat opgaven, har jeg opført tallene efter eget kjendskap til forholdene. Tana er et av de distrikter der har gjort størst fremskritt i beretningsperioden.
Nogen	Nei	Ingen nævneværdige.	
Megen	Nei	Større anvendelse av maskiner og redskaper.	
Nogen	Nei	Tiltagende interesse for nydyrkning samt bruk av maskiner og redskaper.	
Megen	Nei	Mere bruk av akerbruksredskaper.	
Omr. ingen	Nei	Omtrent ingen.	
Litt	Nei	2 landbruksforeninger dannet.	NB. Samme anmerkning som for Talvik. Der var dannet 3 landbruksforeninger i 1915.
—	—		Mangler opgave.

holder stedegent fæslag, enkelte — særlig i Vestfinmarken — har indført og holder okser av Maalselvslag — altsaa akklimatisert Ayrshireblanding. Her er nemlig fra før adskillig indblanding af dette fæslag, og befolkningen liker det bedre end det stedegne. Det vokser hurtigere og gir større slagtevegt i yngre alder, hvad der er av megen betydning, særlig i de senere aar med de høie kjøtpriser. Til forbedring av den gamle saurace er overalt brukt Cheviotværer. Blandingsdyrene viser sig meget godt skikket for forholdene. De vokser og formerer sig langt hurtigere end rene Cheviot og er betydelig haardførere.

Arbeidet for en bedre behandling av produktene har været drevet av Selskapet for Norges Vels vandrelærerinne i fjøs- og melkestel. Desuten undervises her i kreatur- og melkestel ved den i beretningsperioden oprettede husmorskole for amtet. Denne skole og undervisning sattes igang sommeren 1911 ved landhusholdningsselskapets foranstaltung. Dens plan gaar ut paa at oplære unge piker — særlig fra landdistrikturen — i husstel ved avholdelse av et 5-maanedlig kursus om vinteren samt flere 4-ukers kurser i sommermaanedene. Ved utgangen av beretningsperioden var der i 4 kurser utdannet 52 elever ved den faste skole, og disse er meddelt undervisning baade i teoretisk og praktisk kreatur- og melkestel, idet der holdes kjør ved skolen. Under beretningsperioden var skolen indlogert paa gaarden Jøraholmen i Alta, og her kunde paa grund av pladsmangel ikke optages mere end hoist 14 elever pr. kursus. Senere har skolen faat egne lokaler i Kaafjord i Alta herred, og der kan optages indtil 20 elever. Samtidig er man gaat over til at holde to 5-maanedlige kurser aarlig. Søkningen til denne anstalt har været særdeles god; tildels har meldt sig over dobbelt saa mange elever som der var plads til.

Tabel 6, side 14—16, der er utarbeidet etter de fra lensmændene mottagne oppgaver, viser gjennemsnitsutbyttet av melk pr. ko pr. aar, det almindelige vinterfør for kreaturer samt prisene paa produkter ved utløpet av beretnings-perioden.

Sammenholdt med prisene ved utgangen av forrige periode — 1910 — viser der sig følgende stigning: Kjøt fra kr. 0.62 til kr. 0.93, melk fra kr. 0.17 til kr. $0.19\frac{4}{9}$, smør fra kr. 1.89 til kr. $2.35\frac{2}{3}$ pr. kg. og høi fra kr. 7.79 til kr. 11.12 pr. 100 kg. (Se tabellens 2 nederste talrækker.)

Til oppgavene over vinterfør pr. kreatur samt melkeutbytte pr. ko bemerkes at disse vistnok omrent overalt er bygget paa et mere eller mindre løst skjøn da noget fuldstændig fjøsregnskap kun holdes paa ganske faa gaarder i amtet. Imidlertid maa der tales hensyn til at disse oppgaver er utarbeidet vinteren — eller vaaren — 1916, altsaa i andet krigsaar, og at der da som følge av den knappe tilgang paa kraftfør er foret daarligere end under normale forhold.

I lensmændenes oppgaver vedkommende fædriften opgives videre:

S a l g a v h u s d y r e r av ingen betydning i Gamvik og Berlevaag, av ringe betydning i Kautokeino, Alta, Talvik, Hammerfest—Kvalsund, Maasey, Karasjok, Lebesby og Nord-Varanger, av nogen betydning i Loppa, Hasvik, Kistrand, Tana, Vardø og Sør-Varanger og av megen betydning i Polmak og Nesseby.

Salg av hester har tiltat meget i Nesseby, litt i Kistrand og Lebesby, avtat meget i Polmak og litt i Sør-Varanger. I de øvrige herreder er salg av hester dels uten betydning, eller der kjøpes hester til bygdens behov.

Salg av hornkvæg har avtat meget i Talvik og Maasøy, avtat litt i Alta, Tana og Kistrand, tiltat noget i Hasvik, Lebesby og Sør-Varanger og tiltat meget i Karasjok og Nesseby. I de øvrige herreder er forholdet omtrent uforandret.

Salg av sau er avtatt meget i Maasøy og Talvik, avtatt litt i Alta, Nord-Varanger, Berlevaag og Gamvik, tiltat litt i Sør-Varanger, Lebesby, Kistrand, Vardø og Karasjok, tiltat noget i Hasvik og meget i Nesseby. Ellers overalt som før.

Salg av kjøt er av ingen betydning i Vardø, av ringe i Gamvik, Berlevaag, Nord-Varanger og Maasøy, av nogen betydning i Loppa, Hammerfest og Kvalsund, Alta, Hasvik, Kistrand, Lebesby og Sør-Varanger og av megen betydning i Talvik, Kautokeino og Karasjok (renkjøt).

Salg av flesk er overalt uten betydning. Siden krigen begyndte holdes her omtrent ikke svin i amtet.

Salg av melk er av ingen betydning i Lebesby og Kautokeino, av ringe i Polmak, Sør-Varanger, Kistrand, Maasøy, Alta, Nord-Varanger, Berlevaag, Gamvik og Loppa og av megen betydning i Talvik.

Salg av smør, ost og uld er overalt av ingen eller ringe betydning.

Rendriften i Finmarken 1911—1915.

(Ved rendriftsinspektør Kristian Nissen.)

1. Indledende bemerkninger.

Rendriften i Finmarken har ikke tidligere været behandlet i et eget avsnit i amtmandens femaarsberetninger.

De oplysninger om rendriften som femaarsberetningene indeholder maa søkes i avsnittene om fædriften, hvorav rendriften jo kan sies at utgjøre en egen gren. Men heller ikke under omtalen av fædriften er rendriften blit gjenstand for en utførligere omtale. Som regel er rendriften kun blit løselig berørt i enkelte bemerkninger ved siden av gjengivelsen av den officielle statistiks opgaver over renantallet.

En undtagelse fra denne regel gjør den omtale som amtmand Holmboe i femaarsberetningen for 1866—70 lar «rensdyrholdet» bli til del, se nævnte beretning side 9—10, likesaa, om end i mindre utpræget grad, amtmand Blackstads uttalelser i femaarsberetningen for 1871—75, se denne side 12—13.

Hvad de sidste femaarsberetninger angaar er rendriften overhodet ikke nævnt i beretningen for 1901—1905. Og i beretningen for 1906—1910 er den kun forsaavidt berørt som opgaverne over antallet av rensdyr er tat med i den side 12—13 i denne beretning indtagne «Opgave over kreaturhold i Finmarken 30 september 1907, sammenholdt med antallet 3 december 1900».

Da rendriften i Finmarken imidlertid er en av fylkets viktigere næringsveier og har stor økonomisk betydning langt ut over den forholdsvis faatallige del av fylkets befolkning, som helt eller væsentlig har rendriften til erhvervskilde, og da rendriftsspørsmålene for tiden er av særlig interesse saavel for lovgivningsmyndighetene som for administrationen, vil det være paa sin plads ved denne leilighet at gi en noget utførligere fremstilling av denne næringsveis stilling i Finmarken i femaaret 1911—1915.

Jeg bemerker først at jeg først i juli 1912 blev ansat som inspektør for rendriften i Norge med kontor og bopæl i Kristiania, og at jeg i den resterende del av femaaret 1911—1915 kun i liten utstrækning fandt anledning til at foreta reiser i Finmarken, et forhold som hænger sammen med at jeg fra sommeren 1913 av gjorde tjeneste som sekretær ved renbeiteforhandlingene med Sverige.

Da der i Finmarken ikke findes nogen lappefoged eller anden overordnet tjenestemand som først og fremst har med rendriften at gjøre, har jeg maattet samle sammen mine oplysninger væsentlig ved korrespondanse med politimestrene, lensmændene og enkelte andre.

I Det norske geografiske selskaps aarbok for 1914—1916 har jeg offentlig gjort et med illustrationer og kart ledsaget foredrag om «Lapper og ren i Norge», likesaa i Carl Schøyens bok «Nordlandet» (Kristiania 1920) en opsats om «Fjeldfinnerne og rendriften i Finmarken». Den som ønsker noget nærmere oplysninger i visse henseender om rendriften og fjeldfinnene kan jeg derfor henvise til disse bøker.

2. Renantal. Renbelæggets fordeling vinter og sommer.

Ifølge den i femaarsberetningen for 1906—1910 indtagne «Opgave over kreaturhold i Finmarken 30 september 1907, sammenholdt med antallet 3 decbr. 1900» var det samlede renantal i Finmarken pr. 3 december 1900 59 842, hvilket antal ved jordbruksstillingen pr. 30 september 1907 var steget til 104 004, altsaa en stigning i disse syv aar paa 44 162.

Efter de i Helland: Finmarkens amt II side 48—49 optagne tabeller over «Antal finner og ren efter de i 1835 og senere til 1900 avholdte offentlige tællinger for Finmarkens amts vedkommende» var renantallet i Finmarken aar 1900 ikke blot 59 842, men 74 383. Denne betydelige uoverensstemmelse forklares derved at nævnte femaarsberetning har benyttet de foreløbige opgaver som blev meddelt av det Statistiske Centralbyraa (bl. a. i Statistisk Aarbok for 1901), mens Helland har benyttet de berigtigede opgaver som senere blev meddelt (i Statistisk Aarbok for 1902 og i Norges jordbruk og fædrift i femaarsperioden 1896—1900). Den viktigste differanse gjaldt Nessey herred (som i 1900 tillike omfattet det nuværends Polmak herred), for hvilket femaarsberetningen kun hadde 7 052 ren mot den berigtigede opgave i Helland 21 349 ren.

Jeg finder her at burde gjengi i sin helhet saavel de berigtigede tal for 1900 som tallene for 1907 og føier dertil de renantal som ifølge de av mig

indhentede opgaver fandtes i Finmarken vinteren 1915—1916, altsaa ved utgangen av den femaarsperiode som nærværende beretning omfatter. Disse opgaver for 1915—1916 er avgit for Sør-Varangers, Nessebys, Polmaks og Karasjoks vedkommende av vedkommende lensmænd og for Kautokeinos vedkommende av sogneprest Smith. De gjengives her med alle forbehold da de likesaa litt som den officielle statistiks tællingsopgaver er basert paa virkelig optælling af renhjordene dyr for dyr. Opgaverne er altsaa kun basert paa vedkommende reneiers egne oplysninger, som er korrigert og supplert av mænd som er kjendt med forholdene.

Rentaltal i Finmarkens amt (Finnmark fylke) 1900—1915:

Herredets ældre navn (gjeldende i 1911—1915).	Herredets nuværende navn (1921).	Renantal		
		1900.	1907.	1915.
Kautokeino	Kautokeino	33 160	50 451	50 520
Alten	Alta	16	26	230
Talvik	Talvik	45	110	-
Løppen — Øksfjord	Loppa	-	3	-
Hasvik	Hasvik	178	-	1 030
Hammerfest	Sørøysund	-	-	
Kvalsund	Kvalsund	30	100	-
Maasø	Maasøy	19	84	-
Kjelvik	Kjelvik	-	850	-
Kistrand	Kistrand	42	12	-
Karasjok	Karasjok	15 615	28 114	31 285
Lebesby og Kjøllefjord	Lebesby	-	-	-
Tanen	Tana + Gamvik + Berlevåg	215	50	-
Polmak	Polmak	21 349	{ 3 705	5 825
Næsseby	Næsseby			
Nordvaranger	Nord-Varanger	1 845	9 230	9 200
Sydvaranger	Sør-Varanger	1 869	2 090	2 500
		Tilsammen	74 383	104 004
				100 590

Av ovenstaaende tabel synes at fremgaa at der fra 1900 til 1907 skedde en meget stor økning i rentallet, ialt fra 74 383 til 104 004, en økning paa ca. 40 pct. Denne stigning var dog mere tilsyneladende end virkelig. Tællingen 1900 skedde pr. 3 december, altsaa efterat høstslagten det aar var kommet langt paavei, mens tællingen 1907 skedde pr. 30 september, altsaa før slagtetiden. Sidstnævnte tælling var desuten en speciel jordbruksstælling, hvorunder der blev lagt større vekt paa at faa rigtige opgaver. For begge disse tællingers ved-

komende gjælder dog at de utvilsomt gjennemgaaende viser for lave tal. Dette betyr dog ikke at der har været nogen betydelig nedgang fra 1907 til 1915. Ti mens opgaverne fra 1900 og 1907 gjælder inklusive samme aars kalver, er opgaverne fra 1915 eksklusive aarskalver, hvad der gjør en meget betydelig forskjel.

Idet jeg dog som foran nævnt tar alle forbehold, antar jeg at der for hele Finmarken regnet overett har foregaat nogen stigning i rentallet fra 1900 til 1907, omend ikke saa betydelig som statistikken synes at vise, og at stigningen i virkeligheten ogsaa har fortsat til 1915. De for 1915 anførte tal antar jeg ogsaa er nogenlunde rigtige. Og konklusionen blir da den at der ved utgangen av femaarsperioden 1911—1915 antagelig fandtes ca. 100 000 ren i Finmarken, samme aars kalver ikke medregnet.

Et andet forhold som falder i einene naar man ser paa ovenstaaende tabel er det at endel av kyst- og fjordherredene i Finmarken, som i 1900 og 1907 findes opført i tabellen med fra 3 til 850 ren, overhodet ikke findes i tabellen for 1915.

Om renbestanden i disse herreder gjælder dog i hovedsaken fremdeles hvad amtmanden uttalte i femaarsberetningen for 1866—1870: «De rensdyr, som findes opførte for enkelte andre herreder, holdes enten for at gjøre tjeneste som trækdyr eller ere tilfaldne søfinner ved arv eller ved giftermaal med fjeldfinnepiger. I det sidstnævnte tilfælde forblive dyrene under fjeldfinnernes bevogtning sammen med disses egne hjorde og danne saaledes ingen del af hine herreders fædrift. Kun paa et par steder nede ved kysten, nemlig øerne Maasø og store Tamseø, holder enkeltmand et lidet antal ren aaret rundt for kjødets og skindets skyld.»

Den i beretningen for 1866—1870 nævnte skik at holde et litet antal ren aaret rundt for kjøttets og skindets skyld paa nogen av de mindre øer i Finmarken finder fremdeles sted. En liten renbestand av denne art, nærmest betragtet som et jagtobjekt, har i femaaret 1911—1915 været holdt iafald paa Store Tamsey i Kistrand samt paa Maasøy, Rolvsey og Renøy i Maasøy herred. Paa sidstnævnte ø blev dog hele bestanden nedslaget i 1912. Paa Maasøy var renantallet i 1919 ca. 20 dyr. For de øvrige av disse øer sitter jeg ikke for tiden inde med nogen opgave over renantallet, som i ethvert tilfælde er helt ubetydelig. Og i omstaaende opgaver over renantallet i Finmarken i 1915 er disse smaa renantal paa nævnte øer helt sat ut av betragtning.

De i tabellen for 1915 opførte renantal er, som det vil sees, anført kun under 7 av de 19 herreder hvori Finmarken i 1915 var delt. Hermed er dog kun angit de herreder hvor reneierne — hovedsagelig fjeldfinner — er hjemmehørende, og hvor renbeitningen foregaar en tid av aaret. Men til andre tider av aaret foregaar renbeitningen i andre herreder. Og der findes ikke et eneste herred i Finmarken hvor ikke renbeitning foregik en viss del av aaret i 1915 og fremdeles foregaar.

Rendriften i Finmarken er jo for den altoverveiende del basert paa nomadisering, paa veksling av beitesmarker efter aarstidene, et forhold som er begrundet

i fylkets topografi, i dets klima og i dets vegetationsforhold. I alle disse henseender er Finmarkens indlandstrakter, fornemmelig Kautokeino, Karasjok, Polmak og den indre, sydligere del av Sør-Varanger vel skikket til vinterbeitetrakter for ren. Her er vinteren kald med moderate snemængder. Her indtræffer i den egentlige vintertid kun sjeldent tøveir med flein- eller skaredannelser, som kan vanskeliggøre eller helt umuliggøre beitningen. Her findes mere eller mindre av skog som kan gi fjeldfinnene brændsel og renene ly. Og her er markvegetationen for den altoverveiende del lav (renmose), som er renens naturlige vinterbeite.

Om sommeren kan renen derimot ikke beite lav naar denne er tør. Ved sommerbeitning paa mosemarker vil desuten mosen (laven) smuldres og ødelægges ved renenes traak. Paa denne aarstid søger renen naturlig hen til høiere-liggende, mere kjølige og mere græslænde fjeld, slik som de i Finmarken findes i Gaisserne (fjeldrækken indenfor bunden av Porsanger- og Laksefjordene), utover paa de store halvøer mellem fjordene og paa de store øer Skogerøy, Magerøy, Kvaløy, Seiland og Stjernøy samt paa den mindre ø Silden. Og de finmarkske fjeldfinnernes renbeitning i sommerhalvaaret gjelder ikke blot nævnte fjeld, halvøer og øer i Finmarken, men ogsaa de høie fjeld indenfor fjordene i den nordøstligste del av Troms fylke, i Kvænangen, Skjervøy, Nordreisa og en del av Lyngen herred, paa halvøene mellem fjordene her og paa de tre store øer Kaagen, Arnøy og Uley.

En undtagelse fra regelen om at vinterbeitning med virkelige tamrenhjorder kun foregaar i indlandet i Finmarken har man paa Sørøy, hvor fjeldfinner driver renbeitning aaret rundt med nogen smaa renhjorder. Renbeitningens historie paa Sørøy synes dog tilfulde at vise at det i længden er vanskelig at oprettholde en ordnet renbeitning her aaret rundt. Til sine tider har nemlig renbeitningen paa Sørøy været helt indstillet i aarevis. Saa har nogen fjeldfinner med eller uten myndighetenes specielle tilladelse flyttet dit og slaat sig ned der, og rendriften er kommet igang igjen for endel aar, men dels natur- og beiteforholdene, dels den avslapning i bevogtningen som saa let blir en følge av at fjeldfinnene har sat sig faste bopæler og slaat sig til ro der med bevisstheten om at deres ren dog ikke kunde forsvinde fra øen, har bevirket at en ordnet rendrift efter en kortere eller længere aarrække igjen er ophört, mens restene av tamrenbestanden har gåaet over til vildren. For nærværende synes dog tamrenholdet at ha en forholdsvis sikker position paa Sørøy.

Overensstemmende med den generelle regel at indlandsdistriktene av naturen er bestemt til at være vinterbeitetrakter er det ved lov av 7 september 1854 § 1 bestemt at «Eiere av renhjorder i ethvert av de 3 distrikter, det forrige Øst-Finmarkens fogderi, Karasjoks sogn og Kautokeino prestegjeld, forbydes likeledes at holde rener til vinterbeite i et andet distrikt end det hvortil eieren selv hører, dog at overøvrigheten herfra kan bestemme undtagelser for visse strækninger».

Ved kongelige resolutioner av 7 oktober 1854 og 16 juli 1907 i medhold av lov av 7 september 1854 § 1 og lov av 9 juli 1903 er endvidere sommer-

beitning forbudt i hele Sør-Varanger, i den del av Nesseby herred som ligger paa sydsiden av Varangerfjorden og søndenfor rengjærdet fra Varangerfjordens bund til Tanaelven, i den største del av Polmak herred og i store dele av Karasjok og Kautokeino herreder.

For Sør-Varanger, Nesseby og Polmak gjelder forbudene mot sommerbeitning tiden 15 mai—1 november, for Karasjoks vedkommende tiden 1 mai—31 oktober og for Kautokeinos vedkommende tiden fra St. Hans til 15 september hvert aar.

Ogsaa lovgivningen tvinger saaledes fjeldfinnene til at nomadisere og til at søke sommerbeite i kyst- og fjorddistrikturene.

I tilslutning til forannævnte bestemmelser er det ogsaa ved lov av 23 juni 1888 § 1 paalagt fylkesmannen at fordele sommerbeitestrækningene paa Finmarkens øer og halvøer mellem fjeldfinnene fra Kautokeino, Karasjok, Polmak og Sør-Varanger. Saadan fordeling er derefter foretatt ved amtets anordning av 10 november 1892. Ved tillægsanordning av 15 mai 1914 er amtsordningen av 1892 forandret forsaa vidt angaaer Čorgašhalvøen, d. v. s. halvøen mellem Laksefjord og Tanafjord. Mens denne ved anordningen av 1892 i sin helhet var tildelt polmakkene, blev den ved tillægsanordningen av 1914 delt mellem polmakkene og karasjokkene saaledes at polmakkene beholdt den ytre del utenfor Hopseidet, mens Karasjok fik den indre del indenfor Hopseidet.

Denne ændring var begrundet i at de Karasjok tildelte sommerbeitemarker — halvøen Spiertanjarg mellem Laksefjord og Porsangerfjord, en del av halvøen Vuorjemjarg vestenfor Porsangerfjord samt Magerøy — var overfyldt med ren, mens renbestanden i Polmak var minket saaledes at den ikke la beslag paa Čorgašhalvøen i sin helhet.

Da flere Karasjokfamilier senere helt og holdent flyttet over til Polmak, hvorved dette herreds egen renbestand allerede inden utgangen av femaaret 1911—1915 var øket til 5 825 og ogsaa senere er øket ved yderligere indflytning fra Karasjok, er spørsmål reist om at ophæve tillægsanordningen av 1914 eller ved andre ændringer i anordningen av 1892 at skaffe polmakkene tilstrækkelige sommerbeitemarker, hvad de nu ikke mener at ha. Forhandlingene herom mellem fylkesmannen og vedkommende fjeldfinner og herredsstyrer har dog endnu ikke ført til noget resultat.

Bortset fra nævnte amtsanordning av 1914 er ingen forandring skedd i femaaret 1911—1915 i de for rendriften i Finmarkens amt gjeldende love og resolutioner m. v. En gjennemgripende revision av den for Finmarken gjeldende rendriftslovgivning har som bekjendt længe staat paa dagsordenen, og arbeidet hermed resulterer forhaabentlig i den nærmeste fremtid i en ny lov.

Der har likeledes været reist forskjellige spørsmål ogsaa om andre ændringer av de i medhold av gjeldende love utfærdigede resolutioner og anordninger end ovennævnte spørsmål om sommerbeitefordelingen. Men behandlingen av disse andre spørsmål er ikke ført frem til nogen avslutning i femaaret 1911—1915.

De i foranstaaende tabel for 1915 opførte renantal hadde sine vinter- og sommerbeiter fordelt som følger:

Kautokeino. Vinterbeitning i Kautokeino og i det ved kgl. resol. av 13 juli 1871 anordnede fælles renbeitedistrikt mellem Kautokeino og Karasjok 50 520 ren
Herav søkte sommerbeite:

i renbeitedistriket nr. 18 (øene Arnøy, Kaagen og Uløy)		
i Troms fylke	2 050	ren
i renbeitedistriket nr. 4 i Troms fylke (fjeldene mellem Kaafjorden og Skibottendalen) ..	1 400	—
i renbeitedistr. nr. 3 i Troms fylke (fjeldene mellem Kaafjorden og Nordreisadalen) ..	3 670	—
i renbeitedistr. nr. 2 i Troms fylke (fjeldene mellem Nordreisadalen og Kvænangen)..	8 010	—
i renbeitedistr. nr. 1 i Troms fylke (fjeldene mellem Kvænangen og fylkesgrænsen mot Finnmark fylke)	6 040	—
 Tilsammen i Troms fylke	21 170	ren
 Paa Silden i Loppa herred	300	ren
i Bergsfjordtraktene i Loppa herred	2 240	—
paa Joakkonjarg (halvøen mellem Langfjord, Øksfjord og Stjernsundet) i Loppa og Talvik herreder	4 870	—
paa Laggonjarg (halvøen mellem Kaafjorden og Langfjorden) i Alta og Talvik herreder	7 750	—
paa Seiland i Talvik, Kvalsund og Sørøysund herreder	2 000	—
paa Kvaløy i Kvalsund og Sørøysund herreder	1 360	—
paa Gerriknjarg (halvøen mellem Repparfjorden og Revsbotn) i Kvalsund herred	2 210	—
paa Fjeddar og fjeldene der omkring (fjeldene østenfor Altafjordens midtre del) i Kvalsund og Talvik herreder	5 040	—
paa Seinosfjeldet og i fjeldene der omkring (østenfor Altafjordens inderste del) i Alta og Kistrand herreder	3 580	—
 Tilsammen i Finnmark fylke	29 350	ren

Alta. Vinterbeite dels i det indre av Alta herred, dels i den nordlige del av Kautokeino herred, sommerbeitning paa Stjernøy i Talvik og Hasvik herreder 230 —

<i>Hasvik og Sørøysund.</i> Beitning aaret rundt paa Sørøy i Hasvik og Sørøysund herreder som foran omtalt	1 030 ren
Av disse var ca. 830 hjemmehørende i Hasvik og ca. 200 i Sørøysund herred.	
<i>Karasjok.</i> Vinterbeitning i Karasjok herred og delvis i Karasjoks og Kautokeinos fælles vinterbeitedistrikt samt tildels i Skoganvarretraktene i Kistrand herred	31 285 —
Herav søkte sommerbeite:	
i Vestgaisserne (fjeldene vestenfor Lakselvdalen og Porsangerfjordens inderste del) i Kistrand herred	1 240 ren
paa Vuorjenjarg (halvøen vestenfor Porsangerfjorden) fra Staburselven utover til Smør-fjord i Kistrand herred	2 000 —
paa Vuorjenjarg utenfor eidet mellom Smør-fjord og Revsbotn i Kistrand, Kjelvik og Maasøy herreder.....	9 395 —
paa Magerøy i Kjelvik og Maasøy herreder	5 500 —
i Østgaisserne (fjeldene østenfor Lakselvdalen og Porsangerfjordens inderste del)	
væsentlig i Kistrand herred	3 300 —
paa Spierttanjarg (halvøen mellom Porsangerfjorden og Laksefjorden utenfor linjen Børselv—Laksefjordbunden) i Kistrand og Lebesby herreder	4 415 —
i fjeldene søndenfor Laksefjordbunden, væsentlig i Lebesby herred	2 485 —
paa Čorgašnjarg indenfor Hopseidet i Lebesby og delvis i Tana og Gamvik herreder	2 950 —
<i>Polmak.</i> Vinterbeitning hovedsagelig indenfor Polmak herreds grænser	5 825 —
Herav søkte sommerbeite:	
paa Algasvarre i Tana herred	675 ren
paa halvøen mellom Vestertana og Langfjorden i Tana og Gamvik herreder	650 —
paa Čorgašnjarg forøvrig indenfor Hopseidet i Lebesby og Gamvik herreder	1 300 —
paa Čorgašnjarg utenfor Hopseidet i Lebesby og Gamvik herreder	3 200 —
<i>Nesseby og Nord-Varanger.</i> Vinterbeitning i fjeldene søndenfor Varangerfjorden og i den nordlige del av Pasvikskogene i Nesseby, Polmak og Sør-Varanger herreder, sommerbeitning paa Varangerhalvøen i Polmak, Tana, Berlevaag, Vardø, Nord-Varanger og Nesseby herreder	9 200 —

Sør-Varanger, saavel vinter- som sommerbeite indenfor Sør-Varangers grænser 2 500 ren

Under sommerbeitningen var renene fordelt med omtrent 1 500 paa Pasviknes (halvøen mellem Jarfjorden og Grænse—Jakobselv) og omtrent 1 000 paa Skogerøy. At la ren beite i Sør-Varanger ved sommertid er strengt tat stridende mot oven-nævnte kgl. resol. av 7 oktober 1854, som forbyr renbeitning i tiden 15 mai—1 november paa strækningene søndenfor Varangerfjorden. Naar denne sommerbeitning foregaar paa halvøene mellem fjordene i Sør-Varanger og paa Skogerøy, ødelægges dog ikke de egentlige vinterbeitemarker i Sør-Varanger, og forholdet har derfor været tolerert av myndighetene.

3. Forholdet mellom fjeldfinnene og de fastboende.

Hvor store end de vidder er i Finmarken som fjeldfinnene er alene om at utnytte, saa bringer dog beiteforholdene dem til visse aarstider at komme i nær kontakt med de fastboendes interesser, en kontakt som let kan bli til konflikt. Dette gjør sig dog litet gjeldende i de distrikter hvor størstedelen av fjeldfinnene er hjemmehørende. Som foran nævnt foregaar renbeitning i Kautokeino, Karasjok og Polmak kun i vinterhalvaaret. Og konflikten mellem fjeldfinnenes og de fastboendes interesser er da indskränet til at gjælde den skade renen kan volde paa utesaaende høi, paa renmose oplagt til kreaturfør og paa furuskog (skade ved hornfeining paa unge furutrær).

I kyst- og fjorddistrikturen stiller forholdet sig derimot anderledes. Da beitningen her foregaar i sommerhalvaaret, kan renen, naar den beiter i nærheten av de fastboendes slaatter og havneganger, let komme ind paa og volde skade paa disse. Og da man endnu ikke i Finmarken har specielle lovbestemmelser om fjeldfinnenes pligt til at yde erstatning for den skade deres ren volder paa de fastboendes eiendom, fører saadan skadetilføielse let til konflikt og rettergang. I visse trakter kunde og burde fjeldfinnene utvilsomt gjøre mere end de gjør for at undgaa at volde de fastboende skade ved sin renbeitning. I visse trakter synes paa den anden side de fastboendes krav overfor fjeldfinnene at være for vidtgaaende. Den vordende nye rendriftslov vil forhaabentlig kunne skape et bedre forhold ved klar og grei fiksering av de to interesserte parters gjensidige rettigheter og forpligtelser.

For at bidra til at formindske konfliktene mellem fjeldfinnene og de fastboende har der siden 1870-aarene været ansat endel lappeopsynsbetjenter i Finmarken. Kun i Vestfinmarkens politimesterdistrikt har dog dette opsyn — «renpolitiet» — utviklet sig saaledes at hele det omraade ved kysten og fjordene hvor renbeitning foregaar — Sørøy alene undtag — er blit inndelt i opsynsdistrikter med en eller to opsynsmænd i hvert. Og kun for disse distrikters vedkommende er der aar om andet avgitt saadanne skematiske indberetninger («klageopgaver») at der paa grundlag av dem har kunnet utarbeides efterfølgende statistik for femaaret 1911—1915.

(Forts. side 24.)

Sammendrag av de av lappeopsynsmændene («renpolitiet») i Vestfinmarken

A a r.	Lensmandsdistrikt.	Antal opsyns- betjenter.	Antal indkomne klager		Antal klager som ikke har foranlediget takst eller forlik- mægling.
			fra fast- boende.	fra lapper.	
1911	Loppen—Øksfjord	4	32	-	4
	Talvik.....	6	15	-	12
	Alta	3	2	-	-
	Hammerfest—Kvalsund	4	4	-	-
	Maasey.....	2	27	-	5
	Kjelvik.....	1	2	-	-
	Kistrand.....	5	12	10	2
	Sum	25	94	10	23
1912	Loppen—Øksfjord	4	8	1	7
	Talvik.....	6	13	2	15
	Alta	3	-	-	-
	Hammerfest—Kvalsund	4	2	1	1
	Maasey.....	2	25	-	2
	Kjelvik.....	1	1	-	-
	Kistrand	5	6	-	1
	Sum	25	55	4	26
1913	Loppen—Øksfjord	4	3	-	2
	Talvik.....	6	8	-	8
	Alta	3	-	-	-
	Hammerfest—Kvalsund	4	6	-	6
	Maasey.....	2	20	-	2
	Kjelvik.....	1	-	-	-
	Kistrand	6	5	-	2
	Sum	26	42	-	20

avgivne aarlige «klageopgaver» i femaaret 1911—1915.

Takst er av opsynet optat i følgende tilfælde og med følgende resultat:			Forlik opnaadd i følgende tilfælde.			
Antal saker hvori takst er optat.	Takst angit i kroner (med uteladelse av ører)		Antal saker hvori forlik opnaadd efter klager		Den erstatning hvorom forlik sluttet	
	over skade tilfalden fastboende.	over skade tilfalden lapper.	fra fastboende.	fra lapper.	tilfalden fastboende.	tilfalden lapper.
					Kr.	Kr.
27	886	-	2	-	74	-
3	145	-	2	-	14	-
-	-	-	-	-	-	-
4	36	-	-	-	-	-
22	385	-	1	-	15	-
2	130	-	-	-	-	-
4	85	-	-	-	-	-
62	1 667	-	5	-	103	-
2	80	-	2	-	30	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
2	60	-	-	-	-	-
23	385	-	-	-	-	-
1	70	-	-	-	-	-
1	40	-	1	-	5	-
29	635	-	3	-	35	-
1	10	-	1	-	10	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
18	335	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
19	345	-	1	-	10	-

Sammendrag av de av lappeopsynsmændene («renpolitiet») i Vestfinmarken

A a r.	Lensmandsdistrikt.	Antal opsyns- betjenter.	Antal indkomne klager		Antal klager som ikke har foranlediget takst eller forlik- mægling.
			fra fast- boende.	fra lapper.	
1914	Loppen—Øksfjord	4	5	1	6
	Talvik	6	2	3	4
	Alta	3	2	-	2
	Hammerfest—Kvalsund	4	2	-	2
	Maasøy	2	21	-	-
	Kjelvik	1	1	-	1
	Kistrand	6	4	2	5
	Sum	26	37	6	20
1915	Loppen—Øksfjord	4	8	-	5
	Talvik	6	7	1	8
	Alta	3	-	-	-
	Hammerfest—Kvalsund	4	14	-	10
	Maasøy	2	19	-	-
	Kjelvik	1	1	-	-
	Kistrand	6	9	1	3
	Sum	26	58	2	26
Ialt i femaaret 1911—1915	Sum		286	22	115
	Gjennemsnit pr. aar		57.2	4.4	23.0

Jeg maa dog ta alle forbehold ogsaa overfor denne statistiks paalidelighet. Opsynsmændene synes ofte at ha misforstaat de beretningsskemaer de har hat til utfyldning. Og kun i Maasøy lensmandsdistrikt har jeg hat anledning til at gjennemgaa de avgivne skematiske oplysninger med vedkommende opsynsmænd selv, hvorved jeg har sikret mig at de for dette distrikt i statistikken optagne tal i hovedsaken er rigtige. Det bemerkes dog at naar der for dette distrikt staar anført at der i et givet aar er indkommet et visst antal klager fra fastboende,

avgivne aarlige «klageopgaver» i femaaret 1911—1915 (forts.).

Takst er av opsynet optat i følgende tilfælde og med følgende resultat:			Forlik opnaadd i følgende tilfælde.			
Antal saker hvor takst er optat.	Takst angit i kroner (med udeladelse av ører)		Antal saker hvori forlik opnaadd efter klager		Den erstatning hvorm forlik sluttet	
	over skade tilfalden fastboende.	over skade tilfalden lapper.	fra fastboende.	fra lapper.	tilfalden fastboende.	tilfalden lapper.
-	-	-	-	-	Kr.	Kr.
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	-	42	-
21	355	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	10
21	355	-	2	1	42	10
-	-	-	-	-	-	-
3	30	-	3	-	30	-
-	-	-	-	-	-	-
4	435	-	-	-	-	-
19	390	-	-	-	-	-
1	70	-	-	-	-	-
6	80	-	7	-	90	-
33	1 005	-	10	-	120	-
164	4 007	-	21	1	310	10
32.8	801.40		4.2	0.2	62.0	2.00

saa betyr dette i virkeligheten kun at opsynsmændene det aar har undersøkt og konstatert skade paa slaatter etc. tilhørende det angivne antal personer. Noget lignende kan ha gjort sig gjeldende ogsaa i andre distrikter.

Forøvrig bemerkes at de takstforretninger som opsynet i Finmarken avholder som regel er ganske formløse og uforbindende. Kommer det til rettergang, blir dog disse takster ofte lagt til grund ved ansættelsen av den eventuelle skadeserstatning. Hvor ufuldkomment lappeopsynet i Vestfinmarken end i mange hen-

seender endnu er, saa gjør det dog, saavidt jeg kan skjonne, en nytte som svarer til omkostningene. Den vordende nye lov vil dog nødvendiggjøre en ordning i mange henseender.

I Østfinmarken — i Tana—Varanger og Vardø eller efter nugjældende inndeling i Vadso, Vardø og Sør-Varanger politimesterdistrikter — har som ovenfor antydet en fuldstændig opsynsordning ikke været organisert. Kun i Nessey og i Storfjordbunden i Lebesby har man i længere tid hat en opsynsmand ansat. I 1915 — altsaa i heromhandlede femaars sidste aar — blev der ansat 1 opsynsmand i Kifjord i Kjøllefjord sogn av Lebesby herred og 3 i Gamvik herred (hvor der i 1916 desuden blev ansat yderligere 1); men der foreligger ikke fra disse opsynsmænd saadanne klageopgaver fra heromhandlede tidsrum at noget statistisk sammendrag av deres indhold har kunnet utarbeides.

Angaaende det offentliges utgifter til lappelapsynet i Finmarken i femaaret 1911—1915 henvises til efterfølgende tabel. Det vil av denne fremgaa at det ikke er særlig store beløp det dreier sig om. Nogen anden bevilgning av statsmidler til kontrol eller fremme av rendriften i Finmarken har ikke været git i femaaret. De engere kommuner har saavidt vites ikke ydet noget i dette øiemed. Amtskommunen yder derimot aarlig like med Staten til vedlikehold av Skipagurragjærdet (rengjærdet mellem Varangerbotn og Tanaelven).

Som foran antydet fører konflikten mellem fjeldfinnene og de fastboende eller, om man vil, mellem rendriften og jordbruket stundom til rettergang naar fjeldfinnene negter at betale de fastboende en skadeserstatning som disse mener sig berettiget til.

En enkelt saadan sak vites i femaaret 1911—1915 at være paadømt ved civil ret. Den gjaldt skade ved ren paa Magerøy i 1908, 1909 og 1910. Ved underretsdomme (sorenskriveren i Hammerfest) av 27 september 1911 og 30.januar 1912 blev vedkommende fjeldfinner dømt til at betale en skadeserstatning, men frifundet derfor ved Trondhjems overrets dom av 12 april 1915.

De andre retssaker vedrørende skade ved ren paa fastboendes eiendom i Finmarken som jeg kjender fra femaaret 1911—1915 er anlagt som straffesaker (politisaker) i henhold til lov av 7 september 1854 § 2 og plakaten av 25 februar 1857, som paalægger fjeldfinnene i Finmarken bevogtningspligt aaret rundt. Er fjeldfinnene blit dømt for at ha undlatt at efterkomme dette paabud, er de tillike delvis blit tilpligget at betale skadelidte erstatning.

Av saadanne meddomsretsdomme fra femaaret 1911—1915 kjender jeg 3 fra Alta sorenskriveri, nemlig av 23 juli 1912 for undladelse av bevogtning paa Silden sommeren 1910, av 3 august 1912 for undlatt bevogtning i juni 1911 i Kaafjord og Kaafjorddalen i Alta og av 31 juli 1913 for undlatt bevogtning sommeren 1912 paa Joakkjnjarg i Talvik. Ved alle disse tre domme, hvorav de to sidstnævnte gjaldt et større antal fjeldfinner fra Kautokeino, blev alle eller de fleste av de tiltalte dømt til at betale bøter. Saavidt vites er ikke nogen av disse domme omstøtt av høiere ret.

Fra Hammerfest sorenskriveri kjender jeg 3 saadanne meddomsretsdomme fra femaaret. Ved dom av 11 november 1911 blev et par Karasjokfjeldfinner ilagt

Det offentliges utgifter til lappelapsynet i Finmarken i femaaret 1911—1915.

	Anvendt av statsmidler i aaret										
	1911.		1912.		1913.		1914.		1915.		
	Bevilgning.	1911—1912.	Bevilgning.	1912—1913.	Bevilgning.	1913—1914.	Bevilgning.	1914—1915.	Bevilgning.	1915—1916.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
<i>A. Tana—Varanger politidistrikt.</i>											
Løn til opsynsmænd.....	300.00		300.00		300.00		360.00		840.00		
Aapning og lukning samt vedlikehold av Skipagurragjærdet.....	34.25		26.80		23.00		23.87		17.00		
		334,25		326.80		323.00		383.87		857.00	
<i>B. Vestfinmarkens politidistrikt.</i>											
Løn til opsynsmænd :											
1. i Alta.....	210.00		210.00		210.00		210.00		210.00		
2. - Talvik	970.00		970.00		970.00		970.00		970.00		
3. - Loppen—Øksfjord	570.00		570.00		570.00		570.00		570.00		
4. - Hammerfest—Kvalsund	380.00		380.00		450.00		450.00		450.00		
5. - Maasey	800.00		800.00		800.00		900.00		900.00		
6. - Kjelvik	260.00		260.00		260.00		260.00		260.00		
7. - Kistrand	320.00		320.00		485.00		485.00		485.00		
		3 510.00		3 510.00		3 745.00		3 845.00		3 845.00	
<i>C. Sykeforsikring.....</i>						16.12				24.80	
<i>D. Tilfældige utgifter</i>						10.20		12.00		8.70	
	Sum		3 844.25		3 836.80		4 094.32		4 240.87		4 735.50

bøter for undlatt bevogtning ved Indre Sortvik i Kistrand sommeren 1910 og tilpligtet at betale skadelidte erstatning. Ved dom av 25 juni 1913 blev fjeldfinnene paa Magerøy (alle fra Karasjok) frifundet for tiltale for undlatt bevogtning paa Magerøy sommeren 1911. Ved dom av 28 august 1913 blev endel av de samme derimot dømt for at ha undlatt bevogtning paa Magerøy i juni 1912.

Denne sidstnævnte dom blev indbragt for lagmandsretten for Finmarkens lagsogn, som ved dom av 13 februar 1914 frifandt fjeldfinnene. De to førstnævnte domme fra dette sorenskriveri vites derimot ikke at være indbragt for høiere ret.

I Tana sorenskriveri er der mig bekjendt i femaaret kun avsagt 2 meddomsrettsdomme, begge rettet mot fjeldfinnene av Karasjok og begge med frifindelse som resultat og uten at bli indbragt for høiere ret. Den ene dom var av 9 december 1912 og gjaldt undlatt bevogtning med derav følgende skade paa fastboendes eiendom i den nedre del av Karasjokdalen. Den anden var av 12 december 1912 og gjaldt beitning allerede i september og oktober maaneder paa den ved kgl. resol. av 7 oktober 1854 til vinterbeite fredede strækning mellem Astevarre og Savkadas i Karasjok og tillike undladelse av bevogtning under denne ulovlige beitning.

I Varanger sorenskriveri er ingen dom vedrørende heromhandlede forhold avsagt i femaaret 1911—1915, heller ikke i Vardø sorenskriveri, hvor ingen saadan dom i det hele tat vites avsagt, ialfald ikke etter 1887.

En redegjørelse for de erstatningsbeløp som de i Kautokeino i Finmarkens amt hjemmehørende fjeldfinnene etter forlik eller dom har maattet betale under sin sommerbeitning i Tromsø amt i femaaret 1911—1915, ligger utenfor nærværende beretnings ramme.

4. Rendriftens økonomiske værdi.

Rendriftens økonomiske betydning for Finmarkens amt og for vort land i det hele tat lar sig for tiden vanskelig beregne da materialet til bedømmelsen av de forskjellige faktorer er meget mangelfuld.

Med alle forbehold kan jeg dog uttale følgende:

Da renantallet i Finmarkens amt efter de foran gjengivne opgaver i 1915 med et rundt tal var 100 000 (aarets kalver ikke iberegnet), og da gjennemsnitsprisen for ren etter oplysninger fra flere hold i Finmarken ved nævnte aars utgang var ca. kr. 25.00 pr. dyr (alle dyr over et aars alder regnet overrett), blir verdien av Finmarkens renbestand ved utløpet av femaaret 1911—1915 ca. kr. 2 500 000.00, hvortil kommer verdien av kalvene.

Om disses antal ved aarets utgang anslagsvis sættes til mindst 25 pct. av de ældre dyr eller til mindst 25 000 — et tal som neppe er for høit — og gjennemsnitsværdien av en kalv ved aarets utgang med de daværende priser sættes til kr. 10.00, blir kalvenes samlede værdi kr. 250 000.00. Med dette beløp tillagt værdien av de ældre dyr blir værdien av den samlede renbestand kr. 2 750 000.00.

Hvad produktionsværdien angaaer bestaar denne væsentlig i værdien av de slagtede dyr. Nogen opgave over antallet herav foreligger ikke. Fjeldfinnene regner imidlertid med at man aarligaars kan slagte 20 à 25 pct. av dyrene over et aars alder. Enkelte anfører ogsaa høiere tal, 30, ja endog 35 pct., tal som dog neppe kan sies at betegne det vanlige.

Om man for at være paa den sikre side kun regner med 20 pct., vil en nedslagtning af 20 pct. av 100 000 ren = 20 000 ren à kr. 25.00 andra til kr. 500 000.00.

Næstefter kjøt og skind m. v. av de voksne dyr er det skindet (og kjøttet) av de renkalver som slagtes som er rendriftens vigtigste produkt. Hvor stor værdi dette kan andra til tør jeg dog ikke nu uttale noget om, og heller ikke om værdien af den melk fjeldfinnene aar om andet faar af simlerne. Melkningen er dog nu sterkt indskrænket og i enkelte distrikter helt ophørt. Saa noget større beløp kan værdien af renmelkproduktionen i Finmarken ikke løpe op til.

Om værdien af den aarlige produktion af renkalvskind (og renkalvkjøt) efter prisene i 1915 samt af renmelken skjønsmæssig anslaaes til kr. 100 000.00, vil rendriftens produktionsværdi i Finmarken i 1915 saaledes kunne anslaaes til ialt kr. 600 000.00.

Jeg har da ikke her tat i betragtning værdien af det arbeide som utføres av renen som trækdyr dels for fjeldfinnene selv, dels for de fastboende — særlig i Kautokeino og i Sør-Varanger — og dels i den almindelige reisetrafiks tjeneste. Tiltrods for at hesten ogsaa i Finmarken i stor utstrækning har avløst renen som trækdyr, saa spiller dog renen fremdeles en betydelig rolle i denne henseende i Finmarken. Men en beregning af dette arbeides pengeværdi aar om andet er vanskelig at foreta, og jeg savner i ethvert tilfælde for tiden materiale dertil.

Ovenanførte skjønsmæssige beregning af renbestandens egen værdi og av dens produktionsværdi er som nævnt basert paa prisene i 1915. Prisstigningen under verdenskrigen hadde da kun i liten utstrækning gjort sig gjældende paa dette felt. Men senere har renprisene steget til det flerdobbelte av hvad de var før krigsen, og en beregning paa grundlag af de nuværende priser vil føre til de flerdobbelte beløp, tiltrods for at renantallet er sunket noget.

3. Skogdrift.

Indberetning fra Vestfinmarkens skogforvaltning (indbefattet Kvænangen og fra 1 juli 1912 Nordreisa) for femaaret 1910—1915.

Ved utløpet av femaarsperioden bestod personalet foruten av skogforvalteren av 1 skogfoged, 13 skogopsynsbetjenter og 16 skogtilsynsmænd med en samlet avlønning af kr. 6 630.00.

Til benyttelse dels for skogvæsenets tjenestemænd og dels for skogarbeidere er opført 3 skogstuer. Desuden er opført et baatnaust og en stald for tilsammen kr. 1 989.00.

(Forts. side 33.)

Tabel 6

Opgaver vedkommende fædriften i Finmarken

1915 efter lensmændenes opgaver.

Gjennemsnitlig melkeutbytte pr. ko pr. aar.		Det almindelige vinterfør for kreaturer var i 1915:								Anmerkninger.	
		Hester.		Kjør.		Sau.		Gjet.			
		Høi.	Andet.	Høi.	Andet.	Høi.	Andet.	Høi.	Andet.		
For mere frem- skredne brukere.	Over- hodet i herredet.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.		
Liter.	Liter.										
1 500	900	4 000	1 000	2 000	500	500	500	-	-	Bruker meget renmose til hjælpefør.	
1 900	1 350	4 000	1 300	2 500	-	600	-	-	-	¹ Mel eller havre. ² Havre, maismel.	
3 600	1 800	3 500	-	2 000	¹ -	460	¹ -	400	¹ -	¹ Tang, tare samt ris.	
-	-	2 200	¹ 200	1 600	² 600	250	² 300	200	² 300	¹ Havre. ² Fiskeavfald, tare.	
1 200	1 000	2 500	¹ -	1 200	¹ -	200	¹ -	200	¹ -	¹ Havre, fiskehoder og tare.	
1 800	1 200	2 500	¹ -	1 500	¹ -	300	¹ -	300	¹ -	¹ Endel mel, fiskeavfald og tare.	
2 000	1 200	3 000	¹ 500	1 500	¹ 1 000	200	¹ 300	300	¹ 300	¹ Fiskeavfald, tare.	
2 000	1 200	2 000	¹ -	1 400	¹ -	150	¹ -	300	¹ -	¹ Havre, fiskeavfald, renmose og tare.	
2 400	1 600	2 000	-	1 200	¹ 1 300	400	¹ 600	-	-	¹ Liter mose.	
1 600	1 200	2 500	¹ -	1 600	¹ -	500	¹ -	500	¹ -	¹ Endel mel, havre, fiskeavfald og tare.	
2 000	1 300	3 500	¹ 100	2 000	² 50	250	³ 100	250	-	¹ Havre. ² Maismel. ³ Tare.	
2 000	1 300	3 500	¹ 100	2 000	² 50	250	³ 100	250	-	¹ Havre. ² Maismel. ³ Tare.	
1 500	1 300	3 400	-	2 400	-	400	-	400	-		
2 000	1 000	3 000	-	1 500	¹ 1 500	200	-	-	-	¹ Renmose.	
2 000	1 500	5 000	-	1 800	¹ 100	300	-	-	-	¹ Fiskeavfald.	
2 100	1 500	3 000	¹ 200	2 000	² 500	500	² 100	500	² 100	¹ Havre og mel. ² Fiskeavfald og tare.	
1 500	1 000	2 600	¹ 300	1 200	² 40	150	-	150	-	¹ Rugmel. ² Maismel.	
1 800	900	¹ 2 700	600	2 000	² 300	400	-	-	-	¹ Havre. ² Sild. ³ Havremel.	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Mangler opgave.	
1 935	1 250	3 050	-	1 744	-	384	-	304	-		
1 918	1 298	2 957	-	1 734	-	343	-	293	-		

Tabel 6 (forts.).

Herreder.	Prisen paa produkter var i 1915:								
	Kjøt.		Flesk.		Nysilt melk.	Smør.	Ost.	Høi.	Andet før.
	Ferskt.	Speket.	Ferskt.	Speket.					
	pr. kg.	pr. kg.	pr. kg.	pr. kg.	pr.liter.	pr. kg.	pr. kg.	pr. 100 kg.	pr. 100 kg. Reninose.
Kautokeino	0.60	-	-	-	0.20	2.00	-	6.00	47.00
Alta.....	1.00	-	1.40	1.50	0.20	2.20	-	9.00	25.00 23.00
Talvik.....	0.87	-	-	-	0.15	-	-	11.00	-
Loppa.....	1.10	-	-	-	0.15	-	-	12.00	-
Hasvik	1.20	-	1.80	-	0.20	2.00	1.50	15.00	-
Hammerfest og Kvalsund	0.85	-	-	-	0.18	2.75	-	12.00	-
Maasøy.....	0.90	1.20	1.60	2.00	0.20	3.00	1.40	15.00	-
Kistrand	1.00	-	-	-	0.20	2.50	-	9.00	-
Karasjok	0.84	-	-	2.00	0.20	2.50	-	8.00	6 øre pr. liter mose
Lebesby og Kjøllefjord ..	0.65	-	-	1.25	0.20	2.00	1.30	16.00	-
Gamvik	1.25	1.50	1.70	2.00	0.20	2.60	-	12.00	-
Berlevaag.....	1.25	1.50	1.70	2.00	0.20	2.60	-	12.00	-
Tana	0.70	-	-	-	0.15	1.90	-	8.00	-
Polmak.....	1.00	-	-	-	0.17	1.80	-	-	-
Nesseby	0.77	-	-	-	0.20	2.00	-	9.00	-
Nord Varanger	0.90	-	-	-	0.20	2.30	-	10.00	-
Vardø herred	0.85	-	-	-	0.30	-	-	10.00	-
Sør-Varanger.....	1.00	-	1.50	1.80	0.20	3.20	-	15.00	-
Kjelvik.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gjennemsnit i amtet	0.93	1.40	1.61	1.79	0.19 ^{4/5}	2.35 ^{2/5}	1.55	11.12	-
Tilsv. tal var i 1910	0.62	-	-	-	0.17	1.89	1.50	7.79	-

Av Statens indkjøpte eiendomme er solgt 4 parceller i Alta og 4 i Nordreisa. Indkjøp av skog har ikke fundet sted. Bopladsenes antal er tiltat i betydelig grad ved salg ved Finmarkens jordsalgskommision av en masse parceller av Statens oprindelige grund.

Nogen væsentlig forandring i skogenes tilstand kan ikke merkes. Nærmest sjøen og især i nærheten av tæt bebyggede stræk vil saavel bjerke- som furuskogene gaa jevnt og sikkert tilbake trods skovgæsenets bestræbelser for at holde igjen ved at frede visse strækninger ved indhegning og ved skarpt opsyn og stadige anmeldelser for ulovlige indgrep.

Til bygdebruk er salget foregaat ved underhaandsutvisning eller fra lager efter en prisliste utregnet efter tømmerets kubikinholt maalt efter længde og midtmaal. Det øvrige salg er foregaat ved auktioner. Mens man i Porsanger og Nordreisa fremdeles sælger skogen paa rot, er man i Alta og Kvænangen gaat mere og mere over til drift for offentlig regning.

Hvad der er utblinket og solgt i femaarsperioden samt salgsutbytte fremgaarder nedenstaaende tabel:

Regnskapsaar.	Tømmer.	Mindre gavnvirke.	Ved.	Nettoutbytte av forvalt- ningen.
	Stkr.	Stkr.	m ³ .	Kr.
1910—1911	3 316	2 252	772.50	8 477.37
1911—1912	3 957	2 699	1 008.53	9 872.02
1912—1913	9 175	2 409	638.64	25 321.79
1913—1914	7 802	3 148	336.03	23 264.91
1914—1915	7 452	3 023	708.26	26 027.42
Tilsammen	31 702	13 531	3 463.96	92 963.51

Hvad der aar om andet gratis er avgitt til brændsel vil fremgaaa av nedenstaaende tabel:

Herred.	Antal bruks- berettigede.	Hugstkvantum		Lass fururøtter.	Værdi paa rot.
		i lass.	i favner.		
Alta.....	261	1 355	726	1 185	2 533
Talvik	225	1 330	437	-	1 004
Kistrand	327	8 712	3 036	-	4 985
Hammerfest og Kvalsund	118	611	204	-	612
Loppa.....	22	42	21	-	66
Kautokeino	68	4 650	1 550	-	1 580
Kvænangen.....	19	135	67	296	350
Nordreisa.....	15	166	83	-	270
Tilsammen	1 055	17 001	6 124	1 481	11 400

En mere økonomisk utnyttelse av furuskogen er gjennemført ved opførelse av flere sagbruk. I Alta er oppført en dampsag, i Kvænangen en motorsag og en vandsag og i Nordreisa to dampsager og en vandsag.

Til lettelse av skogdriftene er paa forskjellige steder i skogene arbeidet veistykker av en samlet lengde av 4 002 m. for en utgift av kr. 2 987.00.

I vandsyk skogmark er optat grøfter og oprenset bækkefar av en lengde av 12 970 m.

Skogplantning er søkt indført aarlig ved internatskolerne og endel andre skoler. Ca. 25 000 planter er utplantet aarlig. Av plantefelter er indhegnet 2 i Porsanger, 3 i Talvik og 1 i Hammerfest herred.

Av skader paa skogene har vi hat det vanlige traak og beitning av ren, navnlig i Alta under de aarlige markeder. Mindre skogbrander har anrettet endel skade, særlig sommeren 1913, og litt stormskade kan merkes hist og her, men i det store og hele tat har femaarsperioden 1910—1915 været meget gode aar for skogene inden forvaltningen.

*Indberetning fra Østfinmarkens skogforvaltning for femaaret
1911—1915.*

Ved utløpet av femaarsperioden bestod personalet av 1 skogforvalter, 10 skogopsynsbetjenter og 24 skogtilsynsmænd samt 1 sagmester. For de fleste underordnedes vedkommende er lønningene betydelig forhøiet.

For skogvæsenets tjenestemænd haves 3 skogvogtergaarder og 15 skogstuer; av disse er i perioden oppført henholdsvis 1 og 4.

Skogenes antal og utstrækning er uforandret. Av Statens ledige grund er ved Finmarkens jordsalgskommission avhændet og bortforpaktet en hel del.

I kystdistrikturene merkes, alt etter som befolkningen tiltar, en jevn tilbakegang i skogbestanden, dels ved at der hugges mere end der reproduceres og dels ved ulovlig hugst. Skogforseelsernes antal har gjennemsnitlig været 42 pr. aar. Det aarlige vedkvantum til de bruksberettigede utvises og hugges dels som teigehugst, dels som rensningshugst. Ialt medgaard der aarlig ca. 5 000 favner bjerkeved til en værdi paa roten av ca. kr. 10 000.00. I samtlige herreder — undtagen Polmak og Karasjok —, hvor skogforvaltningen har de største skogbeholdninger av bjerk, er hugstkvantumet indskrænket fra 2.5 til 7 favner.

En undtagelse fra tilbakegangen i kystskogene merkes i Vest-Tana, hvor der hos den stedlige befolkning er en vaagnende interesse for skogens bevarelse. I Varangerfjord er brændtorvtilvirkningen tiltat. For Nesseby befolknings torvskur er av skogforvaltningen i femaarsperioden oppført et arbeidshus paa Sjøholmen, hvor der forekommer et vindskrænket kvantum.

F u r u s k o g e n e .

Disse forekommer kun i Karasjok og Sør-Varanger herred. Uagtet tilveksten er minimal og der aar om andet ikke avvirkes saa litet — gjennemsnitlig ca. 3 500 tylter —, merkes ikke nogen tilbakegang i de større dimensioner. Gjen-

veksten er derimot utsat for hindrende naturforhold — tidlig frost og snetryk — og for ødelæggelse av rentsdyr.

Salget fra skogene i Karasjok foregaar væsentlig ved avhændelse paa roten baade til bygdebruk og til fremsalg. Skogforvaltningen har i femaarsperioden ophørt med salg av fremdrevet tømmer da fløtningsforholdene har stillet sig hindrende for noget større utbytte. Fra Pasvikdalens skoger har det omvendte været forholdet. Skogvæsenet har for hvert aar utvidet sin drift. Denne omfattet i begyndelsen av femaaret ca. 8—10 tusen trær og er nu ved utgangen av perioden øket til ca. 40 tusen.

Utbryttet av skogene har saaledes steget fra kr. 15 085.00 i 1911 til kr. 103 000.00 i 1915.

Kulturarbeider er fortsat, idet der gjennemsnitlig har været utsaadd 15 kg. furufør pr. aar og avgroftet ialt ca. 5 500 løpende m.

I de ferdigste bjerkeskoger er der likesaa foretatt rensnings- og tyndingshugster.

Av skade paa skogen forefaldt der i femaarsperioden nogen mindre skog- og lyngbrander.

Vinteren 1913—1914 blev en hel del bjerkeskog og smaafuruer knækket og ødelagt av snetryk.

4. Fiskerier.

a) Finmarksfondet.

Til ophjælp av fiskeriene i Finmarken ved anskaffelse af mere tidsmæssige fiskebaater bevilgedes af statsmidler i 1905 kr. 200 000.00.

I 1913 utviededes laanevirksomheten til ogsaa at omfatte motorbaater og til anskaffelse af motor i tidlige indkjøpte baater.

Fondets midler, som da var utlaant, blev forøket med kr. 50 000.00. Tilgang om ansøkning af laan øedes sterkt i 1912—1914. Høsten 1914 indstilledes imidlertid utlaansvirksomheten, hvorved ca. 100 laaneandragender, de fleste ledsaget av kommunegaranti, blev henlagt.

Det første laan blev tilstaat vaaren 1906.

Til og med 1910 var utbetalt 61 laan med kr. 134 110.00.

I tidsrummet 1910—1915 blev indvilget og utbetalt 64 laan med kr. 176 420.00.

Ved utgangen av 1915 blev ialt tilstaat og utbetalt 125 laan til en samlet kapital af kr. 310 530.00 mot garanti av 18 kommuner i Finmarken, henholdsvis som omstaaende tabel utviser.

Av disse 125 laan er 108 ordnet ved 10 pet. kommunegaranti, 15 laan mot fuld kommunegaranti, 1 mot pant i fast eiendom og 1 ved selvskyldnerkautionister.

Et laan er op sagt og indfordret som følge af baatens bruk til dynamitfiske.

Tiden omkring 1910 danner et meget vigtig afsnit hvad utvikling og frem skridt paa fiskerienes omraade angaar.

Anbringelse av motorer i fiskebaater, disses bedre utstyr og forsyning med indhalingsspil ved motorkraft medførte en omlægning av hele fiskeribedriften. Ved anskaffelser lagdes mere og mere vekt paa sjødygtige, solide farkoster,

Bykommuner og herreder.	Utbetalte laan.			
	1906—1910.		1911—1915.	
	Antal laan.	K.	Antal laan.	Kr.
Vardø kommune	16	39 380.00	15	41 670.00
Hammerfest —	3	6 650.00	2	7 400.00
Vadsø —	1	4 000.00	-	-
Talvik herred	3	10 900.00	13	38 100.00
Hammerfest —	12	24 280.00	5	14 800.00
Berlevaag —	4	7 600.00	6	17 400.00
Kjelvik —	9	12 410.00	4	9 900.00
Vardø —	2	2 500.00	5	12 400.00
Loppa —	2	5 800.00	2	6 400.00
Lebesby og Kjølefjord —	2	6 360.00	3	5 250.00
Gamvik —	1	2 000.00	2	7 000.00
Hasvik —	4	8 990.00	-	-
Maasøy —	-	-	3	7 400.00
Kvalsund —	-	-	1	3 600.00
Kistrand —	2	3 240.00	-	-
Alta —	-	-	1	2 400.00
Nord-Varanger —	-	-	1	1 800.00
Tana —	-	-	1	900.00
Tilsammen	61	134 110.00	64	176 420.00

kravelbyggede med praktisk indredning, rummeligere manuskapslugarer og fast cementballast m. v.

Disse nyanskaffelser medførte betydelige utgifter, og Finmarksfondet har i betragtelig grad for mange fiskeres vedkommende bidrat til et heldig resultat.

Saaledes som fiskeriene har artet sig i de senere aar, nemlig kortvarige, har det været av den største betydning at fiskerne var forsynt med tidsmæssige motorbaater, saa der ved rationel drift og stort redskapsbruk i nogen faa

sjøvær kunde bringes paa land saa store værdier at det dannet hovednæring for hele aaret.

Denne raske utvikling og forandring av baattyperne har medført at enkelte fiskere er blit agterutseilet, idet nogen av de valgte typer og størrelser av baater og motorer ikke har vist sig at være tjenlige; dette i forbindelse med andet tilstøtende har igjen bevirket mindre fortjeneste og dermed misligholdelse av forpligtelser, muligens ogsaa enkelte laan er tilstaat mindre kvalificerte.

Fondet har saaledes i aarenes løp hat flere tap. Foruten nogen faa mindre andrar fondets tap vedkommende fire laan til kr. 5 654.45, omtrent samtlige vedrørende klinkbyggede baater.

Det vilde hat sin store interesse om der forelaa opgaver over fangstutbyttet for samtlige baater ved laan av fondet. Saadan opgave kan ikke tilveiebringes da de i reglene for erholdt laan omhandlede skemaer meget mangelfuld utfyldt tilbakesendes og tildels helt uteblir. Oversendte skemaer i utfyldt stand fra enkelte kommuner og for endel baater forøvrig utviser imidlertid at det samlede fangstutbytte for hvert aar utgjør det mangedobbelte beløp av oprindelig tilstaaede laan.

I indberetning om kommunernes stilling foreligger ogsaa fra flere ordførere uttalelse om Finmarksfondets gavnlige virksomhet baade for den enkelte og kommunen i det hele tat.

Et betydningsfuldt led i Finmarksfondets virksomhet danner ogsaa fondet ved laan til anskaffelse av mere livsikre fiskerbaater. Fiskerforsikringen vedkommende forulykkede fiskere for tidsrummet 1910—1916 taler her et tydelig sprog og utviser specielt for de senere aar en gradvis nedgang i forulykkedes antal efterhvert som fiskerbaatene blir bedre utstyrt; i dette resultat har fondet bidrat med sin ikke uvæsentlige andel.

b) I ø v r i g.

Fangstredskapet under vaarfiskeriene har for den alt overveiende del været line. Garn og dyspagn har kun i liten utstrækning været benyttet.

I aarene 1911, 1912 og 1913 var ingen nævneværdig kobbe at merke. I 1914 hadde man det første store indryk av den saakaldte russekobbe, som man ikke hadde været nævneværdig plaget av siden 1903. Kobbe var ogsaa tilstede i store mængder i 1915, hvilket vistnok var en væsentlig grund til at fisket i disse aar avtok betydelig. Først i 1915 begyndte man for alvor at gjøre fangst paa kobben, som under krigsaarene steg overordentlig sterkt i værdi. Allerede i 1915 blev 1 kg. spæk betalt med kr. 0.80 til kr. 1.00.

Redningsskøiter var stationert paa mange steder i amtet, tildels aaret rundt, og disse har været til stor betryggelse for fiskeren under den daglige dont.

Russiske fiskeres deltagelse i fiskeriene har været liten og stadig avtagende. Ved lov av 17 mars 1911 blev russernes ret til at drive fiske med egne baater fra enkelte fiskevær (de saakaldte «Kibergrettigheter») ophævet fra 1 januar 1913.

Under vinter- og våar-(loddde-)fisket er i efternævnte aar opfisket følgende kvantum torsk:

1911. Kg.	1912. Kg.	1913. Kg.	1914. Kg.	1915. Kg.
88 168 247	106 716 034	99 776 611	67 436 821	45 680 594

Regnes gjennemsnitlig 100 stykker sløiet torsk at veie 270 kg., vil tallene i femaaret, regnet i stykker, bli:

1911. Stkr.	1912. Stkr.	1913. Stkr.	1914. Stkr.	1915. Stkr.
32 654 906	39 524 457	36 954 300	24 976 600	16 918 738

Gjennemsnittet er:

For femaaret 1911—1915 ca. 30.2 mill. stkr. (ca. 81.5 mill. kg.)
- 1906—1910 - 18.3 - « - (ca. 48.8 - « -)
- 1901—1905 - 10.1 - « - (ca. 27.3 - « -)
- 1896—1900 - 12.9 - » -
- 1891—1895 - 15.5 - « -
- 1886—1890 - 13.5 - « -
- 1881—1885 - 11.5 - « -
- 1876—1880 - 15.5 - « -

Som det vil sees betegnet de første aar av denne periode en fortsættelse av de udmerkede fiskerier som indlededes med aaret 1909. Gjennemsnittet for femaaret 1909—1913 utgjorde 31.2 millioner stykker (84.4 millioner kg.). Kulminationen naaddes i 1912—1913. Senere var tilbakegangen betydelig.

I de nævnte tal er tat med kjøpstædernes direkte utbytte av fisket og for de 5 sidste femaar tillike hvad der av fiskerne selv er forbrukt under fisket. For dette femaar stiller dette forbruk (av torsk og hyse) sig saaledes:

I 1911.....	704 631	kg. torsk,	289 114	kg. hyse.
- 1912.....	728 380	-	168 300	-
- 1913.....	531 000	-	330 000	-
- 1914.....	354 166	-	132 970	-
- 1915.....	312 670	-	116 300	-

For de forskjellige herreder og byer i amtet har det opfiskede kvantum torsk i hvert av de efternævnte aar været følgende (heri ikke tat med hvad der er forbrukt under fisket):

Distrikter.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	1000 kg.				
Loppa herred	276.0	914.0	184.5	221.2	83.1
Talvik do.	32.5	156.0	144.0	205.0	51.0
Alta sorenskriveri	308.5	1 070.0	328.5	426.2	134.1

Distrikter.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	1 000 kg.				
Hasvik herred	736.9	1 062.4	421.0	455.5	841.5
Kvalsund do.	310.0	145.0	118.0	120.0	38.5
Hammerfest do.	318.0	435.4	383.0	126.1	318.0
Hammerfest by.	58.0	97.0	21.0	28.3	40.5
Maasøy herred	6 746.1	7 024.5	6 709.0	4 433.9	3 714.5
Kjelvik do.	10 500.2	14 211.0	11 922.4	17 233.5	12 101.1
Kistrand do.	475.0	429.0	40.0	116.0	49.0
Hammerfest sorenskriveri	19 139.2	23 404.3	19 614.4	22 513.3	17 098.1
Lebesby herred.....	11 269.5	11 436.0	14 041.0	7 935.5	6 501.0
Gamvik do.	23 186.8	29 842.5	17 412.8	15 566.9	7 613.0
Berlevaag do.	8 023.3	10 417.8	9 730.3	8 439.6	4 117.0
Tana do.	1 487.9	822.0	382.0	118.4	62.5
Nesseby do.	315.0	127.0	90.0	-	-
Tana sorenskriveri	44 282.5	52 645.3	41 656.1	32 060.4	18 293.5
Vardø herred	8 661.0	13 547.8	17 242.1	7 073.8	5 208.1
Vardø by.....	10 432.4	13 273.9	18 382.1	4 872.0	4 485.5
Vardø sorenskriveri	19 093.4	26 821.7	35 624.2	11 945.8	9 693.6
Nord-Varanger herred	1 728.4	765.0	1 248.0	44.0	73.0
Vadsø by.....	2 348.6	998.1	540.0	86.0	65.0
Sør-Varanger herred	562.9	283.1	134.3	13.8	9.8
Varanger sorenskriveri	4 639.9	2 046.2	1 922.3	143.8	147.8
Finmarkens amt	87 463.5	105 987.5	99 145.5	67 089.5	45 367.1

Fangsten av h y s e , k v e i t e , u e r m . v . har for heromhandlede femaar git følgende utbytte :

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	1 000 kg.				
Hyse	4 718.9	5 303.2	14 029.8	6 831.4	6 084.3
Kveite, uer m. v. i raa tilstand	1 304.4	4 186.5	4 508.9	3 403.8	3 106.3

Lever- og rognpartiet har i samme tid utgjort:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Lever..... hl.	67 886	105 749	79 714	43 810	32 667
Rogn..... -	213	239	120	217	107

Av fiskehoder opgives at være solgt:

I 1911	21 634 670	stykker.
- 1912	64 168 000	-
- 1913	34 052 733	-
- 1914	24 400 975	-
- 1915	17 129 500	-

Prisene paa fisk og lever var i femaaret:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Torsk..... pr. kg.	0.06— 0.14	0.03— 0.10	0.06— 0.14	0.07— 0.18	0.10— 0.24
Lever..... - hl.	7.50—45.00	6.00—15.00	8.00—15.00	6.00—17.00	10.00—50.00

Av det opfiskede kvantum torsk opgives at være virket til:

A a r.	Rundfisk.	Rotskjær og russefisk.	Klipfisk.
	Kg.	Kg.	Kg.
1911	40 981 257	11 553 819	34 823 540
1912	46 941 232	19 493 955	33 126 550
1913	29 417 739	16 736 698	47 483 651
1914	24 834 362	7 165 657	31 759 357
1915	11 557 216	4 002 163	27 559 728

Medicintrantilvirkningen har utgjort:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
18 211 tdr.	26 420 tdr.	20 624 tdr.	9 280 tdr.	9 926 tdr.

Den samlede fangst under vinter- og vaarfisket er, med fradrag av hvad der er forbrukt under fisket, paa første haand beregnet til:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr. 8 636 872.00.	Kr. 7 811 332.00.	Kr. 12 073 368.	Kr. 10 205 655.00.	Kr. 9 952 889.00.

eller gjennemsnitlig i femaaret 1911—1915.....	kr. 9 736 023.00
mot — — — 1906—1910.....	5 249 961.00
— — — 1901—1905.....	3 240 549.00
— — — 1896—1900.....	3 131 160.00
— — — 1891—1895.....	2 792 065.00
— — — 1886—1890.....	2 138 000.00
— — — 1881—1885.....	2 505 200.00
— — — 1876—1880.....	2 446 000.00
— — — 1871—1875.....	3 237 000.00

For de forskjellige sorenskriverier stiller utbyttet i det heromhandlede femaar sig saaledes:

Sorenskriverier.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alta.....	40 940.00	120 999.00	44 684.00	68 559.00	54 558.00
Hammerfest.....	2 145 179.00	1 945 928.00	2 583 215.00	3 557 703.00	4 012 221.00
Tana.....	3 850 145.00	3 637 664.00	5 023 733.00	4 618 932.00	3 668 540.00
Vardø.....	2 114 438.00	1 934 356.00	4 157 158.00	1 938 717.00	2 115 012.00
Varanger.....	556 170.00	172 385.00	264 578.00	62 483.00	185 000.00

Under loddefisket blev dette drevet i kortere eller længere tid i de forskjellige vær av:

I 1911.....	27 364	mand med 6 271 baater, skøiter og dampskibe.
- 1912.....	32 282	—“— 6 844 — —“—
- 1913.....	35 403	—“— 7 212 — —“—
- 1914.....	31 979	—“— 6 760 — —“—
1915.....	26 557	—“— 5 846 — —“—

eller gjennemsnitlig i femaaret 1911—1915.....	30 717	mand,
mot —“— 1906—1910.....	27 175	—
—“— 1901—1905.....	18 702	—
—“— 1896—1900.....	20 757	—
—“— 1891—1895.....	20 802	—
—“— 1886—1890.....	16 895	—
—“— 1881—1885.....	11 300	—

Da disse opgaver er tat fra de forskjellige værs opsynsprotokoller og saaledes fiskere som under loddefisket har drevet fiske fra mere end et vær, er medregnet flere ganger, blir antallet av deltagende fiskere og baater for stort.

Det virkelige maksimumsantal antages at ligge nærmere de tal som er opgit paa tællingsdagen, nemlig :

I 1911.....	19 011	mand med 4 452 farkoster.
- 1912.....	22 987	—“— 5 264 —
- 1913.....	22 316	—“— 5 326 —
- 1914.....	22 239	—“— 4 817 —
- 1915.....	21 476	—“— 4 487 —

Antallet av de i fisket deltagende utlændinger, hvilke er tatt med i foranstaande tabel, utgjorde i:

A a r.	Russere.	Finlændere.	Svensker.	Tilsammen.
1911.....	19	61	7	87
1912.....	53	111	14	178
1913.....	37	82	6	125
1914.....	24	60	8	92
1915.....	8	40	7	55

eller gjennemsnitlig i femaaret 1911—1915..... 107 mand,
 mot — — — — 1906—1910..... 158 —
 — — — — 1901—1905..... 143 —
 — — — — 1896—1900..... 277 —
 — — — — 1891—1895..... 571 —
 — — — — 1886—1890..... 651 —
 — — — — 1881—1885..... 760 —

Fiskernes fordeling paa de forskjellige redskaper paa tællingsdagen fremgaar av følgende oversikt:

A a r.	Garn.		Line.		Dypsagn.		Forskjellige redskaper.	
	Mand.	Baater.	Mand.	Baater.	Mand.	Baater.	Mand.	Baater.
1911.....	6	2	9 450	2 269	130	56	9 425	2 125
1912.....	25	6	3 071	782	180	86	19 711	4 390
1913.....	-	-	6 913	1 650	10	3	15 393	3 673
1914.....	16	5	16 671	3 262	151	38	5 401	1 512
1915.....	87	28	15 051	2 840	7	4	6 331	1 615

Fiskende fra fartøi var i 1911: 842, i 1912: 1 099, i 1913: 1 182, i 1914: 0, i 1915: 122.

Brutto lotten pr. mand av vinter- og vaarfisket er oppgit til:

1911. 1912. 1913. 1914. 1915.

Kr. 295.00. Kr. 186.00. Kr. 286.00. Kr. 197.00. Kr. 207.00,

eller gjennemsnitlig aarlig kr. 234.20. Mot i 1906—1910 kr. 195.10, i 1901—1905 kr. 170.00, i 1896—1900 kr. 149.00, i 1891—1895 kr. 131.00, i 1886—1890 kr. 116.00.

Av kjøpefartøier fremmøtte til vinter- og vaarfisket:

I 1911.....	564	fartøier, drægtighet	29 584	ton.
- 1912.....	502	—	27 558	-
- 1913.....	811	—	56 293	-
- 1914.....	940	—	51 002	-
- 1915.....	593	—	35 020	-

Herav russiske kjøpefartøier:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
150.	98.	210.	183.	75.

Sundhetsstilstanden under vinter- og vaarfisket har i denne periode været god.

Ordningen under fiskeriene har likedes gjennemgaaende været god.

S o m m e r - o g h ø s t f i s k e t

efter sei, torsk, laks m. m. gav i femaarsperioden følgende utbytte:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr. 3 358 532.00.	Kr. 2 909 708.00.	Kr. 3 226 025.00.	Kr. 2 424 328.00.	Kr. 4 348 393.

eller gjennomsnittlig pr. aar kr. 3 253 397.00.

Mot i femaaret 1906—1910.....	kr. 1 617 593.00.
— — 1901—1905.....	- 1 500 987.00.
— — 1896—1900.....	- 1 255 783.00.
— — 1891—1895.....	- 1 479 000.00.
— — 1886—1890.....	- 1 104 600.00.

Det opfiskede kvantum i kg. for hver enkelt fiskesort kan ikke opgives da nøiagtige opgaver herover ikke haves.

Det samlede kvantum i kg. av forskjellige fiskesorter, saasom torsk, hyse, sei, uer og laks, var i femaaret:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
29 661 669.	26 314 831.	27 700 066.	17 602 951.	19 492 516.

Utbyttet herav for de forskjellige aar var:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr. 3 038 891.00.	Kr. 2 707 349.00.	Kr. 2 957 801.00.	Kr. 2 302 067.00.	Kr. 3 410 411.00.

Leverkvantumet av dette fiske er opgit til:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
23 776 hl.	21 512 hl.	23 519 hl.	13 470 hl.	17 989 hl.

Kr. 324 641.00. Kr. 202 359.00. Kr. 268 224.00. Kr. 122 261.00. Kr. 937 982.00.

Fangst av torsk, kveite, flyndre, hyse m. v. solgt i raa eller saltet tilstand til russerne mot følgende antal matter rugmel (hvorved bemerkes at denne byttehandel fra 1901 av i stadig stigende utstrækning er avlest av salg mot kontant):

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
6 158.	4 975.	3 697.	1 732.	137

som er anslaat til en værdi av:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr. 122 182.00.	Kr. 100 000.00.	Kr. 80 444.00.	Kr. 40 060.00.	Kr. 3 950.00.

Avgiftsbeløp til vinkjær er tilvirket i femaaret:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
171 810 kg.	167 141 kg.	189 312 kg.	100 235 kg.	50 284 kg.

til en værdi av:

Kr. 92 795.00.	Kr. 78 281.00.	Kr. 105 507.00.	Kr. 56 118.00.	Kr. 56 764.00.
----------------	----------------	-----------------	----------------	----------------

Avgiftsbeløp til tørret sei er tilvirket følgende antal kg.:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
311 450 kg.	491 084 kg.	349 836 kg.	232 432 kg.	182 814 kg.

til en værdi av:

Kr. 124 447.00.	Kr. 173 607.00.	Kr. 148 530.00.	Kr. 104 184.00.	Kr. 138 741.00.
-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

For de forskjellige herreder og byer inden amtet stiller utbyttet av sommer- og høstfisket sig saaledes:

Distrikt,	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alta.....	1 440.00	1 680.00	2 925.00	3 500.00	—
Talvik.....	59 500.00	27 650.00	38 350.00	55 150.00	53 950.00
Loppa.....	81 064.00	76 600.00	127 300.00	45 802.00	35 371.00
Hasvik.....	156 574.00	84 915.00	103 605.00	90 320.00	284 050.00
Kvalsund.....	27 455.00	29 700.00	95 305.00	47 420.25	32 889.00
Hammerfest herred	54 107.00	48 865.47	97 570.00	53 067.10	213 722.97
Hammerfest hy	371 628.00	489 239.94	536 347.00	461 865.11	832 570.68
Maasøy.....	491 820.00	472 145.00	576 400.00	384 930.00	508 000.00
Kjelvik.....	494 300.00	345 400.00	371 751.00	190 200.00	692 460.00
Kistrand.....	98 177.00	—	67 535.00	—	61 376.00
Lebesby.....	340 040.00	69 516.00	234 658.00	160 301.00	306 520.00
Tana.....	138 400.00	98 900.00	183 618.00	175 130.00	361 936.00
Nesseby.....	14 190.00	11 135.00	8 330.00	7 770.00	5 092.00
Nord-Varanger	80 000.00	78 722.00	101 300.00	128 056.00	40 805.00
Vadsø by.....	68 900.00	90 200.00	104 120.00	80 350.00	140 325.00
Sør-Varanger.....	93 630.00	54 843.00	68 787.00	58 367.00	103 348.00
Kiberg	85 455.00	56 607.00	—	—	—
Vadsø by.....	697 042.00	850 116.81	466 583.00	378 404.26	675 977.80
Vadsø herred.....	4 810.00	23 473.50	41 541.00	103 696.00	—
Tilsammen	3 358 532.00	2 909 708.72	3 226 025.00	2 424 328.72	4 348 393.45

Dette fiske blev drevet av følgende antal fiskere:

Aar.	Mand.	Herav hjemmehørende utenfor distriktet.
1911	12 334	6 731
1912	10 647	6 326
1913	12 719	7 462
1914	11 934	4 308
1915	13 271	6 872

Den gjennomsnitlige m a n d s l o t atgjorde:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For hjemmefolket	265.60	190.00	261.00	170.00	320.00
« fremmede	227.50	172.60	217.00	165.00	290.00

Handelen med russerne har i dette femaar væsentlig foregaat med kontanter (jfr. ovenfor).

Prisen e paa rotskjær og tørret sei pr. 20 kg. og paa lever pr. hl. har været:

Aar.	Pr. 20 kg. rotskjær.	Pr. 20 kg. tørret sei.	Pr. hl. lever.
	Kr.	Kr.	Kr.
1911	8.00—12.00	6.00—10.50	9.00—17.00
1912	8.00—12.50	6.00— 9.00	8.00—15.00
1913	8.00—18.00	5.00—10.00	6.00—15.00
1914	10.00—15.00	8.00—10.00	7.50—12.00
1915	14.00—25.00	11.00—20.00	10.00—32.00

Under dette fiske omkom i 1911: 14 mand, i 1912: 6 mand, i 1913: ingen, i 1914: 15 mand og i 1915: 1 mand.

Sildefisket.

Noget større sildefiske har ikke foregaat i amtet i dette femaar.

Fetsildfiske blev kun drevet i 1915 i Talvik, Loppa, Kistrand og Lebesby med følgende utbytte: 74 179 hl. til værdi kr. 940 150.00.

Vaarsildfiske eller fiske efter smaasild og agnsild om vaaren og sommeren har fundet sted i Alta, Talvik, Loppa, Hammerfest herred, Maasey, Kjelvik, Lebesby og Sør-Varanger med følgende utbytte:

I 1911.....	kr.	179 701.00
- 1912.....	"	249 309.00
- 1913.....	"	241 020.00
- 1914.....	"	105 037.00
- 1915.....	"	940 150.00

Haa k jaa r r i n g f i s k e t.

Om deltagelse i og utbytte av dette fiske henvises til efterstaaende tabel.
Der deltok:

I 1911.....	13 fartøier med 52 mand
- 1912.....	8 — " 32 —
- 1913.....	7 — " 28 —
- 1914.....	7 — " 28 —
- 1915.....	38 — " 142 —

Utbryttet blev:

I 1911.....	1 755 hl. lever, værdi kr.	27 729.00
- 1912.....	1 005 - — — "	12 403.50
- 1913.....	1 148 - — — "	16 352.00
- 1914.....	1 227 - — — "	15 634.50
- 1915.....	3 897 - — — "	197 722.00.

Dette fiske dreves for den overveiende del fra Vardø paa bankerne utenfor kysten samt under Spitsbergen. Utbyttet fordeltes med $\frac{1}{3}$ paa fartøiene, resten mellom manskapene, som selv holdt kost.

I s h a v s f a n g s t e n.

Fangst av kobbe, hvalros m. v. i polaregnene har som tidligere væsentlig været drevet fra byene Hammerfest og Vardø.

Der utrustedes fra:

	Hammerfest.	Vardø.
I 1911.....	ikke meddelt	5 fartøier, 61 mand.
- 1912.....	31 fartøier, 276 mand.	4 — 48 —
- 1913.....	28 — 295 —	6 — 79 —
- 1914.....	23 — 260 —	5 — 65 —
- 1915.....	mangler opgave.	4 — 48 —

Fangsten blev drevet i vaar- og sommermaanedene fra Nord- til Østisen. Den bestod som vanlig av kobbe, hvalros, isbjørn og klapmyds.

Værdien av den samlede fangst utgjorde etter de priser hvorefter manskapene klarertes:

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Kr. 18 960.	Kr. 336 805.	Kr. 352 417.	Kr. 424 457.	Kr. 129 848.

Utbyttet fordeles saaledes at rederiet for fartøi og utrustning tok $\frac{2}{3}$ og mandskapet $\frac{1}{3}$ til deling.

Den gjennomsnitlige mandslot utgjorde :

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
I Hammerfest.. mangler.	Kr. 363.00.	Kr. 336.00.	Kr. 487.00.	mangler.	
- Vardø	Kr. 103.60.	« 258.60.	« 233.00.	« 228.50.	Kr. 902.00.

Den samlede fangst bestod av :

A a r .	Hvalros.	Kobbe.	Sadler.	Klapmyds.	Bjørn.
1911	2	2 651	67	2	-
1912	1	36 881	532	-	28
1913	9	10 498	1 160	449	31
1914	71	52 987	98	62	66
1915	3	6 588	2 726	-	30

S a m l e t u t b y t t e .

Utbytte av samtlige Finmarkens fiskerier, ishavsfangsten m. v. utgjorde i aarene 1906—1915 :

I 1906.....	kr.	6 317 500.00
- 1907.....	«	7 975 500.00
- 1908.....	«	6 294 300.00
- 1909.....	«	6 523 900.00
- 1910.....	«	9 547 000.00
- 1911.....	«	12 221 600.00
- 1912.....	«	11 319 500.00
- 1913.....	«	15 725 000.00
- 1914.....	«	13 174 600.00
- 1915.....	«	16 050 900.00

5. Bergverksdrift.

(Av bergmester C. O. B. Damm.)

I femaarsperioden 1911—1915 er der drevet undersøkelse paa flere steder i amtet, men nogen varig bergverksdrift blev ikke resultatet derav. Tyngden av driften har været knyttet til A/S Sydvarangers forekomster, hvor drift i stor maalestok har foregaat paa jernmalm.

Der er i femaaret utvundet 1 960 820 ton malm til en antagen produktionsværdi av kr. 28 632 900.00.

Forholdet i de enkelte aar er følgende:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Mandskap	520	1 012	1 177	1 330	1 445
Arbeidsløn..... i kr.	637 000	1 620 900	1 713 600	2 660 000	2 641 400
Produktionsmængde - ton	116 170	244 750	427 100	572 800	600 000
Antat produktionsværdi - kr.	1 311 900	3 256 000	6 100 000	7 620 000	10 345 000

Drift og undersøkelse av kobbermalmforekomster har fundet sted i bunden av Porsangerfjord og ved Porsa i Kvalsund herred. Paa sidstnævnte sted blev der i 1911 drevet undersøkelse i gruberne «Gréville» og «Chr. Michelsen». Man arbeidet i 175 dage med 14 mand, og der utbetaltes i arbeidsløn kr. 9 500.00. I Grévillegruben er gangen i det hele opfaret i en længde af 96 m. og i Chr. Michelsen Grube i en længde af 181 m.

Ved Simanes i Kaafjord i Alta herred er drevet forsøksdrift og uttatt henved 1 000 ton jernmalm.

I 1910 kom A/S Sydvarangers drift i fuld gang, og gjennem de følgende aar har en stadig utvidelse fundet sted.

Den første anlægsperiode for 330 000 ton eksportprodukt (slig og briketter) blev avsluttet i 1911, den anden for 500 000 ton avsluttedes i 1912 og den tredje for 650 000 ton i 1913.

Samtidig som anlægget utvidedes har vanlig drift og eksport fundet sted.

Malmforekomsten er i Bjørnevandsfeltet er ved diamantboringer systematisk undersøkt paa dypt. Man har boret til et dyp av 250 m. og fremdeles fundet den samme malm.

I femaarsperioden er arbeidertallet næsten 3-doblet, fra ca. 500 i 1911 til ca. 1 500 i 1915. og der er i disse aar utbetalt en arbeidsløn av ca. $9\frac{1}{4}$ million kroner. Paa Kirkenes, hvor opberedningsanlæggene ligger, og ved de 8 km. derfra liggende gruber har byer reist sig.

Malmbrytningen foregaar i store aapne dagbrudd, saakaldte paller. I 1911 brøt man malm i 2 saadanne, i 1915 i 11. I førstnævnte aar brøt man ut 267 000 ton raamalm, i sidstnævnte 1 506 600 ton.

Denne utvikling paa brytningsområdet har medført en tilsvarende økning av det maskinelle utstyr og opførelse av verkstedsbygninger. Ved gruberne er kompressoranlægget, der forsynte boremaskinene med trykluft, utvidet; nye forbindelsesspor er istandbragt, grovknuseverket er utvidet og flere malmlommer bygget. Det rullende materiel baade ved grubebanerne og eksportbanen paa Kirkenes er i høi grad øket. Paa Kirkenes er finknuse-, reparations- og briketter-

verk betydelig utvidet. Vældige bassiner til optagelse av sligen (malmen i pulverform) er bygget.

Den økede drift har krævet mere kraft, hvorfor ogsaa dampcentralen paa Kirkenes er utvidet. Man har der et dampturbinanlæg paa ca. 14 000 hk. Ved utgangen av 1915 hadde verket 371 elektriske motorer paa tilsammen 10 600 hk.

Der er opført 2 betjentboliger, 2 logibygninger, 7 arbeiderbarakker, 2 arbeiderboliger, 25 egnehjem-arbeiderboliger, hvert hus beregnet for 2 familier, en funktionærbolig for 2 familier.

Den avgift 3 øre pr. ton malm der brytes og transportereres fra malmfeltet, som Staten fik i henhold til sin kontrakt med den oprindelige eier Chr. Anker, er efter Stortingets beslutning i 1913 gaat over til Finmarkens Skogfond. I 1915 fik fondet saaledes ca. kr. 45 000.00.

Guldvaskning har foregaat i Karasjok og Gossejok, men undersøkelserne her har ikke git anledning til varig drift. Sommeren 1914 blev et større arbeide foretak i Gossejok af A/S Sahgijok Guldkompagni med fra 18—27 mand. De allerfleste arbeidere var fra Karasjokbygden. Man forsøkte at avlede elven og i elveleiet at grave sig ned til fjeldoverflaten. Vandtilsigtet var imidlertid saa stort at de anskaffede pumper ikke formaadde at holde vandet væk fra arbeidsstedene. Der blev utbetalt i arbeidsløn og for transport av gods til arbeidsstedet kr. 11 100.00. Herav kom ca. kr. 8 600 00 Karasjokbygden tilgode.

Tabellen viser antallet av bevillinger, utmaal og utvundet guld i de forskjellige aar:

A a r .	Bevilling.	U t m a a l .	U t v u n d e t g u l d .
			Gr.
1911.....	4	4	-
1912.....	7	5	375
1913.....	1	7	230
1914.....	-	1	-
1915.....	-	7	-

Antallet av anmeldelser, mutinger, utmaal og fristbevillinger vil sees av følgende tabel:

A a r .	Anmeldelser.	Mutinger.	U t m a a l .	F r i s t - b e v i l l i n g e r .
1911.....	281	23	31	1 627
1912.....	413	73	-	1 806
1913.....	319	41	-	1 779
1914.....	71	29	-	1 349
1915.....	91	37	-	1 307

6. Industri.

Til belysning av fabrikdriftens stilling hitsættes utdrag av fabrikinspektørens aarsberetninger for aarene 1911, 1913 og 1915. For aarene 1912 og 1914 kan opgaver ikke skaffes.

(Se tabellen side 52—53.)

Haandverk.

Haandverksdriften er fremdeles av liten betydning som indtægtskilde i amtet.

Husfliden er fremdeles litet utviklet og befinner sig omtrent i samme stilling som i forrige beretning omhandlet.

Av stenbrudd findes 5 i Alta og 3 i Lebesby og Kjellefjord herred. Disse beskjæftiger tilsammen ca. 1 000 mand med en produktionsværdi av ca. kr. 150 000.00.

Desuten findes endel stenbrudd i Talvik, Hammerfest og Kvalsund herreder, men ingen av disse har været i drift i denne femaarsperiode.

Av isbruk haves ialt 8, som tilsammen beskjæftiger 28 mand med en aarlig produktionsværdi av kr. 4 160.00. Til forbruk ved eksport av laks, kveite og anden fisk tages paa enkelte steder is til eget behov.

Anlæg for båatbyggeri: ingen.

Torvdriften.

Indberetning fra torvmesteren i Vestfinmarken for femaaret 1911—1915.

Ved femaarsperiodens utløp bestod opsynspersonalet foruten av torvmesteren av 19 tilsynsmænd.

Angaaende torvskjæringen m. v. ved periodens utløp henvises til nedenstaaende tabel.

	Tilsynsmænd.	Aarsløn.	Distrikt.	Antal familier skaaret torv.	Antal myrer i bruk.	Skaaret antal stkr. torv.
		Kr.				
1	Ole Gjetmundsen.....	120	Lerbotten.	66	38	473 000
2	Jens Nilsen.....	80	Korsfjord—Komagfj.	66	18	792 000
3	Guttorm Guttormsen....	60	Lærredsfjord.	50	5	611 000
4	Johs. Pedersen	80	Rognsund.	35	24	364 000
5	Oluf Boland	120	Langfjord.	112	77	1 641 000
6	Nils Andersen	60	Talvik.	30	10	327 000
7	Martin Nilsen.....	120	Kvalsund.	44	14	437 000
8	Johan Jakobsen	80	Rolvøy.	50	18	244 000
9	Anton Værnes	80	Ingøy.	22	15	156 500

	Tilsynsmænd.	Aarsløn.	Distrikt.	Antal familier skaaret torv.	Antal myrer i bruk.	Skaaret antal stkr. torv.
		Kr.				
10	O. H. Jensen	80	Snefjord.	25	16	157 000
11	Johan Andersen.....	60	Maaseøy.	22	10	126 000
12	Peter Andersen	120	Kjelvik.	47	27	413 000
13	Jens Jensen	60	Hasvik.	29	8	286 000
14	Ole Jensen	100	Øksfjord.	77	25	896 000
15	Hans Johnsen.....	100	Loppen.	52	22	418 000
16	Lasse Henriksen	100	Saudland.	52	33	478 000
17	Mathis Nilsen	60	Kjæs—Brænna.	21	16	25 000
18	Ludvik Sammann	60	Smørkjord—Olderfj.	54	29	66 000
19	Joh. Ahr. Hansen	60	Børself.	43	30	129 500
	Ingen.		Alta.	7	3	21 000
	Tilsammen	1 600		904	438	8 061 000

Sammenholdes denne opgave med opgaven for forrige femaarsperiode, vil det sees at tilsynsmændenes antal er øket fra 14 til 19 og deres lønninger fra kr. 1 010.00 til kr. 1 600.00.

Antallet av familier som har skaaret torv i Statens torvmyrer er øket med 198 og det opskarne kvantum med 2 556 000 stkr. torv.

Indberetning fra torvmesteren i Østfinmarken for femaaret 1911—1915.

Om torvdriften i Østfinmarken i femaaret 1911—1915 tillater jeg mig at gi følgende fremstilling:

Anvendelsen av torv som brændsel har i hele perioden stadig tiltat overalt hvor der findes torv. Efterhvert som bjerkeskogene er forsvundet i rimelig nærhet av bostedene har torvmyrene maattet avgå det nødvendige brændselsmateriale for befolkningen.

Om torvdriftens utvikling i sin helhet vil man bedst kunne se av tabellen paa side 54.

Denne tabel er et utdrag av torvtilsynsmændenes notater og indberetninger og skal være en nogenlunde korrekt fremstilling av torvdriften i perioden.

De opgivne mængder av tilvirket torv i de forskjellige aar er vistnok delvis skjønsmæssige; dog er skjønnet foretatt av torvtilsynsmændene, som er vante torvfolk, saa man vistnok kan gaa ut fra at tallene er meget nær rigtige.

Som grundlag for fastsættelsen av prisen pr. m.³ torv har jeg gaat ut fra produktionsomkostningene og ikke torvens brændværdi.

Bedrifts- hovedgrupper.	Bedriftsundergrupper.	Aar.	Antal be- drifter.	Kraft			
				antal.			
				Vand.	Damp.	Eks- plo- sions.	Sum.
III. Bergverksdrift.	Utvinding av ertser.	1911	3	-	36	2	38
		1913	3	-	4	2	6
		1915	2	-	40	2	42
IV. Stenbrudd og for- arbeidelse av sten- og jordarter.	Utvinding av sten- og jordarter.	1911	1	-	-	-	-
		1913	1	-	-	-	-
		1915	1	-	-	-	-
V og VI. Metallindustri og mek. verksteder.	4. Mek. verksteder, støperier og skibsbryggerier.	1911	-	-	-	-	-
		1913	1	-	-	1	1
		1915	3	-	-	1	1
VII. Kemisk industri.	2. Fabrik for tran, olje, lys og saape.	1911	39	-	2	-	2
		1913	44	-	3	1	4
		1915	45	-	3	1	4
	3. Fabrik for kunstig gjød- ning og kraftfôrmel.	1911	2	2	2	-	4
		1913	2	1	2	-	3
		1915	2	2	1	-	3
Sum i 1915:			47	2	4	1	7
VIII.	Anlæg for elektrisk belysning og kraft.	1911	1	3	-	-	3
		1913	3	2	-	4	6
		1915	4	2	-	5	7
XII. Traeindustri.	1. Sagbruk.	1911	2	1	1	-	2
		1913	2	1	1	-	2
		1915	3	1	1	-	2
	2. Trævarefabrikker og snekkerier.	1911	1	-	-	-	-
		1913	3	-	-	1	1
		1915	4	-	-	1	1
	3. Tønedefabrikker og bøkkerier.	1911	-	-	-	-	-
		1913	1	-	-	1	1
		1915	-	-	-	-	-
Sum i 1915:			7	1	1	1	3
XIII. Industri for nærings- og nydelsesmidler.	5. Slagterier og pølsefabrikker.	1911	1	-	-	1	1
		1913	3	-	-	3	3
		1915	5	-	-	3	3
	7. Mineralvandfabrikker.	1911	1	2	-	-	2
		1913	1	2	-	-	2
		1915	1	2	-	-	2
Sum i 1915:			6	2	-	3	5
XV. Polygrafisk industri.	Boktrykkerier.	1911	4	-	-	-	-
		1913	6	-	-	1	1
		1915	6	-	-	1	1
Totalsum i 1915:			76	7	45	14	66

maskinenes				Leiet kraft.		Antal arbeidere ved utgangen av 1911, 1913 og 1915.									
effektive hestekræfter.				Elek-trisk.	Andre. Sum. H.K.	12—14.		14—16.		16—18.		Voksne.		Sum.	
Vand.	Damp.	Eks-plosions.	Sum.			M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
-	18 040	32	18 072	-	-	-	-	-	-	34	-	1 172	-	1 206	
-	6 740	32	6 772	-	-	-	-	1	-	10	-	574	-	585	
-	21 880	32	21 912	-	-	-	-	3	-	17	-	1 341	-	1 361	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	12	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	12	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	12	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	5	5	24	-	-	-	-	1	-	2	-	15	-	
-	6	-	6	-	-	2	-	-	-	-	-	115	1	118	
-	14	10	24	2	-	2	-	-	-	-	-	124	1	127	
-	14	10	24	2	-	2	-	-	-	8	-	134	1	145	
30	50	-	80	-	-	-	-	-	-	2	-	39	6	47	
50	50	-	100	-	-	-	-	-	-	-	-	28	4	32	
122	50	-	172	-	-	-	-	1	-	3	-	24	14	42	
122	64	10	196	2	-	2	-	1	-	11	-	158	15	187	
155	-	-	155	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	
600	-	200	800	-	-	2	-	-	-	1	-	8	-	11	
700	-	210	910	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	12	
3	30	-	33	-	-	-	-	-	-	1	-	12	-	18	
3	25	-	28	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	13	
50	25	-	75	5	-	-	-	-	-	-	-	19	-	19	
-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	18	-	18	
-	-	4	4	39	-	-	-	-	-	3	-	38	-	41	
-	-	4	4	89	-	-	-	-	-	2	-	43	-	45	
-	-	10	10	-	-	-	-	3	-	4	-	5	-	12	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
50	25	4	79	94	-	-	-	-	-	-	2	62	-	64	
-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
-	-	10	10	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	
-	-	10	10	6	-	-	-	1	-	-	-	8	-	9	
2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	
2	-	10	12	6	-	-	-	1	-	-	-	10	-	11	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	5	4	11	
-	-	3	3	2	-	-	-	-	-	1	-	14	4	20	
-	-	3	3	5	-	-	-	-	-	5	2	7	7	21	
874	21 969	274	23 117	180	-	2	-	6	-	35	4	1 617	22	1 686	

Aar.	Antal personer eller familier som har tilvirket torv.	Bevilgede midler til torv-tilsynet.	Antal m. ³ torv tilvirket i aaret.	Til en værdi av	Pris pr. m. ³ .	Antal nye torv-utvisninger i aarets løp.	Antal torv-tilsynsmænd.
1911	396	Kr. 1 715	3 180	Kr. 9 540	Kr. 3.00	35	18
1912	417	Kr. 2 265	3 950	Kr. 10 751	Kr. 3.00	42	13
1913	407	Kr. 3 200	3 696	Kr. 18 308	Kr. 5.00	40	21
1914	529	Kr. 3 085	6 695	Kr. 34 475	Kr. 5.00	59	22
1915	938	Kr. 3 312	16 674	Kr. 83 370	Kr. 5.00	445	23
Ialt	2 687	Kr. 13 577	34 195	Kr. 156 444	Kr. 4.02	621	

7. Handel.

Ved utgangen av 1915 fandtes der efter de fra lensmændene mottagne opgaver 259 landhandlerier i amtet, hvorav i Alta sorenskriveri 47, Hammerfest 53, Tana 78, Varanger 69 og Vardø 12.

Kooperative handelsforeninger fandtes foruten i byene paa Kirkenes og i Bjørnevand (i Sør-Varanger).

Om den kommunale handelsvirksomhet som kom igang under krigsaarene vil oplysninger bli meddelt i næste femaarsberetning.

Der holdes i amtet 2 markeder om aaret i Bossekop i Alta i mars og december. Der omsættes fornemmelig renskind, renkjøt, rypær, smør, varer av renskind som skaller, pæsker og hanske — kolonialvarer, tøier og fisk.

Værdien av omsætningen paa Bossekop markeder antages at ha utgjort:

Aar.	Vaarmarkedet.		Høstmarkedet.	
	Handelsvarer.	Fjeldvarer.	Handelsvarer.	Fjeldvarer.
1906	Kr. 31 125	Kr. 22 928	Kr. 28 950	Kr. 27 045
1907	Kr. 29 100	Kr. 24 926	Kr. 23 710	Kr. 22 195
1908	Kr. 26 011	Kr. 31 151	Kr. 19 545	Kr. 32 251
1909	Kr. 24 205	Kr. 40 430	Kr. 20 650	Kr. 32 407
1910	Kr. 20 150	Kr. 29 040	Kr. 20 100	Kr. 35 667
1911	Kr. 30 000	Kr. 28 000	Kr. 29 500	Kr. 32 500
1912	Kr. 29 500	Kr. 30 500	Kr. 31 200	Kr. 29 500
1913	Kr. 31 000	Kr. 29 500	Kr. 32 000	Kr. 28 000
1914	Kr. 28 600	Kr. 30 000	Kr. 24 600	Kr. 21 600
1915	Kr. 20 500	Kr. 21 000	Kr. 19 500	Kr. 18 000

8. Skibsfart.

Efter Norges Officielle Statistik VI. 103 for 1915 var der i amtet pr. 31 december 1915 ialt 54 fartøier med en samlet tonnage av 5 066 ton.

Herav var :

		Tonnage.
	Netto.	Brutto.
18 dampskibe	1 607	3 033
mot 1910 10 —	279	809
32 motorskibe	1 062	1 806
4 seilskibe	186	227

9. Andre næringsveier.

Jagt blev drevet paa rovdyr og ryper. Bortset fra sidstnævnte jagt, som i enkelte distrikter er en ikke uvæsentlig binæring, spiller den som næringsveier ingen rolle.

For fældelse av præmiebelønnede rovdyr er i femaaret gjennemsnitlig utbetalt kr. 2 078 00 av amtskommunekassen.

Der er utbetalt præmier for efter nævnte antal:

(Se tabellen næste side.)

Muligheten, som er litet aarviss i Finmarken, er i gode aar av adskillig betydning for enkelte distrikter. Forøvrig er bærplukningen ingen nævneværdig indtægtskilde.

10. Kommunikationer.

D a m p s k i b s f a r t .

Fra 1911 underholdt Bergenske, Nordenfjeldske og Vesterålens Dampskibsselskap med statsbidrag 3 ukentlige hurtigruter Bergen—Vadsø (Kirkenes) det hele aar samt 2 ukentlige hurtigruter Trondhjem—Hammerfest om sommeren. I vintermaanedene stanset denne ruta i Tromsø.

Fra 1 juli 1914 utvidedes hurtigrutefarten til 5 ukentlige hurtigruter Bergen—Kirkenes det hele aar.

Fra samme tidspunkt inddroges statsbidraget til den ene av de 3 kombinerte passager-, post- og godsruter paa Finmarken.

Den lokale dampskibstrafik besørgedes med statsbidrag dels af Det Nordenfjeldske Dampskibsselskap (ruterne paa Altafjord, Vestfinmarkens fiskevær og fjorder samt Tanafjord), dels av d/s «Varanger», tilhørende et privat rederi (paa Varangerfjord). En ruta mellem Skjervøy og Hammerfest, som fra 1 september 1911 blev sat igang av Det Nordenfjeldske Dampskibsselskap, blev fra 1 juli 1912 overtatt av Vestfinmarkens Dampskibsselskap. Dette selskap, som var stiftet i 1911 med en aktiekapital av kr. 75 600.00 tegnet av kommuner og private i Finmarken, hadde med garanti av amtskommunen optatt laan til anskaffelse av dampskibet «Brynilen». Fra 1 juli 1915 overtok selskapet ogsaa lokalferden paa Altafjord, til hvilken fart det hadde kjøpt Nordenfjeldskes

O p g a v e o v e r f æ l d t e r o v d y r o g r o v f u g l e r i F i n m a r k e n s a m t i f e m a a r e t 1 9 1 1 — 1 9 1 6 .

A a r .	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Ræv.	Oter.	Maar.	Ørn.	Rypefalk.	Vandre-falk.	Hubro.	Hønsehøk.	Spurvehøk.
1911.....	-	38	10	81	178	5	40	80	6	6	179	177
1912.....	-	27	6	76	188	-	34	87	16	10	139	151
1913.....	-	26	11	59	173	-	36	61	27	2	105	92
1914.....	2	26	9	32	249	-	26	89	7	-	48	61
1915.....	-	41	11	58	125	-	27	126	3	3	65	149
1916.....	2	28	7	54	143	-	59	90	-	39	103	179
Tilsammen	4	186	54	360	1 056	5	222	538	59	60	639	809

Mot i femaaret 1906—1910:

	9	150	65	5 686	1 959	28	226	228	20	14	314	441
--	---	-----	----	-------	-------	----	-----	-----	----	----	-----	-----

dampskeb «Alten». Hensigten var efterhaanden at overta den øvrige lokalfart i Vestfinmarken.

Der arbeides ogsaa i Østfinmarken for dannelse av et aktieselskap til overtagelse av lokalfarten paa strækningen Mehavn—Vardø og paa Varangerfjord. Forsøket herpaa lykkedes imidlertid ikke, hvorfor arbeidet med ordningen av lokalfarten maatte ta sigte paa amtets overtagelse av samtlige lokalruter i Finmarken. Paa et ekstraordinært amtsting i Alta i juli 1915 besluttedes oprettet Finmarkens Amtsrederi, en sammenslutning av amtskommunen og de 3 byer Hammerfest, Vardø og Vadø. Amtsrederiet overtok fra 1 juli 1916 den hele lokalfart efter at ha kjøpt dampskibene «Brynilen» og «Alten» av Vestfinmarkens Dampskebsselskap, «Sørø», «Tanahorn» og «Kong Eystein» av Det Nordenfjeldske Dampskebsselskab og «Varanger» av dette skibs eier, kjøbmand H. Brodkorb, Vardø.

V e i e r.

Bygning av veier i Finmarkens amt har fortsat i dette femaar som tidligere under Statens veivæsens administration med noget økede bevilgninger, men samtidig er arbeidslønnen steget saa meget at der relativt ikke er blit utført saa mange flere veier som det efter de stegne budgetter skulde antages.

Bevilgningene paa statsveibudgettet har i femaarsperioden været:

I budgetterminen	Netto statsutgift.	Distrifts- bidrag.	Samlet bevilgning.
	Kr.	Kr.	Kr.
1 juli 1911—30 juni 1912	80 758.33	5 241.67	86 000.00
1 — 1912—30 — 1913	84 550.00	4 950.00	89 500.00
1 — 1913—30 — 1914	86 300.00	5 700.00	92 000.00
1 — 1914—30 — 1915	106 925.00	7 575.00	114 500.00
1 — 1915—30 — 1916	106 130.00	10 070.00	116 200.00
Sum	464 663.33	33 536.67	498 200.00

I femaaret er fuldført og avlevert til distriktets vedlikehold følgende veianlæg:

Lakslev—Østerbotten, 25 august 1911	11.68 km.
Reparation av Eiby bro, 24 juli 1912	«
Berlevaag fiskeværsvei, 18 august 1913	2.58 «
Kjelvik — , 23 september 1913	1.54 «
Skalelev—Kiberg, 10 september 1914	31.366 «
Smørfjord—Kistrand, 28 august 1915	18.28 «

Desuten har været under arbeide i femaarsperioden veianlæggene: Kiberg—Bussesund, Hammerfest—Akkerfjord, Honningsvaag—Nordmandset og Kjølefjord

fiskeværsvei; denne sidste blev paabegyndt fordi veiarbeidet i Mehavn ikke kunde gjenoptages i 1915 paa grund av ondartet tyfusepidemi.

I de 5 budgetterminer fra 1 juli 1911—30 juni 1916 er der ved Statens veiarbeidsdrift i Finmarkens amt oparbeidet følgende dagsverk, akkord- og dagarbeide tilsammen :

Folk	63 267.5	dagsverk	
Hest og kjører	6 108.8	—	
hvor til er utbetalt respektive.....	kr. 335 526.85	og	
	50 249.34		
Tilsammen	kr. 385 776.19		

Den midlere dagsfortjeneste pr. 10 timers arbeidsdag ved Statens veiarbeidsdrift i amtet har i de to sidste femaarsperioder været:

	Folk.		Hest og kjører.	
	Akkord.	Dagløn.	Akkord.	Dagløn.
			Kr.	Kr.
1906—1907, 1910—1911	4.09	3.27	6.03	5.71
1911—1912, 1915—1916	5.39	4.60	8.54	6.84
hvilket utgjør en forøkelse av	31.8 pet.	40.6 pet.	41.6 pet.	19.8 pet.

Til sammenligning anføres den procentvise forøkelse mellem de to foregaaende femaarsperioder:

11.4 pet.	6.5 pet.	16.6 pet.	22.8 pet.
-----------	----------	-----------	-----------

For amtets og herredenes regning er kun opført nogen mindre klopper og broer, tildels av provisorisk natur.

V e i v e d l i k e h o l d e t er i denne femaarsperiode helt omordnet, idet det er underlagt fuldt sagkyndig administration ved at den kombinerte veiadministration er indført i amtet fra 1 juli 1914.

Ved amtstingets beslutning er omkostningene ved alt veivedlikehold fra 1 juli 1915 (undtagen smaabroer utført av herreder) overført til den nyopprettede amtsveikasse, — dog med faste aarlige bidrag fra herredene. Disse bidrag revideres av amtstinget hvert femte aar. Vedlikeholdet er fra samme tid saagodtsom helt gaat over til at gjennemføres med faste veivogtere. De fleste veivogtere har kontrakt om 5 maaneders arbeidsplygt om aaret, fra 15 april til utgangen av oktober, med tilsammen $1\frac{1}{2}$ maaneds fri for onnearbeider. Veivogterne ansættes av amtsveistyrret, som ogsaa bestemmer deres løn indenfor rammen av den bevilgede budgetpost veivedlikehold. Foruten fra herredenes bidrag faar amtsveikassen endel av sine indtægter fra malmavgiften av Sydvarangerselskapets grubedrift; denne avgift konteres gjennem Finmarkens skogfond, men stilles av Stortingen til amtstingets disposition til amtets veivæsen. Beløpet varierer sterkt.

Endel høifjeldsveier og renveisopstakninger er fra 1 juli 1915 overtat til vedlikehold av Staten, nemlig Tangen—Beskades—Kautokeino, Alta—Karasjok, Seida—Nyborg og Buggefjord—Finlands grænse.

Telegraf og telefon.

Finmarkens telegrafinspektørat omfatter foruten Finmarkens amt ogsaa den nordlige del av Tromsø amt til Rotsundelv i Skjervøy herred; i de nedenfor anførte opgaver er der dog kun tat med hvad der vedkommer Finmarkens amt.

Telegraf- og telefonstationenes antal, som ved utgangen av 1910 var 63, er ved utgangen av femaarsperioden vokset til 82, idet der er oprettet rikstelefonstationer i Bergsfjord, Gargia, Hartvikroen, Jøkelfjord, Jørsholmen, Kaarhavn, Laksefjordbunden, Loppa, Losvik, Maasøy, Risfjord i Tana, Sandland, Skalelv, Sjaanes i Finmarken, Smelror, Tangen i Alta, Tyfjord i Tana, Vestre Jakobselv og Ytre Billefjord, mens Sortvik rikstelefonstation er midlertidig lukket.

Desuden er i 1911 oprettet radiotelegrafstationen Ingøy Radio av 5 kilowatt telefunken-typen, der staar i forbindelse med Spitsbergen Radio samt korresponderer med skibe i sjøen.

Opsynsstationer med adgang til korrespondanse, hvis antal ved utgangen av 1910 var 17, er nu forøket til 18, idet Ryggfjord er kommet til.

Strømsnes i Kvenangen har faat navnet Sørstraumen.

Opsynsstationen Storfjord i Laksefjordbunden har ikke adgang til korrespondanse.

Av de 82 telegraf- og telefonstationer er 22 faste telegrafstationer, 4 har avvekslende telegraf- og telefondrift, og 56 er telefonstationer.

I femaaret er telegraf- og telefonnettet forøket med efter nævnte linjer:

	Kabel.	Stolpe-række.	Traadlængde.		
			Km.	Km.	Langlinje-telefon.
1. Telefonanlægget Alta—Gargi	-		25.131	51.818	
2. — Alteidet—Bergsfjord—Loppa.....	16.235		34.459	104.308	
3. — Finkongkjelen—Sjaanes.....			23.180	60.440	
4. — Hammerfest—Vadsø	9.881	Gammel		719.440	
5. — Sortvik—Maasøy	6.405		7.104	7.626	
6. — Hammerfest—Kaarhavn	5.885		26.811	63.342	
7. — Berlevaag—Vardø	3.029	Gammel		302.996	
8. — Vadsø—Kirkenes ¹	-	Gammel		163.720	
9. Bilinje til Vestre Jakobselv.....	-		0.220	0.440	
10. Sløife til Ytre Billefjord.....	-		0.135	0.540	
11. Telefonanlæg Ingøy—Ingøy Radio i forbindelse med oprettelse af Ingøy radiostation i 1911			3.440	6.880	
12. Telefonanlæg Lebesby—Laksefjord.....	1.102		3.670	67.248	
	Tilsammen		42.537	124.150	1 548.810

¹ 3 sjøkabler mangler til dette anlæg.

Ved utgangen av forrige femaarsperiode var telegraf- og telefonnettets utstrækning angit saaledes:

Linjelængde	1 869.613 km.
Traadlængde: telegraf	2 276.743 «
— telefon	1 064.230 «
 Samlet traadlængde 3 340.973 km.	

Ved utgangen av aaret 1915 var længerne efter de i femaaret foretagne ombygninger og nyopmalinger følgende:

Linjelængde (stolperække).....	2 043.615 km.
Traadlængde: telegraf	2 457.854 «
— telefon	3 010.303 «
 Samlet traadlængde 5 468.157 km.	

De lokale telefonanlæg tilhørende Staten og private var ved utgangen av 1910 22 stk. med 120.11 km. linjelængde og 299.37 km. traad.

Disse er i femaarsperioden øket til 25 stk. med 146.043 km. linjelængde og 515.470 km. traadlængde.

Nye Staten tilhørende telefonanlæg er bygget i Honningsvåag (1913) og Kirkenes (1914).

Telefonanlægget i Vardø var ved utgangen av 1915 fremdeles privat.

Opgave over telegraf- og telefonintraderne i de sidste 5 budgetaar ved telegrafvæsenets stationer i Finmarkens kreds:

Termin.	Norsk porto.	Ialt.	
		Kr.	Kr.
1911—1912	225 577.81	13 030.87	238 608.68
1912—1913	254 069.96	12 357.60	266 427.56
1913—1914	265 699.83	14 482.01	280 181.84
1914—1915	263 244.92	11 992.09	275 237.01
1915—1916	367 406.25	15 422.31	382 828.56

Det bemerkes at der i ovennævnte summer ogsaa er tat med intraderne ved de 7 av inspektørkredsens stationer, der ligger i Tromsø amt; de utgjorde f. eks. for terminene 1914—1915 og 1915—1916 henholdsvis kr. 3 278.30 og kr. 5 131.85, saa der paa Finmarkens amt for disse 2 terminer falder resp. kr. 271 958.71 og kr. 377 696.71.

Postvæsenet.

I denne femaarsperiode er 2 nye postkontorer oprettet, nemlig paa Kirkenes i Sør-Varanger, hvor feltpostkontoret fra 1 oktober 1912 gik over til fast postkontor, samt Honningsvaag postkontor, oprettet 1 oktober 1913, tidligere feltpostkontor fra 1 april 1912. Der er saaledes nu ialt 6 postkontorer i Finmarken.

Efter opgave fra postmestrene er der i femaaret:

1. I Vadsø postdistrikt oprettet 1 nyt postaapneri, Kiby (1911), desuden har følgende utvidelser fundet sted i postgangen:

Ny landpostrute, Grænse Jakobselv—Bjørnstad (1914).

—“ Tana (Langnes)—Norskholmen (1915).

Ekspresspostbefordring i sommerhalvaaret langs Jarfjords østside (1910).

Der henvises til følgende utdrag av den officielle poststatistik:

Avsendte brev postforsendelser i 1915:

Fra postkontoret.....	74 000 stkr.
- postaapneriene	* 87 100 —
Sum 161 100 stkr.	

Den betydelige økning i pengeomsætningen ved Vadsø postkontor siden forrige femaarsperiode skyldes væsentlig den stadig flittigere anvendelse av postanvisninger fra forretningsstandens side. Dette gjelder væsentlig den indenrikske omsætning. Jfr. tabellene.

Avsendte pengebreve i tidsrummet 1911—1915:

Aar.	Hvorfra.	Antal.	Beløp.
			Kr.
1911.....	Postkontoret	10 700	2 825 500
—	Postaapneriene	17 100	1 171 200
1912.....	Postkontoret	12 500	4 277 000
—	Postaapneriene	19 100	1 717 300
1913.....	Postkontoret	12 300	3 868 400
—	Postaapneriene	19 100	1 743 300
1914.....	Postkontoret	12 700	3 333 200
—	Postaapneriene	16 700	1 315 800
1915.....	Postkontoret	10 800	3 574 900
—	Postaapneriene	20 300	1 110 000

Indbetalte og utbetalte postanvisninger i tidsrummet 1911—1915.

Aar.	Indenrikske anvisninger.				Utenrikske anvisninger.				Totalsum.	
	Indbetalte.		Utbetalte.		Indbetalte.		Utbetalte.			
	Antal.	Kroner.	Antal.	Kroner.	Antal.	Kroner.	Antal.	Kroner.		
1911	5 019	552 073	2 384	833 224	1 117	22 895	165	11 255	1 419 447	
1912	5 683	524 623	2 720	760 693	1 032	18 301	127	6 663	1 310 280	
1913	6 699	570 192	3 370	761 233	1 376	24 728	202	11 565	1 367 718	
1914	7 173	552 319	3 061	640 288	1 139	25 161	167	11 612	1 229 380	
1915	7 563	518 461	3 499	549 993	737	10 360	125	5 436	1 084 250	

Den utenrikske omsætning, som viser opgang indtil krigens begyndelse, er senere her som alle andre steder i vort land gaat tilbake.

Forørig er pengeomsætningen ved Vadsø postkontor i det store og hele avhængig af fiskeribedriftens avkastning.

2. I Kirkenes postdistrikt er der i femaaret oprettet en motorbaatrute som trafikerer Sør-Varangerfjordene med 3 turer om uken Kirkenes—Elvenes og Kirkenes—Langfjord og 2 turer i uken Kirkenes—Fossheim i Neiden, samt en motorbaatrute paa Langfjordvand, i forbindelse med motorbaaten paa Langfjord.

Postaapneriene i Sør-Varanger herred henhører under og administrertes av postkontoret i Vadsø.

Postmængden for disse er saaledes medregnet under Vadsø landdistrikt. Der er i Sør-Varanger ikke oprettet nogen nye postaapnerier i femaarsperioden.

Kirkenes har i denne femaarsperiode faat en stor ny og tidsmæssig posthusbygning, som rummer plads for en række offentlige institutioner.

Bygningen er opført af postmester Andersen i forening med bygmester Bergendrud, men er nu erhvervet indkjøpt for det offentlige av postvæsenet. Huset er værdsat til kr. 175 000.

Foruten postvæsenets lokaler gir bygningen plads for leilighet til postmesteren, kontorer til told- og telegrafvæsenet, leiligheter til toldstedsbestyrer og telegrafbetjening, lokaler til Centralbanken for Norges avdelingskontor, Kirkenes Bank, Havne- og lodsvæsenets kontorer, kontor til lensmanden samt provianteringsraadets fiskeutsalg.

I aaret 1915 var ifølge den officielle statistik antallet av almindelige avsendte brevpostsaker fra Kirkenes 129 600.

I femaarsperioden var:

Frimerkeomsætningen:		Regnskapenes indtægter og utgifter balanserer med:
I 1911	kr. 8 306.80	I 1911 kr. 385 381.83
- 1912	- 11 404.22	- 1912 - 622 247.03
- 1913	- 14 366.00	- 1913 - 897 496.88
- 1914	- 15 932.45	- 1914 - 931 618.25
- 1915	- 17 978.20	- 1915 - 831 701.11

Med hensyn til pengeomsætningen angaaende postanvisninger, postopkrævninger og værdibreve ved Kirkenes postkontor i femaarsperioden henvises til tabellen paa næste side.

Som det vil fremgaa av denne og de ovenfor anførte tal, har omsætningen av enhver art ved Kirkenes postkontor mere end fordoblet sig i perioden.

3. For Vardø postdistrikt hitsættes nedenstaaende opgaver:

a) Ny oprettede postaapnerier:

1. Risfjord..... fra 15 mai 1912.
2. Tyfjord i Tana.... - 1 okt. 1913.
3. Omgang..... - 1 juli 1915.

Aar.	Postanvisninger			Postopkrævninger.			Værdibreve og rekommenderte breve.		
		Antal.	Beløp.		Antal.	Beløp.		Antal.	Beløp.
1911.	Indbetalte indenrikske	5 273	365 190	Indløste indenrikske	1 552	22 926	Avsendte	9 700	1 244 900
	Utbetalte —	304	82 420	Uindløste —	165	3 354	Ankomne	3 500	2 359 900
	Indbetalte utenrikske	416	10 486	Avsendte utenrikske	-	-			
	Utbetalte —	36	2 641	Ankomne —	342	4 512			
	Tilsammen	6 029	460 737	Tilsammen	2 059	30 792	Tilsammen	13 200	3 604 800
1912.	Indbetalte indenrikske	7 194	589 601	Indløste indenrikske	2 623	44 529	Avsendte	11 000	1 816 500
	Utbetalte —	354	76 474	Uindløste —	273	6 797	Ankomne	4 700	3 017 400
	Indbetalte utenrikske	1 071	20 496	Avsendte utenrikske	-	-			
	Utbetalte —	33	2 843	Ankomne —	1 000	13 726			
	Tilsammen	8 652	689 414	Tilsammen	3 896	65 052	Tilsammen	15 700	4 833 900
1913.	Indbetalte indenrikske	8 979	836 379	Indløste indenrikske	3 181	57 684	Avsendte	11 100	1 864 100
	Utbetalte —	532	183 107	Uindløste —	252	9 820	Ankomne	5 400	3 661 500
	Indbetalte utenrikske	1 422	45 055	Avsendte utenrikske	1	8			
	Utbetalte —	37	2 420	Ankomne —	1 418	27 077			
	Tilsammen	10 970	1 066 961	Tilsammen	4 852	94 589	Tilsammen	16 500	5 525 600
1914.	Indbetalte indenrikske	8 962	884 982	Indløste indenrikske	8 372	63 506	Avsendte	12 700	1 316 600
	Utbetalte —	619	82 177	Uindløste —	426	9 089	Ankomne	6 000	1 550 000
	Indbetalte utenrikske	1 397	30 106	Avsendte utenrikske	4	24			
	Utbetalte —	58	2 993	Ankomne —	1 422	21 858			
	Tilsammen	11 036	1 000 258	Tilsammen	5 224	94 477	Tilsammen	18 700	2 866 600
1915.	Indbetalte indenrikske	11 175	794 180	Indløste indenrikske	4 757	83 578	Avsendte	16 300	1 536 200
	Utbetalte —	717	70 104	Uindløste —	515	9 346	Ankomne	6 600	2 724 200
	Indbetalte utenrikske	1 061	21 187	Avsendte utenrikske	-	-			
	Utbetalte —	52	3 333	Ankomne —	1 103	15 356			
	Tilsammen	13 005	888 804	Tilsammen	6 375	108 280	Tilsammen	22 900	4 260 400

b) Nyoprettede brevhuse:

Indre Baatsfjord fra 15 april 1915.

c) Feltpostkontorer:

Under fiskesæsonen i 2det kvartal disse aar er underholdt saadanne:

- i Baatsfjord,
- Berlevaag,
- Mehavn.

d) Avsendte almindelige breve i 1915

efter den officielle statistik:

i Vardø	141 300 stkr.
- distriket.....	106 800 —

desuten:

ved feltpostkontoret i Baatsfjord.....	18 500
- - " - - Berlevaag	21 100
- - " - - Mehavn	35 300

e) Postanvisninger:

(Se tabellen side 66—70.)

4. Fra Honningsvåg postdistrikt er i 1915 ifølge den officielle poststatistik avsendt ialt 102 800 brevforsendelser, fra postaapneriene 55 300 brevforsendelser.

Postanvisninger:

Indenrikske.

	Innbetalte:	Utbetalte:
1912.....	2 424 stkr., beløp 205 911 kr. —	609 stkr., beløp 843 156 kr.
1913.....	4 658 — —	315 148 - — 965 — — 1 329 384 -
1914.....	3 989 — —	326 278 - — 1 482 — — 1 935 098 -
1915.....	4 672 — —	368 432 - — 1 703 — — 2 724 548 -

Utenrikske.

1912.....	43 stkr., beløp 1 703 kr. —	19 stkr., beløp 1 545 kr.
1913.....	106 — —	3 744 - — 34 — — 4 092 -
1914.....	184 — —	3 500 - — 38 — — 2 150 -
1915.....	312 — —	6 920 - — 34 — — 2 366 -

Postkontorets pengeomsetning var:

i 1912 ialt tilsammen kr. 1 079 546
- 1915 - — - 3 162 198

Stigning i femaarsperioden kr. 2 082 652 = 100 pct.

5. Hammerfest postdistrikt. Postaapneriene Andsnes, Bergsfjord, Loppen, Nuvsvaag, Sandland og Øksfjord i Loppa herred samt Bredvik, Breivikbotn, Dønnesfjord, Hasvik og

(Forts. side 70.)

Aar.	Postanvisninger.			Postopkrævninger.		
		Antal.	Beløp.		Antal.	Beløp.
1911.			Kr.			Kr.
	Indbetalte indenrikske ..	5 474	577 472	Indløste indenrikske ...	2 302	25 731
	Utbetalte — ..	2 267	2 182 828	Uindløste —	161	2 801
	Indbetalte utenrikske ...	1 112	29 571	Avsendte utenrikske....	1	1
	Utbetalte — ...	244	20 595	Mottagne —	1 075	20 751
	Tilsammen	9 097	2 810 466	Tilsammen	3 539	49 284
1912.	Indbetalte indenrikske ..	6 634	643 140	Indløste indenrikske....	2 821	33 407
	Utbetalte — ..	2 514	1 571 253	Uindløste —	192	5 710
	Indbetalte utenrikske ...	1 470	42 819	Avsendte utenrikske....	1	54
	Utbetalte — ...	224	22 476	Mottagne —	1 451	21 743
	Tilsammen	10 842	2 279 688	Tilsammen	4 465	60 914
1913.	Indbetalte indenrikske ..	7 122	817 977	Indløste indenrikske....	3 117	30 604
	Utbetalte — ..	2 877	2 437 693	Uindløste —	181	3 679
	Indbetalte utenrikske ...	1 797	40 886	Avsendte utenrikske....	1	15
	Utbetalte — ...	305	38 551	Mottagne —	1 887	28 966
	Tilsammen	12 101	3 330 107	Tilsammen	5 136	63 264
1914.	Indbetalte indenrikske ..	7 488	762 746	Indløste indenrikske....	3 152	39 001
	Utbetalte — ..	2 893	1 105 829	Uindløste —	176	2 596
	Indbetalte utenrikske ...	1 383	25 801	Avsendte utenrikske....	1	1
	Utbetalte — ...	503	162 492	Mottagne —	1 373	19 385
	Tilsammen	12 267	2 056 868	Tilsammen	4 702	60 933
1915.	Indbetalte indenrikske ..	8 444	747 637	Indløste indenrikske....	3 513	39 401
	Utbetalte — ..	3 556	1 648 822	Uindløste —	304	3 928
	Indbetalte utenrikske ...	932	40 196	Avsendte utenrikske....	1	10
	Utbetalte — ...	157	12 388	Mottagne —	947	19 651
	Tilsammen	13 089	2 444 043	Tilsammen	4 765	62 990

Stigning ca. 44 pct. i antal fra 1911—1915.

Stigning i antal ca. 34 pct.

Aar.	Værdibreve og rekommenderte breve.			Værdipakker.		
		Antal.	Beløp.		Antal.	Beløp.
1911.			Kr.			Kr.
	Avsendte	20 400	5 921 400	Avsendte	410	1 362 750
	Ankomne			Ankomne		
	Tilsammen			Tilsammen		
1912.						
	Avsendte	23 000	9 183 100	Avsendte	170	569 360
	Ankomne			Ankomne		
	Tilsammen			Tilsammen		
1913.						
	Avsendte	25 300	13 933 000	Avsendte	510	3 932 500
	Ankomne			Ankomne		
	Tilsammen			Tilsammen		
1914.						
	Avsendte	21 300	14 670 100	Avsendte	300	1 816 370
	Ankomne			Ankomne		
	Tilsammen			Tilsammen		
1915.						
	Avsendte	19 000	8 156 000	Avsendte	500	3 192 240
	Ankomne			Ankomne		
	Tilsammen			Tilsammen		

De ankomne værdibreve og værdipakker er det vanskelig at gi statistik over da der maa tages utdrag av de ankomne værdikarter i disse aar. Det som bevirker det store beløp for den avsendte værdipost er 1) at feitpostkontorene faar sine tilskud gjennem dette kontor av postvæsenets foliomidler i Norges bankavdeling her, 2) de store tilskud fra nævnte bankavdeling til A/S Sydvaranger, samt 3) forsendelse av rubler.

Den ankomne værdipost er dog ikke paa langt nær saa stor som den avsendte.

Postanvisninger. (Feltpostkontor 9, 10, 15.) Underholdes 2det kvartal.

Aar.		Antal.	Beløp.	Kr.	Aar.		Antal.	Beløp.
1911. Feltpostk. 9 Baatsfjord.	Indbet. indenr.	171	23 710		1913. Feltpostk. 10 Berlevaag.			
	Utbet. —	220	296 636					
	Indbet. utenr.	5	87					
	Utbet. —	-	-					
	Tils.	396	320 433					
1912. Feltpostk. 9 Baatsfjord.	Indbet. indenr.	196	22 656		1914. Feltpostk. 10 Berlevaag.			
	Utbet. —	145	331 835					
	Indbet. utenr.	2	32					
	Utbet. —	-	-					
	Tils.	343	354 523					
1913. Feltpostk. 9 Baatsfjord.	Indbet. indenr.	474	60 873	1913.	Indbet. indenr.	763	104 541	
	Utbet. —	338	1 096 161		Utbet. —	211	482 063	
	Indbet. utenr.	2	166		Indbet. utenr.	4	39	
	Utbet. —	-	-		Utbet	-	-	
	Tils.	814	1 157 200		Tils.	978	586 643	
1914. Feltpostk. 9 Baatsfjord.	Indbet. indenr.	410	44 597	1914.	Indbet. indenr.	895	110 444	
	Utbet. —	252	810 581		Utbet. —	216	471 594	
	Indbet. utenr.	7	68		Indbet. utenr.	20	143	
	Utbet. —	1	54		Utbet. —	1	19	
	Tils.	670	855 300		Tils.	1 132	582 200	
1915. Feltpostk. 9 Baatsfjord.	Indbet. indenr.	388	53 512	1915.	Indbet. indenr.	1 030	97 666	
	Utbet. —	217	524 173		Utbet. —	303	592 489	
	Indbet. utenr.	2	20		Indbet. utenr.	7	128	
	Utbet. —	1	286		Utbet. —	1	22	
	Tils.	608	577 991		Tils.	1 341	690 305	

Postanvisninger. (Feltpostkontor 9, 10, 15.) Underholdes 2det kvartal.

Aar.		Antal.	Beløp.	Aar.		Antal.	Beløp.
			Kr.	1911.			Kr.
1911.	Indbet. indenr.	559	42 291	Feltpk. 9, Baatsfjord	Indbet. indenr.	730	66 001
Felt-	Utbet. —	725	940 641	— 15, Mehavn	Utbet. —	945	1 237 277
postk.	Indbet. utenr.	6	74		Indbet. utenr.	11	161
15	Utbet. —	-	-		Utbet. —	-	-
Me-	Tils.	1 290	983 006		Tils.	1 686	1 303 439
havn.							
				1912.			
1912.	Indbet. indenr.	727	82 931	Feltpk. 9, Baatsfjord	Indbet. indenr.	923	105 587
	Utbet. —	458	920 450	— 15, Mehavn	Utbet. —	603	1 252 285
	Indbet. utenr.	10	258		Indbet. utenr.	12	290
	Utbet. —	4	952		Utbet. —	4	952
	Tils.	1 199	1 004 591		Tils.	1 542	1 359 114
				1913.			
1913.	Indbet. indenr.	700	91 964	Feltpk. 9, Baatsfjord	Indbet. indenr.	1 937	257 378
	Utbet. —	561	1 233 411	— 10, Berlevaag	Utbet. —	1 110	2 811 635
	Indbet. utenr.	14	210	— 15, Mehavn	Indbet. utenr.	20	415
	Utbet. —	-	-		Utbet. —	-	-
	Tils.	1 275	1 325 585		Tils.	3 067	3 069 428
				1914.			
1914.	Indbet. indenr.	853	86 700	Feltpk. 9, Baatsfjord	Indbet. indenr.	2 158	241 741
	Utbet. —	529	1 209 391	— 10, Berlevaag	Utbet. —	997	2 491 566
	Indbet. utenr.	21	431	— 15, Mehavn	Indbet. utenr.	48	642
	Utbet. —	3	292		Utbet. —	5	365
	Tils.	1 406	1 296 814		Tils.	3 208	2 734 314
				1915.			
1915.	Indbet. indenr.	773	83 255	Feltpk. 9, Baatsfjord	Indbet. indenr.	2 191	284 433
	Utbet. —	451	1 124 017	— 10, Berlevaag	Utbet. —	971	2 240 679
	Indbet. utenr.	12	1 311	— 15, Mehavn	Indbet. utenr.	21	1 459
	Utbet. —	5	230		Utbet. —	7	538
	Tils.	1 241	1 208 813		Tils.	3 190	2 477 109

Utbetalte og indbetalte postanvisninger:

Sammendrag: Vardø feltpostkontor nr. 9, 10 og 15.

	Antal.	Beløp.
		Kr.
A a r 1 9 1 1 .		
Vardø, feltpostkontor 9 og 15	10 783	4 113 905
A a r 1 9 1 2 .		
Vardø, feltpostkontor 9 og 15	12 384	3 638 802
A a r 1 9 1 3 .		
Vardø, feltpostkontor 9, 10 og 15	15 168	6 399 535
A a r 1 9 1 4 .		
Vardø, feltpostkontor 9, 10 og 15	15 475	4 791 182
A a r 1 9 1 5 .		
Vardø, feltpostkontor 9, 10 og 15	16 279	4 921 152

Feltpostkontor 9 i Baatsfjord samtlige aar.

—“— 10 - Berlevaag fra 1913.

—“— 15 i Mehavn samtlige aar.

S ø r v æ r i Hasvik herred henlagdes fra 1 september 1911 til Hammerfest distrikt. Disse poststeder hadde til da sortert under Tromsø.

I S ø n d r e H o n n i n g s v a a g oprettedes 1 april 1912 feltpostkontor. Dette var i uavbrutt virksomhet til 30 september 1913, da kontoret under benævnelsen H o n n i n g s v a a g gik over til fast kontor. Som distrikt for det nye kontor avgav H a m m e r f e s t følgende postaapnerier: H e l n e s i F i n m a r k e n , N o r d r e H o n n i n g s v a a g , K a m ø v æ r , K j e l v i k , L a h o l m e n , L i l e T a m s ø , P o r s a n g v i k , R e p v a a g og S k a r s v a a g i F i n m a r k e n , samtlige beliggende i Kjelvik herred.

I K j ø l l e f j o r d var feltpostkontor i virksomhet under vaarfisket i 1914 og 1915.

I femaarsperioden er følgende poststeder blit oprettet:

Postaapnerier:

- I T a l v i k herred: Kongshus 1 april 1914.
- Loppa — Skavnakk 1 oktbr. 1913, Øksfjordbotn 1 oktbr. 1914.
- H a s v i k — Meltefjord 1 jan. 1912.
- K v a l s u n d — Kokelv 1 oktbr. 1914, Repparfjord 1 april 1911, Sjaaholmen 5 aug. 1914.
- H a m m e r f e s t — Skarvfjord 1 jan. 1912.

I Maasøy herred:	Hjelmsøkjeilen 1 april 1912, Persand 1 oktbr 1913, Sandvik-vær 1 april 1912, Snejfjord 1 april 1912.
- Kjelvik —	Helnes i Finmarken 1 juli 1911.
- Kistrand —	Billefjord, ytre, 1 april 1914, Brennely 1 jan. 1914, Kjæs 1 april 1914, Skoganvarre 1 juli 1914.
- Lebesby —	Kifjord 1 jan. 1912, Tømmervik 1 oktbr. 1913.

Brevhuse:

I Hasvik herred: Hasvaag og Taborshavn.

- Kistrand —	Stabursnes.
--------------	-------------

Ifølge den officielle poststatistik er i 1915 avsendt:

Fra Hammerfest by	221 200 brevpostsaker
- postaapneriene	373 300 —

Ifølge samme statistik er avsendt:

Fra Hammerfest by:

Værdibreve:	Rekommanderte breve:
I 1911 14 500 stkr., kr. 3 219 200	i 1911 7 100 stkr.
- 1912 15 800 — - 3 053 200	- 1912 8 700 —
- 1913 15 700 — - 5 775 700	- 1913 10 100 —
- 1914 15 000 — - 2 803 900	- 1914 7 600 —
- 1915 16 900 — - 5 736 700	- 1915 9 400 —

Fra postaapneriene:

Værdibreve:	Rekommanderte breve:
I 1911 54 700 stkr., kr. 3 768 600	i 1911 8 900 stkr.
- 1912 50 900 — - 3 244 300	- 1912 8 800 —
- 1913 51 800 — - 3 381 900	- 1913 9 100 —
- 1914 48 500 — - 2 567 600	- 1914 7 500 —
- 1915 56 200 — - 4 196 200	- 1915 9 700 —

Av postopkrævningsforsendelser er til Hammerfest by ankommet:

Fra indlandet:	Fra utlandet:
I 1911 3 250 stkr., kr. 38 904	i 1911 1 791 stkr., kr. 23 155
- 1912 3 908 — - 37 235	- 1912 2 701 — - 29 918
- 1913 4 071 — - 50 981	- 1913 2 724 — - 35 497
- 1914 4 181 — - 47 776	- 1914 2 419 — - 34 908
- 1915 5 007 — - 61 322	- 1915 1 461 — - 13 241

Postanvisningstjenesten ved postkontoret.

Indenriksk:

Indbetalt:	Utbetalt:
I 1911 8 369 stkr., kr. 742 716	i 1911 3 726 stkr., kr. 2 148 661
- 1912 8 456 — - 646 249	- 1912 3 960 — - 1 552 542
- 1913 9 051 — - 708 936	- 1913 4 545 — - 1 659 582
- 1914 9 637 — - 712 119	- 1914 4 759 — - 1 049 449
- 1915 11 531 — - 1 023 636	- 1915 5 412 — - 1 553 377

U t e n r i k s k :

Indbetalt:	Utbetalt:
I 1911 1 866 stkr., kr. 45 950	I 1911 361 stkr., kr. 29 791
- 1912 2 695 — - 56 813	- 1912 379 — - 31 357
- 1913 2 773 — - 58 902	- 1913 375 — - 35 566
- 1914 2 556 — - 63 380	- 1914 322 — - 28 214
- 1915 1 356 — - 27 423	- 1915 241 — - 17 596

Under sildefisket i Laksefjord høsten 1915 utstyrtes postaapneriet L a k s e f j o r d b u n d e n med kassebeholdning saaledes at der gjennem Hammerfest postkontor kunde sendes telegrafiske postanvisninger til stedet. Der utbetaltes paa denne maate ca. kr. 123 000.

6. Fra Alta postdistrikt blev i 1915 avsendt 57 100 brevforsendelser.

Frimerkesalget utgjorde i 1911 kr. 4 656, i 1915 kr. 5 693, altsaa en stigning av kr. 1 037.

Av breve og pakker med angit værdi sendtes i 1911 5 011 med angit værdi kr. 465 780, i 1915 7 200, værdi kr. 1 043 890, stigning 2 189 — kr. 578 110.

Summen av ut- og indbetalte postanvisninger utgjorde i 1911 kr. 247 310, i 1915 kr. 545 536 — stigning kr. 298 226.

Der er i perioden oprettet 1 nyt postaapneri (Russeluft).

H a v n e v æ s e n e t.

I Finmarkens amt har i femaarsperioden 1911—1915 — begge inklusive — været under utførelse følgende havnearbeider:

- A. Paabegyndt før perioden, ikke tilendebragt i samme:
 - 1. Havningberg.
 - 2. Berlevaag.
- B. Paabegyndt før perioden, tilendebragt i samme:
 - 1. Vadsø, molo og mudring.
 - 2. Andsnes ved Loppen, stø og oprensning.
 - 3. Kvitnes i Tana, oprensning, gangspil og brønder.
 - 4. Hundvik, indre og ytre, støanlæg.
- C. Paabegyndt og tilendebragt i perioden:
 - 1. Kiby, stø og gangspil.
 - 2. Bukkekjeilene, støer og gangspil.
 - 3. Helnes, redningsstø.
- D. Paabegyndt i perioden, ikke tilendebragt i perioden:
 - 1. Breivik paa Sørøy, molo.
 - 2. Loppen, mur og støanlæg.
 - 3. Vinnabugt, Store Vinna «Skjærbugten», molo.
 - 4. Opnan, Magerøy, støanlæg.
 - 5. Gamvik, Østfinmarken, mudring.
 - 6. Omgang, mur og oprensning.

F y r v æ s e n e t .

Fortegnelse over de i aarene 1911—1915 anbragte fyr, fyrlamper, merker og fæstigheter i Finmarkens amt.

A. F y r .

1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
Fuglenes fyr nedlagt og erstattet med fyrlampe.				

B. F y r l a m p e r .

Stangeneset. Sjaaholmen. Ainikka.	Meltefjord. Kaarhavn. Maaseysund. Bergholmen. Ravnflauget flyttet til Storskjær.	Reinøysund. Nesseby. Renøy.	Nuvsvaag. Karken. Fægfjordhl.	Goppi. Eidsnes.
---	--	-----------------------------------	-------------------------------------	--------------------

C. M e r k e r .

Faste 18. Flytende: 3 sta- ker er ind- drat og om- byttet med jernstænger.	Faste 22. Flytende 5.	Faste 5. Flytende 1.	Faste 6. Flytende 3.	Faste 0. Flytende 1.
---	--------------------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------

D. F æ s t i g h e t e r .

Bolter 30. Stolper 11.	Bolter 22. Stolper 9. Kar 6. Duc d'Albe 2.	Bolter 6. Stolper 3. Træpæler 11. Kar 3. Duc d'Albe 1.	0	Duc d'Albe 7.
---------------------------	---	--	---	---------------

II. Kommunal husholdning.

Følgende opgaver meddeles:

	1912.	1915.
Amtets samlede antal skatydere	9 509 Kr.	10 614 Kr.
Skatydernes samlede antagne formue.....	25 162 064.00	32 635 788.00
og — indtægt.....	8 414 701.00	11 175 441.00
Den utlignede herredsskat	396 656.00	671 612.00
Herav amtsskat	75 000.00	87 000.00
Den antagne formue pr. indbygger	827.00	1 071.00
og indtægt ——	276.00	367.00
Det samlede beløp av kommunale skatter:		
pr. indbygger	13.03	22.04
- skatydere	41.71	63.28
- 100 kr. skatbar indtægt	7.74	9.29
	1911.	1915.
Herredskommunernes formue		
— — laanegjeld		
Amtskommunens laanegjeld	121 100.00	89 100.00

Amtskommunens indtægtsbudget stiller sig saaledes for aarene 1911—1915/16:

1911.	1912.	1913.	1914 ¹ .	1915—1916.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
226 391	270 723	259 260	330 128	221 363

En stor del av amtskommunens sedvanlige utgifter bæres i Finmarken av de amtet tilhørende fond, brændevinsavgiftskassen og medicinalfondet. Disse fonds samlede utgifter (med fradrag av refusioner) og samlede indtægter har i femaaret utgjort:

Utgifter:

Aar.	Brændevinsavgiftskassen.	Medicinalfondet.
	Kr.	Kr.
1911	20 463.63	98 937.10
1912	19 983.04	146 561.08
1913	24 634.63	84 516.78
1914 ¹	45 320.02	192 819.84
1915—1916	27 880.50	112 776.65

¹ og 1ste halvaar 1915.

Indtægter:

Aar.	Brændevinsavgiftskassen.	Medicinalfondet.
	Kr.	Kr.
1911	27 805.90	130 583.53
1912	28 488.33	168 436.89
1913	28 340.98	156 609.07
1914 ¹	37 255.61	155 227.58
1915—1916	31 389.30	98 108.59

Brændevinsavgiften og medicinalavgiften utgjorde:

Aar.	Brændevinsavgift.	Medicinalavgift.
	Kr.	Kr.
1911	18 445.02	127 008.55
1912	19 161.25	162 841.61
1913	18 655.66	148 928.50
1914 ¹	17 989.19	139 347.03
1915—1916	17 451.24	90 067.92

Brændevinsavgiftskassen hadde ved utgangen av 1915 en formue av kr. 194 809.92.

Ved Stortingets beslutning av 6 mai 1914 blev det bestemt at malmavgiften fra A/S Sydværanger skal posteres til indtægt for Finmarkens skogfond, og at der av dette fond skal ydes bidrag til Finmarkens amtskommunes utgifter til veivæsenet. For terminen 1914—1915 utgjorde dette bidrag kr. 18 000 og for terminen 1915—1916 kr. 31 438.

12. Arbeidsforhold.

Den almindelige aarsløn for tjenere var gjennomsnittlig i årene 1911—1915:

For en tjenestegut	kr. 410
- en tjenestepike	- 160

Hertil kommer verdien av kost, logi m. m., som i 1915 blev ansat for en gut til kr. 342 og for en pike til kr. 278.

Høiest har lønningene i denne periode været i Vardø, nemlig kr. 900 for gutter og kr. 300 for piker.

Husmænd med pligtarbeide findes saagodtsom ikke i amtet.

¹ og 1ste halvaar 1915.

Til oplysning om den vanlige dagløn for dagarbeidere meddeles følgende sammendrag :

	Mænd.	Kvinder.
	Kr.	Kr.
A. Paa egen kost:		
Sommeren 1915	4.62	2.60
Vinteren 1915—1916	4.00	2.16
B. Paa husbondens kost:		
Sommeren 1915.....	3.44	1.81
Vinteren 1915—1916.....	2.81	1.40

Den høieste og laveste løn som betales for dagarbeidere (mænd) er henholdsvis kr. 5.50 og kr. 3.00.

Efter de opgaver som foreligger angaaende dagløn for fagarbeidere er gjenemsnitslønnen for :

Hustømmermænd	kr. 5.00	Smedsvender	kr. 5.00
Snekkere	- 5.00	Murere	- 5.50
Baatbyggere	- 5.00	Haandlangere	- 4.50
Tømmerhuggere	- 5.00	Malere	- 5.00
Tømmerkjørere med hest	- 8.00	Bakersvender	- 5.00
—“— uten —	- 4.50	Grubearbeidere	- 5.00
Sagbrukarsabeidere	- 5.00	Stenhuggere	- 6.00
Skomakersvender	- 4.50	Stenbrytere	- 6.00
Skræddersvender	- 4.00	Jernstøpere	- 6.00

13. Slutning.

Til belysning av fattigvæsenets stilling i Finmarkens amt hitsættes følgende opgave for aarene 1911—1915 :

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Til-sammen.	Gjennem-snittlig.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Antal understøttede hovedpersoner	1 558	1 446	1 436	1 663	1 440	7 543	1 508
Fattigvæsenets kontante utgifter med fradrag av refusioner	92 501	82 636	?	102 462	116 774	394 373	98 598

Resolutioner om underholdningsbidrag til hustru og egte barn og til barn hvis forældre ikke har indgaat egteskap med hinanden, har været utfærdiget i følgende antal :

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.	Ialt.	Gjennem-snittlig.
Familieresolutioner	1	4	4	3	8	20	4
Bidragsresolutioner	61	52	56	76	62	307	61

Av sparebanker fandtes i landdistriktet ved utgangen av 1915 4 med følgende forvaltningskapital og formue:

	Forvaltnings- kapital.	Formue.	
		Kr.	Kr.
Alta	352 402	48 102	
Talvik	67 957	5 596	
Loppa	14 378	2 409	
Kjelvik	174 116	6 490	

Antallet og beløpet av tinglæste og avlæste pantheftelser, d. e. gjeldsbreve og skifteutlæg, hvorved pant er git i faste eiendomme, utgjorde efter de fra sorenskriverne mottagne opgaver:

A a r .	Tinglæst.		Avlæst.		Forskjel.	
	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.
1911	476	4 088 487.17	209	314 589.48	267	3 773 897.69
1912	476	1 058 691.54	176	393 940.00	300	664 751.54
1913	536	1 353 703.47	193	355 430.35	343	998 273.12
1914	461	1 157 845.87	222	458 463.51	239	699 382.36
1915	448	824 763.00	216	1 552 026.45	232	÷ 727 263.45
1911—1915	2 397	8 483 491.05	1 016	3 074 449.79	1 381	5 409 041.26
1906—1910	1 621	14 387 030.00	813	1 414 202.00	808	12 972 828.00

Av pantheftelser i skibe er i femaaret registrert:

A a r .	Registrerte.		Utslettet.		Forskjel.	
	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.
1911	53	115 448.29	4	3 220.67	49	112 227.62
1912	58	147 476.00	7	28 365.00	51	124 111.00
1913	62	185 312.00	8	44 000.00	54	141 312.00
1914	38	100 497.39	16	32 491.00	22	68 006.39
1915	36	72 853.00	10	27 970.00	26	44 883.00
1911—1915	247	621 586.68	45	131 046.67	202	490 540.01
1906—1910	Ingen		-	-	-	-

Med hensyn til den tvungne gjeldsinddrivelse meddeles følgende opgave over beløpet av avholdte eksekutioner, utpantninger og tvangsauktioner:

A a r .	Eksekutioner.	Utpantninger.	Tvangsauktioner.	
			Over fast gods.	Over løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911	54 516.00	101 753.00	60 833.00	14 878.00
1912	50 664.00	70 197.00	53 658.00	18 970.00
1913	85 901.00	124 684.00	183 181.00	23 562.00
1914	61 600.00	109 683.00	137 704.00	27 968.00
1915	53 040.00	135 926.00	137 208.00	34 956.00
1911—1915	305 721.00	542 243.00	572 584.00	120 334.00
1906—1910	224 388.00	303 285.00	239 340.59	46 410.84

Til landdistriktenes forlikskommissioner var der i femaaret paaklaget:

	I alt.	Derav sparebanksaker.	Smaa gjeldssaker.
1911	542	65	130
1912	472	40	116
1913	562	28	157
1914	541	15	142
1915	716	112	204
Tilsammen		2 833	749
mot i 1906—1910		2 727	791

Sundhetstilstanden har i femaarsperioden været tilfredsstillende.

Der fandtes i amtet ved utgangen av 1915 ialt 18 læger, 2 tandlæger, 31 jordmødre og 30 hjælpevakcinatører.

Om amtets skolevæsen i femaaret henvises til beretning fra skoledirektøren i Finmarken i Norges Officielle Statistik VII 1: Skolevæsenets tilstand 1915.

Sedelighets- og ædruelighetstilstanden i amtet maa sies at være god.

Amtskommunens pleiehjem Tanagaard i Tana for tuberkuløse syke er fremdeles i virksomhet.

Finmarkens amt 12 september 1921.

Johan Rivertz.

B y e n e .**B e r e t n i g**

**om kjøpstaden Vadsø's økonomiske tilstand
i femaaret 1911—1915.**

Forrige femaarsperiode avsluttedes med et særdeles godt aar for byen og dens nærmeste omegn. Ogsaa aaret 1911 var et godt aar for stedet. Aarene 1912 og 1913 var mindre gode, 1914 maa betegnes som et mislig aar, mens 1915 paa grund av de høie priser paa fiskeproduktene maa regnes som et meget godt aar. Der har i perioden været adskillig økonomisk fremgang, mens indbyggerantallet i byen ikke er nævneværdig forøket. Folketallet utgjorde pr. 31 december 1915 1941, mens byen 1 december 1905 hadde 1905 indvaanere.

Nogen industri av nævneværdig betydning drives ikke i byen. Ved periodens slutning var der i drift 4 tranbrænderier og 5 damperier. I byens nærhet haves nogen stenbrudd hvor der utbrytes sten til byggearbeider.

Med hensyn til handel og skibsfart henvises til nedenstaaende fra Vadsø toldkammer mottagne statistiske opgave:

1. Toldintradør:

I 1911	kr. 37 800.00
- 1912	- 40 509.65
- 1913	- 45 899.28
- 1914	- 28 472.42
- 1915	- 20 501.53

2. Indførsel:

	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Rugmel.....	151 616	62 856	127 724	71 672	1 910
Stenkul.....	19 082 000	4 402 000	2 329 000	2 722 000	1 884 000
Salt	1 308 000	497 000	1 631 000	1 385 000	

3. Utfersel:

Aar.	Tørfisk.	Saltfisk.	Tran.	Guano.
	Kg.	Kg.	Tdr.	Kg.
1911.....	1 095 035	2 709 270	2 532½	947 800
1912.....	640 846½	2 195 451	2 500½	804 650
1913.....	606 822½	3 105 810	2 413	1 043 700
1914.....	148 975	1 417 527	1 555	449 000
1915.....	166 134	817 614	3 189	200 000

4. Erlagt medicinalavgift:

I 1911	kr.	8 054.97
- 1912	-	6 081.99
- 1913	-	7 162.28
- 1914	-	3 102.85
- 1915	-	3 033.22

5. Samlet drægtighet av de i byen hjemmehørende fartøier ved utgangen av aaret 1915:

Motorskøiter.	Drægtighet.	Dampskebe.	Drægtighet.
1	Br. 31.75, n. 9.52.	4	Br. 551.60, n. 229.15.

6. Fremmede fartøier ankommet fra utlandet:

	Drægtighet. Tons.
I 1911 61 russiske	2 601.82
4 engelske.....	1 815.13
1 fra Spitsbergen	631
1 - Spania	889
1 - Danmark	29
- 1912 64 - Rusland	3 679.21
5 - England	2 828.56
2 - Skotland	317.05
- 1913 72 - Rusland	3 364.51
4 - England	2 081.26
2 - Tyskland	384.11
- 1914 58 - Rusland	2 830.82
4 - England	3 101.90
2 - Tyskland	494.60
1 - Spania	1 068.35
- 1915 48 - Rusland	2 089.43
2 - England	878.71

Konkursenes antal har i perioden været 4, hvorav ingen av større betydning.

Av banker haves kun Vadssø Sparebank, som ved utgangen av 1915 hadde under forvaltning kr. 852 201.40, hvorav eget fond kr. 104 718.99.

Noget assuranseselskap haves ikke paa stedet, hvorimot en flerhet av norske assuranseselskaper er repræsentert ved agentur.

Bykassens gjeld pr. 1 juli 1915 utgjorde kr. 241 550.00 og værdien av kommunens faste eiendomme pr. 1 juli 1915 kr. 498 500.00. Grunden til at gjelden og værdien av kommunens faste eiendomme er steget saa sterkt i denne periode er at byen har anskaffet sig et elektricitetsverk og bygget en ny prægtig folkeskole.

Efter skatteligningen utgjorde:

Aar.	Antat formue.	Antat indtægt.	Skatøre paa formue.	Skatøre paa indtægt.	Skatøre paa eiendoms- skat.	Antal skat- ydere.	Utlignet byskat.	Utlignet eiendoms- skat.
	Kr.	Kr.					Kr.	Kr.
1911.....	767 500	613 575	2.2	15.4	-	493	48 715.91	-
1912	778 700	665 755	2.5	17.6	-	508	60 662.51	-
½ 1913....	758 700	659 905	2.5	17.6	-	508	29 905.07	-
1913/14	1 451 280	730 277	2.8	14.6	0.5 %/o	548	69 121.89	1 141.34
1914/15	1 564 500	739 565	2.6	18.6	1 %/o	584	71 170.28	2 316.06
1915/16	1 687 600	794 300	2.4	12.6	1 50 %/o	576	60 663.78	3 695.27

Bykassens tilskud til skolevæsenet har utgjort:

Aar.	Middelskolen.	Folkeskolen.	Teknisk aftenskole.	Fattigvæsenet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1911.....	3 161.82	9 736.02	-	13 981.30
1912.....	10 184.80	15 300.51	-	15 070.51
½ 1913.....	6 639.66	10 475.15	-	6 669.17
1913/14	10 945.16	14 192.32	500.00	13 479.01
1914/15	11 277.43	16 706.84	545.00	12 316.15
1915/16	14 512.15	18 707.18	-	14 735.11

Antallet av særskilt matrikulerte eiendomme utgjorde 31 december 1915 462.

Bygningenes samlede assuransesum utgjorde pr. 31 december 1915 kr. 2 776 280.00.

Av faste eiendomme solgtes i femaaret 138 til beløp kr. 260 433.30.

Befolknings hovednærer er fiskeri. Som binæring drives jordbruk og kvægdrift i ikke ringe utstrækning.

Arbeiderforholdene har været rolige, og arbeidslønnen har været i sterk stigning. Der er her i byen en arbeider- og fiskerforening som har adskillig indflydelse ved de kommunale valg.

Tilstanden i almindelighet maa betegnes som god i økonomisk henseende.

Ret til salg i smaat og utskjænkning av brændevin samt utskjænkning av øl og vin utøvedes i femaaret kun av Vadsø samlag for brændevinshandel, indtil dette i 1913 nedstemtes og 30 juni 1914 ophørte med sin virksomhet. Det samlede overskud paa salg av brændevin og øl var kr. 22 360.52. Den kommunen tilfaldende del av overskuddet har væsentlig været anvendt til den nye folkeskole. Efter samlagets nedstemning har kommunen indløst den eneste ret som hadde her til utskjænkning av øl og vin, og som ikke blev benyttet saalænge samlaget bestod, og inddraget alle bevilgninger til smaasalg av vin, saa at smaasalg av vin nu kun drives av et enkelt firma, hvis indehaver har saadan ret. Ædruelighets-tilstanden er dog neppe synderlig forbedret, idet forbruket av vin er sterkt tiltat. Den overveiende del av byens befolkning er imidlertid fremdeles ædruelig og en stor del fuldstændig totalister, som danner et stort og mægtig parti her.

Byen har i denne femaarsperiode ogsaa faat sin dampskibskai, som blev tat i bruk 1 oktober 1914, og som selvfølgelig i høi grad vil bidra til byens fremtidige opkomst. Den har i høi grad lettet havnetrafikken, som tidligere var noksaa besværlig her, og forringet omkostningene ved lastning og losning av varer.

Det staar nu kun tilbake at faa havnen noget mere opmudret end allerede skedd for at faa den fulde nutte av den.

Vadsø magistrat, 14 mai 1917.

O. C. Jentoft.

B e r e t n i g

om kjøpstaden Vardø's økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

F o l k e m æ n g d e :

Ifølge det optagne kommunale skattemandtal var folkemængden: i 1911 3 206, 1912 3 329, 1913 3 480, 1914 3 440, 1915 3 520.

I n d u s t r i :

I byen fandtes i femaaret kun 2 egentlige fabrikker, nemlig Stegelnes fabrik og Vardø Tøndefabrik.

Den førstnævnte var opført til fremstilling av kraftfør, olje og gjødningsstoffer. Raaproductene var væsentlig tørrede fiskehoder, presset grakse og sild. Fabrikken brændte i 1912, men blev gjenopbygget i 1914. Den er imidlertid endnu ikke kommet igang igjen paa grund av kul- og koksmangel. Før branden beskjæftiget fabrikken ca. 40 arbeidere. Den blev indtil den brændte drevet med held.

Vardø Tøndefabrik begyndte sin virksomhet vaaren 1913, nedbrændte allerede vaaren 1914 og blev ikke gjenopbygget da dens drift hadde bragt indehaverne tap. Mens den var i drift beskjæftiget den ca. 5 à 6 arbeidere.

Ved siden av disse fabrikker har der i femaaret været drevet flere transmelterier og trandamperier og 2 mindre brusfabrikker.

H a n d e l , b a n k v æ s e n , a s s u r a n s e v æ s e n .

Byens ældste bank er Vardø Sparebank, som oprettedes i 1881. Dens forvaltningskapital var: i 1911 kr. 690 760.00, 1912 kr. 766 029.00, 1913 kr. 927 734.00, 1914 kr. 925 600.00, 1915 kr. 923 568.00, og nettoutbyttet var: i 1911 kr. 7 884.00, 1912 kr. 8 864.00, 1913 kr. 9 830.00, 1914 kr. 10 190.00, 1915 kr. 11 387.00.

Derhos har Norges Bank en avdeling i Vardø. Dens bruttofortjeneste var: i 1911 kr. 39 334.77, 1912 kr. 53 566.01, 1913 kr. 65 599.66, 1914 kr. 80 256.18 og 1915 kr. 111 039.84.

Som det sees har begge disse bankinstitutter hat en god og jevn fremgang.

Der var ved utgangen av 1917 ca. 50 forretningsdrivende. Handelen gav i femaaret god avkastning, takket være det gode utbytte som fiskeriene gav i de første aar av perioden, og de heldige konjunkturer som krigen i den sidste del av perioden medførte.

Noget assuranseselskap findes ikke i Vardø, naar undtages den gjensidige forsikringsforening for fiskerbaaten «Nordkyn», hvis virksomhet er beregnet paa hele Finmarkens amt. Av foreningens medlemsfortegnelse pr. 31 december 1915 fremgaar det at 74 her i byen hjemmehørende fiskerbaater hadde en samlet takstværdi av kr. 313 379.00 med forsikringssum av kr. 209 000.00. De aller fleste av disse baater er forsynt med motor. Foreningen hadde pr. 1 juli 1915 en formue av kr. 66 886.00.

S k i b s f a r t .

Angaaende ind- og utklarerte fartøier samt toldintraderne henvises til vedlagte opgave fra toldkassereren.

(Se tabellen næste side.)

I Vardø Skibsregister er registrert ialt 12 fartøier med samlet tonnage av 632.70 net.reg.ton. 2 av disse fartøier er dampskibe tilhørende Finmarkens Amtsrederi. De øvrige er motorskibe som benyttes til Ishavsfangst.

Opgave over toldintraderne og medicinalavgiftens størrelse i kalenderaarene 1911/15 samt antal av ind- og utekspederte fartøier i samme:

Aar.	Told- intrader.	Medicinal- avgift.	Fartøier.	
			Ind- ekspederte.	Ut- ekspederte.
	Kr.	Kr.		
1911.....	59 150.00	33 048.00	428	480
1912.....	64 775.00	41 433.00	324	444
1913.....	79 265.00	45 494.00	316	450
1914.....	72 780.00	22 324.00	277	356
1915.....	52 723.00	16 623.00	211	214

Kommunale forhold og kommunal husholdning.

Vardø bys budget utgjorde for 1911 kr. 131 513.26, for 1912 kr. 141 303.91, for 1913/14 kr. 163 636.83, for 1914/15 kr. 179 703.13, for 1915/16 kr. 191 597.23.

Utlignet paa indtægt og formue: i 1911 kr. 52 650.00, 1912 kr. 57 225.00, 1913/14 kr. 73 137.50, 1914/15 kr. 84 985.30, 1915/16 kr. 91 348.99.

Skatoret var i 1911 kr. 0.108, 1912 kr. 0.095, 1913/14 kr. 0.10, 1914/15 kr. 0.10, 1915/16 kr. 0.11.

Fattigvæsenets utgifter var: i 1911 kr. 20 500.00, 1912 kr. 26 635.00, 1913/14 kr. 27 500.00, 1914/15 kr. 27 000.00, 1915/16 kr. 31 200.00.

Byens gjeld var: i 1911 kr. 205 625.00, 1912 kr. 201 250.00, 1913/14 kr. 333 257.00, 1914/15 kr. 347 882.00, 1915/16 kr. 388 507.00.

Byens formue i faste eiendomme ansattes til kr. 934 000.00.

Binæring.

Husflid drives ikke i synderlig utstrækning. Den vigtigste binæring antages at være kreaturhold, idet der i femaaret holdtes adskillige kjør og sauere i byen.

Arbeiderforhold.

I byen findes en haandverksforening, Vardø Arbeiderforening og Vardø Social-demokratiske Fisker- og Arbeiderforening. Haandverksforeningen tæller 31 medlemmer. Vardø Arbeiderforening har ca. 250 og Socialdemokratiske forening ca. 150 medlemmer. Der har i perioden været gunstige tider for arbeiderne. Lønningene har været gode, og arbeidsløshet har ikke indtruffet. Angaaende arbeidslønningene henviser jeg forøvrig til den av mig under 31 mars 1916 indsendte opgave.

Tilstanden i sin almindelighed.

Med hensyn til ædruelighetsforholdene tillater jeg mig at henvise til følgende av politimesteren derom avgivne uttalelse:

«Da jeg først sidstleden høst overtok Vardø politimesterembede, har jeg ingen personlige iagttagelser at bygge paa og maa derfor holde mig til hvad der foreligger i herværende protokoller samt til hvad jeg har kunnet faa meddelt av personalet ved politikammeret.

Av bøteprotokollen fremgaar at der i femaarsperioden er utfærdiget og vedtatt henholdsvis 363, 314, 309, 285 og 302 forelæg for beruselse i forbindelse med gateordenen (losgjængerlovens §§ 16 og 17). I samme periode er foretatt henholdsvis 252, 341, 336, 230 og 193 arrestationer for beruselse og i forbindelse med staaende gateordenen. Jeg skal her indskyte den bemerkning at naar arrestationenes antal for enkelte aar overgaar antallet av vedtagne forelæg, har dette sin grund deri at arresterte marinematroser ikke er blit forelagt mulkt, men straffet ombord.

Antallet av forelæg og arrestationer er betydelig større end i foregaaende femaarsperiode og, forsaavidt jeg har kunnet se, større end nogensinde tidligere. Dette staar naturligvis i forbindelse med at der i perioden var større tilstrømning af fremmede fiskere under vaarfisket end nogensinde før. Det er blit mig meddelt at i aaret 1912 blev her ved foranstaltung av kommunen foretatt en tælling som viste et antal av fremmede fiskere paa ca. 12 000. For Vardøs egen befolkning har, saavidt sees, ædruelighetsforholdene været som i tidligere aar. For aarene 1914 og 1915 bemerkes at der meget hyppig har været utfærdiget midlertidige forbud mot salg af berusende drikke, og uten disse forbud antar jeg at antallet av arrestationer og mulktforelæg vilde ha naadd betydelig heiere tal.

Jeg skal tilfeie at i periodens senere aar, 1914 og 1915, begynder beruselse ved surrogater for de sedvanlige berusningsmidler at forekomme — specielt ved denaturert brændevin.»

I 1913 blev færdigbygget en længe paatænkt dampskibskai. Om dens beliggenhet førtes der i lang tid en interessert diskussion. Resultatet blev at den blev beliggende indenfor vestre moloarm. En ny bred gate blev bygget ut til kaien, og det hele anlæg har, saavidt jeg har forstaat, vist sig heldig og økonomisk regningssvarende.

Ogsaa et andet stort tiltak blev gjort fra kommunens side i heromhandlede periode, idet et elektrisk lysverk blev bygget i 1911. I dette er installert 2 dieselmotorer, hver paa 40 hk. Lysverket betegnet selvfølgelig et stort fremskridt; men desværre viste det sig snart at det var for smaaat anlagt. Man besluttet derfor at utvide verket; men disse utvidelser har endnu ikke kunnet foretages paa grund av de av krigen skapte forhold.

Vardø magistrat, 16 februar 1918.

Lundevall.

Bereitung

om kjøpstaden Hammerfests økonomiske tilstand i femaaret 1911—1915.

Hammerfest kjøpstads folkemængde var ved utgangen av aaret 1910 2 709 individer og ved utgangen av aaret 1915 3 050, altsaa en tilsvarende stigning i femaaret som forrige femaar, henved 15 pct.

Disse to femaarsperioder kan vel opvise den største stigning paa en lang aarrække.

Stigningen skyldes som i foregaaende femaar væsentlig indflytning av arbeidere, haandverkere og tildels fiskere. Direkte og delvis skyldes stigningen i den første halve periode sterk utvidelse av det i forrige indberetning nævnte mekaniske verksted paa Fuglenes, men dette gik konkurs i begyndelsen af 1913. Indirekte og for en væsentlig del skyldes den vel det gode Finmarksfiske i de senere aar og den lettere adgang til byggekapital og driftskapital ved oprettelse i 1909 av den i forrige indberetning nævnte og i virksomhet i 1910 traadte avdeling av Norges Bank i Hammerfest.

Av industrielle anlæg har i femaarsperioden været i virksomhet 3 tranbrænderier og 2 trandamperier, hvor der av säl- og hvalrossspæk samt lever paa forskjellig maate har været utvundet forskjellige sortter tran. Denne tran er gaat væsentlig til Tyskland og England. Sammestedhen er gaat bedriftens øvrige avkastning i säl- og hvalroshuder i saltet stand. Likeledes i første halve periode ovennævnte mekaniske verksted med ophalingsslip og Hauans materialhandels snekkerifabrik. Fiskeeksportørene benyttet hydraulisk presse til bundtning av tørfisk.

Husflidsarbeide av nogen betydning drives fremdeles ikke.

Sten til syldmur for huse har været brutt i fornøden utstrækning inden byens eget, meget vide territorium. Stenen er gjennemgaaende av daarlig kvalitet. Enkelte av byens borgere har skaaret torv til eget bruk i byens nærmeste omegn. Stenbrudd og torvdrift i egentlig forstand har saaledes ikke eksistert.

Av byens egen befolkning drev i femaaret et faatal fiske. De aapne baater til fiske var saa at si avlagt allerede ved femaarets begyndelse, og de sidste blev efterhvert avløst av dæksskøiter, som ved slutten av perioden for det meste dreves med motorkraft.

Omstaaende hitsættes for femaaret en opgave over opfisket kvantum fisk og antal fiskere under sommer- og høstfisket i Hammerfest:

I 1911	2 562 fiskere	3 793 344 kg.
- 1912	2 560 —	5 375 556 -
- 1913	2 560 —	4 808 020 -
1914	2 280 —	3 526 972 -
- 1915	3 100 —	3 039 980 -

Prisene var i 1911—1912 høie (11 øre pr. kg.), i 1914—1915 lave (7—8 øre pr. kg.).

Vinter- og vaarfisket var av mindre betydning.

Haakjærringfisket tok sin begyndelse for Hammerfest i sidste aar av perioden. Fangsten dreves kun for leveren, som stod i bøi pris.

I medicinalavgift (svares ogsaa av ishavsfangst) indbetales ved Hammerfest toldsted :

I 1911	kr. 51 081.58
- 1912	57 319.97
- 1913	50 621.01
- 1914	40 549.14
- 1915	43 149.15

Byens handel gik raskt frem i femaaret, især i aarene 1914 og 1915.

Eksporten av alle produkter øket betydelig, naar undtages av hvalros og isbjørnhuder. Hvalrosfangsten gik vedvarende tilbake, likeledes isbjørnfangsten, hvilket vistnok maa tilskrives den fangst (ved gift) som drives av overvintrings-ekspeditioner paa Spitsbergen.

Russehandelen gik betydelig op i de to første aar av perioden, derimot tilbake i slutten av femaaret.

Den tidlige byttehandel gik mere og mere over til kontanthandel. Norske maal- og veggredskaper benyttes da de russiske fiskeopkjøpere hadde faat paabud om dette.

Opgave over værdien av den samlede indførsel haves ikke for haanden. I 1909 sees værdien at være kr. 4 112 200.

De største indførselsartikler var mel, stenkul og salt.

Den indenbys handel og omsætning øket betydelig. Ved utgangen av aaret 1910 hadde byen 54 og ved utgangen av aaret 1915 67 effektive handelsborgere.

Av banker virket i femaaret :

Hammerfest Sparebank. Denne er oprettet i aaret 1847. Dens forvaltningskapital var ved utgangen av 1910 kr. 1 564 138, og den hadde 2 718 indskytere med et samlet tilgodehavende av kr. 1 391 770. Pr. 31 december 1915 hadde den en forvaltningskapital paa kr. 1 809 554.32, 3 432 indskytere med et samlet tilgodehavende av kr. 1 531 957.27. Den ydet i perioden i stigende utstrækning forretningskredit.

Hammerfest avdeling av Norges Bank traadte i virksomhet 1 mars 1910.

Fra dette tidspunkt til utgangen av aaret 1911 hadde den en samlet omsætning paa kr. 24 068 521.

Den i 1911 indkjøpte utenlandske valuta beløp sig til kr. 925 648.

For 1912 henholdsvis kr.	31 697 910	og kr.	570 853
- 1913 —	- 32 731 473	- -	624 119
- 1914 —	- 34 091 695	- -	413 294
- 1915 —	- 42 139 071	- -	93 000

Avdelingens oprettelse og virksomhet har i hei grad virket til næringslivets fremme.

Angaaende skibsfarten bemerkes:

Den i byen hjemmehørende tonnage bestod for en væsentlig del af fartøier bestemt for ishavsfangst. Den registrerte tonnage av fartøier hjemmehørende i byen bestod 1 januar 1910 av 28 fartøier med en samlet bruttodrægtighed av 1 853.51 ton. Ved utgangen av aaret 1915 var der 39 fartøier paa tilsammen 2 989.58 ton, hvorav 12 dampske paa tilsammen 1 478.96 ton.

I ishavsfangsten deltok i femaaret 16—17 større (registrerte) og nogen mindre fartøier fra Hammerfest. I 1906 blev motor indsat i de fleste fartøier, høsten 1910 avskaffedes de første kuttere med dampmaskine, og ved utgangen av 1915 gik 5 fartøier med dampmaskiner paa ishavsfangst.

Fangsten var i femaaret god, tildels udmerket.

Avklarerete værdier var:

I 1911	kr. 283 881.27
- 1912	- 299 570.18
- 1913	- 297 177.66
- 1914	- 379 895.14
- 1915	- 618 551.01

Tonnagen av fartøier som anløp Hammerfest var:

I 1911.....	556 725	1 520	skibe.
- 1912.....	558 238	1 516	—
- 1913.....	555 217	1 525	—
- 1914.....	567 999	1 581	—
- 1915.....	545 848	1 482	—

Opgaven gjælder fartøier i fragt-, passager-, turist- og ishavsfart. Fiskefartøier og andre dampske, f. eks. agnbaater, er ikke tat med.

Den rutegaaende dampskeforbindelse blev noget forbedret. Ved periodens begyndelse hadde man 4 ukentlige sommer- og 2 ukentlige vinterhurtigruter. Senere i femaaret fik man 3—4 ukentlige vinterhurtigruter og 1—2 flere i sommermaanedene. 2—3 av disse gik helt frem til Vadsø og Kirkenes. Lokalruten Hammerfest—Vadsø blev allerede ved periodens begyndelse inddrat.

I lokalarten skedde likeledes forbedring. I midten av aaret 1912 startedes Vestfinmarkens dampskeforbindelse med kontor i Hammerfest. Til at begynde med

hadde selskapet kun et dampskib som blev sat ind i den nyoprettede «Skjervøy-rute» 2 ukentlige turer, første tur fra Hammerfest 7 juli 1912. 1 juli 1915 fik selskapet sit andet dampskib. Dette blev sat ind i Altaruten, hvor de tre ukentlige turer, derav 1 hurtigrutetur, opretholdtes. Vestfinmarksruten hadde 1 ukentlig tur vintermaanedene og 2 i trafiktiden (vaar og sommer).

Vedkommende kommunens forhold og kommunens husboldning hitsættes følgende opgave:

	1911.	1912.	1913—14.	1914—15.	1915—16.
Antal skatydere	780	849	891	925	900
Antat formue.....	Kr. 1 964 000	Kr. 2 072 000	Kr. 5 778 300	Kr. 6 244 600	Kr. 6 565 100
Skatteindtægt.....	514 620	595 765	811 951	820 052	843 203
Indtægtsskatore.....	12	12	10	12	11.65
Utlignet paa formue og indtægt	65 682.40	75 635.80	92 751.70	111 519.90	112 677.06
Eiendomstakstsum.....	-	-	221 049	447 687	701 323
Bykassens tilskud til:					
1. Folkeskolen.....	17 800	20 150	26 400	27 730	31 000
2. Middelskolen.....	8 900	11 350	14 800	23 850	20 100
3. Tekniske aftenskoler	580	870	956	900	900
4. Sjømandsskolen	900	900	900	900	-
5. Fattigvæsenet	16 000	18 000	12 300	12 700	14 350
Vandverkets overskud var	4 600	12 000	12 700	17 000	11 900

Vand- og kloakledningene blev betydelig utvidet. I aaret 1911 blev elektricitetsverket ombygget og utvidet. Et gamlehjem blev opført i midten av perioden.

I aaret 1915 byggedes dampskibskai, hvor der blev liggepladser for 4 à 5 dampskibe.

Kommunens gjeld var ved begyndelsen af femaaret kr. 249 300 og ved utgangen av 1915 kr. 524 400. Forøkelsen skyldes for det væsentlige de oven-omhandlede utvidelser og opførelser.

Arbeidsvirksomheten økedes betydelig. Lønningene blev høiere. Særlig drev sjauerveroeningen sine akkordpriser, som var store allerede i forrige periode, meget op.

Hvad perioden forøvrig angaaer er den i det hele præget av byens sterke vekst. En livlig byggevirksomhet fandt sted. Bebyggelsen av Fuglenes, Mollen og Haugen skjøt særlig fart. Forbedringer og tilbygninger av ældre bygninger blev ogsaa foretak. Der byggedes udelukkende av træ.

De matrikulerte eiendommes antal var ved femaårets utløp 489 med en samlet brandtakst paa bebyggelsen av kr. 5 184 360.

Hammerfest byfogedembede, 17 juni 1919.

S. K. Sætre.

Tillæg.

Rundskrivelse nr. 7/1915.

Det Statistiske Centralbyraa.

Vedkommer

Femaarsberetning 1911—1915.

Under henvisning til den Norske Regerings resolution av 9 juni 1905 gir man sig herved den ære at oversende skemaer til de statistiske opgaver, som i forbindelse med de sedvanlige femaarsberetninger blir at indhente for aarene 1911—1915.

Samtlige disse skemaer, av hvilke

Nr. 1	vedkommer fogder eller amtskasserere,
Nr. 2	— fogder,
Nr. 3	— sorenskrivere,
Nr. 4—12	— lensmænd,
Nr. 13	— lensmænd paa landet og magistrater i byerne,
Nr. 14	— magistrater,
Nr. 15—16	— byfogder og byskrivere,

er i det væsentlige overensstemmende med de tilsvarende opgaver for forrige femaar. Dog er forskjellige spørsmål paa de tidligere skemaer løifet, likesom det tidligere skema nr. 13 er helt løifet. Paa den anden side merkes, at der paa skema nr. 4 er tilføjet nogen nye spørsmål vedkommende selskapernes formue og præmieindtægt, hvorhos skema nr. 9 er omredigert i en noget betydeligere utstrækning.

Med hensyn til skema nr. 1 skal man for de amtters vedkommende, i hvilke fogdedembederne er nedlagt, henstille til hr. amtmanden at sende skemaet til utfyldning av amtskassereren. Endvidere tillater man sig, forsaavidt angaaer amter, i hvilke den nye ordning er traaet i kraft op femaaret, at anmode hr. amtmanden om at bevirke skema nr. 2 utfyldt for det tidsrum av fmaaret, der ligger før den nye ordnings ikrafttræden. Endelig skal man for byer, i hvilke byfogedembedet er nedlagt, bede skema nr. 15 tilstillet vedkommende sorenskrivere til utfyldning og skema nr. 16 vedkommende politimester (eller den anden offentlige tjenestemand, til hvem paagjældende forretninger i henhold til lov 21 juli 1894 § 4 c er henlagt).

Det vil formentlig være til lettelse ved meddelelsen av de begjærtte oplysninger, at de sammenholdes med de for forrige femaar meddelte; man forutsætter, at eksemplarer av de forrige gang utfylde skemaer forefindes i vedkommende arkiver. Man sender ogsaa denne gang et saa stort antal eksemplarer av de forskjellige skemaer, at der, foruten det for det Statistiske Centralbyraa bestemte eksemplar, vil kunne utfyldes to gjenparter, den ene til opbevaring ved amtskontoret, den anden i vedkommende embeders og bestillingers arkiv. Dette gjælder dog ikke skema nr. 14 (angaaende arbeidslønninger i byerne), av hvilket man ikke har tænkt sig, at der vil bli tat gjenparter. Av dette saavelsom av det tilsvarende skema for landdistrikterne (nr. 11) er der beregnet saa mange, at der kan være anledning til at sende eksemplarer av samme til fagforeninger, arbeidsgiverforeninger og private virksomhetsforstandere.

Likeledes er der sendt flere eksemplarer av skema nr. 7 og 8, idet man har antat, at lensmanden vil søke oplysning om de i disse skemaer omhandlede forhold hos vedkommende skogutvalg og fløtningsbestyrelser.

Det bedes som hittil paaset, at ingen utgifter ved opgavernes erhvervelse paafores det offentlige, idet oplysningerne saavidt gjørlig forutsættes indhentet ved korrespondanse eller i forbindelse med reiser, som foretages i anden anledning.

Sluttelig tillater man sig at anmode hr. amtmanden om at medvirke til, at skemaerne blir snarest mulig utfyldt, og at de for byraaet bestemte eksemplarer saavidt mulig blir indsendt inden utgangen av mars maaned 1916.

A v h e n s y n t i s p ø r s m a a l e t o m l a n d e t s m a t f o r s y n i n g o n s k e s skema nr. 5 indsendt særskilt før de andre, om mulig inden utgangen av indeværende aar.

Til lettelse ved sakens ekspedition vedlæggges et antal avtryk av nærværende cirkulære.

Kristiania 7de oktober 1915.

N. Rygg.

John Egeland.

Til

amtmanden i amt.

Av skemaerne er nr. 1—3, nr. 5, nr. 7, nr. 10 og nr. 12 enslydende med de tilsvarende skemaer for fmaaret 1906—1910, og nr. 13, nr. 15 og nr. 16 svarer henholdsvis til nr. 14, 16 og 17 for fmaaret 1906—1910. Idet herom henvises til Norges Off. St. VI nr. 47, anhænget (kfr. ogsaa Norges Off. St. V nr. 93, anhænget), skal man indskrænke sig til nedenfor at meddele avtryk af de øvrige skemaer, som avviker noget fra de tilsvarende for foregaende femaar.

Skema nr. 4
til
femaarsberetning 1911—1915.

Opgave

over gjensidige forsikringsselskaper

i herred ved utgangen av aaret 1915.

a) Brandforsikringsselskaper.

Selskapets navn.	Aar, i hvilket traadt i virksomhet.	Forsikringssum 31te december 1915.			Præmie inkl. utlignet tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.	Samlet formue (reservefond, avsetninger og beholdninger).
		For hus alene.	For løsøre alene.	Til sammen.			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.

b) Kreaturforsikringsselskaper (hester eller storfæ).

Selskapets navn.	Aar, i hvilket traadt i virksomhet.	Antal forsikrede:		Samlet forsikringssum 31 december 1915.	Præmie inkl. utlignet tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.
		Hester.	Storfæ.			
				Kr.	Kr.	Kr.

c) Andre forsikringsselskaper (saasom for skibe, baater, sjømænds tøi o. s. v.):

Selskapets navn og art.	Aar, i hvilket traadt i virksomhet.	Samlet forsikringssum 31 december 1915.		Præmie inkl. utlignet tilskud 1911—1915.	Utbetalte erstatninger i femaaret 1911—1915.
		Hester.	Storfæ.		
				Kr.	Kr.

A n m. 1. til a, b og c: Forsaavidt trykte aarsberetninger er offentliggjort, ønkes et eksemplar av beretningene for aarene 1911—1915 indsendt som bilag.

— 2. til a, b og c: Naar et selskap driver virksomhet i flere kommuner, blir opgaver over den samlede virksomhet at meddele paa skemaet for den kommune, hvor selskapets hovedkontor ligger.

(Datum og underskrift).

Skema nr. 6
til
femaarsberetning 1911—1915.

Opgave

vedkommende fædristen i herred for aaret 1915.

1. Hvor stor var den gjennemsnitlige værdi pr. stykke av efternævnte dyr i aaret 1915?

a) Arbeidshester..... kr.	Voksne sauer	kr.
Okser	Voksne gjeter	kr.
Kjør	Voksne svin	kr.
Ungnaut	Voksne rensdyr	kr.
Kalver		

Skema nr. 6, fædriften (forts.).

2. Hvor stort er det gjennomsnitlige melkeutbytte om aaret pr. ko:
a) for de mere fremskredne gaardbrukere? liter. b) overhodet i herredet?
liter.
3. Hvor stort var det almadelige vinterfør pr. kreatur i aaret 1915:
Høi?	Halm?	Andet slags for (hvilket slags)?
Hest..... kg.	kg.	kg.
Ko..... kg.	kg.	kg.
Sau..... kg.	kg.	kg.
Gjet..... kg.	kg.	kg.
4. Er salg av husdyr (og hvilke slags) av betydning for herredet? ¹⁾
5. Er i femaaret salg av hester tiltat eller avtat? ²⁾ og i hvilken grad? ³⁾
eller kjøpes hester for bygdens forsyning?
6. Er i femaaret salg av hornkvæg tiltat eller avtat? ²⁾
og i hvilken grad? ³⁾
7. Er i femaaret salg av sauherd tiltat eller avtat? ²⁾
og i hvilken grad? ³⁾
8. Er i femaaret salg av svin tiltat eller avtat? ²⁾
og i hvilken grad? ³⁾
9. Er salg av kjøt eller flesk av betydning for herredet? ¹⁾
10. Er salg av melk av betydning for herredet? ¹⁾
Er i bekræftende fald salg av melk til byer eller fabrikker av betydning? ¹⁾
Er dette tiltat eller avtat? ²⁾ og i hvilken grad? ³⁾
11. Er salg av smør av betydning for herredet? ¹⁾
12. Er salg av ost av betydning for herredet? ¹⁾
13. Er salg av uld av betydning for herredet? ¹⁾
14. Prisen^{a)} i herredet var i aaret 1915:

a) pr. kilogram kjøt ^{b)}	kr. øre	d) pr. kg. smør.....	kr. øre
1. ferskt kjøt		e) pr. kg. ost ^{b)}	kr. øre
2. speket kjøt		f) pr. 100 kilogram hei	kr. øre
b) pr. kilogram flesk ^{b)}	kr. øre	g) pr. 100 kilogram	kr. øre
1. ferskt flesk.....		halm.....	kr. øre
2. speket flesk		i) pr. kilogram andet	kr. øre
c) pr. liter nysilt melk:		for (hvilket slags?)	kr. øre
1. almadelig pris	øre		
2. pris for melk levert til meieri.....	øre		

¹⁾ Spørsmålet ønskes besvaret saaledes: «av megen betydning», «av nogen betydning», «av ringe betydning», «0».

²⁾ Det for tilfældet passende ord understrekkes.

³⁾ Beteignes saaledes: 1) særdeles meget, 2) meget, 3) noget, 4) litt, 5) intet eller næsten intet.

⁴⁾ Forsaavidt nogen af de ovenanførte priser i nogen merkbar grad var højere eller lavere end almadelig i femaaret 1911—1915, bedes bemærkning herom anført her.

⁵⁾ Her anføres prisen paa den sort, som almadeligt sælges i herredet, med betegnelse av hvilken sort.

(Datum og underskrift.)

Skema nr. 8

til

femaarsberetning 1911—1915.

Opgave

over tømmerfløtningen i femaaret 1911—1915 i vasdrag.

1. Antal tylvter tømmer og smaalast¹⁾ sluppet i vasdraget.

Navnet paa A. Hovedvasdrag. B. Bivasdrag.	Herreder, hvor tømmeret hovedsagelig er hugget.	1911.	1912.	1913.	1914.	1915.
	{ Tømmer Smaalast					

For hvert enkelt vasdrag maa angives, hvad slags smaalast¹⁾ der væsentlig er sluppet i vasdraget.

¹⁾ Til smaalast henføres sliperitømmer, props, dansk last, kult, juffers og stokkeved.

Skema nr. 8, tømmerfløtningen (forts.).

2. Hvilke dimensioner eller hvilken gjennemsnitsdimension — længde og topmaal eller midtmaal — eller hvilket gjennemsnitlig kubikinhold antages lasten at ha holdt i femaaret:
 a) For tømmerets vedkommende?
 b) For smålastens vedkommende?
3. Findes der inden herredet nogen sorteringslense?
 Hvor er den beliggende?)? Dens navn?
 Hvor mange arbeidere er i almindelighet sysselsat ved lensen?
 og hovedsagelig til hvilken tid av aaret? fra til
 Hvor mange tylvter — virkelige eller «beregnede»²⁾ — blev optælet ved lensen i efternævnte aar:
 a) Av tømmer? b) Av smålast?
 1911..... tylvter..... tylvter
 1912..... — —
 1913..... — —
 1914..... — —
 1915..... — —
4. I hvilke af de ovennævnte vasdrag foregaar der fællesfløtning?
 5. For alle grænsevasdrags vedkommende bedes desuden angiv, om og i tilfælde hvor meget tommer der er fløtet til eller fra Sverige i aarlig gjennemsnit for aarene 1911—1915?
6. Paa hvilken maate er alle foranstaende opgaver tilveiebragt? a) Ved optælling ved lenser? b) Ved meddelelse fra fløtningsbestyrelse?
 c) Paa anden maate (hvilken)?
7. Herunder bedes anført adresse paa de bestyrere eller personer, som antages at kunne meddele næitere oplysninger.

Saa fremt trykte aarsopgaver over fløtningen i vasdraget foreligger, bedes disse medsendt.

²⁾ Betegnes saaledes, at stedet med lephet kan gjenfindes paa amtskartet.

³⁾ I tilfælde av, at «beregnede» tylvter er anført, bedes nærmere opgit den beregningsmante, som anvendes.

Anm. Forsaavidt der for vasdraget findes fløtningsregler, bedes et trykt eller skrevet eksemplar indsendt som bilag eller meddelelse git om, naar saadanne regler er blit approbert.

(Datum og underskrift.)

Skema nr. 9
 til
 femaarsberetning 1911—1915.

Opgaver

vedkommende forskjellige næringer i herred.

1. Handel.

- a. Antal landhandlerier (herunder indbefattet kooperative foreninger o. lign.) ved utgangen av 1915
 b. Hvilke var herredets vigtigste handelssteder?
- c. Hvor stor var den samlede omsætning ved herredets landhandlerier i 1915? Kr.
 d. Hvor meget herav antages at være salg til befolkningen i distriket? Kr.

2. Haandverk, smaaindustri og husflid.

- a. Kan disse erhverv siges at være i fremgang eller tilbakegang¹⁾?
 b. Sælges der fra herredet haandverks-, smaaindustri- eller husflidsarbeider i nogen betragtelig mængde?
 c. Hvad slags varer sælger herredet i tilfælde i større mængder?
- d. Maa herredet i større mængder kjøpe haandverks-, smaaindustri- eller husflidsarbeider andensteds fra?
 e. Hvad slags varer maa i tilfælde herredet kjøpe andensteds fra?

¹⁾ Spørsmålet blir at besvare efter nærmere indhentede oplysninger, og de grunde, som taler for tilbakegang eller fremgang, maa uttrykkelig anføres.

3. Findes der i herredet **isbruk**, bedes nedenstaaende opgave meddelt for 1915.

Anlæggets navn og beliggenhet.	Antal ishus eller isstabler.	Gjennem- snitlig arbeider- antal under isdriften.	Hvor mange dage stod isdriften paa.	Samlet utbetaalt arbeidsløn i aaret 1915.	Kvantum is skaaret i aarets løp.	Samlet salgs- værdi for den i aaret av- hændede is.
				Kroner.	Reg.ton (skibston).	Kroner.

4. Findes **stenbrud** (herunder medregnet feltspatbrud, apatitbrud, kvartsbrud, kalkstens-
brud o. lign.) i herredet, bedes nedenstaaende opgave meddelt for 1915.

Anlæggets navn (firmanavn). (Driver ett firma flere brud inden herredet, afgives opgaverne under- ett og ikke for hvert enkelt brud; for hvert brud maa stenens art opgives).	Drives bruddet i for- bindelse med sten- huggeri (eller kalk- brænderi).	Hvor mange brud om- fatter op- gaven.	Gjennem- snitlig arbeider- antal.	Hvor mange uker var be- driften igang.	Samlet utbetaalt arbeidsløn i aaret 1915.	Produktion i aaret 1915 ¹ .
						Mængde.
					Kroner.	M. ³
						Kroner.

5. Findes **anlæg for torvdrift** i herredet, bedes nedenstaaende opgaver meddelt for 1915.

Anlæggets navn og beliggenhet.	Anlægs- aar.	Gjennem- snitlig arbeider- antal i drifts- tiden.	Hvor mange dage har der været arbeidet ved anlægget.	Samlet utbetaalt arbeids- løn i aaret 1915.	Aarets produktion.	
					Mængde.	Værdi.
a. Anlæg for tilvirkning av torv- strø og torvmuld ² :					M ² .	Kroner.
b. Anlæg for tilvirkning av brændtorv ² :						

6. Findes der i herredet noget **anlæg for baatbyggeri**, bedes nedenstaaende opgaver
meddelt for aaret 1915.

Anlæggets navn og beliggenhet.	Gjennem- snitlig arbeids- styrke i aaret 1915.	Antal arbeids- uker i aaret 1915.	Antal nybyggede baater i aaret 1915.	Baatenes art.	Produktions- værdi.
					Kroner.

¹ Oggaverne afgives særskilt for utbrutt sten og for huggen sten.

² Driver samme bedrift baade torvstrø- og brændtorvtivilvirkning, henføres den til den produktions-
gren, som er den væsentlige; dog maa i dette tilfælde oplysninger uttrykkelig meddeles herom.

(Datum og underskrift.)

Skema nr. 11
til
femaarsberetning 1911—1915.

Opgave
over tjenerløn og arbeidslønninger

i herred i aaret 1915.

- a) Sedvanlig aarsløn for tjenerere: 1. I penger. 2. Antagen værdi av 3. Tilsammen kost, losji m. m. 1 + 2.
 for en almindelig tjenestegut kr. kr. kr.
 " " — tjenestepike kr. kr. kr.

b) Sedvanlig dagløn for husmænd og dagarbeidere:

	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
	Sommeren 1915.		Vinteren 1915—1916.	
	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Husmænd (for pligtarbeide)				
Almindelige dagarbeidere, mænd				
— — — kvinder				

- c) Sedvanlig dagløn for etternævnte særskilte klasser av voksne arbeidere, forsaaavdtt de er av betydning for herredet:
 (Hvis der er forskjel mellom arbeidslønnen sommer og vinter, gjøres anmerkning herom.)

Arbeidets art.	Daglon paa egen kost i 1915.	Arbeidets art.	Daglon paa egen kost i 1915.
Tømmerhuggere	Kr. Øre.	Høvleriarbeidere	Kr. Øre.
Tømmerkjørere, med hest		Brænderiarbeidere	
— , uten hest		Møllearbeidere	
Flotere		Hustømmermænd	
Lensearbeidere		Snekkerarbeidere : Bygningssnekker	
Grubearbeidere		Møbelsnekker	
Stenbrytere		Baatbyggere	
Stenhuggere		Smedsvender	
Glasverksarbeidere		Murer	
Teglverksarbeidere		Murerhaandlangere	
Jernstøpere		Malere	
Platearbeidere		Skomakersvender	
Formere		Skræddersvender	
Spinderiarbeidere, mænd		Syersker	
— , kvinder		Bakersvender	
Væveriarbeidere, mænd		Andre, som er av betydning for herredet	
— , kvinder			
Træsliperiarbeidere			
Cellulosefabrikarbeidere			
Papirfabrikarbeidere			
Sagbruksarbeidere			

Anm. Hvis arbeiderne desuten har frit hus, brænde eller bruk av jord, bedes dette uttrykkelig anført med angivelse av, til hvilken pengeværdi saadan sedvanlig ansættes i herredet.

(Datum og underskrift.)

Skema nr. 14
til
femaarsberetning 1911—1915.

Opgave

over tjenerløn og arbeidslønninger i aaret 1915

i kjøpstad (ladested).

a. Sedvanlig aarsløn for tjener:

	1. I penger.	2. Antagen værdi av kost, losji m. m.	3. Tilsammen 1 + 2.
For en almindelig tjenestegut	kr.....	kr.....	kr.
" " — tjenestepike ...	kr.....	kr.....	kr.

b. Sedvanlig dagløn for almindelige dagarbeidere:

	Paa egen kost.		Paa husbondens kost.	
	Sommeren 1915. Kr. Øre.	Vinteren 1915—1916. Kr. Øre.	Sommeren 1915. Kr. Øre.	Vinteren 1915—1916. Kr. Øre.
Menn.....
Kvinner

c. Sedvanlig dagløn i aaret 1915 for voksne arbeidere i nedennævnte virksomhetsgrener:

Arbeidets art.	Dag-løn paa egen kost.	Arbeidets art.	Dag-løn paa egen kost.	Arbeidets art.	Dag-løn paa egen kost.
	Kr. Øre.		Kr. Øre.		Kr. Øre.
Smedesvender		Elektrikere		Bryggeriarbeidere	
Blikkenslagere		Arbeidere i boktrykkere: Sættere, mænd		Tobaksspindere, mænd	
Blikvarefabrikarbeidere		— kvinder		— kvinder	
Rørlagsere		Maskinmestre		Cigarlæggere, mænd	
Farversvender		Paalæggersker		— kvinder	
Repslagersvender		Teglverksarbeidere		Almindelige veifarbeidere: Sommer	
Garversvender		Jernstøpere		Vinter	
Slagtersvender		Formere		Stensættere	
Bakersvender		Platearbeidere		Sjauere: Sommer	
Skomakersvender		Telefonarbeidere		— : Vinter	
Skofabrikarbeidere		Arbeidere ved elektricitetsverk		Tomtearbeidere: — Sommer	
Naatlersker		Skibstømmermænd (ved verfter)		— Vinter	
Skræddersvender		Spinderiarb., mænd		Lagerarbeidere	
Syersker		— kvinder		Andre, som er av betydning for byen:	
Buntmakersvender		Væveriarbeidere, mænd			
Salmakere		— kvinder			
Bokbindersvender		Sagbruksarbeidere			
Arbeidersker i bokbindere		Høvleriарbeidere			
Murer		Træsliperiarbeidere			
Murerhaandlangere		Cellulosearbeidere			
Snekkersvender:		Møllere			
Bygningssnekkekere		Arbeidere ved hermetiske fabr.: mænd			
Møbelsnekkekere		Do. do. kvinder			
Bødkersvender					
Hustømmermænd					
Malersvender					

A n.m. Er et enkelt eller enkelte av de fag, som er opført her, av underordnet betydning for byen, behøver man ikke at avgive opgave for dette eller disse fag.

d. Sedvanlig maanedshyre i aaret 1915 for sjømænd. Se omstaaende side!

d. Sedvanlig maanedshyre i aaret 1915 for sjømænd:

Dampfartøier.		Seilfartøier.	
Første styrmand	kr.	Første styrmand	kr.
Anden styrmand	«	Anden styrmand	«
Første maskinist	«	Tømmermænd	«
Anden maskinist	«	Baadsmænd	«
Fyrbøtere	«	Helbefarne matroser	«
Tømmermænd	«	Letmatroser	«
Baadsmænd	«	Stuerter	«
Helbefarne matroser	«	Jungmænd	«
Letmatroser	«		
Stuerter	«		
Jungmænd	«		

(Datum og underskrift.)

- Nr. 71. Sinnssykeasylenes virksomhet 1919. (*Hospices d'aliénés.*)
- 72. Folkemengdens bevegelse 1919. (*Mouvement de la population.*)
- 73. De spedalske i Norge 1916—1920. (*Rapport sur les lépreux en Norvège pour les années 1916—1920.*)
- 74. Skiftevesenet 1920. Overformynderiene 1919 og 1920. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 75. Sjømannsforsikringen 1920. Fiskerforsikringen 1921 (¹/₁—³¹/₃). (*Assurances contre les accidents des marins. Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 76. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. III. Folkemengden fordelt etter kjenn, alder og ekteskapelig stilling. (*Recensement du 1er décembre 1920. III. Population répartie par le sexe, l'âge et l'état civil.*)
- 77. Forsømte barn 1918, 1919 og 1920. (*Traitements des enfants moralement abandonnés.*)
- 78. Kommunevalgene 1922. (*Élections en 1922 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 79. Fengselsstyrelsens årbok 1919. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1919.*)
- 80. Norges jernbaner 1921—22. (*Chemins de fer norvégiens.*)
- 81. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. IV. Folkemengden fordelt etter fødested. — Finner og kvener. — Andre lands statsborgere. — Norsk-Amerikanere. (*Recensement du 1er décembre 1920. IV. Population répartie par le lieu de naissance. — Lapons et quaines. — Sujets étrangers. — Norvégieno-Américains.*)
- 82. Lønninger 1922. (*Gages et salaires.*)
- 83. Ulykkesforsikringen 1920. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 84. Norges kommunale finanser 1919/20. (*Finances des communes.*)
- 85. Kriminalstatistikk og Kriminell Rettspleie 1919 og 1920. (*Criminalité et Justice criminelle.*)
- 86. Forsikringsselskaper 1921. (*Sociétés d'assurances.*)
- 87. Norges postvesen 1922. (*Statistique postale.*)
- 88. Sinnssykeasylenes virksomhet 1920. (*Hospices d'aliénés.*)
- 89. De faste eiendommer 1916—1920. (*Propriétés foncières rurales.*)
- 90. Veterinaervesenet og kjøttkontrollen 1921. (*Le service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
- 91. Industristatistikk 1921. (*Statistique industrielle.*)
- 92. Folkemengdens bevegelse 1920. (*Mouvement de la population.*)
- 93. Norges skibsfart 1922. (*Navigation.*)
- 94. Sykforsikringen 1922. (*Assurance-maladie.*)
- 95. Norges bergverksdrift 1922. (*Mines et usines.*)
- 96. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. V. Blinde, døvstumme, åndssvake, sinnsyke og vanføre. (*Recensement du 1er décembre 1920. V. Aveugles, sourds-muets, idiots, aliénés et estropiés.*)
- 97. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. VI. Barnetallet i norske ekteskap. (*Census of 1st December 1920. VI. Fertility of Marriages.*)
- 98. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. VII. Boligstatistikk. — Byer. (*Recensement du 1er décembre 1920. VII. Statistique d'habitation. — Villes.*)
- 99. Private aktiebanker 1922. (*Banques privées par actions.*)
- 100. Skolevesenets tilstand 1918. (*Instruction publique.*)
- 101. Rekruttering 1921. (*Recrutement.*)
- 102. Norges telegrafvesen 1921/22. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 103. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. IX. Folkemengden fordelt etter livsstilling. — Riket. — Bygder. — Byer. (*Recensement du 1er décembre 1920. IX. Population répartie par profession. — Royaume. — Districts ruraux. — Villes.*)
- 104. Arbeidstiden i handels- og kontorvirksomheter i 1918. (*Employés de commerce et de bureaux. Durée du travail en 1918.*)
- 105. Tariffoverenskomster og arbeidskonflikter i Norge 1922. (*Les conventions collectives et les conflits du travail en Norvège en 1922.*)
- 106. Norges handel 1922. (*Commerce.*)

Trykt 1923 (forts. suite):

- Nr. 107. Norges kommunale finanser 1920/21. (*Finances des communes.*)
 - 108. Sundhetstilstanden og medisinalforholdene 1919. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
 - 109. Norges sparebanker 1922. (*Caisse d'épargne.*)
-

Trykt 1924:

- Nr. 110. Fengselsstyrelsens Årbok 1920. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1920.*)
 - 111. Folketellingen i Norge 1 desember 1920. X. Folkenengden fordelt etter livsstilling, alder og ekteskapelig stilling. (*Recensement du 1er décembre 1920. X. Population répartie par profession, par âge et par état civil.*)
 - 112. Norges Brandkasse 1918—1922. (*Statistique de l'office national d'assurance contre l'incendie pour les années 1918 à 1922.*)
 - 113. Beretninger om amtenes økonomiske tilstand 1911—1915. I. og II. (*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures.*)
-

Det Statistiske Centralbyrå har dessuten bl. a. utgitt følgende verker:

- Statistisk Årbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: 42de årgang 1922. Kristiania 1923. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
- Statistiske Meddelelser. Senest utkommet: 41de bind 1923. Kristiania 1923. (*Bulletin mensuel du Bureau Central de Statistique.*)
- Månedsopgaver over vareomsetningen med utlandet 1923. Ellevte bind. Kristiania 1924. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur en 1923. Onzième année.*)
- Fortegnelse over Norges Offisielle Statistikk m. v. 1828—31 desember 1920. Kristiania. 1889, 1913 og 1922. (*Catalogue de la Statistique officielle.*)
- Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. (*Résumé rétrospectif 1914.*)

Samtlige verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

Avg «Norges handel», årgangene 1911, 1912, 1913 og 1915, er byråets beholdning meget knapp, hvorfor man vilde være takknemlig for å få overlatt eksemplarer av disse årganger.

22 februar 1924.